

שבוע פרשת ראה

(25 - 31 August 2024)

כ"א - כ"ז מנחם-אב תשפ"ד

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דִגְגָךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׂמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּר וְהִאֲדַמָּה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתֵּיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׂמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחוֹדֶשׁ. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אֶךְ צְדִיקִים יִדְרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׂמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִנְיָן וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׂמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְלוֹי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ יְאֹמֵר-נָא
 יִשְׂרָאֵל: בְּלוֹלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוֹם עָלֵינוּ אָדָם:
 ג אֲזוּ חַיִּים בְּלָעוּנוּ בְּחִרְוֹת אָפֶם בָּנוּ: ד אֲזוּ הַמּוֹם
 שִׁטְפוּנוּ נִחְלָה עִבֵר עַל-נַפְשָׁנוּ: ה אֲזוּ עִבֵר עַל-
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיּוֹדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
 לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כִּצְפוּר נִמְלְטָה מִפֶּחַ יוֹקְשִׁים
 הַפֶּחַ נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נִמְלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
 שְׁמִים וְאַרְצָן:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלְיָךְ נִשְׂאֵתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שֹׁפְחָה אֶל יַד גְּבֵרָתָהּ
 בֵּן עֵינֵינוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְנוּ: ג חָנְנוּ
 יְיָ חָנְנוּ כִּי רַב שִׁבְעָנוּ כּוֹז: ד רַבֹּת שִׁבְעָה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הִלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֹאֵי
 יוֹזִים:

אגרות קודש

ב"ה, י"ז מני"א, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום הראשון, בו כותב אודות מצב בריאותו ובפרט בהנוגע לעינים.

וכפי שמתאר המיחוש כנראה שזהו הנקרא גלאוקאמע ורגילים בכגון דא לעשות נתוח גם פעם שניי, אף שכמובן זקוקים בזה להוראת רופא מהיותר מומחים במקצוע דוקא, וישנם כמה מסוג זה באה"ק ת"ו, וישאלם, והתורה נתנה רשות לרופא לרפאות.

וידוע אחת הסגולות בכגון דא ע"פ מרז"ל למאור עיניו של אדם, זהירות בקידוש והבדלה על היין.

לשאלתו אודות נשואי הצעירה לפני הבכירה - הנה בימינו אלה חשך כפול ומכופל עקבתא דמשיחא, אשר בן דוד בא כשיכלו כל הנשמות שבגוף, הרי אם תמחול הבכירה מחילה גמורה, ומה טוב בכתב או בפני עדים כשרים, התירו הדבר, כמובן שהחתן יהי ירא שמים וכו', ומהנכון שנסוף על המחילה, הרי הבת הצעירה וכן ההורים של הבנות, ישלישו איזה סכום להוצאות החתונה של הבכירה כשתשדך בשעה טובה ומוצלחת.

בטח יודע משלשת השיעורים השוים לכל נפש בחומש תהלים ותניא הידועים, וישמור עליהם עכ"פ מכאן ולהבא.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 236..... שולחן ערוך עם הערות וציונים
236..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
239..... לקוטי תורה

אדמו"ר האמצעי

- 244..... תורת חיים

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 245..... דרך מצוותיך

אדמו"ר מוהר"ש

- 246..... תורת שמואל תרל"ג

אדמו"ר מוהרש"ב

- 248..... ספר המאמרים - המשך תער"ב

אדמו"ר מוהרי"צ

- 249..... ספר המאמרים - תרפ"ט
249..... לקוטי דיבורים - בלה"ק
252..... רשימת אדמו"ר מוהרי"צ
255..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 39..... ילקוט לוי יצחק על התורה
40..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח
193..... נביאים וכתובים
205..... עין יעקב - מסכת ברכות
258..... נקודה משיחת קודש מעובדת
259..... חומש לקריאה בציבור
267..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
268..... ביאורים לפרקי אבות - פרק ו'
270..... לוח זמנים
271..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה אני לדודי ודודי לי
ש"פ ראה, מבה"ח אלול, ה'תשל"ג..... 5

התוועדויות

- שיחת ש"פ ראה,
מברכים החודש אלול, ה'תשל"ג..... 13

לקוטי שיחות

- פרשת ראה, כרך כד, ב..... 27
חודש אלול, כרך כד..... 33

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 42..... חומש יומי - פרשת ראה
68..... לוח לתהלים היומי
69..... תניא יומי
82..... לוח 'היום יום'

רמב"ם

- 85..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם
89..... שלושה פרקים ליום
157..... פרק אחד ליום
185..... ספר המצוות

לימוד מזהיל לפי ימים

- 196..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת בבא קמא
206..... גמרא עם ביאור - מסכת בבא בתרא
236..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

נאמר ב'שיר השירים':

1 **אָנִי** כנסת ישראל מתקרבת לְדוּדִי הקדוש ברוך הוא וְדוּדִי הקדוש ברוך
2 הוא לִי מתקרב אלי, וְדוּדִי הוא הָרוּעָה בְּשׁוֹשָׁנִים¹ ופירש רש"י:
3 "הרועה את צאנו במרעה נוח וטוב", ולהלן יתבאר הכתוב על פי חסידות.
4 **וּמִכָּאָר** אדמו"ר הזקן בְּלִקְוֵיט
5 תּוֹרָה (בְּדְרוּשִׁים מאמרי חסידות
6 שְׁנַדְפְּסוּ בְּפָרֶשֶׁת רָאֵה² שהיא
7 פרשת השבוע של שבת זו, בה נאמר
8 המאמר בשנת תשל"ג), שְׁאָנִי
9 לְדוּדִי וְדוּדִי לִי רָאשֵׁי תִיבוֹת
10 אָלוּל³, וְהָרוּעָה בְּשׁוֹשָׁנִים,
11 פירושו כדברי הוזהר דְּשׁוֹשָׁנָה יֵשׁ
12 בָּהּ תְּלִיסֵר עֲלֵיךְ שלוש עשרה
13 עֵלִים כִּנְגַד שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר
14 מְכִילִין דְּרַחֲמִים⁴, מידות הרחמים
15 קָאֵי עַל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת
16 הָרַחֲמִים האמורות בכתוב "ה' ה'
17 אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד
18 ואמת, נוצר חסד לאלפים, נושא עון
19 ופצע וחטאה ונקח" שְׁמַתְגַּלִּים
20 ומאירים מְרֹאשׁ חֲדָשׁ אָלוּל עַד
21 אַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים⁵, שְׁהֵם
22 אַרְבַּעִים יוֹם (שְׁנַרְמָזִים
23 ארבעים הימים בְּאַרְבַּע יוֹדִי"ן
24 שְׁבַסְפִּי תִיבוֹת אָנִי לְדוּדִי
25 וְדוּדִי לִי⁶ בגימטריא עשר וארבע
26 יודי"ן בגימטריא ארבעים) ואלה הם
27 ארבעים הימים שְׁעֵלָה מְשֶׁה
28 רַבִּינוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם לְמָרוֹם
29 לְקַבֵּל לוחות הָאֲחֵרוֹנוֹת, וְאָז
30 בארבעים ימים אלה הוא בְּחִינַת
31 עֵת רְצוֹן, שְׁהִירֵי עֲלֵיהֶם
32 נֶאֱמָר⁷ בתורה שְׁמֵשֶׁה רַבִּינוּ עֲלֵה
33 לְמָרוֹם בִּימֵים אֵלֶּה פְּמִיָּם
34 הָרִאשׁוֹנִים כשעלה למרום בפעם

ביאור בדרך אפשר

36 הראשונה לאחר מתן תורה עד שבעה עשר בתמוז, ומוה שהכתוב מושה בין
37 ארבעים הימים האחרונים (מראש חודש אלול עד יום הכיפורים), לימים
38 הראשונים למדים מֵה יָמִים הָרִאשׁוֹנִים בְּרִצּוֹן כו'⁸ כך גם הימים
39 האחרונים היו ברצון [וּמִזָּה מוֹכֵן גּוֹדֵל מַעְלַת כָּל יָמֵי חוֹדֶשׁ
40 אָלוּל, הֵחֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן
41 שֶׁל הָאַרְבָּעִים יוֹם, ראש חודש
42 אלול שְׁכוּלָם כל ימי חודש אלול,
43 אף שהם ימים נפדרים, בכל זאת הם
44 מְצִיאֹת אַחַת, שְׁאָז במשך
45 חודש אלול כולו הוא בְּחִינַת עֵת
46 רְצוֹן, שָׁבוּ מִתְגַּלִּים ומאירים
47 שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הָרַחֲמִים,
48 שְׁזוּהֵי מַעְלָה גְדוּלָה וְנִפְלְאוּהָ.
49 ומה גם שְׁנוֹסֵף עַל עֲנִין
50 הַתְּגַלּוֹת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת
51 הָרַחֲמִים, שְׁקָשׁוּר עִם עֲנִין
52 הַתְּפִלָּה, יִשְׁנֹו בחודש אלול גַּם
53 עֲנִין הַתּוֹרָה, שְׁזוּהוּ עֲנִין שְׁלֹשׁ
54 עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת
55 בָּהֶם⁹ וזה מדגיש עוד יותר את
56 מעלתם של ימי חודש אלול].
57 וּמִמְשִׁיף אדמו"ר הזקן במאמר
58 הנוצר בְּלִקְוֵיט תּוֹרָה¹⁰, וְלִהְבִּין
59 זָה, כִּי לְמָה הֵם ימי חודש אלול
60 יָמֵי הַחֵל וְאֵינָם יוֹם טוֹב כו'
61 והרי כיון שמאירים בהם שלוש עשרה
62 מידות הרחמים שהיא הארה כל כך
63 נעלית של אור אלוקי, היה ראוי ונכון
64 שיהיו ימי חג ויום טוב, ואם כן מדוע
65 ימי חודש אלול הם ימי חול [וַיֵּשׁ
66 לְהוֹסִיף, שֶׁהַשְּׂאֵלָה הִיא גַּם
67 בְּנוֹגַע לְשִׁפְתוֹת שְׁבַחֲדָשׁ

בס"ד. ש"פ ראה, מבה"ח אלול, ה'תשל"ג

(הנחה בלתי מוגה)

1 **אָנִי** לְדוּדִי וְדוּדִי לִי הָרוּעָה בְּשׁוֹשָׁנִים¹. וּמִכָּאָר
2 בְּלִקְוֵיט תּוֹרָה (בְּדְרוּשִׁים שְׁנַדְפְּסוּ בְּפָרֶשֶׁת
3 רָאֵה²), שְׁאָנִי לְדוּדִי וְדוּדִי לִי רָאשֵׁי תִיבוֹת
4 אָלוּל³, וְהָרוּעָה בְּשׁוֹשָׁנִים, דְּשׁוֹשָׁנָה יֵשׁ בָּהּ
5 תְּלִיסֵר עֲלֵיךְ כִּנְגַד שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר מְכִילִין דְּרַחֲמִים⁴,
6 קָאֵי עַל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הָרַחֲמִים שְׁמַתְגַּלִּים
7 מְרֹאשׁ חֲדָשׁ אָלוּל עַד אַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים⁵, שְׁהֵם
8 אַרְבַּעִים יוֹם (שְׁנַרְמָזִים בְּאַרְבַּע יוֹדִי"ן שְׁבַסְפִּי
9 תִיבוֹת אָנִי לְדוּדִי וְדוּדִי לִי⁶) שְׁעֵלָה מְשֶׁה רַבִּינוּ
10 עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם לְמָרוֹם לְקַבֵּל לוחות הָאֲחֵרוֹנוֹת,
11 וְאָז הוּא בְּחִינַת עֵת רְצוֹן, שְׁהִירֵי עֲלֵיהֶם נֶאֱמָר⁷
12 כִּימֵים הָרִאשׁוֹנִים, מֵה יָמִים הָרִאשׁוֹנִים בְּרִצּוֹן
13 כו'⁸ [וּמִזָּה מוֹכֵן גּוֹדֵל מַעְלַת כָּל יָמֵי חוֹדֶשׁ
14 אָלוּל, הֵחֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל הָאַרְבָּעִים יוֹם,
15 שְׁכוּלָם מְצִיאֹת אַחַת, שְׁאָז הוּא בְּחִינַת עֵת
16 רְצוֹן, שָׁבוּ מִתְגַּלִּים שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הָרַחֲמִים,
17 שְׁזוּהֵי מַעְלָה גְדוּלָה וְנִפְלְאוּהָ. ומה גם שְׁנוֹסֵף עַל
18 עֲנִין הַתְּגַלּוֹת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הָרַחֲמִים,
19 שְׁקָשׁוּר עִם עֲנִין הַתְּפִלָּה, יִשְׁנֹו גַם עֲנִין הַתּוֹרָה,
20 שְׁזוּהוּ עֲנִין שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת
21 בָּהֶם⁹]. וּמִמְשִׁיף בְּלִקְוֵיט תּוֹרָה¹⁰, וְלִהְבִּין זָה, כִּי לְמָה הֵם יָמֵי הַחֵל וְאֵינָם יוֹם
22 טוֹב כו' [וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁהַשְּׂאֵלָה הִיא גַם בְּנוֹגַע לְשִׁפְתוֹת שְׁבַחֲדָשׁ אָלוּל,

(1) שיר השירים ו, ג. (2) רד"ה זה הא' (לב, א) והב' (לג, א). (3) אבודרהם סדר תפלת ר"ה ופירושה פ"א. ראשית חכמה
שער התשובה פ"ד (ר"ה עוד יש). פרי עץ חיים שער ר"ה פ"א. שער הפסוקים להאריז"ל שה"ש עה"פ. ב"ח אר"ח סתקפ"א
(ר"ה והעבירו). ועוד. (4) זח"א א, א. (5) ראה סידור האריז"ל להר"ש מרשקוב בסדר כוונות ר"ח אלול בתחילתו.
(6) אבודרהם, ראשית חכמה וב"ח שם. (7) עקב יו"ד, יו"ד. (8) פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. שם יו"ד, יו"ד. (9) ראה
לקו"ת שם, ד. (10) שם לב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אָלוּל מרוע הם ימי שבתות רגילות ולא ימי חג, שְׁאִינָם מִצַּד הָעֵילוּי
2 דְּחֹדֶשׁ אָלוּל, כי גם ימי השבתות של חודש אלול אינם מצד מעלתו
3 המיוחדת של חודש אלול אֲלָא הן שבתות פִּינן שְׁבָאִים לְאַחַר שֵׁשֶׁת
4 יְמֵי הַחֹל, וכמאמר חכמינו ז"ל בגמרא דְּמֵי שְׁטַרְח בְּעֶרְב שֵׁשֶׁת
5 יָאכַל בְּשַׁבַּת¹¹].
6 וּמִבְּאָר¹² אדמו"ר הזקן בהמשך
7 המאמר, אָף הִנֵּה יוֹבֵן עַל פִּי
8 מִשָּׁל לְמִלְךָ שְׁקוֹדֵם בּוֹאוּ
9 לְעִיר יוֹצֵאִין אַנְשֵׁי הָעִיר
10 לְקָרְאָתוֹ וּמִקְבְּלִין פְּנָיו
11 בְּשָׂדֵה, וְאֵז כִּשְׁהַמֶּלֶךְ נִמְצָא בַשָּׂדֵה
12 ולא בארמון המלכות רִשְׁאִין
13 [וַיְכּוּלִים¹³, ולא רק שהרשות
14 נתונה אלא גם היכולת נתונה וּמִנְּה
15 שיכולים מוֹבֵן שְׁעוֹשִׂים בֵּן
16 בְּפוֹעֵל] כֵּל מִי שְׂרוּעָה לְצֵאת
17 ולהתקרב אל המלך לְהַקְבִּיל פְּנָיו,
18 וְהוּא הַמֶּלֶךְ מִקְבֵּל אֶת כּוֹלָם
19 בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת, וּמִרְאָה
20 פְּנִים שׁוֹחֲקוֹת לְכוּלָם,
21 וּבִלְכָתוֹ הָעִירָה כּוֹי' הַאֲנָשִׁים
22 הוֹלְכִים אַחֲרָיו וְאַחַר כֵּף בְּבוֹאוֹ
23 לְהִיכַל מַלְכוּתוֹ כּוֹי' אוֹי לֹא כּוֹלָם
24 יכולים להיכנס לארמון המלכות
25 ונדרשת לכך רשות מיוחדת, וְכֵף
26 הַעֲנִין עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל בְּחֹדֶשׁ
27 אָלוּל יוֹצֵאִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
28 לְהַקְבִּיל אוֹר פְּנָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ
29 בְּרוּךְ הוּא יִתְבַּרֵּךְ בְּשָׂדֵה.
30 (ב) וְצִרְיָה לְהִבִּין פְּעֻנָן הַמִּשָּׁל
31 שֶׁל יָמֵי חֹדֶשׁ אֱלוּל לְמִלְךָ בְּשָׂדֵה
32 דְּקָא (דְּכִינָן שְׁוֵהוּ מִשָּׁל
33 שְׁבַתוֹרָה, הָרִי כֵּל הַפְּרָטִים
34 שְׁבַמְשָׁל צְרִיכִים לְהִיֹּת
35 מְדוּיָקִים כִּיּוֹן שְׁכַל דְּבַר בְּתוֹרָה
36 מְדוּיָק), דְּלִכְאוּרָה, כְּשֵׁם
37 שְׁבַמְשָׁל הָאֶחָד דְּהַמִּשָּׁל בְּחֵלֶק
38 הַמִּתְאַר אֶת הַמֶּלֶךְ וְהַעֵם לְאַחַר שֶׁהַמֶּלֶךְ
39 יוֹצֵא מִהַשָּׂדֵה וְלַהוֹלֵךְ לְעִירוֹ וְלַהִיכַל
40 מַלְכוּתוֹ אוֹמַר אַדְמו"ר הוֹקֵן בְּמֵאמְרוֹ
41 וּבִלְכָתוֹ הָעִירָה כּוֹי' וְאַחַר כֵּף

42 בְּבוֹאוֹ בְּהִיכַל מַלְכוּתוֹ כּוֹי', הֵיִינוּ, שְׁאִינוּ מִסְתַּפֵּק עִם עֲנִין
43 הָעִיר, הַהִלִּיכָה וְהַמַּעֲבֵר שֶׁל הַמֶּלֶךְ מִהַשָּׂדֵה אֶל הָעִיר אֲלָא מוֹסִיף
44 הַעֲנִין הַיּוֹתֵר נַעֲלָה דְּהִיכַל מַלְכוּתוֹ, הֵיִינוּ שְׁמוֹסִף גַּם אֶת עֲנִין
45 הַהִלִּיכָה וְהַמַּעֲבֵר וְהַעֲלִיָּה שֶׁל הַמֶּלֶךְ מִהָעִיר אֶל אַרְמוֹן הַמַּלְכוּת שֶׁהוּא הַמְּצַב
46 הַנַּעֲלָה עוֹד יוֹתֵר, כְּמוֹ כֵּן בְּקִצָּה
47 הַשְּׁנַי דְּהַמִּשָּׁל בְּחֵלֶק הָרֵאשׁוֹן,
48 הַעוֹסֵק בִּיצִיאַת הַמֶּלֶךְ לְשָׂדֵה הַנָּה
49 לֵיָּה לְמִימַר הִיָּה לוֹ לוֹמַר מִשָּׁל
50 לְמִלְךָ (לֹא רַק כִּפִּי שֶׁהַמֶּלֶךְ נִמְצָא
51 בְּשָׂדֵה, אֲלָא גַם כִּפִּי שֶׁהַמֶּלֶךְ
52 נִמְצָא) בְּמִדְבָּר, שֶׁהוּא הַמְּדַבֵּר
53 לְמִטָּה יוֹתֵר מִעֲנִין הַשָּׂדֵה,
54 לְהִיֹּתוֹ כִּי הַמְּדַבֵּר הוּא כְּלִשׁוֹן
55 הַכְּתוּב בִּירוֹמִיָּה מְקוּם אֲשֶׁר לֹא
56 יֵשֵׁב אָדָם שָׁם¹⁴, שְׁאִין לוֹ
57 לְמַדְבַּר שְׁיִיכּוֹת כָּלֵל לְהָאָדָם
58 (כִּפִּי שְׁמִבְּאָר עֲנִין הַמְּדַבֵּר
59 בְּמֵאמְרוֹ זֶה גּוֹפֵא¹⁵ עֲצוּמוֹ).
60 וְהָרִי מְצִינוּ שְׁגָם בְּמִדְבָּר
61 נִמְצָא הַמִּלְךָ לְפַעְמִים, וְכְמוֹ
62 שְׁלִפְנֵי בּוֹאֵם אֶל אֶרֶץ נוֹשְׁבַת
63 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
64 אֲרַבְעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר, שְׁעִלּוּ
65 כְּתוּב בְּתוֹרָה הַמְּדַבֵּר הַגְּדוֹל
66 וְהַנּוֹרָא גוֹ'¹⁶, וְהֵיִינוּ מְקוּם נְחוֹת
67 גַּם מִבְּחִינָה רִחוּנִית וְאָף עַל פִּי כֵּן
68 הָיָה אֶרֶץ בְּרִית ה' נּוֹפֵעַ
69 לְפָנֵיהֶם¹⁷ כֵּל הַמַּסְעוֹת שֶׁל בְּנֵי
70 יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר [וּבַפְּרָטִיּוֹת יוֹתֵר,
71 הִנֵּה נְסִיעַתְם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
72 בְּמִדְבָּר עִם הַדְּגָלִים כּוֹי' הִיָּתָה
73 בְּאֹפֶן דְּכֹאֲשֶׁר יִחְנּוּ כֵּן
74 יִסְעוּ¹⁸, כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב, וְהַמְשַׁמְעוֹת
75 הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבַר הִיא שְׁהַעֲנִין
76 דְּוִיסְעוֹ הוּא בְּמִדְבָּר כִּפִּי
77 שֶׁהוּא מִצַּד עֲצוּמוֹ מְקוּם נְחוֹת
78 אֲשֶׁר לֹא יֵשֵׁב אָדָם שָׁם, וְהַעֲנִין
79 דְּוִיחְנּוֹ הוּא בְּאֹפֶן שְׁעוֹשִׂים

(11) ע"ז ג, א. 12) שם, סע"א ואילך. 13) הוספת (ביאור) אדמו"ר מוהרי"צ בסד"ה לך אמר לבי ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 167. ה'שי"ת ע' 285). 14) ירמ"י, ב, ו. 15) שם, ב. 16) דברים א, יט. 17) בהעלותך י, לג. 18) במדבר ב, יז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41

זֶה מוֹכֵן שְׁגָם בַּמִּדְבָּר נִמְצָא הַמֶּלֶךְ, וְאִם-כֵּן, צָרִיף לְהִכִּין
 מֵהוּ טַעַם הַדִּיּוּק בַּמֶּשֶׁל לְמֶלֶךְ בַּשָּׂדֶה דְּוָקָא וְלֹא נֹאמַר מִשֶּׁל
 לְמֶלֶךְ בַּמִּדְבָּר, אִף שֶׁמִּדְבָּר הוּא לְמִטָּה מִשְׂדֵּה?
 גַּם צָרִיף לְהִכִּין מֵה שְׁנַאמְר בַּכְּתוּב אַחֲרֵי אֲנִי לְדוּדֵי וְדוּדֵי לִי
 הַרְוֵעָה בְּשׂוֹשׁוּנִים, שְׁעֲנִינָן
 הַרְוֵעָה קָשׁוּר עִם מְרַעָה צֹאן
 כְּמוֹבֵא מִפִּירוּשׁ רִש"י עַל הַכְּתוּב
 בַּתְּחִילַת הַמֵּאמַר ש"הַרְוֵעָה כְּשׂוֹשׁוּנִים"
 פִּירוּשׁוֹ "הַרְוֵעָה אֶת צֹאנֵנוּ בְּמִרְעָה נֹחַ
 וְטוֹב", דְּלְכֹאֲרָה, בְּיֻזְן שְׁחֹדֵשׁ
 אֱלוֹל הוּא זְמַן נַעֲלָה בִּיּוֹתֵר,
 עַת רְצוֹן מִיּוֹתֵר, לְהִיּוֹתוֹ פִּימִים
 הֲרֹאשׁוּנִים, אֲרַבְעִים הַיָּמִים שֶׁמִּתְחַלֵּט
 תּוֹרָה עַד שֶׁבַע עֶשֶׂר בַּתְּמוּזָה שְׁהִיּוֹ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצַּע רֹחַתוֹ נַעֲלָה כְּמוֹ
 קוֹדֵם חָטָא עֵץ הַדַּעַת, שְׁהִיּוֹ
 בְּמִתְחַלְתֵּי תוֹרָה פִּסְקָה זִוְהֶמְתָּן
 (הַזִּוְהֶמְתָּן שְׁהִטִּיל הַנֶּחֱשׁ
 כְּשֶׁבֵּא עַל תְּנוּה) ²², אִם כֵּן
 הָיָה לִיָּה לְמִימַר הִיָּה לוֹ לֹאמַר
 לְשׁוֹן שְׁמוּרָה עַל הַשְּׂיִיכוֹת
 שֶׁל אָב לְבָנוֹ, שְׁהִיא שְׂיִיכוֹת
 נַעֲלִית יוֹתֵר מֵהַשְּׂיִיכוֹת שֶׁל
 רוּעָה לְצֹאנֵנוּ, וְכֹדֵאִיתָא כִּפִּי
 שְׂמוּבֵא בַּמִּדְבָּר ²³ (וּמוּבֵא
 בַּדְּרוּשִׁים ²⁴ מֵאִמְרֵי חֲסִידוֹת)
 שְׂיִשְׂרָאֵל אוּמְרִים לְהַקְבֵּי
 הוּא לִי לְאָב וְאֲנִי לוֹ לְבָן,
 הוּא לִי לְרוּעָה וְאֲנִי לוֹ לְצֹאן,
 וְהִי הַעֲנִין דְּאָב וְכֵן הוּא
 נַעֲלָה יוֹתֵר מֵהַעֲנִין דְּרוּעָה
 וְצֹאן, וְכֵן שְׂיִשְׂרָאֵל הֵם
 בְּנִים לְמִקּוֹם, כְּמוֹ שְׂכַתוּב
 בַּתּוֹרָה בַּפְּרָשְׁתָּנוּ ²⁵ פִּרְשַׁת רֵאשִׁי
 בְּנִים אֲתֵם לְה' אֱלֹהֵיכֶם, הָיָה
 לִיָּה לְמִימַר גַּם כָּאֵן לְשׁוֹן

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41

מֵהַמִּדְבָּר גּוֹפָא עֲצֻמוֹ מְקוֹם מוֹשֵׁב ¹⁹ כִּי עַל יַד הַלִּיכַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בַּמִּדְבָּר, כְּשֶׁאֲרוֹן בְּרִית ה' לְפָנֵיהֶם, הֵם תִּקְנוּ וְהַעֲלוּ אֶת הַמִּדְבָּר לְמִצַּע נַעֲלָה
 יוֹתֵר מִכִּפִּי שְׁהִיא מִצַּד עֲצֻמוֹ, וְכְמוֹבֵא בְּמִקּוֹם אַחַר בַּלְקוּטֵי תּוֹרָה לְאִדְמוֹר
 הַזֶּקֶן: "שׂוֹרֵשׁ טַעַם נִסְיַעֲתָם בַּמִּדְבָּר עִם הַמִּשְׁכָּן וְכֹלֵי ה' כִּדֵּי לְהַכְנִיעַ כַּח
 יְנִיקַת הַחִיצוֹנִים שְׂשׂוֹרֵשׁ יְנִיקָתָם הוּא
 בַּמִּדְבָּר דּוּקָא. וְלִכְן בַּמִּדְבָּר אֵין שֵׁם
 גִּידוּל צִמַח וְדִשָׁא כֻּלָּל אֵלֶּא שִׁמְמוֹן
 בַּלְבַּד, כִּי הַהִשְׁפָּעָה הִיא מִסְטֵרָא
 דְּקִדּוּשָׁה דּוּקָא וְאַתָּה מַחִיָּה אֶת כּוֹלָם.
 וְכַתִּיב צִדִּיק ה' פִּירוּשׁ צִדִּיק שְׁהוּא
 מִשְׁפִּיעַ וְעַל צִדְקָה. וְכֵן כֻּלָּל סְטֵרָא
 דְּקִדּוּשָׁה יֵשׁ בְּחִינָה זוֹ. וְהִנֵּה בַּהֲקִדּוּשׁ
 כְּרוּךְ הוּא חֲסֵד נִמְשָׁךְ מִצַּד הַגְּדוּלָּה
 כְּמוֹ שְׁכַתוּב אֲרֵךְ אַפַּיִם וְגוֹל חֲסֵד.
 וְכֻלָּל סְטֵרָא דְּקִדּוּשָׁה חֲסֵד נִמְשָׁךְ מִצַּד
 הַבִּיטוּל שֶׁבְטַל לֵה' וְנִחְשָׁב לְאֵין וְאִפִּס
 בְּעִינֵי, לִכְן רֹאֵי לִיתָן לְזוּלְתוֹ שְׁהוּא
 חֲשׁוֹב יוֹתֵר. וְכְמוֹ שְׁכַתוּב בְּאַבְרָהָם
 וְאַנְכִי עֶפְר וְאִפִּר וְלִפְיֶכָה ה' עוֹשֶׂה
 חֲסֵד עִם כָּל בְּנֵי אָדָם כו'. מֵה שֶׁאֵין כֵּן
 מִי שְׁהוּא יֵשׁ וְדַבֵּר וְאֵינוֹ בְטַל, צִרִיךְ
 הַכֵּל לְגִרְמִיָּה וְאֵינוֹ בְּחִינַת מִשְׁפִּיעַ. וְלִכְן
 בַּמִּדְבָּר הֵם נִחַשׁ שֶׁרַף וְעַקְבֵּי ג' קְלִיפּוֹת
 שֶׁשֶׁם מִקּוֹר הַקְּלִיפּוֹת שֶׁהֵם יֵשׁ וְדַבֵּר
 נִפְרָד וְאֵין בְּהֵם בְּחִינַת הַבִּיטוּל לִכְן אֵין
 מִמֶּנּוּ שׁוֹם הַשְּׁפָעָה, וְהִנֵּה לִכְךָ ה' ²⁶
 נִסְיַעֲתָה הָאֲרוֹן וְיִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר כִּדֵּי
 לְהַכְנִיעַ אֶת הַמִּדְבָּר וְלִכְךָ נִשְׂאוֹ אֶת
 הַמִּשְׁכָּן בְּמִ"ב מִסְעוֹת שְׁהוּא בְּחִי' שֵׁם
 מ"ב. וְהֵינּוּ עַל יַדֵּי גִילּוֹי אֲלֻקוֹת שְׁהִי' ³⁰
 בְּמִשְׁכָּן כְּשֶׁנִּשְׂאוֹ אוֹתוֹ בַּמִּדְבָּר, מִמִּילָא
 נִבְנָעוּ. וְכְמוֹ שְׁכַתוּב כְּהַמֵּס דּוֹנָה וְגו'...
 וְתוֹעֵלַת הַכְּנַעֲנִי זֶה הִיָּתָה עֵינֵי הַכְּנַעֲנִי
 לְעַתִּיד לְבּוֹא שׂוֹכֵל לְהִיּוֹת גִּילּוֹי אֲלֻקוֹת
 בְּעוֹלָם הַשְּׁפָל שֶׁלֵּנוּ כְּמוֹ שְׁכַתוּב וְגַלְלָה
 כְּבוֹד ה' וְגו' שֶׁעַל יַדֵּי שְׁנַכְנַע תַּחֲלָה
 מִקּוֹר הַחֲסֵד וְהִשׁ יוֹכֵל לְהִיּוֹת בּוֹ אַחַר כֵּךְ הַגִּילּוֹי לְעַתִּיד לְבּוֹא...". [וְעַל-פִּי
 בִּיאוֹר הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב ²⁰ שְׁכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּמִשְׁפָּךְ
 יָמֵי חַיָּיו אֶת אֲרַבְעִים וּשְׁנַיִם הַמִּסְעוֹת שֶׁבַּמִּדְבָּר מֵהִצִּיאָה
 מִמִּצְרַיִם עַד לְיַרְדֵּן יְרִיחוֹ ²¹, מוֹכֵן, שְׁעֲנִינָן זֶה שֶׁל הַלִּיכַת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר יִשְׁנוּ גַם עֵתָה כו' בְּעַבְדוֹת ה' שֶׁל כָּל אֶחָד וְאַחֵר. וְמִכָּל

(19) ראה גם לקו"ת ר"פ נשא. (20) הובא בדגל מחנה אפרים ר"פ מסעי. (21) מסעי לג, מת. שם לו, יג. (22) שבת קמו, א. (23) שהש"ר פ"ב, טז. (24) ד"ה אני לדודי באוה"ת פרשתנו ע' תשפר. ע' תשצא. ע' תשצו. (25) יד, א.

ביאור בדרך אפשר

1 מצד האדם שָׁזָהוּ עֲנָנָן אֲנִי לְדוֹדִי תחילה ואחר כך וְדוֹדִי לִי (ולא
 2 כְּמוֹ חוֹדֵשׁ נִסְכָּן, שְׁעָלִיו נֶאֱמַר²⁶ דוֹדִי לִי תחילה ואחר כך וְאֲנִי
 3 לוֹ, מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה התקרבות לאלוקות על ידי התעוררות שתחילתה
 4 מלמעלה), וְהַעֲבֹדָה של חודש אלול היא לְמַתָּן כָּל הָעֲנָנִים
 5 הַבְּלִתִּי רְצוּיִים שְׁהִיוּ בְּמִשָּׁךְ
 6 הַשָּׁנָה, שָׁזָהוּ פְּלִלוֹת עֲנָנָן
 7 הַמְדַבֵּר²⁷, התוכן הכללי של
 8 הענינים הבלתי רצויים הוא ענין
 9 המדבר שהוא אָרְץ לא זְרוּעָה,
 10 שֶׁהֵם הַמַּעֲשִׂים וְהַדִּיבּוּרִים
 11 וְהַמְחַשְׁבוֹת אֲשֶׁר לא לֵה' ה'
 12 הַמָּה כו'. וְעַל זֶה תִּקּוֹן הַדְּבָרִים
 13 הַלֵּא רְצוּיִים נֶאֱמַר²⁸ בתורה
 14 וּבְקִשְׁתֶּם מַשֶּׁם, כִּי לְשׁוֹן זֶה
 15 הַבִּיטוּי "זה", בשונה מהביטוי "שם"
 16 הוא דָּבָר שֶׁיִּכּוֹל מַמָּשׁ
 17 לְהִרְאוֹת עָלָיו בְּאֶצְבְּעוֹ אֲשֶׁר
 18 לֹאמַר עָלָיו וִיכּוֹל הַצְּבִיעַ עָלָיו כִּי
 19 הוא זֶה²⁹, וְאִי אֶפְשֶׁר לֹאמַר
 20 כִּי רַק אֵלָּא עַל הַקִּבְּ"ה כו',
 21 שֶׁמִּצִּיאֹתוֹ גְּלוּיָהּ וּבְרוּרָה אֶבֶל
 22 מְקוֹם וּמִשְׁפָּן הַקְּלִיפּוֹת
 23 הַמִּנְגְּדוֹת לַצַּד הַקְּרוּשָׁה וּמִסְתִּירוֹת עַל
 24 הָאֱלוּקוֹת (כשם שהקליפה מסתירה על
 25 הַפְּרִי) נִקְרָא שָׁם הֵינּוּ בְּמִקּוֹם
 26 רְחוֹק, כְּלוֹמַר, עֲמוּק מְאֹד
 27 לְמִטָּה. וְזֶהוּ שֶׁעַל הַמְדַבֵּר נֹאמַר
 28 אֲשֶׁר לא יֵשֵׁב הָאָדָם שָׁם,
 29 שְׂאִין זֶה מְקוֹמוֹ שֶׁל אָדָם
 30 הָעֲלִיּוֹן, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבַמְדַבֵּר
 31 אֵין גִּילּוּי אֱלוּקוֹת וּבִמְיָלָא אֵין זֶה
 32 גַּם מְקוֹמוֹ שֶׁל הָאָדָם
 33 לְמִטָּה, אִישׁ יִשְׂרָאֵל, וְכִיוֹן
 34 שֶׁהַמְדַבֵּר אֵינּוּ מְקוֹם שֶׁל גִּילּוּי
 35 אֱלוּקוֹת, לִכֵּן הַמְדַבֵּר אֵינּוּ גַם מְקוֹמוֹ
 36 שֶׁל יְהוּדִי כִּי כָּל מִצִּיאֹתוֹ שֶׁל
 37 הַיְהוּדִי היא לְהִיטֵּת קִשּׁוּר עִם
 38 הַקִּבְּ"ה, וְכַמְבּוֹאֵר בְּרַמְבַּ"ם³⁰
 39 שְׂאִפִּילוֹ מִי שִׁיְצְרוֹ הֲרַע אָנְסוֹ
 40 לְעֵשׂוֹת עֲבִירָה כו' הִנֵּה לֹאמְתוֹ

אני לדודי ודודי לי

ביאור בדרך אפשר

1 של דבר גַּם הוא בעצם רוֹצֵה לְעֵשׂוֹת כָּל הַמִּצְוֹת כו', וְגַם
 2 בְּשִׁעַת הַחֲטָא הֵיטָה הַנִּשְׁמָה של הַיְהוּדִי שֶׁחֲטָא בְּאֶמְנָה אֲתוֹ³¹
 3 נֹאמְנַת לַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקִשּׁוּרָה כו', אֵלָּא כִּינּוֹן שְׁיֵשׁ עֲנָנִים שְׂאִיבֵד
 4 שָׁם³², וְיִשְׁנֵם דְּבָרִים מְסוּיָמִים שֶׁהַיְהוּדִי הוֹרִיד לְעוֹמֵק הַקְּלִיפּוֹת וְיִתִּירָה
 5 מְזָה, שְׁפָגַם בְּמִחְשְׁבָה דִּיבּוּר
 6 וּמַעֲשֵׂה, וְעִשָּׂה דְּבָרִים לא רְצוּיִים
 7 בְּפוּעַל מְצַד יִצְרוֹ הֲרַע שְׂאֵנְסוֹ,
 8 לִכֵּן צְרִיף לִילָף לְשָׁם לְמִקּוֹמוֹת
 9 הַתּוֹקִים מְקְדוּשָׁה וְגִילּוּי אֱלוּקוֹת
 10 לְחַפְּשֵׁם כו', דִּהְיִינוּ
 11 שְׂיִפְשַׁפְּשׁ בְּמַעֲשָׂיו כו', כְּדִי
 12 לְתַקְּנֵם, וְעַל יְדֵי שְׂמַתָּקָנָם
 13 נַעֲשִׂים הָעֲנָנִים שְׁלוֹ לא דְּבָרִים
 14 הַנִּמְצָאִים 'שם' מִחוּץ לַקְּדוּשָׁה, אֵלָּא
 15 דְּבָרִים שֶׁל קְדוּשָׁה.
 16 וְזֶהוּ הַדִּיּוּק בְּמִשָּׁל לְמִלָּךְ
 17 שְׂנַמְצָא בְּשָׂדֵה דְּוִקָא, וְלֹא
 18 בְּמִדְּבָר, אִמְנֵם הַכּוּוּנָה לֹאמַר
 19 שֶׁבְּחוּדֵשׁ אֱלוֹל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 20 מִתְּגַלֵּה גַם לְמִי שֶׁנִּמְצָא בְּמִצַּב רְחוּמֵי
 21 נְחוּת, אֲבָל כְּכוּוּנָה וּבְדִיּוּק נֹאמַר 'שְׂדֵה'
 22 וְלֹא 'מְדַבֵּר' כִּי, מְדַבֵּר אֵינּוּ
 23 מְקוֹמוֹ שֶׁל אָדָם, אֲשֶׁר לא
 24 יֵשֵׁב אָדָם שָׁם, וְעַד שְׂאִפִּילוֹ
 25 צְרִיכֵי הָאָדָם לא נִמְצָאִים שָׁם,
 26 מֵה־שְׂאִין־כֵּן בְּשָׂדֵה, הִנֵּה
 27 אָף־עַל־פִּי שְׂמַקּוֹמוֹ שֶׁל
 28 הָאָדָם הוא כְּעִיר דְּוִקָא וְלֹא
 29 בְּשָׂדֵה, וְלִכֵּן מִצִּיאֹתוֹ שֶׁל אָדָם
 30 בְּשֵׂדֵה היא אֵכָן יְרִידָה לְמִצַּב נְחוּת,
 31 מְכַל מְקוֹם הַרִי בְּשָׂדֵה יִשְׁנֵם
 32 עַל־פְּלִ-פְּנִים צְרִיכֵי הָאָדָם,
 33 שְׁשָׁם בְּשֵׂדֵה צוֹמַח הַלְחָם
 34 שְׁלֵכֵב אָנוּשׁ יִסְעֵד³³, כְּלִשׁוֹן
 35 הַכְּתוּב בְּתַהֲלִים, וּבְזָה בְּלַחֵם הַצּוּמַח
 36 בְּשֵׂדֵה נְקַלְלִים גַּם נִיצוּצוֹת
 37 קְדוּשָׁה שְׂמֻלּוּבָשִׁים בְּלַחֵם,
 29 דְּוִקָא וְלֹא בְּשָׂדֵה, הַרִי בְּשָׂדֵה יִשְׁנֵם עַל כָּל פְּנִים צְרִיכֵי הָאָדָם, שְׁשָׁם צוֹמַח
 30 הַלְחָם שְׁלֵכֵב אָנוּשׁ יִסְעֵד³³, וּבְזָה נְקַלְלִים גַּם נִיצוּצוֹת קְדוּשָׁה שְׂמֻלּוּבָשִׁים

(26) שיר השירים ב, טז. - ראה אוה"ת שם ע' תשצא. (27) ראה לקו"ת פרשתנו שם. (28) ואתחנן ד, כט. (29) ע"פ משפטים כב, ח. (30) הל' גירושין ספ"ב. (31) ראה תניא ספכ"ד. (32) ראה לקו"ת שם ש"הארת פנימיות רצונו ית' יש בכל אחד ואחד מישראל, אלא שהוא בבחי' הסתר והעלם כו' ויש מי שהוא בבחי' אבידה אצלו כו'". (33) תהלים קד, טו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁעַל זֶה עַל נִיצוּצוֹת הַקְּרוּשָׁה שֶׁבַחֲסֵם נֶאֱמַר³⁴ בַּתּוֹרָה לֹא עַל הַלְחָם
 2 לְבָדוּ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי הוֹי' יִחְיֶה הָאָדָם,
 3 וְלִכְּזֶן, כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב בְּקֹהֶלֶת, מְלֶךְ לְשֹׁדֵה גֵעֵבֵד³⁵, שְׁגַם הַמְּלֶךְ
 4 צָרִיף לְהִשְׁדָּה כִּי גַם הַמֶּלֶךְ בְּעַצְמוֹ, עִם כָּל מַעֲלָתוֹ, נִיזוֹן מִהַתְּבוּאָה
 5 וְהַפִּיּוֹת הַצּוֹמְחִים בַּשָּׂדֶה. וְלִכְּזֶן,
 6 עֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
 7 שְׁכָלְלוּתָהּ שֶׁהַתּוֹכֵן הַכִּלְלִי שֶׁל
 8 עֲבוֹדַת ה' שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא
 9 לְעִשׂוֹת לוֹ יִתְבַּרֵּךְ דִּירָה מְקוֹם
 10 רֵאוּ גִלְיוֹי אֲלוֹקוֹת וְהִשְׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה
 11 בַּתְּחִלָּתוֹנִים³⁶ כְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
 12 שֶׁהוּא הַעוֹלָם הַנְּחוּת בִּיחוּר, עֵינֵי קָרָה
 13 שֶׁל עֲבוֹדָה זוֹ (לֹא בַּמְדָּבָר, אֲלֵא)
 14 בַּשָּׂדֶה דְּוָקָא, שְׂזוּהִי כְּלָלוֹת
 15 הָעֲבוֹדָה בְּעֵנֵי הַרְשׁוּת
 16 דְּוָקָא, הַדְּבָרִים הַמְּתוֹרִים, שֶׁעַל יְדֵי
 17 הַעִיסוּק וְהַשְּׂמִיּוּם בָּהֶם מַעֲלָה אוֹתָם
 18 וּמוֹכֵךְ אוֹתָם וְכך הַמְּצִיאוֹת הַגִּשְׁמִית
 19 נַעֲשִׂית 'דִּירָה' לֵאלוֹקוֹת, אֲבָל לֹא
 20 בַּמְדָּבָר וְנִכְמוֹ שְׂלוּלֵי חֲטָא
 21 עֵץ הַדַּעַת שֶׁגֵּרַם יִירֵדָה כְּעוֹלָם
 22 וּמְצִיאוֹת שֶׁל 'קְלִיפוֹת' רִסְטוּרָא אַחֲרָא'
 23 לֹא הָיָה עֵנֶן הַמְּדָבָר כְּלָל, כִּי
 24 לולֵי הַחֲטָא לֹא הִיָּתָה מְצִיאוֹת שֶׁמְחוּץ
 25 לְקְרוּשָׁה, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הָיָה
 26 גַּם אֲזַי אִילוֹ לֹא הִיָּתָה חֲטָא חִילוּק
 27 בֵּין הַפְּרִי לְקְלִיפָהּ, אֲלֵא
 28 שְׁעֵנֶן הַקְּלִיפָהּ הָיָה בְּאוֹפֵן
 29 שְׁשׂוּמֵר לְפָרִי³⁷ וּמִגִּין עֵלְיוֹן,
 30 וְאֲדָרְבָּה, הַעֲנֵנִים שְׁנִמְצִיָּאִים
 31 בַּמְדָּבָר צָרִיף לְהוֹצִיָּאֵם מִשָּׁם
 32 כּוֹי' וְלַהֲעִבִירֵם לְמִקְוֵם אַחַר שְׁבוּ יֵשׁ
 33 גִּלְיוֹי אֲלוֹקוֹת וְקְרוּשָׁה, וְדוּקָא
 34 בַּשָּׂדֶה מְקַבְּלִים אֶת פְּנֵי
 35 הַמְּלֶךְ³⁸, וּמָה שְׁמְצִינּוּ
 36 לְפָעֲמִים שֶׁהַמְּלֶךְ בָּא גַם

לְמְדָבָר, כְּנֹזֵךְ לְעִיל וְכִפִּי שֶׁהִיָּה בַעַת הַמַּסְעוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמְדָּבָר, הָרִי
 זֶה לְצוּרָף הַמְּלַחְמָה עִם הַמְּנַגְדִּים אֲלֵיו כּוֹי' כְּדִי לְהַכְנִיעַ אוֹתָם
 וּלְבַטֵּל אוֹתָם, וּמוֹבֵן, שְׁלֹא בָּא הַמֶּלֶךְ אֶל הַנְּמַצִּיָּאִים שָׁם בַּמְדָּבָר
 כְּדִי שְׁיִקְבְּלוּ פָּנָיו בְּתוֹר מְלֶךְ כּוֹי', שְׁעֵנֶן זֶה שְׂרִיף רַק כְּשֶׁבָּא
 לְשֹׁדֵה בַּמְדִּינָה שְׁלוֹ, שְׁשָׁם
 מְקַבְּלִין פָּנָיו אֲנִשֵׁי הַמְדִּינָה בְּתוֹר
 מְלֶךְ.
 (ד) וּמְשִׁיף בְּכַתוּב בְּשִׁיר בְּשִׁיר
 הַשִּׁירִים הַפּוֹתַח אֶת הַמַּאֲמָר (אֲנִי
 לְדוּדֵי וְדוּדֵי לִי) הַרְוֵעָה
 (בְּשׂוֹשְׁנִים), שְׁעֵנֶן הַמְרוּעָה
 הוּא בַּשָּׂדֶה דְּוָקָא (וְלֹא
 בְּעִיר), וְשִׁיף בְּצִאן דְּוָקָא,
 שְׂבָהֶם יִשְׁנוּ בִּיטוּל פְּשׁוּט
 יוֹתֵר שֶׁל הַצֵּאן לְרוּעָה, כַּמְבֹאֵר
 בַּחֲסִידוֹת עַל דְּבָרֵי הַמְדַרְשׁ עַל הַכְּתוּב
 "דוּדֵי לִי וְאֲנִי לוֹ" – הוּא לִי לְרוּעָה
 שֶׁנֶּאֱמַר 'רוּעָה יִשְׂרָאֵל אֲדִינָה' וְאֲנִי לוֹ
 לְצֵאן שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאֲנִי צֵאן מְרַעֲיָתִי',
 שְׁבֵנֵי יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צֵאן כִּי בְּצֵאן
 יִשְׁנוּ בִּיטוּל יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בָּאֲדָם (וְלִכְּזֶן
 יֵשׁ בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵנֶן הַמְּסִירוֹת
 הַנֶּפֶשׁ שֶׁלְמַעֲלָה מִהַשְּׁכָל), וְהוּא בִּיטוּל
 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר אֲצֵל בֶּן לְאָב
 שְׂיִכּוֹל לְהִיּוֹת בְּאֶפְנֵים שׂוֹנִים
 כּוֹי'³⁹ וְלֹא דוּקָא שְׁתַּמִּיד יִשְׁנוּ
 בִּיטוּל מוּחַלֵּט שֶׁל הָאֵב לְבֶן. דְּהִגָּה,
 הַשְּׂיִכּוֹת דְּאָב וּבֶן הֵיא עַל
 דִּי עֵנֶן הָאֶהְבָּה שֶׁהָאֵב וְהַבֶּן
 אוֹהֲבִים זֶה אֶת זֶה (כְּפִי שְׂרוּאִים
 גַּם בְּפוֹעֵל), וְזֶהוּ גַם מָה
 שְׂבִתִּיבַת בְּמִלְהָ אֶהְבָּה יִשְׁנָם
 אוֹתִיוֹת אָב⁴⁰. וְאֶף שְׂאֶהְבָּה
 (ד) וּמְשִׁיף בְּכַתוּב (אֲנִי לְדוּדֵי וְדוּדֵי לִי)
 הַרְוֵעָה (בְּשׂוֹשְׁנִים), שְׁעֵנֶן
 הַמְרוּעָה הוּא בַּשָּׂדֶה דְּוָקָא (וְלֹא בְּעִיר), וְשִׁיף
 בְּצֵאן דְּוָקָא, שְׂבָהֶם יִשְׁנוּ בִּיטוּל פְּשׁוּט יוֹתֵר
 מֵאֲשֶׁר אֲצֵל בֶּן לְאָב שְׂיִכּוֹל לְהִיּוֹת בְּאֶפְנֵים
 שׂוֹנִים כּוֹי'³⁹. דְּהִגָּה, הַשְּׂיִכּוֹת דְּאָב וּבֶן הֵיא עַל דִּי עֵנֶן הָאֶהְבָּה (כְּפִי שְׂרוּאִים
 גַּם בְּפוֹעֵל), וְזֶהוּ גַם מָה שְׂבִתִּיבַת אֶהְבָּה יִשְׁנָם אוֹתִיוֹת אָב⁴⁰. וְאֶף שְׂאֶהְבָּה

(34) עקב ח, ג. ראה לקוטי תורה להאריז"ל עה"פ. לקו"ת צו יג, סע"ב ואילך. (35) קהלת ה, ח. וראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי קכט, ג (כה, ב) ואילך. ד"ה אני לדודי תשכ"ו פ"ד (תורת מנחם ספר המאמרים אלול ע' רכ). (36) ראה נתחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר פ"ג, ו. תניא רפ"ל. ובכ"מ. (37) ראה של"ה יט, ב. סה"מ תרנ"ט ע' פד [עד]. וש"נ. (38) ראה גם ד"ה אני לדודי הנ"ל פ"ד (תורת מנחם ספר המאמרים שם ע' ריח), שהגילוי דאלול הוא גם לאלה הנמצאים במדבר דלעו"ז, אלא שהגילוי הוא - הנתינת כח לצאת ממדבר לשדה לקבל פני המלך (המו"ל). (39) ראה אוה"ת פרשתנו שם (ע' תשפד ואילך. ע' תשצה ואילך). (40) ראה ספר בת עין (זיטאמיר, תר"י) פ' מסעי. וראה גם ספר שרש ישע ערך אבה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הוא מְלֻשׁוֹן אָבָה⁴¹, שֶׁהוּא עֲנֵן הַרְצוֹן, הָרִי זֶהוּ רְצוֹן כְּפִי
 2 שֶׁהוּא בְּצִיּוֹר כְּפִי שֶׁהוּא בְּאוֹפֵן וּבְצוּרָה שֶׁל מִדַּת הָאֱהָבָה, אֲלֵא
 3 שְׂזוּהִי אֱהָבָה עֲצָמִית כִּי הַקֶּשֶׁר בֵּין הָאֵב לְבֵן הוּא קֶשֶׁר בְּעֵצִים מֵהוֹתָם.
 4 מִה־שְׂאִי־פֶן רוּעָה הוּא אוֹתִיּוֹת רַעְוָה, שֶׁהוּא עֲנֵן הַרְצוֹן
 5 (ובארמית רַעְוָא), אֲלֵא שְׂזוּהוּ
 6 כְּפִי שֶׁעֲנֵן הַרְצוֹן הוּא בְּלֻשׁוֹן
 7 תְּרַגּוּם⁴², בְּשִׁפְהָ הָאֲרַמִּית אֶף
 8 דְּוָקָא מְצַד הֵיּוֹתוּ עֵינֵי הַרְצוֹן כְּפִי
 9 שֶׁנִּקְרָא 'רַעְוָא' בְּלֻשׁוֹן תְּרַגּוּם וְלֹא
 10 בְּלֻשׁוֹן הַקְּדוּשׁ, הֵינִי שִׁירָד לְלֻשׁוֹן
 11 שְׂאִינוּ נַעֲלָה כְּלֻשׁוֹן הַקְּדוּשׁ הָרִי זֶה
 12 בְּאוֹפֵן דְּאֵת דְּבָא וְשִׁפְלָ רִיחַ,
 13 הִירִידָה גּוֹרְמַת לַעֲנוּה וּשְׁפֻלוֹת שֶׁעָל
 14 זֶה עַל הַעֲנוּי וְהַשְׁפָּל נֶאֱמַר⁴³
 15 בְּפִסְקָא זֶה בִּישְׁעִיה מְרוּם וְקָדוּשׁ
 16 אֶשְׁכּוֹן, וְהֵינִי שְׂדוּקָא עַל יְדֵי
 17 הַבֵּיטוּל שֶׁל הַצָּאן לְרוּעָה, שֶׁל בְּנֵי
 18 יִשְׂרָאֵל לְקָדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרִי הוּא
 19 מְגִיעַ לְעֲצָמוֹת וּמַהוֹת כּו'.
 20 הִיהוּדִי מִתְחַבֵּר עַל עֲצָמוֹת הָאֱלוּקוֹת.
 21 וְזוּהוּ סִדְר הַדְּבָרִים בְּמִדְרָשׁ,
 22 שֶׁבְּתַחֲלָה נֶאֱמַר הוּא הַקְּדוּשׁ
 23 בְּרוּךְ הוּא לִי לְאֵב וְאֲנִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 24 לוֹ לְבֵן, וְהַכּוֹנֵה לְקֶשֶׁר שֶׁל בְּנֵי
 25 יִשְׂרָאֵל וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּפִי שֶׁהוּא
 26 בְּדוּמָה לְקֶשֶׁר בֵּין אֵב לְבֵן וּלְאֶחָרֵי
 27 זֶה מוֹסִיף עֲנֵן נַעֲלָה יוֹתֵר,
 28 מִמִּבְטָא אֵת הַקֶּשֶׁר שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
 29 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאוֹפֵן עֲמוּק יוֹתֵר, הוּא
 30 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִי לְרוּעָה וְאֲנִי
 31 לוֹ לְצֵאן, כִּי, מְצַד הַבֵּיטוּל
 32 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 33 שֶׁהוּא בְּדוּמָת הַבֵּיטוּל דְּצֵאן
 34 כְּמִבּוּאֵר לְעִיל מְגִיעִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 35 וּמִתְחַבְרִים לְבַחְיַנַּת הַעֲצָמוֹת שֶׁל
 36 הָאֱלוּקוֹת כְּפִי שֶׁהוּא מְצַד
 37 עֲצָמוֹ, לְמַעֲלָה מְכַפִּי שׂוֹשׁ לוֹ
 38 לְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂיִיכוֹת לְבְנֵי
 39 יִשְׂרָאֵל בְּאוֹפֵן שֶׁל אָב כּו'.
 40 ה) וְעַל זֶה עַל הַקֶּשֶׁר הַעֲמוּק יוֹתֵר

של הקדוש ברוך הוא ובני ישראל, הנמשל לרועה וצאנו, כאמור לעיל, נאמר
 הרועה בשושנים, כפי שממשיך ומבאר, דהנה, בענין המרעה
 בשדה יש גם ענין של עשב⁴⁴, שגם הוא מאכל לצאן (וברוחניות
 הכוונה לעבודת ה' של כל השנה כולה, העבודה לתקן את הנפש הבהמית,
 כפי שגורמו בכתוב 'ונתתי עשב בשדך
 לבהמתך') אמןם כאן לגבי
 העבודה של חודש אלול נאמר
 הרועה בשושנים דוקא ולא
 רעיית הצאן בעשב, דשושנה יש
 בה תליסר עליון, שלוש עשרה
 עלים כנגד שלשה עשר
 מכילין דרחמי, מידות הרחמים
 שהם המתגלים בראש חדש
 אלול ומאירים כל החודש, כפי
 שממשיך ומבאר. והענין בזה⁴⁵,
 שבשלה עשרה מידות
 הרחמים גופא עצמם יש
 שלשה אפנים ודרגות שונות,
 שהרי גם במשך כל השנה
 ולא רק בחודש אלול אומרים
 בתפילה (באמירת תחנון) ויעבר ה'
 על פניו וגו'⁴⁶ ומזכירים
 שלש עשרה מידות הרחמים,
 אבל זהו רק כפי שהם השלוש
 עשרה מידות בבחינת חיצוניות
 המלכות, ואילו בחודש אלול
 מאירים שלש עשרה מידות
 הרחמים כפי שהם בפנימיות
 המלכות דאצילות כמבואר
 בחסידות שבכל מידה ובכל דרגה
 עליונה יש 'חיצוניות' שהיא הארה
 מועטת של אותה מידה (וממנה נמשך
 לדרגה שלמטה ממנה) ויש 'פנימיות'
 שהיא העצם והמהות של המידה,
 והמשכה והתגלות מה'פנימיות' נעלית
 לאין שיעור מהמשכה והתגלות
 מה'חיצוניות'. וזהו גם הטעם על
 כך שהמשכת שלש עשרה
 מידות הרחמים שבכל השנה
 הם רק התעוררות הרחמנות

(41) ראה לקו"ת נשא כו, ב. בהעלותך כט, ד. מסעי פח, ד. ואתחנן ט, ב. ובכ"מ. (42) ראה לקו"ת שה"ש יג, ד. (43) ישעי'
 נז, טו. (44) ראה גם לקו"ת פרשתנו לג, ג ואילך. (45) לקו"ת שם. אוה"ת פרשתנו ע' תתז ואילך. המשך תער"ב פשכו'
 (ח"ב ע' עתר [ח"ג ע' תתקי]). (46) תשא לד, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 שהכל נהיה בדבריו, ואפשר לומר כי הרפואה גבוה מהמוזן שהמוזן רק
 43 להעמיד החיות שכבר יש אבל הרפואה ממשיך חיות חדש, ואף על פי כן
 44 סממני הרפואה עשבים שאינן ראויים למאכל כלל, אלא יש לומר כי
 45 מכל-מקום יש בהם כח חזק יותר מהכח שבמאכל עד שביכולתו להמשיך
 46 חיות חדש, והוא ענין בכל מאדך,
 47 על-דרך יש קונה עולמו בשעה אחת,
 48 וזהו ענין הרועה בשושנים שעל-ידי
 49 זה יבוא לידי תשובה שמביאה רפואה
 50 לעולם, אם כן אף שאינן ראויין כל
 51 כך למאכל יש בהם כח חזק שמביא
 52 בחינת רפואה", ועיקרה של
 53 השושנה שהיא צמח של רפואה
 54 לפעול ולהשפיע על הנשמה,
 55 אכל פיון שבישראל קשור
 56 הגוף עם הנשמה שהרי הנשמה
 57 האלוקית מלוכנת בתוך הגוף הגשמי,
 58 וגם הגוף של יהודי הוא גוף
 59 קדוש⁵⁰, הרי זה השפעה
 60 ה'שושנה', היינו התגלות שלוש עשרה
 61 מידות הרחמים פועל רפואה גם
 62 בהגוף. וענין זה שייך
 63 לחודש אלול, שבו צריך
 64 להיות עבודת התשובה⁵¹,
 65 שהוא ענין התשובה ענין
 66 הרפואה⁵², כמאמר רז"ל⁵³
 67 בגמרא גדולה תשובה
 68 שמביאה רפואה לעולם.
 69 (ו) וזהו הפירוש הפנימי בפסוק
 70 הפותח את המאמר אני לדודי
 71 דודי לי הרועה בשושנים,
 72 שזהו ענינו של חודש אלול,
 73 שבו מתגלים שלוש עשרה
 74 מדות הרחמים, כמבואר לעיל
 75 באריכות אלא שהגילוי בחודש
 76 אלול הוא כמשל המלך
 77 בשדה שהוא מקום נחות ביחס
 78 להיכל המלכות, ולאחרי זה באים
 79 לשלימות הגילוי דשלוש
 80 עשרה מדות הרחמים ביום הפפורים, שהוא גילוי נעלה יותר,
 81 כמבואר לעיל ועד שבאים לתפלת נעילה שאז נמצאים פני
 82 ישראל עם המלך באופן דאנא ומלכא בלחודוהי⁵⁴ אני

1 שלמעלה על חיי הגוף, אכל שלוש עשרה מדות הרחמים
 2 המאירים בחודש אלול הם התעוררות הרחמים על חיי הנפש
 3 כו' שהיא המשכה הארה נעלית יותר, כי, התגלות שלוש עשרה
 4 מדות הרחמים שבכל השנה היא מבחינת חיצוניות
 5 המלכות שנקראת גופא גוף,
 6 ולכן הרחמים הם על חיי הגוף אכל
 7 באלול שאז התגלות שלוש
 8 עשרה מדות הרחמים לחיי
 9 הנשמה, הרי זה מבחינת
 10 פנימיות המלכות דאצילות
 11 כאמור לעיל. אמנם כל זה גם
 12 ההמשכה של שלוש עשרה מידות
 13 הרחמים כפי שהיא בחודש אלול הוא
 14 ענין בחינת המלכות,
 15 שנקראת שדה⁴⁷ כמו שמצינו
 16 בתורת הסוד שהמלכות נקראת 'חקל'
 17 [שדה] תפוחים וכפי שזרמו גם בפסוק
 18 בקהלת 'יתרון ארץ בכל היא, מלך
 19 לשדה נעבר'. ולמעלה מזה
 20 בדרגה גבוהה יותר משלוש עשרה
 21 מידות המתגלים בחודש אלול הם
 22 שלוש עשרה מדות הרחמים
 23 הנמשכים ומתגלים ביום
 24 הפפורים, שזהו כפי
 25 שהמלכות עולה עד הפתח⁴⁸
 26 בחינת כתר עליון שלמעלה מעשר
 27 הספירות.
 28 ועוד ענין בדיוק לשון הכתוב
 29 כאן הרועה בשושנים דווקא
 30 (ולא כתוב 'רועה' סתם או רועה
 31 בעשב), דשושנה פרה השושנה
 32 אינה שייכת לענין האכילה,
 33 שעיקרה של האכילה הוא
 34 בשביל הגוף, אלא הוא ענין
 35 הרפואה, שהוא נעלה יותר
 36 מענין האכילה⁴⁹, (כמבואר
 37 ב'אור התורה' לאדמו"ר הצמח צדק':
 38 "ללקוטי תורה סוף דיבור המתחיל אני
 39 לדודי, הרועה בשושנים הם י"ג מידות הרחמים, ובכל השנה ונתתי עשב,
 40 קשה הא עשב יש לומר בכללו שעורים שהוא מאכל בהמה כמו שכתוב
 41 ועשב מזריע זרע, ואם-כן עדיף משושנים שברכתם בורא פרי האדמה או

(47) אוה"ת שם. (48) חסר קצת (המו"ל). (49) אוה"ת שם ע' תתי. ח"ו ע' ב'שנא. (50) זהר ח"ג ע, ריש ע"ב. (51) לקו"ת שם. אוה"ת שם. (52) אוה"ת שם. (53) יומא פו, א. (54) ראה זהר ח"א סד, א"ב. רח, ב. ח"ג לב, א. קד, ב.

ביאור בדרך אפשר

- 1 והמלך בלבד. וּמְזָה מֵהַתְגַּלּוּת שֶׁל
2 שלוש עשרה מידות הרחמים בחודש
3 אלול וביום הכיפורים נִמְשָׁקֶת אַחַר
4 כֶּף הַשְּׁמִימָה בְּשִׁמְיָי עֲצָרֶת

ביאור בדרך אפשר

- 5 וְשִׁמְתָת תּוֹרָה. וְכָל זֶה הַהֲאֵרוֹת
6 והגילויים של חודש אלול ושל חודש
7 תשרי נִמְשָׁקֶת אַחַר כֶּף עַל כָּל
8 הַשָּׁנָה⁵⁵.

1 וּמְזָה נִמְשָׁקֶת אַחַר כֶּף הַשְּׁמִימָה בְּשִׁמְיָי עֲצָרֶת
2 וְשִׁמְתָת תּוֹרָה. וְכָל זֶה נִמְשָׁקֶת אַחַר כֶּף עַל כָּל
3 הַשָּׁנָה⁵⁵.

(55 חסר הסיום (המו"ל).

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו מני"א, תשי"ז
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מער"ח מני"א והקודמו, בו שואל שעומד הוא להזמין פרשיות לתפילין לבני משפחתו שהם ממוצא חסידי חב"ד ומסתפק באיזה אופן יכתבו.

ולפלא הספק בזה, כי הרי כלל ופס"ד הוא, דבאתרי' (השייכים) דרב נהוג כרב, והקושיא ששואל כי לדעתו, הנהגה הנרצה בעיני הקב"ה היא שנוהגים בה רוב כלל ישראל. לפלא על קושיא זו, שהרי פשוט שגם רבנו הזקן רצה לתקן תפילין באופן שיהי רצוי בעיני הקב"ה, ופשוט שבזמן רבנו הזקן היו הנוהגים באופנים שהורה פחות מאשר עתה שנתפשטה תורת החסידות בכוי"כ חוגים ובכל זה ציוה לתקן דוקא באופן שהורה, והלואי כבר הי' עוזב דרכו לחפש קושיות וסתירות ויתחיל ללכת בדרך הישרה בהקדמת נעשה לנשמע, הוא הדרך שהורו רבותינו נשיאינו הק' שהוא גם דרך כללי לכלל ישראל, ע"ד המבואר מהרב המגיד [שהוא רבו גם של בעל ההפלאה, רבו של הר"ן אדלער רבו של החתם סופר], במעלת שער הי"ג הכולל כל הי"ב שערים עיין בהקדמת שער הכולל להסידור.

ומ"ש שעדיין אינו מרגיש יכולת ללמוד ולהרגיש את תורת החסידות, גם נוסף על זה יש לו עכובים בזמן.

הנה פשוט שאין הקב"ה עושה ח"ו תורתו פלסתר, ובתורתו כתוב שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, וכיון שמכבר הגיעה אליו הידיעה על דבר תורת החסידות, ולא עוד אלא שגם התחיל ללמדה, חל עליו בכל תוקף ציווי רז"ל, (עירובין סד, א) כל האומר שמועה זו נאה וזו אינה נאה [ז.א. שגם הוא מודה שגם היא שמועה היא כמו השמועה הנאה, אלא שבשבילו אינו נאה] העונש ר"ל מבהיל הוא, עיי"ש, שמהנ"ל פשוט שיכול הוא, והעכובים אפשר להתגבר עליהם, וכל יום שעובר מבלי לימודו תורת החסידות היא אבדה שאינה חוזרת לא רק בלימוד החסידות אלא גם בנוגע ללימוד תורת הנגלה, כיון שבזהר הק' קורא לפנימיות התורה נשמתא דאורייתא, משא"כ לנגלה - בשם גופא דאורייתא, והתוארים שבתורה מדוייקים הם, וראים במוחש שחסרון קטן בנשמה נרגש בכל הגוף, וק"ל.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

התוועדות

בס"ד. שיחת ש"פ ראה, מבה"ח אלול, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

- א. בנוגע לחודש אלול (שמתברך ביום הש"ק זה), ידוע הביאור של רבינו הזקן בלקו"ת¹ ש"יובן ע"פ משל כו", כדלקמן.
- ובהקדים – שאע"פ שכבר דובר כמ"פ אודות משל זה (וגם נדפסו הדברים)², מ"מ, ניתוסף ענין חדש בכל שנה, ולכן, בבוא חודש אלול בשנה נוספת, יש לחזור ולדבר אודות משל זה.
- וע"ד שמצינו אפילו באותה שנה, בנוגע ללימוד הלכות החג, שבכל יו"ט צריך לחזור וללמד, אע"פ שכבר למדום ביו"ט שלפניו, ועאכו"כ בנוגע לענין שדובר בשנה שעברה, הרי בודאי שצריכים לחזור ולדבר אודותיו בשנה שלאח"ז, מצד הענינים שנוספים בכל שנה ושנה.
- ובפרט בנוגע לשנה זו שהיא שנה מיוחדת – "שבת לה"³, שלכן היא נעלית יותר מהשש שנים שלפני' ושלאחרי', ובמילא, גם חודש אלול שבה הוא נעלה יותר מחודש אלול שבשאר השנים.
- ב. בנוגע לחודש אלול כותב רבינו הזקן בלקו"ת⁴: "נודע שבאלול הוא זמן התגלות י"ג מדות הרחמים".
- והענין בזה – שהמשכת י"ג מדות הרחמים קשורה עם גילוי פנימיות הרצון, שזהו מ"ש לפני י"ג מדות הרחמים: "ויעבור ה' על פניו"⁵, שהו"ע גילוי פנימיות הרצון שלמעלה, וענין זה פועל המשכת י"ג מדה"ר. ואף שענין זה ישנו במשך כל השנה כולה – הרי זה בהעלם, ואילו בחודש אלול הרי זה בגילוי.
- ועל זה ושואל: "ולהבין זה, כי למה הם ימות החול, ואינם יו"ט, כמו שבתות ויום טוב שבהם התגלות אלקות. . ובפרט בעת זמן י"ג מדות שהם הארת העליונות מאד", ומצד זה ה' כל חודש אלול צריך להיות יו"ט?
- ומבאר: "אך הנה יובן ע"פ משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה, ואז רשאיין כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות כולם. . ואח"כ בבואו להיכל מלכותו אין נכנסים כי אם ברשות. . ויחידי סגולה. וכך הענין עד"מ בחודש אלול יוצאין להקביל אור פניו ית' בשדה".
- וזהו החילוק בין חודש אלול לר"ה ועשי"ת – שחודש אלול הוא הזמן שבו מתגלה הקב"ה לכל אחד מישראל אפילו בהיותו "בשדה", והיינו, שיכול לראות את המלך גם בהיותו במעמד ומצב של חולין, ולכן ימי חודש אלול "הם ימות החול, ואינם יו"ט כמו שבתות ויום טוב כו"; ואילו המעמד ומצב שהמלך נמצא בהיכלו – הרי זה בר"ה ועשי"ת, ולכן ימים אלו הם בבחי' שבת.
- ויש להוסיף בהחילוק שבין חודש אלול לעשי"ת – שהענין שימי חודש אלול "הם ימות החול, ואינם יו"ט כו" הוא גם בנוגע לשבתות שבחודש אלול, כיון שכללות ענין השבת אינו קשור עם ימי החודש (אלול), אלא עם ימי השבוע, שהרי כל מציאות השבת היא רק כשישנם ששת ימי החול, כמארז"ל⁶ "מי

(3) בהר כה, ב"ד.
 (4) שם, סע"א.
 (5) תשא לד, ו.
 (6) ע"ז ג, סע"א.

(1) פרשתנו לב, סע"א ואילך.
 (2) ראה לקו"ש ח"ב ס"ע 378 ואילך. ח"ד ס"ע 1342 ואילך.
 וראה גם ד"ה אני לדודי תשכ"ו; תשל"ב (תורת מנחם – סה"מ אלול ע' רטז ואילך; ע' רכג ואילך). וש"נ.

1 שטרח בערב שבת יאכל בשבת, ולכן, גם השבת שבאלול הו"ע של חול, ולא יו"ט; ואילו בעשי"ת, גם
2 ימי החול הם בבחי' שבת ("שבת'דיקע"), שהרי עליהם נאמר⁷ "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב",
3 "אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ"⁸.

4 ג. ובזה ניתוסף ענין מיוחד בשנה זו – שנת השמיטה, "שבת לה":
5 ובהקדמה:

6 אע"פ שענין השמיטה קשור עם ארץ ישראל דוקא, ובא"י גופא בזמן הבית דוקא, וכידוע מחלוקת
7 הפוסקים⁹ אם שמיטה בזמן הזה היא מן התורה או מדרבנן – הרי כיון ש"התורה היא נצחית" (כלשון
8 רבינו הזקן¹⁰), בהכרח לומר שענין השמיטה ישנו גם בעבודת האדם ברוחניות, ולכן הרי זה שייך גם
9 בזמן שאין ביהמ"ק קיים וגם בחוץ לארץ (עוד לפני הזמן ש"עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל
10 הארצות"¹¹).

11 וכמו בכל הענינים הקשורים עם ביהמ"ק, שענין החורבן פגע רק בעצים ובאבנים, אבל לא בביהמ"ק
12 הרוחני, שעליו אין לגוי שום שליטה, ונשאר קיים תמיד, גם בזמן הגלות¹². – התכלית היא אמנם שיהי'
13 ביהמ"ק בגשמיות בפועל, אבל ישנו עכ"פ ביהמ"ק כפי שהוא ברוחניות, שבו לא הי' ענין של חורבן.

14 ועד"ז בנוגע לארץ ישראל, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"¹³,
15 שבפנימיות הענינים יש אצל כל אחד מישראל הענין דארץ ישראל בכל מקום ובכל זמן – שמקבל
16 השפעתו מהקב"ה בעצמו, ולא באמצעות השרים כו"¹⁴, כדאיתא במדרש¹⁵ על הפסוק¹⁶ "חלקי הוי' אמרה
17 נפשי", משל "למלך שנכנס למדינה והיו עמו דוכסין ואיפרכין וכו', הי' פקח אחד לשם, אמר, אנא נסיב
18 למלכא וכו'"¹⁷.

19 ומזה מובן גם בנוגע לשנת השמיטה, שברוחניות הענינים ישנו ענין זה גם עתה וגם בחוץ לארץ –
20 שכל השנה כולה היא "שבת לה".

21 וכיון שכן, הרי גם חודש אלול דשנת השמיטה הוא נעלה יותר מחודש אלול בשאר שנים – שגם
22 הוא בבחי' שבת ("א' שבת'דיקער").

23 ד. ויש להוסיף ולהבהיר בנוגע להאמור לעיל (ס"ב) שבחודש אלול גם השבתות הם כמו ימות החול
24 (כיון שענין השבת קשור עם ימי השבוע, ולא עם ימי החודש):

25 ביחס לר"ה ועשי"ת – הנה ימי חודש אלול "הם ימות החול ואינם יו"ט כמו שבתות ויום טוב כו";
26 אבל כשמדובר אודות חודש אלול מצ"ע – הנה בשנת השמיטה שהיא "שבת לה", גם החדשים
27 (ובנדוד, חודש אלול) הם בבחי' שבת (שהרי שנה מורכבת מחדשים, ואצל בני"ש מונין ללבנה¹⁸,
28 הרי הם חדשי הלבנה, שביניהם גם חודש אלול, ולכן כאשר השנה היא בבחי' שבת, הרי זה פועל גם
29 על החדשים שהם בבחי' שבת).

30 אלא שבענין השבת גופא יש חילוקי דרגות.

31 ובהקדים – שמצינו שיש שבע הבדלות (כפי שנמנו במסכת פסחים¹⁹), "בין קודש לחול בין אור
32 לחושך בין ישראל לעמים וכו'", ונוסף על הבדלות הנ"ל כפי שהם בכללות, יש ביניהם גופא חילוקי

13) עקב יא, יב.
14) ראה תניא אגה"ק סכ"ה (קלט, ב).
15) איכ"ר עה"פ (פ"ג, ח).
16) איכה ג, כד.
17) ראה גם תורת מנחם – סה"מ ניסן ס"ע כזו ואילך. וש"נ.
18) סוכה כט, א.
19) קד, א.

7) ישעי' נה, ו.
8) ר"ה יח, א. וש"נ.
9) ראה לאור ההלכה (לרש"י זווין) ע' קח ואילך. וש"נ. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 132. וש"נ.
10) תניא רפי"ז.
11) ראה ספרי ר"פ דברים. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג.
12) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 54. וש"נ.

1 דרגות. וכמו בנוגע להבדלה "בין ישראל לעמים" – שנוסף לזה, יש חילוקי דרגות בין בני"ע עצמם. ועד"ז
2 בנוגע להבדלה "בין קודש לחול", שבקודש גופא יש כמה דרגות זו למעלה מזו.

3 ועד"ז בנוגע להבדלה "בין יום השביעי לששת ימי המעשה", שבשבת גופא יש חילוקי דרגות, כמו
4 חילוקי הדרגות דמעלי שבתא, יומא דשבתא ועד ל"רעוא דכל רעוין"²⁰; וכן ג' הדרגות שבכללות ענין
5 השבת: שבת סתם, "שבת שבתון"²¹, ו"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"²² (ובכל אחד מהם גופא
6 יש כמה דרגות, כמבואר בכ"מ).

7 ומזה מובן גם בנוגע לשנת השמיטה שכולה בבחי' שבת, שבזה גופא יש חילוקי דרגות, שיש ענינים
8 שהם בבחי' "שבת שבשבת", ויש ענינים שהם בבחי' חול שבשבת גופא.

9 ועד"ז החילוק ביום השבת גופא בין הזמן שבו עוסקים בעניני תומ"צ, תפלה ולימוד התורה, לזמן
10 שבו עוסקים בעניני אכילה ושתי', ועד לענין השינה – אף שכולם שייכים לענין השבת, ובמילא הרי
11 הם באופן נעלה יותר מאשר בימות החול,

12 [כולל גם ענין השינה, ועד ש"שינה בשבת תענוג"²³. – ולהעיר, שזהו דבר פלא שמצינו בענין השבת,
13 שהרי בימות החול ענין השינה הוא תכלית הירידה²⁴, כיון שהכחות הנעלים אינם פועלים פעולתם, ועד
14 שזה למטה אפילו מ"יושב בטל" ש"כישן דמי"²⁵, שיש לו יכולת עכ"פ לנצל את הכחות והחושים,
15 משא"כ כשישן, אין הדבר ביכלתו, ואילו ביום השבת – הנה אדרבה: כיון ש"שינה בשבת תענוג", נמצא,
16 שע"י השינה ה"ה מקיים מצות עונג שבת, משא"כ כשיושב בטל, אף שיש אצלו ענין המנוחה, אינו
17 מקיים המצוה דעונג שבת],

18 ועד"ז הוא החילוק בשנת השמיטה גופא בין שבתות וימים טובים לימות החול, וכן בין ר"ה ועשי"ת
19 לחודש אלול.

ה. ובנוגע לפועל:

20 בחודש אלול צריך כל אחד לפעול בעצמו התעוררות תשובה, ולערוך חשבון צדק מכל השנה החולפת
21 בנוגע לעבודה בג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח שנרמזים בר"ת ד"אלול"²⁶, ולתקן ולהשלים מה שלא
22 עשה או שלא בשלימות.

23 ובחודש אלול בשנה זו – נקל יותר לפעול התעוררות תשובה הנ"ל, כולל גם שתהי' באופן נעלה
24 יותר מבשאר השנים, כי, בכל שנה די בכך שמתעורר לצאת מעניני החולין שלו לעניני קדושה, ואילו
25 בשנה זו שהיא בבחי' שבת, כך, שבמשך כל השנה כולה הי' במעמד ומצב של קדושה, נדרש ממנו יותר
26 מזה – להתעלות ממדריגתו בקדושה לדרגא נעלית יותר.

27 וכיון שדורשים שעבודת חודש אלול בשנה זו תהי' באופן נעלה יותר לגבי שאר השנים, בודאי ניתנו
28 הכחות לזה מלמעלה, כמארז"ל²⁷ "איני מבקש כו' אלא לפי כחן".

29 וכללות העבודה דחודש אלול צריכה להיות מתוך שמחה – שהרי נמצאים בשדה ביחד עם המלך,
30 ו"באור פני מלך חיים"²⁸; ומה גם שמצד ההתקשרות עם הקב"ה אין מניעות ועיכובים, שהרי "אמר
31 מלכא עקר טורא"²⁹.

(26) ראה שיחת ש"פ ראה, מבה"ח אלול דאשתקד ס"ד (תורת מנחם – התוועדיות חס"ט ע' 194 ואילך). וש"נ.

(27) תנחומא נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג.

(28) משלי טז, טו.

(29) ראה ב"ב ג, ב.

(20) זח"ב פח, ב.

(21) תשא לא, טו. ועוד.

(22) תמיד בסופה.

(23) סידור קול יעקב. וראה לקו"ש ח"ב ע' 254. וש"נ.

(24) ראה ברכות נו, ב.

(25) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסתקפ"ג. וש"נ.

1 וענין זה נעשה הכנה לשנה הבאה, שתהי' כתיבה וחתומה טובה – כמנהג ישראל (המובא
2 באחרונים³⁰) שבאגרת שכותב איש לרעהו מר"ח אלול יש להוסיף ברכת כתיבה וחתומה טובה, וההכנה
3 לזה מתחילה כבר בשבת מברכים אלול, שבו אומרים "מי שעשה נסים וכו'", וכל השש ברכות שלאח"ז,
4 ומסיימים "ונאמר אמן", שענין זה פועל שהברכות יהיו בקיום אמיתי, ויומשכו בטוב הנראה והנגלה,
5 בעגלא דידן.

6 * * *

7 ו. דובר כמ"פ שיש גם הוראה מפרשת השבוע – פרשת ראה, ואופן קביעותה – שבקביעות שנה זו
8 קורין פרשת ראה בשבת מברכים חודש אלול, שהוא עדיין בחודש אב, ולא כמו בכמה שנים, שבשבת
9 מברכים אלול קורין פרשת עקב, ואילו פרשת ראה קורין בשבת ר"ח אלול.
10 ז. העילוי דפרשת ראה לגבי פרשת עקב – מובן משמות הפרשיות (וכידוע תורת הבעש"ט³¹ ששמו
11 של כל דבר מבטא את התוכן והפנימיות שבו):

12 "עקב" – כפירוש רש"י בהתחלת הפרשה שקאי על ה"מצוות . . שאדם דש בעקביו" – נמצא בחלק
13 התחתון ביותר שבגוף האדם, שזהו הרגל, וברגל גופא הרי זה החלק היותר תחתון, שהחיות שבו היא
14 בהעלם ביותר, ועד שנקרא "מלאך המות שבאדם" (כדאיתא באבות דר"נ³²).

15 ואילו "ראה", ענין הראי' שבעין – הוא תכלית גילוי החיות שבאדם, וכמוכן ממארז"ל³³ בנוגע לכלה
16 "שעיני יפות אין כל גופה צריכה בדיקה", כיון שבעינים נראית בגלוי כללות החיות (לא רק החיות
17 שבהעלם, שהוא בכל הגוף בשוה, גם בעקב שברגל, אלא שהוא בהעלם ביותר).

18 [וזהו גם מה שמצינו שישנו הענין ד"עין טובה" או ח"ו להיפך³⁴, ועד לענין ד"נתן עיניו בו ונעשה
19 גל של עצמות"³⁵, והיינו, שנטילת החיות ממנו היתה לא ע"י ענין של דיבור או עשי', אלא עי"ז ש"נתן
20 עיניו בו", דכיון שעצם החיות שלו מתבטא בראיית העינים, לכן דוקא עי"ז הי' יכול ליטול מהזולת עצם
21 חיותו].

22 ומעלת הראי' מודגשת גם במ"ש³⁶ "החכם עיניו בראשו", וכמו"כ נקראים החכמים בשם "עיני
23 העדה"³⁷.

24 ועד שענין הראי' הוא באופן שהדבר הנראה מתעצם עם האדם, ולכן אמרו רז"ל³⁸ "אינה דומה שמיעה
25 לראי'", כי, כשאדם רואה דבר מסויים, הרי זה מתעצם ומתאחד עמו, ולא שייך שמישהו אחר יפריך
26 זאת, כיון שהוא בעצמו ראה זאת (משא"כ בשמיעה).

27 ונמצא, ש"עקב" ו"ראה" הם לא רק ענינים שונים, אלא הם ענינים הפכיים.

28 וכיון ש"עקב" ו"ראה" הם שמות של פרשיות בתורה, הרי מובן, שישנם שניהם בעבודת האדם³⁹:

29 "עקב" – מורה על העבודה באופן של קבלת עול, שלכן נאמר "והי' עקב תשמעון", היינו, שעומד
30 מוכן לעשות כל מה שיאמרו לו (מבלי להיכנס לפרטים), אבל זהו באופן של קבלת עול, שאז לא ניכרת
31 כלל המציאות שלו, והיינו, שעובד עבודתו רק מצד העצם, אבל כחותיו הגלויים אינם נרגשים בעבודתו.

32 [וע"ד מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁰, שזהו כמשל הרגלים שנושאים את הס"ת למקומה, שמתבטלים
33 ממציאותם לגמרי, ונעשים מציאות אחת עם הס"ת].

(35) ברכות נח, א. וש"נ.

(36) קהלת ב, יד.

(37) שלח טו, כד. וראה תניא אגה"ק סי"ד.

(38) מכילתא יתרו יט, ט.

(39) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 74 ואילך.

(40) ראה גם סה"ש תש"ד ע' 36.

(30) מטה אפרים או"ח סתקפ"א ס"ט (מלקוטי מהרי"ל ה'י

ימים הנוראים).

(31) ראה תניא שעהיחודה"א פ"א.

(32) ספ"א.

(33) תענית כד, א.

(34) אבות פ"ב מ"י.

1 ואילו "ראה" – מורה על העבודה באופן של ראי', והיינו, שעובד עבודתו לא בגלל ששמע (או הבין) 1
 2 כך, אלא בגלל שרואה את כל הענינים בגלוי. ומובן, שעבודה זו היא נעלית הרבה יותר מאשר העבודה
 3 שמצד קבלת עול, כיון שעובד עבודתו גם מצד כחותיו הגלויים.

4 ח. וזהו החילוק בקביעות דשבת מברכים חודש אלול – בפרשת עקב או בפרשת ראה:
 5 כאשר שבת מברכים אלול חל בפרשת עקב ופרשת ראה היא בשבת ר"ח אלול, אזי מעלת העבודה
 6 באופן של ראי' היא רק בחודש אלול, ולא בחודש אב [ואע"פ שקורין פ' ראה ביום השלושים דחודש
 7 אב, הרי יום זה נקרא כבר ר"ח אלול]; וזוהי המעלה בקביעות שנה זו ששבת מברכים אלול חל בפרשת
 8 ראה – שכשנמצאים עדיין בחודש אב ישנו כבר ענין העבודה באופן של ראי'.

9 ועוד ענין בזה:

10 כיון שבשבת מברכים אלול נמשכת נתינת כח על כל חודש אלול, הנה כשחל בפרשת עקב, אזי כל
 11 החודש הוא באופן של עקב, שהו"ע הקבלת עול, שזוהי תנועה של צמצום וכיווץ כו'; ואילו כשחל
 12 בפרשת ראה, שהו"ע הראי', שהיא באופן של מרחב, כפי שבא בגילוי עד לענין הראי', אזי העבודה של
 13 כל החודש היא באופן של מרחב, עד למרחב העצמי.

14 ומובן שגם כששבת מברכים אלול חל בפרשת ראה ישנו גם הענין דקבלת עול – שהרי לפני פרשת
 15 ראה קורין פרשת עקב, כך, שכבר נפעלה העבודה דקבלת עול, ועתה אוחוז כבר בעבודה באופן של ראי',
 16 שבה עוסק במשך כל חודש אלול.

17 ט. אך נשאלת השאלה: איך יתכן שגם בחודש אב יעמדו כבר בתנועה של "ראה"??

18 הנה על זה נאמר: "ראה אנכי נותן וגו'", היינו, שהענין ד"ראה" נמשך מ"אנכי" – "אנכי מי
 19 שאנכי"⁴¹, ובאופן ש"אנכי) נותן", ש"כל הנותן בעין יפה הוא נותן"⁴², וזוהי הנתינת-כח שפועלת שגם
 20 בחודש אב יוכל לעמוד בתנועה של "ראה", ולעסוק במשך כל חודש אלול בעבודה באופן של ראי'.

21 וכיון שתובעים שכבר עכשיו יהי' אופן עבודתו מתוך ראי', בודאי ישנם הכחות על זה מלמעלה,
 22 שהרי "איני מבקש כו' אלא לפי כחן"²⁷.

23 וכך נעשית כללות העבודה דחודש אלול באופן ד"אני לדודי ודודי ליי"⁴³, ככל הפירושים שבזה, החל
 24 מכללות הענין, שמורה על ההתאחדות של בני" (אני", "לי") עם הקב"ה ("דודי") מתוך אהבה רבה
 25 (כפירוש הב"ח⁴⁴ ש"דודי" מורה על ענין האהבה) עד שנעשים מציאות אחת, שענין זה ישנו במשך כל
 26 ימי חודש אלול, הן ביום והן בלילה, ואפילו בשעת השינה; וכן הענין ד"הרועה בשושנים"⁴³, ככל
 27 הפירושים שבזה, החל מהפירוש הפשוט בתנ"ך, ועד להמבואר בקבלה וחסידות⁴⁵ שקאי על י"ג מדות
 28 הרחמים כו'.

29 ועד שבאים (מהשדה) לעיר מלכותו של המלך, ועד להיכל המלך, ששם נמצא הקב"ה לבדו – באופן
 30 ד"ישראל ומלכא בלחודוהי"⁴⁶, שזהו המעמד ומצב שבתפלת נעילה⁴⁷, וממשיכים זאת על כל השנה
 31 כולה.

32 * * *

33 י. מאמר (כעין שיחה) ד"ה אני לדודי ודודי לי.

(45) ראה לקו"ת פרשתנו יח, סע"ד. ובכ"מ.

(46) ראה זהר ח"א סד, א"ב. רח, ב. ח"ג לב, א. קד, ב.

(47) ראה זח"ג שם.

(41) ראה לקו"ת פרשתנו יח, סע"ד. ובכ"מ.

(42) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(43) שה"ש ו, ג ובשעה"פ עה"פ.

(44) או"ח רסתקפ"א.

* * *

- 1
2 יא. כרגיל להתעכב על ענין הדורש ביאור בפשטות הכתובים – והראי', שכמה פשטי המקרא
3 מתעכבים לבארו – ואעפ"כ לא נתבאר בפירושו רש"י⁴⁸;
- 4 בנוגע למ"ש בסוף פרשתנו אודות ענין השמחה שצריך להיות בימים טובים, יש דבר פלא – שבנוגע
5 לשבועות נאמר⁴⁹ "ושמחת לפני ה' אלקיך", וכן בנוגע לסוכות נאמר⁵⁰ "ושמחת בחגך"; ואילו בנוגע
6 לפסח לא נזכר ענין השמחה.
- 7 ולמרות שזוהי שאלה בפשוטו של מקרא, שמתעוררת אצל בן חמש למקרא שלומד פסוקים אלו –
8 לא מצינו שרש"י מבהיר זאת.
- 9 יב. בילקוט שמעוני פ' אמור⁵¹ (ועד"ז בבעל הטורים כאן⁴⁹) איתא: "בפסח אין אתה מוצא שכתוב
10 בו אפילו שמחה אחת .. שבפסח התבואה נידונית וכו' (עדיין בשדה⁵²). בעצרת .. שמחה אחת .. [מפני]
11 שהתבואה נכנסת בפנים .. (אבל עדיין) פירות האילן נידונים .. אבל בחג (הסוכות) .. שהתבואה ופירות
12 האילן בפנים .. כתב שלש שמחות".
- 13 ובספרי⁵³ כאן⁵⁴ – "דמעצרת הוא דרשינן לה, דכתיב⁵⁴ זכרת כי עבד היית בארץ מצרים, לימד כל
14 שנוהג בעצרת נוהג בפסח וחג".
- 15 אמנם, אם רש"י סובר כא' מב' ביאורים הנ"ל, הי' לו לפרש זאת, וכיון שאינו מזכיר מאומה, מוכח,
16 שס"ל ששניהם אינם ע"פ פשוטו של מקרא.
- 17 ויש לומר טעם הדבר:
- 18 בנוגע לביאור שלא נאמרה שמחה בפסח לפי שהתבואה עדיין בשדה – הנה לדרך רש"י בפשטות
19 הכתובים, אי אפשר לומר כן, שהרי בפרשתנו⁵⁵ נאמר בנוגע לקרבנות "ואכלתם שם לפני ה' אלקיכם
20 ושמחתם", "ושמחתם לפני ה' אלקיכם", "ושמחת לפני ה' אלקיך", ומזה מוכח, שיכולה להיות שמחה
21 גם בזמן "שהתבואה עדיין בשדה" – בגלל הקרבת הקרבנות. וגם: "ושמחת בחגך" שנאמר בחג הסוכות
22 – בפשטות הכתוב – השמחה היא בגלל היו"ט, ולא בגלל "שהתבואה ופירות האילן בפנים".
- 23 ובנוגע לביאור שענין השמחה בפסח נלמד מעצרת – הרי עפ"ז אינו מובן: מדוע נאמר ענין השמחה
24 הן בשבועות והן בסוכות, בה בשעה שגם בנוגע לסוכות יכולים ללמוד מעצרת.
- 25 ועכצ"ל, שלדעת רש"י אין צורך לפרש זאת – אם בגלל שהדבר מובן בפשטות לבן חמש למקרא
26 מעצמו, או בגלל שרש"י הבהיר זאת כבר לפני⁵⁷.
- 27 וכפי שיתבאר לקמן.
- 28 יג. בהמשך להאמור לעיל אודות הענין ד"ראה", שמורה על העבודה באופן של ראי' – הרי מובן,
29 שכדי לפעול זאת, יש צורך לחנך את הילדים בקטנותם באופן כזה.
- 30 וכאן המקום לעורר עוד הפעם אודות⁵⁶ המדובר בזמן האחרון כמ"פ (ובקשתי לפרסם את זה)⁵⁷ ע"ד

יראים סק"ז (ובהשלם – סרכ"ז. סתכ"ז). וראה גם טורי אבן חגיגה ו, ב.

(54) פרשתנו שם, יב.

(55) יב, ז; יב, יח.

(56) תוכן שיחה זו (סי"ג"טז) – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ד ע' 261 ואילך. במהדורא זו באה השיחה בשלימותה, בשילוב החלק המוגה ובתוספת כמה הערות מהנחה בלתי מוגה.

(57) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ע ג' ע' 153. וש"נ.

(48) השיחה אודות פירושו רש"י (סי"א"ב; סי"ט"כב) נערכה ע"פ הרשימה שנרשמה בשעתה עבור החזרה ברדיו, והוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, בשילוב שאר הרשימות שהיו תח"י (המו"ל).

(49) טז, יא.

(50) שם, יד.

(51) רמז תרנד.

(52) ורק "ממחרת השבת", בט"ז ניסן (אמור כג, יא ובפרש"י), מתחילה קצירת העומר.

(53) הובא בתוד"ה ושמחת – חגיגה ח, סע"א. וראה ג"כ ס'

1 השתדלות מיוחדת בהחינוך דבני ובנות ישראל שי', ובמיוחד חינוכם של ילדים קטנים, מתחיל מקטני
2 קטנים.

3 ולהעיר, שמצינו כמה דרגות בנוגע לזמן התחלת ענין החינוך – החל משהתינוק מתחיל לדבר (שאז)
4 אביו מלמדו תורה⁵⁸, שזהו לפני גיל חמש שנים, ואפילו לפני גיל שלש שנים, וכידוע מדברי כ"ק מו"ח
5 אדמו"ר⁵⁹ שמגיל שלש שנים מתחיל ענין החינוך בנוגע לתספורת וכו', ואילו הזמן שמתחיל לדבר הוא
6 עוד לפני⁶⁰, שהרי על הרוב מתחיל התינוק לדבר בגיל שנתיים⁶⁰, ולפעמים – אפילו לפני⁶¹.

7 ומצינו ענין החינוך עוד לפני⁶² – כמנהג ישראל⁶¹ שמיד כשהתינוק יוצא לאויר העולם תולים מסביבו
8 "שיר המעלות", כדי שהדבר הראשון שרואה בעולם יהי ענין של תורה – ה"שיר המעלות" ששמו בחדר
9 זה.

10 ועד שמצינו ענין החינוך עוד לפני שהתינוק יוצא לאויר העולם⁶² – בהיותו בבטן אמו במשך ט'
11 חדשים, מהתחלת זריעת הולד, כפי שרואים במוחש (ואין צורך להביאור בספרים), שהנהגת האם במשך
12 כל זמן זה, הן בגשמיות והן ברוחניות, נוגעת ביותר להעובר, וכמובן גם ממרז"ל⁶³ ש"אוכל ממה שאמו
13 אוכלת", שעד"ז הוא גם ב"אכילתה" הרוחנית.

14 – נוגע גם הנהגת האב, שהרי "אביו מזריע הלובן שממנו עצמות וכו'"⁶⁴, אבל ענין זה הוא בהעלם;
15 ואילו הענינים שנראים בגלוי – "עור ובשר"⁶⁴ – באים מהאם, ולכן נוגע בעיקר הנהגת האם, ועד שבזה
16 תלוי הענין ד"גם כי יזקין לא יסור ממנה"⁶⁵.

17 ומכל זה רואים גודל החשיבות שבחינוך הקטנים וקטני קטנים.

18 יד. ובענין זה יש לנצל גם את מנהג המדינה – ע"פ מאמר רז"ל⁶⁶ "אזלת לקרתא הלך בנימוסה"⁶⁷:

19 ובהקדמה – שהסיבה לכך היא לפי שגם ממנהג המדינה יש ללמוד הוראה בקדושה, ואדרבה: עיקר
20 הכוונה במנהג המדינה הוא שילמדו ממנו הוראה בקדושה, אלא שיש כאלו שבמקום ללמוד הוראה
21 בקדושה, רודפים הם אחר מנהג המדינה... אבל עצם הענין ד"הלך בנימוסה" הוא ענין טוב, כהמשך
22 דברי המדרש: "למעלה שאין אכילה ושתי", עלה משה ונדמה להם. למטה שיש אכילה ושתי, ירדו
23 מלאכי השרת ואכלו ושתו, שנאמר⁶⁸ והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו".

24 ויש להוסיף ולבאר דברי המדרש, שהטעם לכך שבעליית משה להר "לחם לא אכל ומים לא שתה"⁶⁹
25 הוא בגלל ש"אזלת לקרתא הלך בנימוסה" – דלכאורה אפשר לומר טעם פשוט, שבהיותו בהר הי' שקוע
26 כל כך בעניני אלקות עד שלא הי' יכול לאכול!

27 וכפתגם הרה"צ ר' לוי יצחק מבאָרדיטשוב⁷⁰ – שאוהב ישראל הי'⁷¹ – שאפילו אם התורה לא היתה
28 מצוה להתענות ביום הכיפורים ובתשעה באב, לא היו בני"א אוכלים, כי, בתשעה באב, איך אפשר לאכול
29 ("עס גייט ניט אַיין"), וביהכ"פ, איך שייכים ("וואָס פֿאַר אַ שייכות האָט מען") לאכילה?! ... אלא כיון
30 שהתורה ציוותה להתענות, אזי ניתוסף בזה מצוה.

(65) משלי כב, ו.

(66) שמו"ר פמ"ז, ה. וש"נ.

(67) ראה גם לקו"ש חל"ו ע' 174 ואילך.

(68) וירא יח, ה.

(69) תשא לד, כח.

(70) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"א ריש ע' 93א.

וש"נ.

(71) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"א ע' 121 הערה

1. וש"נ.

(58) סוכה מב, א. וראה הל' ת"ת לאדה"ז בתחלתו, וש"נ.

(59) ראה אג"ק שלו ח"ג ריש ע' שנה (נעתק ב"היום יום" ד אייר).

(60) ראה רד"ק וירא כא, ת. סה"מ תקס"ח ח"א ע' תפח. ועוד.

(61) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חמ"ח ע' 344. וש"נ.

(62) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ב ע' 64 ואילך.

וש"נ.

(63) נדה ל, ב.

(64) שם לא, א.

1 ועד"ז בנדו"ד: כאשר משה רבינו הי' בהר, הי' מושלל ומופרך אצלו ענין האכילה. וא"כ, מהו הצורך
2 בהסברה ד"הלך בנימוסה"?

3 ואדרבה: ההסברה ד"הלך בנימוסה" היתה מתאימה לבאר הטעם לאכילתו של משה רבינו בהיותו
4 למטה – דלכאורה הרי זה דבר פלא: כיון ש"שכינה מדברת מתוך גרונו"⁷², איך יתכן שאכל?! ועל זה
5 הי' מתאימה ההסברה ד"אזלת לקרתא הלך בנימוסה"! ומדוע נאמר במדרש טעם זה בנוגע לעלייתו של
6 משה למעלה, בה בשעה שבהיותו למעלה הרי זה דבר פשוט שלא הי' יכול לאכול?!

7 ויש לבאר זאת ע"פ הסיפור הידוע⁷³ מהרב המגיד (שהשנה שנת מאתיים להסתלקותו), שבלכתו
8 בהיכלות דגן עדן עבר דרך היכל אחד שבו ישבו תינוקות של בית רבן ולמדו חומש עם משה רבינו,
9 ובלמדם הפסוק⁷⁴ "ויפול אברהם על פניו ויצחק וגו'", הסביר להם משה רבינו "איך אפשר הדבר אשר
10 אברהם הי' מסתפק במאמר השם" – "אשר זהו מצד הגוף, ואשר גם גוף קדוש בשר הוא".

11 ועד"ז יש לבאר⁷⁵ גם בנוגע למשה רבינו בהיותו בהר – שמצד הנשמה לא הי' אמנם נתינת מקום
12 לענין האכילה, אבל מצד הגוף יש צורך להבהיר זאת, ועל זה מבאר המדרש הטעם ד"אזלת לקרתא הלך
13 בנימוסה".

14 טו. ועכ"פ – בנוגע לענינו⁷⁶:

15 הסדר במדינות אלו הוא, ששנת הלימודים החדשה מתחלת בחודש אלול. ולכן צריך לנצל זמן זה
16 בכדי להביא ילדים וילדות שילמדו בבתי-ספר כשרים, ולמעלה מזה – בתי-ספר שמחנכים שם על טהרת
17 הקודש, ועד לחינוך קדוש, ואזי – כפתגם רבותינו⁷⁷: "ווי מ'שפאנט איין אזוי גייט דאס, מ'שפאנט איין
18 גלייך גייט דאס גלייך" – כשתהי' התחלת השנה בחינוך כשר ובחינוך על טהרת הקודש, הנה כל השנה
19 תהי' באופן הישר והטוב⁷⁸.

20 וכן יש להשתדל ולנצל במיוחד ימים אלו בהם חוזרים עתה הילדים מ"מחנות הקיץ"⁷⁹ לבתיהם
21 ומתכוונים לתחילת שנת הלימודים החדשה – שמיד כשחוזרים לביתם וגם קודם תחילת הלימודים שיהי'
22 חינוכם על טהרת הקודש, ובפרט להשתדל אשר ילדים אלו (וכל ילדי ישראל) יפנו ויתקבלו ללמוד
23 בבתי-ספר כשרים, בתי-ספר על טהרת הקודש.

24 טז. ובמיוחד בנוגע לחודש אלול – שיש לו שייכות מיוחדת לענין החינוך:

25 מבואר בלקו"ת¹ המשל (בקשר לחודש אלול), שבימים אלו הקב"ה הוא כמלך הנמצא בשדה, וכל
26 אחד יכול (וצריך) לגשת אליו, ומראה לכל אחד פנים שוחקות ומקבלם בסבר פנים יפות.

27 ובודאי שמשל זה שייך גם לילדים קטנים, שהרי גם הם שייכים להבין משל זה, באם יסבירוהו להם
28 ככל הדרוש ובחיות, ולגביהם הרי ישנה מעלה גדולה ונפלאה כשהמלך נמצא בשדה (לגבי כמות שהוא
29 בהיכל מלכותו) יותר מאשר גבי הגדולים, מכיון שהקטן אינו שייך להכנס אל המלך כשנמצא בהיכל
30 מלכותו⁸⁰, משא"כ הגדול – באם הוא שר וכיו"ב – יכול להכנס⁸¹. אך כשהמלך נמצא בשדה, הרי גם
31 הקטן יכול לגשת אליו⁸².

(79) בהמשך לכך שעד עתה עוררו אודות גודל המעלה של
"מחנה קיץ" (ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ג ע' 153.
וש"נ).

(80) ואם הוא נכנס – הרי זה רק ביחד עם הגדול.
(81) משא"כ קטן, שאינו יכול להיות שר, כפי שמצינו בנוגע
לדיין (והרי שר הוא כמו דיין), שצריך להיות בן י"ח או כ' שנה
(ראה שו"ע ח"מ ס"ז ס"ג, ובפתחי תשובה שם סק"ד).

(82) ואם רק ירצה – יוכל להתקשר עמו ע"י קיום מצוותיו,
ובפרט ע"י לימוד תורתו, שע"ז נעשה "יחוד נפלא" (ראה תניא
פ"ה).

(72) נסמן בלקו"ש ח"ד ע' 1087.

(73) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תנד ואילך. וש"נ.

(74) לך לך יז, יז.

(75) כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים (בבת-שחוק), שאם יש
למישהו הסברה אחרת – תבוא עליו ברכה.

(76) מכאן עד סוסט"ז – ע"פ הרשימה שבהערה 48.

(77) ראה סה"ש תש"ד ריש ע' 81.

(78) ולכן יש לעסוק בזה תיכף ומיד, כי, אם מאחרים אפילו
יום אחד, אזי קשה יותר לפעול זאת, כיון שצריך לשנות את
הרגילות של היום הקודם.

1 ועוד חילוק בזה בין קטן לגדול, שלגדול יש יראה ואימת המלך, ודבר זה יכול למנעו מלגשת ולקבל
 2 פני המלך. משא"כ אצל קטן, הנה יראתו לא תמנענו מלגשת לדבר שיקר אצלו (וכנראה במוחש
 3 שכשרואה דבר יקר ומבריק וכיו"ב מיד מזדרז ללקחו, ומובן גם מהסיפור עם משה רבינו⁸³) – לגשת
 4 לכל מי שיהי', כולל למלך בשדה. אלא שצריך להסביר לו גודל המלך ויקרו, דהיינו לחנכו באופן כזה
 5 שהמלך יהי' יקר בעיניו, ואזי בדרך ממילא כשהמלך יהי' בשדה ירוץ לקראתו⁸⁴ וכו'.
 6 ולפיכך יש לנצל במיוחד ימים אלו בכדי להוסיף ולמשוך יותר ויותר ילדים וילדות לבתי-ספר וישיבות
 7 המחנכים בחינוך כשר ובחינוך על טהרת הקודש.

8 ועי"ז נזכה לקבל כל הברכות, ובמיוחד – כידוע לשון רבינו⁸⁵: "עמדו הכן כולכם", לקבל ברכת ה'
 9 לכתובה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגו"ר, כולל כמובן ברכה העיקרית וטוב העיקרי – שתהי'
 10 שנת גאולה, גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

12 יז. בנוגע להערות אאמו"ר, הנה על הזהר דפרשת השבוע אין הערות, אבל יש אגרת⁸⁶ שבה כותב
 13 בנוגע לחודש אלול (שאז היתה הקביעות כבשנה זו ששבת מברכים אלול חל בפרשת ראה), וכדרכו
 14 מבאר כל הענינים ע"ד הקבלה.

15 ביאור הרמז בשם "אלול" – "שיש שם אותיות א"ו (שתיבת "או" קאי על מלכות⁸⁷, וב' האותיות א'
 16 ו' רומזים על ב' בחי' עיקריות: כתר ודעת דמלכות), ואחר כל אחד מהם הוא אות ל" (שרומז על ה'
 17 מעלות שהמלכות נקנית בהן⁸⁸, שצריך להמשיכן בכתר (א') ודעת (ו') דמלכות), ושייכותו לתוכנו של
 18 חודש אלול,

19 ע"פ המבואר בענין "בכל צרתם גו"ר⁸⁹, שיש חילוק בין הכתיב לקרי⁹⁰, שהכתיב "לא" הוא מצד בחי'
 20 הכתר (א' ד"אוו", כתר דמלכות) שלמעלה מהשתלשלות, ששם אין תפיסת מקום לתחתונים, והקרי "לו"
 21 הוא מצד סדר השתלשלות (ו' ד"אוו", דעת דמלכות⁹¹), שיש תפיסת מקום לתחתונים,
 22 והם ב' הענינים שבחודש אלול: הכנה להכתרה דר"ה לעורר בחי' התנשאות עצמית ששם אין תפיסת
 23 מקום לתחתונים, והתשובה⁹² שפועלת התיקון דשנה שעברה בפרטי עבודת התחתונים בעניני התומ"צ,
 24 ובאופן שענין ההכתרה נמשך למטה בטוב הנראה והנגלה –

(89) ישעי' סג, ט.

(90) ועד"ז בפסוק (תהלים קלט, טז) "ימים יוצרו" ישנם ב' אופנים דכתיב – "ולא", וקרי – "ולו": "ולו אחד בהם" – כשעובד עבודתו בשלימות למלא את הימים, אזי יש לו את כל הימים כו'; "ולא אחד בהם" – אם לא מילא את הימים כו' (ראה גם לקו"ת ס"פ שלח), ואז יש צורך במילוי שעי' עבודת התשובה, שעל ידה נעשית ההמשכה מבחי' הכתר, שנרמז באות א'.

ועד"ז בפסוק (בהר כה, ל) "הבית אשר בעיר אשר לא חומה" – "לו" קרי, היינו, שלפי הקרי יש לו חומה, ולפי הכתיב אין לו חומה, או כדברי הגמרא (מגילה ג, סע"ב) "שאיין לו עכשיו והי' לו קודם לכן" (ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' ב'שלו).

(91) וב' ענינים אלו ישנם במלכות גופא: "לא" – כפי שהמלכות היא בשרשה ברדל"א, ו"לו" – כפי שנמשכת להיות מלך על עם.

(92) שנרמזת באות ל' (שבכל א' מב' הענינים ד"לא ו"לו") שב"אלול" – שקאי על ספירת הבינה (ראה ספר הערכים חב"ד

(83) שמו"ר פ"א, כו.

(84) והיינו, שככל שסיבירו לו הענין דיראת המלך, הנה מיד בראותו את המלך, ירוץ לקראתו מרוב תשוקה כו'.

(85) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ריש ע' רעט. וש"נ.

(86) מ"אור ליום ועש"ק ראה, ער"ח אלול התרצ"ז – לקוטי לוי"צ אג"ק ע' תו ואילך.

(87) זח"ג כג, ב. – ומבאר אאמו"ר טעם הדבר: "מלבד הטעם .. כי מספרו ז' הוא מל', ספירה הז' .. הנה פירוש "או" הוא, כשאומרים איזה דבר מקודם, ואח"כ רוצים לומר איזה דבר אחר לא כהקודם, אומרים מילת "או". הנה ענין זה יתכן לומר על מל' דוקא, והוא כי מל' היא סוף האצ"י שהיא הנעשית מקור לבי"ע .. שבי"ע הוא מהות אחר מאצ"י, שבאצ"י הוא תכלית היחוד איהו וחיוהי כו', משא"כ בי"ע הם עולמות הפירוד. הנה כדי שיעשה בי"ע הוא ע"י מל', שאין מלך בלא עם, שהם דברים זרים ונפרדים ורוחקים .. זהו כשרוצים לומר דבר אחר לא כהקודם, אומרים א"ו, שקאי על מל', שעל ידה דוקא נעשה בי"ע".

(88) אבות פ"ו מ"ו.

(* נזכר גם הענין ד"הרועה בשוננים", ש"שוננה" הו"ע של תענוג.

- 1 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ט ע' 162 ואילך.
- 2 יח. בהמשך להמוזכר לעיל אודות ענינו של חודש אלול ע"פ המשל של רבינו הזקן למלך בשדה –
- 3 הנה אע"פ שהמשל הוא למלך שנמצא בשדה, אין הכוונה לשלול שנמצא רק בשדה ולא במדבר, אלא
- 4 הפירוש בזה, שהמלך יכול להיות בשדה ולפעול משם גם במדבר.
- 5 וע"ד שמצינו גבי שלמה המלך, שעליו נאמר⁹³ "וישב שלמה על כסא ה'", שבירר את העולם כולו
- 6 באופן שלא הוצרך לילך אל המקום המתברר, אלא ניצוצי הקדושה נתקבצו אליו מעצמם, וכידוע⁹⁴ המשל
- 7 על זה מאבוקה גדולה שמתבעה למשוך אלי' ניצוצות קטנים, אפילו אלו שנמצאים בריחוק מקום;
- 8 משא"כ בזמן הגלות, ש"מפני חטאינו" חסר גילוי האור הגדול, ולכן אי אפשר לפעול בירור הניצוצות
- 9 בהיותו במקומו, כיון שהאור לא מספיק חזק שיוכל להגיע למרחוק, ולכן צריך לילך למקום המתברר,
- 10 ובהיותו שם, הנה גם ע"י נר קטן יכול לפעול בירור הניצוצות. וכל זה – הן בנוגע לעצמו, כשצריך
- 11 לעבוד עבודתו בבירור הניצוצות, והן בנוגע לעבודה עם הזולת מצד הענין ד"ואהבת לרעך כמוך"⁹⁵,
- 12 שככל שיגדל האור אצלו, יכול לפעול יותר עם הזולת.
- 13 ובהמשך לזה⁹⁶, יש להזכיר הענין הידוע⁹⁷ שא' מהר"ת ד"אלול" הוא: "אנה לידו ושמתי קך"⁹⁸ שנאמר
- 14 בערי מקלט.
- 15 והענין בזה – שמבלי הבט על כך שיכולים לבוא אוה"ע וכו' ולטעון שיש אצלו כמה ענינים
- 16 בלתי-רצויים, הנה על זה ישנו ה"עיר מקלט" דחודש אלול, שיכול לברוח לשם ולהיות מוגן, ללא הפחד
- 17 של כו'.
- 18 והרי פעולת ערי מקלט היא גדולה ביותר – שאפילו מי שע"פ דין (דקדושה) צריך להביאו
- 19 לבית-המשפט כו', אלא שעדיין לא פסקו את דינו, יכולה העיר מקלט להציל אותו, שיכול לילך לשם
- 20 יחד עם תלמידיו ולשבת וללמוד כו' (כמבואר במסכת מכות⁹⁹), ועד"ז הוא הענין דערי מקלט בעבודה,
- 21 שבבוא חודש אלול יש אפשרות לכאו"א להסתגר בעיר מקלט, שמצילה אותו מהיצה"ר ומכל הענינים
- 22 המבלבלים, ולהוסיף בלימוד התורה (דברי תורה קולטין¹⁰⁰) וקיום המצוות מתוך מנוחה מכל ענין
- 23 המבלבל, ובמילא – בלי הגבלות.
- 24 ואז, הנה מיד כשמהרהר בתשובה נעשה צדיק גמור¹⁰¹, וכידוע מ"ש הנודע ביהודה¹⁰², שרק בנוגע
- 25 לב"ד של מטה לא מועילה התשובה, כיון שתשובה עיקרה בלב¹⁰³, ו"אין לו לדיין אלא מה שענינו
- 26 ראות¹⁰⁴, אבל בנוגע לב"ד של מעלה, הנה מיד כשמהרהר בתשובה נעשה צדיק גמור, ונכתב לאלתר
- 27 בספרן של צדיקים גמורים¹⁰⁵.
- 28 וכבר דובר בענין זה כמ"פ וגם נדפסו הדברים¹⁰⁶, ויש לעורר שגם בשנה זו יפרסמו את הדברים בכל
- 29 מקום שאפשר.

שבהערה 56.

(97) פע"ח שער ר"ה פ"א.

(98) משפטים כא, יג.

(99) ט, ב ואילך.

(100) שם יו"ד, א.

(101) ראה קידושין מט, ב (לגירסת האו"ז סק"ב).

(102) מהד"ק או"ח סל"ה.

(103) ראה תניא פכ"ט (לו, ב).

(104) סנהדרין ו, סע"ב. וש"נ.

(105) ר"ה טז, ב.

(106) שיחת ש"פ עקב, מבה"ח אלול תשי"א (לקו"ש ח"ב ע' 623 ואילך. תורת מנחם – התועודיות ח"ג ס"ע 285 ואילך).

– אותיות התורה אות למ"ד ס"ה (ע' קיא ואילך). וש"נ, "עלמא דחירותא" (ראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, ב. וש"נ), הקשורה עם ענין התשובה (ראה תניא אגה"ת רפ"ט. אוה"ת דרושי יוהכ"פ ע' א'תקנו. וש"נ), שזהו גם מה שאגרת התשובה היא חלק השלישי דספר התניא (לאחרי חלק ראשון שמדבר בעיקר אודות המדות אהבה ויראה – ז"א, וחלק שני, שער היחוד והאמונה, שענין האמונה הוא במלכות (ראה גם תורת מנחם – התועודיות חס"ג ע' 404. וש"נ)), והרי ל' הוא השלימות דשלישי.

(93) דברי הימים"א כט, כג.

(94) ראה תו"א בראשית ה, סע"ד ואילך. לקו"ת במדבר ד, רע"א. ובכ"מ.

(95) קדושים יט, יח.

(96) מכאן עד סוף השיחה – נכלל בקיצור בשיחה המוגהת

* * *

1

2 יט. בנוגע לפירוש רש"י שאינו מבאר הטעם שבפסח לא נזכר ענין השמחה – אולי אפשר לומר
3 הביאור בזה:

4 מצינו כבר בפ' ויקרא בנוגע לדיני קרבן עולה, שבתחלה נאמר "אם עולה קרבנו מן הבקר"¹⁰⁷, ולאח"ז
5 נאמר "ואם מן הצאן קרבנו"¹⁰⁸, ושם נמנו כמה פרטים בדיני הקרבן שלא נתפרשו גבי עולה "מן הבקר",
6 ולדוגמא: "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה"¹⁰⁹, שדין זה נתפרש גבי עולה "מן הצאן" ולא גבי עולה
7 "מן הבקר". ואעפ"כ, אין הכוונה שרק עולה מן הצאן שחיטתה בצפון, כי, אע"פ שדין זה נתפרש בעולה
8 מן הצאן, הרי זה קאי גם על עולה מן הבקר שנאמר לפנ"ז, שהרי "אמר קרא"¹⁰⁸ ואם מן הצאן, וי"ו
9 מוסיף על ענין ראשון, וילמד עליון מתחתון"¹¹⁰, וכפי שרש"י הבהיר כבר בהתחלת פ' משפטים: "ואלה
10 המשפטים, כל מקום שנאמר . . ואלה מוסיף על הראשונים".

11 ועפ"ז מובן גם בנדו"ד:

12 כיון שנאמר¹¹¹ "ועשית חג שבועות גו'", בוא"ו המוסיף, הרי מובן, שמ"ש לאח"ז "ושמחת"⁴⁹, קאי
13 לא רק על חג השבועות, אלא גם על חג הפסח שנזכר בכתוב לפנ"ז.

14 ומזה מובן, שגם בחג הפסח ישנו החיוב דשמחה, ומה שלא נתפרש בכתוב, הרי זה לפי שהכתוב
15 סומך על מ"ש לאח"ז "ועשית חג שבועות גו' ושמחת", ש"ושמחת" קאי הן על חג השבועות והן על
16 חג הפסח.

17 כ. אך עפ"ז נשאלת השאלה: מדוע הוצרך הכתוב לומר ענין השמחה ב"פ, בחג השבועות ובחג
18 הסוכות – לכאורה ה' מספיק לומר זאת בחג הסוכות בלבד, ובאופן שיהי' קאי גם על הימים טובים
19 שלפניו, חג השבועות וחג הפסח?

20 והביאור בזה:

21 פסח ושבועות – ולפרש"י בפרט – קשורים שניהם עם יצי"מ,

22 – כפי שמפרש רש"י בפסוק¹¹² "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", "דבר
23 גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף ג' חדשים שיצאו ממצרים . .
24 שכשתוציאם ממצרים, תעבדון אותי על ההר הזה שתקבלו התורה עליו והיא הזכות העומדת לישראל",
25 והיינו, שיצי"מ בפסח היתה בזכות קבלת התורה בחג השבועות.

26 [ויש להוסיף, שהקשר והשייכות בין שבועות לפסח מודגש גם בפירוש רש"י כאן בהתחלת הענין:
27 על הפסוק¹¹³ "ששת ימים תאכל מצות", מפרש רש"י: "ובמקום אחר הוא אומר שבעת ימים¹¹⁴, ז' מן
28 הישן, וששה מן החדש" (דבט"ז בניסן מביאין העומר ומתיר החדש¹¹⁵), והרי גם חג השבועות מתיר את
29 החדש, במקדש¹¹⁶]

30 ולכן מספיק כשנאמר באחד מהם שמחה, כך, שהציווי על שמחה שנאמר בחג השבועות קאי גם על
31 חג הפסח; משא"כ סוכות הו"ע בפ"ע שאינו הענין דיצי"מ (ואדרבה: "הושבתי את בני ישראל (אלא
32 שמאורע זה ה'") בהוציא אותם מארץ מצרים"¹¹⁷), ולכן צריך הכתוב לפרש בו שמחה בפ"ע (ואין ללמוד
33 ממנו בנוגע לחג הפסח וחג השבועות, כיון שענינם שונה מענינו של חג הסוכות).

(113) פרשתנו שם, ח.

(114) בא יב, טו. ועוד.

(115) שפ"ח כאן.

(116) מנחות סח, ב.

(117) אמור כג, מג.

(107) א, ג.

(108) שם, יו"ד.

(109) שם, יא.

(110) זבחים מח, רע"א.

(111) פרשתנו טז, יו"ד.

(112) שמות ג, יב.

1 ועפ"ז יש לבאר גם דיוק לשון הכתוב, שבחג השבועות נאמר "ושמחת לפני ה' אלקיך", ואילו בחג
2 הסוכות נאמר "ושמחת בחגך" – כי: השמחה דחג השבועות קשורה עם מ"ת, שאז עמדו בניי במעמד
3 הר סיני "לפני ה'"; ואילו השמחה דחג הסוכות היא (בעיקר) בגלל ש"בסוכות הושבתי את בני ישראל",
4 ולכן נאמר "ושמחת בחגך".

5 **כא.** ועפ"ז יש לתרץ שאלה נוספת בפשטות הכתובים:

6 בסיום הענין דחג השבועות נאמר⁵⁴ "וזכרת כי עבד היית במצרים". ואינו מובן: כיון שיצי"מ היתה
7 בחג הפסח, ה' הכתוב צריך לומר "וזכרת כי עבד היית במצרים" – בחג הפסח, ועכ"פ – גם בחג הפסח?
8 ויובן ע"פ האמור לעיל שפסח ושבועות ענינם אחד – די"ל שע"פ פשש"מ, הכתובים "ושמחת גו'
9 וזכרת גו'" שנאמרו בחג השבועות, קאי גם על חג הפסח.

10 [וכפי שמצינו בריבוי מקומות בתורה שיש ענין שקאי לא רק אלפניו אלא גם אלפני פניו, ולדוגמא:
11 בנוגע לפסוק "למען ירבו ימיכם וגו'" שבפ' עקב¹¹⁸ – יש לפרש¹¹⁹ שקאי על מ"ש לפניו: "וכתבתם על
12 מזוזות גו'"¹²⁰, אבל רש"י מפרש בפשטות הכתובים שקאי על מ"ש לפני פניו: "ולמדתם אותם את בניכם
13 לדבר במ"ש"¹²¹, "משעה שהבן יודע לדבר למדהו תורה. . . ואם לא עשה כן הרי הוא כאילו קוברו, שנאמר
14 ולמדתם אותם את בניכם לדבר במ"ש וגו' למען ירבו ימיכם וימי בניכם, אם עשיתם כן ירבו ואם לאו כו'".
15 ואם הפסוק "למען ירבו גו'" בא בהמשך לפסוק "ולמדתם אותם את בניכם גו'", אף שבינתיים ישנו
16 ההפסק ד"וכתבתם על מזוזות גו'" – הרי עאכ"כ שהענינים שנאמרו בחג השבועות ("ושמחת גו' וזכרת
17 גו'") באים בהמשך לחג הפסח שנאמר לפניו, ללא הפסק ביניהם].

18 וזהו שהכתוב מסיים: "וזכרת כי עבד היית במצרים" – שסיבת היו"ט והשמחה בחג השבועות ובחג
19 הפסח היא בגלל הזכרון ש"עבד היית במצרים", והקב"ה הוציאנו ממעמד ומצב זה והביאנו לקבלת
20 התורה כו' (משא"כ סוכות, שהו"ע בפ"ע, ומה גם שבלאה"כ יש בו הזכרון דיצי"מ, כי "בסוכות הושבתי
21 את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים").

22 **כב.** והנה, לכאורה יש להקשות על זה מפירוש רש"י: "וזכרת כי עבד היית במצרים וגו'", "על מנת
23 כן פדיתך שתשמור ותעשה את החוקים האלה" – שמזה משמע ש"וזכרת גו'" אינו בהמשך למ"ש לפניו
24 "ושמחת גו'" (השמחה דשבועות ופסח), אלא הקדמה למ"ש לאח"ז "ושמרת ועשית את החוקים
25 האלה"?

26 והביאור בזה:

27 כיון שלאחרי "וזכרת כי עבד היית במצרים" (שמבאר טעם השמחה דשבועות ופסח) מוסיף הכתוב
28 "ושמרת ועשית את החוקים האלה", עכצ"ל, שבפסוק זה יש עוד ענין שני, כי, מצד ביאור טעם השמחה
29 דשבועות ופסח בלבד – מהי השייכות ל"ושמרת ועשית את החוקים האלה".

30 וזהו שמפרש רש"י "וזכרת כי עבד היית במצרים וגו'", "על מנת כן פדיתך וכו'", היינו, שנוסף לכך
31 ש"וזכרת גו'" הוא טעם השמחה דשבועות ופסח, יש בזה עוד ענין חדש: "על מנת כן פדיתך שתשמור
32 ותעשה".

33 והתיבות "את החוקים האלה" שבפירוש רש"י (שכל תיבה שבו מדוייקת ללא חסר ויתיר) – הם
34 העתקת תיבות הכתוב, ואילו הפירוש והוספה של רש"י היא רק "על מנת כן פדיתך שתשמור ותעשה",
35 ואח"כ מעתיק רש"י מהפסוק "את החוקים האלה"; אלא שה"בחור-הזעזער" לא הבחין בכך, וחשב
36 שתיבות אלו הם מפירוש רש"י וסידרם באותם אותיות – וכבכו"כ מקומות¹²².

(121) שם, י"ט.

(122) ראה – לדוגמא – לקו"ש חט"ו ע' 406 הערה 5. חיי"ח

ע' 161 הערה 7. וש"נ.

(118) יא, כא.

(119) ראה שבת לב, ב.

(120) שם, כ.

1 כג. וכאן רואים שהענין של מתן-תורה (ענינו של חג השבועות) תלוי בכך שזוכרים את הענין של
2 יציאת מצרים ("וזכרת כי עבד היית במצרים"), אבל כל זמן שנמצאים עדיין במצרים, וטוענים "אהבתי
3 את אדוני" – במקום "ואהבת את ה' אלקיך" עד לאופן ד"בכל מאדך"¹²³ (שהו"ע המס"נ) – ולכן "לא
4 אצא חפשי"¹²⁴, אזי לא יכולים לקבל את התורה!

5 אך לדאבוננו ישנם כאלו שנמצאים במעמד ומצב של עבדות, שלכן רודפים אחר גויים כדי לרשום
6 אותם בתור יהודים – כפי שקורה עדיין (וביתר שאת) באה"ק, בווינה, מרסיי ודרום אמריקא, והעומד
7 בראש, חושב, שהוא יכול להמשיך בדרכו זו ולהשאיר לעמוד בראש... שהרי הוא זה שמחלק "משרות"
8 ו"כיבודים", וא"כ, ביכלתו לומר לפלוני, שאם רצונו במשרה או כיבוד, עליו להכריז בגלוי לעין כל:
9 "יחי המנהיג..."

10 ועד"ז בנוגע לענין נוסף – שגם בו אשמים (במדה מסוימת) אלו שרושמים גויים בתור יהודים –
11 שמונעים מיהודים לרכוש בתים בירושלים העתיקה, וכך מוסרים את ירושלים העתיקה לגויים, ערבים
12 ונוצרים, כדי לשאת חן בעיניהם!

13 כד. ולאחרונה נעשה סדר חדש, שבשעה שבאים אליהם בטענה שאין להם מענה עלי', אזי משיבים
14 בענין אחר לגמרי, ועד שמכחישים לגמרי את כל הענין שאודותיו מדובר.

15 וכפי שאירע בנוגע לפס"ד של הרבנות הראשית, שהכחישו לגמרי שהי' בכלל פס"ד כזה (והרי יש
16 להם עיתונים שבהם יכולים להדפיס כל מה שרוצים!...), למרות שהפס"ד הי' מפורסם באופן גלוי לעין
17 כל. ולאחרי שהוכח שהם בעצמם התייחסו לפס"ד הנ"ל – התחילו לטעון שאין מקרים שרשמו גויים
18 בתור יהודים, ואם ימצא מקרה כזה, אזי יערכו מיד חקירה ודרישה וכו', אך בפועל, גם כשהוכיחו להם
19 שיש מאות מקרים כאלו, לא התחילו אפילו לסדר ועדה שתערוך חקירה ודרישה כו'.

20 ועד"ז בנוגע להמדובר אודות המצב בירושלים העתיקה¹²⁵ – שכיון שזוהי טענה אמיתית שאין להם
21 מה להשיב עלי', אזי החליטו להכחיש את כל הענין, באמרם, שאני אמרתי שבירושלים העתיקה לא גרים
22 יהודים כלל, וכיון שהכל יודעים שאין האמת כן, אלא יש יהודים שגרים בירושלים העתיקה, הרי מזה
23 מוכח שאין נתינת מקום לכל הטענה שלי!...

24 אבל כמובן שמעולם לא אמרתי דבר כזה, ולא יכלתי לומר דבר כזה, בה בשעה שיש שם אפילו
25 בית-הכנסת של הצמח-צדק, שבו קובעים עתים לתורה (כולל גם תורת החסידות) ומתפללים ג"פ בכל
26 יום וכו' וכו'!

27 הנהגה כזו היא גרועה יותר מאשר "טענו בחטים והודה לו בשעורים"¹²⁶, שאף שמודה בשעורים,
28 שזוהי הודאה שלא ממין הטענה, מ"מ אינו מכחיש את העובדה ש"טענו בחטים", ואילו בנדו"ד, מסלפים
29 גם את הטענה.

30 כה. ישנם הטוענים, שיש כלל בגמרא ש"כל מילתא דעבידא לאגלווי לא משקרי בה אינשי"¹²⁷, וכיון
31 שכך, הרי בודאי שהדברים שאומרים ומפרסמים ברבים אינם דבר שקר.

32 והמענה על זה – ובהקדם:

33 מישהו שאל על דברי הגמרא¹²⁸ ש"לא מחו לי' לאינש (בחלום) . . פילא דעייל בקופא דמחטא" –
34 שהוא בעצמו ראה זאת בחלומו?! והשבתי לו, שהגמרא עצמה מבהירה זאת, באמרה, שהסיבה לכך היא
35 לפי ש"אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו", ואילו "פילא דעייל בקופא דמחטא" הוא דבר שלא

(126) ב"ק לה, ב.

(127) ר"ה כב, ב. וש"נ.

(128) ברכות נה, סע"ב.

(123) ואתחנן ו, ה.

(124) משפטים כא, ה.

(125) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ע' 100. וש"נ.

1 הורגל לראות ולא הרהר בו מעולם. ולאחרי שיודעים את דברי הגמרא, הרי מובן, שאם יהרהר בזה ביום,
2 יוכל לראות זאת בחלום¹²⁹.

3 ועד"ז י"ל בנדו"ד: בידעם את דברי הגמרא ש"כל מילתא דעבידא לאגלויי לא משקרי בה אינשי",
4 נפלה להם המצאה לנצל זאת כדי לומר ברבים את כל השקרים שלהם, ואדרכה, ככל שיגדל השקר,
5 תגדל יותר אמינותו, שהרי אף אחד לא יחשוד שמשקר במילתא דעבידא לאגלויי, כיון שזהו היפך הכלל
6 שבגמרא!

7 וכיון שמגיע חודש אלול, חודש התשובה – הנה יה"ר שכל אלו השייכים לענין זה יחזרו סוכ"ס
8 בתשובה כו¹³⁰.

9 * * *

10 כו. בנוגע ל"יינה של תורה" שבפירוש רש"י:

11 בענין זה רואים שכאשר התורה דורשת מיהודי להיות בשמחה, הרי זה צריך להיות באופן פנימי –
12 שלכן מקשרים את השמחה עם יצי"מ ומ"ת, כדי שתהי' שמחה פנימית, היינו, לא רק שמחה באופן
13 חיצוני, לצבוט את לחייו ("קנייפן די באַקן") שיהי' נראה שמח, ובוה לצאת יו"ח שמחת יו"ט, אלא צ"ל
14 שמחה פנימית, עד שגם נפש הבהמית תרגיש את גודל העילוי שבזה, ולכן יהי' גם אצלה ענין השמחה.

15 אך כיצד תבוא נפש הבהמית למעמד ומצב שתהי' לה שייכות לשמחת יו"ט?

16 ובכן: כאשר מניחים את נה"ב לנפשה ולא מתעסקים עמה – אכן לא תהי' לה שייכות לשמחת יו"ט;
17 אבל כאשר מתייגעים להתעסק עם נה"ב, ומרגילים אותה בעניני קדושה כו', הנה "הרגל נעשה טבע"¹³¹,
18 ועד שמהפכים את נה"ב לגמרי, ואז שייכת גם היא לשמחת יו"ט.

19 וכמו בכל הענינים, שכפי שהאדם מתנהג למטה ("כגוונא דאיהו קיימא כו"¹³²), כך מתנהגים עמו
20 מלמעלה¹³³ – הנה עיי"ז שמתעסק עם נה"ב כו', אזי נמשך לו סיוע מלמעלה לילך בעילוי אחר עילוי
21 בעבודתו כו¹³⁰.

22 כזו. בהמשך להמדובר לעיל (ס"ב ואילך) אודות ההתעסקות בענין החינוך, להשתדל להכניס מספר
23 היותר גדול של ילדים במוסדות חינוך הכשר – יקחו את המזונות עבור ההתועדות שיערכו (לקראת
24 ר"ח אלול) בנוגע לענין זה, על מנת להמשיך זאת בנוגע לפועל.

25 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן את המזונות עבור התועדות ע"ד השתדלות בחינוך הכשר, ואח"כ (וכן
26 לאחרי תפלת מנחה) התחיל לנגן הניגון "ופרצת"].

סל"ו. תניא ספי"ד. פט"ו (כא, א). פמ"ד (סג, ב).

(132) זח"ב קפד, ב.

(133) ראה סוטה ת, ב ואילך.

(129) ראה אג"ק ח"ג ס"ע רלד. וראה גם תורת מנחם –

התועדויות חיי"ח ע' 253. וש"נ.

(130) חסר הסיים (המו"ז).

(131) ראה שבילי אמונה נ"ד ש"ב. שו"ת הרמ"ע מפאנו

לקוטי שיחות

פרשת ראה

כרך כד, ב

מתורגם ללשון הקודש

19 לפי זה קשה?: העיקר חסר מן הפסוק? – ההענקה
20 בעת יציאת מצרים כלל אינה מוזכרת?

ב.

ביזת מצרים וביזת הים – הענקה?

21 כדי להבין זאת יש להבין תחילה את דברי הספרי
22 שהוזכרו לעיל בפרטי ההלכה, וראשית, יש להקדים:
23 כיון שמאופן יציאת מצרים נלמד דין ההענקה
24 לפרטיו – "אף אתה הענק לו ושנה לו וכו'" – הרי
25 מובן, שביזת מצרים וביזת הים הן "כהענקה" ממש, ולא
26 סתם נתינה לעבד ביציאתו מעבדות.
27 ואם כך, תמוה¹⁰:

28 (א) דין¹¹ הענקה מתקיים דוקא על ידי דברים שיכולים
29 להתרבות וכדומה, דברים שהם "בכלל ברכה", ולא כסף
30 וכדומה¹², ואילו ביזת מצרים וביזת הים כללו בעיקר כסף
31 וזהב ובגדים¹³, כפי שמפורש בפסוקים רבים¹⁴ ובמדרשי
32 חז"ל¹⁵.

33 (ב) לגבי עבד הנמכר לגוי אין קיים כלל דין הענקה,
34 וכיצד ייתכן אפוא לומר שהביזה שקבלו ישראל ממצרים
35 היתה בגדר של הענקה.

א.

"על כן אנכי מצוך..."

1 על מצות הענקה לעבד עברי ולאמה עבריה בעת
2 שחרורם מפורטת בתורה¹ הסיבה לכך: "וזכרת כי עבד
3 היית בארץ מצרים ויפדך ה' אלקיך, על כן אנכי מצוך
4 את הדבר הזה היום".

5 נאמר על כך ב"ספרי"²: "וזכרת כי עבד היית
6 בארץ מצרים³ – הענקתי לך ושניתי לך, אף אתה הענק
7 לו ושנה לו⁴. מה במצרים נתתי לך ברוחב יד אף אתה
8 תתן לו ברוחב יד. וכן הוא אומר⁵: אם תשכבון בין
9 שפתים כנפי יונה נחפה בכסף – זו ביזת מצרים,
10 ואברותיה בירקרק חרוץ – זו ביזת הים, תורי⁶ זהב
11 נעשה לך – זו ביזת הים, עם נקודות הכסף – זו ביזת
12 מצרים"⁷.

13 כלומר⁸, כוונת הפסוק "וזכרת כי עבד היית בארץ
14 מצרים ויפדך ה' אלקיך" היא, שמשום שהקדוש-ברוך-
15 הוא שחרר את בני ישראל ממצרים והעניק להם
16 "הענקה" כפולה – "ביזת מצרים" ו"ביזת הים" – "על
17 כן אנכי מצוך את הדבר הזה" – מצות הענקה לעבד
18 עברי ולאמה עבריה.

(10) ראה פרשת דרכים דרך מצרים דרוש ה. תולדות אדם ומלבי"ם לספרי
כאן. צפע"נ שם.
(11) קדושין יז, א. ספרי פרשתנו טו, יד.
(12) ואף שהיא מחלוקת התנאים (קדושין וספרי שם. וראה צפע"נ שם,
דמשמע שדעתו שדרשה זו בספרי היא למ"ד שיש הענקה מכספים), הרי נתנו
להם כלים דלכו"ע אינם בכלל ברכה*. ועוד, הרי מרא דשמעתא דממעטים
כספים הוא ר"ש, ו"סתם ספרי ר"ש" (סנהדרין פו, א. וש"נ).
(13) בפרשת דרכים שם (הובא גם במלבי"ם), שהכספים כו' היו בתור
תשלום על עבודתם, וההענקה היא ה"מקנה כבוד מאד", ומביא ראי' ע"ז מ"מה
שאמרו בספרי" (ונראה שכוונתו למכילתא) על הפסוק (בא יב, לח), "מקנה
כבוד מאד – כאן נתקיים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". אבל במכילתא
שלפנינו, לכאורה יש לדייק להיפך, ממה שמסיים, "עם יציאתן ממצרים אני
ממלאן כסף וזהב". וראה גם מדרש הגדול כאן: הענקתי לכם כסף וזהב ואבנים
טובות ומרגליות אף אתה כו'. וראה גם בעה"ט כאן (טו, יד).
(14) שמות ג, כב. בא יא, ב. יב, לה. וראה צפע"נ דלעיל הערה 7.

(1) פרשתנו טו, טו.
(2) כ"ה בדפוס ראשון. ויש כמה שינויי נוסחאות בדפוסים אחרים. ואכ"מ.
(3) וצ"ע למה הובאו מהפסוק תיבות אלו דוקא (ועד"ז בפרש"י), ולא
העיקר – "ויפדך גו".
(4) ראה פירוש רש"י על הפסוק.
(5) תהלים סח, יד.
(6) שה"ש א, יא. ולהעיר שמב' פסוקים אלה מביאים ראי' (מכילתא בא
יב, לו. ועוד) שביזת הים גזולה מביזת מצרים.
(7) בפירוש דברי הספרי – ראה ספרי דבי רב כאן. מנ"ח (מצוה תפב –
והביא רק מרש"י). שו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב ס"א (הובא בצפע"נ עה"ת כאן).
צפע"נ עה"ת שמות ג, כב. וראה גם צפע"נ עה"ת וארא ו, יג. צפע"נ לסנהדרין
צא, א. פנים יפות ותו"ת כאן. ולהעיר שלא הובאו דברי הספרי בפסוקים.
וראה לקמן בפנים.
(8) ראה גם רש"ם וספורנו כאן.
(9) ראה גם אלשיך כאן (קושיא ו). וראה הכתב והקבלה כאן.

(*) אלא שבצפע"נ שם ט"ל דכ"ל כסף וכ"ל זהב בכלל כספים הם. ע"ש.

28 ורביד זהב וכו', ע' לשון, אסנת²⁵ – אי אפשר לקיים
29 מצות הענקה, כדלעיל.
30 אמנם, הרשימה שהובאה לעיל, מדברי אבי מורי,
31 היא בדרך הקבלה, בכל זאת ידועה ההשתדלות
32 בענינים רבים להשוות בין הקבלה לבין הנגלה,
33 ובמיוחד לפי הידוע²⁶ שהקבלה והנגלה שבתורה הן
34 "תורה אחת", כגוף ונשמה זה לזה. הקבלה מגלה את
35 העומק והסוד המוסתרים בתוך הנגלה שבתורה.
36 ויש לומר, שהחידוש ברשימה זו (שאצל יוסף היה
37 הענקה), מבוסס על דברי הספרי שלעיל, שלפיהם
38 נראה שקיימת הענקה גם במקרה כזה (א) של עבד
39 עברי הנמכר לגוי, (ב) גם כאשר הענקה היא בדברים
40 "שאינם בכלל ברכה", (ג) אף כאשר הענקה אינה
41 ניתנת על ידי האדון –
42 ובדומה לכך לגבי יוסף ניתנה הענקה (א) למרות
43 היותו עבד שנמכר לגוי, (ב) הענקה כללה טבעת
44 ורביד זהב וכו', ע' לשון, ואת אסנת, (ג) הענקה לא
45 ניתנה מאדונו, אלא בעיקר מפרעה ו"מה שנתן לו
46 הקדוש-ברוך-הוא" – ולמרות זאת זוהי "הענקה".

ד.

הענקה – שלמות השחרור

47 ההסבר לכך הוא:
48 בהענקה יש שני חלקים: (א) נתינת האדון, (ב) קבלת
49 העבד – מה שמתחדש בעבד באמצעותה.
50 חובת האדון לתת הענקה קשורה לעבודת שלפני
51 כן: הנתינה היא הכרת טובה לעבד על עבודתו, עד
52 שאף קיימת דעה שההענקה אינה רק כצדקה, אלא יש
53 לה משמעות של שכר על עבודה²⁷.

1 ג) חובת ההענקה חלה על האדון, ואילו כאן מודגש
2 בספרי שההענקה ביציאת מצרים היתה מאת הקדוש-ברוך
3 הוא – "הענקתי .. ושניתי .. נתתי"¹⁶ – אשר הביא לידי
4 כך¹⁷ שהמצרים יתנו¹⁸?

ג.

ההענקה ליוסף

5 כשם שאנו רואים, לפי הספרי, שבני ישראל קבלו
6 "הענקה" בצאתם ממצרים, כך מסופר אודות יוסף, אשר
7 היה עבד אצל פוטיפר, שבצאתו לחירות הוא קבל
8 "הענקה", כפי שמבאר אבי מורי, ברשימותיו על מסכת
9 קידושין (בסוגיא הדנה ב"הענקה"), ואלה דבריו¹⁹:
10 "יוסף שהיה מתחילה עבד עברי, כמו שנאמר²⁰: ושם
11 אתנו נער עברי עבד, הנה כשיצא לחפשי ולחירות צריך
12 לתת לו הענקה, וההענקה שניתן לו, מלבד זה מה שנתן לו
13 פרעה הטבעת ורביד הזהב .. ובגדי שש²¹ .. הנה עיקר
14 ההענקה הוא מה שנתן לו הקדוש-ברוך-הוא, והוא מה
15 ששלח את גבריאאל ולמדו ע' לשון²² .. ואל תקשי הרי
16 הענקה צריך להיות מהאדון שהיה עבד לו .. יש לומר
17 מפוטיפר היה גם כן הענקה, והוא מה שניתן²³ לו בתו
18 אסנת"²⁴.

19 ולכאורה, תמוה:

20 (א) אמנם, יוסף היה עבד עברי, אך אדונו היה נכרי,
21 וכיצד ייתכן לומר ש"צריך לתת לו הענקה", כדלעיל?
22 (ב) כיון ש"הענקה צריך להיות מהאדון שהיה עבד
23 לו", לכן: (א) מדוע "עיקר ההענקה הוא מה שנתן לו
24 הקדוש-ברוך-הוא"? (ב) כיצד ייתכן לומר שנתנית
25 הטבעת ורביד הזהב וכו' על ידי פרעה היא הענקה
26 שקבל יוסף עבור עבודתו אצל פוטיפר?
27 (ג) בכל הדברים הללו, אשר קבל יוסף – טבעת

והטענה, תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו" (סנהדרין צא, א) – ה"ז טענת המצרים, וגם מענות גביהא בן פסיסא היו שאפילו לפי שיטתם ארבה חייבים הם לבני.

וראה לקו"ש [המתורגם] חכ"א ע' 14 ואילך.

(19) תורת לוי יצחק ע' קכ.

(20) מקץ מא, יב.

(21) שם מא, מב.

(22) סוטה לו, סע"ב.

(23) אולי יש לומר, דמה שדייק לכתוב, "נתן" ולא, "נתן" הוא משום שנתנית אסנת ליוסף היתה ע"י פרעה ולא ע"י פוטיפר.

(24) מקץ שם, מה.

(25) ולכאורה, "אסנת" היא, "בכלל ברכה".

(26) ראה זח"ג קנב, א.

(27) ראה בכ"ז לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 165. וש"נ.

(15) ראה פרש"י בשלח טו, כב. ובכ"מ.

(16) ואף שלכמה דעות (ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך הענקה ע' תרעה. וש"נ) כופין על הענקה, מ"מ צריך ביאור מדוע מתייחסת ההענקה להקב"ה. ועוד: בבית דם לא היתה נתינה (מהמצרים), ולקחת הביזה היתה לאחרי מיתת המצרים מן ההפקר (שפת הים). – ואולי י"ל שזהו בגדר דביזת מלחמה, ובל' הכתוב הוי' נלחם לנכס.

(17) כמש"נ ויתן ה' את חן גו' לקיים הבטחתו ואחרי כן יצאו ברכוש גדול (בא יא, ג ופרש"י שם). וציווה להים שיפלוט המצרים על שפתו (פסחים קיח, ב. ערכין טו, א).

(18) כמובן מפשטות הכתובים שהי' באופן דונצלתם את מצרים (משא"כ הלוואה לזמן – ה"ז רק דבריים הנצרכים לאיזה ענין הנדרש באותו הזמן); וכמפורש ברשב"ם עה"ת (שמות ג, כב. בא יא, ב. יב, לו), ספר השרשים לר"י אבן ג'נאח (שרש שאל), בחיי בשם הר"ח, חזקוני וכלי יקר (שמות שם) – שהנתינה היתה במתנה.

מצד חובת ההענקה של האדון נקבע שיעור – 35
 סכום שבו יוצאים ידי חובה זו אפילו מלכתחילה, 36
 סכום שדי בו כדי להוכיח הכרת טובה בהתאם לעבודת 37
 העבד. 38
 ואילו מצד השפעת ההענקה על העבד, שהיא 39
 מביאה לידי שלמות פדייתו, הרי אין לכך שיעור – 40
 ככל שהוא מקבל יותר נכסים לעצמו (אפשרי במדת 41
 נכסי עני, או עשיר, או מרבה נכסים) כך חירותו רבה 42
 יותר, ולכן "הענק לו ושנה לו... ברוחב יד". 43
 ולכן אין מוזכר במפורש בתורה ה"רכוש גדול" 44
 שנתן הקדוש־ברוך־הוא לישראל בצאתם ממצרים, כי 45
 אם רק "ויפדך ה' אלקיך". הלימוד מיציאת מצרים אינו 46
 מכמות ההענקה – "הענקתי ושניתי..." – אלא, שכשם 47
 שאז היה השחרור מן העבדות מושלם – "ויפדך", 48
 שחרור שכולל במילא גם קבלת רכוש גדול עד כדי 49
 "הענקתי לך ושניתי לך..." – כך צריכים ישראל לדאוג 50
 לכך ששחרור העבדים יהיה מושלם, ולכן עליהם לתת 51
 הענקה באופן של "שניתי" ו"ברוחב יד". 52

ז.

שחרור יוסף – בשלמות

לפי זה יובנו הדיוקים שצויינו לעיל ברשימתו של 53
 אבי מורי: 54
 כיון שיוסף היה עבד עברי שהשתחרר, הרי למרות 55
 שאדונו היה נכרי, "צריך לתת לו הענקה", כדי 56
 ששחרורו יהיה מושלם. 57
 ובהענקה עצמה יש שני פרטים: שלמות השחרור 58
 נעשתה למעשה כאשר פרעה מינה אותו למשנה למלך 59
 – ההיפך הקטבי של העבדות – וזאת, באמצעות נתינת 60
 הטבעת ורביד הזהב וכו' 28. 61
 אך האפשרות וההכנה להתמנותו למשנה למלך, 62
 המבטלת את טענתם של אצטגניני פרעה ש"עבד 22 63
 שלקחו רבו בעשרים כסף תמשילהו עלינו .. יהא יודע 64
 בשבעים לשון", נעשתה על ידי ההענקה האחרת – 65
 "בא גבריאאל ולימדו שבעים לשון". 66
 ולכן זהו "עיקר ההענקה", כי זה איפשר ליוסף 67
 להגיע לשלמות החירות, בעוד אשר הטבעת ורביד 68
 הזהב וכו' שקבל מפרעה היו כתוצאה מכך. 69
 לאחר מכן יש חידוש נוסף ברשימה הנ"ל: "הענקה 70

לעומת זאת, ההנאה והתועלת שיש לעבד מן 1
 ההענקה, היא חלק משחרורו: השחרור מושלם כאשר 2
 אין הוא יוצא בידים ריקות, אלא הוא מקבל מתנה 3
 מיוחדת, שהיא מביאה אותו למצב של חירות, רוחב יד 4
 וכדומה – ההיפך מעבדות. 5
 החלק השני של ההענקה – שלמות שחרורו של העבד 6
 – מודגש בטעם "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך 7
 ה' אלקיך, על כן אנכי מצוך..." , 8
 משום שישראל היו עבדים ולאחר מכן "ויפדך ה' 9
 אלקיך" – לכן הם חייבים להביא לידי כך שפדייתו 10
 ושחרורו של עבד תהיה כראוי. 11

ה.

יציאת מצרים – הענקה כלפי העבד

לפי זה מובנים דברי הספרי שביזת מצרים וביזת 12
 הים היו הענקה: 13
 כיון שבפסוק אין מדובר על חובת הנתינה החלה 14
 על האדון, אלא על פדיית העבד, שתיעשה בשלמות, 15
 לכן: (א) אין חשיבות לפרט אצל מי היה העבד לפני 16
 כן. (ב) לא כל כך חשוב אם ההענקה ניתנת דוקא על 17
 ידי האדון, אלא חשובה עצם העובדה שהעבד לשעבר 18
 מקבל הענקה בהווה ולעתיד – מצב של חירות. 19
 בכך מובן גם מדוע כללה ההענקה של יציאת 20
 מצרים גם דברים שאינם "בכלל ברכה": 21
 התנאי שההענקה חייבת להינתן מדברים שהם 22
 "בכלל ברכה", הוא חלק מחובת ההענקה שחלה על 23
 האדון – שעליו לתת הענקה כזאת, שהכרת טובתו 24
 תהיה ניכרת אף לאחר תקופה ארוכה וכדומה. 25
 אך לגבי משמעותה של ההענקה כלפי העבד, 26
 שזוהי שלמות שחרורו וחירותו – הרי זו נוצרת ברגע 27
 נתינת המתנה, עם היעשותו בן חורין, ואין הכרח 28
 שתימשך זמן רב. 29

ו.

הענקה "ברוחב יד"

לפי זה יש לומר, שהחידוש בדין הנלמד בספרי – 30
 "הענקתי לך ושניתי לך אף אתה הענק לו ושנה לו, 31
 מה במצרים נתתי לך ברוחב יד אף אתה תתן לו ברוחב 32
 יד" – אינו חידוש לגבי חובת האדון להעניק, אלא זהו 33
 ענין נוסף הקשור לשחרור העבד: 34

(28) ו"ל שמתעם זה גם נתינת אסנת היתה ע"י פרעה. שגם זה חלק משלימות השחרור (ראה שפ"ח לפרש"י מקץ מא, מה).

לעולם בהם תעבודו³¹ – אסור לשחרר עבד כנעני³²,
אלא לצורך מצוה וכדומה³³, וכיון ש"תורה על הרוב
תדבר"³⁴, לא ציינה התורה את מצות ההענקה משום
מקרים יוצאים מן הכלל, שבהם מותר לשחרר את העבד.

אך לפי פנימיות הענינים עדיין דרוש הסבר,
ואדרבה: אם עבד עברי ואמה עבריה, שהם כנגד עולם
היצירה ועולם הבריאה, כידוע³⁵, זקוקים להענקה –
גילוי המוחין, הרי בודאי ובודאי שעבד כנעני, שהוא
כנגד עולם העשיה³⁶ זקוק לגילוי המוחין – הענקה?

ולפי האמור לעיל, שההענקה ושלמות השחרור
כרוכות זה בזה במהותן, ויש להן אותה השלכה, הרי
הדבר מובן, כי יהודי שהוא בדרגת עבד כנעני, נשאר
תמיד במהותו הרוחנית – עבד, כפי שיוסבר להלן.

י.

התבטלות – אין לה גבול ו"הענקה"

בתורת החסידות מבואר³⁷, שעבד עברי ואמה
עבריה מסמלים בעבודה הרוחנית של האדם את בירור
וזיכוך המדות, ואילו משמעותו של עבד כנעני היא –
קבלת עול, בדומה לעבד כנעני כפשוטו, אשר מצד
עצמו "בהפקיאת ניהא ליה"³⁸, והוא משרת את אדונו
רק "מחמת אימת רבו".

אך למרות שדרגת עבד כנעני נחותה מדרגת "עבד
עברי" ו"אמה עבריה", העובדים את ה' מתוך רגש
ותענוג (מדות) – בכל זאת קיימת יותר בעבודת "עבד
כנעני" מעלת ההתבטלות העצמית³⁹:

אמנם גם "עבד עברי" ו"אמה עבריה", שעבודתם
קשורה למדות, הם עבדים העובדים את ה' בעבודת
עבד – מתוך קבלת עול והתבטלות, אך בכל זאת
מעורבת בכך תחושה של הכרה במציאות העצמית⁴⁰.
לעומת זאת, אצל "עבד כנעני" אין מעורבת כלל רגש
בעבודתו, ועבודתו את ה' חדורה כולה בקבלת עול
והתבטלות כלפי רצון העליון⁴⁰, ללא הכרה במציאותו
העצמית.

צריך להיות מהאדון שהיה עבד לו", כלומר, ששחרור
העבד מושלם יותר כאשר האדון עצמו מעניק לו,
שהרי בקבלו מתנה מאותו אדם שהעבירו לפני כן הרי
חירותו ניכרת הרבה יותר²⁹.

לכן קבל יוסף הענקה גם מפוטיפר – את אסנת,
אך בכל זאת, זהו הטפל בלבד, והעיקר הוא מה שקבל
מפרעה ושבעים הלשון – כי הענקות אלו הביאו לידי
שלמות פדייתו ושחרורו, כדלעיל.

ה.

"גילוי בחינת חכמה ובינה"

הסבר זה (בדרך הנגלה) למצות הענקה, שיש לה
השלכה גם על שלמות שחרור העבד, מתאים גם
לביאורו של אבי מורי על מצות הענקה בדרך הקבלה:

ברשימה שהוזכרה לעיל הוא מבאר³⁰, ש"עבד
עברי הוא .. רק בחינת מוחין דקטנות .. וכשנגמר
עבודתו .. הוא שנעשה בן חורין, חורין הוא חכמה
ובינה .. והנה כשיוצא לחפשי .. צריך להיות גם כן
הענקה .. הכפל דהענק תעניק יש לומר שהוא לנגד
חכמה ובינה, והוא כי מה שנעשה בן חורין הוא מצד
חכמה ובינה כנ"ל, הנה מחכמה ובינה נמשך גם
ההענקה אליו".

רואים, אפוא, שההענקה בצאתו לחירות אינה פרט
שולי כשכר עבור העבדות, אלא ההענקה היא בעלת
משמעות של יציאה לחירות – גילוי בחינת חכמה
ובינה. זה בהתאם להסבר שלעיל, בדרך הנגלה,
שההענקה מביאה לידי שלמות בשחרור העבד.

ז.

עבד כנעני – עבד לתמיד

לפי האמור לעיל ניתן להסביר את הטעם בפנימיות
הענינים לכך שמצות הענקה חלה רק לגבי עבד עברי
ואמה עבריה, ולא לגבי עבד כנעני:

בפשטות יש לומר, שהסיבה לכך היא, שלגבי עבד
כנעני חלה החובה "והנחלתם אותם לבניכם אחריכם ..

(36) ראה סהמ"צ להצ"צ פג, ב. ובכ"מ.

(37) תו"ח שמות עא, ב ואילך. אה"ת משפטים ע' א'קכו ואילך. סהמ"צ

להצ"צ שם ואילך. ועוד.

(38) גיטין יג, א.

(39) בהבא לקמן להעיר גם מלקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 74 ואילך. וש"נ.

(40) להעיר מהמבואר בהמשך תרס"ו (ד"ה ומקנה רב ושל אחריו, ע"ש).

וראה שם (ע' שי. ס"ע שכו ואילך) בביטול דעבד פשוט, שהוא וכל אשר לו

(29) ע"ד ועשין דהשיאו רבו בת חורין וכי יצא לחירות (גטין מ, א).

(30) שם ע' קידיקח.

(31) בהר כה, מו.

(32) ברכות מז, ב. וש"נ.

(33) ראה פסחים קיג, א. ברכות שם. וראה גם קידושין כד, א.

(34) ראה מו"ג ח"ג פל"ד.

(35) שער המצות וטעהמ"צ ר"פ משפטים. ובכ"מ.

24 באופן כללי לעבד עברי⁴⁶ דוקא,
 25 כנאמר בתורת החסידות⁴⁷, שהפסוק⁴⁸ "שש שנים
 26 יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם" רומז ל"עבודה
 27 שהעבדים שהן הישראלים צריכים לעבוד הוא שית
 28 אלפי שני דהוי עלמא, ובאלף השביעי הוא אמתת
 29 קבלת השכר⁴⁹ ואז יצאו לחפשי חנם בלא מצוות⁵⁰,
 30 וכשם שהוא בעבודה הכללית, כך גם בעבודה
 31 הפרטית של כל יהודי: בששת ימי החול הוא צריך
 32 לעבוד בטורח ובעמל, ולאחר מכן באה המנוחה של יום
 33 השבת, כאשר הוא "משתחרר" מן העמל.
 34 וניתן לומר⁵¹, שההסבר לכך הוא: למרות המעלה
 35 הנפלאה שבהתבטלות המוחלטת של העבד הכנעני,
 36 הרי המטרה היא שתהיה עבודה משני הסוגים⁵²: הן
 37 מתוך התבטלות, והן מתוך כוחות הנפש,
 38 ושההתבטלות תחדור אל כוחות הנפש, כך שיהיו לו
 39 גם תענוג, הבנה ורגש בעבודתו הרוחנית, ואין די
 40 בהתבטלות ללא חיות וכו'.
 41 לכן צריכה העבודה להיות בכחינת "עבד עברי" –
 42 עבודת שקשורה למדות, לרגשות, של האדם. עד אשר
 43 מגיעים ל"יציאה לחירות" – התעלות מעבודת המדות
 44 לעבודת המוחין, עבודה שעל-פי טעם ודעת,
 45 עד לשלמות החירות על ידי "הענקה" – שניתן
 46 ליהודים מלמעלה גילוי המוחין, המביא את עבודתם⁵³
 47 שעל-פי טעם ודעת לידי שלמות.

1 ויש לומר שזהו ההסבר בפנימיות לכך שעבד כנעני
 2 אינו יכול להשתחרר – "והתנחלתם... לעולם בהם
 3 תעבדו":
 4 עבודת בירור המדות אצל "עבד עברי" ו"אמה
 5 עבריה" קשורה למציאות האדם, ולכן (א) זוהי עבודה
 6 מוגבלת, ויש לה סיום. (ב) יותר מכך: שלמותה של
 7 עבודה זו עצמה היא כאשר יוצאים ממנה לחירות –
 8 מתרוממים מעל עבודת המדות, ומגיעים לדרגה של
 9 עבודת ה' שעל-פי השכל – מתוך טעם ודעת⁴¹.
 10 ואילו עבודה רוחנית של "עבד כנעני" – קבלת עול
 11 – היא התבטלות מוחלטת. הוא מאבד את מציאותו
 12 העצמית – אין לו רצונות עצמיים, תענוג ומדות, אלא
 13 הוא מתמסר כל כולו לאדון⁴². ולכן אין לגביו שחרור,
 14 כי: (א) עבודה זו של התבטלות מוחלטת אינה מוגבלת
 15 ואין אפשרות "להשתחרר"⁴³ ממנה, (ב) יותר מכך:
 16 בעבודה זו גורמים המוחין – טעם ודעת של האדם –
 17 לבלבול והפרעה, ולכן לא ייתכן בה "הענקה" לאדם,
 18 שמשמעותה היא גילוי המוחין שלו, כדלעיל,
 19 אלא המוחין של האדון כפי שהם אצל האדון⁴⁴,
 20 כדברי חז"ל "שכינה מדברת מתוך גרונו" – לימוד
 21 (כולל הבנה והשגה) באופן של "איתמר"⁴⁵.

יא.

עבודה רוחנית – שילוב שני סוגי "עבודות"

22 למרות מעלת ההתבטלות שיש בעבודת "עבד
 23 כנעני", מושווית העבודה הרוחנית של עם ישראל

(49) ראה תניא פל"ו בהגהה מל"ת להאריז"ל (משא"כ ימות המשיח ותחיה"מ הם (לא שכר בלבד, כי אם), תכלית ושלמות בריאת* עולם הזה – תניא שם).
 (50) ראה תשובות וביאורים סי"א (ע' 15)** הערה 9, שבתניא שם מוכח דקאי להשיטה דאין מצות בטילות בתח"מ (כ"א באלף הז'). וכן מוכח בסהמ"צ ובסה"מ תקס"ה שם. אבל ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 244 ואילך ובהערה 33 שם.
 (51) מעין זה – עבודת בע"ת ועבודת צדיקים ששניהם צ"ל בכ"א וכמו שישנו במשך השנה תשרי וניסן.
 (52) ע"ד מ"ש בתניא פמ"א (נז, א), שכל אדם צ"ל בשתי בחי' ומריגות .. בחי' עבד ובחי' בן'. וראה המשך תרס"ו שם.
 (53) ע"פ המבואר בפנים יש לברר ע"פ פנימיות הענינים מ"ש בספרי (פרשתנו טו, יד), "הענק תעניק .. אפילו מאה פעמים" [דע"פ פשוטו תמוה (בכושית התו"ת כאן) אין אפ"ל הענקה לעבד א' מאה פעמים] – כי לכל מריגה של עבודת ה' יש בחי' המוחין שלה, ובכל עלי' מחיל אל חיל יש נתינת הענקה (– מוחין) לפ"ע הדרגה ההיא.

נקנה לאדונו, והוא רק „קנין כספרי" של האדון כשורו וכה"ג – שזה נאמר על עבד כנעני (משפטים כא, כא. אמור כב, יא ובפרש"י. וראה קדושין כג, א ואילך. ועוד).
 (41) ושייך לתוכן ענין החירות. כי המדות מוגבלות בצירוף, משא"כ שכל ענינו חירות (בערך המדות), כי אינו נתפס בקו אחד (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 121. וש"נ).
 (42) המשך תרס"ו שם (ס"ע שכה ואילך).
 (43) ראה המשך תרס"ו שם (ע' שכא"ב): ועבודתו היא בתמידות בלי שום שינוי וחילוף .. ולא יגרע עבודתו לעולם.
 (44) ראה המשך תרס"ו שצויין בהערה 42.
 (45) ראה לקו"ת נשא כה, ב.
 (46) וראה המשך הנ"ל (ע' שיט): כי לי בניי עבדים .. בבחי' עבד נאמן (ראה לעיל הערה 40).
 (47) סהמ"צ להצ"צ פג, א. וראה גם תו"א משפטים עו, א. סה"מ תקס"ה ע' רפה.
 (48) משפטים כא, ב.

(* לכאורה כצ"ל. וכ"ה בכמה דפוסים.
 (** אג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' סו. המו"ל.

יב.

השחרור המושלם – "באלף השביעי"

11 לך שכבר עתה, בערב שבת, צריך לטעום מה"מנוחה"
 12 שתהיה באלף השביעי, הרי צריכה להיות גם "טעימה"
 13 מן ההענקה.
 14 ויהי רצון, שלאחר שתהיה "טעימה" מן ה"שכר"
 15 ומן ה"הענקה" ומן ה"מנוחה" –
 16 נזכה בקרוב ממש לאכילת כל תבשיל ותבשיל,
 17 ונעשה דם ובשר כבשרו, בימות המשיח ותחיית
 18 המתים ש"הם תכלית ושלימות בריאת עולם הזה
 19 שלכך נברא מתחילתו"⁵⁷,
 20 עד ל"עיקרו"⁵⁸ של "קבלת השכר", שזהו "באלף
 21 השביעי"⁵⁷.
 (משיחות ש"פ ראה תשל"ו, תש"מ)

(57) תניא שם.

(58) להעיר מענין „סוף מתן שכרן של מצות“, „סוף כל השכר כולו“ שבמב"ם ה' תשובה פ"ט (בתחלתו, בסופו).

(54) שמו"ר פ"ל, ט.

(55) תהלים קמו, יט.

(56) שו"ע אדה"ז או"ח סר"ג ס"ח.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שני עמ' ב

21 מהשדה ובאיזה לשון מכר חלק קטן בלבד מהשדה: וְאָמַר רַבָּה,
 22 מי שמכר לחבירו את החלק המערבי של שדהו, והותר לעצמו
 23 את החלק המזרחי, מבלי שפירש כמה מכר וכמה הותר לעצמו,
 24 ובשטר המכירה כתב לו את מיצרי השדה הנמכרת, יש לראות
 25 כיצד ציין את הקרקע שהשאר לעצמו כמיצר לשדה הנמכרת,
 26 שאם כתב 'המצר המערבי של השדה הוא שדהו של לוי, והמצר
 27 המזרחי אֲרֵעָא דְמִינָה פְּלָגָא – הקרקע שממנה חלוקה השדה
 28 שמכרתי, קנה הלוקח פְּלָגָא – חצי מהשדה, שבכך שהוכר
 29 ששדהו 'חלוקה' במכירה זו, משמע חלוקה בחציה.
 30 אבל אם כתב לו 'המצר המזרחי של השדה אֲרֵעָא דְמִינָה פְּסִיקָא
 31 – הקרקע שממנה מופסקת וחטובה השדה שמכרתי, קנה הלוקח
 32 רק שיעור כדי זריעת תְּשֻׁעָה קֶבֶץ בצידה המערבי של השדה. לפי
 33 שלשון 'פסיקה' מורה על חלק המועט ביותר שראוי להתחלק
 34 מקרקע אחרת, ששיעורו בשדה כדי זריעת תשעה קבין.
 35 אָמַר לִיָּה – הקשה אָבִי לרבבה, מֵאִי שְׁנָא הָכִי וּמֵאִי שְׁנָא הָכִי, הרי
 36 אין חילוק בין לשון זו ללשון זו. אִישְׁתִּיק – שתק רבה. כְּבוֹר מִינָה
 37 – היו מן התלמידים שהבינו מדברי אבי שאידי וְאִידִי פְּלָגָא –
 38 שבשתי הלשונות נוטל הלוקח מחצית השדה, שגם לשון 'פסיקה'
 39 משמעותה חלוקת דבר לשנים.

1 רבע מכלל השדה, דהיינו חצי מחלקו של המוכר בשדה, שאנו
 2 מפרשים דבריו שמוכר לו חצי מהשדה שיש לו.
 3 אָמַר לִיָּה – תמה עליו אָבִי, מֵאִי שְׁנָא הָכִי וּמֵאִי שְׁנָא הָכִי – מה
 4 ההבדל בין אם נקט בלשון זו או בלשון זו, הרי גם אם אמר 'מחצית
 5 בשדה שיש לי מוכר לך' אפשר לפרש שכונתו 'מחצית משדה זו'
 6 ומכר לו את כל חלקו. אִישְׁתִּיק – שתק רבה.
 7 אָמַר אָבִי, אָנָּה סְבָרִי – אני סברתי מֵדְאִישְׁתִּיק – מזה ששתק רבה,
 8 קְבוּלִי קְבֻלָּה את סברתי, ובשתי הלשונות מכר לו את כל חלקו,
 9 דהיינו חצי השדה. אמנם וְלֹא הִיא, שרבה לא חזר מדבריו, שכן
 10 הָוִינָא – ראיתי נְהִיזו שְׁמָרִי – אותם שטרות דִּנְפָקוּ מִבֵּי מַר – שיצאו
 11 מבית רבה, וְנִתְיָב קְהוּ הָכִי – וכתוב בהם בתחילת השטר שכתבו
 12 העדים, 'אמר לנו פלוני, הריני מוכר לפלוני פְּלָגָא דְאִית לִי בְּאַרְעָא'
 13 – 'מחצית שיש לי בשדה', ובסוף השטר הוסיפו 'וקנה הלוקח מן
 14 המוכר פְּלָגָא', כלומר את חצי השדה, והיינו כל חלקו בשדה,
 15 ואילו בשטרות אחרים שיצאו מביתו כתבו העדים 'אמר לנו פלוני,
 16 הריני מוכר לפלוני פְּלָגָא בְּאַרְעָא דְאִית לִי' – 'מחצית מהשדה
 17 שיש לי', ובסוף השטר הוסיפו 'וקנה הלוקח מן המוכר רִיבְעָא',
 18 כלומר רבע מכל השדה, שהוא מחצית חלקו, ומוכר שרבה לא
 19 חזר בו ולשיטתו יש חילוק בין שתי הלשונות.
 20 הגמרא דנה במי שמכר לאחר חלק משדה, באיזה לשון מכר חצי

לקוטי שיחות

חודש אלול

כך כד

מתורגם ללשון הקודש

בשביל עצמו, הוא תקנה בלבד לצורך שליח הצבור⁹ –
20
21 "כדי להסדיר שליח צבור תפלתו".

ב.

איכות או כמות?

22 על מה מתבססת המחלוקת, אם "צבור עיקר" או
23 "שליח צבור עיקר"?

24 ניתן לומר, שמחלוקת זו קשורה לשאלה המפורסמת¹⁰
25 – מה חשוב יותר, ריבוי הכמות או גודל האיכות – אשר
26 לגבי שאלה זו יש מחלוקת בין רבן גמליאל לחבריו:

27 מסופר בגמרא¹¹, שכאשר רבן גמליאל היה נשיא,
28 "היה .. מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס
29 לבית המדרש", ולאחר מכן, כאשר העבירוהו מן הנשיאות,
30 ורבי אלעזר בן עזריה התמנה לנשיא¹², "סלקוהו¹¹ לשומר
31 הפתח, ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס .. ההוא יומא
32 אתוספו כמה ספסלי".

33 כלומר: רבן גמליאל סובר, שהחשוב ביותר בישיבה,
34 בבית המדרש, היא איכות התלמידים, ולפיכך, הוא נהג
35 להרשות רק לתלמידים אשר תוכם כבדם להכנס לבית
36 המדרש, למרות שעל ידי כך התמעטה כמות התלמידים.
37 ואילו חבריו – רבי אלעזר בן עזריה, רבי יהושע ורבי

א.

"צבור עיקר" או "שליח צבור עיקר"

1 לגבי תפלה בצבור – שהיא מהענינים הנעלים ביותר
2 בתפלה¹ – קיימת מחלוקת בין חכמים לבין רבן גמליאל²:
3 חכמים אומרים "כשם ששליח צבור חייב, כך כל יחיד
4 ויחיד חייב" – חל חיוב על כל יחיד מבין הצבור להתפלל
5 בעצמו; "רבן גמליאל אומר שליח צבור מוציא את הרבים
6 ידי חובתן".

7 והגמרא³ מביאה על כך ברייתא⁴: "אמרו לו לרבן
8 גמליאל; לדברין למה צבור מתפללין? אמר להם: כדי
9 להסדיר שליח צבור תפלתו (לאפשר לשליח הצבור
10 להתכונן בזמן זה לתפלתו)⁵, אמר להם רבן גמליאל:
11 לדבריכם למה שליח צבור יורד לפני התיבה, אמרו לו:
12 כדי להוציא את שאינו בקי, אמר להם: כשם שמוציא את
13 שאינו בקי כך מוציא את הבקי".

14 כלומר: לפי חכמים, הרי "צבור עיקר"⁶: התפלה
15 בצבור היא העובדה שהצבור מתפלל יחדיו⁷, ואילו חזרת
16 הש"ץ הוא רק תקנה כדי להוציא ידי חובה את מי ש"אינו
17 בקי"⁸. לעומת זאת, רבן גמליאל סובר ש"שליח צבור
18 עיקר"⁶: העיקר בתפלה בצבור היא תפלת הש"ץ, והענין
19 שלפני חזרת הש"ץ מתפלל כל יחיד מן הצבור תפלת לחש

7) להעיר מברכות (כא, סע"א) "התפלל .. ומצא צבור שמתפללין אם יכול לחדש בה דבר יחזור ויתפלל". וראה שם (ריש ע"ב) קס"ד הגמרא "יחיד לגבי צבור כמאן דלא צלי דמי".

8) וצע"ק בלשון הרמב"ם (הל' תפלה פ"ח ה"ד) "וכיצד היא תפלת הציבור יהי' אחד מתפלל בקול רם והכל שומעים". ומשמע שעיקר ענין של תפלה בציבור הוא תפלת הש"ץ, והרי פסק הרמב"ם כחכמים (שם ה"ט).

ואולי ס"ל כנ"ל הערה 6 בדעת הר"ן. וראה דברי ירמיה על הרמב"ם שם. ולהעיר מליקוטי שו"ת חת"ס (לונדון תשכ"ה) ס"ג. ועוד. ואכ"מ.
9) אלא שלאחרי שנתקנה תקנה זו, הרי הבקיאים המתפללים בלחש יוצאים י"ח בתפלת לחש, ולא מן הש"ץ (תשובות הרמב"ם הוצאת פריימאן סי' לה). וראה לקמן הערה 23.

10) ראה לקח טוב להר"י ענגל כלל טר"ט. וראה לקו"ש ח"א ע' 65 ואילך. ח"ב ע' 126 ואילך. ועוד.

11) ברכות כח, א.

12) ראה ברכות שם כז, סע"ב ואילך.

* וסיום מס' ראש השנה

וע"פ הידוע (ראה לקו"ש ח"ט ע' 299. וש"נ) שנבהר"ת (של) אלו שייך (ובהם נרמזים) כל הג' קוין דתורה תפלה וצדקה, מו"ל הדרן זה שבו מבואר "לשיטתיו" של ר"ג וחכמים בג' קוין אלו.

1) ראה ברכות ח, רע"א. רמב"ם הל' תפלה רפ"ח. ובכ"מ. וראה ס' הלקוטים (דא"ח – הצ"צ) ערך צבור. וש"נ.

2) משנה סוף ר"ה (לג, ב).

3) שם לד, ב.

4) תוספתא ר"ה בסופה.

5) כהלשון בתוספתא שם: שש"ץ מתקין א"ע.

6) לשון הרא"ש ר"ה שם. – אבל בר"ן ר"ה (לד, ב). הובא בתו"ט סוף ר"ה) מביא מירושלמי (ברכות פ"ג ה"ג) דבתפלה מסתבר שיהא כל אחד מבקש רחמים על עצמו. ולפ"ז מה ש"כל יחיד ויחיד חייב אינו שייך להמעלה דתפלה בצבור. [והמעלה דתפלה בציבור היא ע"י השמיעה (אח"כ) מהש"ץ (ע"ד המבואר לקמן הערה 23). וראה לקמן הערה 8].

העדה אומרת תפלה זו באמצעות פיו. כלומר, בתפלת
שליח הצבור מרוכזת ומאוחדת תפלת הצבור כולו, כאשר
הוא הופך למציאות אחת של עדה קדושה – זוהי מהות
שונה לחלוטין באיכות התפלה, אפילו ביחס לתפלות של
המתפללים הרבים שבצבור.

זוהי המחלוקת בין חכמים לבין רבן גמליאל¹⁸:
חכמים סוברים שהכמות הרבה מכריעה את האיכות, ולכן
הם אומרים שהעיקר של התפלה בצבור היא תפלת הצבור
בלחש. ואילו רבן גמליאל סובר שהאיכות מכריעה את
הכמות, ולכן, למרות שתפלתו של שליח הצבור מעטה
בכמות – זוהי תפלה אחת בלבד – בכל זאת היא חשובה
יותר מתפלת כל הצבור, כי היא נעלית מאוד באיכותה, כי
היא כוללת את הכוח של כל הצבור כאחד¹⁹.

ד.

בכל מחלוקת בפני עצמה – חידוש

כבר הוסבר²⁰, שכאשר יש מחלוקת בין חכמים מצד
סברות זהות בשני מקומות או יותר – יש חידוש בכל
מחלוקת לעומת שאר המחלוקות, אשר משום כך מובאות
כל המחלוקות במפורש, ואי אפשר ללמוד עליהן זו מזו
– ובלשון הגמרא "וצריכא":

וכך בעניננו: בכל אחת משתי המחלוקות שהובאו
לעיל יש חידוש:

בענין של "בית המדרש", הרי מדובר על תלמיד
"שאינ תוכו כבור", ואם כך חסרה בו בכלל ה"איכות"
והמהות של "תלמיד", כדברי חז"ל²¹ "כל תלמיד חכם
שאינ תוכו כבור אינו תלמיד חכם". לעומת זאת, בענין
התפלה, הרי בתפלת הצבור ישנה לא רק מעלת הכמות,
אלא גם מעלת האיכות, כי כאשר עשרה יהודים מתפללים
יחדיו, הרי יש בתפלתו של כל אחד מהם בפני עצמו כחלק
של הצבור מעלה²² ואיכות מיוחדת לעומת תפלת היחיד.
ורק זו בלבד, שאיכותה של תפלת שליח הצבור, שבה

עקיבא – סוברים שריבוי הכמות מכריע את מעלת
האיכות, ולכן יש להכניס לבית המדרש גם תלמידים שאין
תוכם ככרם, כי העיקר הוא ריבוי כמות התלמידים
בישיבה, למרות שעל ידי כך תגרם ירידה כלשהי באיכות
הכללית של בית המדרש – וממילא גם באיכות הפרטים.
ולפי זה יש לומר, שכאשר רבן גמליאל סובר ש"תפלת
הש"ץ עיקר" הרי הוא ממשך ונוקט באותה שיטה,
שהאיכות מכריעה את הכמות.

ג.

תפלה בצבור – כמות ואיכות

9 ההסבר לכך הוא:

בחיבות של "צבור" כשלעצמה, נכללות שתי
המעלות של "כמות" ושל "איכות" גם יחד¹³: א) צבור
מורכב דוקא מכמות רבה של עשרה מישראל, לפחות¹⁴.
ב) הצירוף של עשרה מישראל יוצר מציאות חדשה,
חטיבה אחת של עדה קדושה – חשיבות באיכות.

וזהו ההבדל בין תפלת הצבור, הכוללת את התפלות
של כל אחד ואחד מן היחידים בצבור בפני עצמו, לבין
תפלתו של שליח הצבור:

לתפלת הצבור יש מעלה של כמות רבה – התפלות
הרבות המצטרפות יחדיו – כאשר עשרה מישראל
מתפללים ביחד.

ואילו בתפלת שליח הצבור ישנה מעלת האיכות, כי
בנוסף לכך שלשליח הצבור מוכרחות להיות מעלות
מסויימות ותנאים מוגדרים¹⁵, ולכן תפלתו כיחיד חשובה
באיכותה יותר מתפלותיהם של מתפללים סתם, הרי יותר
מכך:]

מהותו של שליח הצבור היא, שהוא כולל את פפיות
עמך בית ישראל¹⁶, ש"הוא נעשה שליח לכולם .. שפיו
כפיהם"¹⁷, כך שכל מלה שהוא מתפלל, הרי זה כאילו כל

(13) ראה לקח טוב שם ס"ז אות ז.

(14) מגילה כג, ב (במשנה. וראה גמרא שם) וש"נ.

(15) ראה תענית טז, ס"א ואילך. טוש"ע (ודאדה"ז) אור"ח סי' נג.

(16) ל' ברכת התורה – (כנוסח הגמרא) ברכות יא, ב. פיוט שאומר
הש"ץ אחרי "עלינו" בחזרת הש"ץ תפלת מוסף של ר"ה ויהי"כ"פ (אבל
– לפי נוסח חב"ד אין אומרים זה).

(17) ל' אדה"ז – שו"ע אור"ח סרי"ג ס"ו (לענין ברכת המצות כשאחד
מברך לכולם).

(18) להעיר גם מב' האופנים בשו"ע אדה"ז שם: אם רצו אחד מברך
לכולם כדי לקיים ברב עם כו' ואם רצו כל אחד מברך לעצמו .. להרבות
בברכות כו'. ע"ש. ואכ"מ.

(19) ע"פ המבואר בפנים יומתק גם הטעם (בפנימיות הענינים)
שהלכה כר"ג בברכות של ר"ה ושל יוה"כ (ר"ה לה, רע"א) – כי ראש
השנה (וכן יוה"כ שנק' ר"ה – יחזקאל מ, א. לקו"ת ר"ה נח, א) לגבי
כל השנה הוא ע"ד הש"ץ שכולל כל הציבור, נשיא שכולל כל העם (ראה
לקמן בסוף השיחה) – עיין לקו"ת ר"ה שם. עטרת ראש בתחלתו
בארוכה.

(20) ראה לקו"ש [המתורגמים] ח"ו ס"ע 76 ואילך. ח"ז ע' 120
ואילך. ח"ה ע' 119 ואילך. ח"ט ע' 81 ואילך. ועוד.

(21) יומא עב, ב. וראה המשך הגמ' שם.

(22) ע"ד ענין ה"צבור" בקרבן פסח (ראה ירושלמי פסחים רפ"ו: אף
פסח קרבן ציבור), שהוא מצד זה ש"אתי בכנופיא" (יומא נא, א. פרי"ש

27 המדרש" במפורש, כדי להשמיענו שגם בענין זה סובר רבן
28 גמליאל שהאיכות היא המכריעה.

ה.

"חומר" או "צורה"?

29 משמעות השאלה הנ"ל, אם הכמות מכריעה או
30 האיכות, עולה בקנה אחד, או דומה, לפחות, לשאלה
31 המובאת בכמה ענינים, כפי שמסביר הגאון הרוגוטשובי
32 בהרחבה במספר מקומות²⁹: מהו העיקר בכל דבר –
33 חומריותו וגשמיותו, או ה"צורה" והתוכן.

34 אם העיקר הוא החומר – הרי שהכמות הרבה מכריעה
35 וחשובה יותר מהאיכות. אך אם העיקר הוא הצורה והתוכן
36 שבדבר – הרי האיכות מכריעה את הכמות.

37 לפי זה ניתן למצוא מחלוקת נוספת בין רבן גמליאל
38 לבין חכמים שגם בה כל אחד נוקט "לשיטתי": בהלכה
39 של "טענו חטים והודה לו בשעורים פטור. ורבן גמליאל
40 מחייב³⁰. חכמים – תנא קמא – סוברים שמודה במקצת
41 חייב רק כאשר ההודאה במקצת היא "ממין הטענה",
42 ואילו רבן גמליאל סובר שגם כאשר ההודאה אינה ממין
43 הטענה, חייבים בשבועה משום מודה במקצת.

44 וגם לגבי מחלוקת זו ניתן לומר שהיא כרוכה באותה
45 שאלה – מהן עיקרו של הדבר: החומר, והכמות, או
46 הצורה, והאיכות.

47 כדי להבין זאת יש להקדים ולהסביר:

48 הסיבה לכך שהודאתו של המודה במקצת צריכה
49 להיות ממין הטענה היא³¹, כי כאשר ההודאה אינה ממין
50 הטענה יוצא, שאין האדם מודה במקצת הטענה³²: על

1 מתאחד כל הצבור כמציאות אחת של עדה קדושה, היא
2 נעלה עוד יותר וביתר שאת.

3 ולכן, אילו היתה מופיעה שיטתו של רבן גמליאל רק
4 בענין "בית המדרש", ניתן היה לחשוב, שדוקא שם הוא
5 קובע שהאיכות מכריעה. ואילו בענין התפלה הוא מסכים
6 ש"תפלת צבור עיקר", כי היא כוללת את שתי המעלות:
7 איכות נעלה יותר (לעומת תפלת היחיד) וכן ריבוי כמות²³.
8 לכן מופיעה שיטת רבן גמליאל במפורש גם בענין
9 התפלה, כדי להבהיר, שגם במקרה זה כדאית ההמעטה
10 בכמות למען איכות נעלה יותר.

11 ומצד שני, אילו היתה שיטת רבן גמליאל מופיעה רק
12 בענין התפלה, הרי בנוסף לכך שניתן היה לומר שבענין
13 בית המדרש מסכימים החכמים לשיטת רבן גמליאל לפי
14 ההסבר שלעיל – הרי גם לשיטת רבן גמליאל אי אפשר
15 היה להסיק משם שהוא סובר כך גם לגבי "בית המדרש".
16 כי מהותו של בית המדרש היא התורה, אשר נקנית בדיבור
17 חברים ובפלפול התלמידים²⁴, ואדרבה, מתלמידי יותר
18 מכולם²⁵, ואם כך, ככל שרבים התלמידים (גם אלה שאין
19 תוכם כברים) כך רב יותר הפלפול²⁶ ועמוק יותר הענין של
20 "נקנית".

21 ונבדוק המוסר יש להוסיף: כיון שהתורה היא מלשון
22 הוראה²⁷ להראות לאדם כיצד עליו להתנהג – היה מקום
23 לומר שהישיבה היא גם לתלמידים שאין תוכם כברים, כדי
24 שהם ידעו כיצד להתנהג, ויותר מכך, להשפיע עליהם
25 שהם ייהפכו ל"תוכם כברים"²⁸.

26 ולכן צריך לכתוב את שיטת רבן גמליאל בענין "בית

פסחים סו, ע"ב, ונשחט בג' כחות – קהל (פסחים סד, א"ב. ע"ש).
אבל מכיון שכ"א מביא קרבן לעצמו אינו קרבן ציבור ממש (ראה
פיהמ"ש להרמב"ם בהקדמתו לסדר קדשים "והמין הרביעי". וראה
לקו"ש ח"ו ע' 436. ובארוכה – ח"ח [המתורגם] ע' 113 ואילך. ע' 122
ואילך).

23 ולהעיר מתשובות הרמב"ם (הנ"ל הערה 9) – שגם לר"ג התקנה
היא באופן – שהבקיאים מתפללים בלחש ויוצאים י"ח בתפלתם זו.
אלא שצ"ע, דכי מפני שבקיאין הם יוגרע מתפלתם (שלא תהי בה
מעלת האיכות ותפלת הש"ן)? ועושיין זה (מתפללין בלחש) כדי שהש"ן
יוכל להסדיר תפלתו (ע"ד שאלת השואלים בתשובת הרמב"ם שם) !?
ו"ל דאף שכבר יצאו בתפלת לחש, מ"מ, כאשר מוסיפים על תפלתם
ושומעים תפלת הש"ן נתוספה בהם מעלת האיכות ותפלת הש"ן (ע"ד
ומעין שמצינו גבי כל תפלה, שרשאי אדם להתפלל תפלת נדבה אם
מחדש בה דבר – ברכות כא, סע"א. שו"ע (וראדה"ו) או"ח ס' קז).
ראכ"מ.

24 אבות פ"ו, ו.

25 תענית ז, א. מכות י, א.

26 עפ"י יובן מה שחלשה דעתו דר"ג כשראה שנתוספו פסלים,

אף שלא חזר בו משיטתו שהאיכות מכריעה – כי ראה שנתוסף גם באיכות
בית המדרש דהוא יומא "לא היתה הלכה שהיתה תלוי בבית המדרש
שלא פירשוה" (ברכות כח, שם), "מתוך שרבו התלמידים רב החודוד
והפלפול" (רש"י שם).

27 זח"ג נג, ב. גו"א ר"פ בראשית בשם הרד"ק.

28 עיין הל' ת"ת לאדה"ו פ"ד (בקר"א סק"א בסופו): וגם הרב י"ל
דצריך להכניס א"ע כו'. ועיין שם הלכה יז. אלא שצ"ע אם הכוונה ב"אין
תוכו כבור" בברכות שם היא לתלמיד שאינו הגון ממש (כפשוט
משמעות הש"ס ביומא שם. וראה חד"א"ג מהרש"א ברכות שם), דא"כ
איך טלוקוה לשומר הפתח – דמשמע לגמרי, בלי כל הגבלה.

29 ראה בארוכה מפענה צפונות פרק א, פרק יא (ושם גם בנוגע
לכמות ואיכות). ושו"י.

30 שבועות לח, ב (במשנה).

31 אף שהדין דהוראה ממין הטענה נלמד מפסוק (שם לט, ב. ב"מ
ה, א) – מ"מ הרי אין זה גזה"כ כ"א דבר המובן בסברא.

32 ראה שבועות שם: מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא
טענו. וראה שטמ"ק לכתובות קח, ב ד"ה ה"ג וחכמים אומרים וסד"ה
גמרא ש"מ לרבנן (מרש"י במהדורא קמא).

36 הטענה – אי אפשר היה להסיק מכך את שיטת חכמים
37 לגבי תורה ותפלה.

ז.

"וחסד לאומים חטאת"

38 כשם שאנו מוצאים את השיטות של רבן גמליאל ושל
39 חכמים לגבי שני ה"עמודים"³⁴ של תורה ושל תפלה – כך
40 אנו מוצאים זאת גם לגבי ה"עמוד" השלישי³⁴, עמוד
41 הצדקה – גמילות חסדים.

42 בגמרא³⁵ מובאת מחלוקת לגבי משמעות הפסוק³⁶
43 "וחסד לאומים חטאת": רבי אליעזר אומר "וחסד לאומים
44 חטאת, כל צדקה וחסד שאומות (עכו"ם) עושין חטא הוא
45 להן, שאינם עושין אלא להתגדל בו". רבי יהושע אומר
46 "כל צדקה... חטא הוא להן, שאין עושין אלא כדי שתמשך
47 מלכותן" ורבן גמליאל אומר "כל צדקה וחסד... חטא הוא
48 להן, שאין עושין אלא להתייחד בו".

49 ומסביר המהרש"א³⁷ את ההבדל כאן בין "להתגדל
50 בו" לבין "להתייחד בו": המשמעות של "להתגדל בו"
51 איננה "לשון גדולה וחשיבות", שהרי זוהי גם המשמעות
52 של "להתייחד" – אלא הכוונה היא ל"גדולה בשנים
53 שיאריכו ימים".

54 כלומר, ההבדל בין שתי הדרשות הראשונות, של רבי
55 אליעזר ושל רבי יהושע, לבין דרשת רבן גמליאל הוא:
56 לפי הדרשות הראשונות הרי "חטאת" האומות היא בכך
57 שהם עושים צדקה וחסד רק למען שגור. ואילו לפי רבן
58 גמליאל חטאתם הוא בזה, שמעשי חסד וצדקה שלהם
59 נעשים לצורך "להתייחד" ומביאים לידי מדה וחטא של
60 גאווה.

61 מה הן הסברות שבבסיס מחלוקת זו? ניתן לומר,
62 שהיא כרוכה בשאלה – מה מכריע יותר: חומר או צורה.

ה.

"להתייחד" – פגם בעיקר הצדקה

63 ההסבר לכך הוא:
64 הקביעה, שצדקה וחסד שעושים הגויים, לא זו בלבד
65 שאינה מצוה, אלא להיפך זוהי חטאת – קביעה זו יכולה
66 להיאמר, כאשר מעשיהם נעשים באופן שיש פגם בחסד
67 ובצדקה שלהם, ואשר משום כך זוהי "חטאת".

1 הטענה בענין של חטים, הרי אין הוא "מורה במקצת"
2 אלא "כופר הכל". שהרי, על הודאתו בשעורין אין קיימת
3 כלל טענתו של התובע, ולכן אין לומר עליו שהוא מורה
4 במקצת הטענה.

5 אך תלוי מה נחשב כעיקר ה"טענה", כי בטענה
6 ובתביעת ממון יש שני ענינים: התביעה בפועל מתבטאת
7 בדבר מסויים – חטים, שעורים וכדומה – שזהו ה"חומר",
8 והכמות, של התביעה. ואילו ה"צורה", התוכן, של
9 התביעה הוא הממון שדורש האדם מהחבר, שהוא זהה
10 בכל התביעות: חטים, שעורים וכדומה.

11 וזוהי המחלוקת בין חכמים לבין רבן גמליאל, וכל
12 אחד בשיטתו נוקט: חכמים סוברים, לפי שיטתם, שהעיקר
13 הוא החומר שבדבר, הכמות. וכך בענינו, העיקר הוא
14 ה"חומר" שבטענה. ולכן יוצא, שבמקרה של "טענו חטים
15 והודה לו בשעורים" אין הודאה במקצת הטענה. לעומת
16 זאת, רבן גמליאל סובר שאיכות הטענה קובעת, והיא זוהי
17 הן בחטים והן בשעורים – ולכן יש כאן הודאה במקצת,
18 אף כאשר היא איננה "ממין הטענה", מצד "חומר"
19 הטענה.

ו.

חשיבות האיכות לא רק בחפצא של מצוה

20 והחידוש במחלוקת זו על פני שתי המחלוקות
21 הקודמות הוא:

22 בית המדרש – תורה – ותפלה הם ענינים של מצוה,
23 וניתן היה לומר, שרבן גמליאל סובר שאיכות הדבר
24 מכריעה כיון שבחפצא של מצוה ובדבר שבקדושה חשובה
25 ומכריעה האיכות (והתוכן) של הדבר.

26 אך לדברי הרשות אין כלל חשיבות של תורה בדומה
27 לדברי רש"י³³ על סעודת חול – "סעודת חול לא חשיבא
28 ולא שייכא בה הזמנה", כי בהיותה סעודת רשות – ולא
29 מציאות של תורה וקדושה, אין לה כלל חשיבות עד כדי
30 כך שדרושה לה הכנה,

31 ולכן, אילו לא היתה מופיעה במפורש שיטתו של רבן
32 גמליאל לגבי ההלכה של טענו חטים והודה לו בשעורים,
33 אי אפשר היה ללמוד זאת לפי שיטתו בעניני תורה ותפלה,
34 ובדומה לכך, גם מצד שני: אילו היתה מופיעה
35 המחלוקת בין חכמים לרבן גמליאל רק לגבי ההודאה ממין

(36) משלי יד, לד.

(37) בחדאג"ב שם. וראה גם הרי"ף ועיין יעקב לע"י שם.

(33) ד"ה ואין יו"ט – ביצה ב, ב.

(34) אבות פ"א מ"ב.

(35) ב"ב י, ב.

גמליאל – שהאיכות וה"צורה" היא המכריעה – כי 32
 בשיטתו לגבי הצדקה יש חידוש על פני אותה שיטה לגבי 33
 דברי קדושה אחרים: תפלה ו"בית המדרש" – תורה: 34
 מהותן ועיקרן של התורה והתפלה איננו ה"חומר" 41,³⁵
 אלא ה"איכות" והתוכן הפנימיים שלהן: עיקרה של 36
 התורה 42 הוא 43 – הבנת הענין הנלמד 44, וכך גם כאשר זהו 37
 לימוד עמוק המביא לידי מעשה, שזהו דבר חשוב ביותר 38
 בתורה 45. וכן בתפלה, הרי היא בעיקר "עבודה שבלב" 46,³⁹
 כוונה של דע לפני מי אתה עומד 47 וכדומה. 40

לעומת זאת, במצות הצדקה, להיפך: העיקר בצדקה 41
 הוא לספק את צרכי העני, שהוא יקבל את הדרוש לו. 42
 ומשום כך, אפשר לומר שאין כל כך חשיבות לכוונת 43
 הנותן, והחשוב ביותר הוא קבלת הצדקה בידי העני. 44
 כנאמר בספרי 48, שכאשר אדם "מאבד סלע מתוך ידו, 45
 ומצאה עני והלך ונתפרנס בה, מעלה עליו הכתוב כאילו 46
 זכה". 47

אילו היתה מופיעה שיטת רבן גמליאל רק בענין תפלה 48
 ותורה, ניתן היה לומר, שלגבי מצות הצדקה אף הוא סובר 49
 שהעיקר היא הכמות. לכן יש צורך להדגיש את שיטתו 50
 במפורש גם לגבי הצדקה, להשמיענו, שגם בענין זה סובר 51
 רבן גמליאל שהאיכות היא הקובעת. 52

ומצד שני, וענין נוסף בדבר: משיטתו של רבן גמליאל 53
 לגבי צדקה, אי אפשר היה להסיק מהי שיטתו לגבי תפלה 54
 ובית המדרש. כי בענין הצדקה הדיון הוא רק מה מן 55
 השנים קובע – חומר (וכמות) או צורה (ואיכות) – באופן 56
 שכאשר האיכות מכריעה אין היא פוגעת כלל בכמות. 57

לעומת זאת, בענין התפלה ובית המדרש הרי שני 58
 ענינים אלו נמצאים זה על חשבון זה: כאשר מכריעה 59
 האיכות מתמעטת הכמות: בענין בית המדרש – כמות 60
 מועטה של תלמידים, רק אלו אשר תוכם כבד, במקום 61
 שבבית המדרש יתרבו הספסלים. 62

ואף יותר מכך בענין התפלה – כל המהות וההגדרה 63

1 במצות הצדקה יש שני חלקים: א) עצם מעשה הנתינה
 2 לעני – סיפוק צרכיו של העני. ב) "איכות" הנתינה –
 3 בסבר פנים יפות. לגלות לעני בשעת הנתינה תחושה של
 4 הזדהות אתו, וכדברי חז"ל 38 "והמפייסו בדברים". וזה
 5 עיקר במצות הצדקה, כפי שפוסק הרמב"ם 39: "כל הנותן
 6 צדקה לעני בסבר פנים רעות... אפילו נתן לו אלף זהובים
 7 אבד זכותו והפסידה".

8 בכך מתבטאת המחלוקת בין רבן גמליאל לבין שתי
 9 הדעות הקודמות לו:

10 רבי אליעזר ורבי יהושע סוברים שהעיקר במצות
 11 הצדקה הוא ה"חומר" והכמות, פעולת הנתינה לעני. ולכן,
 12 לדעתם, כיון שאומות העולם עושים צדקה וחסד למען
 13 שכר, לפיכך זוהי "חטאת": כיון שכל מטרתם היא השכר
 14 לעצמם, ועד כדי כך – שאם לא יקבלו את שכרם הם
 15 מתחרטים 40 על הצדקה – יוצא, שיש פגם במעשה הנתינה,
 16 שהוא נעשה לפי רצונם שלהם בשכר ולפי גודל השכר,
 17 ולא בהתאם לצרכי העני: אין הם עוסקים בנתינת צרכיו
 18 של העני, אלא הם דואגים לעצמם לאריכות ימים, או
 19 "שתמשך מלכותן".

20 ואילו רבן גמליאל סובר, שהעיקר בכל דבר הוא
 21 ה"צורה" והאיכות. וכך גם במצות הצדקה, שהעיקר בה הוא
 22 "והמפייסו". ובהתאם לכך, לדעתו, ה"חטאת" של אומות
 23 העולם במעשי הצדקה והחסד אינה משום שהם עושים זאת
 24 למען שכר, כי לפי שיטתו אין הם פוגמים בכך בעיקרה של
 25 הצדקה, אלא משום שהם עושים זאת "להתייהר" – משום
 26 חשיבותו וגודלתו של הנותן, וזהו פגם באיכות הצדקה:
 27 עיקרה של הצדקה הוא סבר פנים יפות, פיוס העני, וזה
 28 אפשרי רק כאשר הנותן אינו מחשיב את עצמו מעל לעני –
 29 ואילו כאן הם נותנים צדקה וחסד באופן הנוגד
 30 ל"והמפייסו": מטרתם היא "להתייהר", גאווה וגסות הרוח!

ט.

הכרעת האיכות גם על חשבון הכמות

31 גם בענין הצדקה יש "צריכותא" להדגיש את דעת רבן

(38) ב"ב ט, ב (אבל ראה תורה והמפייסו שם).

(39) הלי' מתנות עניים פ"י ה"ד. ע"ש (ובה"ה שם). טושו"ע י"ד
 רמ"ט ס"ג"ד.

(40) פרש"י ב"ב י, (שם) ד"ה כאן בישראל.

(41) אף שגם בהם צ"ל דיבור, ואדרבה – דוקא חלק הדיבור נמנה
 במנין המצות – ראה חידושים וביאורים בש"ס סי' יח.

(42) נוסף על הנ"ל סוף ס"ד – בנוגע לבית המדרש.

(43) בנוגע לתושבע"פ (ראה הנסמן בהערה הבאה), שממנה דוקא
 באים למעשה.

(44) ראה הלי' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. שו"ע אדה"ז או"ח ס"נ ס"ב
 (ממג"א שם).

(45) עיין הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ב"ג.

(46) ספרי (ופרש"י) עקב יא, יג. תענית ב, סע"א. רמב"ם ריש הלי' תפלה.

(47) שמעכתב גס בדיעבד – ראה רמב"ם הלי' תפלה פ"ד הט"ו ר"ט.
 – וראה לקו"ש חכ"ב ע' 117 ואילך ובהערה 36 שם.

(48) תצא כד, יט. – ולהעיר שבעל המאמר הוא ר' אלעזר בן עזרי,

בר פלוגתי דר"ג בענין "בית המדרש" (כרכות שם), אבל אינו שייך
 להשקו"ט שבפנים – כי אין בוה פלוגתא.

20 המיוחדת היא דוקא באיכות הנעלה, ולכן הוא המאחד את
21 כל העם ומנהיג אותו.

22 ולכן, שיטתו של רבן גמליאל בענין התפלה היא שלא
23 זו בלבד שהאיכות היא החשובה, אלא שהיא מכריעה עד
24 כדי כך, שהיא קובעת גם כאשר עקב כך מתמעטת הכמות
25 לחלוטין.

26 וזהו גם ההבדל בין שיטותיהם של רבן גמליאל ושל
27 חכמים, שהם היו חברי סנהדרין, שמהותם היא הכמות
28 הרבה. שהרי בסנהדרין הכרחי שתהיה כמות רבה, שבעים
29 ואחד חברים, וכאשר חסר ולו אחד מהם, ואף הקטן
30 שבהם, אין זו סנהדרין⁵⁴.

31 ומכך נובעת המחלוקת הכללית ביניהם, כדלעיל – אם
32 הכמות הרבה מכריעה את האיכות, או להיפך, כפי
33 שמודגש במחלוקתם בענין התפלה: חכמים סוברים
34 ש"תפלת הצבור עיקר" (בדומה לחברי הסנהדרין, שהיו
35 מוכרחים להיות ע"א סנהדרין).

36 ולעומת זאת, רבן גמליאל סובר ש"תפלת שליח הצבור
37 עיקר", מפני ששליח הצבור הוא הנקודה האיכותית של
38 הצבור כולו – בדומה לנשיא⁵⁵, שהוא המהות המאחדת
39 את ה"איכות" של העם כולו.

(משיחות ו' תשרי ויום שמח"ת תשל"ז)

1 של ה"איכות" שבתפלת שליח הצבור מתבססת על הכמות
2 המעטה, שאין תפלות רבות, אלא אך ורק תפלה אחת עבור
3 הצבור כולו.

4 ולכן, אי אפשר היה ללמוד משיטת רבן גמליאל בענין
5 הצדקה, שגם בענינים של תורה ותפלה מכריעה האיכות.
6 ומכל האמור לעיל מובן גם ה"צריכא" של הדגשת
7 שיטת חכמים בענין הצדקה.

י

נשיא לעומת חברי סנהדרין

8 ויש לומר, שחידוש זה בשיטת רבן גמליאל, הנלמד
9 מתפלת שליח הצבור – שאף איכות הממעטת את הכמות
10 היא המכריעה – קשור למהותו של רבן גמליאל כנשיא:

11 הנקודה העיקרית של נשיא הוא, שנשיא הוא דוקא
12 אדון⁴⁹. בדומה למלך, שייטכן משנה למלך, פלג קיסר⁵⁰, אך
13 מלך ממש יכול להיות רק אחד. קיום שני מלכים אפשרי רק
14 כאשר הם מולכים בשני מקומות שונים⁵¹, בדומה למלכי
15 יהודה ומלכי ישראל.

16 הסיבה לכך היא, משום שמהותו של נשיא, ומלך, היא
17 האיכות, וכידוע⁵² שהנשיא והמלך הוא נקודת המציאות
18 של העם כולו ולכן אין מציאותו קשורה לריבוי כמותי –
19 אלא להפך: אחד בלבד, הכמות המעטה ביותר⁵³, ומעלתו

(53) עפ"ז מובן מה שהמלך נקרא "לב כל קהל ישראל" (רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ו. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 177 הערה 6) – כי גם ענינו של לב* הוא – איכות חלוש הכמות, כמ"ש בזהר (ח"ג רכא, ב) שהלב הוא "רכיך וחלש". וראה בארוכה לקו"ש שם ע' 180 ואילך.
(54) הוריות ג, ב.
(55) להעיר מקריאת המלך בהקהל, וברמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ו: כיום שניתנה בו בסיני כו' ומפי הגבורה שומעה, שהמלך שליח הוא כו'.

(49) ראה הוריות יא, ריש ע"ב. ולהעיר מלקו"ש חכ"ג ע' 194, שבזה גופא יש מעלה במלך על נשיא. ע"ש.
(50) סנהדרין צח, סע"ב.
(51) וכשכל הדור ביחד – הרי דבר אחד לדור ולא שני דברין (סנהדרין ת, א. פרש"י וילך לא, ז).
(52) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 32 ואילך. ח"ח [המתורגם] ע' 25. ועוד.

(* משא"כ "מוח", אף שענינו איכות, מ"מ אין הכמות שבו בחישות. וראה בארוכה לקו"ש שם החזיקו בין מוח ולב. ע"ש.)

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום ראשון עמ' 1

8 למכור בל' ארעא דאית ליה – כל הקרקעות שיש לו לבר – מלבד
9 מבוסתני – מגנות ופרדיסי – וכרמים, שיש להם שם בפני עצמן
10 ואינן בכלל 'ארעתא'.
11 ואי אמר ליה המוכר לקונה 'זיהרא' (נחלה) אני מוכר לך, אפילו
12 בי בוסתני ופרדיסי שאינם בכלל 'ארעתא' הרי הם בכלל המכירה,
13 כיון ששם נחלה כולל את כל סוגי הקרקעות, לבר – מלבד מבתי
14 ועבדי – מבתי ועבדים.

1 אָמַר רב אַשִּׁי, חָדָא – קרקע אחת אָמַר ליה המוכר ללוקח, תְּרִיתֵי –
2 שתים לא אָמַר ליה. וזאת משום שנקט המוכר בלשונו שמוכר לו
3 'ארעא', ותבית 'ארעא' היא לשון יחיד, שמוכר לו קרקע אחת.
4 וְאִי אָמַר ליה המוכר לקונה, 'אַרְעָתָא', כלומר, 'קרקעות אני מוכר
5 לך', בלשון רבים, חָתְמָא, מבלי לפרש את מניינם, נוטל הלוקח
6 שתי קרקעות, מאחר והמיעוט שבלשון 'אַרְעָתָא' משמעו שְׁתֵּי.
7 וְאִי אָמַר ליה המוכר לקונה 'בְּל' אַרְעָתָא אני מוכר לך, כוונתו

ילקוט לוי יצחק על התורה

הדלקת נר חנוכה⁴ הוא המשכת אור החכמה, כי שמן⁵ הוא בחי' חכמה, וכן אור הוא בחי' חכמה (כי והכסיל⁶ בחשך הולך), והרוצה⁷ להחכים ידרים שמנורה הי' בדרום, וזהו שהמדליק המנורה היו כהנים⁸ שהם מבחי' חכמה⁹. תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ט עמוד שנט

שמות כה, לא - ועשית מנרת זהב מהור מקשה תיעשה המנורה ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו

כב

בטעם הדבר שהמנורה היתה ב"דרום" בחי' חכמה, ולכן הדליקו ב"שמן", וההדלקה הוא ע"י הכהנים

הדלקת הנר¹ הוא המשכת אור החכמה², ועיין בלקו"ת בד"ה³ ראה אנכי נותן כו' בפ"י נר דלוק על ראשו ע"ש, וכן

4 ראה תורה אור מקץ מא, א. שערי אורה מב, א ואילך - שהיוונים היו "חכמה דקליפה חכמות חיצוניות", ולכן טמאו כל השמנים של בחי' "חכמה שבקדושה". וראה לקוטי שיחות חלק כה עמוד 174 ואילך.

5 ראה מנחות פה, ב.

6 קהלת ב, יד.

7 בבא בתרא כה, ב. "אמר רב יצחק הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין, וסימנך שלחן בצפון ומנורה בדרום" עיי"ש. ראה גם לקמן סי' כג.

8 לקוטי תורה בהעלותך לא, א. קרח נד, ד. ספר המאמרים ה'תער"ב ח"א ע' רעא [בהוצאה החדשה - ח"ב ע' שסח].

9 כהנים שהם מבחי' חכמה: ראה תורת מנחם - ספר המאמרים ה'תשי"ג ע' קמט וז"ל: כהן הוא בחינת חכמה דאצילות, כי חכמה היא התחלת קו הימין, הח"ן מימין, ולכן נקראת כהן איש חסד. ובפרט לפי פירוש הרמ"ז דכהן הוא בחינת חסד דאריך שמתלבש בחכמה דאצילות, שאז גם החכמה היא בבחינת חסד, ונקרא כהן גדול, בחינת רב חסד. עיי"ש.

ראה גם סידור עם דא"ח רסח, ב [בהוצאת תשע"ט - שצא, סע"א ואילך]. אור התורה תצוה עמוד א'תקסג ואילך (מובא לקמן סימן נא הערה 17).

1 מקשר כמה דברים בנוגע המנורה, והם:

א) טעם שהמנורה הי' ב"דרום".

ב) טעם דהי' בהמנורה הדלקת "שמן".

ג) בהשמן דלק "אור".

ד) הדלקה הי' ע"י כהן.

2 ראה בהנסמן בלקוטי שיחות חלק לד ע' 15 הערה 42.

3 לקוטי תורה פרשת ראה יח, ג. וז"ל: וזהו שאמרו רז"ל גבי עובר בכטן אמו נר דלוק על ראשו ומלמדין אותו כל התורה. נר דלוק הוא בחי' יו"ד שבשם הוי', ומלמדין אותו כל התורה הוא בחי' ה"א אחרונה שבשם, לומר לך שכל הענין מבחינת אלו שבשם הוי' מיו"ד עד ה"א אחרונה מלמדין אותו עיי"ש.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום וביעי עמ' ב

ומעתה אם כוונת המשנה לפרש שאף בבית סובר רבי עקיבא שמקפיד
 דעתו וקפידתו של הלוקח, ולרבנן הולכים אחר קפידתו של
 המוכר, **הא תו למה לי** - לשם מה הוצרכה המשנה לחזור ולשנות
 מחלוקת זו, **היינו תה, הרי כבר בסיפא של משנתנו נחלקו בזה,**
 וכמו שביארה הגמרא לעיל. **אלא לאו הא קא משמע לן** - וכי לא
 כפל התנא דין זה כדי להשמיענו, שאף במקום שאין את סברת
 הקפידות האמורות, עדיין מחלוקתם קיימת, **דרבי עקיבא סבר**
מוכר פועל יפה מוכר, ולכך כחו של הלוקח עדיף, **ורבנן סברי**
מוכר פועל יפה מוכר, וכחו של המוכר עדיף. מסיימת הגמרא:
שמע מינה - אכן מהסיפא של המשנה לקמן מוכח שבכל מקום
 סבר רבי עקיבא שסתם מוכר בעין יפה הוא מוכר, ורבנן סוברים
 שסתם מוכר בעין רעה הוא מוכר.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים להלכה: **איתמר, רב הונא אמר**
בשם רב,

1 הוצרכה המשנה לפרש שאף בבית סובר רבי עקיבא שמקפיד
 2 הלוקח שלא ישייר המוכר דרך בביתו משום שמפסיד לו את
 3 השימושים הצנועים, וצריך המוכר לקנות לעצמו דרך מהלוקח.
 4 ונמצא שגם במשנתנו וגם במשנה לקמן אפשר לפרש
 5 שמחלוקתם תלויה בסברות של קפידה, ומנין שרבי עקיבא ורבנן
 6 נחלקו אם מוכר בעין יפה מוכר או בעין רעה מוכר במקום שאין
 7 סברת קפידה.
 8 הגמרא מוכיחה מהסיפא של המשנה לקמן שרבי עקיבא וחכמים
 9 נחלקו אם מוכר בעין יפה מוכר או בעין רעה אף כאשר אין סברת
 10 קפידה: **אלא יש להוכיח כן מסיפא של המשנה לקמן (ע"א),**
 11 ששנינו, **מכרן לאחר** - אם מכר את הבור או הגת או השוכך
 12 שבשרהו לאדם אחר, ואת השדה שייר לעצמו, **רבי עקיבא אומר,**
 13 הלוקח אינו צריך ליתן לו דהך מהמוכר כדי להגיע אליהם, בין
 14 שבכלל הבור והגת קנה גם את הדרך אליהם, **ורבנן אומרים,**
 15 הלוקח צריך לקנות דרך מן המוכר על מנת להגיע אליהם.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

הלכנה בעיני בשר דוקא, כדי להדגיש שהגאולה צריכה להיות באופן הנראה בגלוי לעיני בשר.

(ת"מ מנחם ציון ח"א ע' 138. מתוך לקראת שבת)

בחינת מתנה

ג' ענינים בתורה: א) ר'שה - כמו שנאמר "תורה צוה לנו משה מורשה" כו'. ב) מכר - כמאמר רבותינו זכרונם לברכה "אמר הקדוש ברוך הוא לישראל מכרתי לכם תורתי". ג) מתנה - כמאמר רבותינו זכרונם לברכה "ג' מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל כו' תורה כו'".

בחינת המתנה שבתורה, היא הבחינה שמצד הבורא יתברך, שלמעלה מעבודת ומדרגת הנבראים. ולכן באה בדרך מתנה (מתנת חנם) מלמעלה.

שלמותה של בחינת "מתנה" שבתורה, תתגלה לעתיד לבא, בתורתו של משיח, ועל פי זה יבין מה שהסמיכו חכמים, בתפלת "יהי רצון... שייבנה בית המקדש במהרה בימינו" את ההמשך, "ותן חלקנו בתורתך", שמוסב על בחינת מתנה שתתגלה לעתיד לבא כשיבנה המקדש.

(לקריש ח"ג עמ' 119. מתוך לקראת שבת)

שפיטה עצמית - מתי חשבת על הגאולה?

יעשה כל אחד ואחד חשבון צדק בנפשו, מתי היתה הפעם האחרונה שחשב אודות משיח צדקנו אלבא ודנפשיה, שהפונה היא אכן אליו אישית, שהקדוש ברוך הוא - על ידי משיח צדקנו - יוציא אותנו מגלות זו בפעל ממש, והוא, ביחד עם משיח צדקנו, ילכו ויבואו לארץ ישראל!...

לא מבקשים מאף אחד לתת דין וחשבון על זה - מתי חשב בפעם האחרונה על הגאולה - למישהו אחר; כינס בחדר לפניו מחדר, במקום שאין איש רואהו, ושם יעשה חשבון צדק בנפשו...

וברור הדבר, שכאשר יעשה חשבון צדק בנפשו, ישפט - "משפטים" - את מעמדו ומצבו בקשר לפחשבה על דבר הגאולה, הרי בודאי יבוא לידי הרהור תשובה...

מעלת נשי ישראל בעבודת השליחות ובהבאת הגאולה

...[מעלת נשי ישראל מצינו גם] בעבודת השליחות דכבוד קדשת מורי ורמי אדמו"ר נשיא דורנו - כידוע גדל ההשתדלות של נשיא דורנו בנוגע לנשי ובנות ישראל. כולל ובמיוחד - שגם הן תתעסקנה בעבודה והפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה, בהדגישו פעמים רבות את מעלתן של נשי ישראל, כאמור, הן בנוגע לכללות הענין דמתן תורה, והן בנוגע לכללות הענין ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כולל - המקדש הרוחני שבתוך כל אחד ואחת מישראל ("ושכנתי בתוכם", בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד).

ועל אחת כמה וכמה בנוגע לענין הגאולה, אשר, בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים, ועל דרך זה בנוגע לנשים צדקניות שבדורנו - כמבאר בכתבי האריז"ל, שדורנו זה הוא הגלגול של הדור שייצאו ממצרים - שבזכותן תהיה הגאולה מגולתנו זה, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

(תורת מנחם תשמ"ו ח"ב ע' 544. מתוך לקראת שבת)

קדוש הלכנה והגאולה

כללות הענין של קדוש הלכנה - שבו אומרים "דוד מלך ישראל חי וקיים" - קשור עם ענין הגאולה:

התחלת הצווי אודות קרבן פסח ויציא מצרים הוא "החדש הזה לכם גו'", קדוש הלכנה, "כזה ראה וקדש".

ועל פי זה יש לומר שהפעלה הראשונה של הסנהדרין - תכף ומיד כשיקים היעוד "ואשיבה שפטיה כבראשנה" "בטבריא עתידין לחזר תחלה ומשם נעתקין למקדש" - תהיה קדוש החדש, "כימי צאתך מארץ מצרים", שהפתיחה היתה בהענין ד"כזה ראה וקדש".

וזהו גם הטעם לכה שאומרים "דוד מלך ישראל חי וקיים" בעת קדוש הלכנה, כשרואים את הלכנה בעיני בשר - דאף על פי ש"דוד מלך ישראל חי וקיים" בכל רגע ורגע, מכל מקום, אומרים זאת בקשר עם ראית

הקדש סימן כו. קמה, א], שלעתיד לבא תהיה העבודה בעליות בקדשה גופא, ילכו מחיל אל חיל, עדן אינו מוכן מהו תכן ענן סור מרע לעתיד לבא?

ויש לומר שענן סור מרע לעתיד לבא תכנו הוא העליה והסלוק למדרגה ועולם שאינו בערה כלל לעולם שנמצא בו, ובלשון הקבלה 'העבודה במדת הגבורה'.

ויש לבאר זה על פי המבאר בכמה מקומות (וגם באגרת התשובה בתחלתה) במעלת מצוות לא מעשה על מצוות עשה; דהגם שעשה דוחה לא מעשה, הרי זה רק משום שבעולם הזה צריכה להיות המשכת האור, אבל מפל מקום יש עליו בהאור שעל ידי מצוות לא מעשה לגבי האור שעל ידי מצוות עשה [שלא התקון על מצוות לא מעשה צריכה עבודה גדולה יותר כמבאר באגרת התשובה שם]...

וזהו תכן ענן סור מרע (מצוות לא מעשה) שיהיה לעתיד לבא, הינו העליה והסלוק לדרגה געלית ועולם געלה שלא בערה כלל לדרגתו ועולמו. וזהו ענן 'לאתבא צדיקא בתיבתא' שיהיה לעתיד לבא, לא רק מעלת עבודת הצדיקים (חסד) אלא שבצדיקים תהיה גם מעלת התשובה ואור חזון כו'.

(תורת מנחם תשמ"ז ח"ב ע' 661, מאמר ד"ה כי תשא תשמ"ז. מתוך לקראת שבת)

הדרדרות או התעלות?

למרות שבהשקפה שטחית נראה פי העולם הולך ומדרדר מיום ליום והקשיים לעוסק בענינים שבקדשה הולכים ומחמירים, הרי שלאמתו של דבר המצב הוא הפוך: העולם הולך ומזדכך. כי ככל שאנו מתקדמים ומתקרבים לעדן הגאולה, מתעלים אנו בכיוון הקדשה עוד ועוד, וגם המגבלות הנצבות בפנינו רוחניות הן ועדינות יותר מבעבר.

דוקא בימי הגלות מגיע יהודי להשגים גבוהים ביותר ברוחניות (אף שלא כלם גלויים עדן לעין), גבוהים עוד יותר מאשר בזמן שבית המקדש היה קיים, כשבעולם האיר בגלוי האור האלקי.

ביום הגאולה תתגלה האמת לעין כל. כאשר תגיע "שעת האמת", יתנדף כעשן כל דבר שלילי, ואלו כל דבר חיובי שנעשה על ידי בני ישראל במשך כל זמן הגלות - ובמיוחד בדרגה זו, הדור האחרון לגלות - יאיר באפן שתתגלה נצחיותו.

(אגרות קודש ח"ב עמ' סח. מתוך לקראת שבת)

ואז [על ידי התשובה] - יפעל הוא את ענין הגאולה תכף ומיד - "מיד הן נגאליו", מפנין שהרהור תשובה שלו יכריע את עצמו ואת כל העולם כלו לכף זכות ויגרום לו ולהם תשובה והצלה,

ובפשטות - שתכף ומיד ("לא עכבן אפלו כהרף עין") באים כל בני ישראל לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקדש ולבית המקדש, וכאמור, שם יהיו הסנהדרין שיקדשו את החדש על פי הראיה. ומשה ואהרן עמהם, וכל ענינים אלו - בפעל ממש, למטה מעשרה טפחים, תכף ומיד, בעגלא דידן ממש.

(תורת מנחם תשמ"ז ח"ב ע' 556-7. מתוך לקראת שבת)

מתי יהיה שלום משלם?

כתב הרמב"ם בסיום ספרו ש"לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחקמתה כו' ובאותו הזמן (דלעתיד לבא) לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהיה משפעת הרבה וכל המעדינים מצויין כעפר, ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם. שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

ומדבריו מובן ששלמות ענן השלום תהיה לעתיד לבא, שאז יהיה שלום בפשטות, לא מלחמה ולא קנאה ותחרות, ויהיה עסק כל העולם כלו לדעת את ה', שזה כולל כל באי עולם.

אבל דיעת כל באי עולם תהיה במדרגת 'ממלא כל עלמיו', מה שאין כן ישראל יהיו יודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כו', גם בכחנת 'סובב כל עלמיו'.

ועל ידי דיעה זו יהיה ענן השלום בתכלית השלמות. כמו שכתב הרמב"ם לפני זה שאז תהיה עבודת ה' של כלם ביחד שנאמר כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד.

(תורת מנחם תשמ"ז ח"ב ע' 436, מאמר ד"ה והי בלשח תשמ"ז. מתוך לקראת

שבת)

איך יהיה 'סור מרע' לעתיד לבא?

בנוגע לשאלה הידועה איך יתקיים לעתיד לבא ענן סור מרע ועשה טוב, והגם שמבאר בזה [ראה אגרת

חומש יומי

פרשת ראה

~ יום ראשון כ"א מנחם-אב ~

יא (כו) רֹאֵה אֲנֹכִי נִתַּן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: כו חזי די אָנא יְהב קְדַמִּיכוֹן יוֹמא דִּין בְּרָכָן וּלְוִטִין:
 כז"י • רֹאֵה אֲנֹכִי נִתַּן • בְּרָכָה וּקְלָלָה. הָאֲמִוּרוֹת בְּהַר גְּרִזִים וּבְהַר עֵיבָל.

~ נקודות משיחות קודש ~

ראה אנכי נתן (יא, כו)

אני נתן לכם את ה'ראה', ברגת הראיה באלקות, שהיא למעלה מעלה מדרגת שמיעה והבנה, במאמר "אינו דומה שמיעה לראיה". משה רבנו פעל בישראל מעין של דרגה זו, ושלמותה התגלה על ידי משיח צדקנו. (את גדל ההבדל בין ראיה לשמיעה, נתן לראות במה)

שמספר על הארז"ל, שפעם בעת שנתו שמע בשיבה של מעלה סודות נפלאים, שאם היה דורש שמונים שנה לא היה יכול למסר את כל מה שהשיג. הרי לנו, שמה שהשיג בבחינת ראיה בשעה אחת, היה צריך שמונים שנה כדי למסר בדרך שמיעה).

(שיחת ש"פ ראה תשי"ג - תורת מנחם התנועדות ט עמ' 143)

(כז) אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֹתְכֶם הַיּוֹם: כז חזי בְּרָכָן דִּי תִקְבְּלוֹן לְפָקוּדֵיָא דִּיִּי אֱלֹהֵיכוֹן דִּי אָנא מִפְקֵד יִתְכוֹן יוֹמא דִּין:
 כז"י • אֶת־הַבְּרָכָה • עַל־מַנְת "אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ".

(כח) וְהַקְלָלָה אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסַרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֹתְכֶם הַיּוֹם לְלַכֵּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתֶּם: ס כח וּלְוִטֵיָא אִם לֹא תִקְבְּלוֹן לְפָקוּדֵיָא דִּיִּי אֱלֹהֵיכוֹן וְתִסְטוֹן מִן אַרְחָא דִּי אָנא מִפְקֵד יִתְכוֹן יוֹמא דִּין לְמַהֵף בְּתַר טַעוֹת עֲמִמֵּיָא דִּי לֹא יְדַעְתוּן:
 כח) וְהַקְלָלָה אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסַרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֹתְכֶם הַיּוֹם לְלַכֵּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתֶּם: ס

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

בן הולך בשלום, אבל מי שלא שמע לו והולך באותו שתחילתו מישור נקשל בסוף. כך אדם שעובר עבירה והולך בשרירות לבו מוצא נחת רוח ודרך ישר בעולם הזה, וכשנפול מת הולך לגיהנם שכלו קוצים, אבל מי שטורח בעולם הזה ויגע בתורה ובמצוות, הוא יורש העולם הבא שכלו מישור ונחת רוח ושמחה (תנחומא א: תורה כט)

וגוי. והקללה אם לא תשמעו. משל לזמן היושב על אם הדרך ויש לפניו שני דרכים, אחד תחילתו קוצים וסופו מישור, ואחד תחילתו [מישור] וסופו קוצים, ומזהיר את העוברים דרך שם ואומר להם הנהרו מזה שתחילתו מישור כי כלו קוצים עד סופו, לכו בזה שתחילתו קוצים כי סופו מישור, כל מי ששומע לו אף-על-פי שיגע מעט בתחילתו אחר

יא (כו) רֹאֵה אֲנֹכִי. זה אני אומר לך שתבחר, בחר לך באותו שאמר (שמות כ ב) אנכי ה' אלהיך. דבר אחר, ראה אנכי שבחתי בטובה ולפיכך אני משונה מכל, שנאמר (שם לד כט) ומשה לא ידע פי קרן עור פניו: נתן לפניכם היום ברכה וקללה. בעולם הזה הם ברכה וקללה, אבל לימות המשיח כלם ברכה: תורה כז (כז"כח) אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ

אָמְרוּ: (ספרי) 'כָּל הַמּוֹדָה בְּעִבּוּדַת פּוֹכְבִים, כְּכּוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה'.

כְּשִׁי- מִן-הַדְרֹךְ אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְלַכֵּת וְגו' • הָא לְמַדְתָּ שְׁכָל הָעוֹבֵד עִבּוּדַת פּוֹכְבִים, הָרִי הוּא סֵר מִכָּל הַדְרֹךְ שֶׁנֶּצְטַו יִשְׂרָאֵל. מִכָּאן

כֵּס וַיְהִי אֲרִי וְעַלְנֶף יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאַרְעָא דִּי אַתְּ עָלַל תַּמָּן לְמִירְתָּהּ וְתַמָּן יָת מְבַרְכֵינָא עַל טוּרָא דְגָרְזִין וְיָת מְלֻטְטֵינָא עַל טוּרָא דְעֵיבַל:

(כט) וְהָיָה כִּי יִבְיָאֵד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׂמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הָר גְּרִזִים וְאֶת-הַקְּלָלָה עַל-הָר עֵיבַל:

אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה וְגו'". כָּל הָאֲרוּרִים שֶׁבְּפָרְשָׁה, אָמְרוּ תַחֲלָה בַלְשׁוֹן 'בְּרוּךְ', וְאַחֲרֵי-כֵן הִפְכוּ פְנֵיהֶם כְּלָפֵי הָר עֵיבַל וּפְתָחוּ בְּבְרָכָה: "בְּרוּךְ הָאִישׁ

כְּשִׁי- וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה • כְּתַרְגוּמוֹ: 'יָת מְבַרְכֵינָא, אֶת הַמְּבַרְכִים. עַל-הָר גְּרִזִים • (סוטה לב) כְּלָפֵי הָר גְּרִזִים הוֹפְכִין פְּנֵיהֶם, וּפְתָחוּ בְּבְרָכָה: "בְּרוּךְ הָאִישׁ

ל הָלֵא אַנּוּן בְּעֵבְרָא דִּירְדְנָא אַחוּרֵי אַרְחָ מְעַלְגֵי שְׂמֵשָׁא בְּאַרְעָא כְּנַעֲנָאָה דִּינִתְבַּ בְּמִישְׂרָא לְקַבֵּל גִּלְגָּלָא בְּסִטֵּר מִישְׂרֵי מַרְה:

(ל) הֲלֹא-הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דְרֹךְ מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ בְּאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי הֵישֵׁב בְּעֵרְבָה מוֹל הַגִּלְגָּל אֶצֶל אֵלוּנֵי מַרְה:

בְּמִשְׁפָּל וְהוּא דְגוּשׁ. וְאִם הִזָּה 'אַחֲרֵי דְרֹךְ' דִּיבוּר אַחַד, הִזָּה נְקוּד "אַחֲרֵי" בְּמִשְׁרַת בְּשׁוֹפֵר הַפּוֹף, וְ"דְרֹךְ" בְּפִשְׁטָא וְרַפְּהָ. מוֹל הַגִּלְגָּל • רְחוֹק מִן הַגִּלְגָּל. אֵלוּנֵי מַרְה • שָׁכֵם הוּא, שְׂנַאֲמֵר (כראשית יב): "עַד מְקוֹם שָׁכֵם, עַד אֵלוּן מַרְה".

כְּשִׁי- הֲלֹא-הֵמָּה • נִתָּן בָּהֶם סִימָן. אַחֲרֵי • אַחֲרֵי הַעֲבַרַת הַיַּרְדֵּן, הִרְבָּה וְהִלָּאָה לְמַרְחֹק, וְזָהוּ לְשׁוֹן "אַחֲרֵי", כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "אַחֲרֵי", מִפְּלֵג הוּא. דְרֹךְ מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ • הִלָּחַן מִן הַיַּרְדֵּן לְצַד מַעֲרָב. וְטַעַם הַמִּקְרָא מוֹכִיחַ שֶׁהֵם שְׁנֵי דְבָרִים, שְׂנַנְקְדוּ בְּשְׁנֵי טַעְמִים, "אַחֲרֵי" נְקוּד בְּפִשְׁטָא, וְ"דְרֹךְ" נְקוּד

לֹא אֲרִי אַתּוּן עֵבְרִין יָת יַרְדְנָא לְמַעַל לְמִירַת יָת אַרְעָא דִּינִי אֱלֹהִיכוֹן יְהִי לְכוֹן וְתִירְתוּן יְמֵה וְתִיתְבוּן בָּהּ:

(לא) כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשֵׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וַיְרִשְׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁבַּתֶּם-בָּהּ:

כְּשִׁי- כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן וְגו' • נָסִים שֶׁל יַרְדֵּן, יְהִיו סִימָן בִּינְדְכֶם שֶׁתְּבוֹאוּ וְתִירְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ.

לֹב וְתִטְרוּן לְמַעֲבַד יָת כָּל קְנִמְיָא וְיָת דִּינְיָא דִּי אַנָּא יְהִי קְדַמְיֹכּוֹן יוֹמָא דִּין:

(לב) וַשְׂמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל-הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְפָנֵיכֶם הַיּוֹם:

א אֵלִין קְנִמְיָא וְדִינְיָא דִּי תִטְרוּן לְמַעֲבַד בְּאַרְעָא דִּינִי יְיָ אֱלֹהֵי דְאַבְרָהָם לְךָ לְמִירְתָּהּ כָּל יוֹמֵינָא דִּי אַתּוּן קְנִמִין עַל אַרְעָא:

(א) אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר-אַתֶּם חַיִּים עַל-הָאָרֶץ:

ב אַבְדָּא תְּאַבְדוּן יָת כָּל אַתְרֵינָא דִּי פְלָחוּ תַמָּן עַמְמֵינָא דִּי אַתּוּן יְרִיתִין יְתָהוֹן יָת טַעֲוֵתָהוֹן עַל טוּרֵינָא רְמֵינָא וְעַל רְמֵתָא וְתַחֲתוֹת כָּל אֵילָן עֵבּוֹף:

(ב) אַבְדָּא תְּאַבְדוּן אֶת-כָּל-הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר עֲבַדְוּ-שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת-אֱלֹהֵיהֶם עַל-הַהָרִים הָרָמִים וְעַל-הַגְּבְעוֹת וְתַחַת כָּל-עֵץ רַעֲוִן:

כ"י • אַבְדַּ תֹּאבְדוּן • "אבד", ואחר-כך "תֹּאבְדוּן",
 עֲבָדוּ-שָׁם וְגו' • וימה "תֹּאבְדוּן" מהם? "את
 אֱלֹהֵיהֶם" אֲשֶׁר "עַל הַהָרִים".

וְנִתְצַתֶּם אֶת-מִזְבְּחֹתֶם וְשִׁבְרֹתֶם אֶת-מִצְבְּחֹתֶם
 וְאִשְׂרֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן
 וְאִבְדַּתֶּם אֶת-שִׁמְם מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא:

כ"י • מִזְבֵּחַ • שֶׁל אֲבָנִים הַרְבֵּה. מִצְבָּה • שֶׁל אֶבֶן
 אַחַת, וְהִיא בִּימוֹס, (אלטאר) שֶׁשְׁנוֹנִיהָ בַּמִּשְׁנָה (ע"ז מו):
 'אֶבֶן שֶׁמִּצְבָּה מִתְחַלְתָּה לְבִימוֹס'. אֲשֶׁרָה • אֵילָן

(ד) לֹא-תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ"י • לֹא-תַעֲשׂוּן כֵּן • לְהַקְטִיר לַשָּׁמַיִם בְּכָל מָקוֹם,
 כִּי-אִם "בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר". דָּבָר אַחֵר: "וְנִתְצַתֶּם
 אֶת-מִזְבְּחֹתֶם וְאִבְדַּתֶּם אֶת שִׁמְם, לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן",
 (ספרי) אֲזַיְהָרָה לְמוֹחֵק אֶת הַשֶּׁם וּלְנוֹתֵץ אֶבֶן מִן

(ה) כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 מִכָּל-שִׁבְטֵיכֶם לְשׁוֹם אֶת-שְׁמוֹ שָׁם לְשַׁכְּנוֹ תִּדְרְשׁוּ
 וּבֹאֵת שָׁמָּה:

כ"י • לְשַׁכְּנוֹ תִּדְרְשׁוּ • (ספרי) זֶה מִשְׁפַּן שִׁילָה.

(ו) וְהִבַּאתֶם שָׁמָּה עֲלֵתֵיכֶם וּזְבַחֵיכֶם וְאֵת
 מַעֲשְׂרֵתֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם
 וְנִדְבַתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקִרְכֶם וְצֹאנֵיכֶם:

וְנִתְּתוּן לַתִּמְנוֹן עֲלֹתֵיכֶם וְנִקְסַת קוֹדֶשִׁיכֶם
 וְנִתְּ מַעֲשְׂרֵתֵיכֶם וְנִתְּ אֶפְרָשׁוֹת יְדְכֶם
 וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבַתֵיכֶם וּבְכוּרֵי תוֹרְכֶם וְעֹגְבוֹן:

כ"י • וּזְבַחֵיכֶם • שְׁלָמִים שֶׁל חֻבָּה. מַעֲשְׂרֵתֵיכֶם •
 מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי לְאָכַל לְפָנִים מִן הַחוּמָה.
 תְּרוּמַת יְדְכֶם • אֵלוֹ הַבְּכוּרִים, שְׁנַאֲמַר בָּהֶם (רברים)

(ז) וְאִכַּלְתֶּם-שָׁם לְפָנַי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם
 בְּכָל מִשְׁלַח יְדְכֶם אֲתֶם וּבַתֵיכֶם אֲשֶׁר בְּרִכְךָ יְהוָה
 אֱלֹהֵיךָ:

כ"י • אֲשֶׁר בְּרִכְךָ ה' • (ספרי) לְפִי הַבְּרָכָה, הֵבֵא.

(ח) לֹא תַעֲשׂוּן כְּכֹל אֲשֶׁר אָנַחְנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם
 אִישׁ כְּלִי הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו:

כ"י • לֹא תַעֲשׂוּן כְּכֹל אֲשֶׁר אָנַחְנוּ עֹשִׂים וְגו' •
 מוֹסֵב לְמַעְלָה, עַל "כִּי אַתֶּם עוֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן
 וְגו'", כְּשֶׁתַּעֲבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן, מִיַּד מִתְרִים אַתֶּם
 לְהַקְרִיב בְּכֵמָה כָּל אַרְבַּע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה שֶׁל כְּבוֹשׁ

ד לא תַעֲבֹדוּן כֵּן אֱלֹהֵיכֶם:

ה אֱלֹהִים לְאֶתְרָא דִּי יִתְרַעֲי יִי אֱלֹהֵיכֶם מְכַל
 שְׁכֵנֵיכֶם לְאֶשְׂרָאָה שְׁכֵנֵיהֶם תִּמְנוֹן לְבֵית
 שְׁכֵנֵיהֶם תַּתְּבַעֲוּ וְנִתְּתוּן לַתִּמְנוֹן:

שיעור יומי ליום שני כ"ב מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - יב - פרשת ראה
 וּחְלוּק. וּבְבִמָּה לֹא תִקְרִיבוּ כָּל מָה שְׁאַתֶּם מִקְרִיבִים
 פֶּה הַיּוֹם בְּמִשְׁכַּן, שֶׁהוּא עִמָּכֶם וְנִמְשַׁח וְהוּא כָּשֶׁר
 לְהִקְרִיב בּוֹ תְּשֹׂאוֹת וְאַשְׁמוֹת, נְדָרִים וְנִדְבּוֹת. אֲבָל
 בְּבִמָּה, אֵין קָרֵב אֶלָּא הַנֶּדֶר וְהַנֶּדֶב, וְזֶהוּ: "אִישׁ כָּל

כִּי לֹא-בָאתֶם עַד-עֵתָהּ אֶל-הַמִּנוּחָה וְאֶל-
 הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:
 ט אַרְי לֹא אֲתִיתוּן עַד כָּעַן לְבַיִת נִיחָא
 וְלֹא-חֲסִנָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ:

כ"ט • כי לא-באתם • (ספרי) כל אותן ארבע-עשרה שנה. עד-עתה • כמו עדין. אל-המנוחה • (זבחים קט)
 זו שילה. הנחלה • זו ירושלים.

וְעַבְרַתֶּם אֶת-הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהֵנִיחַ לָכֶם מִכָּל-אֵיבֵיכֶם
 מִסָּבִיב וְיִשְׁבַתֶּם-בְּטוֹחַ:
 יומעפרון ית ירדנא ומיתבון בארעא דיי
 אלהכון מחסן יתבון ויניח לכון מפל בעלי
 דבביכון מסחור סחור ומיתבון לרחצון:

כ"י • ועברתם את-הירדן וישבתם בארץ •
 שתחלקוה, ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת
 שבטו. והניח לכם • לאחר כבוש וחלוק ומנוחה
 מן הגוים אשר הניח ה', לנסות בם את
 ישראל, ואין זו אלא בימי דוד. א.ז.

~ יום שני כ"ב מנחם-אב ~

וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ
 לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם שָׁמָּה תִבְּאוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר אָנֹכִי
 מִצְוֶה אֶתְכֶם עוֹלְתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מֵעֲשֻׂרְתֵיכֶם
 וּתְרַמֶּת יַדְכֶם וְכֹל מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרוּ
 לַיהוָה:
 יא ויהי אתרא די יתרעי יי אלהכון בה
 לאשראה שכנתה תמן לממן מתוין ית כל
 די אנא מפחד יתכון עלותיכון ונקסת
 קודשיכון מעשרתיכון ואפרשות ידכון וכל
 שפר נדריכון די תדרוין קדם יי:

~ נקודות משיחות קודש ~

המקום אשר יבחר ה' אלקיכם בו לשכן שמו שם (יב, יא)
 הקשה בספר חיים (לאחי המהר"ל), מדוע לא נאמר בשום
 מקום בתורה 'ירושלים' בפרוש. ותרון, שבכל מקום
 שיהודי מתפלל לה, הרי זה מקום שה' בוחר בו. ולכן
 מתפללים לצד ירושלים, כי היא קימת בכל מקום, גם
 בחוץ-לארץ. ולפי זה, מבאר מה שאמרנו חז"ל כל הדר
 בחוץ-לארץ פאלו אין לו אלקה, שהפונה לדירת קבע,
 כאשר האדם אינו חושב כלל על הגאולה. אבל מי שגר
 שם וחושב אודות משיח וארץ ישראל, וכמו בעת
 התפלה שפונה לצד ארץ ישראל, הרי מקומו הוא
 המקום אשר יבחר ה'.

(לקוטי-שיחות כרך ב, עמ' 617)

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

יב (ט) אל המנוחה. שניית הקדוש-ברוך-הוא לכם: ואל הנחלה. שתעברו את הירדן: תורה י

תביאו וגו' • למעלה אמור לענני שילה, וכאן אמור לענני ירושלים, ולקח חלקם הכתוב, ליתן התר בין זו לזו: משחרבה שילה ובאו לנוב, וחרבה נוב ובאו לגבעון, היו הבמות מתרות עד שבאו לירושלים. מבחר נדריכם • מלמד שביאו מן המבחר.

ז"ל • והיה המקום וגו' • בנו לכם בית הבחירה בירושלים, וכן הוא אמר בדרך (ש"ב ט): "ויהי כישב המלך בביתו וה' הניח-לו מפל-איביו מסביב, ויאמר המלך אל-נתן הנביא: ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלהים ישב בתוף היריעה". שמה

(יב) ושמחתם לפני יהוה אלהיכם אתם ובניכם ובנותיכם ועבדיכם ואמהתיכם והלוי אשר בשעריכם פי אין לו חלק ונחלה אתכם:

יב ותחידו קדם יי אלהכון אתו ובניכון ובנותיכון ועבדיכון ואמהתיכון ולואה די בקרוניכון ארי לית לה חלק ואחסנא עמכון:

(יג) השמר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום אשר תראה:

יג אסתמר לך דילמא תסק עלותך בכל אתרא די תחזי:

ז"ל • השמר לך • לתן (ספר) "לא תעשה" על הדבר. בכל מקום אשר תראה • אשר יעלה בלבך, אבל אתה מקריב על-פי נביא, כגון אליהו בהר הכרמל.

(יד) פי אם במקום אשר יבחר יהוה באחד שבטיך שם תעלה עלתיך ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה:

יד אלהו באתרא די יתרעי יי בחד מן שבטיך תמן תסק עלותך ותמן תעבד כל די אנא מפקדך:

ז"ל • באחד שבטיך • בחלקו של בנימין. ולמעלה הוא אמר: "מכל שבטיכם", הא כיצד? פשקנה דוד

(טו) רק בכל אות נפשך תזבח ואתלת בשר כבדת יהוה אלהיך אשר נתן לך בכל שערך הטמא והטהור יאכלנו פצבי וכאיל:

טו לחוד בכל רעות נפשך תפוס ותיכול בשרא כבורפתא ויי אלהך די יתב לך בכל קרויך מסאבא ודכיא וכלגה כבשר טבניא ואילא:

ז"ל • רק בכל אות נפשך • במה הכתוב מדבר? אם בבשר תאונה, להתיירה להם בלא הקרבת אמורים, הרי הוא אמור במקום אחר: "פי ירחיב ה' אלהיך את גבך וגו' ואמרת אכלה בשר וגו'", במה זה מדבר? בקדשים שנפל בהם מום, שיפדו ויאכלו בכל מקום, וכל יפדו על 'מום עובר?' תלמוד-לומר: "רק". תזבח ואכלת • (בכורות טו. יבמות

(טז) אין לך בהם התר גיזה וחלב אלא אכילה על-ידי זביחה. הטמא והטהור • לפי שבאו מכת קדשים שנאמר בהם (ויקרא ט): "והבשר אשר יגע בכל-טמא לא יאכל", הצרף להתיר בו שטמא וטהור אוכלין בקערה אחת. פצבי וכאיל • שאין קרבן בא מהם. פצבי וכאיל • לפטרן מן הזרוע והלחיים והקבה.

(טז) רק הדם לא תאכלו על הארץ תשפכו בפנים:

טז לחוד דמא לא תיכלון על ארעא תשדגה כמניא:

ז"ל • רק הדם לא תאכלו • אף-על-פי שאמרתו שאין לך בו זריקת דם במזבח, לא תאכלנו. תשפכו

פנים • לומר לך שאין צריך פסוי. דבר אחר: הרי הוא פנים, להכשיר את הזרעים (ספר. חולין עה).

(יז) לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדרכתך ותרומת ידך:

יז לית לך רשו למיכל בקרויך מעשר עבוירך חמרך ומשחך ובכורי תורך וענך וכל נדריך די תדר ונדכמיה ואפרשות ידך:

המכפלה. ולא יבוסים היו אלא חתיים היו, אלא על שם העיר ששמה יבוס, כף מפרש בפרקי דרבי אליעזר (פ' לו), והוא שנאמר (שמואל ב ה): "כי אם-הסירך העורים והפסחים", צורות שפתבו עליהם את השבועה. ובכרת בקרך • אזהרה לכהנים. ותרומת ידך • אלו הבכורים.

כ"י • לא-תוכל • בא הפתוב לתן 'לא תעשה' על הדבר. לא-תוכל • רבי יהושע בן-קרח אומר: 'יכל אתה, אבל אינך רשאי'. פיוצא בו: (יהושע ט) "ואת היבוסים יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה להורישם", יכולים היו, אלא שאינן רשאים, לפי שפירת להם אברהם ברית כשלקח מהם מערת

יח אלהן גדם יי אלהך תיכלנה באתרא די יתרעי יי אלהך ביה את ובך ובכר ובכר ובכר ובאמתך ולואה די בקרניך ותחדי גדם יי אלהך בכל אושטות ידך:

(יח) כ"י אם-לפני יהוה אלהיך תאכלנו במקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך ושמהת לפני יהוה אלהיך בכל משלח ידך:

מעשר ראשון, תן לו מעשר עני! אין לך מעשר עני, הנמינהו על שלמך.

כ"י • לפני ה' • לפני מן החומה. והלוי אשר בשעריך • אם אין לך לתת לו מחלקו, כגון

יט אסתמר לך דילמא תשובוק ית לואי כל יומיך על ארעך:

(יט) השמר לך פן-תעזב את-הלוי כלימך על-אדמתך: ם

על-אדמתך • אכל בגולה, אינך מזקק עליו יותר מעניי ישראל.

כ"י • לתן 'לא תעשה' על הדבר. על-אדמתך • אכל בגולה, אינך מזקק עליו יותר מעניי ישראל.

כארי יפתי יי אלהך ית תחומך כמא די מליל לך ותימר אכול בשרא ארי תתרעי נפשך למיכל בשרא בכל רעות נפשך תיכול בשרא:

(כ) כ"י-ירחיב יהוה אלהיך את-גבולך כאשר דבר לך ואמרת אכלה בשר פיתאונה נפשך לאכל בשר בכל-אות נפשך תאכל בשר:

אכל במדבר נאסר להם בשר חלין, אלא-אם-כן מקדישה ומקריבה שלמים.

כ"י • כ"י-ירחיב וגו' • (חלין פד) למדה תורה ידך ארץ שלא יתאונה אדם לאכל בשר אלא מתוך רחבת ידים ועשר. בכל-אות נפשך וגו' • (ש)

~ נקודות משיחות קודש ~

הנהירות באכילה - שתהיה לשם שמים

להם. מה-שאינן כן כשנכנסו לארץ, התר להם בשר תאנה. ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו: כששהו בני ישראל במדבר לא התעסקו עם ענינים גשמיים, וכל עסקיהם היה רק בלמוד התורה וכיוצא

בכל-אות נפשך תאכל בשר: . . רק חזק בבלתי אכל הדם (יב, כ - כג) איתא בגמרא (חלין טו, ב): "רבי ישמעאל אומר, לא בא הפתוב אלא להחמיר להם בשר תאנה". שעד שנכנסו לארץ נאסר להם בשר תאנה, ורק בשר קדשים היה מתר

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יט) כל יומיך על אדמתך. לפי הפשט נראה דלהכי נקט על אדמתך, לפי כשיבאו לארץ ישראל ויחלקו הארץ ואין ללוי חלק ונחלה וצריך שיתנו עיניהם עליהם: תורה ב

<p>תְּאוּהָ, אֲכִילָה שְׂאִין בַּהּ מִצּוּהָ, יֵשׁ לְהַזְהִיר מֵאֵד "רַק חֲזֹק לְבַלְתִּי אֲכַל הַדָּם", שִׁ"רְתִּימַת הַדָּמִים" וְחִיּוֹת הָאָדָם לֹא תִהְיֶה בִּ"בֶשֶׂר" וּבְעֵנִינִים הַגְּשָׁמִיּים, אֲלֹא כָּל עֶסוֹקוֹ בָּהֶם יִהְיֶה רַק "לְשֵׁם שָׁמַיִם" לְהַעֲלוֹתָם לְקַדְשָׁה.</p> <p>(על-פי לקוטי-שיחות חלק ד עמוד 1108 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')</p>	<p>בְּנֶה, וְאֵף כְּשֶׁאָכְלוּ בֶשֶׂר הָיָה זֶה רַק בֶּשֶׂר קִדְשִׁים. אֵף כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְאֶרֶץ, הִתְחִילוּ לְהַתְּעַסֵּק עִם עֵנִינִים גְּשָׁמִיּים וְלְהַעֲלוֹתָם לְקַדְשָׁה עַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה ד' כָּל מַעֲשֵׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם" ו"בְּכֹל דְרָכֶיךָ דַּעְהוּ".</p> <p>וְעַל-זֶה מְזַהֵר הַפְּתוּב, שֶׁכְּשֶׁיִּכְנְסוּ לְאֶרֶץ וַיִּתֵּר לָהֶם – לֹא רַק בֶּשֶׂר קִדְשִׁים שֵׁישׁ בְּנֶה מִצּוּהָ, אֲלֹא גַם – "בֶּשֶׂר</p>
---	--

כא ארי יתרחק מן הארץ אתרא די יתרעי יי אלהיך לאשרא שכתה תמן ותכוס מתורף ומענה די יתב יי לה קמא די פקדתה ותיכול בקרניך בכל רעות נפשך:

(כא) פִּי-יִרְחַק מִמָּדָּ הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה יֵאלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם וּבַחֲתָ מִבְּקִרְךָ וּמִצְאֹנְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ בְּאֲשֶׁר צִוִּיתָךָ וְאֲכַלְתָּ בִשְׂעָרֶיךָ בְּכֹל אוֹת נַפְשֶׁךָ:

למדנו שיש צווי בזביחה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנגמרו למשה מסיני.

כ"י פִּי-יִרְחַק מִמָּדָּ הַמְּקוֹם • וְלֹא תוּכַל לְבֹא וְלַעֲשׂוֹת שְׁלָמִים בְּכֹל יוֹם, כְּמוֹ עֲכָשׂוֹ שֶׁהַמִּשְׁכָּן הוֹלֵךְ עִמָּכֶם. וּבַחֲתָ וְגו' בְּאֲשֶׁר צִוִּיתָךָ • (חולין)

כב ביום קמא די מתאכל בשר טבין ואילא בן תיכלנה מסאבא ודכיא פחדא ובלנה:

(כב) אֵף בְּאֲשֶׁר יֵאָכֵל אֶת-הַצְּבִי וְאֶת-הָאֵיל בֵּן תֵּאֱכַלְנּוּ הַטְּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו יֵאָכְלֵנּוּ:

כ"י אף באשר יאכל את-הצבי ואת-האיל בן תאכלנו הטמא והטהור יחדו יאכלנו.

כ"י אֵף בְּאֲשֶׁר יֵאָכֵל אֶת-הַצְּבִי וְגו' • אֵינְךָ מְזַהֵר לְאָכְלָן בְּטַהֲרָה; אִי מַה צְבִי וְאֵיל חֲלֹבָן מִתֵּר, אֵף חֲלִין חֲלֹבָן מִתֵּר? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "אף".

כג לחוד תקף בדיל דלא למיכל דמא ארי דמא הוא נפשא ולא תיכול נפשא עם בשרא:

(כג) רַק חֲזֹק לְבַלְתִּי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא-תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבֶּשֶׂר:

במצות. אם הדם, שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאוה לו, הצריך לחזקו באזהרתו, קל-וחמור לשארו מצות. ולא-תאכל הנפש עם-הבשר • (חולין קב. ספ"ה) אזהרה לאכר מן החי.

כ"י רַק חֲזֹק לְבַלְתִּי אֲכַל הַדָּם • (ספ"ה) מִמַּה שְׁנֵאָמַר "חֲזֹק", אֵתָּה לְמַד שֶׁהָיוּ שְׂטוּפִים בְּדָם לְאָכְלוֹ. לְפִיכָף הִצְרַף לומר "חֲזֹק", דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֵּן עֲזַאי אוֹמֵר: לֹא בָּא הַפְּתוּב אֲלֹא לְהַזְהִירָךְ וְלִלְמַדְךָ עַד פְּמַה אֵתָּה צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק

כד לא תיכלנה על ארעא תשדנה קמיא:

(כד) לֹא תֵאֱכַלְנּוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֵנוּ בָּמִים: כ"י לֹא תֵאֱכַלְנּוּ • (כריתות ד) אֲזַהֲרָה לְדָם הַתְּמַצִּית.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כא) בְּאֲשֶׁר צִוִּיתָךָ. מִכָּאן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמִסְכַּת חוּלִין (כ"ה) מִלְּמַד שְׁנִצְטָנָה מִשָּׁה עַל תְּקֵנָה וְעַל הַשֵּׁט, וְעַל רוֹב אָחָד בְּעוֹף וְעַל רוֹב שְׂנַיִם

בבבמה. ואמר הרב יעקב מקורב"ל, בְּאֲשֶׁר צִוִּיתָךְ עוֹלָה כְּמוֹ רוֹב אָחָד בְּעוֹף וְרוֹב שְׂנַיִם בְּבַהֲמָה. וְדוֹק וְתִשְׁבַּח. דְּבַר אַחַר, אֲשֶׁר, אֲל"ף אָחָד,

ש"י שנים, ג"ש רוב, ונוקי מועט באותו ששחיטתו מועט דהיינו בעוף, הרי אחד בעוף, ושנים בבבמה, ורוב קאי אמתווייהו: תורה כב

כח לא תיכלנה בדיל דייטב לך ולבגידך
בתרף ארי מעבד דכשר קדם יי:
כי לא תאכלנו למען ייטב לך ולבגידך אחרוך
ביתעשה הישר בעיני יהוה:

כ"ג • לא תאכלנו • (חולין קלב) אזהרה לדם האכרים.
למען ייטב לך וגו' • (מכות כג) צא ולמד מתן שכרן
של מצות: אם הדם, שנפשו של אדם קצה ממנו,

כ"ד רק קדשיך אשר יהיו לך וגדרריך תשא ובאת
אל המקום אשר יבחר יהוה:
כ"ד • רק קדשיך • אף-על-פי שאתה מתר לשחט חלין, לא התרתי לך לשחט את הקדשים ולאכלן בשעריך
בלא הקרבה, אלא להביאם לבית הבחירה.

כ"ה ועשית עליך הבשר והדם על-מזבח יהוה
אלהיך ודם זבחיך ישפך על-מזבח יהוה אלהיך
והבשר תאכל:
כ"ה • ועשית עליך • אם עלות הן, תן הבשר והדם
על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך
ישפך על המזבח תחלה, ואחר-כך: "והבשר
תאכל".

כ"ו ועשית עליך הבשר והדם על-מזבח יהוה
אלהיך ודם זבחיך ישפך על-מזבח יהוה אלהיך
והבשר תאכל:
כ"ו • ועשית עליך • אם עלות הן, תן הבשר והדם
על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך
ישפך על המזבח תחלה, ואחר-כך: "והבשר
תאכל".

כ"ז ועשית עליך הבשר והדם על-מזבח יהוה
אלהיך ודם זבחיך ישפך על-מזבח יהוה אלהיך
והבשר תאכל:
כ"ז • ועשית עליך • אם עלות הן, תן הבשר והדם
על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך
ישפך על המזבח תחלה, ואחר-כך: "והבשר
תאכל".

כ"ח ועשית עליך הבשר והדם על-מזבח יהוה
אלהיך ודם זבחיך ישפך על-מזבח יהוה אלהיך
והבשר תאכל:
כ"ח • ועשית עליך • אם עלות הן, תן הבשר והדם
על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך
ישפך על המזבח תחלה, ואחר-כך: "והבשר
תאכל".

~ יום שלישי כ"ג מנחם-אב ~

כ"ט כי יבחר יהוה את ישראל ויאמר יהוה אל
אשר אתה בא-שמה לרשת אותם מפניך וירשת אתם וישבת
בארצם:
כ"ט • כי יבחר יהוה • (שם) שנתהא
חביבה עליך מצוה קלה פמצוה חמורה. הטוב •
בעיני השמים. והישר • בעיני אדם.

ל' השמר לך פן תנקש אחריהם אחרי השמים
מפניך ופן תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו
הגוים האלה את-אלהיהם ואעשה-כן גם-אני:
ל' • השמר לך • (שם) שנתהא
חביבה עליך מצוה קלה פמצוה חמורה. הטוב •
בעיני השמים. והישר • בעיני אדם.

יש לך לתת לב, מפני מה נשמדו אלו? מפני מעשים מקלקלים שבדיהם. אף אתה לא תעשה כן, שלא יבאו אחרים וישמידוך. איכה יעבדו לפי שלא ענש על עבודה-זרה אלא על זבות וקטור ונסוף והשתחוואה, כמו שכתוב (שמות כב): "בלתי לה לבדו", דברים הנעשים לגבה, בא ולמדך כאן שאם דרכה של עבודה-זרה לעבדה בדבר אחר, כגון פוער לפעור, וזרק אבן למרקוליס, זו היא עבודתו, וחיב. אבל זבות וקטור ונסוף והשתחוואה, אפלו שלא כדרכה - חיב.

כ"ג פן-תנקש • אוינקלוס תרגם לשון מוקש; ואני אומר שלא חש לדרקדק בלשון, שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש, ואפלו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טרוף וקשקוש מצינו נו"ן: (דניאל ה) "וארפכתה דא לרא נקשן", ואף זה אני אומר: "פן-תנקש אחריהם", פן תטרף אחריהם, להיות פרוץ אחר מעשיהם. וכן (תהלים קט): "ינקש נושה לכל-אשר-לו", מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים, ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממונו. אחרי השמדם מפניך • אחר שתראה שאשמדם מפניך,

~ נקודות משיחות קודש ~

זו עצמה מבטלים ושלולים אותה, וזאת באמצעות דרגתם הנעלית בלמוד התורה. והיינו, שהבטול אינו רק מצד אמונה, שמעל השכל, אלא גם מצד השכל עצמו, הבנת והשגת התורה בדרגה נעלית; וכך מדגשת אהדות ה' (שלילת עבודה-זרה) גם היכן שיש נתינת מקום לעבודה-זרה.

(ספר השיחות תנש"א, כרך א, עמ' 368)

ופן תדרש לאלקיהם (יב, ל) שלא תשאל על דרך עבודתה היאך היא (רמב"ם עבודה זרה ב, ב) ואף-על-פי-כן יש חיוב על בית-דין לידע דרכי העבודות, שאין סוקלין עבודת-כוכבים עד שידעו שזו היא דרך עבודתה (שם ג, ב). ויש לומר, שפאשר בית-דין קורין ספרי עבודה-זרה כדי לבער את עובדיה מן העולם, הנה בקריאה

לא לא תעבד בן קדם יי אלקה ארי כל דמרחק קדם יי די סני עבדו לטענתהון ארי אף ית בגיהון וית בגיהון יוקדין בגורא לטענתהון:

(לא) לא-תעשה בן ליהוה אלהיך פי כל-תועבת יהוה אשר שניא עשו לאלהיהם פי גם את-בניהם ואת-בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם:

כ"ג פי גם את-בניהם • (ספרי ג'ם), לרבות את אבותיהם ואמותיהם. אמר רבי עקיבא: 'אני ראיתי עובד-כוכבים שקפאתו לאביו לפני כלבו ואכלו'.

א ית כל פתגמא די אנא מפקד יתכון יתה תשרון למעבד לא תוספון עלוהי ולא תמנעון מנה:

יג (א) את כל-הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא-תסוף עליו ולא תגרע ממנו: פ

שאין לוקין על השמר' של עשה. לא-תסוף עליו • (ספרי) תמשה טוטפות בתפלין, תמשה מינין בלולב, ארבע ברכות בברכת כהנים.

כ"ג את כל-הדבר • קלה כבדמוחה. תשמרו לעשות • לתן 'לא תעשה' על 'עשה', האמורים בפירשה, שכל השמר', לשון 'לא תעשה' הוא, אלא

ב ארי יקום בינך נביא או חלם חלמא ויתן לך את או מופתא:

(ב) ביי-יקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת:

דכתיב: "אם טל יהיה על-הגנה לבדה ועל כל-הארץ חרב", אף-על-פי-כן "לא תשמע לו", ואם תאמר: מפני-מה נותן לו הקדוש-ברוך-הוא ממשלה לעשות אות? "פי מנסה ה' אלהיכם אתכם".

כ"ג ונתן אליך אות • בשמים, כענין שנגמר בגדעון (שופטים ה): "ועשית לי אות", ואומר (שם): "יהינא חרב אל-הגנה וגו'". או מופת • בארץ. [ספרים אחרים: ונתן אליך אות • בשמים, דכתיב (בראשית א): "ויהיו לאתת ולמועדים". או מופת • בארץ,

ג וַיִּתֵּי אֶתָּא וּמוֹפְתָא דִּי מְלִיל עֲמָךְ לְמִימְרָ
נְהֵךְ בְּתַר טַעֲוֹת עֲמֻמְיָא דִּי לָא יִדְעָתְנוּן
וְנִפְלְחָנוּן :

ד לֹא תִקְבַּל לְפִתְגָמֵי נְבִיאָא הֵהוּא אוֹ לְחֵלֶם
חֲלָמָא הֵהוּא אַרְי מְנַסֵּי יַי אֲלֵהֲכוּן תִּכּוּן
לְמַדְעָה הַאִיתִיכוּן רְחֻמִּין יָת יַי אֲלֵהֲכוּן בְּכָל
לְבָבוֹן וּבְכָל נַפְשָׁכוֹן :

ה בְּתַר דַּחְלָתָא דַּיְי אֲלֵהֲכוּן תִּהְכוּן וְיָתָה
תְּדַחְלוּן וְיָת פְּקוּדוּהֵי תִשְׁרוּן וְלְמִימְרָה
תִּקְבְּלוּן וְיִקְדְּמוּהֵי תִפְלְחוּן וּבְדַחְלָתָה
תִּתְקַרְבוּן :

חֲסִידִים, קָבַר מֵתִים, בְּקָר חוֹלִים! כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה
הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

(א) וּבָא הָאוֹת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֵלֶיךָ לְאמֹר נִלְכָּה
אֲחֵרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יַדְעֵתֶם וְנַעֲבֹדֶם:

(ד) לֹא תִשְׁמַע אֶל-דִּבְרֵי הַנְּבִיאָה הַהִוא אוֹ אֶל-חֻלְמֵי
הַחֲלֹם הַהוּא כִּי מִנְפֶה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֹכֶם
לְדַעַת הַיִּשְׁכֶּם אֲהַבִּים אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל-
לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם:

(ה) אַחֲרַי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֹת-
מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְבוֹ
תִדְבְּקוּן:

ז"י • וְאֶת-מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ • תּוֹרַת מֹשֶׁה. וּבְקִלּוֹ
תִשְׁמְעוּ • בְּקוֹל הַנְּבִיאִים. וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ •
בְּמִקְדָּשׁוֹ. וְבוֹ תִדְבְּקוּן • (סוֹטָה ט"ז) הַדְּבִק בְּדַרְכָּיו: גְּמַל

~ נקודות משיחות קודש ~

הדבקות בדרכיו של הקב"ה

בְּקוֹר חוֹלִים – גַּם בַּמָּצָב שֶׁהִקְבִּ"ה בָּא לְבַקֵּר אֶת אַבְרָהָם,
וְכִמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י "וַיָּרָא אֵלָיו – לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלָה", עִם
הַיּוֹת שֶׁבּוֹדָאֵי כַּמָּה מְאֻנְשֵׁי וְרַעֲיוֹ בָּאוּ לְבַקְרוֹ, וְכִמוֹ
מִמְרָא – שֶׁהִקְבִּ"ה נִגְלָה אֵלָיו בְּחֻלְקוֹ, וְכַגַּי בֵּיתוֹ שֶׁל
אַבְרָהָם.

קָבַר מֵתִים – הַכּוֹנֵה בַּפְּשֻׁטוֹת לְקַבְּרַת אֲהָרָן שֶׁנֶּאֱמָרָה
כְּבָר בְּתוֹב, שֶׁהִיָּתָה עַל-יְדֵי הַקְּב"ה, שֶׁחֲרֵי הִסְתַּלְקוּתוֹ
הִיָּתָה בְּמַעֲרָה, וּבַפְּסוּק נֶאֱמַר רַק "וַיָּמָת אֲהָרֹן שָׁם בְּרֹאשׁ
הַהָר (וַיִּמַּד) וַיִּרְדּוּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר" וְלֹא נִזְכָּר שָׁם כְּלוּם
אוֹדוֹת קַבּוּרָתוֹ, כְּמוֹ בְּמִרְיָם שֶׁנֶּאֱמַר "וַתִּקְבֹּר שָׁם". אָבֵל
בְּפִרְשַׁת עֵקֶב נֶאֱמַר "וַיִּקְבֹּר שָׁם", וְאִם-כֵּן עַל-כִּרְחֻף
שֶׁהִקְבִּ"ה הִתְעַסֵּק בְּקַבּוּרָתוֹ, אָף שָׂרִיבִים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ
בּוֹדָאֵי מוֹכְנִים לְהִתְעַסֵּק בְּזָה.

(על-פי לקוטי-שיחות חלק י"ד עמוד 53 עיון-שם)

אַחֲרַי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם גּוֹ' וְבוֹ תִדְבְּקוּן
הַדְּבִק בְּדַרְכָּיו, גְּמַל חֲסִידִים, קָבַר מֵתִים, בְּקָר חוֹלִים, כְּמוֹ
שֶׁעָשָׂה הַקְּב"ה (יג, ה. ובפירושו רש"י)
וַיֵּשׁ לְבָאָר הַטַּעַם שֶׁדוֹקָא בְּ"קָבַר מֵתִים וּבְקָר חוֹלִים"
נַעֲשִׂית הַחֲלִיכָה בְּדַרְכָּיו שֶׁל הַקְּב"ה,
דִּהְנָה אֲזַנְהֵרַת "וְבוֹ תִדְבְּקוּן" בְּאֵה בְּסוּף כָּל הַצּוּוּיִים
הַמְנַוּיִים בְּתוֹב, וּבִינְיָהֶם גַּם "וְאֶת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ",
שֶׁמֶזָּה מוֹכֵן שֶׁהַצּוּוּי עַל דְּבָקוֹת זֶה הוּא בְּדָבָר שֶׁחִיבוֹ
אֵינוֹ מִצְוָה בֵּין הַמִּצְוֹת, הִינְנוּ שְׁלוּלֵי הַצּוּוּי "הַדְּבִק
בְּדַרְכָּיו" לֹא הִיָּה עוֹשֶׂהוּ מִצַּד צּוּוּי מְפָרֵשׁ אַחֵר.
וְלָכֵן מְפָרֵשׁ רַש"י "קָבַר מֵתִים בְּקָר חוֹלִים כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה
הַקְּב"ה", כִּי רַק בְּדָבָרִים אֵלוֹ אָנוּ מוֹצְאִים שֶׁהַקְּב"ה
עָשָׂאֵם בְּאִפְסָן שֶׁבְּדַגְמַתָּם גְּבִי הַאֲדָם לֹא הִיָּה מְחִיב לְגַמַּל
חֲסִד זֶה מִצַּד מִצְוָה וְחִיבוֹב:

וּוְנִבְיָא הֵהוּא אוֹ חֵלֶם חֲלָמָא הֵהוּא יִתְקַטֵּל
אַרְי מְלִיל סְטֵיָא עַל יַי אֲלֵהֲכוּן דִּי אִפְקֵי
יִתְכוּן מֵאַרְעָא דְּמַצְרַיִם וְדִפְרָקָהּ מִבֵּית
עַבְדוּתָא לְאַטְעִיוּתָהּ מִן אֲרָחָא דִּי פְּקָדָךְ יַי
אֲלֵהֲךָ לְמִיָּהּ כִּהּ וְתִפְלֵי עֲבַד דְּבִישׁ מִבְּיַנְדָּךְ :

(ו) וְהַנְּבִיאָה הֵהוּא אוֹ חֵלֶם הַחֲלֹם הֵהוּא יוֹמָת כִּי
דְּבַר-סִרְיָה עַל-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֲתֹכֶם מֵ
מִאֲרֶץ מִצְרַיִם וְהַפְּדוֹךְ מִבֵּית עַבְדִּים לְהַדְּיָתְךָ
מִן-הַדְּרֹךְ אֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בָּהּ
וּבַעֲרַת הָרַע מִקְרַבְךָ: ס

וְהִפְדִּיךָ מִבֵּית עֲבָדִים • (ספרי) אָפְלוּ אֵין לוֹ עֲלֶיךָ אֵלָא שְׁפָדְאַךְ, דִּיּוֹ.

כְּשִׁי • סָרָה • דָּבָר הַמוֹסָר מִן הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא הָיָה וְלֹא נִבְרָא וְלֹא צוּיָתוּ לְדָבָר כֵּן, דִּישְׁטוּרנור"א בְּלַע"ז

ז ארי ימלכנך אחריך בר אמר או ברך או ברכתך או אמת קימך או חכמתך די כנפשו בפתור למימר נהי ונפלה לטעות עממיא די לא ידעת אתה ואבתיך:

(ז) כִּי יִסִּיתְךָ אַחֶיךָ בְּנֵי־אִמְךָ אוֹ-בְנֵיךָ אוֹ-בְתוּרְךָ אוֹ אִשֶׁת חֵיקְךָ אוֹ רַעַךְ אֲשֶׁר בְּנַפְשְׁךָ בַּפֶּתֶר לֵאמֹר נִלְכָה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אַחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וְאַבְתֶּיךָ:

לאחרים. בפתור. דבר הכתוב בהנה, שאין דברי מסית אלא בפתור, וכן שלמה הוא אומר (משלי ז): "בנפשך בערב יום, באישון לילה ונאפלה". אשר לא ידעת אתה ואבתיך. דבר זה, גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה אומר לך: 'עזב מה שמסרו לך אבותיך'.

כְּשִׁי • כִּי יִסִּיתְךָ • אֵין הַסֵּתָה אֵלָא גְרוּי, שְׁנֶאֱמַר (ש"א כז): "אם ה' הסיףך ביי", אמיתר"א בְּלַע"ז (אן רייצען), שְׁמַשִּׂיאוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן. אַחֶיךָ • מֵאָב. בְּנֵי־אִמְךָ • מֵאִם (קידושין ט). חֵיקְךָ • הַשׁוֹכֵכֶת בְּחֵיקְךָ וּמְחוּקָה בָּךְ, אִפְסִיט"א בְּלַע"ז (אנהאנגנד), וְכֵן (יחזקאל מג): "ומחיק הארץ", מיסוד התקוע בארץ. אֲשֶׁר בְּנַפְשְׁךָ • זֶה אָבִיךָ, פֶּרֶשׁ לָךְ הַכְּתוּב אֶת הַחֲבִיבִין לָךְ, קַל־וְחֹמֶר

ה מטעות עממיא די בסתריניכון דקריבין לך או דרחיקין מנך מספיי ארעא ועד ספיי ארעא:

(ח) מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבְתֵיכֶם הַקְּרֹבִים אֵלֶיךָ או הַרְחֵקִים מִמֶּנּוּ מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ:

כָּשֶׁם שֶׁאֵין מִמֶּשׁ בְּקְרֹבִים, כִּף אֵין מִמֶּשׁ בְּרַחוּקִים. מִקְצֵה הָאָרֶץ • (ספרי) זֶה חֶמָה וְלִכְנָה וְצָבָא הַשְּׂמִים, שֶׁהֵן מֵהַלְכִים מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ.

כְּשִׁי • הַקְּרֹבִים אֵלֶיךָ או הַרְחֵקִים • (סנהדרין טא) לְמָה פֶּרֶט קְרוֹבִים וְרַחוּקִים? אֵלָא כִּף אָמַר הַכְּתוּב: מִטִּיבֵן שֶׁל קְרוֹבִים, אַתָּה לְמַד טִיבֵן שֶׁל רַחוּקִים.

ט לא תיבי לה ולא תקבל מנה ולא תחוס עינך עלוהי ולא תרחם ולא תכסי עלוהי:

(ט) לֹא־תֹאבָה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־תַחֲוֶם עֵינֶךָ עָלָיו וְלֹא־תַחְמֹל וְלֹא־תִכְסֶה עָלָיו:

עמו", לזה לא תעזב. ולא תחוס עינך עליו. לפי שנאמר: "לא תעמד על-דם רעך", על זה לא תחוס. ולא תחמל • לא תהפך בזכותו. ולא תכסה עליו • אם אתה יודע לו חובה, אינך רשאי לשתק. (ספרי)

כְּשִׁי • לֹא־תֹאבָה לוֹ • (שם) לֹא תִהְיֶה תֹאֵב לוֹ, לֹא תִתְּהַבֵּנוּ, לְפִי שְׁנֶאֱמַר (ויקרא ט): "וְאֶהְבֶּתָ לְרַעַךְ כְּמוֹךָ", אֶת זֶה לֹא תֹאבֵב. וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו • בְּהַתְּחַנְּנוּ עַל נַפְשׁוֹ לְמַחֵל לוֹ, לְפִי שְׁנֶאֱמַר (שמות כג): "עֲזֹב תַעֲזֹב

י ארי מקטל תקטלנה ידך תהי בה בקדמייתא למקטלה וידא דכל עמא בבתרייתא:

(י) כִּי הָרַג תְּהַרְגֶנּוּ יָדְךָ תִּהְיֶה־בּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כַּל־הָעַם בְּאַחֲרָנָה:

לא מת בידו, זמות ביד אחרים, שנאמר: "ינד כל העם וגו'".

כְּשִׁי • כִּי הָרַג תְּהַרְגֶנּוּ • (אם יצא מבית דין זפאי, התזורה לחובה), יִצָּא מִבֵּית־דִּין חַיִּב, אֶל תַּחֲזִירָהוּ לְזִכּוֹת • (ספרי). יָדְךָ תִּהְיֶה־בּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה • מִצָּה בְּיַד הַנִּסְתָּ לְהַמִּיתוֹ.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

תאמר שבשביל שדיבר לך בפתור שאסור לגלות סודו, כי אדרבה לא תכסה עליו שאסור לכסות דבריו: תורה

בפתור לאמר. דיבר הכתוב בהנה, כי דרך לדבר דבר מכושר כזה בפתור. והרב בכור שור אומר שלפי שנאמר (משלי יא א) הולך רכיל מגלה סוד, אל

יג (ד"ט) כי יסיתך אחיך בן אמך. שהוא חביב לך, ששניכם יצאתם מבטן אחד. אבל בני האב אינן חביבין כל כך זה לזה, ועוד שדרךן לשנא זה את זה מפני הירושה:

יא וְתִרְגְּמָנָהּ בְּאֲבָנֶיהָ וַיְמִית אֶרֶץ כְּעַד
לְאַטְעִייתָהּ מִדַּחֲלָתָא וַיְיָ אֱלֹהֶיךָ דִּי אֶפְקֹד
מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדֵיהּ אֵלֶּיךָ :

(יא) וּסְקַלְתֶּם בְּאֲבָנִים וּמַת כִּי בִקֵּשׁ לְהִדְיָחְךָ מֵעַל
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית
עֲבָדִים:

יב וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ וְלֹא יוֹסְפוּ
לְמַעַבְד פִּתְגָמָא בִישָׁא הַדִּין בִּינְךָ :

(יב) וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ וְלֹא־יוֹסְפוּ לַעֲשׂוֹת
בְּדַבַּר הָרַע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: ׀

יג אַרְי תִּשְׁמַע בְּחַד מִקְרִיבֶיךָ דִּי יִי אֱלֹהֶיךָ יְהִי
לְךָ לְמַתְב תַּמָּן לְמִימַר :

(יג) כִּי־תִשְׁמַע בְּאַחַת עָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לְךָ לְשֶׁבֶת שָׁם לֵאמֹר:

כט"י ◀ לְשֶׁבֶת שָׁם • (ספרי) פָּרַט לִירוּשָׁלַיִם, שְׁלֹא נִתְּנָה לְדִירָה. כִּי־תִשְׁמַע וְגו' לֵאמֹר • אֹמְרִים כֵּן: "יִצְאוּ
וְגו'".

יד נִפְקֹד גְּבִרִין בְּנֵי רִשְׁעָא מִבִּינְךָ וְאַטְעִיּוּ יָת
יְתָבֵי קִרְתָּהוֹן לְמִימַר נִהַךְ וְנִפְלַח לְטַעֲנוֹת
עֲמֻמָּיָא דִּי לֹא יִדְעָתוּן :

(יד) יִצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי־בַלְעֵל מִקְרִבְךָ וַיְדִיחוּ אֶת־
יְשֻׁבֵי עִירָם לֵאמֹר גַּלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים
אֲשֶׁר לֹא־יִדְעָתֶם:

עיר הנדחת עד שידיחוה אנשים, ועד שיהיו
מדיחה מתוכה.

כט"ב ◀ אֲנָשִׁים • (סנהדרין פח) וְלֹא נָשִׁים. בְּנֵי־בַלְעֵל •
(שם) בְּלִי עַל, שִׁפְרוּקוּ עַל־שַׁל מְקוֹם. יְשֻׁבֵי עִירָם •
וְלֹא יוֹשְׁבֵי עִיר אַחֲרָת. מִכָּאֵן אָמְרוּ: 'אֵינן נַעֲשִׂית

טו וְתִתְּבַע וְתִבְדֹּק וְתִשְׁאַל יְאוֹת וְהָא קִשְׁטָא
כֵּן פִּתְגָמָא אֲתַעֲבִידָא תוֹעֵבָתָא הַדָּא בִּינְךָ :

(טו) וְדַרְשָׁת וְחִקְרָת וְשִׁאלָת הַיָּטֵב וְהֵנָּה אִמַּת נִכּוֹן
הַדָּבָר נַעֲשִׂתָהּ הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ:

אומר (דברים יט): "וְדַרְשׁוּ הַשׁוֹפְטִים הַיָּטֵב", וְעוֹד
בְּמִקוֹם אַחֵר הוּא אֹמֵר (שם י): "וְדַרְשָׁת הַיָּטֵב",
וְלְמַדוּ: 'הַיָּטֵב הַיָּטֵב' לְגִזְרָה שְׁוִה', לִיתֵן הָאִמֹר
שֶׁל זֶה בְּזָה.

כט"ג ◀ וְדַרְשָׁת וְחִקְרָת וְשִׁאלָת הַיָּטֵב • (סנהדרין כ)
מִכָּאֵן לְמַדוּ שְׁבַע חִקְרוֹת, מְרַבּוּי הַמִּקְרָא כָּאֵן יִשׁ
שְׁלֹשׁ דְרִישָׁה, וְחִקְרָה וְ"הַיָּטֵב"; "וְשִׁאלָת", אִינוּ
מִן הַמִּנְיָן, וּמִמְנוּ לְמַדוּ בְּדִיקוֹת. וּבְמִקוֹם אַחֵר הוּא

טז מִמְחָא תַּמְחֵי יָת יְתָבֵי קִרְתָּא הַהִיא
לְפַתְגָּם דְּחָרֵב גָּמַר יָתָה וְיָת כָּל דִּי בַּה וְיָת
בְּעִירָה לְפַתְגָּם דְּחָרֵב:

(טז) הִבֵּה תִבָּה אֶת־יְשֻׁבֵי הָעִיר הַהוּא לְפִי־חֵרֵב
הַחֵרֵם אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֵמָתָהּ לְפִי־
חֵרֵב:

כט"ד ◀ הִבֵּה תִבָּה • (ב"ב לא) אִם אֵינְךָ יָכֹל לְחַמֵּיתָם בְּמִיתָה הַכְּתוּבָה בָּהֶם, הִמִּיתָם בְּאַחֲרָת.

יז וְיָת כָּל עֲדָא תַּכְנוּשׁ לְגוּ פְתִיחַ וְתוֹקֵד
כְּנִירָא יָת קִרְתָּא וְיָת כָּל עֲדָא גְּמִיר גְּדָם
יִי אֱלֹהֶיךָ וְתַחֲי תַל חָרִיב לְעֵלָם לֹא תַתְּכֵנִי
עוֹד:

(יז) וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל־תוֹךְ רְחֹבָהּ וְשִׁרְפָתָּהּ
בְּאֵשׁ אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְהִיתָה תַל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:

כט"ה ◀ לַה' אֱלֹהֶיךָ • לְשֹׁמוּ וּבִשְׁבִילוֹ.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יז) כָּלִיל לַה' אֱלֹהֶיךָ. כְּדִי שִׁינּוּדַע לְכָל שְׁלֶשֶׁם הַקְדוּשׁ־כְּרוּךְ־הוּא חֲרִבָתָם הָעִיר וְלֹא לִיהְנוֹת מִמְּמוֹנָם: תורה יח

יח ולא ידבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב יהוה מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרבך באשר נשבע לאבתך:

יח) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב יהוה מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרבך באשר נשבע לאבתך:

כ"ט) למען ישוב ה' מחרון אפו • (ספר) שפך זמן שעבודת-כוכבים בעולם, חרון-אף בעולם.

יט ארי תקבל למימרא דיי אלהך למטר ת פל פקודיה די אנא מפקדך יומא דין למעבד דקשר קדם יי אלהך:

יט) כי תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר את-כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום לעשות הישר בעיני יהוה אלהיך: ם

~ יום רביעי כ"ד מנחם-אב ~

א בנין אתיו קדם יי אלהכון לא תתקמיון ולא תשוין מרט בין עיניכון על מית:

יד (א) בנים אתם ליהוה אלהיכם לא תתגדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת:

ולא גודים ומקרחים. בין עיניכם • אצל הפדחת, ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא כא): "לא יקרחו קרחה בראשם", לעשות כל הראש כבין העינים.

כ"ט) לא תתגדו • לא תתנו גדידה ושרט בבשרכם על מת, כדרך שהאמוריים עושין, לפי שאתם בניו של מקום, ואתם ראויין להיות נאים

~ נקודות משיחות קודש ~

מלך, אסור לו לשכח שהוא בנו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. וכמבאר בתסודות, שאינה דומה מעלת השור - אפילו בהיותו בשבחה - למעלת איש הדיוט. (לקוטי שיחות, כרך כד, עמ' 295)

בנים אתם לה' אלקיכם (יד, א) ידועה תורת הבעל-שם טוב (כתי שם טוב - קה"ת - הוספות אות קלג), שכל יהודי יקר בעיני ה' כבן יחיד שנולד להוריו לעת זקנתם, ועוד יותר מן. מוכן אפוא, שגם באשר הוא עוסק בענגי חלין, שאינם לפי כבודו של בן

כ ארי עם קדיש את קדם יי אלהך ויך אתרעי יי למהוי לה לעם חביב מפל עממיא די על אפי ארעא:

יב) כי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך ובך בחר יהוה להיות לו לעם סגלה מפל העמים אשר על-פני הארמה: ם

כ"ט) כי עם קדוש אתה • קדשת עצמך מאבותיך, ועוד: "ובך בחר ה'".

דעת זקנים מבעלי הנוספות - עוז והדר

אביו יש לו להתגדר, שאין לו עוד אב כי אם עצו ואבנו שאין בם מועיל, כדכתיב (ירמיה ב כז) אמרים לען אבי אתה ולאבן את ילדננו: תורה ב

ולכן אם מת אביכם הבשר-נדם לא תתגדרו, שהרי אינכם יתומים כבך כי יש לכם אב שהוא חי ונקים יתברך ויתעלה שמו. אבל העפויים כשמת

יח) ונתן לך רחמים. בשכר שלא רחמך על מכעיסיו הוא רחם עליך: תורה יט יד (א) בנים אתם לה' אלהיכם.

ג לא תיכול כל דמרחק:

ג) לא תאכל בלתי-תועבה:

שלא ישחוט ויאכל על אותו המום. בשל בשר בחלב, הרי דבר שתעבתי לך, והזהיר כאן על אכילתו.

כ"ט < בלתי-תועבה • (בכורות לד) כל שתעבתי לך, כגון: צרם און בכור כדי לשחטו במדינה, הרי דבר שתעבתי לך: "כל מום לא יהיה בו", ובא ולמד כאן,

ד היו בעירא דתיכלון תורין אמרין דרחליו וגדון דעזין:

ו) זאת הבהמה אשר תאכלו שור שיה כשבים ושה עזים:

ה אילא וטבא ויחמורא ויעלא ורימא ותורבלא ודיצא:

ה) איל וצבי ויחמור ואקו ודישן ותאו וזמר:

(איוב לט) יעלי סלע, הוא אשטנבו"ק (ת"א וחולין ס). ותאו • תורבל"א, (וכן פרש"י איוב ל"ט. ר"ה כו ב. וע"ע ברש"י חולין נט ב) תור היער. באל"א, יער בלשון ארמי.

פיכ"י וד"ה < זאת הבהמה וגו'. איל וצבי ויחמור • למדנו (ספרי. חולין עא) שהחיה בכלל בהמה, ולמדנו (חולין טג) שהבהמה וחיה טמאה מרבה מן הטהורה, שכל מקום פורט את המצט. ואקו • מתרגם: 'יעלא',

ו) וכל בעירא דסדיקא פרסתא ומטלפא טלפין תתין פרסתא מסקא פשרא בכעירא יתה תיכלון:

ו) וכל בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו:

בבהמה • (חולין טט) משמע מה שנמצא בבבהמה, אכל! מכאן אמרו (שם ע"ד) שהשלים נתר בשחיטת אמו.

כ"ט < מפרסת • סדוקה, פתרגומו. פרסה • פלאנט"ה (פוסזאה"ש) • ושסעת • חלוקה בשתי צפרנים, שיש סדוקה ואינה חלוקה בצפרנים, והיא

ז) וברם ית דין לא תיכלון ממסקי פשרא וממסדיקי פרסתא מטלפי טלפאי ית גמלא וית ארנבא וית טפזא ארי מסקי פשרא אנון ופרסתהון לא סדיקא מסאבין אנון לכון:

ז) אך את־זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה את־הגמל ואת־הארנבת ואת־השפן כי־מעלה גרה המה ופרסה לא הפריסו טמאים הם לכם:

בבהמות, מפני השסועה. ובעופות, מפני הראה, שלא נאמרו בתורת כהנים.

כ"ט < השסועה • (נדה כד) בריה היא שיש לה שני גבין ושני שרראות; אמרו רבותינו: (חולין ס"ג) 'למה נשנו?

ח) וית חזירא ארי מסדיק פרסתא הוא ולא פשר מסאב הוא לכון מבסרהון לא תיכלון ובנבלתהון לא תקרבון:

ח) ואת־החזיר כי־מפריס פרסה הוא ולא גרה טמא הוא לכם מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו: ם

הכהנים וגו', ומה טמאת המת חמורה, כהנים מזוהרים ואין ישראל מזוהרים; טמאת נבלה קלה, לא כל-שפן?!

כ"ט < ובנבלתם לא תגעו • (ת"ט) רבותינו פרושו: כרגל, שאדם חייב לטהר את עצמו כרגל. יכל יהיו מזוהרים בכל השנה? תלמוד-לוזמר (ויקרא כא): "אמר אל

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כאוכל, והכא נמי אפקיה לאכילה בלשון נגיעה. וכפל המלה היא, תאכלו ולא תגעו חדא מילתא היא,

יב ד) אמרין במסכת מכות (יד) שהיא אזהרה לאוכל, ואפקיה רחמנא בלשון נגיעה ליתן שיעור לנוגע

מתו אם מתו מימת עצמן לא תגעו בהן כדי לאכלן, כמו בכל קדש לא תגע ויקרא

(ט) אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִים כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת תֹאכְלוּ:

ט זת דין תיכלון מכל די במיָא כל די לה ציצין וקלפין תיכלון:

(י) וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טֵמֵא הוּא לָכֵם: ׀

י וכל די לית לה ציצין וקלפין לא תיכלון מסאָב הוא לָכֵן:

(יא) כָּל־צִפּוֹר טְהֵרָה תֹאכְלוּ:

יא כל צפר דקָא תיכלון:

כ"ט ◀ כָּל־צִפּוֹר טְהֵרָה תֹאכְלוּ • (קידושין נז) לְהַתִּיר מְשִׁלַּחַת שְׁבַמְצָרַע.

(יב) וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּרֶם וְהַעֲזוּיָה:

יב וזו די לא תיכלון מנהון נשרא וער ועזיָא:

כ"ט ◀ זֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם • לְאַסֵּר אֶת הַשְּׁחוּטָה.

(יג) וְהִרְאָה וְאֶת־הָאִיָּה וְהִדִּיָּה לְמִינָהּ:

יג וכת פנפא וטרפיתא ודיתא לזנה:

כ"ט ◀ וְהִרְאָה וְאֶת־הָאִיָּה וְגו' • היא רָאָה, היא אִיָּה, היא דִּיָּה, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָה 'רָאָה'? שְׂרוּאָה בְּיִתְרוֹ. וְלָמָּה הַזִּהְיָרָף בְּכָל שְׁמוֹתֶיהָ? שְׁלֹא לִיתָן פְּתוּחוֹן פֶּה לְבַעַל דִּין לְחֶלֶק, שְׁלֹא יְהֵא הָאוֹסְרָה

קורא אותה 'רָאָה', וְהֵבֵא לְהַתִּיר, אֹמֵר: 'זו, דִּיָּה שְׁמָה, או אִיָּה שְׁמָה, וְזוֹ לֹא אָסֵר הַכְּתוּב'. וּבַעֲוֹפוֹת פֶּרֶט לָךְ הַטְּמְאִים, לְלַמֵּד שְׁהַעוֹפוֹת הַטְּהוֹרִים מְרַבִּים עַל הַטְּמְאִים, לְפִיכָף פֶּרֶט אֶת הַמַּעַט.

(יד) וְאֶת כָּל־עֹרֵב לְמִינוֹ:

יד וזת כל ערבא לזנה:

(טו) וְאֶת בֵּית הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתְּחֵמָם וְאֶת־הַשְּׁחָף וְאֶת־הַנֶּגֶץ לְמִינֵהוּ:

טו וזת בת נעמיתא וציצא וצפר שקפא ונצא לזנוהי:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

דאי נוגע ממש קאמר, אכילה למה פתיבא. אם על הנגיעה הזוהר, על האכילה לא כל-שפן. ומיהו רבותינו אמרו (ת"כ וקרא יא ח) דבנגיעה ממש קאמר, ואזוהרה לישאל ברנל, כדאמר מר (ר"ה טו) חייב אדם לטהר עצמו ברנל: תורה ט

(ט) כל אשר לו סנפיר וקשקשת. תימה לי דגים למה נשנו, דבשלקא בהמה מפרש בחולין (סג) דנשנית מפני השסועה, ובעופות מפני הרָאָה, דגים למה נשנו יותר מחגבים, וצריך עיון. ועוד תימה לי, קרא שלישי לדגים דכתיב בפרשת שמני (ויקרא יא יב) כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת

[במים] שָׁקֵץ הוּא, לְמָה לִי, וְצָרִיף עִיּוֹן, בְּתוֹסּוֹפוֹת דְּחוּלִין: תורה י (יב) הַנֶּשֶׁר. אֵינוֹ אוֹתוֹ שְׁקוֹרִין אֵינְגִיל"א בְּלַעֲזוֹ, אַנְשׁוֹר בְּעֹרְבֵי, שְׁהָרֵי לֹא־גִיל"א יֵשׁ לוֹ אֶצְבַּע יְחִידָה, וְנֶשֶׁר מְפָרֵשׁ בְּאֵלוֹ טְרַפּוֹת (חולין סא) שְׁאִין לוֹ שׁוֹם סִימָן טְהֵרָה: תורה יג (יד) וְאֶת כָּל עֹרֵב. גַּם הוּא אֵינוֹ אוֹתוֹ שְׁקוֹרִין קוֹרְבִי"ל, כִּי הַקּוֹרְבִי"ל בְּדָקוֹ וּמִצְאוֹ שְׁיֵשׁ לוֹ אֶצְבַּע יְחִידָה וְזָפֵק וְאֵם בֶּן דוֹרֵס אִם הוּא עוֹרֵב, שְׁהָרֵי בְּאֵלוֹ טְרַפּוֹת (חולין סא) מְפָרֵשׁ דְּבַעֲוֵרֵב לִית בֵּיהּ אֶלָּא שְׁנֵי סִמְנֵי טְהֵרָה דְּהוּיָא בְּתַשַּׁע עֲשָׂרָה עוֹפוֹת טְמֵאִים, וְאֵי אֵינוֹ דוֹרֵס הוּא בֵּיהּ

שְׁלֹשָׁה סִמְנֵי טְהֵרָה, אֶלָּא וְדָאֵי דוֹרֵס הוּא, וְאֵם בֶּן הֵיכִי קָאֵמֵר הֵתֵם (שם סב) דְּעוֹף הֵבֵא לְפָנֵינוּ בְּשְׁנֵי סִמְנֵין טְהוֹר וּבְלִבְדֵּי שִׁפְיָר עוֹרֵב, וְאֵם דוּמָה לְעוֹרֵב וּמְפִיר נְמִי עוֹרֵב הֵיֶאֱף טְהוֹר, כִּינֵן דְּאֶמְרֵינָן דְּעוֹרֵב דוֹרֵס, וְהָא קֵיַימָא לָן דְּכָל עוֹף הַדוֹרֵס טֵמֵא. אֶלָּא וְדָאֵי אוֹתוֹ שְׁאֵנוּ קוֹרִין קוֹרְבִי"ל אֵינוֹ עוֹרֵב דְּקָרָא, אֶלָּא אוֹתוֹ שְׁנֵיֶמָה אוֹתוֹ רוֹקֵק בְּשַׁעַת תְּשַׁמִּישׁ וְדָאֵי הוּא עוֹרֵב (ראה סנהדרין סח) תורה טו

(טו) בֵּית הַיַּעֲנָה. לְהַכִּי נִקְטַב בַּת, לְפִי שְׁאִינָה רְאוּיָה אֶלָּא כְּשֵׁהִיא קְטַנָּה לְפִי שְׁבִשְׁרָה קְשָׁה כְּעֵץ כְּשֵׁהִיא גְדוּלָּה: וְאֶת הַנֶּגֶץ. גַּם הוּא אֵינוֹ אוֹתוֹ שְׁאֵנוּ

טז וְקָדְיָא וְקַפּוּפָא וּבְתָא : (מז) אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַיַּיִן וְהַתְּנַשְׁמֹת :

כ"ט • הַתְּנַשְׁמֹת • קַלְב־א שוּרִי"ץ (פלעדערמייז) •

יז וְקָתָא וּבִרְקָקָא וְשְׁלֵי נוּבָא : (יז) וְהַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֵמָה וְאֶת־הַשְּׁלֵף :

כ"ט • שְׁלֵף (חולין סג) הַשּׁוּלָה דְּגִים מִן הַיָּם •

יח וְחִדְרִיתָא וְאִבּוּ לְזִנְהָ וְנַגְר טוּרָא : (יח) וְהַחֲסִידָה וְהַאֲנַפָּה לְמִינָהּ וְהַדּוּכִיפַת וְהַעֲטֹלָף :

כ"ט • דּוּכִיפַת • הוּא תְּרַנְגוּל הַבֵּר, וּבְלַע"ז הַרופ"א (ווידעהאפף), וְכַרְבֵּלְתוּ כְּפוּלָה •

יט וְכָל רַחֲשָׁא דְעוּפָא מְסָאָב הוּא לְכוּן לָא : (יט) וְכָל שְׂרִץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכְלוּ :

וְהָאָכְלוּן ?

כ"ט • שְׂרִץ הָעוֹף • הֵם הַנְּמוּכִים הַרוֹחֲשִׁים עַל הָאָרֶץ, כְּגוֹן : זְבוּבִין, וְצַרְעִים וְחַגְבִּים טְמֵאִים, הֵם קְרוּיִים 'שְׂרִץ' •

כ פֶּל־עוֹף טָהוֹר תֵּאָכְלוּ : (כ) כָּל עוֹפָא דְכִי תִיכְלוּן :

כ"ט • פֶּל־עוֹף טָהוֹר תֵּאָכְלוּ • וְלֹא אֶת הַטְּמֵא, כֹּא לִיתֵן 'עֲשֵׂה' עַל 'לֹא תַעֲשֵׂה', וְכֵן בְּכַהֲמָה : "אוֹתָהּ תֵּאָכְלוּ" וְלֹא בְּכַהֲמָה טְמֵאָה, וְ'לֹא תַעֲשֵׂה' •

כא לֹא תֵאָכְלוּ כָּל־נְבֵלָה לְגַר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאֵכְלָהּ אֹ מִכּוֹר לְנִכְרֵי כִי עִם קְדוֹשׁ אֲתָהּ לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ : (כא) לֹא־תֵאָכְלוּ כָּל־נְבֵלָה לְגַר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאֵכְלָהּ אֹ מִכּוֹר לְנִכְרֵי כִי עִם קְדוֹשׁ אֲתָהּ לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ : פ

כ"ט • לְגַר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵיךָ • גַּר תּוֹשֵׁב, שֶׁקִּבַּל עָלָיו שְׂלֵא לַעֲבֹד עֲבוּדַת־זָרָה וְאוּכַל לְבָלוֹת. כִּי עִם קְדוֹשׁ אֲתָהּ לַה' • (ספרי) קְדוֹשׁ אֶת עֲצֻמָּךְ בְּמִתָּר לךְ, דְּבָרִים הַמְּתָרִים וְאַחֲרֵים נוֹחֲגִים בָּהֶם אִסּוּר, אֵל תִּתְּרֵם בְּפִנְיֵיהֶם. לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי • (חולין קיג) שְׂלֵשׁ פְּעָמִים, פָּרֵט לַחֲיָה, וְלַעוֹפּוֹת וְלַבְּהֵמָה טְמֵאָה. לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי וְגו' •

~ יום חמישי כ"ה מנחם-אב ~

כב עֲשֵׂר תַעֲשִׂר אֶת כָּל־תְּבוּאוֹת זְרַעְךָ הַיֵּצֵא : (כב) עֲשֵׂר תַעֲשִׂר אֶת כָּל־תְּבוּאוֹת זְרַעְךָ הַיֵּצֵא : הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה : כב עֲשֵׂרָא תַעֲשִׂר יָת כָּל עֲלֵלַת זְרַעְךָ דִּיפּוּק חַקְלָא שְׂתָא בְּשִׂמָא :

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר
קורין אשפרבי"ר, שְׁהָרִי שְׂלֵשָׁה (סימנים) סימני טְהָרָה יֵשׁ לוֹ כַּדְמִסִּיק בְּאֵלוֹ טְרַפּוֹת (חולין סא) תִּלְתָּא הַדְרִי בְכוּלָהּ, וּמוֹכְחֵי הַתּוֹסְפוֹת הֵתָם (סב) דִּיהִסְמֵן שְׂאִינּוֹ אֵלָא בְּפָרְס אֹ
בְּעוֹנֵיהָ הָיִ קוֹרְקוֹן נִקְלָף, וְאִם בֵּן הַשְּׂלֵשָׁה סִמְנֵי טְהָרָה דְּהוּוּ בְּנֵץ הוּוּ אֶצְבַּע יְתִירָה וְאִינּוֹ דוֹרְס, וְאִשְׁפּוּרִי"ר אֲנּוֹ רוֹאִים בְּכָל יוֹם שֶׁהוּא דוֹרְס, בֵּין לְפִירוּשׁ רִש"י (שם נט. ד"ה הדרוס) שְׂאוּחָז
הַמְּאָכַל בְּרַגְלָיו, בֵּין לְפִירוּשׁ רַבִּינוּ תָם (שם סא. תוס' ד"ה הדרוס) שְׂפִירֵשׁ דוֹרְס וְאוּכַל הָעוֹף מְחִיִּים : תוֹרָה טו
(כב) הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה. אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו'ל' (תנחומא יח) [אין]

לְהַתְּבַשֵּׁל, אֲנִי מוֹצִיא רוּחַ קָדִים וְהִיא מְשַׁדְּפָתָן, שְׁנֵאָמַר (מלכים ב כו) : "וּשְׁדָּפָה לְפָנַי קָמָה", וְכֵן לְעִנְיָן בְּבוּרִים. שְׁנָה שְׁנָה • (ספרי) מִכָּאן שְׂאִין מְעַשְׂרִין מִן הַחֲדָשׁ עַל הַיֶּשֶׁן.

וְכֵן עֵשֶׂר תְּעַשֵּׂר • (תנחומא) מָה עִנְיָן זֶה אֶצֶל זֶה ? אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל : 'לֹא תִגְרְמוּ לִי לְבַשֵּׁל גְּדִיִּים שֶׁל תְּבוּאָה, עַד שֶׁהֵן בְּמַעַי אֲמוּתִיהֶן, שְׂאֵם אֵין אֲתֶם מְעַשְׂרִים מְעַשְׂרוֹת כְּרָאוּי, כְּשֶׁהוּא סְמוּךְ

~ נקודות משיחות קודש ~

הַשְּׂמִים. וְכֵן נִפְסַק לְהִלְכָה (טור יו"ד הלכות צדקה סרמ"ז), שְׁבָכַל דָּבָר אָסוּר לְנִסּוֹת אֶת ה', חוּץ מִדְּבַר זֶה. וְהִנֵּה, הַרְמ"א שֶׁם הִבִּיא דְעָה שֶׁהַדָּבָר אָמוּר רַק בְּמַעֲשֵׂר. אָבַל הַסְּכֵמַת רַב הָאֲחֻרוּנִים, וְכֵן אֵיתָא בְּסִפְרֵי חֲסִידִים (סקמ"ד), שְׁמַתָּר לְנִסּוֹת אֶת ה' גַּם בְּשָׂר צְדָקָה. (שיחות "ג תמוז תשי"ב - תורת מנחם, התועדויות 1 עמ' 54)

עֵשֶׂר תְּעַשֵּׂר (יד, כב) עֵשֶׂר בְּשָׁבִיל שְׁתַּתְּעַשֵּׂר (תענית ט, א) מִבְּאֵר בְּגִמְרָא שָׁם, שְׁבַמְצוֹת מַעֲשֵׂר מִתֵּר לְנִסּוֹת אֶת ה', אִף דְּכֵתִיב (נְאֻתָּמָן ו, טו) לֹא תִנְסוּ אֶת ה', וְכִמּוּ שְׁנֵאָמַר (מלאכי ג, י) : הִבִּיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאֹצֵר . . . וּבְחֻנוּנֵי נָא בְּזֹאת . . . אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אַרְבּוֹת

כג ותיכול קדם יי אלהך באתרא די יתרעי לאשרא שכתה תמן מעשר עבוך חמרך ומשךך ובכורי תורך וענך בדיל דתילך למדחל קדם יי אלהך כל יומיא :

(כג) וְאֶכְלֹתָ לְפָנָי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר לְשִׁבְן שְׂמוֹ שֶׁם מַעֲשֵׂר דְּגַנְךָ תִּירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקִרְךָ וְצִאנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל-הַיָּמִים:

בְּכָל מָקוֹם, שְׁנֵאָמַר (שם) : "וְאֶכְלֹתֶם אוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם"; עַל-כִּרְחֹךְ זֶה מַעֲשֵׂר אַחַר הוּא.

כש"י • וְאֶכְלֹתָ וְגו' • זֶה מַעֲשֵׂר שְׁנִי, שְׁכָבֵר לְמַדְנוּ לִיתֵן מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן לְלוֹוִיִּם, שְׁנֵאָמַר (במדבר יח) : "כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'", וְנִתֵּן לָהֶם רִשׁוֹת לְאָכְלוּ

כד וראי יסגי מנף ארחא ארי לא תפול למטלה ארי יתרחק מנף אתרא די יתרעי יי אלהך לאשרא שכתה תמן ארי בכרכך יי אלהך :

(כד) וְכִי-יִרְבֶּה מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאתוֹ כִּי-יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׂמוֹ שֶׁם כִּי יִבְרַךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כש"י • כִּי יִבְרַכְךָ • שְׁתַּהֲא הַתְּבוּאָה מְרַבָּה לְשֹׂאת.

כה ונתן בכספא ותצור כספא בידך ותתן לאתרא די יתרעי יי אלהך בה :

(כה) וְנָתַתָּה בְּכֶסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

אֱלֹהֵיכֶם, וְגַבֵּי מַעֲשֵׂר כְּתִיב (מלאכי ג י) הִבִּיאוּ אֶת הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאֹצֵר וּבְחֻנוּנֵי נָא בְּזֹאת וְגו'. וְדָרְשׁוּ רַבְחִינּוּ ז"ל (תענית ט) מֵאִי עַד בְּלִי דִי (מלאכי שם) עַד שְׁיָבְלוּ שְׁפֹתֵיכֶם מְלוּמָר דִּי: תורה כד

תירושה, ואם לאו הרי הוא דגני ותירושי, שְׁנֵאָמַר (דושע ב יא) לְכֵן אֲשׁוּב וְלִקְחֹתִי דְגַנִּי בְּעֵתוֹ וְתִירוּשֵׁי בְּמוֹעֲדוֹ (תנחומא יח). וְעוֹד בּוֹא וּרְאֵה כְּמָה גְּדוֹל כֶּחֵן שֶׁל מַעֲשְׂרוֹת, שְׁבָכַל הַתּוֹרָה כְּתִיב (לעיל ו טו) לֹא תִנְסוּ אֶת ה'

מְעַשְׂרִין לְשָׁנָה אַחֲרָת. דָּבָר אַחַר, אִם אֲתָה מַעֲשֵׂר שְׁנָה זֹו אֲתָה זֹוכֵה לְעַשֵּׂר בְּשָׁנָה הַבָּאָה (תנחומא ישן הוספה א): תורה כג (כג) מַעֲשֵׂר דְּגַנְךָ תִּירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. אִם אֲתָה מַעֲשֵׂר כְּרָאוּי הָרִי הוּא דְּגַנְךָ

כז ונתתה הכסף בכל אשר-תאווה נפשך בבקר
ובצאן ובביתך ובכל אשר תשאליך נפשך
ואכלת שם לפני יהוה אלהיך ושמת אתה וביתך:

כט"א < בכל אשר-תאווה נפשך • כלל. בבקר
ובצאן ובביתך ובכל אשר תשאליך

כז והלוי אשר-בשעריך לא תעזבנו כי אין לו
חלק ונחלה עמך: ם

כט"א < והלוי וגו' לא תעזבנו • מליטן לו מעשר
ראשון. כי אין לו חלק ונחלה עמך • (כט"א) יצאו

כח מקצה ו שלש שנים תוציא את-כל-מעשר
תבואתך בשנה ההוא והנחת בשעריך:

כט"א < מקצה שלש שנים • בא ולמד, שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה לשמטה, שיבצרם
מן הבית בשלישית.

כט ובא הלוי כי אין-לו חלק ונחלה עמך והגר
והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו
למען יברכך יהוה אלהיך בכל-מעשה ידך אשר
תעשה: ם

כט"א < ובא הלוי • ויטל מעשר ראשון. והגר
והיתום • ויטלו מעשר שני, שהוא של עני של
שנה זו, ולא תאכלנו אתה בירושלים כדרך
שנזקקת לאכל מעשר שני של שתי שנים. ואכלו
ושבעו • תן להם כדי שביעה, מכאן אמרו: 'אין

כט וייתי לנאה ארי לית לה חלק ואחסנא
עמך וגירא ויתמא וארמלא די בקרויך
וייכלון וישבעון גדיל די יברכנך יי אלהך
בכל עובדי ידך די מעבד:

כט"א < פוחתין לעני בגרן וכי'. ואתה הולך לירושלים
במעשר של שנה ראשונה ושניה שהשהית,
ומתנדה: (דברים כ) "בערתי הקדש מן הבית", כמו
שמפרש (שם) ב"כי תכלה לעשר".

~ יום שישי כ"ו מנחם-אב ~

טו (א) מקץ שבע-שנים תעשה שמטה:
כט"א < מקץ שבע-שנים • כל "שבע שנים" לכל
מלך ומלך? תלמוד-לומר: "קרבה שנת השבע",
ואם אתה אומר שבע שנים לכל מלך ומלך

כז וזה דבר השמטה שמוט כל-בעל משה ידו
אשר ישה ברעהו לא יגש את-רעהו ואת-אחיו
כי-קרא שמטה ליהוה:

כשי"א שמוט פל-בעל משה ידו • שמוט את ידו של כל בעל משה.

ג מן פר עממין תתבע ודי יהי לך עם אחוד
תשמוט ידך :

(ג) אַתְּהַנְכִּירַי תִּגְשׁ וְאִשֶּׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת־אֲחִיךָ
תִּשְׁמַט יָדְךָ :

ד לחוד ארי לא יהי בך מספנא ארי ברכא
יברכנך יי בארעא די יי אלקה יהב לך
אחסנא למירתה :

(ד) אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה־בְּךָ אֲבִיוֹן כִּי־בִרְךָ יִבְרַכְךָ יְהוָה
בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן־לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ :

ה וקשאין אתם עושים רצונו של מקום,
אביונים בכם. אביון, דל מעני, ולשון 'אביון'
שהוא תאב לכל דבר.

כשי"א אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה־בְּךָ אֲבִיוֹן • ולהלן הוא
אומר: "כי לא יחדל אביון"? אלא בזמן שאתם
עושים רצונו של מקום, אביונים באחרים ולא

ו לחוד אם קבלא תקבל למימרא דיי אלקה
למטר למעבד ית פל תפקדתא הדא די אנא
מפקדך יומא דין :

(ה) רַק אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי
מִצְוֶיךָ הַיּוֹם :

כשי"א רַק אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע • אז לא יהיה בך אביון. שמוע תשמע • שמע קמצא, משמיעין אותו הרבה.

ז ארי יי אלקה ברכך קמא די מליל לך
ותוורף לעממין סגיאין ואת לא תוורף
ותשלוט בעממין סגיאין וברך לא ישלטון :

(ו) כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכְּךָ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְךָ וְהִעֲבַטְתָּ
גוֹיִם רַבִּים וְאֶתְּהָ לֹא תִעֲבֹט וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם רַבִּים
וּבְךָ לֹא יִמְשְׁלוּ ׀ ׀

ח לזה מזה ומלנה לזה? תלמוד-לומר: "ואתה לא
תעבט". ומשלת בגוים רבים • יכל עובדי-כוכבים
אחרים מושלים עליך? תלמוד-לומר: "ובך לא
ימשלו".

כשי"א כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְךָ • והיכן דבר? (דברים כח) "ברוך
אתה בעירי". והעבטת • כל לשון הלוואה, כשנופל
על המלוה, נופל בלשון מפעיל, כגון: "והלית",
"והעבטת", ואם היה אומר "ועבטת", היה נופל על
הלוה, כמו "והלית". והעבטת גוים • יכל שתהא

ט ארי יהי בך מספנא חד מאחיה בתדא
מקרניה בארעא דיי אלקה יהב לך לא
תתקף ית לבך ולא תקפץ ית ידך מאחוד
מספנא :

(ז) כִּי־יְהוָה בְּךָ אֲבִיוֹן מֵאֶחָד אֲחִיךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ
בְּאֶרְצְךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לֹא תֵאֲמַיִן
אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ מֵאֲחִיךָ הָאֲבִיוֹן :

י לךך נאמר: "לא תאמץ"; יש לך אדם שפושט את
ידו וקופצה, לךך נאמר: "ולא תקפץ". מאחיה
האביון • אם לא תתן לו, סופך להיות אחיו של
אביון.

כשי"א כִּי־יְהוָה בְּךָ אֲבִיוֹן • התאב, תאב קודם.
מאחד אחיה • אחיד מאביד קודם לאחיד מאמך.
שעריך • עניי עירך קודמים לעניי עיר אחרת. לא
תאמץ • יש לך אדם שמצטער אם יתן אם לא יתן,

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

מינה האי מאן דתפיס בתדא מסכתא
ומוקרין ליה כגון תרתין, צריך
למימר בתדא לחדא אגא
תפיס: תורה ג

השמשה]. וכן ברוצח כתיב (להלן ט ד)
וזה דבר הרצח, שגלה לעיר מקלט
צריך לומר רוצח אני (מכות יב).
ובירושלמי (מכות פ"ב ד"ד) מסיק שמע

(ב) וזה דבר השמשה. מפאן
אמרו רבותינו (גישן א) הפורע לחבירו
בשמשה צריך שיאמר לו משמט
אני, ואם אמר לו אף-על-פי-כן -
קבל הימנו, שנאמר וזה דבר

ח אֵלָא מַפְתַּח תַּפְתַּח יַת יָדְךָ לָהּ וְאוֹזְפָא תוֹזְפְנָה כְּמַסַּת חֶסְרוֹנָה דִּיחֻסֵּיר לָהּ: (ה) כִּי־פָתַח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לֹא וְהַעֲבַט תַּעֲבִיטְנֹה דִּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יַחְסֵר לֹא:

אָפּלו סוּס לְרַכֵּב עָלָיו וְעָבַד לְרוּץ לְפָנָיו. לֹא • (כתובות טו) זֹו אִשָּׁה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית ח): "אָעֲשֶׂה לֹו עֵזֶר כְּנַגְדּוֹ".

כִּי־פָתַח תִּפְתַּח • אָפּלו כְּמָה פְּעָמִים. כִּי־פָתַח תִּפְתַּח • הָרִי 'כִּי' מְשַׁמֵּשׁ בַּלְשׁוֹן 'אֵלָא'. וְהַעֲבַט תַּעֲבִיטְנֹה • אִם לֹא רָצָה כְּמַתְנָה, תֵּן לֹו בְּהַלְוָאָה. דִּי מַחְסְרוֹ • וְאִי אַתָּה מַצְוָה לְהַעֲשִׂירוֹ. אֲשֶׁר יַחְסֵר לֹו •

~ נקודות משיחות קודש ~

נתון תתן - אפילו מאה פעמים

בְּנִיתִנָּה הַצְדָּקָה שְׁתַּהֲיֶה בְּסִבְרָ פְּנִים יְפוֹת וְכִיּוֹצֵא בְּזָה. אַף בְּפִסּוּק הַשְּׁנַי מְדַבֵּר עַל נִתְיַנְתַּח הַצְדָּקָה בְּפַעַל, שְׁאִם כְּשִׁ"קְרָבָה שְׁנַת הַשְּׁבַע . . וְרָצָה עֵינְךָ בְּאַחִיד הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לֹו" - "נָתוֹן תִּתֵּן לֹו". וְעַל־פִּי־זָה מוֹכֵן טַעַם הַשְּׁנַי בְּפִרוּשׁ רַש"י, כִּי רַק עַל נִתְיַנְתַּח בְּפַעַל אֲפָשֶׁר לְצוּוֹת שְׁתַּהֲיֶה אֲפִילוֹ מֵאַה פְּעָמִים, אָבַל עַל פְּתִיחַת הַלֵּב (שְׁהִיא רְגֵשׁ שְׁבַלֵּב) קָשָׁה לְצוּוֹת שִׁיפְתַּח אֶת לְבוֹ מֵאַה פְּעָמִים! וְקַל־לְהַכִּיֵּן.

כִּי־פָתַח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לֹו . . נָתוֹן תִּתֵּן לֹו פְּתוּחַ תִּפְתַּח - אֲפִילוֹ כְּמָה פְּעָמִים. נָתוֹן תִּתֵּן - אֲפִילוֹ מֵאַה פְּעָמִים (טו, ח - י. רש"י) יֵשׁ לְעֵינַי מְדוּעַ עַל הַפִּסּוּק הָרִאשׁוֹן פֶּרֶשׁ רַש"י שֶׁמְלַמְּדֵנוּ לְפָתַח אֲפִילוֹ כְּמָה פְּעָמִים, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁפֶרֶשׁ "נָתוֹן תִּתֵּן" שֶׁהוּא אֲפִילוֹ מֵאַה פְּעָמִים? וְיֵשׁ לוֹמַר בְּפִשְׁטוּת: הַפִּסּוּק "פְּתוּחַ תִּפְתַּח" בָּא בְּהַמְשָׁךְ לְפִסּוּק שֶׁלִּפְנֵי־זָה "לֹא תִאֲמֵץ אֶת לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ גו'" וְלֹא־תִרְיֹוֹה מִמִּשְׁיָךְ "כִּי פְתוּחַ תִּפְתַּח", דְּמְדַבֵּר עַל פְּתִיחַת הַלֵּב

(על-פי לקוטי-שיחות, חלק ל"ד, עמוד 82 ואילך)

ט אַסְתַּמַּר לָךְ דִּילְמָא זְהִי פְתִיחַ עִם לְבָבְךָ בְּרִשַׁע לְמִימַר קְרִיבָא שְׁתָּא שְׁבִיעֵתָא שְׁתָּא דְשִׁמְטָתָא וְתִבְאַשׁ עֵינְךָ בְּאַחוּד מִסְפְּנָא וְלֹא תִתֵּן לָהּ וְיִקְרִי עָלְךָ קָדָם יְיָ וְיִהִי כָךְ חוֹבָא:

(ט) הַשְּׁמַר לָךְ פְּנִי־יְהִיָּה דְבָרְךָ עִם־לְבָבְךָ בְּלִיעַל לְאֹמַר קְרִיבָה שְׁנַת־הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאַחִיד הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לֹו וְקָרָא עָלְיָךְ אֶל־יְהוָה וְיִהְיֶה כְךָ חֲטָא:

עֲלִידְךָ? מְמַהֵר אָנִי לִיפְרַע עַל־יְדֵי הַקּוֹרָא, יוֹתֵר מִמֵּי שְׁאִינוֹ קוֹרָא.

כִּי־פִי וְקָרָא עָלְיָךְ • (ספרי) זְכַל מַצְוָה? תְּלִמּוּד־לוֹמַר (דברים כד): "וְלֹא יִקְרָא". וְהָיָה כָךְ חֲטָא • מְכַל־מְקוֹם, אָפּלו לֹא יִקְרָא. אִם־כֵּן לְמָה נִאָּמַר: "וְקָרָא

יִמְטֵן תִּתֵּן לָהּ וְלֹא יִבְאַשׁ לְבָבְךָ בְּמַתְנָךְ לָהּ אַרְי פְּדִיל פְּתִיחַת הַדִּין יִבְרַכְנָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּכָל עוֹבְדְךָ וְכָכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ:

(י) נָתוֹן תִּתֵּן לֹו וְלֹא־יִרַע לְבַבְךָ בְּתַתֵּךְ לֹו כִּי בְּגַלְלִי הַדְּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:

כִּי־פִי נָתוֹן תִּתֵּן לֹו • אָפּלו מֵאַה פְּעָמִים. לֹו • בֵּינוּ וּבֵינְךָ. כִּי בְּגַלְלִי הַדְּבָר • אָפּלו אֲמַרְתָּ לִיתֵּן, אַתָּה נוֹטֵל שְׂכַר הָאֲמִירָה עִם שְׂכַר הַמַּעֲשֶׂה.

יֵא אַרְי לֹא יִפְסוּק מִסְפְּנָא מִגּוֹ אַרְעָא עַל כֵּן אֲנָא מְפַקְדְךָ לְמִימַר מַפְתַּח תִּפְתַּח יַת יָדְךָ לְאַחוּד לְעֵנְיָךְ וְלְמַסְפְּנָךְ בְּאַרְעָךָ:

(יא) כִּי לֹא־יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקְרַב הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי אֲנֹכִי מִצְוָה לְאֹמַר פְּתַח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לְאַחִיד לְעֵנְיָךְ וְלְאַבְיָנְךָ בְּאַרְעָךָ: ם

כש"ל <על-פני • (שם) מפני כן. לאמר • (ספרי) עצה לטובתך אני משיאך. לאחיד לעניך • לאיזה אחר?

יב ארי יזדבן לך אחיך פר ישראל או בת ישראל ויפלהנך שית שנין ובשמתא שביעתא תפטרנה פר חורין מעמך:

(יב) פיימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים ובשנה השביעת תשלחנו חפשי מעמך:

אף היא תצא בשש, ולא שמכרוה בית-דין, שאין האשה נמכרת בגנבתה, שנאמר: "בגנבתו", ולא 'בגנבתה', אלא בקטנה שמכרה אביה; ולמד פאן שאם יצאו שש שנים קדם שתביא סימניו, תצא. ועוד חדש פאן: "העניק תעניק".

כש"ל <פיימכר לך • (קידושין יד) על-ידי אחרים, שמכרוהו בית-דין בגנבתו - הכתוב מדבר, והרי פבר נאמר (שמות כא): "כי תקנה עבד עברי", ובמכרוהו בית-דין הכתוב מדבר? אלא מפני שני דברים שנתחדשו פאן: אחר, שכתוב "או העבריה",

יג וארי תפטרנה פר חורין מעמך לא תפטרנה ריקנין:

(יג) וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם:

יד אפרשא תפרש לה מענה ומאדךך וממעצרתך די ברכנה יי אלהך תתן לה:

(יד) העניק תעניק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך אשר ברכך יהוה אלהיך תתן-לו:

ולמה נאמרו אלו? מה אלו מיוחדים שהם בכלל ברכה, אף כל שהוא בכלל ברכה, יצאו פרדות. ולמדו רבותינו במסכת קדושין ב'גזרה-שנה' פמה נותן לו מפל מין ומין.

כש"ל <העניק תעניק • לשון עדי, פגבה ובמראית העין. דבר שיהא נפר שהטיבת לו. ויש מפרשים לשון הטענה על צוארו. מצאנך ומגרנך ומיקבך • כל אין לי אלא אלו בלבד? תלמוד-לומר: "אשר ברכך", מפל מה שברכך בוראך.

טו ותדבר ארי עבדא הוימא בארעא דמצרים ופרקך יי אלהך על פן אנא מפקדך ות פתגמא דדין יומא דין:

(טו) וזכרת פי עבד הוית בארץ מצרים ויפדך יהוה אלהיך על-פן אנכי מצונך את-הדבר הזה היום:

כש"ל <וזכרת פי עבד הוית • והענקתי ושניתי לך מבזת מצרים ובזת הים, אף אתה הענק ושנה לו.

טז ויהי ארי ימר לך לא אפוק מעמך ארי דחמך ונת אנש ביימך ארי טב לה עמך:

(טז) והיה פייאמר אליך לא אצא מעמך פי אהבך ואת-ביתך פי טוב לו עמך:

יז ותסב ות מרצעא ותתן באדנה ויבדשא ויהי לך עבד פלח לעלם ואף לאמתך תעבד פן:

(יז) ולקחת את-המרצע ונתתה באזנו ובדלת והיה לך עבד עולם ואף לאמתך תעשה-פן:

לה, יכל אף לרציעה השנה הכתוב אותה? תלמוד-לומר: (שמות כא) "ואם אמר לאמר העבד", עבד נרצע ואין אמה נרצעת.

כש"ל <עבד עולם • יכל כמשמעו? תלמוד-לומר (ויקרא כה): "ושבתם איש אל אחוזתו, ואיש אל משפחתו תשובו", הא למדת, שאין זה אלא עולמו של יובל (מכילתא). ואף לאמתך תעשה-פן • הענק

יח לא יקשי בעינך במפטרך ותה פר חורין מעמך ארי על חד תרין באגר אגירא פלחך שית שנין ויברכנך יי אלהך בכל די תעבד:

(יח) לא-יקשה בעינך בשלחך אתו חפשי מעמך פי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים יהוה אלהיך בכל אשר תעשה: פ

כ"ז « פִּי מִשְׁנֵה שְׂכָר שְׂכִיר • מִפְּאֵן אֲמָרוּ: עֶבֶד עֲבָרִי עוֹבֵד בֵּין בָּיִם וּבֵין בְּלִילָה, וְזֶהוּ כְּפָלִים

~ נקודות משיחות קודש ~

<p>היינו שיהיה הכל על-פי דיני התורה. ואז יהיה כלי ראוי לברכת ה', ובשנים: א. תהיה לו פרנסה בריוח. ב. הפרנסה תלך למקום הראוי.</p>	<p>וברכה ה' אלקיך בכל אשר תעשה (טו, יח) על האדם רק לעשות כלי לפרנסתו, ולהשתדל בכל כחו שהכלי יהיה תהור מפל סיג ופסלת של אונאה וכדומה,</p>
---	--

(היום יום, כו סיון)

~ שבת קודש כ"ז מנחם-אב ~

(יט) פִּלְה־בְכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצִאֲנֹךְ הַזֶּכֶר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבִכָר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגְזוּ בְכוֹר צֹאנֶךָ:

יט כל בוכרא די יתליד בתוךך ובצענך דוקרין תקדש קדם יי אלהיך לא תפלה בבוכרא דתוךך ולא תגזו בוכרא דענך:

כ"ט « פִּלְה־בְכוֹר וגו' תקדיש • ובמקום אחר הוא אומר "לא יקדיש איש אתו" (ויקרא כז). הא כיצד? אינו מקדישו לקרבן אחר, וכאן למד שמצנה לומר: 'הרי אתה קדוש לבכורה' (ערכין כט). דבר אחר: אי אפשר לומר 'תקדיש', שפבר נאמר: "לא יקדיש",

ואי אפשר לומר: "לא יקדיש", שהרי כבר נאמר: "תקדיש", הא כיצד? מקדישו אתה הקדש עלוי, ונותן להקדש כפי טובת הנאה שבו. לא תעבד בְּבִכָר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגְזוּ וגו' • אף החלופי – למדו רבותינו (בכורות כח) שאסור, אלא שדבר הפתוח בהנה.

(כ) לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שְׁנֵה בְשֵׁנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֶתְּךָ וּבֵיתְךָ:

כ קדם יי אלהיך תיכלנה שתא בשתא באתרא די יתרעי יי את ונאנש ביתך:

כ"י « לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ • לכהן הוא אומר, שפבר מצינו שהוא ממתנות כהנה, אחד תם ואחד בעל מום, שנאמר (במדבר יח): "ובשרם יהיה לך וגו'". שנה בשנה • מפאן, שאין משהין אותו יותר על שנתו, יכל יהא פסול משעברה שנתו? כבר הקש למעשר, שנאמר (לעיל ד): "ואכלת לפני ה' אלהיך

מעשר דגנך תירשך ויצהרך, ובכורות בקרך וצאנך", מה מעשר שני אינו נפסל משנה לחברתה, אף בכור אינו נפסל, אלא שמצנה תוף שנתו. שנה בשנה • אם שחטו בסוף שנתו, אוכלו אותו היום, ויום אחד משנה אחרת; למד שנאכל לשני ימים ולילה אחד (ספרי).

(כא) וּכְיִיְהִיָּה בּוֹ מוֹם פִּסְחָ אוֹ עוֹר כֹּל מוֹם רָע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כא ונארי יהי בה מומא חגיר או עויר כל מום ביש לא תכסנה קדם יי אלהיך:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

אכל שלש שנים לא מצי למחוי בלא עיבור ואין מפסיד לא זה ולא זה: תורה יט	שנים דשכיר. ולכך הרגילו לשכיר שלש שנים, שאילו היו שוקרין לשנה או לשנתים פעמים דאיכא עיבור ופעמים דליכא ונמצא האחד מפסיד,	(יח) פִּי מִשְׁנֵה שְׂכָר שְׂכִיר. וּשְׂכָר שְׂכִיר הוּא שְׁלֹשׁ שָׁנִים (פִּימִי) [כִּשְׁנֵי] שְׂכִיר וְנִקְלָה כְּבוֹד מוֹאֵב (ישעיה טז יד), וְאִם כֵּן זֶה שְׂעוּבָד שֵׁשׁ שָׁנִים הָיִי פִי
--	--	---

כ"ט • מום • כָּלֵל. פֶּסַח או עֹר • פָּרֵט. כָּל מוֹם רָע • חֹזֵר וְכָלֵל, מֵה הַפָּרֵט מִפְּרֹשׁ: מוֹם הַגְּלוּי וְאֵינוֹ חוֹזֵר, אִךְ כָּל מוֹם שֶׁבְּגִלּוּי וְאֵינוֹ חוֹזֵר.

כב בְּקִרְוֵיךָ תִּיכְלְמָה מִסָּאֲבָא וְדִקְיָא כְּחֵדָא
כבֵּסֵר טְבִיָּא וְאִילָא: (כב) בְּשַׁעֲרֵיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו כַּצְּבִי
וְכֹאִיל:

כג רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ
כַּמַּיִם: פ (כג) רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ
כַּמַּיִם: פ

כ"ט • רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל • שְׁלֵא תֹאמַר: הוֹאִיל
וְכָלוּ הַתֵּר הַבָּא מִכָּלֵל אֲסוּר הוּא, שְׁהֵרִי קָדוֹשׁ

טז (א) שְׁמֹר אֶת־חֲדָשׁ הָאֲבִיב וְעִשִׂיתָ פֶּסַח
לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֲדָשׁ הָאֲבִיב הוֹצִיאֲךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה:

כ"ט • שְׁמֹר אֶת־חֲדָשׁ הָאֲבִיב • מִקְדָּם בּוֹאוּ,
שְׁמֹר שֶׁיְהִי רְאוּי לְאֲבִיב, לְהִקְרִיב בּוֹ אֶת מִנְחַת
הַעֹמֵר, וְאִם לֹאוּ, עֲבֹר אֶת הַשְּׁנָה. מִמִּצְרַיִם
לַיְלָה • וְהֵלֵא בַיּוֹם יֵצְאוּ, שְׁנֹאמֵר (כַּמְדַּבֵּר ל:)

(ב) וְזָבַחְתָּ פֶסַח לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לְשֶׁפֶן שְׂמוֹ שֵׁם:

כ"ט • וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן • שְׁנֹאמֵר:
"מִן הַכֹּבָשִׁים וּמִן הָעִזִּים תִּקְחוּ". וּבָקָר • (ספרי)
תִּזְבַּח לְחֻגִיגָה, שְׂאֵם נִמְנוּ עַל הַפֶּסַח חֲבוּרָה

(ג) לֹא־תֹאכַל עָלָיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכְלֶנּוּ
מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזוֹן יֵצְאֶת מֵאָרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן
תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם יֵצְאוֹךָ מֵאָרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

כ"ט • לֶחֶם עֲנִי • לֶחֶם שֶׁמִּזְכִּיר אֶת הָעֲנִי שֶׁנִּתְעַנּוּ
בְּמִצְרַיִם. כִּי בַחֲפוּזוֹן יֵצְאֶת • וְלֹא הִסְפִּיק בְּצַק
לְהִתְחַמֵּץ וְנָה יִהְיֶה לֶךְ לְזַכְרוֹן, וְחֲפוּזוֹן לֹא שֶׁלֶךְ הִיָּה

(ד) וְלֹא־יִרְאֶה לְךָ שְׂאֵר בְּכָל־גִּבְלֶיךָ שִׁבְעַת יָמִים
וְלֹא־יִלֵּין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן לְבָקָר:

כ"ט • וְלֹא־יִלֵּין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן לְבָקָר • אֲזַהֲרָה לְמוֹתִיר בְּפֶסַח דְּוֵרוֹת, לְפִי
שְׁלֵא נֹאמַר אֱלֹא בְּפֶסַח מִצְרַיִם, וַיּוֹם רֵאשׁוֹן הָאָמֹר

כָּאֵן הוּא י"ד בְּנִיסָן, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר: (שְׁמוֹת יב) "אִךְ
בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבֵּיתְכֶם", וְלְפִי
שֶׁנִּסְתַּלַּק הַכֶּתוּב מֵעֲנִינֵנוּ שֶׁל פֶּסַח וְהִתְחַיֵּל לְדַבֵּר

עֶשֶׂר הַפְּתוּב מְדַבֵּר, וְלִמַּד עָלֶיהָ שְׁנֵי אֲכָלֹת לְשָׁנֵי יָמִים, וְ"הִרְאִישׁוּן" הָאֶמּוֹר פֶּאֶן בְּיוֹם-טוֹב הִרְאִישׁוֹן הַפְּתוּב מְדַבֵּר, וְכֵן מְשַׁמְעוֹת הַמִּקְרָא: בְּשֵׁר חֲגִיגָה אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרְב, לֹא לִילֵן בְּיוֹם-טוֹב הִרְאִישׁוֹן עַד בְּקִרְוֹ שֶׁל שְׁנֵי, אֲבָל נֶאֱכָלֹת הִיא בְּאַרְבָּעָה-עֶשֶׂר וּבְחֲמֵשָׁה-עֶשֶׂר, וְכֵן שְׁנוּיָה הִיא בְּמִסְכַּת פְּסָחִים

• (א"ע)

בַּחֲקוֹת שְׁבַעַת יָמִים, כְּגוֹן: "שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל עָלֶיךָ מִצּוֹת, וְלֹא יִרְאֶה לְךָ שְׂאוֹר בְּכָל גְּבוּלְךָ", הַצֵּרֶף לְפָרֵשׁ בְּאִיזוֹ זְבִיחָה הוּא מְזַהֵר, שְׂאֵם פְּתַב: "וְלֹא לִילֵן מִן הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרְב לְבִקְר", הֵייתִי אוֹמֵר: שְׁלֵמִים הַנִּשְׁחָטִים כָּל שְׁבַעָה, כִּלְעַן בְּכִל תוֹתִירוּ, וְאֵינָן נֶאֱכָלִין אֲלָא לְיוֹם וְלַיְלָה, לְכֵן פְּתַב: "בְּעֶרְב בְּיוֹם הִרְאִישׁוֹן". דְּבַר אַחַר: בְּחֲגִיגַת אַרְבָּעָה

ה לית לך רשו למכס נת פסקא בחדא מקרניך די אללהך זהב לך:

(ה) לֹא תוֹכַל לִזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ:

ו אללהן לאתרא די יתרעי יי אללהך לאשראה שכתתיה תמן תפוס נת פסקא ברמשא כמעל שמשא זמן מפקד ממצרים:

(ו) כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁבֵּן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּעֶרְב כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם:

ה שמשו תאכלהו, ו"מועד צאתך" אתה שורפהו; כלומר, נעשה נותר ויצא לבית השרפה.

כ"ט • בְּעֶרְב. כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ. מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם • (ספרי) חרי שלשה זמנים חלוקים: "בְּעֶרְב" מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וְלִמְעַלָּה זְבַחְהוּ, ו"כְּבוֹא

ו ותבשל ותיכול באתרא די יתרעי יי אללהך בה ותתפני בצפרא ותהך לקרניך:

(ז) וּבְשִׁלְתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בְּבִקְר וְהִלַּכְתָּ לְאֵהֳלֶיךָ:

כ"ט • וְהוֹ צְלִי אֵשׁ, שְׂאֵף הוּא קְרוֹי בְּשׁוּל. וּפְנִיתָ בְּבִקְר • (ספרי) לְבַקְרוֹ שֶׁל שְׁנֵי; מְלַמֵּד שְׁטַעוֹן לִינָה, לִילָה שֶׁל מוֹצָאֵי יוֹם-טוֹב (חגיגה טז).

כ"ט • וְהוֹ צְלִי אֵשׁ, שְׂאֵף הוּא קְרוֹי בְּשׁוּל. וּפְנִיתָ בְּבִקְר • (ספרי) לְבַקְרוֹ שֶׁל שְׁנֵי; מְלַמֵּד שְׁטַעוֹן לִינָה, לִילָה שֶׁל מוֹצָאֵי יוֹם-טוֹב (חגיגה טז).

ח שתא יומין תיכול פטירא וביומא שביעאה פגש קדם יי אללהך לא תעבד עבדא:

(ח) שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: ם

לְלַמֵּד עַל עֲצֻמוֹ יִצְא, אֲלָא לְלַמֵּד עַל הַכָּלֵל כְּלוֹ יִצְא: מַה שְּׁבִיעִי רְשׁוּת, אִף כָּלֵם רְשׁוּת, חוּץ מְלִילָה הִרְאִישׁוֹן שֶׁהַפְּתוּב קָבְעוֹ חוּבָה, שְׁנֵי אֶמּוֹר (שְׁמוֹת יב): "בְּעֶרְב תֹּאכְלוּ מִצּוֹת". עֲצַרְתָּ לַה' אֱלֹהֶיךָ • עֲצַר עֲצֻמְךָ מִן הַמְּלָאכָה. דְּבַר אַחַר: כְּנוֹפֵי־אֵשׁ לְמִן הַכָּלֵל וּמִשְׁתָּה, לְשׁוֹן (שׁוֹפְטִים יא): "נִעְצְרָה-נָא אוֹתְךָ".

כ"ט • שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת • וּבַמָּקוֹם אַחַר הוּא אוֹמֵר (שְׁמוֹת יב): "שְׁבַעַת יָמִים", שְׁבַעָה מִן הַיָּשׁוּן וְשֵׁשֶׁה מִן הַחֲדָשׁ. דְּבַר אַחַר: לְמַד עַל אֲכִילַת מִצֵּה בְּשִׁבְעִי, שְׂאֵינָה חוּבָה. וּמִכָּאֵן אֵתָה לְמַד לְשֵׁשֶׁת הַיָּמִים, שְׁהָרִי שְׁבִיעִי בְּכָלֵל הֵינָה, וְיִצְא מִן הַכָּלֵל לְלַמֵּד שְׂאֵין אֲכִילַת מִצֵּה בּוֹ חוּבָה אֲלָא רְשׁוּת, וְלֹא

ט שבועא שבוועין תמני לך מדרשיות מגלא פחדד עומקרא דארמותא תשרי לממני שבועא שבוועין:

(ט) שְׁבַעָה שְׁבַעַת תִּסְפְּרֶנָּה לְךָ מִהַחֵל חֲרַמְשׁ בְּקֻמָּה תַחֵל לְסַפֵּר שְׁבַעָה שְׁבַעַת:

כ"ט • מִהַחֵל חֲרַמְשׁ בְּקֻמָּה • (ספרי. מנחות עא) מְשַׁנְקֶצֶר הָעֶמֶר, שֶׁהוּא רֵאשִׁית הַקֶּצִיר.

י ותעבד תגא דשבוועיא קדם יי אללהך מסת נדבת ידך די תמן פמא די ברכנך יי אללהך:

(י) וְעֲשִׂיתָ חֵג שְׁבַעַת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסַּת נְדָבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן בְּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"ט • מִסַּת נְדָבַת יָדְךָ • דִּי נְדָבַת יָדְךָ, הַכֵּל לְפִי הַבְּרָכָה, הֵבֵא שְׁלֵמֵי שְׁמָחָה וְקִדְשׁ קְרוֹאִים לְאָכַל.

יא ותחדי קדם יי אלהיך את יברך וברך
ועבדך ואמתך ולואה די בקרויך וגיורא
ותמא וארמלא די בינך באתרא די יתרעי
יי אלהיך לאשראה שכנתה תמן:

(יא) ושמחת לפני יהוה אלהיך אתה ובנך ובתך
ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך והגר והיתום
והאלמנה אשר בקרבך במקום אשר יבחר יהוה
אלהיך לשכן שמו שם:

כ"ז < והלוי והגר והיתום והאלמנה • ארבעה
שלי כנגד ארבעה שלך: "בנך ובתך ועבדך
ואמתך", אם אתה משמח את שלי, אני משמח
את שלך.

(יב) וזכרת פיעבד היית במצרים ושמרת ועשית
את החקים האלה: פ

כ"ז < וזכרת פיעבד היית וגו' • על-מנת-כן פדיתך, שתשמר ותעשה את החקים האלה.

(יג) חג הספכת תעשה לך שבעת ימים באספך
מגרגך ומיקבך:

כ"ז < באספך • בזמן האסיף, שאתה מכניס לבית פרות הקיץ. דבר אחר: "באספך מגרגך ומיקבך",
למד שמסכנין את הספה בפסלת גרן וקב (סוכה יב).

יד ותחדי בנהך אתה ובנך וברך את יברך ועבדך
ואמתך ולואה וגיורא ותמא וארמלא די
בקרויך:

(יד) ושמחת בנהך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך
והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך:

טו שבעת ימים תחג ליהוה אלהיך במקום
אשר יבחר יהוה פי יברכך יהוה אלהיך בכל
תבואתך ובכל מעשה ידך והיית אף שמח:

כ"ז < והיית אף שמח • לפי פשוטו, אין זה לשון צווי אלא לשון הבטחה. ולפי תלמודו: למדו מקאן
לרבות ליל יום-טוב אחרון לשמחה (טו).

(טז) שלוש פעמים בשנה יראה כל-זכורך
את-פני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר בחג
המצות ובחג השבועות ובחג הספות ולא יראה
את-פני יהוה ריקם:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

טז תלת זמנין בשתא יתחזי כל דכורך קדם
יי אלהיך באתרא די יתרעי ובחגא דפטיורינא
ובחגא דשבועיא ובחגא דמטליא ולא
יתחזי קדם יי ריקנין:

כתיב אלא חדא, ושמחת לפני ה'
אלהיך (פסוק יא). וגבי פסח לא כתיב
שמחה כלל. לפי שפסח עדיין לא
נלקטו התבואות ולא פירות האילן,
ובחג השבועות כבר נלקטו התבואות
ואיכא חדא שמחה ולא יותר, פי

טז (טו) והיית אף שמח. אתה מוצא
כתיב שלש שמחות בחג הסוכות,
ושמחת בנהך, אף שמח, (ושמחת)
[ושמחתם] לפני ה' (אלהיך)
[אלהיכם] דכתיב בפךשת אמור אל
הכהנים (ויקרא כג ט). וגבי שבועות לא

שיעור יומי לשבת קודש כ"ז מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - טז - פרשת ראה
כש"י ◀ וְלֹא יִרְאֶה אֶת-פָּנָיו ה' רִיקָם • אֲלֵא הָבָא עֲלוֹת רְאִיָּה וְשִׁלְמֵי תְּגִיגָה.

(ז) אִישׁ כְּמַתְנֵת יָדוֹ כְּבִרְבַּת יְהוָה אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר יִזְכָּר כְּמַתְנֵת יְדֵה כְּבִרְבַּת דַּי אֱלֹהֵיךָ דֵי
יְהִי לְךָ: ס ס ס

כש"י ◀ אִישׁ כְּמַתְנֵת יָדוֹ • מִי שֵׁשׁ לוֹ אוֹכְלֵי הַרְבֵּה וּנְכֻסִים מְרַבִּין, יָבִיא עֲלוֹת מְרֻבּוֹת וְשִׁלְמֵים מְרַבִּים:

קכ"ו פסוקים, פליא"ה סימן. חסלת פרשת ראה

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסה - רסו

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו מנ"א, תשי"ז
ברוקלין.

הרה"ח אי"א עוסק בצ"צ
מו"ה מנחם זאב שי הלוי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מי"א מנ"א והקודמו עם המוסגר בהם ומאד נהניתי מהעלים
האחדים לקוטי מנהגי חב"ד, וכן ממה שמניח ריוח בין סעיף לסעיף, וכיון שכוונתי שמי שיהי' בידו
הלקוט לא יצטרך לחפש בקונטרסים, לכן צריך להעתיק בהלקוט גם ההערות מהקונטרס במקום
שישנן ויהי' דבר שלם.

בגליון השאלות, אם להוסיף - הנה יש להוסיף מסעיף א', וכן ע"ד נתינת צדקה לפני
התפלה, ולציין מ"מ לקו"ת תבוא (מג, ד), סעיף ד' ז.

בהנוגע לשאר הסעיפים, צ"ע אם יש בזה קבלה מוגדרת ומפורטה ומוחלטה, ובמקום
ספק, שב ואל תכתוב עדיף.

איני יודע מהירות עבודתו בלקוט זה, אבל מובן שבאם הי' אפשרי להו"ל בימי חדש תשרי
הבע"ל הרי הזמן גרמא הוא.

בודאי ימשיך גם ברשימות מנהגי חסידים המפורסמים, אשר אף שנמצא בהם ענינים
שאינם מקובלים ומהם גם שנוהגים בהיפך, בכ"ז נהניתי מכמה ציונים שבהם, ועוד חזון למועד
לכתוב עדי"ז.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

לוח תהלים

יום ראשון, כ"א מנחם-אב < מפרק קד עד סוף פרק קה

יום שני, כ"ב מנחם-אב < מפרק קו עד סוף פרק קז

יום שלישי, כ"ג מנחם-אב < מפרק קח עד סוף פרק קיב

יום רביעי, כ"ד מנחם-אב < מפרק קיג עד סוף פרק קיח

יום חמישי, כ"ה מנחם-אב < פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

יום שישי, כ"ו מנחם-אב < פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק

שבת קודש, כ"ז מנחם-אב < פרק כ, מפרק קכ עד סוף פרק קלד

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון כ"א מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 218, ו. זורע צדקה... עד עמ' 220, ישענו כו'.

אך הנה מודעת זאת⁵, – הרי ידוע, דמדת יעקב היא מדת רחמנות, – אברהם הוא מדת החסד, יצחק – מדת הגבורה, ויעקב – מדת התפארת – רחמים – רחמנות, ועבודת ה' במדת רחמנות – העבודה הפנימית בנפשו של יהודי במדת

הרחמנות, כשם

שהעבודה הפנימית של

מדת החסד היא ענין

האהבה, והעבודה

הפנימית של מדת

הגבורה היא יראה, כך

היא העבודה הפנימית של

מדת הרחמנות, היא

הפאה מהתעוררות

רחמים רבים בלב

האדם על ניצוץ

אלקות שבנפשו,

הרחוקה – הנפש שלו

רחוקה, מאור פני ה'

כאשר הולך בחשך

הכלי עולם – שאז נפשו

רחוקה מאור פני ה', הרי

זו עבודת ה' בהתעוררות

רחמים שהוא מעורר על

נשמתו הוא. והתעוררות

רחמנות זו היא פאה מהתבונה והדעת בגדולת ה', – מה

שהוא מבין ומעמיק את דעתו בגדולת ה' – שאז הוא מרגיש

וחש ברחמנות הגדולה שעליו, על שהוא רחוק מאור פני ה',

וההתבוננות היא איך שאפילו העולמות העליונים למעלה

מעלה עד אין קץ – גם הם, בלא ממש חשיבי קמיה, –

הם נחשבים ככלום ממש לגבי הקב"ה. פי כל שפעם

ותיותם – של העולמות האמורים, אינו – אלא רק מזיו

והארה מאות אחר – אחת, משמו ותפארת, כמאמר: –

חכמינו ז"ל: "ביו"ד נברא עולם הפא כו"ל". – הרי, שגם

עולמות העליונים, הנכללים בשם הכללי "עולם הבא" כו' –

נבראו כולם מאות אחת (אות יו"ד) של שם הוי'. והנה, ביו

והארה זו, שהוא התפשטות תחיות משמו ותפארת

לתחיות עליונים ותחתונים, – בזה דוקא, הוא שיש הבדל

והפרש בין עליונים לתחתונים, שעולם הזה נברא בח'

ו. "זרע צדקה שכר אמת" (במשלי יא)¹. פרוש, ששכר זריעת הצדקה היא מדת אמת. – שנותנים לו מלמעלה מדת ה"אמת" כשכר על שהוא זורע צדקה. כוונת רבנו הזקן באמרו "פירוש", שבדרך כלל הכוונה היא הסתייגות מפירוש

אחר, היא: רש"י מפרש

כאן את המלה "שכר" לא

בתור תשלום, כ"י"א

מלשון? "ויסכרו מעינות

תהום", סתימה ועצירה

(כדי לרכו וללכד). גם

בתרגום ובמפרשים

אחרים שמפרשים מלשון

"תשלום", יכולים הרי גם

בהם לפרש, לא שהשכר

שנותנים לו הוא מדת

האמת, אלא שהשכר

שהוא מקבל הוא אמיתי

ומתקיים לנצח; לכן אומר

רבנו הזקן "פירוש",

שהכוונה כאן היא,

שהשכר שהוא מקבל על

זריעת הצדקה – הוא

מדת האמת שנותנים לו

מלמעלה, וק"י"ב: "תתן

אמת ליעקב", – הרי, שקיים ענין שנותנים לו מלמעלה מדת

האמת, אלא, שלפי פירוש רש"י והתרגום שם (במכה), שזוהי

בקשה, שהבטחת ה"אמת" שהבטיח הקב"ה ליעקב, ימלא

אותה לבניו וכו', הרי אין ראייה משם, שנותנים מלמעלה מדת

האמת, לכן אומר רבנו הזקן: וישקחא דקדושא ברוך הוא

מסדר נביא כו', – הנביא מסדר כאן שבחו של הקב"ה, כמו

שכתוב בזהר תקדושי, – שאין זה לשון בקשה, אלא שבח

להקב"ה, שהוא נותן "אמת" ליעקב. פרוש – שכן, גם בשבחו

של הקב"ה, הרי יכול להיות שהוא מקיים את ההבטחה של

אמת (שהבטיח ליעקב), ולא שהוא נותן ליעקב את מדת האמת

– לכן אומר רבנו הזקן שהכוונה היא: שתקדוש ברוך הוא

הוא הנותן מדת 'אמת' ליעקב. וצריך להבין, וכי אין

'אמת' ביעקב חסד ושלום עד שתקדוש ברוך הוא יתן לו

מלמעלה:

1. פסוק יח. 2. נח ח, ב. 3. מיכה ז, כ. 4. ח"ג קלא, ב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מה"א פמ"ה" 6. מנחות כט, ב. ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א. וראה לעיל ס"ה.

לעליונים אין שום "תפיסה" והשגה בו יתברך, והוא יתברך נמצא בתחתונים כפי שהוא נמצא בעליונים, ההבדל בין עליונים ותחתונים מתבטא רק בהמשכת החיות הנמשכת ממנו יתברך לעולמות, שבעולמות העליונים החיות יותר בגילוי

מאשר בעולמות

התחתונים. וְכֵן בְּכַחַיִּית

שְׁנוּי הַיָּמִן, – גם בזה

אין שום שינוי לגבי

הקב"ה, שְׁכָמוֹ שְׁחִיָּה

"הוא לְבָדוֹ הוּא", –

ובאופן מציאות של יחיד

ומיוחד, לְפָנַי שְׁשֵׁת יָמֵי

בְּרֵאשִׁית – כִּד הוּא

עֵתָה אַחַר הַבְּרִיאָה,

וְהֵינּוּ – למרות שניתוספו

נבראים, ובכל זאת הוא

לכדו הוא, והוא יחיד

ומיוחד, מְשׁוּם שֶׁהַכֹּל

כְּאִין וְאִפְסֵם מְמַשׁ לְגַבֵּי

מְהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ, –

ולכן אין הנבראים

שנבראו גורמים לשינוי

במציאותו ובאחדותו,

שכן הם כאין ואפס לגבי

יתברך, וְכֵמוֹ אוֹת אַחַד

– אחת, מְדַבְּרוֹ שֶׁל אָדָם אוֹ

אֶפְלוֹ מִמְחַשְׁבֹתוֹ, לְגַבֵּי

כְּלָלוֹת מְהוּת הַנֶּפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית וְעֲצָמוֹתָהּ, עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁל,

לְשִׁבְךָ אֶת הָאֵזֶן, – למרות שהמחשבה היא לבוש עדין וקרוב

יותר לנפש, בכל זאת אין אות אחת תופסת מקום כלל לגבי כל

הנפש השכלית, ומענין השכל שבנפש באות הרי המדות, ומהן

באות המחשבה והדיבור, ולגבי עצם הנפש (שהוא למעלה

מענין השכל), הרי אות אחת של דיבור או מחשבה, אין תופסת

מקום כלל, הדברים האמורים מהווים משל שהאוזן תוכל

להבין ולהשיג אפסות הבריאה לגבי הקב"ה. וּבְאֵמַת "אֵין

עֲרוֹךְ אֵלָיךָ" כְּתִיב, – שלא כפי שאמרנו קודם שזה כמו אות

אחת של דיבור או מחשבה לגבי הנפש כולה, שהרי לאות

האחת יש על-כל-פנים ערך "כל שהוא", ואילו לגבי הקב"ה

אין לנבראים שום ערך כלל, וְכֵמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחַר

(בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים) – ספר ה"תניא", חֶלֶק ב – "שער היחוד

והאמונה" פָּרָק ט) עֵין שָׁם. וְזֶהוּ שְׂאוּמְרִים: – בתפלה,

כשמבקשים על ענין הרחמים, "ברחמיך הרבים רחם עלינו":

"הַמֶּלֶךְ הַמְּרוֹמֵם לְבָדוֹ מְאֹד", פְּרוּשׁ: כְּמוֹ שֶׁ"מְאֹד" קָדֵם

הַבְּרִיאָה – של העולמות והנבראים, הֵינָה "הוא לְבָדוֹ הוּא",

– ושום דבר בלעדו לא היה קיים, כִּד עֵתָה – אחרי התהוות

– באות ה' של שם הוי', וְכו', – כפי שהסביר באגרת הקודמת, שחיות העולם הזה, שהוא עולם שפל, באה רק מחומר וגוף אותיות הדיבור שלמעלה, שזה בא מהאות ה' של שם הוי', ואילו העולמות העליונים באים מציור האותיות שמבחינת

"חכמה" – האות יו"ד של

שם הוי', הרי שההבדל

בין עליונים לתחתונים

מקורו בהתפשטות החיות

משמו יתברך. אך, כל זה

הוא זיו והארה בלבד

מבחינת השם ("שם")

כשלעצמו הוא ענין של

הארה, כמו למשל באדם

שהשם אינו העצם והוא

נוגע רק לזולת שיוכל

לקרוא אותו בשמו). וְכֵן

כֹּל שְׁיִנוּי הַפְּרָטִים

שְׁכָבֵל עוֹלָם וְעוֹלָם –

לעיל דובר על הכלל של

העולמות, העולמות

העליונים והעולמות

התחתונים, ואילו כאן

אומר רבנו הזקן, שהשוני

בפרטים שבכל עולם, גם

בעולמות העליונים וגם

בעולמות התחתונים הוא לְפִי שְׁנוּי צְרוּפֵי הָאוֹתִיּוֹת, –

שמהם נבראו, וְכֵן שְׁנוּי הַיָּמִינִים בְּעֵבֶר הוּנָה וְעֵתִיד, וְשְׁנוּי

כֹּל הַקּוֹרוֹת בְּחִלּוּפֵי הַיָּמִינִים – הַכֹּל – בא, מְשִׁנוּי צְרוּפֵי

הָאוֹתִיּוֹת, שְׁחֵן – צירופי האותיות, הֵן הַמְּשַׁכֵּת הַחַיּוֹת

מְמַדּוּתֵינוּ וְתַבְּרָךְ שְׁמוֹ (כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים) –

ספר ה"תניא", חֶלֶק ג – "שער היחוד והאמונה", פָּרָק יא).

– שבהמשכת החיות הנמשכת מהמדות ובאה למטה על ידי

אותיות הדיבור – בזה שייכים כל השינויים של החיות ושינויי

הזמן, עבר, הווה ועתיד, אֲבָל לְגַבֵּי מְהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ וְתַבְּרָךְ,

כְּתִיב: "אֵינִי ה' לֹא שְׁנִיתִי", – אין שום שינוי בו יתברך בין

לפני הבריאה ללאחרי הבריאה, בֵּין בְּכַחַיִּית שְׁנוּי

הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת מְרוּם הַמַּעֲלוֹת – והמדריגות, עַד לְמַטָּה

מְטָה, – מהעולמות העליונים ביותר עד לעולמות התחתונים

ביותר; שְׁכָמוֹ שְׁחֵן וְתַבְּרָךְ מְצִיּוֹ בְּ – עולמות עליונים –

כִּד הוּא מְמַשׁ בְּשׁוּף בְּ – עולמות תחתונים (וְכֵמוֹ

שְׁנִתְבָּאָר בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים) – ספר ה"תניא", חֶלֶק א פָּרָק

נא), – שלגבי הקב"ה עצמו, אין שום הבדל בין עולמות

העליונים לבין העולמות התחתונים. שכן, גם העולמות

העליונים אין מחשבתם יכולה "לתפוס" בו יתברך, הרי, שגם

אגרת הקדש

נברא כה' וכו' וכן כל שינויי הפרטים שבכל עולם ועולם הוא לפי שינויי צירופי האותיות וכן שינויי הזמנים בעבר הווה ועתיד ושינויי כל הקורות בחילופי הזמנים הכל משינויי צירופי האותיות שהן הן המשכת החיות ממדותיו ית"ש (כמו"ש בלק"א ח"ב פ"א) אבל לגבי מהותו ועצמותו יתברך כתיב אני ה' לא שניתו בין בבחינת שינויי ההשתלשלות מרום המעלות עד למטה מטה שכמו שהוא יתברך מצוי בעליונים כך הוא ממש בשוה בתחתונים (וכמו"ש בלק"א ח"א פנ"א) ובין בבחינת שינויי הזמן שכמו שהיה הוא לכדו הוא יחיד ומיוחד לפני ששת ימי בראשית כך הוא עתה אחר הבריאה והיינו משום שהכל כאין ואפס ממש לגבי מהותו ועצמותו וכמו אות אחד מדברו של אדם או אפילו ממחשבתו לגבי כללות מהות הנפש השכלית ועצמותה עד"מ לשכך את האזן ובאמת אין ערוך אליך כתיב וכמו"ש במו"א (בלק"א ח"ב פ"ט) ע"ש. וזהו שאומרים המלך המרומם לכדו מאז פירוש כמו שמאז קודם הבריאה היה הוא לכדו הוא כך עתה הוא מרומם

– אחת, מְדַבְּרוֹ שֶׁל אָדָם אוֹ אֶפְלוֹ מִמְחַשְׁבֹתוֹ, לְגַבֵּי כְּלָלוֹת מְהוּת הַנֶּפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית וְעֲצָמוֹתָהּ, עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁל, לְשִׁבְךָ אֶת הָאֵזֶן, – למרות שהמחשבה היא לבוש עדין וקרוב יותר לנפש, בכל זאת אין אות אחת תופסת מקום כלל לגבי כל הנפש השכלית, ומענין השכל שבנפש באות הרי המדות, ומהן באות המחשבה והדיבור, ולגבי עצם הנפש (שהוא למעלה מענין השכל), הרי אות אחת של דיבור או מחשבה, אין תופסת מקום כלל, הדברים האמורים מהווים משל שהאוזן תוכל להבין ולהשיג אפסות הבריאה לגבי הקב"ה. וּבְאֵמַת "אֵין עֲרוֹךְ אֵלָיךָ" כְּתִיב, – שלא כפי שאמרנו קודם שזה כמו אות אחת של דיבור או מחשבה לגבי הנפש כולה, שהרי לאות האחת יש על-כל-פנים ערך "כל שהוא", ואילו לגבי הקב"ה אין לנבראים שום ערך כלל, וְכֵמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחַר (בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים) – ספר ה"תניא", חֶלֶק ב – "שער היחוד והאמונה" פָּרָק ט) עֵין שָׁם. וְזֶהוּ שְׂאוּמְרִים: – בתפלה, כשמבקשים על ענין הרחמים, "ברחמיך הרבים רחם עלינו": "הַמֶּלֶךְ הַמְּרוֹמֵם לְבָדוֹ מְאֹד", פְּרוּשׁ: כְּמוֹ שֶׁ"מְאֹד" קָדֵם הַבְּרִיאָה – של העולמות והנבראים, הֵינָה "הוא לְבָדוֹ הוּא", – ושום דבר בלעדו לא היה קיים, כִּד עֵתָה – אחרי התהוות

וְלִהְתַּנְאֵל בְּכָל הַתְּאוּוֹת רַחֲמָנָא לְצַלְן, - שאף אם הן מענינים של היתר שמקליפת "נוגה", אך, כשהן באופן של תאוות נעשה הגוף מלוכלך מזה, לכל אלה עלול הגוף להגיע, לולי שְׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְגַן לוֹ וְנוֹתֵן לוֹ עוֹ וְתַעֲצוּמוֹת לְלֶחֶם עִם הַגּוֹף וְתַאֲוֵיתוֹ וְלִנְצָחַן, - אך,

מבלי עזרתו של הקב"ה לנצח את התאוות, עלול הגוף מצד עצמו לכלל זה, וזה עצמו הוא הרי ענין של נחיתות - גם כשזה נשאר ב'כוח' בלבד ואינו בא לידי פועל להתגאל חלילה על ידי התאוות. ובגוף זה שהוא כל כך נחות - שוכן הניצוץ של

הנשמה. וְזֶהוּ שְׁאוּמְרִים: - אחרי שאומרים עד כמה מרומם ומנושא הקב"ה מהבריאה, "המלך המרומם לבדו" (כנזכר לעיל), מבקשים "אלקי עולם ברחמיך הרבים רחם עלינו" ומסיימים "אֲדוֹן עֲזָנוּ כו' מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ כו'". - שהכוונה היא על הכוח שנותן הקב"ה באור מקיף שלמעלה מהאדם וכוחותיו העצמיים - שיוכל האדם לעמוד בעוז ולהתגונן נגד הגוף ותאוותיו.

העולמות והנבראים, הוּא "מְרוּמָם" כו'; - שרק הוא קיים, ו"מִתְנַשֵּׂא מִיְמוֹת עוֹלָם", פְּרוּשׁ: שְׁהוּא רַם וְנִשְׂא לְמַעְלָה מִעֲלֵה מִבְּחִינַת זְמַן הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "יְמוֹת עוֹלָם", וְהֵינּוּ לְפִי שְׁחִיּוֹת כָּל "יְמוֹת עוֹלָם" - ענין הזמן, הוּא רַק מִבְּחִינַת "הַמְּלֶךְ" כו', - מבחינת

וספירת "מלכות", שהיא בחינת "המלך", שעבר, הוה ועתיד, שהם ענין ה"זמן", שייכים בספירת ה"מלכות" בלבד, שעליה אומרים את ההבדל של "מלך" "מלך" ו"מלוך", שהם הווה, עבר ועתיד, ואילו בספירות ומדות שלמעלה מ"מלכות" לא שייך עדיין ענין ה"זמן",

וְכַמוֹ שְׁמִבְּאָר בְּמָקוֹם אַחֲרֵי. וְאִי לְזֹאת, - ואם כך, שהקב"ה מרומם ומתנשא לגמרי מענין הבריאה שאיננה תופסת מקום ואין לה ערך כלל לגבי יתברך, תְּרַחֲמֵנוּת גְּדוּלָה מְאֹד מְאֹד עַל הַנִּיצוּץ - שהוא חלק מהקב"ה, חלק אלוהי ממעלה¹⁰, הַשׁוֹכֵן בְּגוֹף תַּחֲשׁוּךְ וְהָאֵפֶל, - הנקרא מְשַׁבָּא דְּתַוְיָא¹¹, - עור של נחש (הקדמוני), הַעֲלִיל לְקַבֵּל מִמָּאָה - על ידי ענינים של איסור שמשלוש הקליפות הטמאות לגמרי,

אגרת הקדש

כו' ומתנשא מימות עולם פי' שהוא רם ונשא למעלה מעלה מבחינת זמן הנקרא בשם ימות עולם והיינו לפי שחיות כל ימות עולם הוא רק מבחינת המלך כו' וכמו"ש בכו"א. ואי לזאת הרחמנות גדולה מאד מאד על הניצוץ השוכן בגוף החשוך והאפל משכא דחויא העלול לקבל טומאה ולהתגאל בכל התאוות ר"ל לולי שהקב"ה מגן לו ונותן לו עוז ותעצומות ללחום עם הגוף ותאוותיו ולנצחן וז"ש ארון עוזנו כו' מגן ישענו כו'.

~ יום שני כ"ב מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 220, והנה מודעת... עד עמ' קיא, תכונני:

בְּבְחִינַת מִתְנָה, - אחרי שהאדם השיג לעצמו יראת ה' ואהבת ה' על ידי התבוננות, באות היראה והאהבה בדרך של מתנה מלמעלה, וְכַמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר עַל פְּסוּקֵי: "עֲבֹדֵת מִתְנָה אֶתֵּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם", שְׁחִיא - כהונתכם,

היא מִדַּת אֲהָבָה, - ועל כך אומר הפסוק שישנו אופן זה של אהבה שהוא עבודת מתנה, בדרך מתנה מלמעלה, וְכֵן הוּא - וכך הדבר, גַּם-יִזְבֵּן בְּיָרְאָה. - שישנה מדריגה ביראה שהיא בדרך מתנה מלמעלה. וְחֵנָּה, וְיָאֵי - הדבר, ש - אֵין עָרוּךְ

וְחֵנָּה מוֹדַעַת זֹאת¹², - ידוע הדבר, דִּישׁ שְׁנֵי מִיְנֵי דְחִילוֹ וְרַחֲמֵינוּ: - ישנם שני סוגי יראה ואהבה (גם ביראה וגם באהבה ישנם שני סוגים): הַרְאֵשׁוֹנוֹת - הסוגים הראשונים ביראה ואהבה, הֵן הַנּוֹלְדוֹת מִהִתְבּוֹנָה וְהַדַּעַת בְּגִדְלַת ה'

1- מההתבוננות והעמקת הדעת בְּדְבָרִים הַמְבִיאִין לְיַדֵי אֲהָבַת ה' וְיָרְאָתוֹ, - על מדת קירובו ואהבתו של הקב"ה לבני ישראל וכו', שבשעה שהאדם מעמיק דעתו בענינים אלה, נולדות בו אהבת ה' ויראת ה', וְהָאֲחֵרוֹנוֹת - הסוגים האחרונים ביראה ואהבה הֵן תְּבִאֹת אַחֲרֵי-כֵן מִלְּמַעְלָה

אגרת הקדש

והנה מודעת זאת דיש ב' מיני דו"ר הראשונות הן הנולדות מהתבונה והדעת בגדולת ה' ובדברים המביאין לידי אהבת ה' ויראתו והאחרונות הן הבאות אחר כך מלמעלה בכחי' מתנה וכמו"ש בכו"א ע"פ עבודת מתנה אתן את כהונתכם שהיא מדת אהבה וכן הוא ג"כ ביראה. והנה ודאי אין ערוך כלל בין הראשונות שהן תולדות השכל הנברא לגבי האחרונות

כָּלֵל בֵּין הַרְאֵשׁוֹנוֹת - בין הסוגים הראשונים ביראה ואהבה,

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר משהיחודה"א פ"ז. אבל אאפ"ל שהכוונה ע"ז - כי אז ה' מפרש זה, וכדלעיל "בלק"א ח"ב". ואכמ"ל. 10. תניא רפ"ב. 11. ראה תקו"ז בהקדמה (י, ב). ובכ"מ. 12. ראה לקו"א ח"א פ"ד. ח"ב - חינוך קטן. 13. קרח יח, ז.

שְׁהוּ תוֹלְדוֹת הַשֶּׁבֶל הַנִּבְרָא, לְנִפְי הָאֲחֵרוֹנוֹת – לְבִין הַסּוּגִים הָאֲחֵרוֹנִים בִּירָאָה וְאֵהְבָה, שְׁהֵן – בְּדֶרֶךְ שֶׁל מִתְנָה, מִהַבְרָא וְתִפְרָף־שָׁמוּ, – כִּשֶׁם שְׁאִין שׁוֹם עֶרֶךְ בִּין נִבְרָא לְבוּרָא, כִּךְ אִין שׁוֹם עֶרֶךְ בִּין הַסּוּג הָרֵאשׁוֹן שֶׁל אֵהְבָה וִירָאָה

אגרת הקדש

שְׁהוּ מִהַבְרָא ית"ש. ולכן הן הנקראות בשם אמת כי חותמו של הקב"ה אמת שהוא אמת האמיתי וכל האמת שבנבראים כלא חשיב קמיה אך איזה הדרך שיוכה האדם לאמת ה' הנה הוא על ידי שיעור רחמים רבים לפני ה' על הניצוץ שבנפשו שהיא מדתו של יעקב מבריה מהקצה אל הקצה דהיינו מרום המעלות עד למטה מטה להמשיך אמת ה' לעולם השפל הזה החשוך וכמ"ש כי אשב בחשך ה' אור לי וזהו כי גבר עלינו חסדו כו'. אך התעוררות ר"ר לפני ה' צ"ל ג"כ באמת וגם כשהוא באמת שלו איך יוכל על ידי אמת שלו לעורר רחמים עליונים מאמת ה'. אך העצה לזה היא מדת הצדקה שהיא מדת הרחמים על מאן דלית ליה מגרמיה להחיות רוח שפלים כו' ובאתעדל"ת אתעדל"ע ה' מעורר ישנים ומקיץ נרדמים הם בחי' רחמים רבים וחסדים עליונים הנעלמים לצאת מההעלם אל הגילוי והארה רבה לאור באור החיים אמת ה' לעולם (וזה) [וזהו] לשון זריעה הנאמר בצדקה להצמיח אמת העליון אמת ה' ובפרט בצדקה וחסד של אמת שעושים עם אה"ק תובב"א לקיים מ"ש אמת מארץ תצמח על ידי זריעת הצדקה בה וחסד ור"ר הנאספים ונלקטים לתוכה הם מעוררים ג"כ חסדים עליונים הצפונים ונעלמים (בנ"א בה) כמ"ש אשר צפנת כו' לכוננה ולהקימה וז"ש בצדקה תכונני:

שְׁנוּצַר עַל יְדֵי הַנִּבְרָא (באמצעות שכלו) לבין הסוג האחרון של אהבה ויראה שבא מהבורא. וְלִכְּנָן הֵן – הִירָאָה וְהָאֵהְבָה הָאֲחֵרוֹנוֹת, הֵן הַנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁם "אֱמֶת", כִּי "חֹתְמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֱמֶת"¹⁴, שְׁהוּ אֱמֶת הָאֱמֶת, וְכָל הָאֱמֶת שֶׁבְּנִבְרָאִים בְּלֹא חֲשִׁיבֵי קַמְיָה. – נחשבת ככלום לפניו יתברך. לכן, הִירָאָה וְהָאֵהְבָה הַבְּאוֹת בְּדֶרֶךְ מִתְנָה מִהַבְרָא, נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם "אֱמֶת". אֲךְ אִיזָה הַדֶּרֶךְ שְׂוִיבָה הָאֲדָם לְ"אֱמֶת ה'", – שִׂיכָה הָאֲדָם לִירָאָה וְאֵהְבָה שְׁהֵן "אֱמֶת" מִבְּחִינַת ה'"אֱמֶת" שֶׁל הַקַּב"ה, הִנֵּה הוּא עַל־יְדֵי שְׁיַעוּרֵר רַחֲמִים רַבִּים לְפָנָי ה' עַל הַנִּיצוּץ שֶׁבְּנִפְשׁוֹ, שְׁהִיא – מִדַּת הַרַחֲמִים, הִיא מִדַּת שֶׁל יַעֲקֹב, מִכְרִית מִהַקְצָה אֶל הַקְצָה, דִּהְיִינוּ – כְּלוּמֵר, מְרוֹם הַמַּעְלֹת – וְהַמְדִירִיגוֹת, עַד לְמַטָּה מְטָה, – עוֹבֵרֶת וּמִשְׁתוֹרֶת מִדַּת הַרַחֲמִים שֶׁל יַעֲקֹב, וּמְכִיוּן שֶׁכֶךְ – יֵשׁ בְּכוּחָה לְהַמְשִׁיךְ "אֱמֶת ה'" לְעוֹלָם הַשֶּׁפֶל הַזֶּה הַחֲשׁוּךְ, וְכִמוֹ שֶׁפְּתוּב¹⁵: "כִּי אֲשַׁב בְּחֹשֶׁךְ – שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, ה' אֹרֵךְ לִי". וְזֶהוּ – מֵה שֶׁכְּתוּב¹⁶: "כִּי גָבַר עָלֵינוּ חֶסֶדְךָ כו'". – שְׁחֶסֶד ה' מִתְגַּבֵּר עַל חוֹשֶׁךְ הָעוֹלָם הַזֶּה, וּבִנְפֶשׁ הָאֲדָם הַנִּמְצָאֵת בְּגוֹף – מֵאִיר גִּילּוּי אֹרֵךְ מֵה'. הִרִי, עַל־כֹּל־פָּנִים, שֶׁהִדְרַךְ לְהַמְשִׁיךְ "אֱמֶת ה'", הִיא עַל יְדֵי הַתְּעוֹרְרוֹת רַחֲמִים רַבִּים. אֲךְ הַתְּעוֹרְרוֹת רַחֲמִים רַבִּים לְפָנָי ה' – צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם־כֵּן בְּאֱמֶת, וְגַם בְּשֶׁהוּא בְּ"אֱמֶת" שְׁלֹו – אִיךְ יוֹכֵל עַל־יְדֵי "אֱמֶת" שְׁלֹו לְעוֹרֵר רַחֲמִים עָלֵינוּ מִ"אֱמֶת ה'"? – כִּיוּן שֶׁכֵּאֲמוּר, כָּל אֱמֶת שֶׁל נִבְרָא הִיא כ"לֹא" לְגַבֵּי הָאֱמֶת שֶׁל הַקַּב"ה. אֲךְ הָעֵצָה לְזֶה הִיא מִדַּת הַצְּדָקָה,

14. שבת נה, א. 15. מיכה ז, ח. 16. תהלים קיז, ב. 17. הושע י, יב. וראה לקמן סי' ח. 18. תהלים פה, יב. 19. תהלים לא, כ. 20. ישעיה נד, יד.

~ יום שלישי כ"ג מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיא, ז. אשרינו... עד עמ' 222, ועלול וכו'.

ישנם בפסוק כמה דברים לא מובנים: א) עד לפסוק זה, משתמשים בפרשה זו בשם "יעקב", ואילו כאן נאמר "אל-אלקי" (אלקי ישראל). ב) מה היא השייכות למה שכתוב לפני זה "ויצב שם מזבח". ג) מה החידוש בענין "אל-אלקי ישראל".

על כך מסביר רבנו הזקן, שה"פירוש" בפסוק הוא: **כִּי הִנֵּה בְּאֵמַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ-הוּא כְּשָׂמוֹ בֶּן הוּא,** – הוא, שהוא "קדוש", מובדל ומרומם מהעולם, הוא "ברוך הוא" – הוא נמשך ומתגלה (ברכה מלשון המשכה והתגלות), שמה שהיה לפני זה "הוא", נסתר ונעלם, ירד בהמשכה והתגלות, ובלשון רבנו הזקן: **כִּי אָף דְּאִיהוּ מְמַלְא-קָלָה עֲלֵיוֹנִים**

וְתַחְתּוֹנִים – למרות שהוא ממלא כל העולמות, העליונים והתחתונים, מְרוֹם הַמַּעְלוֹת – והמדריגות, עַד מִתַּחַת לְאָרֶץ הַלְוֹז הַחֲמֻרִית, – ממלא הקב"ה את כולם ונמצא בכל מקום בשווה, שכן כאן אין הכוונה ב"ממלא כל עלמין" כפי שמוסבר בדרך כלל בהקשר למדריגה באלקות המצומצמת בכל עולם בהתאם למעלתו ולמדריגתו, אלא כאן הכוונה היא למה שהקב"ה ממלא ונמצא בכל העולמות, כְּמוֹ שְׂפָתוֹבֶ: "הֲלֹא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מֵלֵא" – "אֲנִי מְמַשׁ, דְּהֵיִינוּ מְהוֹתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ כְּכִיכּוֹל וְלֹא כְּכּוֹדוֹ" לְבַד, – כפי שכתוב במקום אחר⁷: "מלא כל הארץ כבודו", שם מדובר אודות ה"כבוד" שלו וההארה מאתו יתברך, ואילו כאן, שכתוב "אני מלא" – הכוונה לעצמותו ומהותו יתברך. הרי, למרות שהקב"ה במהותו ועצמותו ממלא ונמצא בכל העולמות, אֲף-עַל-פִּי־כֵן הוּא קְדוֹשׁ וּמְבַדֵּל מֵעֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, – לא רק מהעולמות והנבראים התחתונים – אלא גם מהעולמות העליונים, וְאִינוּ נִתְפָּס כֻּלָּל בְּתוֹכָם חֶסֶד וְשָׁלוֹם – שהעולמות יפעלו בו שיהיה מושפע מהם, כַּתְּפִיסַת נִשְׁמַת הָאָדָם בְּגוֹפוֹ עַל-דֶּרֶךְ-מְשָׁל, – הנשמה

ז. "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו כו". – דברים אלה אומרים בסדר התפלה שלפני "הודו" – בהקשר לקירוב ולקשר של הקב"ה ובני ישראל, אנו אומרים – אשרי לנו, מה טוב הוא חלקנו, ומה נעים הוא גורלנו

(ומסיימים) ומה יפה ירושתנו. הביטויים "חלק" ו"גורל" מתייחסים להתגלות האלקית ליהודי, וכמו שכתוב: "ח' מִנֵּת חֶלְקִי וְכֹסֵי וְגו'". (ולאחר מנ' כתוב: "ח' חֶלְקִים נִפְלוּ לִי וְגו'". – חלקים בגורל נפלו לי כו' כפי שהוא מסיים "בנעימים", שהחלקים שנפלו לי בגורל, נעימים לי. שכן, לפני-כן הוא הרי אמר "אתה תומיך גורלי", אתה, הקב"ה, תומיך

אגרת הקדש

ז אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו כו' ה' מנת חלקי וכוסי וגו'. חבלים נפלו לי וגו'. להבין לשון חלקנו וגורלנו לבאר היטב לשון השגור במארו"ל אין לו חלק באלהי ישראל כי הגם דלכאורה לא שייך לשון חלק כלל באלקות יתברך שאינו מתחלק לחלקים ח"ו. אך הענין כמ"ש ביעקב ויקרא לו אל אלהי ישראל פירוש כי הנה באמת הקב"ה כשמו כן הוא כי אף דאיהו ממכ"ע עליונים ותחתונים מרום המעלות עד מתחת לארץ הלזו החומרית כמ"ש הלא את השמים ואת הארץ אני מלא אני ממש דהיינו מהותו ועצמותו כביכול ולא כבודו לבד אעפ"כ הוא קדוש ומובדל מעליונים ותחתונים ואינו נתפס כלל בתוכם ח"ו כתפיסת נשמת האדם

גורלי, שיהיה לי החלק הטוב). הרי שמוצאים אנו הלשון "חלק" על גורל, על האלקות המאירה בנשמתו של יהודי. לְהַבִּין לְשׁוֹן "חֶלְקֵנוּ" וְ"גוֹרְלֵנוּ" – מדוע נקראת האלקות, המאירה בנשמה של יהודי, בשם "חלק" ו"גורל", משמעותו של "חלק" יכולה להיות שחלק אחד שוה לשני, ואילו "גורל" משמעו חלק שהוא יוצא מן הכלל, ורק על פי גורל נקבע שחלק זה יהיה למי שזוכה בגורל, צָרִיף לְבָאֵר הַיִּטֵּב לְשׁוֹן הַשְּׁגוּרָה בְּמֵאֲמָרֵי רַבּוֹתֵינוּ וְכַרּוֹנִים-לְבָרְכָהּ: "אֵין לוֹ חֶלְקִי בְּאֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל", כִּי הֵגַם דְּלִכְאוּרָה לֹא שִׁיף לְשׁוֹן "חֶלְקִי כֻּלָּל בְּאֵלְקוֹת יִתְבָּרֵךְ, שְׂאִינוּ מִתְחַלֵּק לְחֶלְקִים חֶסֶד וְשָׁלוֹם. – הקב"ה הוא הרי פשוט בתכלית הפשיטות, ו'פשיטות' היא היפך מחלקים – הרי שלא שייך באלקות הלשון "חלק", ובכל זאת משתמשים חכמינו ז"ל בביטוי "חלק" באלקות, מכאן עלינו להבין, שלמרות שאלקות היא ענין של פשיטות, אך באלקות המאירה ויורדת לנשמות ישראל – שייך הלשון "חלק". שכן, היא יורדת בהתגלות של חלקים, כפי שיסביר להלן. אָף הַעֲנֵן, – הוא, כְּמוֹ שְׂפָתוֹבֶ בְּיעֵקֵב: "וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל", פְּרוֹשׁ – שכן, בפשטות

1. תהלים טז, ה. 2. שם, ו. 3. הרבי שליט"א מציין לתניא ח"א פי"ח. - שם מדובר, איך "אין-סוף ב"ה" "מלושב בבחי' חכמה שבנפש האדם יהי' מי שיהי' מישראל", "שהיא למעלה מן הדעת והשכל המובן". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לע"ע לא מצאתי אלא בתנחומא ס"פ תזריע, אבל בכר"כ מקומות אי' לכם (בר"פ פ"ב, ד. ו"ש. הובא בתו"א ל, רע"א) וכן "אין להם" (ברכות סג, ב). ו"ל שלא רצה להעתיק לי נוכח וגם לא לי רבים. וק"ל". 5. בראשית לג, כ. 6. רימ"י כג, כד. 7. ישעי' ו, ג.

כבר מדובר על התלבשות ממש. לא רק שהיא נמצאת בהם, אלא התלבשות שהחיות מצומצמת ומתאמת בהתאם למדריגת העולם, ומתאחדת עם העולם, ונתפסת בתוכם על-ידי ממצעים רבים, – מדריגות שהן כמו "ממוצעים" בין מדריגה עליונה ותחתונה. שכן, יש להן שייכות גם למדריגות העליונות וגם למדריגות התחתונות, ולכן משמשות הן "ממוצעים" ליירידת השפע והחיות מהמדריגה העליונה למדריגה התחתונה, וצמצומים רבים – צמצומים רבים בכמות, שעל ידי כל צמצום, מתקטנים האור והחיות,

ועצומים, – צמצומים שבאיכות הם חזקים ביותר, שהאור, לאחרי הצמצום, הוא לא רק קטן ומועט יותר, אלא הוא סוג אחר של אור מאשר האור שלפני הצמצום, בהשתלשלות המדרגות – של העולמות, דרך עלה ועלול וכו'. – שבעולם אחד עצמו יש סדר של "עילה" – סיבה – ו"עלול" – מסובב, מדריגה אחת היא עילה וסיבה למדריגה התחתונה שהיא "עלול" מה"עילה", הרי אחרי כל הצמצומים והירידות של האור, בא האור בעולמות באופן שהוא נתפס בהם.

הנתפסת בגוף, מושפעת מהשינויים שבגוף, ואילו הוא יתברך אינו נתפס בעולמות, שתהיה להם חס-ושלום השפעה עליו, כמו שמבואר במקום אחר באריכות: ולזאת – ולכן, כיוון שהקב"ה קדוש ומובדל ולמעלה לגמרי מעולמות, לא היו יכולים לקבל חיותם ממהותו ועצמותו לבדו כגבול, רק התפשטות החיות אשר הקדוש ברוך הוא מחיה ברוך הוא ותחתונים, הוא על-דרך משל, כמו הארה מאירה משמו ותפרך, – שהשם עצמו הוא גם כן הארה בלבד, ומהשם קורנת ומאירה הארה, שהוא ושמו אחר, – שלכן יש בכוח הארה משמו להחיות כל העולמות, וכמו שכתוב: "כי נשגב שמו לבדו", – שגם השם הוא "לבדו" – למעלה מהעולם, רק זיוו ו"הודו" – של השם, על ארץ ושמים וכו'. – החיות של ארץ ושמים, היא הוד וזיוו בלבד – הארה משמו, שכאמור, השם כשלעצמו הוא גם כן הארה בלבד, כך שלמעשה חיות העולמות והנבראים היא הארה מהארה. והארה – מהארה זו מתלבשת ממש בעליונים ותחתונים להחיותם, – כאן

בגופו עד"מ כמ"ש כמ"א באריכות. ולזאת לא היו יכולים לקבל חיותם ממהותו ועצמותו לבדו כביכול רק התפשטות החיות אשר הקב"ה מחיה עליונים ותחתונים הוא עד"מ כמו הארה מאירה משמו יתברך שהוא ושמו אחד וכמ"ש כי נשגב שמו לבדו רק זיוו והודו על ארץ ושמים וכו'. והארה זו מתלבשת ממש בעליונים ותחתונים להחיותם ונתפסת בתוכם על ידי ממוצעים רבים וצמצומים רבים ועצומים בהשתלשלות המדרגות דרך עלה ועלול וכו'.

ועצומים, – צמצומים שבאיכות הם חזקים ביותר, שהאור, לאחרי הצמצום, הוא לא רק קטן ומועט יותר, אלא הוא סוג אחר של אור מאשר האור שלפני הצמצום, בהשתלשלות המדרגות – של העולמות, דרך עלה ועלול וכו'. – שבעולם אחד עצמו יש סדר של "עילה" – סיבה – ו"עלול" – מסובב, מדריגה אחת היא עילה וסיבה למדריגה התחתונה שהיא "עלול" מה"עילה", הרי אחרי כל הצמצומים והירידות של האור, בא האור בעולמות באופן שהוא נתפס בהם.

הנתפסת בגוף, מושפעת מהשינויים שבגוף, ואילו הוא יתברך אינו נתפס בעולמות, שתהיה להם חס-ושלום השפעה עליו, כמו שמבואר במקום אחר באריכות: ולזאת – ולכן, כיוון שהקב"ה קדוש ומובדל ולמעלה לגמרי מעולמות, לא היו יכולים לקבל חיותם ממהותו ועצמותו לבדו כגבול, רק התפשטות החיות אשר הקדוש ברוך הוא מחיה ברוך הוא ותחתונים, הוא על-דרך משל, כמו הארה מאירה משמו ותפרך, – שהשם עצמו הוא גם כן הארה בלבד, ומהשם קורנת ומאירה הארה, שהוא ושמו אחר, – שלכן יש בכוח הארה משמו להחיות כל העולמות, וכמו שכתוב: "כי נשגב שמו לבדו", – שגם השם הוא "לבדו" – למעלה מהעולם, רק זיוו ו"הודו" – של השם, על ארץ ושמים וכו'. – החיות של ארץ ושמים, היא הוד וזיוו בלבד – הארה משמו, שכאמור, השם כשלעצמו הוא גם כן הארה בלבד, כך שלמעשה חיות העולמות והנבראים היא הארה מהארה. והארה – מהארה זו מתלבשת ממש בעליונים ותחתונים להחיותם, – כאן

~ יום רביעי כ"ד מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 222, והנה הארה... עד עמ' 222, יספר מרוב.

להנה הארה זו, אף שלמעלה – בעולמות העליונים ביותר שלמעלה מהגבלה וגבול, היא מאירה ומתפשטת בבחינת בלי גבול ותכלית, – בלי גבול ובלי סוף, להחיות עולמות נעלמים לאין קץ ותכלית, – גם סוגי עולמות אלה הם בלי גבול, וגם כל עולם מהם הוא באופן של בלי גבול ותכלית, כמו שכתוב באדר"א רפ"א¹⁰, – שיגשג עולמות נעלמים לאין קץ ותכלית, אף על-פי-כן בדרתה – בדרת ההארה – למטה על-ידי צמצומים רבים

להחיות הנבראים והיצורים והנעשים, – הנבראים שבעולמות "בריאה", "יצירה" ו"עשייה". מכך מובן שלפני זה מדובר אודות עולם ה"אצילות" ועולמות אין-סוף שלמעלה מעולם ה"אצילות", היא נחלקת דרך כלל למספר תרי"ג, – 613, כנגד תרי"ג מצות התורה, שהן הן תרי"ג מיני המשכות הארה זו מאור אינסוף ברוך הוא, להאיר לנשמת האדם הכלולה מרמ"ח – 248 אברים ושם"ה – 365 גידים, – שביחד הם תרי"ג (613),

אגרת הקדש

והנה הארה זו אף שלמעלה היא מאירה ומתפשטת בבחי' בלי גבול ותכלית להחיות עולמות נעלמים לאין קץ ותכלית כמ"ש באדר"א רב"א אעפ"כ בדרתה למטה ע"י צמצומים רבים להחיות הנבראים והיצורים והנעשים היא נחלקת דרך כלל למספר תרי"ג כנגד תרי"ג מצות התורה שהן הן תרי"ג מיני המשכות הארה זו מאור א"ס כ"ה להאיר לנשמת האדם הכלולה מרמ"ח אברים ושם"ה גידים

והנה הארה זו אף שלמעלה היא מאירה ומתפשטת בבחי' בלי גבול ותכלית להחיות עולמות נעלמים לאין קץ ותכלית כמ"ש באדר"א רב"א אעפ"כ בדרתה למטה ע"י צמצומים רבים להחיות הנבראים והיצורים והנעשים היא נחלקת דרך כלל למספר תרי"ג כנגד תרי"ג מצות התורה שהן הן תרי"ג מיני המשכות הארה זו מאור א"ס כ"ה להאיר לנשמת האדם הכלולה מרמ"ח אברים ושם"ה גידים

8. בלק"א ח"א פמ"ב. 9. תהלים קמח, יג. 10. זח"ג קכז, ב ואילך.

המשכות מהרצון העליון – הם בלי גבול. וכשם שלגבי תרי"ג החלקים הכלליים בהם מתחלקת ההארה, אמר לעיל, שבנשמה, הקולטת אותם, ישנם תרי"ג ענינים, רמ"ח אברים ושס"ה גידים, כך גם לגבי פרטי המשכות שמהארה, שהם בלי גבול – יש לנשמות

ישראל כלים פרטיים לקלוט את הפרטים מהארה והמשכה זו. ובלשון רבנו הזקן: **וְכַן הוּא מְמַשׁ בְּנִשְׁמַת הָאָדָם.** – שיש לנשמה כלים לקליטת הפרטים האינְסופיים מהמשכה והארה זו. **כִּי הִנֵּה, כָּל הַנְּשֻׁמוֹת שֶׁעוֹלָם הָיוּ בְּלוּלוֹת בְּ – נִשְׁמַתוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְדָרְךְ בְּלֵל הִיְתָה נִשְׁמַתוֹ – שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, נִחְלָקָת לְמִסְפַּר תַּרְי"ג: רַמ"ח אֲבָרִים וְשָׁס"ה גִּידִים, אֲךֹּךְ דָּרְךְ פָּרְט מְחַלְקֵת לְנִיצוּצוֹת אֵין מִסְפָּר, שֶׁהֵן נִשְׁמוֹת כָּל**

יִשְׂרָאֵל מִיְּמוֹת הָאָבוֹת וְהַשְּׁבָטִים עַד בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ וְעַד בְּבִלְלֵי שִׁיקוּם אִז מַה שֶׁנֶּאֱמַר¹⁴: "וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם, אֲשֶׁר לֹא יִמְד וְלֹא יִסְפַּר מִרֹב"¹⁵. – מכל האמור מובן, שנשמת אדם הראשון (המתחלקת לניצוצות אין ספור של נשמות) היה בכוחה להכיל הפרטים האינְסופיים מההמשכה וההארה של הרצון העליון, האור והחיות האלקי הנמשך לנשמות ישראל. להלן יסביר רבנו הזקן מה שהזכיר לעיל, שביעקב כתוב "ויקרא לו א-ל אלקי ישראל", שגם ביעקב האירו בנשמתו כל הפרטים מההארה האלקית, כפי ועל-דרך שהיה הדבר באדם הראשון. ובלשון רבנו הזקן:

אֲשֶׁר בְּעִבּוּרָה – בִּשְׂבִיל נִשְׁמַתוֹ שֶׁל יְהוּדִי, הוּא עֵקֶר תְּכֵלִית יְרִידַת וְהַמְּשֻׁכַת הָאָרֶז הַזֶּה לְמַטָּה לְכָל הַנְּבִרָאִים וְהַיְצוּרִים וְהַנְּעֻשִׁים, – הַנְּקֵרָאִים כּוֹלֵם "מַטָּה", לְעוֹמַת הָעוֹלָמוֹת שֶׁלְמַעַלָּה מִהַגְּבֻלָּה, שֶׁתְּכֵלִית בְּלֵן – שֶׁל כָּל הַנְּבִרָאִים, הַנּוֹצְרִים וְהַנְּעֻשִׁים, הוּא הָאָדָם, בְּנוֹדְעִ: – הָרִי, לְמֵרוֹת שֶׁאֵלֶקוֹת הוּא פְּשוֹט בְּתֵכֵלִית הַפְּשִׁיטוֹת, וְלֹא שִׁיךְ בֶּאֱלֻקוֹת עֵינֵן שֶׁל חֲלָקִים, אֶךְ בַּהֲאָרָה הָאֵלֶקִית הַמְּאִירָה בְּעוֹלָמוֹת לְמַטָּה שֶׁעִיקָרָם וְתֵכֵלִיתָם הִיא נִשְׁמַתוֹ שֶׁל יְהוּדִי – שִׁיךְ הַעֵינֵן שֶׁל חֲלָקִים. וְבִאֹפֶן כִּלְלִי הֵם תַּרְי"ג (613) חֲלָקִים בְּהֵם מִתְּחֵלְקַת הַהָאָרָה, וּבִפְרִטוֹת – יִסְבִּיר רַבְנּוֹ הַזֶּקֶן לְהֵלֵן – מִתְּחֵלְקַת כָּל אֶחָד מִחֲלָקִים אֵלֶּה, לְהַרְבֵּה חֲלָקִים פְּרִטִים. וְהִנֵּה, מִסְפַּר זֶה – תַּרְי"ג (613) – כִּנְגַד

אגרת הקדש
אשר בעבורה הוא עיקר תכלית ירידת והמשכת הארה זו למטה לכל הנבראים והיצורים והנעשים שתכלית כולן הוא האדם כנודע:

והנה מספר זה הוא בדרך כלל. אבל בדרך פרט הנה כל מצוה ומצוה מתחלקת לפרטים רבים לאין קץ ותכלית והן הן גופי הלכות פרטיות שבכל מצוה שאין להם מספר כמו"ש ששים המה מלכות הן ס' מסכתות כו' ועלמות אין מספר הן ההלכות כו' שהן המשכת רצון העליון כו' וכן הוא ממש בנשמת האדם כי הנה כל הנשמות שבעולם היו כלולות באדה"ר ודרך כלל היתה נשמתו נחלקת למספר תרי"ג רמ"ח אברים ושס"ה גידים אך דרך פרט נחלקת לניצוצות אין מספר שהן נשמות כל ישראל מימות האבות והשבטים עד ביאת המשיח ועד בכלל שיקוים אז מ"ש והיה מספר בני כחול הים אשר לא ימד ולא יספר מרוב.

תרי"ג מצוות התורה, הוא בדרך כלל, – באופן כללי מתחלקת ההארה לתרי"ג (613) חלקים, אבל בדרך פרט – הנה כל מצוה ומצוה מתחלקת לפרטים רבים לאין קץ ותכלית, והן הן גופי הלכות פרטיות שבכל מצוה שאין להם מספר, – אין מספר לפרטי ההלכות שבכל אחת מהמצוות, כמו שכתוב¹¹: "ששים המה מלכות" – דורשים חכמינו ז"ל¹²: הן ששים מסכתות – הש"ס, כו', "ועלמות אין מספר" – דורשים חכמינו ז"ל: הן ההלכות כו', – שהן בלי מספר, שהן המשכת רצון העליון כו'. – וכיוון שהרצון העליון הוא הרי בלי גבול, כך גם פרטי ההלכות, שהם פרטי

~ יום חמישי כ"ה מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 222, והנה שופר'... עד עמ' קיב, כמו"ש במ"א.

הראשון, שתקן – יעקב, חטא אדם הראשון, והיתה נשמתו גס-בן כלולה מכל הנשמות שבישראל, מעולם ועד

אגרת הקדש

והנה שופריה דיעקב מעין שופריה דאדה"ר ודיתה נשמתו ג"כ כלולה מכל הנשמות שבישראל

והנה, שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון¹⁶, – יופיו ושלימותו של יעקב כעין יופיו ושלימותו של אדם

11. שה"ש ו, ת. 12. שהש"ר שם. ובכ"מ. 13. ראה ב"ר פ"מ, ב. ובכ"מ. 14. הושע ב, א. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סיום מפסוק אחר" (שם טו, י). 16. ב"מ פר, א. ובכ"מ.

מההארה הכללית של אור אין-סוף, הכלל המכיל בתוכו כל הפרטים שבתורה ומצוות – שהתגלות תאיר בנשמתו. **וְאַחֲרָיו כָּל יִשְׂרָאֵל לִבָּ23,** – אלה שהאור האלקי המאיר במוחם בא בלבם ואשר יש להם התעוררות של אהבת ה' ויראת ה',

המכניסה חיות בלימודם תורה ובקיומם מצוות, העוסקים בתורה ובמצוות, מאיר אור ה' אין-סוף ברוך-הוא בבחינת גילוי בנשמתם, – "הארה" זו נקראת "חלקינו" (אשרינו מה טוב חלקינו), כלומר, ההארה האלקית הפרטית המאירה על ידי כל מצוה, שהיא חלק מההארה הכללית. וכפי שהוסבר לעיל, שהארה זו כשהיא יורדת למטה, היא באופן

של התחלקות לתרי"ג (613) חלקים וכו' – הרי החלק שמההארה האלקית מאיר בנשמה של יהודי המקיים מצוה, ועל כך נאמר "אשרינו מה טוב חלקינו". וזמן גילוי זה בדרך שאות ויתר עו ההארה במוחם ולבם הוא בשעת התפילה, כמו שמבואר במקום אחר²⁴. – שכן, על ידי סולם התפילה עולים מעשי המצוות של יהודי, ונמשך על ידי הסולם ההארה האלקית והתגלות שבעקבותיה. עד כאן הסביר רבנו הזקן הלשון "חלקינו". להלן יסביר הלשון "מה נעים גורלינו", שגורל הרי מורה על חלק היוצא מן הכלל, ורק על-פי גורל זוכים בחלק היפה. ובלשון רבנו הזקן:

עולם, – כלומר, גם הנשמות מ"עלמא דאתכסיא" (מהעולמות המכוסים), וגם הנשמות מ"עלמא דאתגליא" (מהעולמות הגלויים) היו כולן כלולות בנשמתו של יעקב, וְהָיָה מְרַבְבָּה לְתוֹרָה שְׁלֵמַעְלָה, שְׁנִקְרָאת בְּשֵׁם "אָדָם", – "זאת התורה אדם"¹⁷, כְּמוֹ שְׁפָתוֹכֶם¹⁸:

"וְעַל דְּמוּת הַכֶּסֶף דְּמוּת בְּמַרְאֵה אָדָם וְכוּ", – שהכוונה היא ל"תורה", כפי שמוכח בתורת הקבלה¹⁹. וכמו שְׁפָתוֹכֶם²⁰: **"וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל כּוּ"** – ו"זאת" בפנימיותם של ישראל, **"אֵין זֹאת אֱלָא תוֹרָה כּוּ"**, – ש"זאת" התורה, היתה מקודם בישראל, שְׁהִיְתָה בְּלוּלָה וּמְלֻבֶּשֶׁת בְּנִשְׁמַת "יִשְׂרָאֵל סְבֵא", –

המוסב על יעקב אבינו למטה הנקרא "ישראל סבא", וכן על שורשו למעלה שגם כן נקרא "ישראל סבא", הַבְּלוּלָה – נשמת "ישראל סבא" כלולה מְכַל הַנְּשָׁמוֹת. – והוא היה כלי לאור התורה. וְהָיוּ "יִקְרָא לֹא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל" – "אל" לשון הַמְשַׁכֵּת הַהָאָרֶץ – שכן, השם א-ל רומז על מדת החסד, המשכה והשפעה, מֵאִיר אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא מְהַעְלֵם אֵל הַגְּלוּי, – הכוונה לאור אין-סוף המלוכב בתורה, לְהֵאִיר בְּבַחֲנֵית גְּלוּי בְּנִשְׁמַתוֹ, וְכֵמוֹ שְׁפָתוֹכֶם²²: **"אֵל ה' וְיֵאָר לָנוּ"**; – הרי ש"א-ל" הוא לשון הארה, וזהו ויקרא לו א-ל אלקי ישראל", שיעקב קרא והמשיך להתגלות

אגרת הקדש

מעולם ועד עולם והיה מרכבה לתורה שלמעלה שנק' בשם אדם כמ"ש ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם וכו' וכמ"ש וזאת לפנים בישראל כו' אין זאת אלא תורה כו' שהיתה כלולה ומלובשת בנשמת ישראל סבא הכלולה מכל הנשמות וזהו ויקרא לו אל אלקי ישראל. אל לשון המשכת ההארה מאור א"ס ב"ה מההעלם אל הגילוי להאיר בבחי' גילוי בנשמתו וכמ"ש אל ה' ויאר לנו ואחריו כל ישרי לב העוסקים בתורה ובמצוות מאיר אור ה' א"ס ב"ה בבחינת גילוי בנשמתם וזמן גילוי זה ביתר שאת ויתר עו ההארה במוחם ולבם הוא בשעת התפלה כמ"ש במ"א.

~ יום שישי כ"ו מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיב, והנה אף... עד עמ' קיב, הגורל ממש:

וְהִנֵּה, אֵף שְׁגִלוּי – אלקי, זֶה עֲלֵי־יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה התורה והמצוות, היא נמשכת לכל אחד מישראל בשוה, וְהַמְצוֹת הוּא שׁוּה לְכָל נַפְשׁ מִיִּשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ בְּלָל, כִּי תוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד לְכָלֵנוּ – כל יהודי מחוייב בתורה ומצוות, ומצד ההארה שלמעלה הנמשכת על ידי

אגרת הקדש

והנה אף שגילוי זה ע"י עסק התורה והמצוות הוא שוה לכל נפש מישראל בדרך כלל כי תורה אחת ומשפט א' לכולנו אעפ"כ בדרך פרט אין כל הנפשות או הרוחות והנשמות שוות בענין זה לפי

17. חוקת יט, יד. 18. יחזקאל א, כו. 19. ראה זח"א עא, ב ואילך. 20. רות ד, ז. 21. זח"ג פא, ב. 22. תהלים קיח, כו. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דישראל אותיות ישרא-ל" (ראה לקו"ת שלח מ, ג). 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקמן סכ"ד".

מְצוֹת, – ואם-כן, כיצד מתאים לומר, שלנשמה של זמן זה ודורות אלה מאירה, באופן אחר, ההתגלות האלקית, ונדרשת זהירות מיוחדת וחזקה יותר במצוות פרטיות מסויימות? **מִכָּל-מְקוֹם לֹא נִצְרְכָה** – הזהירות המיוחדת במצוה

מסויימת, **אַלֵּא לְהַעֲדִיפָה** וזהירות וזריזות יתרה, **בֵּיתָר שְׂאֵת וְיֵתֵר עֵז, כְּפֹלָה וּמְכַפֶּלֶת, לְמַעַלְהָ מֵעֲלֵה מִזְהִירוֹת שְׂאֵר הַמְצוֹת. וְזֵהוּ שְׂאֵמֵר "בְּמֵאֵי הָיוּ זְהִיר טַפִּי" – "טַפִּי" – יותר, דִּיקָא. – דוקא. שכן, זהירות צריכה להיות בכל המצוות, השאלה כאן היא: באיזו מצוה היה זהיר יותר. וְהֵנָּה, וְתִרְוֵן הָאוֹר הַזֶּה הַפְּרָטִי לְנִשְׁמוֹת פְּרָטִיּוֹת – שבהן מאיר האור שמהמצוה ביתר התגלות,**

אינו בכחינת טעם ודעת משג, **אַלֵּא לְמַעַלְהָ מִכְּחִינַת תְּדַעַת**, – וההבנה, ששך עֲלֶיהָ בְּמַחְשְׁבָה לְפָנָיו יִתְפַּרֵּךְ, – שבנשמה מסויימת יאיר האור של מצוה מסויימת בהארה והתגלות מיוחדת. וְדוֹגְמָתוֹ לְמַטָּה הוּא כְּחִינַת הַגּוֹרֵל מְמַשׁ; – שגם הוא אינו על פי טעם ושכל, מדוע זוכה בגורל זה או אחר, אלא כך נקבע מלמעלה, כמו שכתוב²⁶: "בחק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו", שהגורל יכול בחלק של זה או זה, הרי זה הענין של "מה נעים גורלינו", שהחלק היפה מה שישנה התגלות אלקית מיוחדת מענין מסויים של תורה ומצוות, לנשמה מסויימת, הוא ענין של "גורל" שלמעלה מטעם ודעת.

האלקית המאירה להם על ידי תורה וקיום מצוה, **לְפִי עֵת וְזִמְן גִּלְגּוּלָם וּבּוֹאָם בְּעוֹלָם הַזֶּה**, – מרבית הנשמות של דורותינו אלה, הן הרי נשמות שהיו כבר בעולם זה וירדו שוב לעולם הזה כדי לתקן ענין מסויים, הרי לפי הזמן והתקופה

שהנשמה מתגלגלת ויורדת לעולם זה – באופן כזה מאירה לה מלמעלה ההארה וההתגלות האלקית שעל ידי מצוה זו או זו. **וּכְמֵאֵמֵר רַבּוֹתֵינוּ וְכְרוֹנָם לְבִרְכָה²⁵: "אֲבוּךָ בְּמֵאֵי הָיוּ זְהִיר טַפִּי, אָמֵר לִיָּה בְּצִיּוֹת כו"ל. – "אביך במה היה זהיר יותר?" וענה לו: "במצות ציצית". הרי, שבמצות ציצית האירה לו התגלות אלקית מיוחדת, שלכן היה זהיר בקיומה יותר מאשר במצוות**

אחרות, וכפי הפירוש²⁶: "במאי הרי זהיר טפי" – במה האיר לו יותר האור האלקי. **וְכֵן אֵין כָּל הַדְּרוֹת²⁷ שְׁוִין. –** לא זו בלבד שישנם שינויים בין נשמה אחת לשניה, אלא ישנם גם שינויים מצד הדורות, שהיו דורות שעבודתם העיקרית היתה ענין התורה, ודורות שעבודתם העיקרית היתה ענין הצדקה וכו'²⁸, שכן, לנשמות שבאותם דורות האירה התגלות מיוחדת בענינים אלה. **כִּי כְמוֹ שְׂאֲבְרֵי הָאָדָם, כָּל אֲבֵר יֵשׁ לֹו פְּעֻלָּה פְּרָטִית וּמִיּוֹחֲדָת, הָעֵינַן לְרֵאוֹת וְהַאֲזִין לְשִׁמְעָ, כָּךְ בְּכָל מְצוּה – הנקראות "אברין דמלכא"²⁹ – "אברי המלך", מֵאִיר אֹר פְּרָטִי וּמִיּוֹחֲד מֵאִיר אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא. וְאֵף שְׁכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל צְרִיכָה לְבוֹא בְּגִלְגּוּל לְקַיֵּם כָּל תְּרִוּג**

אגרת הקדש

עת וזמן גלגולם ובוואם בעוה"ז וכמארז"ל אבוך במאי הוי זהיר טפי א"ל בציצית כו' וכן אין כל הדורות שוין כי כמו שאברי האדם כל אבר יש לו פעולה פרטית ומיוחדת העין לראות והאזן לשמוע כך בכל מצוה מאיר אור פרטי ומיוחד מאור א"ם ב"ה ואף שכל נפש מישראל צריכה לבוא בגלגול לקיים כל תרו"ג מצות מ"מ לא נצרכה אלא להעדפה וזהירות וזריזות יתירה ביתר שאת ויתר עז כפולה ומכופלת למעלה מעלה מזהירות שאר המצוות. וזהו שאמר במאי הוי זהיר טפי טפי דיקא. והנה יתרון האור הזה הפרטי לנשמות פרטיות אינו בכחינת טעם ודעת מושג אלא למעלה מבחינת הדעת שכך עלה במחשבה לפניו יתברך ודוגמתו למטה הוא בחינת הגורל ממש:

~ שבת קודש כ"ז מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 224, ח. וזרע צדקות... עד עמ' 226, בחו"ל ור"ל:

הַצְדָּקָה, וְכְמוֹ שְׂפָתוֹב בְּפִסּוּקֵי: "זֵרְעוּ לָכֶם לְצְדָקָה" כו', – ומסיים: "קצרו לפי חסד", שיקצרו את פרי הזריעה לפי מדת

אגרת הקדש

ח זרע צדקות מצמיח ישועות הנה מ"ש לשון זריעה במצות הצדקה וכמ"ש בפסוק זרעו לכם לצדקה כו'. יובן ע"פ מה שארז"ל

ח. "זרע צדקות, מצמיח ישועות". – מלשונות סדר התפלה. הנה מה שפתיב לשון "זריעה" במצוות

25. שבת קיח, ב. 26. ראה ספר השיחות תש"ב ע' 21. סה"מ תש"א ע' 240. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה נכלל ב"עת וזמן" דלעיל. ויש לחפש בכת"י דאגה"ק אולי צ"ל 'המצוות'. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק ס"ה, ס"ט". 29. תקו"ז ת"ל. 30. משלי טז, לג. 1. הושע י, יב.

החסד, ויבן על-פי מה שאמר רבותינו זכרונם לברכה: "רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, – ר' אלעזר נתן פרוטה (צדקה) לעני ולאחר מכן התפלל, דכתוב: – שכן, כתוב: **אני בצדק אחזה פניך**". פרוש, – מה שהוא קורא לתפלה "אחזה פניך", ומדוע זה דוקא על ידי ההכנה של צדקה, כי גילוי אלקותו יתברך המתגלה במחשבתו של אדם וכוונתו בתפלתו כל חד לפום שיעורא דיליה הוא בתורת צדקה וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו כו'. – שמאירה ויורדת מהעולם העליון לעולם התחתון התגלות אלקית על יראי השם, בלומר, שאור ה', איך סוף ברוך-הוא המאיר למעלה בעולמות עליונים, בהארה רבה בבחינת גילוי רב – בכמות, ועצום, – באיכות, עד שפאמת – הנבראים שבעולמות העליונים, הן במלין במציאות וכלא ממש

אגרת הקדש

ר"א יהיב פרוטה לעני והדר מצלי דכתיב אני בצדק אחזה פניך פי' כי גילוי אלקותו יתברך המתגלה במחשבתו של אדם וכוונתו בתפלתו כל חד לפום שיעורא דיליה הוא בתורת צדקה וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו כו' כלומר שאור ה' א"ס ב"ה המאיר למעלה בעולמות עליונים בהארה רבה בבחי' גילוי רב ועצום עד שבאמת הן במלין במציאות וכלא ממש חשיבי קמיה ונכללין באורו ית' והן הן ההיכלות עם המלאכים והנשמות שבהן המבוארים בוזה"ק בשמותם למקומותם בסדר התפלה שמדרו לנו אנשי כנה"ג הנה משם מאיר האור כי טוב לעולם השפל הזה על יראי ה' וחושבי שמו החפצים לעבדו בעבודה שבלב זו תפלה וכמ"ש וה' יגיד חשכי והנה ירדת הארה זו למטה לעוה"ז נקראת בשם חסד ה' המכונה בשם מים היורדים ממקום גבוה למקום נמוך כו':

והנה מודעת זאת שיש למעלה גם כן מדת הגבורה והצמצום לצמצם ולהסתיר אורו יתברך לבל יתגלה לתחתונים אך הכל תלוי באתעדל"ת שאם האדם מתנהג בחסידות להשפיע חיים וחסד כו' כך מעורר למעלה כמשארו"ל במדה שאדם מודד בה מודדין לו אלא דלכאורה זו אינה מן המדה כ"א

חשיבי קמיה – שהם חשים בביטולם ואיך שאין הם נחשבים לכולם לגבי יתברך, ונכללין באורו יתברך, והן הן ההיכלות עם המלאכים והנשמות שבהן, המבוארים בזהר הקדוש בשמותם למקומותם בסדר התפלה שפדרו לנו אנשי כנסת הגדולה, – בסדר התפלה מרומזים ההיכלות והמלאכים והנשמות שבהם, הנה משם – מההתגלות האלקית המאירה בהם בעולמות העליונים, מאיר האור "בי טוב" לעולם השפל הזה, על "יראי ה' וחושבי – מתכוננים ב"שמו", החפצים לעבדו ב"עבודה שבלב זו תפלה", – הנקראת "עבודה שבלב"⁴, וכמו שכתוב⁵: "וה' יגיד חשכי". – שבעולם השפל הזה שהוא עולם חשוך שאינו מאיר בו גילוי אלקות, "הוי' יגיד חשכי", יאיר האור של שם הוי' את החושך שלי. והנה, ירדת הארה זו למטה לעולם הזה, נקראת בשם "חסד ה'", – שכן, זה בא על ידי עבודתו של יהודי, אך העבודה עצמה אינה בערך כלל שתמשיך המשכה זו, אלא זה

ענין של "חסד ה'" המאיר ליהודי גילוי זה, המבנה – "חסד ה'" מכונה, בשם "מים", היורדים ממקום גבוה למקום נמוך כו' – כמו טבע המים לרדת ממקום גבוה לנמוך, כך יורד אור ה' מהעולמות העליונים אל העולם השפל, "חסד ה'"

זה נמשך על ידי "אתערותא דלתתא" – ההתעוררות מלמטה – מהחסד והצדקה שיהודי עושה, שלכן "אחזה פניך", ראיית הפנימיות של אלקות ליהודי בתפלתו – בא אחרי "בצדקה", אחרי נתינת פרוטה לעני, כדי להמשיך את החסד שלמעלה על ידי החסד שלמטה. ברם, לכאורה, כיוון שהארת גילוי זה היא בין-כה ענין של צדקה וחסד שלמעלה – הרי היא יכולה להאיר גם בלי ה"אתערותא דלתתא" – ההתעוררות מלמטה – מהחסד של האדם למטה? מסביר רבנו הזקן, שגם למעלה ישנה מדת הגבורה והצמצום, לצמצם ולכסות על אורו יתברך, לכן זקוקים לחסד וצדקה של

האדם כ"אתערותא דלתתא" לחסד ה', כדי שמדת הגבורה והצמצום לא תימנע את ההתגלות האלקית ליהודי בשעת התפלה, ובלשון רבנו הזקן:

והנה, מודעת זאת, – ידוע הדבר, שיש למעלה גם כן מדת הגבורה והצמצום, לצמצם ולהסתיר אורו יתברך לבל יתגלה לתחתונים. – לנבראים התחתונים. אס-כן, כיצד מאיר "חסד ה'", בשעה שקיימת מדת הגבורה והצמצום המפסיקה את ההתגלות? אף הכל תלוי ב"אתערותא דלתתא", – בהתעוררות שלמטה. שאם האדם מתנהג בחסידות – במדת החסד, להשפיע חיים וחסד כו' – שהוא נתון צדקה המקיימת את העני בחיים, כך מעורר למעלה, – שתומשך מדת החסד שלמעלה בהתגלות האלקית אליו, כמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה: "במדה שאדם מודד – בה מודדין לו". – וכאשר הוא מתנהג במדת החסד – מתנהגים אתו כך גם מלמעלה, שנותנים לו

2. ב"ב י, א. 3. תהלים י"ז, טו. 4. תענית בתחילתה. 5. שמואל ב כב, כט. 6. ראה תענית ז, א. 7. סוטה ה, ב.

אלא "כוח הצומח" הנמצא בארץ עצמה, [נִפְחָ אַחַר: עֲצָמוֹ] – "כוח הצומח" שבארץ, הוא עצמו, הוא הַמוֹצֵיא וְהַמְגַדֵּל הַשְּׂבֻלָת – שלא היתה כלל בזרע, וְהַאִילָן וּפִירוֹתָיו. – שלא היו בגרעין, "כוח הצומח" הוא כוח אלקי המצמיח דברים, ענין של "יש מאין": "מ'אין"

נעשה "יש", דבר גשמי מכוח רוחני. ברם, אם כך הם פני הדברים, נשאלת השאלה: לשם מה זקוקים לזריעת הזרע או הגרעין – הרי בין כה אין הצמיחה באה מהם, אלא מ"כוח הצומח" שבארץ? והתשובה היא: רַק שְׂאִינֹ – "כוח הצומח" שבארץ, אינו מוֹצֵיא וּמְגַדֵּל בְּחוּץ לַחוּץ מִהַכֹּחַ אֶל הַפְּעֵל, – מהיכולת להצמיח (בכוח), לצמיחה ממשית, כִּי־אִם עַל־יְדֵי הַזֶּרַע וְהַגְרַעִין – הפועלים שכות היכולת להצמיח הנמצא בארץ – יבוא בגילוי, להצמיח בפועל את התבואה או את האילן ופירותיו. כיצד אכן, הם פועלים דבר זה?

שְׂנַרְקָבִין בְּאַרְץ וּבְלָהָה כָּל בְּחֵם – שבא מ"כוח הצומח" שבארץ בשעה שהם צמחו מכוח הצומח, בְּבִחַ הַצֹּמֵחַ שְׂבֻלָתָא, וְנִתְאָחְדוּ וְהָיוּ לְאַחֲדִים, – הפרט של "כוח הצומח" שבא לידי ביטוי בזרע או בגרעין, עם הכלל של "כוח הצומח" שבארץ – נעשים לדבר אחד, וְעַל־יְדֵי־זֶה מוֹצֵיא בְּחַ הַצֹּמֵחַ אֶת בְּחוּץ אֶל הַפְּעֵל, וּמְשַׁפֵּעַ חַיּוֹת לְגַדֵּל שְׂבֻלָת כְּעֵין הַזֶּרַע, – שנזרע בארץ, שאם הזרע הוא של חטה – צומחת שכולת של חטה, וכדומה. אֲבָל בְּרַבּוּי הַרְבֵּה מְאֹד בְּשְׂבֻלָת אַחַת, – מגרעין חטה אחד צומחים הרבה גרעיני חטה בשכולת אחת, וְכֵן פִּירוֹת הַרְבֵּה עַל אִילָן אַחַד, – וכאשר לפירות האילן מיתוסף עוד ענין, שלא זו בלבד שהם הרבה יותר מאשר הגרעין שנזרע, אלא – וְגַם מְהוֹתָן וְעֲצָמוֹתָן שֶׁל הַפִּירוֹת מְעַלָּה בְּעֵלוּי רַב וְעֲצוּם לְמַעְלָה מְעַלָּה מִמְהוֹתָן וְעֲצָמוֹתָן שֶׁל הַגְרַעִין הַנְּטוּעִים. – הרי שלא זו בלבד שמגרעין אחד צומחים הרבה פירות, אלא שהם גם במהות הרבה יותר טובה ורמה, שמגרעין שאין בו טעם –

חסד שלמעלה. אֲלֵא דְלִבְאֹרְהָ זֶה אֵינָה מִן הַמְּדָה, – של אותו ענין, כִּי־אִם לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ חַי הַעוֹלָם־הַבָּא לְבַד כְּנִגְדַּי מִה שֶׁהוּא מְשַׁפֵּעַ חַי עוֹלָם הַזֶּה, – שזה שכר מתאים – שבשעה שהוא משפיע ענין של העולם שלו, ענין של חיים גשמיים – מעניקים לו, באותה מדה, גם השכר בענין של עולם, פרט לכך שזה בעולם נעלה יותר, עולם הבא, אֲבָל לֹא לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ חַי הַהָרַת אֹרֶךְ חַי אַחֲרֵי אֵינ־סוּף בְּרוּךְ הוּא [מְשַׁע, – ענין של "אין-סוף", שלמעלה לגמרי מה"עולם", שְׂאִיר וְנִיחָה הַשְּׂבוּ – החושך שלו, בְּעִבּוּדָה שְׂבֻלָת זֶה תְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת יְמִדְרֵי תְּשׁוּבָה עֲלֵיָה – תשובה עליונה, כְּנֹדָע, – הרי אין זה "מן המדה" להשפיע לו זאת, שְׂחָרִי הִיא – ה"תשובה העילאית" היא לְמַעְלָה מְעַלָּה מִכָּל חַי עוֹלָם־הַבָּא, כְּמוֹ שְׂאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכַרְוִנְם לְבַרְכָּהּ: "יִפְהָ שְׁעָה אַחַת בְּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כּוּ", – בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, וְכְמוֹ שְׂנִתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֲרֵי בְּאִרְכּוֹת, דְּעוֹלָם־הַבָּא אֵינֹ אֲלֵא זֶה וְהַאֲרָה וְכוּ': – הארה מ"אור ה'", הנקרא "זיו השכינה".

אגרת הקדש

לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ חַי הַהָרַת אֹרֶךְ חַי עוֹה"ו אֲבָל לֹא לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ חַי הַהָרַת אֹרֶךְ חַי [נ"א א"ס ב"ה] מִמֶּשׁ שִׂיאִיר וְיִגִּיה חֲשֵׁכוֹ בַּעֲבוּדָה שְׂבֻלָת זֶה תְּפִלָּה שֶׁהוּא בְּחִינַת וּמְדִרְגַת תְּשׁוּבָה עִילָאָה כְּנֹדָע שֶׁהָרִי הִיא לְמַעְלָה מִכָּל חַי עוֹה"ו כְּמִשְׁאֲרוֹ"ל יִפְהָ שְׁעָה אַחַת בְּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כְּמוֹ"ב אִינוֹ אֵלָא זֶה וְהַאֲרָה וְכוּ': אֲךְ הַעֲנִין הוּא עַד"מ כְּמוֹ שְׂזוֹרְעִין זְרַעִים אוֹ נוֹטְעִין גְרַעִין שֶׁהַשְּׂבֻלָת הַצֹּמֵחַת מִהוֹרַע וְהַאִילָן וּפִירוֹתָיו מִהַגְרַעִין אֵינֹן מְהוֹתָן וְעֲצָמוֹתָן שֶׁל הוֹרַע וְהַגְרַעִין כֹּל כִּי מְהוֹתָם וְעֲצָמוֹתָם כֹּלָה וְנִרְקַב בְּאֶרֶץ וְכֹחַ הַצֹּמֵחַ שְׂבֻלָת עֲצָמָה [נ"א עֲצָמוֹ] הוּא מוֹצֵיא וְהַמְגַדֵּל הַשְּׂבֻלָת וְהַאִילָן וּפִירוֹתָיו רַק שְׂאִינוֹ מוֹצֵיא וְהַמְגַדֵּל כְּחוֹ לַחוּץ מִהַכֹּחַ אֶל הַפְּעֵל כִּי אִם עַל יְדֵי הוֹרַע וְהַגְרַעִין שְׂנַרְקָבִין בְּאֶרֶץ וְכֹלָה כֹּל כְּחֵם בְּכַח הַצֹּמֵחַ שְׂבֻלָתָא וְנִתְאָחְדוּ וְהָיוּ לְאַחֲדִים וְע"י זֶה מוֹצֵיא כַח הַצֹּמֵחַ אֶת כְּחוֹ אֶל הַפְּעֵל וּמְשַׁפֵּעַ חַיּוֹת לְגַדֵּל שְׂבֻלָת כְּעֵין הוֹרַע אֲבָל בְּרִיבּוּי הַרְבֵּה מְאֹד בְּשְׂבֻלָת אַחַת וְכֵן פִּירוֹת הַרְבֵּה עַל אִילָן א' וְגַם מְהוֹתָן וְעֲצָמוֹתָן שֶׁל הַפִּירוֹת מְעוֹלָה בְּעֵלוּי רַב וְעֲצוּם לְמַעְלָה מְעַלָּה מִמְהוֹתָן וְעֲצָמוֹתָן שֶׁל הַגְרַעִין הַנְּטוּעִים וְכֵן כְּה"ג בְּפִירוֹת

לְבַרְכָּהּ: "יִפְהָ שְׁעָה אַחַת בְּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כּוּ", – בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, וְכְמוֹ שְׂנִתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֲרֵי בְּאִרְכּוֹת, דְּעוֹלָם־הַבָּא אֵינֹ אֲלֵא זֶה וְהַאֲרָה וְכוּ': – הארה מ"אור ה'", הנקרא "זיו השכינה". ואילו על ידי תשובה "לוקחים" את הקב"ה עצמו, הרי שההתגלות שבשעת התפלה היא למעלה מעלה מחיי עולם-הבא, והרי אין זה "מן המדה" שעל ידי צדקה וחסד תאיר לו התגלות אלקית זו?

אֲךְ הַעֲנִין הוּא עַל־דֶּרֶךְ־מְשַׁל, כְּמוֹ שְׂזוֹרְעִין זְרַעִים – של תבואה או חטה וכדומה, או נוֹטְעִין גְרַעִין, – של עץ פרי שיצמח ממנו אילן, שֶׁהַשְּׂבֻלָת – של התבואה, הַצֹּמֵחַת מִהוֹרַע, וְהַאִילָן וּפִירוֹתָיו – הצומחים מִהַגְרַעִין, אֵינֹן מְהוֹתָן וְעֲצָמוֹתָן שֶׁל הוֹרַע וְהַגְרַעִין כֹּלָה, כִּי מְהוֹתָם וְעֲצָמוֹתָם – של הזרע והגרעין, כָּלָה וְנִרְקַב בְּאֶרֶץ, – הרי שהצמיחה אינה באה מהזרע או מן הגרעין אלא – וְכֵן הַצֹּמֵחַ שְׂבֻלָתָא עֲצָמָה – לא החלק של כוח הצומח התגלה בזרע או בגרעין,

8. אגרת פרק י'. 9. אבות פ"ד מ"ז. 10. בלקו"א ח"א ספ"ד. ועוד.

ענין של עולם הזה, בהתאם לכלל "במדה שאדם מודד, בה מודדין לו" – וזה נקרא ב"מדה", כלומר מאותו סוג מדה ומהות.

אך, ענין הצדקה נקרא בלשון "זריעה". שכן, כשם שבזריעה

צומח מהנטיעה ענין שהוא לגמרי לא באותה מהות אלא הרבה למעלה מזה – כך נמשך לו ענין של התגלות אלקות בתפלה, ענין של "תשובה עילאה" (כפי שהסביר לעיל) שהוא לא רק במהות אחרת לגמרי מה"עולם", אלא למעלה מעלה מה"עולם".

ובלשון רבנו הזקן:

וְכִכָּה מִמֶּשׁ עֲלֵי־דָרְדָרִי

מִשָּׁל, כָּל מַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה שְׁעוֹשֵׂי יִשְׂרָאֵל, עוֹלָה לְמַעְלָה בְּבַחֲבִינַת "הַעֲלָאת מִיַּיִן נוֹקְבִין" לְשֵׁרֵשׁ נִשְׁמוֹתֵיהֶן לְמַעְלָה, – שלכן זה דוקא הצדקה שיהודי עושה. שכן, כמו במשל, בענין של צמיחה, הרי מפני שבזרע או בגרעין שזורעים ישנו מ"כוח הצומח", לכן יכול להיות מכך "העלאת מייין נוקבין" אל "כוח הצומח" שבארץ שממנו באה הצמיחה, כך גם בנמשל, בצדקה – בשעה שיהודי עושה צדקה וחסד, עולה הדבר, בתור "העלאת מ"נ" לשורש נשמתו, והחסד של נשמתו שנשתלשל מהחסד של הספירות העליונות (כפי שאומר רבנו הזקן בפרק ג' של החלק הראשון, שלכן יש בנשמה עשרה כחות, מפני שהם נשתלשו מעשר הספירות) יש לו שייכות לחסד שלמעלה, שיהיה מכך "העלאת מ"נ" להמשיך את החסד שלמעלה, כפי שיסביר להלן. על כל פנים, החסד והצדקה שיהודי עושה, עולה למעלה בשורש הנשמה למעלה, הַנְּקָרָא **בְּשֵׁם "בְּנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל"** – שכן, זה המקור של נשמות ישראל, וכן גם מפני שהיא כונסת בתוכה את האורות והגילויים של המדות – של "ישראל דלעילא" (שלמעלה), מבחינת "ז"א" (מדות) שבעולם ה"אצילות", וְ–"שורש הנשמות, נקרא **"אִמָּא תַתְּאָה"** – המדריגה התחתונה בבחינת "אימא", **בְּלִשׁוֹן הַזֹּהַר,** – "בינה" נקראת "אימא עילאה", המדריגה העליונה ב"אימא", ו"מלכות" – "אימא תתאה", המדריגה התחתונה ב"אימא", וְ – כן נקרא **"שְׂבִינַח" בְּלִשׁוֹן הַנְּמָרָא,** – מפני שהיא שוכנת בתחתונים", היא יורדת ושוכנת בנבראים התחתונים¹², הַבְּלוֹלָה – "כנסת ישראל" – מקור נשמות ישראל, כלולה מִכָּל מְדוּתָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּמִיַּחֲדַת בְּהֵן בְּתַבְלִית, – בהתאחדות הנעלה ביותר, וְרֵאשִׁיתָן הִיא מְדַת הַחֶסֶד. – הרי, למדה זו

צומחים פירות ברי טעם טוב והנאה, וְכֵן כִּהְיָ יִנְאָ – בדומה לכך, בְּפִרְוֹת הָאָרֶץ הַגְּדֹלִים מוֹרְעוֹנֵינִי בְּעֵין גְּרָעִינִי, – של אילן עושה פרי, כְּמוֹ קִשׁוּאִים וּכְהֵאֵי יִנְאָ. – והדומה לו, שגם בהם כך, שהפירות אינם מאותה מהות של גרעיני הזרע,

אלא מהות שונה ונעלה ביותר, שלא כמו בתבואה, שהתבואה היא אותה מהות ממש כמו גרעיני התבואה שזרעו, זרעו חטה וצמח חטה, וכדומה. וְהַכֹּל – מה שהצמיחה היא לא רק ריבוי רב אלא גם במהות נעלה ביותר מאשר גרעיני הזרע שנזרעו, הוּא, מִפְּנֵי שְׁעָקֵךְ וְשֵׁרֵשׁ חַיּוֹת הַפְּרֹת נִשְׁפָּע מִכָּה

הַצְמִיחַ שְׂבִאָרֵי, הַכּוֹלֵל חַיּוֹת כָּל הַפְּרֹת. – ומצמיח כל הפירות. אלא, אם כך, לשם מה זקוקים לזריעת הזרע או הגרעין, ומדוע מ"כח הצומח" שבכוחו להצמיח כל סוגי פירות, צומח דוקא אותו מין שזרעו? – אלא, וְהַגְּרָעִינִי הַזֹּרְעִים בְּאָרֶץ, אֵינָן אֵלָּא בְּעֵין "אֲתַעְרוּתָא דְלִתְתָּא", – "התעוררות מלמטה", כשם שנדרשת התעוררות מלמטה כדי להמשיך התעוררות מלמעלה, הַנְּקָרָא בְּשֵׁם "הַעֲלָאת מִיַּיִן נוֹקְבִין" בְּכַתְבֵי הָאָרֶץ ז'ל: – שה"נוקבא", "המקבל", מעלה "מייין נוקבין", כלומר, הוא יוצר כלי שבו יומשך שפע מה"דכר", מהזכר והמשפיע. כך גם בקשר לענינו, כוח הצומח עצמו הוא כוח רוחני הכולל כל סוגי הפירות, וכן מצד רוחניותו הוא למעלה מאשר להצמיח פירות גשמיים. מי ומה, איפוא, פועל ככוח רוחני זה ירד ויצמיח בפועל אילן ופירות גשמיים, ומי זה שפועל שמהפרט של תפוח למשל – שביכולת "כוח הצומח" להצמיח – יצמח בגילוי תפוח ולא פרי אחר? – הרי זו פעולתה של "העלאת מ"נ" – "מייין נוקבין" של הגרעין, המעוררת את "כוח הצומח", שיתגלה בצמיחה בפועל, ומשפיעה יצמיח אותו מין פרטי שבדוגמת הגרעין שזרעו. על כל פנים, הרי שענין הצמיחה הוא שמה שצומח מהזריעה הוא למעלה מעלה, עד למהות אחרת ונעלית מאשר הזרע שזרעו. בכך יסביר רבנו הזקן להלן, איך יש בכוח הצדקה והחסד שאדם עושה להמשיך אליו ענין שהוא מסוג נעלה לגמרי מסוג החסד שלו; שלא זו בלבד, כפי שהיה מתאים, שבגלל הצדקה והחסד שהוא משפיע חיים של העולם הזה – יומשך לו ענין של חיי העולם הבא, שבפרט זה, שהם שניהם עולמות, על-כל-פנים, הן אותה מהות, אלא כיון ש"מרוכה מדה טובה", נותנים לו ענין של עולם הבא עבור מה שהוא השפיע

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הנקרא כו' (עיין ח"א רפנ"ב: ומקור זה כו'. ואכמ"ל בהשינויים)". 12. ראה להלן בסוף הפרק. לקו"א ח"א פרק מ"א.

"ישועה", כד אתהפכא חשוכא לנהורא. – כאשר החושך נהפך לאור, כמו ישועה הבאה אחרי שלפנייה היתה צרה ר"ל, כך היה לפנייה חושך והוא נהפך לאור – הרי זו ישועה. וזהו – אחרי "זורע צדקות", אומרים שהשכר לכך הוא "מצמיח ישועות",

שישועה זו צומחת מדיעת הצדקה שזורעין בארץ העליונה, ארץ הפיז, היא השכינה ונקסת ישראל, – מקור נשמות ישראל, שנקראת בן על שם שמתלבשת ב נבראים תחתונים להחיותם, כמו שכתוב: "מלכותך – בחינת המלכות" היא מלכות כל עולמים. – מקור כל העולמות, וב"ארץ" זו נזרעת הצדקה שיהודי עושה, ומכאן באה הצמיחה – ההתגלות האלקית המאירה לו בשעת התפלה. ובפרט מן הפרט, – ובמיוחד, כשזורעין – צדקה,

בארץ הקדש תתחוננה – בארץ ישראל. בדרך כלל זה נעשה על ידי כל המצוות, שכל המצוות נקראות בשם "צדקה", וצדקה תהי לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת¹⁸, במיוחד נעשה הדבר על ידי מצות צדקה ממש, ובפרט מן הפרט נעשה הדבר כשזורעים צדקה בארץ הקודש למטה, בארץ ישראל, כשנותנים צדקה להחזקת העוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל, המכוננת – ארץ הקודש שלמטה, ארץ ישראל, מכוונת בנגדה – כנגד הארץ העליונה, ממש, ש – אז תזריעה – של הצדקה, נקלמת תבך ומיד בארץ העליונה, בלי שום מניעה ועיכוב בעולם, מאחר שאין שום דבר חוצץ ומפסיק כלל בין "ארצות החיים", – ארץ החיים שלמעלה, מקור הנשמות, וארץ החיים שלמטה, ארץ ישראל, כי "זה – מקום המקדש שבארץ ישראל, שער השמים"¹⁹; מה שאין בין בחוץ לארץ, – שם ישנם ענינים שיש בהם משום מניעה ועיכוב לקליטת זריעת הצדקה בארץ שלמעלה, ודי למבין:

של חסד שלמעלה, מגיעה "העלאת מ"נ" מהחסד וצדקה שיהודי עושה למטה – שכן, זה הרי שורש נשמתו, ומהחסד של שורש זה נמשך שבנשמה תהיה מדת החסד. ועל ידי העלאת זו – שמדת החסד של הנשמה עולה לשורשה, בחסד שבשורש המלכות, מתעורר "חסד ה" ממש, – שיימשך למטה "חסד ה", שלמעלה מעלה מבחינת החסד שבשורש הנשמות, אלא זה "חסד ה" ממש, שהוא חסד והתגלות שלמעלה מה"עולם", שהוא גלוי אורו יתברך, לירד ולהאיר למטה – בעולם הזה, לנשמות ישראל, בבחינת גלוי רב ועצום בשעת התפלה על-כל-פנים. – אם לא שתהיה ההתגלות תמיד, שתהיה על-כל-פנים בשעת התפלה. כי אף ש"לגדלתו – לגדולה שלו, שהוא השם בו נקרא "חסד ה"¹³, אין חקר", – מיכולת להשיג

אגרת הקדש

היא מדת החסד וע"י העלאת זו מתעורר חסד ה' ממש שהוא גילוי אורו יתברך לירד ולהאיר למטה לנשמות ישראל בבחי' גילוי רב ועצום בשעת התפלה עכ"פ כי אף שלגדולתו אין חקר עד דכולא קמיה כלא חשיבי הרי במקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו כמים שיורדין בו. וז"ש זרח בחשך אור לישירים חנון ורחום וצדיק דע"י שהאדם חנון ורחום וצדיק צדקות אהב גורם לאור ה' שיוצא לנשמתו המלוכשת בגופו העומד בחשך שהוא משכא דחויא וזה נקרא בשם ישועה כד אתהפכא חשוכא לנהורא וזהו מצמיח ישועות שישועה זו צומחת מזריעת הצדקה שזורעין בארץ העליונה ארץ הפיז היא השכינה וכנ"י כמ"ש מלכותך מלכות כל עולמים ובפרט מן הפרט כשזורעין באה"ק התחתונה המכוונת כנגדה ממש שהזריעה נקלמת תיכף ומיד בארץ העליונה בלי שום מניעה ועיכוב בעולם מאחר שאין שום דבר חוצץ ומפסיק כלל בין ארצות החיים כי זה שער השמים משא"כ בחו"ל וד"ל:

חסד זה וגדולה זו, עד ד' בלא קמיה בלא חשיבי" – לגביי הכל נחשב לכלום, אם-כן כיצד יומשך מהגדולה וחסד ה' להאיר לנשמה למטה בהתגלות של השגה? – הרי "במקום שאתה מוצא גדלתו, שם אתה מוצא ענותנותו"¹⁴, – שדוקא מצד מדריגת ה"גדולה" ישנה ה"ענווה" וההשפלה, לרדת בהתגלות למטה מטה, כמים שיורדין בו. – ממקום גבוה לנמוך, שכן הרי גם החסד שלמעלה דומה למים, שגם הוא בא בהתגלות למטה מטה, לנשמה בגוף בעולם הזה. וזהו שכתוב¹⁵: "זרח פחשך אור לישירים, חנון ורחום וצדיק, דעל ידי שהאדם "חנון ורחום וצדיק", "צדקות אהב" – הוא עושה צדקה בחסד ואהבה, גורם לאור ה' שיוצא לנשמתו המלכשת בגופו, – זה נקרא להאיר בחושך, העומד – הגוף שעומד בפחשך, שהוא משכא דחויא. – הגוף נקרא "משכא דחויא"¹⁶ (עור הנחש), הרי הוא במצב של חושך המרוחק מאור אלקי ומהתגלות – זרח ויאיר בנשמה הנמצאת בגוף זה אור מהו"י. וזה נקרא בשם

13. ראה לקו"א ח"ב פרק ד'. 14. מגילה לא, א (לפי גירסת הע"ס). 15. תהלים קיב, ד. 16. ראה תקו"ז בהקדמה (י, ב). ובכ"מ. 17. תהלים קמא, יג. 18. ואתחנן ו, כה. 19. ויצא כח, יז ובפרש"י ותרגום ס.

לוח היום יום ...

ה'תש"ג	<p style="text-align: center;">כא מנחם אב</p> <p style="text-align: center;">יום ראשון</p> <p style="text-align: center;">שיעורים. חומש: ראה, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קד"קה. תניא: ו. זורע . . . 220 ישענו כו'.</p> <p>ההתעסקות בדרך החסידות הוא, אשר גם בהלכו בשוק טרוד בעסקיו, יחשב מה הוא יכול לעשות בעד עניני החסידות וטובת החסידים, וכשהוא פוגש מי שהוא מאנשי השוק ממכיריו - בעניני מסחר - ידבר על לבו, כי יבוא אל שעורי הלמודים בדא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] או לאיזו התועדות. וההתעסקות בדרך החסידות הוא חובת גברא [=חובה אישית] מבלי הבדל בין גדול וקטן בידיעת דא"ח.</p>	יום ראשון
ה'תש"ג	<p style="text-align: center;">כב מנחם אב</p> <p style="text-align: center;">יום שני</p> <p style="text-align: center;">שיעורים. חומש: ראה, שני עם פירש"י. תהלים: קר"קו. תניא: והנה מודעת . . . תכונני.</p> <p>אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אומר: קדם רחיצת הפה שחרית, אין לברך - מלבד בימי התעניות - ברכות השחר.</p>	יום שני
ה'תש"ג	<p style="text-align: center;">כג מנחם אב</p> <p style="text-align: center;">יום שלישי</p> <p style="text-align: center;">שיעורים. חומש: ראה, שלישי עם פירש"י. תהלים: קח"קיב. תניא: ז. אשרנו . . . 222 ועלול כו'.</p> <p>בחרף תרנ"ב, כאשר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] למד עמי בספר התניא "ונפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש", הסביר כי הנושאים בתבת "ממעל" ובתבת "ממש" הם הפכים. "ממעל" תארו רוחניות שברוחניות, ו"ממש" תארו גשמיות שבגשמיות. ויבאר, כי זהו מעלת נפש השנית [=האלקית], שעם היותה רוחניות שברוחניות, פועלת בגשמיות שבגשמיות.</p>	יום שלישי
ה'תש"ג	<p style="text-align: center;">כד מנחם אב</p> <p style="text-align: center;">יום רביעי</p> <p style="text-align: center;">שיעורים. חומש: ראה, רביעי עם פירש"י. תהלים: קיג"קח. תניא: והנה הארה . . . 222 מרוב.</p> <p>מקובל רבי מפי רבי: אין דער צייט פון מחלוקת הידועה, האבען חסידים דערציילט דעם אלטען רבי'ן די גרויסע יסורים וואס מ'האט פון די מתנגדישע</p>	יום רביעי

פראָסטע אידען. האָט דער רבי געזאָגט: דער זיידע – אזוי פלעגט דער רבי רופען דעם בעש"ט – האָט זייער ליב געהאַט די פראָסטע אידען. אין די ערשטע טעג ווען איך בין געווען אין מעזריטש, האָט דער רבי ה"מ געזאָגט: מרגלא בפומי' פון רבי'ן – הבעש"ט – אהבת ישראל איז אהבת המקום, בנים אתם לה' אלקיכם, אז מען האָט האָלט דעם פאָטער האָט מען האָלט די קינדער.

תרגום

מקבל רבי מפי רבי: בזמן המחלקת הידועה, ספרו החסידים לאדמו"ר הזקן את גדל היסורים שסובלים מפשוטי המתנגדים. ענה הרבי: הסבא – כך היה הרבי מכנה את הבעל-שם-טוב – אהב ביותר את היהודים הפשוטים. בימים הראשונים שהייתי במעזריטש, הרבי – הרב המגיד – אמר: מרגלא בפומיה [=שגור היה בפיו] של הרבי – הבעל-שם-טוב – אהבת ישראל היא אהבת המקום, בנים אתם לה' אלקיכם" – האוהב את האב אוהב את הבנים.

ה'תש"ג

כה מנחם אב

יום חמישי

יום חמישי

שיעורים. חומש: ראה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: והנה שופרי' . . . קיב במ"א.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממכתביו: שמעתי בשם כבוד קדשת אבותינו הקדושים וצוקללה"ה נ"ע זי"ע [=זכר צדיקים וקדושים לברכה לחיי העולם הבא, נשמתם עזן, זכותם יגן עלינו] שגם על בת צריך לומר "לתורה (ולחפה ומעשים טובים)", על-פי מה שאמרו רז"ל (ברכות יז, א) "נשי במאי זכיין, באקרויני כו' ובאתנויני כו' ונטרין כו'" [גם לנשים חלק בלמוד התורה – על ידי שמיעות לבצליהן].

ה'תש"ג

כו מנחם אב

יום ששי

יום ששי

שיעורים. חומש: ראה, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: והנה . . . הגורל ממש.

משיחות אאמו"ר: אין דעם יציאת מצרים פון חסידות, איז פאראן די מצוה פון סיפור יצ"מ בדבור, דערציילען חסידישע ספורים און דערהערען דעם סיפור אין א פנימית דפנימית. מ'בעדארף וויסען אז יעדער סיפור איז א הוראה בחיים. יעדער ספור בעדארף בריינגען א מדה טובה און א חיות פנימי אין א הידור מצוה און דערהערען דעם דרכי נועם פון תורת החסידות.

תרגום

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: ב"יציאת מצרים" של חסידות קימת המצוה של ספור יציאת מצרים בדבור, לספר ספורי חסידים ו"לקלט" את הספור בפנימית של הפנימית. יש לדעת, שכל ספור הוא הוראה בחיים; כל ספור צריך להביא [=לגרום] מדה טובה וחיות פנימית בהדור מצוה, ולהפנים את דרכי הנעם של תורת החסידות.

שבת
קודש

שבת

כז מנחם אב

ה'תש"ג

מְבָרְכִים ראש חֹדֶשׁ אֱלוֹל, אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יוֹם הַתְּנוּעוֹת.
שִׁיעוּרִים. חוּמֵשׁ: רָאָה, שְׁבִיעֵי עִם פִּירְשׁ"י.
תְּהִלִּים: קִכְלָד.
תְּנִיא: ח. זוּרַע . . . בַּחוּ"ל וּד"ל.

חֹדֶשׁ אֱלוֹל הוּא חֹדֶשׁ הַחֲשׁוּבֹן. דְּכִמּוּ בְּגִשְׁמִיּוֹת, הִנֵּה הַבַּעַל עֹסֵק.. בְּכַדִּי שִׁיחִיָּה הָעֵסֵק כְּדַבְּעֵי וַיִּתֵּן רוּחַ רַב, צָרִיךְ מִזְמַן לְזִמְן לַעֲשׂוֹת חֲשׁוּבֹן וּלְתַקֵּן אֶת כָּל הַחֲסְרוֹנוֹת.. כִּן הוּא גַם בְּעִבּוּדָה הַרוּחָנִית בְּעִבּוּדַת ה' יִתְפָּרֵךְ, דְּכָל הַשָּׁנָה הִנֵּה כָּל יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת וּבְמִדּוֹת טוֹבוֹת, בְּחֹדֶשׁ אֱלוֹל הוּא חֹדֶשׁ הַחֲשׁוּבֹן אֲשֶׁר כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כָּל חַד וְחַד לְפָנֶיךָ שְׁעוּרָא דִּילִיָּה, הֵן הַיּוֹשֵׁב אֵתָּל וְהֵן הַבַּעַל עֹסֵק, צָרִיכִים לַעֲשׂוֹת חֲשׁוּבֹן צָדֵק בְּנַפְשָׁם מִכָּל אֲשֶׁר עָבַר עֲלֵיהֶם בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה, וְלִידַע הַמַּעֲלוֹת בְּעִבּוּדָתָם וּלְחַזְקָם, וְאֵת הַחֲסְרוֹנוֹת שֶׁבָּהֶם וּבְעִבּוּדָתָם לְתַקְּנָם.. דַּעַל יְדֵי הַכְּנָה טוֹבָה זו.. זוֹכִים לְשָׁנָה טוֹבָה וּמְתוֹקָה בְּגִשְׁמִיּוֹת וְרוּחָנִיּוֹת.

אגרות קודש

ב"ה, כ"א מני"א, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בשאלתו, איך צריך להיות היחס להשיטה האומרת אשר במקומות מיוחדים או בתקופות מיוחדות אין צורך בדת או שצריך לעשות רעפארמען בדת וכיוצא בזה. ורואים בזה תועלת דקירוב הלבבות.

לפלא שאלה בענין אשר אין כל מקום לספק בו, כיון שפסק דין ברור הוא בכמה מקומות בתורתנו הק' ומהם ברמב"ם הלכות תשובה פרק ג' הלכה ח-י"ד, האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת כו' הרי זה כופר בתורה וכן הכופר בפירושה והוא תורה שבעל פה כו' אלו שמנינו אע"פ שהם מישראל אין להם חלק לעולם הבא, ובפירוש המשניות שלו (סנהדרין ריש פרק י"ד) היסוד השמיני בביאור הנ"ל יותר.

אשר מזה מובן שהשיטה הנקראת רעפארם האמורה או שאומרת שאין צורך ח"ו בדת, אינה שיטה בדת, אלא שיטת הכפירה בדת ישראל ולוחמת בה.

אינו מזכיר עדי"ז במכתבו אבל תקוטי ששאלה האמורה היא רק לפלפולא בעלמא ומתחזק הוא בת"ת ומקיים מצות כדרוש והשי"ת יצליחו לבשר טוב.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"א מנחם-אב ~

האם מותר להביט ביופי הפרוכת?

אלא יש לומר כי בפרוכת ישנה שכבר היתה בשימוש אכן אסור לעשות כן משום איסור הנאה מהקדש ורק בפרוכת חדשה מותר, על פי דברי הגמרא (מעילה יד, א) שבבניית בית המקדש לא השתמשו באבנים של הקדש אלא האבנים נרכשו ממעות חולין, ובגמר הבנין חיללו מעות של הקדש על הבנין, ואת המעות שיצאו לחולין נתנו כתשלום לבעלי המלאכה. וכך גם לגבי הפרוכת שיצירתה היתה מחומרים של חולין ורק לאחר מכן חיללו עליה מעות של חולין וקידשוהו. ולכן, כשהפרוכת חדשה הותר להראות את יופייה בפני העם כי עדיין לא התקדשה (מעשי למלך).

ויש שביארו באופן אחר, על פי דיוק הלשון "כדי שיראה העם את מלאכתה שהיא נאה". ולכאורה, מה פשר אריכות הלשון "שיראו את מלאכתה" ומדוע לא נאמר רק "כדי שיראו שהיא נאה"? אלא שאכן שטיחת הפרוכת בפני העם אינה לשם הנאה, אלא על מנת שיראו וילמדו את אופן עשייתה כדי שכאשר יהא צורך לארוג פרוכת ידעו כיצד לעשות זאת, וראייה כדי להתלמד מותרת (גנזי יוסף סי' נז).

הלכות כלי המקדש פרק ז, הלכה יח: פְּרֹכֶת שֶׁנִּמְמָאת... פֶּאֶב הַמִּמָּאָה – מִמְּבִלִין אוֹתָהּ מִכְּחוּץ וְשׁוֹמְחִין אוֹתָהּ בְּחֵיל, מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה תְּעָרֵב שְׁמֶשׁ. וְאִם הָיְתָה חֲרָשָׁה – שׁוֹמְחִין אוֹתָהּ עַל גַּב הָאֲצִטָּוֶה, כְּדִי שֶׁיִּרְאוּ הָעָם אֶת מְלֹאכְתָּהּ שֶׁהִיא נְאֻהָ.

בהלכות בית הבחירה (פ"ז הכ"ג) כתב הרמב"ם שכאשר היה נדרש לבצע תיקון בבית המקדש, נכנסו בעלי המלאכה להיכל בתיבות הסגורות מצדיהן ופתוחות רק מלפנים, כדי שלא יראו את יופיו של ההיכל שלא לצורך, מפני האיסור ליהנות מן הקודש.

ולפי זה תמוה: מדוע שטחו את הפרוכת ליכוש לעיני העם "כדי שיראו את מלאכתה שהיא נאה", והרי אסור ליהנות מיופיו של הקודש?

ויש ללמוד את הביאור לכך מתוך דברי הרמב"ם "ואם היתה חדשה שוטחין אותה על גב האצטבא כדי שיראה העם את מלאכתה שהיא נאה". ולכאורה הרי ניתן לראות את יופי מלאכת הפרוכת גם כשאינה חדשה, ומדוע לא היו שוטחים גם פרוכת ישנה?

~ יום שני כ"ב מנחם-אב ~

כהן שנכנס למקדש שתוי יין בשעת העבודה

הרי גם בלילה ישנה עבודה במקדש, וכגון הקטרת אימורים ואיברים שמצוותן כל הלילה (הלי מעשה הקרבנות פ"ה ה"ב), ואם כן 'שעת העבודה' היא גם בלילה? ואולי יש לומר שאמירה זו ('שעת העבודה') באה למעט בעת שהמזבח נפגם ואז אין בה 'שעת העבודה' שהרי 'אין עתה המקום ראוי לעבודה' (הלי פסולי המוקדשין פ"ד ה"ד). וב'אבן האזול' ביאר:

'שעת העבודה' היא אכן רק ביום, כי יש לחלק בין עבודת היום במקדש לעבודת הלילה: ביום – כל היום הוא זמן עבודה כי אפשר לשחוט ולזרוק לכתחילה בכל שעה, ואילו לילה אינו זמן לעבודה אלא כשיש צורך להקטרה, כי אף "שמותר להקטיר אימורין ואיברים בלילה אין מאחרין אותן לדעת, אלא משתדלין להקטיר הכל ביום" (הלי מעה"ק פ"ד ה"ג), ואם בא למקדש שתוי יין או פרוע ראש בלילה, אי אפשר לחייבו שהרי אינו יודע אם עכשיו היא שעת עבודה.

הלכות ביאת המקדש פרק א, הלכה טו: פְּהֵן הַקָּשָׁר לְעִבּוּדָה – אִם נִכְנַס מִן הַמְּזֻבָּח וְלִפְנֵים וְהוּא שְׁתוּי יַיִן... או פְּרוּעַ רֹאשׁ, או קְרוּעַ בְּגָדִים... אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָבַד, הָרִי זֶה לֹזְקָה; הוּא אֵיל וְהוּא רִאוּי לְעִבּוּדָה, וְנִכְנַס בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה מִנְּזֶל כֶּכֶה, וְהָרִי הוּא מְזַהֵר שֶׁלֹּא יִכְנַס.

בספר המצוות (ל"ח עג) הביא הרמב"ם מ'ספרא' (שמיני א, ד) שהאיסור להיכנס למקדש שתוי יין או פרוע ראש, אינו אלא בשנת העבודה במקדש. ולדעת הרמב"ן (בהשגות לספר המצוות שם) החיוב הוא רק "כשהוא עובד, ואין ההקפדה בשנות אלא... בשעה שנושה אותה ממש", אך לדעת הרמב"ם (כפי שביארו הרמב"ן) האיסור להיכנס הוא 'בשעת העבודה', והיינו לא רק בזמן שהוא עובד בפועל אלא במשך היום, "בשעה שהעבודה כשרה", ורק בלילה שאינו זמן עבודה במקדש לא חל האיסור.

וה'מנחת חינוך' (מ"ע עט) תמה:

~ יום שלישי כ"ג מנחם-אב ~

איזה קרבן צריך ריצוי ציץ?

אלא באיסורה עומדת ודחוייה היא עתה מפני הדחק... ומפני זה צריכה ציץ לרצות עליה" (כדעת רבי שמעון). ולפי"ז צריך היה לפסוק כאן שהציץ מרצה גם אם אינו על מצחו!

ומבאר ה'חזק נתן' (ליקוטי הרמב"ם):

אמנם רבי יהודה הסובר שהציץ מרצה רק כאשר הוא על מצח כהן-גדול, סובר גם ש'טומאה הותרה בציבור', ובוזה מבאר שעבודת כהן גדול ביום הכפורים כשרה גם בהקרבה בטומאה אף שאין הציץ על מצחו, אך הרמב"ם פסק ש'טומאה דחוייה בציבור' ועם זאת הקרבת כהן גדול ביום הכפורים כשרה גם בטומאה אף שאין כאן ריצוי ציץ, כי קרבנות יום הכפורים הם קרבנות ציבור והתורה הכשירה בהם טומאה אף שאין ציץ שמרצה (כי אין אפשרות שהציץ יהיה על מצחו כיון שהעבודה היא בבגדי לבן). ורק בקרבן יחיד, שהטומאה לא נדחתה, צריך ריצוי ציץ "ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו".

הלכות ביאת המקדש פרק ד, הלכה ח: ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו, שנאמר: "והיה על מצחו תמיד, לרצון להם לפני ה'".

לדעת רבי יהודה (יומא ז, ב), הציץ מרצה על קרבנות שהוקרבו בטומאה רק כאשר הוא על מצחו של כהן גדול, ומה שביום הכפורים כהן גדול מקריב גם אם אירעה טומאה בקרבנות אף שאינו לובש את הציץ (בעבודות הפנימיות של יום זה הוא לובש רק ארבעה בגדי בד) – הרי זה משום ש'טומאה הותרה בציבור' ועבודתו כשרה אף בטומאה ואינה צריכה ריצוי ציץ. אך לדעת רבי שמעון 'טומאה דחוייה בציבור', ואין היתר גמור להקריב בטומאה ולכן דחיה זו צריכה לריצוי ציץ. וביום הכפורים, אף שאין הכהן הגדול לובש את הציץ, מכל מקום הוא מרצה כי הציץ מרצה גם כשאינו על מצחו.

והקשה מהר"י קורקוס (הביאו הכסף משנה):

הרמב"ם פסק (להלן הט"ו) "הטומאה לא הותרה בציבור

~ יום רביעי כ"ד מנחם-אב ~

הכהן חלל, אך העבודה אינה מחוללת

לימודים: א. "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה – אפילו חללים שבו תרצה" (חילו – מלשון חללים). ב. "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם" – זה כהן שעבד ונמצא חלל. כלומר: מאחר ובעת העבודה היה מוחזק ככהן כשר, העבודה כשרה, למרות שאחר כך נמצא חלל.

וההבדל בין שני הלימודים: לפי הלימוד הראשון, בכל אופן עבודתו כשרה כי "אפילו חללים שבו תרצה", אך לפי הלימוד השני הטעם הוא רק משום שבעת העבודה לא היה ידוע שהוא חלל והוחזק ככשר, ולא אם היה ידוע כחלל. מאידך, הלימוד הראשון מדבר לגבי העבודה במקדש ("ופועל ידיו תרצה") ולא על שאר דיני הכהונה, אך הלימוד השני מתייחס לכללות דיני הכהונה.

לכן, לגבי העבודה במקדש הנלמדת מ"ברך ה' חילו" פוסק הרמב"ם שעבודתו כשרה אף לאחר שנודע פסולו, אך באכילת תרומה הנלמדת מהפסוק "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם" – הרי זה רק כאשר בעת מעשה היה מוחזק ככשר.

(אבן האזני)

הלכות ביאת המקדש פרק ו, הלכה י: פתן ששעבד, ונבדק ונמצא חלל – עבודתו כשרה לשעבר, אבל אינו עובד להקבא. ואם עבד, לא חלל – שנאמר: "ברך ה' חילו, ופועל ידיו תרצה", אף חליו שבו תרצה.

נחלקו הראשונים בדבר: לדעת רש"י (קידושין טו, ב ד"ה שעבודתו, ראה מגיני שלמה שם) העבודה שעבד קודם שנודע שהוא פסול כשרה, אך אם עבד לאחר מכן עבודתו פסולה, אך הרמב"ם כותב שלכתחילה אסור לעבוד לאחר שנודע פסולו אך אם עבד "לא חילל".

אך בהלכות תרומות (פ"י ה"ב) כתב, שכהן שאכל תרומה ונודע שהוא חלל אינו משלם חומש (כדן זר שאכל תרומה), כי כשם שעבודת חלל במקדש כשרה בדיעבד, כך אינו נחשב זר לענין אכילת תרומה שאף היא כעבודה. ולכאורה, לפי דבריו כאן שעבודתו כשרה אף לאחר שנודע פסולו מדוע אינו משלם חומש רק אם אכל קודם שנודע פסולו, והרי אפילו אם אכל לאחר מכן יש להחשיב זאת כעבודה כשרה? והביאור:

במקור הדין שכהן חלל שעבד עבודתו כשרה, יש שני

~ יום חמישי כ"ה מנחם-אב ~

'הדליקו נרות בחצרות קדש'

אלא שעדיין אין הענין מיושב כל צורכו: בפשטות מסתבר לומר שהיוונים הניחו גילולים בכל חלקי בית המקדש ולא רק בחצר, כפי שמוכח מסתימת הלשון "וטיהרו את מקדשך", היינו שטיהרו את כל בית המקדש. ואם כן, מנין לנו לומר שטיהרו את העזרה קודם שטיהרו את ההיכל ולכן לא יכלו להדליק בהיכל אלא בחוץ? אלא שיתכן לבאר את תירוץ ה'חתם סופר' לפי מה שכתב ה'לבוש' (או"ח ר"ס עתר) שהיוונים הכניסו להיכל עבודה-זרה ותקרובת עבודה-זרה מטמאה דווקא באוהל. ואם כן, רק ההיכל נטמא באהל אבל העזרה, שלכמה דעות (אנצ"ת הר הבית עמ' תקפד) לא היתה מקורה לא נטמאה, וממילא לא היה צורך לטהרה.

(לקוטי שיחות. כרך כה. עמ' 236. והנ"י 10 שס)

הלכות ביאת המקדש פרק ט, הלכה ז: הַדְּלִיקַת הַנְּרוֹת בְּשָׂרָה בְּיָרִים; לְפִיכָּךְ אִם הָיִיב הַכֶּהֱן הַנְּרוֹת וְהוֹצִיאָן לְחוּץ – מִתָּר לִזְרֵי הַדְּלִיקוֹן.

לפי הלכה זו, יישב ה'חתם-סופר' תמיהה בנוסח 'ועל הניסים' בחנוכה: "ואחר-כך באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך". ונשאלת השאלה: הרי הדלקת המנורה היא בפנים המקדש, בהיכל, ולא בחצר!

אלא שלפי פסק הרמב"ם שההדלקה יכולה להיעשות בחוץ, מובן – כי כיון שהיוונים טימאו את ההיכל ומילאוהו בגילולים, הרי "עד שפינו את היכלך וטהרו את מקדשך... לא הדליקו נרות בפנים אלא בחצרות קדשך בעזרה" (דרשות חתם סופר טז, א).

~ יום שישי כ"ו מנחם-אב ~

בהמה שניזונה ממאכלות אסורות

עבודת כוכבים (פ"ז הי"ד) "וכל שדבר אסור ודבר מותר גורמין לו הרי זה מותר בכל מקום. לפיכך... פרה שפטמה בכרשיני עבודה זרה – תאכל", הרי שההיתר בפרה שאכלה מזון אסור הוא משום 'זה וזה גורם', ולא כמבואר בהלכה זו שההיתר הוא משום שהכרשינים השתנו במעיה מכמות שהיו והרי הם כדבר חדש, ולפי זה יש להתיר אף כשהם הגורם היחיד ללא צירוף גורם של היתר!

והביאור:

בהלכות עבודת כוכבים, מדובר אודות היתר הבהמה לאכילה, ולכן לא יספיק ההיתר של 'נשתנו', כי עבודה-זרה אסורה גם בהנאה ולכן כל רווח המגיע כתוצאה ממנה אסור, ומאחר ובשר הבהמה נוצר ממזון של עבודה-זרה (אע"פ שהשתנה והוא כדבר חדש) יש לאסורו, ולכן ההיתר הוא מדין 'זה וזה גורם' היינו שהבשר נוצר בצירוף גורם של היתר. אולם כאן מדובר לעניין הקרבת הבהמה למזבח, והרי הבהמה כולה קרבה, יחד עם כרשיני האיסור שבמעיה, ולכן ההיתר הוא רק משום שכבר השתנו ופקע מהם האיסור (מרכבת המשנה).

הלכות איסורי מזבח פרק ג, הלכה יד: הַמְּשַׁתְּחוּה לְקֶמֶחַ – חֲטִיף מִתְּרִין לְמִנְחוֹת, שֶׁהָרִי נִשְׁתַּנּוּ... וְכֵן פֶּתִיחַ שֶׁפֶטְמָה בְּכַרְשִׁינֵי עֲבוֹדַת זָרָה – מִתְּרֵת לְמִזְבֵּחַ, שֶׁהָרִי נִשְׁתַּנּוּ. פסק הרמ"א (יו"ד סי' ס"א) שבהמה שניזונה ממאכלות אסורות, אם ניזונה גם מדברי היתר היא מותרת באכילה, כי דבר הגדל מאיסור והיתר יחד ('זה וזה גורם') מותר, אך אם ניזונה כל ימיה רק מדברים אסורים, אסורה.

אך יש שלמדו מדברי הרמב"ם כאן שאף אם ניזונה רק מדברים אסורים הרי היא מותרת, שהרי כתב "וכן בהמה שפטמה בכרשיני ע"ז מותרת למזבח, שהרי נשתנו". ומאחר וטעם ההיתר הוא משום שהאיסור כבר השתנה, אין הכדל אם ניזונה גם מדברים המותרים או לא, והרי דין זה כתב כהמשך לדין "המשתחוה לקמה חטיה מותרין למנחות שהרי נשתנו", ואם חיטים שהשתחוה לפנייהם והם גוף האיסור כשרים על ידי שינוי, אף בהמה שניזונה מדברים אסורים כשרה שהרי האיסור השתנה (ראה פרי חדש יו"ד שם, נשמת אדם ה' פסח אלה ט).

אך לכאורה קשה על כך מדברי הרמב"ם עצמו בהלכות

~ שבת קודש כ"ז מנחם-אב ~

יין מבושל – לנסכים, לקידוש ולברכת 'הגפן'

גבי המזבח, וביין מבושל נחלקו הראשונים: יש אומרים שמקדשים עליו (טור אור"ח ס' רעב) כי פסולו לנסכים אינו משום שנגרע טעמו אלא מחמת עצם השינוי, וזה אינו פוסל בקידוש, וכן נפסק להלכה (ש"ע אדה"ו שם ס"ט). והרמב"ם (הל' שבת פכ"ט הי"ד) פסק שאין מקדשים עליו, ובטעמו יש שפירשו שהוא משום שהבישול מגרע את טעמו (תוספת שבת ס' רעב, ח). אך יש שפירשו שהוא משום שאין לקדש על יין שאינו ראוי לנסך אף שהפסול אינו מחמת גריעות היין (ראה מ"מ הל' שבת שם וש"ע אדה"ו ס' רעב ס"ט), וכדברי המאירי שלדעת הרמב"ם המבושל באש פסול מחמת עצם השינוי מברייתו. וכן נחלקו הפוסקים בדעת הרמב"ם לגבי ברכתו של יין מבושל: רבינו ירוחם (מובא בכ"ז אור"ח ס' רב) כתב שלדעתו ברכתו שהכל, אך ה'מגיד משנה' (הל' שבת שם) כתב שאף שלדעתו אין מקדשים עליו, ברכתו 'הגפן'. וגם זה תלוי בביאור דעתו לגבי פסולו לנסכים: אם הוא משום שינוי הטעם, אין לברך עליו 'הגפן' אך אם הוא מצד השינוי מברייתו, הרי זה דין מיוחד בנסכים ואין בכך לשנות את ברכתו (ראה 'משמע שלום' עמ"ס ברכות ס' ט).

הלכות איסורי מזבח פרק ו, הלכה ט: ואלו תיינות הפסולין לגבי המזבח... והמבשל באש, והמבשל בשמש עד שנתנה טעמו כבשול.

יש אומרים שיין מבושל פסול לנסכים משום שהבישול מגרע את טעמו, ומטעם זה כתבו שאין מברכים עליו 'בורא פרי הגפן' (רש"י ורבינו צמח גאון, הובאו ברמב"ן ב"ב צו, ב). אך יש אומרים שהבישול משביח את טעם היין, והוא פסול לנסכים מצד השינוי מברייתו, כמבואר להלן (הל' י' לגבי יין מגפן שגדלה על גבי תאנה שפסול כי נשתנה מברייתו, ולומדים מהכתוב "זבח ונסכים" – מה זבח שלא נשתנה, אף נסכים שלא נשתנו (רמב"ן שם. רא"ש ב"ב פ"ו ס' י).

ומדברי הרמב"ם כאן, "המבושל באש והמבושל בשמש עד שנשתנה טעמו בבישול" משמע לכאורה שהפסול הוא מפני שינוי הטעם, אך המאירי (ב"ב שם) מפרש שדברי הרמב"ם נחלקים לשניים: "המבושל באש", "או בשמש עד שנשתנה טעמו בבישול". כלומר, מבושל בשמש פסול רק כשנשתנה טעמו, אך המבושל באש נפסל אף ללא שינוי הטעם מפני עצם השינוי מברייתו (ראה מנחת שלמה א, כה). ולגבי קידוש נפסק שמקדשים רק על יין הראוי לניסוך על

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום חמישי עמ' א

כלולים במכירה, לפיכך מברך עם הבית את הדלת הקבועה בו, אכל לא את המפתח המשמש לפתיחת מנעול הדלת, מאחר והוא מיטלטל. וכן מברך עמו את המפתח הקבועה בקרקע, אכל לא את המכתשת המיטלטלת. וכן מברך עמו את האי צמירוביל – עיגול של עץ שעליו מונחים אבני הריחים, שקבוע במקומו ואינו מיטלטל, אכל לא את הקלת – כלי קיבול המצוי בחלק העליון של הריחים, שבו נותנים את החטים וממנו הם יורדים אל הריחים, כיון שהוא מיטלטל ואינו קבוע במקומו. וכן לא כלל במכירה לא את התנור ולא את הכירים שבבית, משום שאינם מחוברים לקרקע אלא מיטלטלים. מוסיפה המשנה: וכן שומר לו הוא – הבית וכל מה שכתובו מכורין לך,

1 החיצון, ואפילו לרבי עקיבא הסובר שגם המכירה היתה בעין
2 יפה, מכל מקום נתינת המתנה היתה בעין יפה יותר, ורשאי
3 הפנימי לעבור דרך החיצון.

משנה

4 משנתינו היא המשך של המשניות הקודמות, ומוסיפה לפרש מה
5 נכלל במכירת בית כאשר המוכר לא פירט אלו דברים כולל
6 במכירתו: המוכר את הבית בסתם, הכלל בזה הוא, שכל תשמישי
7 הבית הקבועים בו כלולים במכירה, משום שכל המחובר לקרקע
8 הרי הוא כקרקע, ואילו דברים המיטלטלים ואינם קבועים אינם

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"א מנחם-אב ~

הלכות כלי המקדש

פרק ששי

(1) יבואר בו כי הנביאים הראשונים תקנו לברר מישראל כשרים ויראי חטא לעמוד על הקרבנות, והם הנקראים אנשי מעמד.

א. אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו²; וקרבנות הצבור הן קרבן של כל ישראל, ואי אפשר שיהיו ישראל כלן עומדין בעזרה בשעת קרבן. לפיכך תקנו נביאים הראשונים³, שיכירו מישראל כשרים ויראי חטא ויהיו שלוחי כל ישראל לעמד על הקרבנות. והם הנקראים אנשי מעמד. וחלקו אותם ארבעה ועשרים מעמדות, כמגן משמרות כהנה ולויה. ועל כל מעמד ומעמד אחד מהן מונה על כלם, והוא נקרא ראש המעמד.

(2) תענית כו. במשנה. ולמדו ממה שנאמר (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו" – "שיהו כהנים ולויים וישראלים עומדים עליהם" (ספרי במדבר שם). וכן יש ללמוד ממה נאמר ביחזקאל מו, ב "ובא הנשיא וגו' ועמד על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו והשתחוה וגו' ויצא". (3) שמואל ודוד.

ב. בכל שבת ושבת⁴ מתקבצין אנשי מעמד של אותה שבת. מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה - נכנסין למקדש עם משמר כהנה ולויה של אותה שבת; והרחוקים שבאותו מעמד - פיון שהגיע מעמד שלהן הן מתקבצין לבית הכנסת שבמקומן⁵.

(4) בכל שבוע ושבוע. (5) כן הוא בתוספתא תענית פרק ג: "כהנים ולויים עולין לירושלים וישראל שבאותה משמר שאינן יכולין לעלות לירושלים מתכנסין בעריהם וכו'".

ג. ומה הן עושין אלו המתקבצין בין בירושלים בין בבתי כנסיות? מתעניין בשני בשבת שלהן ובשלישי וברביעי ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו מתעניין, מפני כבוד שבת⁶; ובאחד בשבת אינם מתעניין, פדי שלא יצאו מענג שבת לצום⁷.

(6) שיהיו פנויים להכין צרכי שבת. (7) שכל שינוי ווסת מזיק לגוף "ושינוי ווסת תחילת חולי".

ד. ובכל יום יום משבת שהיה מעמדן מתפללין ארבע תפלות: שחרית ומנחה ונעילה⁸, ועוד

מוסיפין תפלה אחרת בין שחרית ומנחה, והיא יתרה להן⁹. ונושאין פניהן הפהנים במעמד שלש פעמים בכל יום: בשחרית, ובתפלה זו היתרה, ובנעילה¹⁰. וקורין בספר תורה שלשה אנשים שתי פעמים בכל יום: בשחרית ובתפלה השנייה שמוסיפין¹¹; אבל במנחה לא היו קורין בספר תורה, אלא על פה, פקוראין את שמע¹². ולא היו מתקבצין לתפלת מנחה בערב שבת, מפני שהן טרודין לשבת.

(8) ונקראת תפילת נעילה כלומר, ננעלו שערי שמים בעד השמש ונסתרה, לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך לשקיעת החמה". (9) וכן מפורש בירושלמי שם: "שמע מינה שמתעניין במעמדות ומתפללין ארבע". והביא רבינו בפירוש המשניות (שם משנה ד) הוכחה לשיטתו ממה שאמרו שם, שהיו קוראים במעמד בשחרית ובמוסף, וזה סותר למה שאמרו שם, שיום שיש בו קרבן מוסף אין בו מעמד במנחה, וכל שכן שאין בו במוסף, אלא על כרחנו שמה שאמרו שקוראים במעמד בשחרית ובמוסף אין הכוונה למוסף של ראש חודש, אלא לתפילה היתירה. ובבבלי שם כו: שאמרו: "תעניות ומעמדות מי איכא מוסף?" נראה שגירסת רבינו: "תעניות מי איכא מוסף", וכן כתב הכסף משנה וכן הוא בפירוש ר"ח. ולפי זה יש במעמדות תפילת מוסף, ועיין ראב"ד. וראה להלן שאף בימים שיש בהם מוסף כגון ראשי חודשים וכו' יש בהם גם אותה התפילה היתירה]. (10) אבל במנחה אין נשיאות כפיים כדעת רבי יוסי שם. (11) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם במשנה: "מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית וכו' בשחרית [ו]במוסף". (12) ומה שאמרו (תמורה יד): "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה", אין זה אלא להוציא אחרים ידי חובתן.

ה. וקבוצין לכל תפלה מארבע תפלות אלו ועמידתן שם לתפלה ולתחנה ולבקשה¹³ ולקרוא בתורה נקרא מעמד.

(13) כוונת רבינו למה שאמרו (שם כו:): שהיו מתעניין בשני בשבת על יורדי הים ובשלישי בשבת על הולכי מדבריות וברביעי על אסכרה שלא תיפול וכו', ובוודאי שהיה להם תחינות ובקשות על כל הדברים האלו.

ו. ובמה היו קוראין? במעשה בראשית¹⁴. ביום הראשון קוראין בראשית¹⁵ ויהי רקיע¹⁶. בשני - יהי רקיע ויקונו¹⁷. בשלישי - יקונו ויהי מאורות. ברביעי - יהי מאורות וישרצו. בחמישי - ישרצו¹⁸ ותוצא הארץ¹⁹. בששי - תוצא הארץ²⁰ ויכלה²¹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלצורך אוכל נפש מותר אף לקצור ביום הבאת קרבנו, אף על פי שביום טוב אסור לקצור אף לצורך אוכל נפש, כמפורש בירושלמי ביצה פרק א הלכה י'. (27) בעירובין שם: "אמר רבי אלעזר ב"ר צדוק אני מבני בניו של סנרב בן בנימין (שזמן קרבן העצים שלהם בעשרה באב - משנה בתענית שם) ופעם אחת חל תשעה-באב בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא". וראה להלן הלכה י' שאפילו יחיד המתנדב עצים אסור בהספד ותענית בו ביום. ונאף על פי שאמרו (ראש השנה יט:): שבטלה מגילת תענית, כלומר בטלו כל אותם הימים הטובים, לאחר חורבן בית המקדש - צריך לומר שר' אלעזר ב"ר צדוק היה בזמן הבית, ומה שהזכיר שהיו מתענים בתשעה באב, זה מתאים למה שכתב רבינו בפירוש המשנה בראש השנה פרק א משנה ג, שגם בזמן הבית השני היו מתענים בתשעה באב]. (28) לדעת התוספות (פסחים ג. דיבור המתחיל מקום) יש בזה איסור דאורייתא ולדעת הר"ן שם אינו אלא איסור מדרבנן, והפסוק המובא שם אינו אלא אסמכתא, ולדעת רבינו אינו אלא משום מנהג. ואף על פי שאינו אלא מנהג דחה יום טוב זה את התענית של עשרה באב (שנדחה מיום שבת) שהרי זה היה בזמן הבית, ואם כן גם התענית לא היה אלא משום מנהג].

י. אָפְלוּ יַחִיד שֶׁהִתְנַדְּבָ 29 עֲצִים או גְזָרִים בַּמַּעֲרָכָה - אָסוּר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם 30 בְּהִסְפָּד וּבְתַעֲנִית וּבַעֲשִׂית מְלֵאכָה. וְדָבָר זֶה מְנַהֵג.

(29) בירושלמי שם: "האומר הרי עלי עצים למזבח וכו'". וברור שאין הבדל בעניין זה בין אם אמר "הרי עלי" או שאמר "הרי אלו למזבח" - כיוון שהביאם הוא יום טוב שלו. (30) שמביאם למקדש.

יא. אֲנָשִׁי מַעֲמֵד אֲסוּרִין מְלִסְפָּר וּמְלַכְבֵּס כָּל שַׁבָּת שְׁלֵהֵן. וּבַחֲמִישֵׁי מְתָרִין, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת 31. וּמִפְּנֵי מָה אָסוּר עֲלֵיהֶם לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס? פְּדֵי שְׁלֵא יִכְנָסוּ לְמַעֲמָדָם כְּשֶׁהֵם מְגוּלִין, אֲלֵא יִסְפְּרוּ וּיְכַבְּסוּ מִקְדָּם.

(31) בחמישי לאו דווקא. יש אומרים שכל שכן שמותר בשישי.

פְּרָק שְׁבִיעִי

(1) בו יבאר רבינו שחמשה עשר ממונים היו במקדש, ועל מה היו ממונים.

א. חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר מְמַנִּין הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ 2. וְכֵן מְמַנִּים לְעוֹלָם עַל כָּל דָּבָר מִחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר דְּבָרִים אֵלּוּ מְמַנֵּה אֶחָד. וְאֵלּוּ הֵן: (א) עַל הַמְּנִינִים 3. (ב) עַל נְעִילַת שַׁעֲרִים 4. (ג) עַל הַשּׁוֹמְרִים 5. (ד) עַל הַמְּשׁוֹרְרִים 6. (ה) עַל הַצְּלָצֵל עִם שְׂאֵר פְּלֵי שִׁיר 7. (ו) עַל הַפְּיִסוֹת 8. (ז) עַל הַקְּנִיָּם 9. (ח) עַל הַחוֹתְמוֹת 10. (ט) עַל הַנְּסָכִים 11. (י) עַל הַחוֹלִין 12. (יא) עַל הַמִּים 13. (יב) עַל מַעֲשֵׂה לְחֵם הַפְּנִים 14. (יג) עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת 15. (יד) עַל מַעֲשֵׂה הַפְּרָכֶת 16. (טו) עַל מַעֲשֵׂה בְּגָדֵי כְּהֵנָה 17.

(14) "לפי ששלימות המציאות בעבודה, ואין אצלנו עבודה אלא עם הקרבנות וכן אמרו אלמלא מעמדות לא נתיקיימו שמים וארץ". (15) היינו, מהתחלת בראשית עד פסוק ו. ולפי שאין בה אלא חמישה פסוקים, קורא אחד שלושה והשני חוזר וקורא פסוק שלישי ומוסיף רביעי וחמישי (שם כז: כמו בראשי חדרים בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ד.). (16) מפסוק ו עד פסוק ט. וקורא בה ראשון. (17) חמישה פסוקים וקוראים בה שניים, כמבואר למעלה. (18) ארבעה פסוקים וקורא בה אחד. (19) יש בה שמונה פסוקים וקוראים בה שניים. (20) וקוראים בה שניים. (21) וקורא בה אחד.

ז. פְּרָשָׁה גְדוּלָּה קוֹרְאִין אוֹתָהּ בַּשָּׁנִים 22, וְקִטְנָה קוֹרְא אוֹתָהּ אֶחָד. וְשִׁתֵּי פְּרָשׁוֹת שְׁקוֹרְאִין שְׁחֵרִית - הֵם שְׁחוֹזְרִין וְקוֹרְיִן אוֹתָן בַּתְּפִלָּה הַשְּׁנֵי בַּסֶּפֶר, וְחוֹזְרִין וְקוֹרְאִין אוֹתָן בְּמִנְחָה עַל פֶּה.

(22) ובגמרא שם מקשה: בראשית בשניים הא אין בה אלא חמישה פסוקים ואין קורין בתורה פחות משלושה פסוקים - רב אמר דולג, כלומר, השני חוזר על פסוק אחד ממה שקרא הראשון.

ח. שְׁמֵנַת יְמֵי חֲנֻכָּה לֹא הָיוּ אֲנָשִׁי מַעֲמֵד עוֹשִׂין מַעֲמֵד בַּשְּׁחֵרִית 23. וְכָל יוֹם שֵׁשׁ בּוּ קָרְבַּן מוֹסֵף לֹא הָיָה בּוּ מַעֲמֵד לֹא בַּתְּפִלָּה שְׁנֵי שָׁלֹהֶם וְלֹא בְּמִנְחָה 24, אֲלֵא בַּשְּׁחֵרִית וּבְנַעֲיָלָה בְּלֶבֶד. וְכָל יוֹם שֶׁהָיָה בּוּ קָרְבַּן הָעֲצִים לֹא הָיָה בּוּ מַעֲמֵד בְּנַעֲיָלָה, אֲלֵא בַּשְּׁחֵרִית וּבַתְּפִלָּה שְׁנֵי וּבְמִנְחָה.

(23) במשנה שם: "כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחריית". לפי שאין להם פנאי לעשות מעמד, שהרי צריכים לקרוא הלל, והיינו חנוכה שיש בו הלל ואין בו קרבן מוסף. ובראש חודש שההלל שלו אינו אלא משום מנהג, היה בו מעמד בשחריית. (24) לפי שהיו טרודין במוסף, ואין לך מוסף בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכהנים של מעמד טרודין במוסף וישראל שבהם היו טרודין לחטוב עצים ולשאוב מים. וכל שכן שאין בו מעמד בתפילת המוסף.

ט. וּמָהּוּ קָרְבַּן הָעֲצִים? זְמַן קְבוּעַ הָיָה לְמִשְׁפָּחוֹת מִשְׁפָּחוֹת 25 לְעֵצָה לְיַעֲרִים לְהִבְיֵא עֲצִים לְמַעֲרָכָה. וְיוֹם שִׁנְיָע לְבִנֵי מִשְׁפָּחָה זֶה לְהִבְיֵא הָעֲצִים, הָיוּ מְקַרְבִּין עוֹלוֹת נְדָבָה, וְזֶהוּ קָרְבַּן הָעֲצִים. וְהָיָה לָהֶם כְּמוֹ יוֹם טוֹב 26, וְאֲסוּרִין בּוּ בְּהִסְפָּד וּבְתַעֲנִית 27 וּבַעֲשִׂית מְלֵאכָה. וְדָבָר זֶה מְנַהֵג 28.

(25) נראה מדבריו שלכל המשפחה היה היום ליום-טוב, וכן כתבו התוספות בעירובין מא. (דיבור המתחיל מבני) על הברייתא של ר' אלעזר ב"ר צדוק, שאמר אני מבני בניו של בנימין סנאה - שהיה חתנו וחתנו כבנו, הרי שגם חתניהן של אותן משפחות חגגו יום זה. (26) כמו יום טוב ולא יום טוב ממש. וכן נראה בירושלמי (מגילה פרק א הלכה ד)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא בשעת ניסוך היין, כמבואר בפ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ה, והוא בגמר התמיד, בכל זאת היו עומדים בשוה עם הכהנים (יריעות שלמה).

ג. זֶה שֶׁעַל נְעִילַת שְׁעָרִים - עַל פִּיּו נֹעֲלִין וְעַל פִּי פוֹתְחִין²¹, וְאֵין הַתּוֹקְעִין תּוֹקְעִין בְּכָל יוֹם לְפִתְיַחַת הַשְּׁעָרִים²² אֲלָא בְּרִשׁוֹתוֹ. וּבְכָל יוֹם תּוֹקְעִין בְּמִקְדָּשׁ שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת לְפִתְיַחַת הַשְּׁעָרִים: תְּקִיעָה תְּרוּעָה וְתִקְיעָה.

(21) במשנה שקלים שם: "על נעילת שערים", ורבינו הוסיף שהיה ממונה גם על פתיחת שערים, וכן פירשו שם הרא"ש והרע"ב: "לנעול שערים (בערב) ולפותחם בבוקר". [ואף-על-פי שהפתיחה קודמת לנעילה - הקדים רבינו הנעילה לפתיחה, לפי שהלילה קודם ליום. ובכל מעת לעת, קדמה הנעילה בלילה לפתיחה בבוקר שלאחריו, וכמו שהדגישו הרא"ש והרע"ב, ועיין ביריעות שלמה]. (22) סוכה ג: במשנה.

ד. זֶה שֶׁעַל הַשּׁוֹמְרִים - הוּא אִישׁ הֵר הַבַּיִת²³ שְׁמֹסֵבֵב עַל הַלְוִיִּם²⁴ בְּכָל לַיְלָה, וְכָל מִי שִׁישָׁן עַל מִשְׁמְרוֹ - מִלְּקָה אוֹתוֹ בְּמִקְלוֹ וְשׁוֹרֵף אֶת פְּסוּתוֹ²⁵.

(23) שר הר הבית (מדות פ"א משנה ב). וראה למעלה פ"ח מהלכות בית הבחירה הלכה י. (24) משמע שעל הכהנים לא היה מסבב, אף שגם הכהנים היו שומרים בשלשה מקומות (למעלה שם הלכה ד), מפני שהכהנים זריזים הם (ועיין ברע"ב שקלים פ"ה משנה א, ותוס' יו"ט שם). (25) כלומר, רשאי גם לשרוף את כסותו.

ה. זֶה שֶׁעַל הַמְּשׁוֹרְרִים - הוּא בּוֹרֵר בְּכָל יוֹם הַמְּשׁוֹרְרִים שְׁעוֹמְדִים עַל הַדּוֹכָן לִזְמַר שִׁירָה בְּפֶה, וְעַל פִּיּו תּוֹקְעִין עַל הַקְּרָבָנוֹת²⁶. אֵין פּוֹתְחִין²⁷ בְּמִקְדָּשׁ מֵאַחַת וְעֶשְׂרִים תְּקִיעָה²⁸ בְּכָל יוֹם: שְׁלֹשׁ²⁹ לְפִתְיַחַת שְׁעָרִים³⁰, וְהִשֵּׁעַ לְתַמִּיד שֶׁל שְׁחָר³¹, וְהִשֵּׁעַ לְתַמִּיד שֶׁל בֵּין הָעַרְפִּים. וְיוֹם שִׁישׁ בּו קָרְבַּן מוֹסֵף - מוֹסֵפִין תִּשְׁעַ עַל קָרְבַּן מוֹסֵף. וְאֵם חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ יוֹם טוֹב לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, אוֹ שְׁחַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת שִׁישׁ שָׁם שְׁלֹשָׁה מוֹסְפִין³² - אֵין תּוֹקְעִין לְכָל מוֹסֵף וּמוֹסֵף בְּפִגְי עֲצָמוֹ, אֲלָא תּוֹקְעִין תִּשְׁעַ בְּלֶבֶד לְכָל הַמוֹסְפִין³³.

(26) להלן הלכה ז, כתב רבינו שזה שעל הצלצל ממונה על כל המשוררים בכלי שיר, וצריך עיון (יריעות"ש). (27) סוכה שם במשנה. (28) כלומר, תשע פעמים תר"ת (=תקיעה, תרועה, תקיעה). (29) תקיעה, תרועה ותקיעה, כמבואר למעלה הלכה ג. (30) שערי העזרה. (31) ש"כשהיו מנסכין את נסכי התמיד, הלוויים אומרים בשיר, ושלשה פרקים היו בשיר שהיו מפסיקין בו ותוקעין הכהנים בחצוצרות" (רש"י שם). וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז. (32) כלומר, שלשה קרבנות מוסף, בשביל שבת, ראש-חודש וראש-השנה. (33) בסוכה

~ נקודות משיחות קודש ~

"חמשה עשר ממוניו היו במקדש, וכן ממונים לעולם על כל דבר מן המושב עשר דברים אלו ממונה אחד. ואלו הן: א) על הזמנים. ב) על נעילת שערים ב".

המספר חמשה עשר - י"ה, קשור לגאולה, כיון שמרמז על שתי אותיות הראשונות של שם הוי", שהן "הנסתרות לה" אלוקינו", למעלה מאותיות ר"ה שענינן "והנגלות לנו", שבזמן הגלות קליפת עמלק מפרידה בין י"ה ל"נגלות לנו", ולכן אין נראה לעינינו הי"ה בתוך "והנגלות" (ו"ה), וזהו שכתוב "כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק כו". אבל לעתיד-לבוא כשיוכרת זרע עמלק ויבנה בית המקדש, יהיה גילוי שם הוי' בשלמותו.

(יין מלכות, ספר עבודה, סימן כא מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) שקלים פרק ה משנה א. (3) הוא גביני כרוז הנזכר במשנה שם, ותפקידו מבואר להלן בהלכה ב. (4) שם: "בן גבר על נעילת שערים", ותפקידו מבואר בהלכה ג. (5) שם: "בן בבי על הפקיע". וכן פירושו לפי מסקנת הגמרא ביומא כג. (ועיין ראב"ד וכסף-משנה). תפקידו מבואר בהלכה ד. (6) שם: "הוגרוס בן לוי על השיר". תפקידו מבואר בהלכה ה. (7) שם: "בן ארוזה על הצלצל". וכשהקיש על הצלצל, היה סימן ללוויים לפתוח בשיר (תפארת ישראל. וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז). ועיין להלן הלכה ז. (8) שם: "מתתיה בן שמואל על הפייסות". ויבואר להלן בהלכה ח. (9) שם: "פתחיה על הקינים". תפקידו מבואר להלן בהלכה ט. (10) שם: "יוחנן בן פנחס על החותמות". תפקידו מבואר להלן בהלכה י. (11) שם: "אחיה על הנסכים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יב. (12) שם: "בן אחיה על חולי מעיים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יד. (13) שם: "נחוניא חופר שיחין". תפקידו מבואר להלן בהלכה טו. (14) שם: "בית גרמו על מעשה לחם הפנים". תפקידו מבואר להלן שם. (15) שם: "בית אבטינס על מעשה הקטורת". תפקידו מבואר להלן שם. (16) שם: "אלעזר על הפרוכת". תפקידו מבואר להלן בהלכה טז. (17) שם: "ופנחס המלביש". תפקידו מבואר להלן בהלכה כ.

ב. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמְּמֻנִים אֵלוֹ - תַּחַת יָדוֹ אֲנָשִׁים הַרְבֵּה, פְּדֵי לְהִכִּין הַמְּלֹאכָה שֶׁהוּא מְמַנֶּה עָלֶיהָ¹⁸. זֶה שֶׁעַל הַזְּמָנִים - הוּא וְאֲנָשׁוֹ מְשֻׁמְרִים אֶת הַזְּמָנִים. פִּיּוֹן שִׁנְיָעַע עַת הַקְּרָבָן מְכַרִּיו הוּא אוֹ אֶחָד מֵאֲנָשׁוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ וְאוֹמֵר: עֲמְדוּ פְּהִינִים לְעַבְדִּיהָ¹⁹, וְלוֹיִם לְדוֹכָן²⁰, וְיִשְׁרָאֵל לְמַעַמְדוֹ. וְכִיּוֹן שִׁישְׁמַע קוֹלוֹ יָבֹא כָּל אֶחָד לְמִלְּאֲכָתוֹ.

(18) שעל כן נקראו ממונים, שהיו ממונים על אנשים אחרים. (19) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א, ובבלי יומא כ: (20) אף-על-פי שזמן הלוויים לעמוד על הדוכן לומר שירה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

41) במשנה שם: "ושלש על גבי מזבח". ופירש רש"י כשזוקפין את הערבה, כדתנן לעיל מה. וזוקפין את הערבה בצידי המזבח ותקעו וריעו ותקעו, ושם נד. ד"ה ה"ג כתב, שזקיפת הערבה היתה בשעה שמנסכין המים על גבי המזבח, וכן יש לומר לדעת רבינו (הר המוריה). 42) שם נא:

ז. זה שעל הצלצל - הוא המעמיד כל המשוררים על פי פלי שיר שפועדין⁴³ עם הלויים, כמו שבארנו⁴⁴.

43) שעוזרים. 44) למעלה פ"ג הלכה ג.

ח. זה שעל הפיסות - הוא מפיס בין הפנהנים בכל יום, עד שיהיה כל איש ואיש עושה מלאכתו שזכה בה בפיס. וארבע פעמים היו מפיסין בכל יום. ובהלכות תמידין⁴⁵ אבאר כיצד היו מפיסין.

45) פרק ד הלכה ג.

ט. הממנה שעל הקנים - הוא שפוסקין עמו שימכר הקנים לקרפנות כך וכך בסלע. וכל מי שהוא חזב תורים או שגני בני יונה⁴⁶ - יביא דמיהם למקדש, וזה הממנה נותן הקנים לבעלי הקרפנות, ועושה חשבון עם הגזברין ונותנין לו. משלשים יום לשלשים יום פוסקין עמו השער. ואם היוזלו הקנים - מספיק פשער הזול, ואם הוקרו - מספיק כמו שפסקו עמו; שייד הקדש על העליונה⁴⁷. וכן קן שנמצא פסול או שנפסל קדם שיקרב - נותן אחר תחתיו⁴⁸.

46) כגון זב וזבה ויולדת, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. 47) בשקלים פ"ד משנה ט, שנינו: "אחת לשלשים יום משערין את הלשכה, כל המקבל עליו לספק לסתות" וכו'. ואף-על-פי ששם המדובר בענין נסכים (ראה להלן הלכה יג) - סובר רבינו כי הוא-הדין לקנינים (כסף-משנה). 48) בשקלים פ"ז משנה ז, שנינו: "ועל הקנין הפסולות שיהו באות משל צבור, ר' יוסי אומר המספק את הקנין מספק את הפסולות". ופסק רבינו כר' יוסי, מפני שהתנא-קמא הוא ר' שמעון, וכבר אמרו (עירובין מו: ר' יוסי ור' שמעון - הלכה כר' יוסי (כסף-משנה)).

י. זה שעל החותמות⁴⁹ - הוא שמקבל דמי הנסכים ממחייבי נסכים ונותן להם חותמות. וזה שעל הנסכים - הוא שמוכר הנסכים⁵⁰.

49) בשקלים פ"ה משנה ד: "מי שהוא מבקש נסכים, הולך לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות, נותן לו מעות ומקבל ממנו חותם". 50) שם: "בא לו אצל אחיה שהוא ממונה על הנסכים, ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים".

יא. כיצד? ארבעה חותמות היו במקדש: האחד פתוב עליו עגל⁵¹. והשני פתוב עליו זכר⁵².

נה. בברייתא: "יכול כשם שתוקעין על [המוסף] שבת בפני עצמו, ועל [מוסף] ראש-חודש בפני עצמו, כך יהיו תוקעין על כל מוסף ומוסף? תלמוד-לומר [וביום שמחתכם ובמועדיכם] ובראשי חדשיכם [ותקעתם], הוקשו כל החדשים כולם זה לזה [שתקיעותיהם שוות]. רב אשי אמר, כתוב חדשכם [חסר יו"ד], וכתוב ובראשי. ואיזה חודש שיש לו שני ראשין, זה ראש-השנה (=ראש-חודש וראש-השנה) ואמר רחמנא חדשכם חד הוא". [ומסתבר שתוקעים תשע תקיעות על מוסף של שבת, שקרב ראשון, מפני שהוא תדיר, כמבואר להלן פ"ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה ב.].

ו. בערב שבת מוסיפין שש³⁴: שלש להבטיל את העם מן המלאכה³⁵, ושלש להבדיל בין קדש לחלל³⁶. ובקבל מוסיפין שלש לפתיחת שער הפתח³⁷, והוא שער עזרת נשים, ושלש לפתיחת שער העליון³⁸, הוא שער נגנור. ולמה נקרא שער עליון? לפי שהוא למעלה מעזרת נשים. וכן תוקעין שלש למלוי המים³⁹ שמנסכין בהג. ואין תוקעים למלוי המים בשבת⁴⁰. ותוקעין שלש על גבי המזבח בשעה שמנסכין המים⁴¹. וכל התוקעים שתוקעים על הקרפנות - מתחת יד זה שעל המשוררים וברשותו. וכל אלו התקיעות פחוצצרות הן⁴².

34) שם במשנה. [וראה בספרי "זמנים" עמ' רז, שאף-על-פי שתוקעים גם בגבולין - עיקרן של תקיעות אלו אינו אלא במקדש]. 35) שם במשנה. ועיין בשבת קיד: שכהנים זריזים הם (בקריאים הם בכל, ואין צריכים סימן, שכתוב בהם יורו משפטין ליעקב - רש"י) והתקיעות היו בשביל העם שבירושלים. ובשבת לה: מבואר שתקיעה ראשונה לבטל העם שבשדות. תקיעה שנייה, נסתלקו התריסין ונגעלו החנויות. תקיעה שלישית, סילק המסלק והטמין המטמין את החמין והדליקו את הנרות. וכן הוא בדברי רבינו פ"ה מהלכות שבת הלכה יא. 36) שם במשנה. היינו אחר ש"שוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור, תוקע ומריע ותוקע ושובת" (הלכות שבת שם). 37) בסוכה שם: "שלש לשער התחתון". ופירש רש"י שזהו מה ששנינו במשנה (שם נא): "הגיעו לעזרה (=לעזרת נשים) תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש שאז פתחו את השער, וראה להלן, ועיין בכסף-משנה]. 38) שם במשנה: "שלש לשער העליון". ופירש רש"י שזהו מה ששנינו במשנה (שם) "ועמדו שני הכהנים בשער העליון וכו' קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש אז פתחו השער, וכן נראה בסוכה נד. "כיון דתקע לפתיחת שערים למעלה"]. 39) שם במשנה. וזהו מה ששנינו שם מח. "היה ממלא מן השילוח, הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו" (רש"י שם). 40) שם נד. מימרא של רבא "שכבר נתמלאו מערב-שבת, כדתנן לעיל מח: אלא שהיה ממלא מערב-שבת [חבית של זוב] (רש"י). ואם כן, מילוי המים כאן אינו מן השילוח אלא מן החבית (מעשה רוקח).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִסְפָּק לְהֵן כְּמוֹ שֶׁפָּסְקוּ עִמּוֹ, וְאִם הוֹזְלוּ - מִסְפָּק לְהֵן כְּשֶׁעָר הוֹזַל. וְהִשְׁכַּר שֶׁמִּשְׁתַּכֵּר הַהֶקְדָּשׁ בְּשִׁעָרִים אֵלוֹ - הוּא הַנִּקְרָא מוֹתֵר נִסְכִּים, וְלוֹקְחִין בּו עוֹלוֹת לְקִיץ הַמְזוּבָח⁶⁴. וְאִין מְקוֹצֵין אֶת הַמְזוּבָח בְּעוֹלוֹת עוֹף⁶⁵, שְׂאִין בְּקִרְבָּנוֹת הַצְּבוּר עוֹף⁶⁶.

62) שקלים פ"ד משנה ט. וראה למעלה הלכה ט. 63) לא כתב רבינו "שמן", לפי שהשמן נבלל בסולת, כמו שנאמר: בלול בשמן" (תוספות יום-טוב שם פ"ה משנה א). 64) [בשקלים פ"ד משנה ד: "רבי עקיבא אומר, מותר התרומה לקיץ המזבח, ומותר נסכים לכלי שרת. רבי חנניה סגן הכהנים אומר: מותר נסכים לקיץ המזבח, ומותר התרומה לכלי שרת". וכתב רבינו בפירושו המשנה שם: "ופסק ההלכה בכל זה אומרת (=ירושלמי שם סוף הלכה ג) תנאי בית-דין על המותרות שיקריבו עולות". ולכן פסק בפ"ד מהלכות שקלים הלכה ט, שמותר התרומה לוקחים בה קיץ המזבח, ואם-כן אין הלכה לא כר' עקיבא ולא כר' חנניה סגן הכהנים. ומה פסק רבינו בהלכות שקלים שם הלכה ב, שמותר נסכים לכלי שרת - אין זה דין במותר הנסכים, שוודאי הוא הולך לקיץ המזבח, וכמו שכתב כאן, אלא זהו דין בכלי שרת ש"מצוותם שיבואו ממותר הנסכים" כמו שדקדק רבינו שם. ובוה פסק כברייאתא בכתובות קו: "מזבח הזהב ולבונה וכלי שרת, באין ממותר נסכים". אלא שמכיון שאמרו בירושלמי הנ"ל, ש"תנאי בית-דין על המותרות שיקריבו עולות", על-כרחנו שמה שאמרו שכלי שרת באים ממותר נסכים, אין זה אלא למצוה לכתחילה, אבל "אם לא היה להם מותר נסכים (=כגון שלא היה להם הרבה נדרים ונדבות, והמזבח בטל, וצריך להקריב עולות לקיץ המזבח, ונמצא שאין להם ממותר נסכים לכלי שרת) - יביאו (כלי שרת) מתרומת הלשכה" (מלשון רבינו שם). ועיין כסף-משנה ומראה-הפנים בירושלמי שם הלכה ב, ד"ה רבי חייה בר יוסף). 65) שבועות יב: ועיין בתוספות שם ד"ה ואין. 66) היחיד מביא עוף, ואין הציבור מביאין עוף (תו"כ פרק ז פרשתא ו).

יד. הפהנים⁶⁷, מפני שהן עומדין על הרצפה תמיד⁶⁸, ואוכלין בשר הרבה⁶⁹, ואין עליהן בגדים בשעת העבודה אלא חלוק אחד⁷⁰ - הם חולין במעיהן. לפיכך מעמידין מנה אחר, שיהיה מבקר אותן ומרפא כל תחלואיהן, ועוסק בהן תמיד הוא ואנשיו שתחת ידו.

67) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א. 68) ש"כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש, צריך שיהיה עומד על הרצפה" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). 69) כן הוא בירושלמי שם. 70) "כי אסור להם לעבוד אלא בארבעה בגדים: כתנת ומכנסים ומצנפת ואבנט, לא פחות ולא יותר" (פירוש המשניות שם פ"ה משנה א). [בירושלמי שם, ליתא "אלא חלוק אחד". ובמקום זה אמרו שם: "ושותין מים", ובפיה"מ שם הביא גם זה שלא היה להם הרבה בגדים, וגם מה שהיו שותים מים].

וְהַשְּׁלִישִׁי כְּתוּב עָלָיו גְּדִי⁵³. וְהַרְבִּיעִי כְּתוּב עָלָיו חוּטָא⁵⁴.

51) הוא סימן לנסכי שור, שהם: שלשה עשרונים סולת, חצי ההין שמן וחצי ההין יין (משנה שם). 52) הוא סימן לנסכי איל, שתרגום אייל - דיקרא. והם שני עשרונים סולת, שלישית ההין שמן ושלישית ההין יין. 53) הוא סימן לנסכי הכבש, שהם: עשרון אחד סולת, רביעית ההין שמן ורביעית ההין יין. 54) סימן לנסכי שלש בהמות של מצורע עשיר (משנה שם). והם: שלשה עשרונים סולת ותשעה לוגין שמן (נוסף לזה, לוג אחד שמן למתן תנוך ובהונות), ושלש רביעית יין ושלש רביעיות שמן (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו). "ונקרא המצורע חוטא, לפי שבעוונותיו אירעו מה שאירעו" (פירוש המשניות), וכן הוא בערכין טז. "על שבעה דברים נגעים באים, על לשון הרע" וכו' (הרא"ש והרע"ב שם).

יב. פל מי⁵⁵ שְׂבִיבָא קְרַבְנוֹתָיו לְמִקְדָּשׁ נוֹתֵן דְּמֵי הַנְּסִיכִים לְזֶה הַמְּמָנָה עַל הַחֻטְמוֹת, וְנוֹתֵן לוֹ חֻטְמוֹת כְּמִנְיֵן הַקְּרַבְנוֹת שְׁלוֹ. וְאִם הָיָה מְצָרַע עֲשִׂיר⁵⁶ - נוֹתֵן לוֹ חוֹתֶם אֶחָד שֶׁכְּתוּב עָלָיו חוּטָא. וְהָלָה הוֹלֵךְ בַּחֻטְמוֹת שֶׁבִידוֹ לְזֶה הַמְּמָנָה עַל הַנְּסִיכִים, וְנוֹתֵן לוֹ נִסְכִּים כְּמִנְיֵן הַחֻטְמוֹת וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב בָּהֶן. וְלְעָרֵב בָּאִים זֶה אֶצֶל זֶה, מוֹצִיא אֶת הַחֻטְמוֹת וְמִקְבֵּל כְּנֹגֵן מְעוֹת. אִם הוֹתִירוּ הַמְּעוֹת - הוֹתִירוּ לְהֶקְדָּשׁ⁵⁷, וְאִם פָּחְתוּ הַמְּעוֹת - יִשְׁלַם זֶה שְׁעַל הַחֻטְמוֹת מִבֵּיתוֹ. מִי שֶׁאֲבָד⁵⁸ חוֹתְמוֹ - מִמֵּתִינִין לוֹ עַד הָעָרֵב. אִם מְצָאוּ בְּמְעוֹת יָתֵר פְּדֵי חוֹתֶם שְׁטוּעֵין⁵⁹ - נוֹתֵנִין לוֹ, וְאִם לֹאוּ - אֵין נוֹתֵנִין לוֹ. וְשֵׁם כָּל הַיּוֹם⁶⁰ כְּתוּב עַל הַחוֹתֶם, מִפְּנֵי הַרְמָאִים, שְׁלֹא יִשְׁהָא הַחוֹתֶם אֶצְלוֹ עַד שִׁיּוֹקְרוּ הַנְּסִיכִים⁶¹.

55) משנה בשקלים שם. 56) אבל מצורע עני, שאינו מביא אלא כבש אחד (ויקרא יד, כא) אינו מביא אלא נסכי כבש, וחותרו "גדי", כדעת תנא-קמא שם (כסף-משנה). 57) והממונה על החותמות אינו יכול לטעון כי מעותיו הן שנחערבו במעות הקדש, שיד הקדש על העליונה (משנה שם). 58) שם משנה ה. 59) כלומר, אם נמצאו מעות יתירות מכדי החותמות. ושיעורם כשיעור חותם שטוען זה שנאבד לו. 60) בשקלים שם: "ושם היום". ובספרים אחרים שם כנוסחת רבינו: "ושם כל היום". ויתכן כי הכוונה היא, על-פי מה שאמרו בירושלמי שם, שהיה כתוב שם היום, כמה ימים בשבת, שם השבת, ושם החודש ושם המשמר. והיינו "שם כל היום" שכתב רבינו, כלומר, כל מה ששייך לאותו יום (הר המוריה). (ובפירושו הרא"ש שם: "ושם כל יום", ואולי צריך להיות כן גם בדברי רבינו). 61) כן הוא בפירוש המשניות לפי הפירוש השני.

יג. משלשים יום לשלשים יום⁶² פוסקין שער היין והסלת⁶³ עם הממנה על הנסכים. אם הוקרו נסכים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

84) כלומר, אחת משלוש-עשרה פרוכות הנ"ל (תוי"ט שקלים שם משנה ד). (85) היינו משקין טמאים שגזרו עליהם חכמים שיטמאו כלים (פ"ז מהלכות אבות הטומאות הלכות א-ב). והמדובר כשלא היתה תלויה, שאז אינה מקבלת טומאה, שהרי אינה מקבלת טומאה אלא מפני שהשמש מתחמם כנגדו (ביצה יד: ופ"י מהלכות כלאים הלכה יד), ופרוכת של מקדש אסורה בהנאה (עיין תוספות שם ד"ה מפני) - אלא המדובר כשהיתה מונחת, ואז יש עליה תורת בגד, שהרי ברגלים תולים אותה בעזרות בשביל בני אדם הבאים, והרי היא כמשמשי אדם שמקבלים טומאה (מלאכת שלמה שם בשם הר"ר סולימן). (86) ביים-של-שלמה שבעזרה, ואין צורך להוציאה (תפארת ישראל שם). (87) שטומאה מדרבנן אינה צריכה הערב שמש, ראה בפ"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה ו. (88) בשרץ או נבילה וכיוצא בהם. (89) שהרי אסור להכניס למקדש בגד שהוא ראשון לטומאה (להלן פ"ג מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). (90) כדי לנגבה. (91) חוץ לעזרה. (92) במשנה שם: "על גג האיציטבא" (ועיין משנה-למלך). שהרחבה של הר הבית היתה מוקפת באיציטבאות לישב שם, ומסוככות למעלה מפני הגשמים (הרע"ב סוכה פ"ד משנה ד). (93) כלומר, גם העומד מרחוק יראה אותו. ואילו היו שוטחים אותו בחיל, לא יכלו לראות יפיו אלא העומדים סמוך לו (תפארת ישראל).

יט. וְכָל הַכֵּלִים שֶׁהָיוּ בַמִּקְדָּשׁ הָיוּ לָהֶם שְׁנַיִם וְשְׁלִישִׁים⁹⁴, שָׁאֵם וְטָמְאוּ הָרֵאשׁוֹנִים - יָבִיאוּ הַשְּׁנַיִם תַּחְתֵּיהֶם.

94) משנה בחגיגה כו:

כ. זֶה הַמְּמֹנֶה עַל מַעֲשֵׂה בְּגָדֵי כְּהֵנָה עוֹסֵק בְּהַכְנֵת בְּגָדֵי כְּהֵנִים הַדְּיוּטִים וּבְגָדֵי כְּהֵן גְּדוֹל וּבְאֲרִיגְתָּן⁹⁵, וּמַתַּחַת יָדוֹ נֹעֲשֵׂה הַכֵּל. וְלִשְׂפָה הֵיחָה לוֹ בַּמִּקְדָּשׁ⁹⁶.

95) במשנה שלפנינו (שקלים פ"ה משנה א) "ופנחס על המלבוש". ומפרשה רבינו, שהיה ממונה על הכנת המלבושים ועל אריגתם. ברם לפי נוסחאות אחרות: "ופנחס המלביש" - היה ממונה על פעולת ההלבשה, וזוהי דעת הראב"ד בהשגה. ובפירושו המשנה שם, כלל רבינו גם את ההלבשה וגם את העשייה, ועיין בהר המוריה. (96) מדות פ"א משנה ד.

פָּרֵק שְׁמִינִי

1) יתבארו בו ששלשה מיני בגדים היו, ומה דינם אם היו מטושטשים או משובחים.

א. בְּגָדֵי כְּהֵנָה שֶׁלִּשְׂפָה מֵינִים: בְּגָדֵי כְּהֵן הַדְּיוּט, וּבְגָדֵי זֶהָב², וּבְגָדֵי לְבָן³. בְּגָדֵי כְּהֵן הַדְּיוּט הֵם אֲרֻבָּעָה כֵּלִים⁴: כְּתָנֶת, וּמְכַנְסִים, וּמְגַבְעָת⁵, וְאֶבְנֵט. וְאֲרֻבָּעָתָן שֶׁל פֶּשֶׁתָן לְבָנִים⁶, וְחוּטָן פְּפוּל שֶׁשָׁה⁷. וְהָאֶבְנֵט לְבָדוֹ רְקוּם בְּצֻמָּה⁸.

2) של כהן גדול, וראה להלן ה"ב. (3) שהכהן הגדול

טו. וְכֵן מְמַנֵּין אֶחָד לְהִיּוֹת חוֹפֵר בּוֹרוֹת וְשִׁיחִין⁷¹ וּמַתְקֵן הַבוֹרוֹת שֶׁל רַבִּים, כְּדֵי שִׁיְהִיו הַמַּיִם מְצוּיִין בִּירוּשָׁלַיִם לְכָל אֶחָד מִיּוֹשְׁבֵיהָ וְלְכָל עוֹלֵי הָרְגָלִים⁷². וְאֶחָד מְמַנֶּה עַל כָּל אֲמָנֵי לָחֶם הַפָּנִים⁷³, וְהוּא מַתְקֵן כָּל מְלֹאכְתּוֹ. וְאֶחָד מְמַנֶּה עַל כָּל אֲמָנֵי הַקְּטֹרֶת⁷⁴, וְהוּא מַתְקֵן מְלֹאכְתָּהּ.

71) בירושלמי שם: "והוה ידע (=והיה יודע) האי דין כיה מקורר מיא (=איזה סלע מוציא מים קרים), והאי דין כיה אית ביה שרברוביה (=חמימות), ועד היכן שרברובתיה מטיא (עד היכן חמימותו מגעת)". (72) רש"י (בבבא קמא נ. ויבמות קכא): פירש, שהיה חופר בורות לעולי רגלים בדרכים. ורבינו בפירושו המשנה (שקלים שם) כתב: שהיה "ממציא מים לעם בישוב ובמדבר". וכעין מה שכתב כאן. (73) שקלים שם. (74) שם.

טז. זֶה שֶׁעַל הַפְּרֻכָּת מְמַנֶּה עַל כָּל אוֹרְגֵי הַפְּרוּכּוֹת⁷⁵ וְהַרוֹקְמִין כְּהֵן שִׁיְהִיו מוֹכְנוֹת לְהִיכָל וְלִשְׁעָרִים. וְשִׁתֵּי פְרוּכּוֹת הָיוּ עוֹשִׂין כְּכָל שָׁנָה⁷⁶ לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים⁷⁷. וְחוּטֵי הַפְּרֻכָּת כְּפוּלִין שֶׁשָׁה שֶׁשָׁה. וְאֲרֻבָּעָה מֵינֵין הָיוּ בָּהּ: שֵׁשׁ וְתַכְלֵת וְאֲרֻבָּמֵן וְתוֹלַעַת שָׁנִי. וְכָל אֶחָד מֵהֶן כְּפוּל שֶׁשָׁה. הָרֵי אֲרֻבָּעָה וְעֶשְׂרִים חוּטִין⁷⁸. וְטַפַּח הָיָה עֲבִיָּה⁷⁹. וְעַל שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים נִירִין⁸⁰ הָיְתָה נֶאֱרָגָת. אֲרֻבָּה אֲרֻבָּעִים אֵמָה, וְרַחְבָּהּ עֶשְׂרִים אֵמָה⁸¹.

75) משנה וירושלמי שקלים שם. (76) שקלים פ"ח משנה ה. לפי שהיו משחירות מחמת עשן הקטורת, היו עושים חדשות בכל שנה (הרא"ש בתמיד כ"ט). (77) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. (78) שקלים שם ויומא עא: (79) שקלים שם. (80) היינו: שבעים ושתים נימים (=חוטים) שבשקלים שם. ובכמה נוסחאות שם: "נירין", כמו שכתב רבינו. (81) שרוחב קודש-הקדשים עשרים אמה, וגבהו ארבעים אמה (תוספות יום-טוב בשקלים שם).

יז. וְשֵׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה פְרוּכּוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ שְׁנַיִם⁸²: שְׁבַע עַל שְׂבָעָה שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה, וְאַחַת עַל פֶּתַח הָאוּלָם, וְאַחַת עַל פֶּתַח הַהִיכָל, וְשִׁתֵּים לְדַבֵּיר בֵּינוֹ וּבֵין הַקֹּדֶשׁ, וְשִׁתֵּים כְּנָגְדוֹ בְּעֵלְיָה⁸³.

82) מימרא של רב ביומא נד. (83) להבדיל בין עליית ההיכל לבין עליית בית קודש-הקדשים (רש"י שם).

יח. פְּרֻכָּת⁸⁴ שְׁנוּטְמָאת בּוֹלֵד הַטְּמָאָה⁸⁵ - מְטַבְּלִין אוֹתָהּ בְּפָנִים⁸⁶ וּמְכַנְסִין אוֹתָהּ מִיָּד, לְפִי שֶׁאֵינָה צְרִיכָה הָעֶרֶב שֶׁמְשָׁה⁸⁷. וְשְׁנוּטְמָאת בָּאֵב הַטְּמָאָה⁸⁸ - מְטַבְּלִין אוֹתָהּ מִבְּחוּץ⁸⁹ וְשׁוֹטְחִין⁹⁰ אוֹתָהּ בְּחִיל⁹¹, מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה הָעֶרֶב שֶׁמְשָׁה. וְאֵם הֵיחָה חֲדָשָׁה - שׁוֹטְחִין אוֹתָהּ עַל גַּב הָאֶצְטְבָּא⁹², כְּדֵי שִׁירָאָה הָעַם⁹³ אֶת מְלֹאכְתָּהּ שֶׁהִיא נְאָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מצנפת ארון הרבה, וכורך אותו כריכות הרבה ככריכות הישמעאלים, אבל מעשה המגבעות כעין הכובעין שלנו, חדין מלמעלה והן קצרין". ורש"י בפירושו של התורה כתב ששניהם הם כמין כובע. (15) שאותיות גי"ק מתחלפות, והרי "מגבעת" כמו "מקבעת", והוא מלשון קובע (= כובע, ראה שמואל-א יז, לח). וכן תרגם אונקלוס (שמות כח, מ) "ומגבעות" – "וכובעין" (כסף-משנה בשם רמב"ן).

ג. בַּגְדֵי לְבָן הֵם אֲרֻבָּעָה פְּלִים שְׁמֻשְׁמֻשׁ בְּהֵן בְּהֵן גְּדוּל בְּיּוֹם הַכַּפּוּרִים: בְּתַנְתָּ, וּמְכַנְסִים, וְאַבְנֵט, וּמִצְנֶפֶת¹⁶. וְאַרְבַּעֶתָן לְבָנִים, וְחוּטָן כְּפּוּל שֶׁשָׁה¹⁷, וּמִן הַפְּשֵׁתָן לְבָדוֹ הֵם¹⁸. וְשִׁמְיָה בְּתַנְתָּהוּ¹⁹ אַחֲרוֹתָהּ²⁰ הִיוּ לוֹ לְכַהֵן גְּדוּל בְּיּוֹם הַכַּפּוּרִים: אַחַת לְוִבְשָׁה בְּשַׁחֲרָי²¹, וְאַחַת בֵּין הָעֲרֻבִים²². וְשִׁמְיָהּ בְּשִׁלְשִׁים מְנָה מְשָׁל הַקֶּדֶשׁ²³. וְאֵם רָצָה לְהוֹסִיף - מוֹסִיף מְשָׁלוֹ²⁴. וּמְקִדֵּשׁ הַתּוֹסֵפֶת וְאַחַר כֶּךָ עוֹשָׂה בָּהּ הַבְּתַנְתָּהּ²⁵.

(16) כן הם נקראים במשנה (יומא לד:). (17) שם עא, ב. (18) ואינם שעטנו, "שעבודת היום בכגדי בוך" (שם לה). (19) במשנה (שם לד:): "בשחר היה לובש פילוסין (=פשתן מעולה) של שמונה עשר מנה, וכין הערבים של שנים עשר מנה, הכל שלשים מנה". ומפרש רבינו שהמדובר בכתונת בלבד (ועי' רש"י שם). וגם בגמרא שם לה, ב – לא דיברו אלא על הכתונת ('מעשה רוקח'). (20) אפשר שמילה מיותרת היא בטעות-סופר ('שורת רמ"ע מפאנו סי' קב, וראה ב'משנה למלך' ר'מעשה רוקח'). (21) לעבודת פנים של שחרית. (22) להוצאת כף ומחתה. (23) כחכמים במשנה, שם. ובגמרא שם לה, א – אמרו, ששל שחרית צריך להיות יותר יקרים משל ערבית, ורבינו לא הזכיר מזה כלום, וצ"ע (משנה-למלך). (24) שם לד, ב – במשנה. (25) שם לה, ב – בגמרא.

ד. בַּגְדֵי פְּהֵנָה מְצוּתָן שְׁיֵהִיו חֲדָשִׁים²⁶, וְנָאִים²⁷ וּמְשִׁלְשִׁים²⁸, כְּדָרְךָ בַּגְדֵי הַגְּדוּלִים²⁹; שְׁנֵאמַר: לְכַבּוֹד וּלְתַפְאֵרַת. הִיוּ מְשִׁטְשִׁינָן³⁰ אוּ מְקַרְעִינָן³¹ אוּ אֲרַפִּין יָתֵר עַל מְדוּתָן³² אוּ קְצָרִים פְּחוּת מְדוּתָן³³ אוּ שְׁסֻלְקָן בְּאַבְנֵט³⁴ וְעֵבֶד - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. הִיוּ מְשִׁחְקִין³⁵ אוּ שְׁהִיוּ אֲרָכִים וְסֻלְקָן בְּאַבְנֵט עַד שְׁנַעֲשׂוּ כְּמְדוּתוֹ וְעֵבֶד - עֲבוּדָתוֹ כְּשִׁרְהוּ³⁶.

(26) בזבחים יח, ב – למדו כן מה שנאמר "בד" – שיהיו חדשים (כשעה שהיו בבדי פשתן – רש"י). (27) שנאמר (שמות כח, ב) "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת". וראה להלן. (28) צ"ל: "ומשולשלים", וכן הוא בדפוס ווינציא. (29) עי' בשבת קיג, א: "אם אין לו להחליף (בגדים לשבת), ישלשל בגדיו". ופירש רש"י: "ישלשל בגדיו כלפי מטה, כדרך עשירים שיושבים בביתם, ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ". (30) בטיט (זבחים יח:). (31) והפסול הוא מפני שהוא מחוסר בגדים, ש'הבגדים הקרועים כמו שאינם', כמו שכתב הרמב"ן

משמש בהם ביום הכיפורים, וראה להלן ה"ג. (4) מפורש בתורה (שמות כח, מ-מב) "ולבני אהרן תעשה כתנות, ועשית להם אבנטים, ומגבעות תעשה להם... ועשה להם מכנסי בד". (5) צ"ל: מגבעת. (6) כן הוא ב'ספרא' פ' מצורע (פי"ג ה"גד) "יכול יהו מטמאים בין צבועים בין שאינם צבועים, תלמוד-לומר בבגד צמר או בבגד פשתים, מה פשתים ככרייתתה, אף צמר ככרייתו – אוציא את הצבוע בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים, תלמוד-לומר לפשתים ולצמר, מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה", ועי' 'מנחת חינוך' סוף מצוה קא). (7) יומא עא, ב: דברים שנאמרו בו שש, חוטן כפול ששה, וראה להלן הי"ד. (8) כלומר, הוא שעטנו. וכדעת רבי ביומא יב, ב. ואף-על-פי שאין זה מפורש בתורה אלא בכהן-גדול, שנאמר (שם לט, כט) "ואת האבנט שש משזר, ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רוקם", ובכהן-גדול הכתוב מדבר, שהרי נאמר כאן "רוקם", ונאמר להלן (שם כח, לט) גבי כהן גדול "ואבנט תעשה מעשה רוקם" (ראה 'תוספות' יומא ו. ד"ה אמר לך) – למדו כהן הדיוט מכהן-גדול, ממה שנאמר (שם כט, ט) "וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו", להורות כי אבנטו של כהן גדול, זהו אבנטו של כהן הדיוט (יומא שם בגמרא). ומה שכתב רבינו "רוקם בצמר" נראה כדעת רלב"ג כפרשת תצוה, שכתב כי האבנט היה ממין אחד של צמר בלבד, אבל מדברי ה'תוספות' שבת כא. ד"ה שמחת, נראה שהיה משלושת מיני צמר: תכלת וארגמן ותולעת שני (משנה-למלך. ועיי"ש).

ב. בַּגְדֵי זָהָב הֵן בַּגְדֵי פְּהֵן גְּדוּל⁹, וְהֵם שְׁמֻנָּה פְּלִים¹⁰: הָאֲרֻבָּעָה שֶׁל פֶּל פְּהֵן, וּמְעִיל, וְאַפּוֹד, וְחֻטָּן, וְצִיץ¹¹. וְאַבְנֵטוֹ שֶׁל פְּהֵן גְּדוּל מְעֻשָׂה רֻקָּם הוּא¹², וְהוּא דוּמָה בְּמַעֲשָׂיו לְאַבְנֵט פְּהֵן הַדְּיוּט¹³. וּמִצְנֶפֶת הָאֲמוּרָה בְּאַהֲרֵן הִיא הַמְּגַבְעַת הָאֲמוּרָה בְּבָנָיו, אֲלֵא שֶׁכֹּהֵן גְּדוּל צוֹנֵף בָּהּ פְּמִי שְׁלּוּפָף עַל הַשְּׁבָרִי¹⁴, וּבָנָיו צוֹנְפִין בָּהּ כְּכּוֹבֵעַ, וּלְפִיכֶךָ נִקְרְאוּ מְגַבְעַת¹⁵.

(9) גם במשנה מסכת יומא (לא: ועי'). נקראו בגדי כהן גדול – "בגדי זהב", אף-על-פי שארבעה מהם הם בגדי לבן, כשל כהן הדיוט. (10) זה מוסב למה שאמר "בגדי כהן גדול", ולא למה שכתב "בגדי זהב", שהרי בגדי זהב לא היו שמונה אלא ארבעה (כסף-משנה). (11) מפורש בתורה (שם כח, ד-לו) "ואלה הבגדים אשר יעשו, חושן ואפוד ומעיל וגו', ועשית ציץ זהב טהור". (12) כמפורש בתורה (שם, לט) "ואבנט תעשה מעשה רוקם". (13) עי' ב'מגדל עוז' וב'קריית ספר' שהעתיקו: "ואינו דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט". והיינו שבאבנט של כהן-גדול נאמר "מעשה רוקם", ו"הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות וכו'", ואילו אבנט של כהן-גדול אין צורך שתהיינה בו צורות, ועי' ב'יריעות שלמה'. (14) מגלגל ומחזיר, מגלגל ומחזיר סביב ראשו, כמין תחבושת. וסובר רבינו ששתיהם כעין סודר ארוך, אלא שיש חילוק ביניהם בענין הלבישה. אבל הרמב"ד כתב: "אין מעשהו של זה כמעשהו של זה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כהן-גדול אלא מין צמר אחד בלבד, בכל זאת אינו ראוי להלכה, שדינו ככרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין מדליקין שפסול (שם כ"א). ודלא כמו שכתבו ה'תוספות' שם ד"ה שמחת, שבמקדש לא גזרו על זה, אלא כמו שכתב ה'מאירי' שם, שגם במקדש אסור). (43 שבת, שם. והוא-הדין למצנפת. ולא בא למעט אלא אבנט, שיש בו גם צמר, כמבואר למעלה (כסף-משנה), ומכנסים שאינם כבוד למנורה ('תפארת ישראל' סוכה פ"ה מ"ג אות יב). (ועי' 'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג).

ז. פֶּלַב בְּגָדֵי הַכֹּהֲנִים אֵינָן בְּאִים אֶלָּא מִשָּׁל צִבּוּר.⁴⁴
וְיָחִיד שֶׁהִתְנַדֵּב בְּגָד מִבְּגְדֵי כֹהֵן - מוֹסְרוֹ לְצִבּוּר
וּמִתְרֵי.⁴⁵ וְכֵן פֶּלַב כְּלֵי הַשָּׂרֵת⁴⁶ וְעֵצֵי הַמְעֲרָכָה⁴⁷
שֶׁמִּסְרָן יָחִיד לְצִבּוּר - הָרִי הֵן כְּשֵׁרִין. אֵף פֶּלַב
קְרָבָנוֹת הַצִּבּוּר⁴⁸ שֶׁהִתְנַדֵּב אוֹתָן יָחִיד מִשָּׁלוֹ -
כְּשֵׁרִים, וּבְלִבְדֵי שִׁמְסָרִם לְצִבּוּר.

(44 יומא לה, ב. (45 שם. (46 'ירושלמי' שם ה"ב. (47 תענית כח, א. ו'ירושלמי' שם ה"א. (48 תוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 176 4): "כל קרבנות הציבור וכו' ואם נתנדבו לעצמן כשרים, ובלבד שימסרם לציבור". וכן הוא בראש השנה ז, א. ('אור שמח').

ח. בְּגָדֵי כֹהֲנֵי הַדְּיוּטִים הֵיוּ עוֹשִׂין מֵהֶן מַחְלָצוֹת רְבוּת.⁴⁹ וְשֵׁשׁ וְתַשְׂעִים חֲלוֹן הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ⁵⁰ לְהַנִּיחַ בָּהֶן הַבְּגָדִים, אֲרַבְעָה חֲלוֹנוֹת לְכָל מִשְׁמֵר, וְשֵׁשׁ כָּל מִשְׁמֵר פְּתוּב עַל חֲלוֹנוֹתָיו, וְכֵלָן סְתוּמוֹת. וּבְשִׁפְסוֹ אֲנָשֵׁי מִשְׁמֵר לְעִבּוּדָה בְּשֶׁבֶת שְׁלֵהֶן - פּוֹתְחִין חֲלוֹנוֹתֵיהֶן כָּל יְמֵי שְׂבִתָּן וְנוֹטְלִין הַכְּלָיִם; וּבְשִׁפְצָאוֹ - מַחְזִירִין הַבְּגָדִים לְחֲלוֹנוֹתֵיהֶן וְסוֹתְמָן.

(49 מלשון הכתוב (זכריה ג, ד) "והלבש אותך מחלצות". כלומר, עושים להם כמה חליפות (כל חליפה היא: כתונת ומכנסים, מגבעת ואבנט - למעלה ה"א). ומקור דבריו בחגיגה כו, ב - שכל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישים, שאם נטמאו הראשונים יבואו שניים ושלישים, וסובר רבינו שהוא-הדין לבגדי כהונה. וכן מפורש ב'ירושלמי' (יומא פ"ג ה"ו) "ולבני אהרן תעשה כתנות, רבנן אמרי שתי כתנות, לכל אחד ואחד" (הובא ב'תוספות' חגיגה ג. ד"ה חרש, וראה ב'טורי אבן' שם). (50 במס' תמיד פ"ה מ"ג: "וחלונות היו שם, וכתוב עליהם תשמיש הכלים", וכתב שם רבינו בפירושו, כי כל מין בגד היה מונח בחלון בפני עצמו. ומכיון שהיו לכל אחד ואחד מעשרים וארבע המשמרות חלונות מיוחדים, הרי שבסך-הכל היו תשעים וששה חלונות. (ואף-על-פי שבתוספתא סוכה פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 200 14) מפורש ש"עשרים וארבע חלונות היו שם, כנגד עשרים וארבע משמרות לוייה", וכן כתב רבינו בפירושו המשניות, בסוף מסכת סוכה - צריך לומר שלכל אחד היה חלון גדול אחד, ובו עוד שלשה חלונות קטנים).

ט. וְלִמָּה עָשׂוֹ אֲרַבְעָה חֲלוֹנוֹת לְכָל מִשְׁמֵר? לְפִי

ב'ספר המצוות' לא-תעשה קסד, וראה ב'קריית ספר'. (ומה שכתב רבינו להלן (פ"א מהל' ביאת המקדש הי"ד) שאם עבד קרוע בגדים עבודתו כשרה - שם אין הפסול מחמת מחוסר בגדים, אלא מחמת ניוול, דוגמת פרועי ראש (ראה שם הט"ו), כי שם מדובר כששלל (= תפר שלא כדרך תפירה) את הקריעה, שאין בו משום מחוסר בגדים, שהרי הוא שלם (ואף-על-פי שאין מתקנים בגדי כהונה, שאין עניות במקום עשירות, להלן ה"ה, ולמעלה פ"א הט"ו - אין זה אלא לכתחילה אבל בדיעבד כשר), אבל משום ניוול יש בו, מכיון שמתור לשלול הקריעה (פ"ט מהל' אבל ה"א), על-כרחו לא בטל מבגד זה דין קריעה על המת. ומדוקדקים דברי רבינו, שכאן כתב: "בגדיו מקורעין", שהבגד מקורע, וכאילו אינו, ואילו להלן כתב: "קרועי בגדים", היינו שהבגד שלם (שתוקן על-ידי שלילה), אלא שהאדם "קרוע בגדים" על מתו, כנ"ל. וראה ב"סיני" כרך יט עמ' קפג). (32 זבחים, שם - כרב. 33 כרב ושמואל, שם. ונראה שזה נלמד ממה שנאמר "מדו בד" - "שיהא כמדתו", ראה בפסחים סה, ב. וזהו לעכב. 34 היינו, שהיו כמדתו וסלקן באבנט, ועל-ידי-זה נעשו פחות ממדתו. ועבודתו פסולה מפני שדין בגדים אלו כדין בגדים קצרים ממדתו - "אבנט מיגז גיז", כלומר, הקיפול שעל-ידי האבנט קוצץ הבגד ומקצרו. כרב בזבחים שם, וראה להלן. 35 ישנים. שאע"פ שמצוותם שיהיו חדשים - אין זה מעכב בדיעבד (זבחים, שם). 36 כרב, שם - ש"אבנט מיגז גיז", ראה למעלה הערה לג.

ה. כָּל בְּגָד מִבְּגְדֵי כֹהֵן שֶׁנַּעֲשׂוּ צוֹאֵין - אֵין מְלַבְּנִין אוֹתָן.³⁷ וְאֵין מְכַסִּין אוֹתָן, אֶלָּא מְנִיחִין לְפִתְלוֹת³⁸ וְלוֹבֵשׁ תְּדָשִׁים. וּבְגָדֵי כֹהֵן גְּדוֹל שְׁבָלוֹ - גּוֹנְזִין אוֹתָן.³⁹ וּבְגָדֵי לָבָן שֶׁעוֹבֵד בָּהֶם פְּיוֹם הַצּוּם - אֵינוֹ עוֹבֵד בָּהֶם פְּעַם שְׁנִיָּה לְעוֹלָם, אֶלָּא נִגְנְזִין בְּמִקּוֹם שִׁפְשֻׁט אוֹתָם שָׁם⁴⁰; שְׁנָאֵמַר: וְהִנֵּיחֵם שָׁם. וְהֵם אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה.

(37 זבחים פח, ב - שאין עניות במקום עשירות. (וראה בהלכה הקודמת, שאין זה אלא לכתחילה, אבל בדיעבד כשר. וכן נראה מדברי הרא"ש בערכין י, ב - שהביא השיטה מקובצת' שם אות יב בשמו, ועי' ב'קריית ספר'). (38 סוכה נא, א - במשנה. וראה בהלכה הסמוכה. (39 אין זה מפורש בגמרא, אבל יש ללמדה מבגדי לבן דלהלן ('קריית ספר'). ועי' ב'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג (משנה-למלך). (40 יומא יב, ב - כתנא-קמא.

ו. מְכַנְסֵי כֹהֲנֵי הַדְּיוּטִים שְׁבָלוֹ וְאֲכַנְטִיָּהֶם - הֵיוּ עוֹשִׂין מֵהֶן פְּתִילוֹת⁴¹ וּמְדִלְקִין בָּהֶן בְּמִקְדָּשׁ בְּשִׁמְחַת בֵּית הַשְּׁוֹאֵבָה⁴². וְכַתְּנוֹת כֹּהֲנֵי הַדְּיוּטִים שְׁבָלוֹ - הֵיוּ עוֹשִׂין מֵהֶן פְּתִילוֹת לְמְנוֹרַת תְּמִיד⁴³.

(41 סוכה שם, במשנה. (42 אבל למנורה אינן כשרות, לפי שיש בהן צמר, שאינו ראוי לפתילה, שנאמר בה "להעלות נר תמיד" - "שתהא השלהבת עולה מאליה" (שבת כ: כ"א). (ואף-על-פי שלדעת רבינו (למעלה ה"א) אין באבנט של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב'ד', אם הָיָה חוּט אֶחָד לְבָדוֹ - פָּשָׁר; וּמִצְוָה מִן הַמִּבְחָר שִׁיְהִיָּה כְּפֹלֵל שְׁשֶׁה⁶⁴. וּמְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'מִשְׁזָר' בְּלִבָּד⁶⁵ - צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה חוּטָן כְּפֹלֵל שְׁמֵנָה⁶⁶.

(63 יומא, וזבחים שם. 64) בזבחים, שם: "בד, שיהו של בוך - חדשים: שזורים - שיהו חוטן כפול ששה". "בד, חד חד לחודיה משמע!?" - "אלא - יש מהם למצוה, ויש מהם לעכב". ופירש רבינו, שגם כפול ששה הוא אחד מאלה שאינם אלא למצוה ולא לעכב, ודלא כפירוש רש"י שם. ועי' כסף-משנה. (65) כלומר, "משזור" בלא "שש", והיינו רימוני המעיל (להלן פ"ט ה"ד). (66) יומא עא, ב.

טו. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה 'מְעֵשֶׂה רֹקֵם'⁶⁷ - הוּא שֶׁתְּהִיִּינָה הַצּוּרוֹת הַנּוֹעֲשׂוֹת בְּאַרְיֵגָה נְרָאוֹת מִצַּד אֶחָד בְּפָנֵי הָאַרְיֵג⁶⁸. וּ'מְעֵשֶׂה חֹשֶׁב' הוּא שֶׁתְּהִיָּה הַצּוּרָה נְרָאוֹת מִשְׁנֵי צַדִּינַן פְּנִים וְאַחֹר.

(67) שם עב, ב: "רוקם מעשה מחט, לפיכך פרצוף אחד. חושב מעשה אורג, לפיכך שני פרצופות". ורבינו העתיק כלשון התוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 178 24), "מעשה חושב שתי פרצופות, ומעשה רוקם פרצוף אחד". וכ"ה בבביתא ד'מלאכת המשכן' (הובא ב'ילקוט שמעוני' פ' תרומה), ראה בה' המוריה'. (68) כן הוא ב'ירושלמי' שקלים פ"ח ה"ב (לפי גירסת ר"ש סירליאו, ועי' משנה-למלך): "מעשה רוקם פרצוף אחד. חושב שתי פרצופות. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר: מעשה רוקם - ארי מכאן וארי מכאן; וחריןא אמר: מעשה רוקם - ארי מכאן וארי מכאן; מעשה חושב - ארי מכאן ונשר מכאן". ופסק רבינו כדיעה הראשונה, וסתם רבינו ולא ביאר איזה פרצוף יעשה - שאין קפידא בזה, ואיזה מין צורה שירצה יעשה (משנה-למלך).

טז. וְכִיצַד מְעֵשֶׂה הַבְּגָדִים? הַפְּתֻנָּת, בֵּין שֵׁל פְּהֵן גְּדוֹל בֵּין שֵׁל פְּהֵן הַדְּיוּט - מִשְׁבַּצַּת הַיְתָה⁶⁹, שֶׁהִיא בְּתֵים בְּתֵים בְּאַרְיֵגָתָה, כְּמוֹ בֵּית הַפּוֹסוֹת⁷⁰, כְּדִרְךָ שְׁעוֹשִׂין הָאוֹרְגִין בְּבְגָדִים הַקָּשִׁים. וּבֵית יָד⁷¹ שֶׁלָּה נֶאֱרָג בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וּמְחַבְּרִין אוֹתוֹ עִם גּוֹף הַפְּתֻנָּת בְּתַפְּיָה⁷².

(69) שנאמר (שמות כח, לט) "ושבצת הכתונת שש". ואף שזה נאמר באהרן, ובבניו אמר סתם (שם, מ) "תעשה כתונת" - הכוונה היא תעשה כתונת כמו הנזכרת (רמב"ן שם לט, כח). ויש סמך לזה מיומא יב, א - שנראה משם שאין בין כהן-גדול לכהן הדיוט אלא אבנט בלבד, הרי שהכתונת שוות (משנה-למלך). (70) ראה בפירוש המשנה, חולין פ"ג מ"א. (71) שרול. (72) יומא עב, ב.

יז. אַרְךָ הַפְּתֻנָּת - עַד לְמַעְלָה מִן הָעֶקֶב⁷³. וְאַרְךָ בֵּית יָד שֶׁלָּה - עַד פֶּס יָדוֹ⁷⁴. וְרַחְבּוֹ - כְּרַחְבּוֹ הַיָּד⁷⁵.

(73) כמבואר למעלה, שצריך שבגדי כהונה לא יהיו לא ארוכים ולא קצרים אלא כמדתו (כסף-משנה). וראה בפ"ה

שְׁלֹא יְהִיּוּ הַפְּלִים מְעַרְבִין⁵¹. אֲלֵא כָּל הַמְּכַנְסִים בְּחִלּוֹן אֶחָד, וְכָתוּב עָלָיו מְכַנְסִים. וְכֵן הָאֲבָנִים בְּחִלּוֹן אֶחָד, וְכָתוּב עָלָיו אֲבָנִים. וְכֵן הַמְּצַנְפוֹת כְּלָן בְּחִלּוֹן אֶחָד, וְהַפְּתָנוֹת כְּלָן בְּחִלּוֹן אֶחָד.

(51) שאם יהיו מעורבין, יבוא לשנות את סדר הלבישה, שהוא: מכנסים תחילה ואחריהם הכתונת, ואחריה האבנט, ואחרי המצנפת (להלן פ"י ה"א). וכן כתב רבינו בפירוש המשניות, מס' תמיד שם. ועי' יריעות שלמה'.

י. פְּהֵן גְּדוֹל מְנִיחַ בְּגָדֵי זָהָב בְּלִשְׁפָּה שְׁלוֹ⁵² בְּלִילָה אוֹ בַּעַת שְׁיֵצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ.

(52) מכיון שלא נזכר במשנה חלון מיוחד עבור בגדי הכהן הגדול, למד רבינו שלא היה לו חלון אלא היה מניחם בלשכתו ('הר המוריה').

יא. בְּגָדֵי כְּהֵנָה מִתָּר לְהִנּוֹת פְּהֵן⁵³. לְפִיכָּךְ לּוֹבְשֵׁם בְּיוֹם עֲבוֹדָתוֹ וְאִפְלוּ שְׁלֹא בִשְׁעַת עֲבוֹדָה; חוּץ מִן הָאֲבָנִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׁעִטָּנָה⁵⁴, אֲסוּר לְכַהֵן הַדְּיוּט לְלָבְשׁוֹ אֲלֵא בִשְׁעַת עֲבוֹדָה.

(53) יומא טט, א. וראה ב'תוספות' שם ד"ה בגדי, שכתבו שלכתחילה אסור, אלא שאינם חייבים בקרבן מעילה, לפי "שלא ניתנה תורה למלאכי השרת". (54) שם, וערכין ג, ב. וראה בפ"י מהל' כלאים הל"ב, ובראב"ד כאן ושם. (55) סימן ההלכה כאן היה טעות הדפוס, וצריך להעמידה להלן לפני המילים "אין הכהנים" ('הר המוריה'), וכן נראה בדפוס רומי (ר"מ) שכאן אין שום ריוח, ולהלן יש ריוח.

יב. אֵינִן⁵⁶ הַפְּהֵנִים לּוֹבְשִׁין לְעֲבוֹדָה אֲלֵא צָמֹר וּפְשָׁתִים בְּלִבָּד⁵⁷.

(56) כאן צריך להעמיד את סימן ההלכה, ראה למעלה. (57) כלאים פ"ט מ"א.

יג. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה 'שֵׁשׁ' אוֹ 'בֶּד' - הוּא הַפְּשָׁתִים וְהוּא הַבוּץ⁵⁸. וְתַכְלַת הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם - הִיא הַצָּמֹר הַצָּבוּעַ כְּעֵצִים שְׁמִים, שֶׁהוּא פְּתוּךְ⁵⁹ מִן הַפְּחִל⁶⁰. הָאֲרֵגְמָן הוּא הַצָּמֹר הַצָּבוּעַ אֲדָם⁶¹, וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי הוּא הַצָּמֹר הַצָּבוּעַ בְּתוֹלַעַת⁶².

(58) יומא עא, ב. וזבחים יח, ב. (59) מעורב (פ"א מהל' טומאת צרעת ה"ד). (60) כלומר, הוא מעורב קצת עם צבעי הכותל. ובפ"ב מהל' ציצית ה"א: "כפתוך שבכחול. ושם ה"ג כתב רבינו שצובעים אותו בדם חלזון, ועי' משנה-למלך. (61) לדעת רש"י (שמות כה, ד) ארגמן הוא מין צבע ששמו ארגמן, ועי' משנה-למלך. (62) "והתולעת הוא הגרגרים האדומים ביותר הדומים לגרעיני החרובין, והם כמו האוג. ותולעת כמו יתוש יש בכל גרגיר מהן" (פ"ג מהל' פרה אדומה ה"ב).

יד. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה 'שֵׁשׁ' אוֹ 'שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר' - צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה הַחוּט כְּפֹלֵל שְׁשֶׁה⁶³. וּמְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיטה [=שורה] תחתונה והשם בסוף שיטה עליונה. (4) שתי התיבות. (5) כעדותו של ר' אליעזר ב"ר יוסי (סוכה שם ושבת שם) שראה אותו בעיר רומי והיה כתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת.

ב. והאותיות בולטות בפניו⁶. [פיצד?] חופר את האותיות מאחרי⁷ והוא מדבק על השענה⁸ עד שבולט. והוא נקוב בשתי קצותיו, ופתיל תכלת למטה ממנו¹⁰ נכנס מנקב לנקב, כדי שיהיה נקשר בפתיל פנגד הערף.

6) גיטין כ. "לא היה כתבו [של ציץ] שוקע אלא בולט". (7) ואינו עושה בדפוס שקוע לפניו, בולטות, שהרי נאמר (שמות לט, ל) "מכתב פתוחי חותם" ובכל כתב צריך שיעשה פעולת הכתיבה בגוף האותיות ולא מסביב להן באופן שהן יוצאות מאליהן. (8) שאם היה מונח על דבר קשה, היה אותו דבר מעכב לאותיות להיות בולטות לחוץ. (9) להעביר על ידי הנקבים את הפתיל. (10) רבינו סובר שדי בפתיל אחד. לדעת הראב"ד צריך היה בו עוד נקב באמצע, שמכניס בו פתיל תכלת וכורכו על המצנפת.

ג. המעיל פלו תכלת¹¹, וחוטיו כפולין שנים עשר¹², ופיו ארוג בתחילת אריגתו¹³. ואין לו בית יד¹⁴, אלא נחלק לשתי כנפים¹⁵ מסוף הגרון עד למטה, כדרך כל המעילים, ואינו מחבר אלא פנגד כל הגרון בלבד. והקורע פי המעיל¹⁶ - לוקה; ושנאמר: לא יקרע. והוא הדין לכל בגדי כהונה, שהקורען דרך השחתה - לוקה¹⁷.

11) שנאמר (שם לט, כב) "ויעש את מעיל האפור - כליל תכלת". (12) שנאמר (שם כח, לא) "ועשית את מעיל האפור - כליל תכלת", ולמידים תכלת תכלת מפרוכת, מה להלן ששה אף כאן ששה, ואין כליל אלא גדיל, דהיינו שניים. (13) שנאמר (שם לב) "והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג" ופירש רש"י: פתיחת בית הצוואר בתוכו כתרוממו כפיל לגוויה והיה מעשה אורג ולא במחט. (14) כן כתב הרמב"ן (שמות שם) ואפשר שבאיזו ברייתא מצאו כן (כסף משנה). ויש לזה סמך מן הגמרא (יומא עב:) שאמרו שבגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג, ורק הבית-יד שלהם מתחבר במחט. ויש לראות כי "מעשה אורג" לא נאמר אלא במעיל (שם כח, לא ולט, כב) להורות כי המעיל היה כולו מעשה אורג, בלי שום מעשה מחט כלל, ואם כן על כרחנו שלא היה לו בית יד. (15) כן כתב הרמב"ן שם. וכן יש ללמוד ממה שנאמר (שם כח, לד) "פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון על שולי המעיל", הרי שהיו לו שני שוליים. (16) יש לעיין למה דקדק רבינו וכתב פי המעיל - משמע רק פי המעיל. ועיין במנחת חינוך שם שכתב, שכל המעיל חוץ מפיו דינו ככל בגדי כהונה, שאינו לוקה אלא דרך השחתה. (17) ביומא עב. אמרו "המקרק בגדי כהונה לוקה, שנאמר לא יקרע". ומזה שלא כתב רבינו "דרך השחתה" אלא בבגדי כהונה ולא בפי המעיל, נראה שבפי המעיל חייב

מהל' דעות ה"ט, שבגד של תלמיד-חכם צריך שיהיה עד עקבו. ומקורו מבבא-בבא נז, ב. וכיון שבגדי כהונה צריכים להיות לכבוד ולתפארת, צריך שיהא עד עקבו ולא יותר ('יריעות שלמה'). (74) יומא, שם. (75) למד זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, ג) "מדור בד" - "בדור, כמדתו, שלא יחסר ולא יתיר", כמפורש בפסחים סה, ב ('הר המוריה').

יח. המְכַנְסִים⁷⁶, בֵּין שָׁל פְּהֵן גְּדוּל בֵּין שָׁל פְּהֵן הַדְיוּט, הֵם מְמַתְנִים עַד יָרְכִים; שֶׁהוּא לְמַעַל מִן הַטְּבוּר קְרוֹב מִן הַלֵּב, עַד סוֹף הַיָּרֵךְ, שֶׁהוּא הָאֲרֻכְבָּה. וְשָׁנָצִים⁷⁷ יֵשׁ לָהֶם, וְאֵין לָהֶם לֹא בֵּית הַנְּקִבָּה⁷⁸ וְלֹא בֵּית הַעֲרוּהָ⁷⁹, אֲלֵא מְקַפֵּין כְּמִין פִּיס.

(76) נדה יג, ב. (77) רצועות (רש"י שבת צב.). (78) שלא יתלכלך. (79) תיק לערוה. שלא יבוא לידי הרהור עבירה (רש"י נדה, שם).

יט. הַמְצַנְפֵת שָׁל פְּהֵן גְּדוּל או הַדְיוּט - אֲרָכוּ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת⁸⁰. וְהָאֲבָנִט - רְחִבּוּ כְּמוֹ שֵׁשׁ אֲצַבְעוֹת⁸¹, וְאֲרָכוּ שְׁתֵּים וְשָׁלְשִׁים אַמָּה⁸², מְקִיפוּ וּמְחִזְרוּ כְּרָף עַל גַּבֵּי כְּרָף. וּבְגָדֵי כְּהֵנָה כְּלָן - אֵין עוֹשִׁין אוֹתָן מְעֻשָׂה מַחֵט, אֲלֵא מְעֻשָׂה אוּרָג; שְׁנָאֵמר: מְעֻשָׂה אֲרָג⁸³.

(80) כן כתב הרמב"ן (שמות כח, לא) בשם רז"ל. (81) שפחות משלש אצבעות אינו בגד, ועי' זבחים יט, א. ולהלן פ"י ה"ח ('יריעות שלמה'). (82) 'ירושלמי' יומא פ"ז ה"ג. (83) יומא עב, ב.

~ יום שני כ"ב מנחם-אב ~

פְּרָק הַשְּׁעִי

1) יבאר כיצד מעשה הציץ ומעשה המעיל, ודין הקורע פי המעיל.

א. פִּיצַד מְעֻשָׂה הַצִּיץ? עוֹשֶׂה טַס שָׁל זֶהָב רְחֵב שְׁתֵּי אֲצַבְעוֹת? וּמְקִיף מֵאֵזֶן לְאֵזֶן, וְכוֹתֵב עָלָיו שְׁנֵי שִׁטְיִין: קִדְשׁ לַה'. 'קִדְשׁ' מְלֻמְטָה, 'לַה' מְלֻמְעָלָה³. וְאֵם כְּתוּבוּ בְּשִׁיטָה אַחַת⁴ - כְּשֶׁר. וּפְעָמִים כְּתוּבוּהוּ בְּשִׁיטָה אַחַת⁵.

2) סוכה ה. ושבת סג: וכתבו התוספות בסוכה (שם דיבור המתחיל ואל) שלפי מה שאמרו שם "שלא נתנה בו תורה מדה כלל" - מה שנתנו מדה של שתי אצבעות אין זה אלא מדרבנן וסמכוהו על מה שכתוב (שמות כח, לח) "והיה על מצחו" - שיהיה רחבו כשיעור מצחו. וסתם מצח רחב שתי אצבעות. (3) כתב הכסף-משנה שכן הגירסא בשבת שם וכן כתב רש"י שם בשם רבו הלוי (עיין שם בהגהה שבגליון). אולם לפנינו בגמרא הגירסא שם (כמו בסוכה שם:) "י' ה' מלמעלה וקדש ל' מלמטה". וכן הוא בירושלמי מגילה פרק א הלכה ט. וכתבו התוספות (סוכה שם דיבור המתחיל קדש): אין לפרש למטה ממש, זה למעלה מזה - שאין זה דרך קריאתו, אלא זה שלא כנגד זה קודש בתחילת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פתורה, כל אבן מהן מרבע²⁶ ומשקע בבית של זהב, שמקיפו מלמטה ומארבע רוחותיו²⁷.

(26) לא נמצא מקור לדין זה (משנה למלך). (27) כן דעת רש"י (שמות כח, יז) שכתב: "שעל שם שהאבנים ממלאות גומות המשבצות המתוקנות להן קורא אותן בלשון מלואים".

ז. ומפתח על האבנים שמות השבטים פתולדותם. ונמצא כותב על האדם ראובן²⁸, ועל ישפה - בנימין. וכותב²⁹ פתחלה למעלה מראובן אברהם יצחק ויעקב, וכותב למטה מבנימין שבטי יה³⁰, כדי שיהיו כל האותיות³¹ מצויות שם³².

(28) כן הוא במדרש רבה (סוף פרשת תצוה): "על אודם היה כתוב אברהם יצחק ויעקב ראובן, על פטדה היה כתוב שמעון, על ברקת היה כתוב לוי וכו', על נופך היה כתוב יהודה, על ספיר היה כתוב יששכר, על יהלום היה כתוב זבולן וכו', על לשם היה כתוב דן, על שבו היה כתוב נפתלי, על אחלמה היה כתוב גד וכו', על תרשיש היה כתוב אשר, על שוהם היה כתוב יוסף, על ישפה היה כתוב בנימין שבטי ישראל". (29) בסוטה מח: מבואר שבשמיר היה כתוב, ורבינו השמיטה, וצריך עיון (משנה למלך). (30) ובגמרא שם ובמדרש שם: "שבטי ישראל". (31) של האלפא ביתא. (32) כי בשמות השבטים היו חסרות האותיות: צדי, קו"ף וטי"ת.

ח. ועושה על ארבע זויות של חשן ארבע טבעות זהב. ונותן בשתי הטבעות של מעלה, שהחשן נתלה בהן, שתי עבותות זהב, והם הנקראים³³ שרשרות; ונותן בשתי טבעות של מטה, שהן פנגד הדדים³⁴, שני פתילי תכלת.

(33) בתורה. (34) ששם הוא הלב, שנאמר (שם, ל) "והיו על לב אהרן", ועיין במועד-קטן כז: "הספד על הלב, שנאמר כנגד שדים סופדים".

ט. האפוד - רחבו כרחב גבו של אדם מפתח לקתף, וארפו מפנגד אצילי הדדים מאחוריו עד הרגלים. ויש לו כמו שתי ידות יוצאות ממנו באריג³⁵ לקאן ולקאן, שהוגרין אותו בהם, והם הנקראין חשב האפוד. והפל ארוג זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ויש על שמנה ועשרים חוטיין, פמעשה החשן. ותופר עליו³⁶ שתי כתפות, כדי שיהיו על כתפות הפהן. וקובע על כל פתח וכתף אבן שהם מרבע³⁷ משקע בבית של זהב, ומפתח על שתי האבנים שמות השבטים, ששה על אבן זו וששה על אבן זו, פתולדותם. וכותבין שם יוסף יהוסף, ונמצאו עשרים וחמש אות באבן זו, ועשרים וחמש אות באבן זו. וכך היו פתובין³⁸:

מלקות אף שאינו דרך השחתה, אבל שאר בגדי כהונה דווקא דרך השחתה. וראיה לדבריו ממה שאמרו (זבחים צה.) "מעיל שנטמא מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו, משום שנאמר לא יקרע", ואילו בגדי כהונה אחרים קורע בחוץ ומכניסו בפנים (שם צד:), הרי שבמעיל אסור לקרוע אף שאינו מכווין להשחתה, ואילו בשאר בגדי כהונה, אם אינו מכווין להשחתה מותר.

ד. ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני, כל מין משלשתן שזור שמונה, לפי שנאמר בשוליו 'משזר'¹⁸. ונמצאו חוטי השולים ארבעה ועשרים¹⁹. ועושה אותן כמין רמונים שלא פתחו פיהן²⁰, ותולה אותן במעיל. ומביא שנים ושבעים זוגים, ובהם שנים ושבעים ענבולים²¹, הכל זהב²², ותולה בו ששה ושלושים בשולי פנה זה וששה ושלושים בשולי פנה זה. והזוג עם הענבול התלוי בין שניהם פאחד²³ נקרא פעמון. עד שיהיו שוליו משני צדדיו פעמון רמון פעמון ורמון²⁴.

(18) ומקום שנאמר בו משזר לבד, צריך שיהיו חוטן כפול שמונה (למעלה פרק ח הלכה יד). (19) שהרי הם שלושה מינים, וכל אחד כפול שמונה. (20) זבחים פח: ש"דרך רימונים הוהין באילן אחר גמר בישולם מתפתחים מאליהן כדרך שעושים קליפי אגוזים החיצונות". (21) מה שתלוי בתוכן לקשקש. (22) כן הוא בפסוק (שמות כח, לג) "ופעמוני זהב". (23) ומה שנאמר (שם לט, כה) "בתוך הרמונים", לא בתוך החלל קאמר (=כלומר, בתוך הרמונים עצמם), אלא ביניהם (רש"י בזבחים שם). ומה שכתב "בין שניהם" זהו דלא כרש"י שם שפירש "פעמון אחד בין שני רימונים". (24) ולפי זה היה מספר הרמונים כמספר הפעמונים וכן מפורש במדרש רבה (ויקרא פרשה כא אות ו): רבנן אמרי בע"ב [=72] זוגין ובע"ב [=72] רימונין.

ה. הזהב שבאריגת האפוד והחשן האמור בתורה, פכה הוא מעשהו: לוקח חוט אחד זהב טהור²⁵ ונותנו עם ששה חוטיין של תכלת וכופל השבעה חוטיין פאחת. וכן הוא עושה חוט זהב עם ששה של ארגמן, וחוט אחד עם ששה של תולעת שני, וחוט אחד עם ששה של פשתים. ונמצאו ארבעה חוטי זהב, ונמצאו כל החוטים שמנה ועשרים. שנאמר: וירקעו את פחי הזהב וגומר לעשות פתוך התכלת ופתוך הארגמן ופתוך תולעת השני ופתוך השש - מלמד, שחוט הזהב כפול פתוכן.

(25) זהב מזוקק.

ו. ביצד מעשה החשן? אורג בגד מעשה חושב מן הזהב והתכלת והארגמן ותולעת השני והשש על שמנה ועשרים חוטיין, כמו שבארנו, ארכו אמה ורחבו זרת, וכופלו לשנים. נמצא זרת על זרת מרבע. וקובע בו ארבעה טורים של אבן המפרישים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן
לְוִי יְהוּדָה
יִשְׁשַׁכָּר זְבוּלֹן
נַפְתָּלִי דָן
מְנַשֶּׁה אָשֶׁר
יְהוֹסֵף בְּנֵימֵן

טְבַעוֹת הַחֹשֶׁן הַתְּחַתּוֹנוֹת עַד שְׁתֵּי טְבַעוֹת כְּתוּבוֹת
הָאֶפֶוד הַתְּחַתּוֹנוֹת, שֶׁהֵם לְמַעְלָה מִן הַחֹשֶׁב.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

1) יתבאר סדר לבישת הבגדים, ושמצות-עשה לעשות אותם.

א. כִּיצַד סֵדֶר לְבִישַׁת הַבְּגָדִים? לֹבֵשׁ הַמְּכַנְסִים
תְּחִלָּה², וְחֹגֵר אֶת הַמְּכַנְסִים לְמַעְלָה מִטְּבוּרוֹ מֵעַל
מִתְּנִיּוֹ. וְאַחֵר כֶּף לֹבֵשׁ הַכְּתָנֶת. וְאַחֵר כֶּף חֹגֵר אֶת
הָאֶבְנֵט פְּנֵי אֲצִילֵי יָדָיו³, וּמְקִיפוֹ כֶּרֶף עַל כֶּרֶף עַד
שְׂגוּמֵר וְקוֹשֵׁר.

2) אף-על-פי שבפסוק קדמה כתונת למכנסים, שכן נאמר (ויקרא ו, ב) "ולבש הכהן מדו (היא הכתונת - רש"י) בד, ומכנסי בד ילבש על בשרו", ועוד נאמר (שם טז, ד) "כתונת בד קודש ילבש, ומכנסי בד יהיו על בשרו" - למדו חז"ל ביומא כג: "מניין שלא יהיה דבר קודם למכנסים? תלמוד-לומר (שם ו, ג ככהן הדיוט) ומכנסי בד ילבש על בשרו" - "משמע, שלובש בעודו ערום, שאין עליו אלא בשרו" (רש"י שם). וכן נאמר ככהן גדול (שם טז, ד) "ומכנסי בד יהיו על בשרו" (תוספות שם ד"ה מניין), וראה להלן הלכה ג. 3) בזבחים יח: "אין חוגרין לא למטה ממתניהן ולא למעלה מאציליהן אלא כנגד אצילי ידיהן" (על צלעותיהן כנגד המפרק - רש"י).

ב. וְעַל הָאֶבְנֵט מְפָרֵשׁ בְּקַבְלָהּ: וְלֹא יַחְגְּרוּ בִּיזַע -
בְּמָקוֹם שְׁמֵיזְעִינֵי. וְכֶף קָבַל יוֹנְתָן בֶּן עֲזִיזָאֵל מִפִּי
הַנְּבִיאִים וְתַרְגָּם⁴: עַל לְבָבֵיהוֹן יִסְרוֹן⁵. וְאַחֵר כֶּף
צוּנָף בְּמַצְנַפֵּת כַּמִּין כּוּבַע⁷.

4) שם. במקום שהבשר נכפל על הבשר ומתחמם ומזיע (רש"י שם). 5) ביחזקאל שם. 6) על הלב לאו דוקא, אלא סמוך ללב. וכן פירש"י בזבחים שם, שהיו חוגרים כנגד אצילי ידיהם כנגד הלב ולא על הלב. 7) ובכהן גדול, להלן הלכה ג, כתב רק "צונף במצנפת", ולא כתב "כמין כובע". וראה למעלה פ"ח הלכה ב.

ג. כֶּהֵן גְּדוֹל אַחֵר שְׂחוּגֵר בְּאֶבְנֵט⁸ לֹבֵשׁ הַמְּעִיל⁹.
וְעַל הַמְּעִיל - הָאֶפֶוד וְהַחֹשֶׁן, וְחֹגֵר בְּחֹשֶׁב הָאֶפֶוד
עַל הַמְּעִיל מִתַּחַת הַחֹשֶׁן. וְלִפְיֶכָף נִקְרָא מְעִיל
הָאֶפֶוד, שְׂחוּגֵר בְּאֶפֶוד. וְאַחֵר כֶּף צוּנָף בְּמַצְנַפֵּת,
וְקוֹשֵׁר הַצִּיץ לְמַעְלָה מִן הַמַּצְנַפֵּת¹⁰. וְשֹׁעְרוֹ הָיָה
נִרְאֶה בֵּין צִיץ לְמַצְנַפֵּת¹¹, וְשֵׁם הָיָה מְנִיחַ תְּפִלִּין בֵּין
צִיץ לְמַצְנַפֵּת.

8) כלומר, אחר שלבש מכנסים וכתונת וחגר באבנט, כסדר לבישת הבגדים (למעלה הלכה א). וראה ביומא ה: ו. שיש אומרים שהחגירה באבנט ככהן גדול היתה אחר לבישת כל בגדי כהונה גדולה, בכדי לקיים מה שנאמר (שמות כט, ט) "והגרת אותם אבנט אהרן ובניו", שהחגירה באבנט צריכה להיות באהרן ובבניו בבת אחת. אבל דעת רבינו כדיעה אחרת הלומדת מפרשת צו (ויקרא ח, יג) שנאמר בה:

35) כמו שנאמר (שם, ח) "והשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה". הרי שממנו יהיה, כלומר, ארוג מתוכו וכן פירש רש"י שם. 36) כמו שנאמר (שם, ז) "שתי כתפות חוברות יהיו לו אל שני קצותיו וחובר". הרי שאינם צריכים להיות ארוגים ממנו אלא מחוברים במחט, וכן פירש רש"י שם. 37) מרובע ממש אי אפשר, שהרי שמות השבטים עליו, ואם כן ארכו יותר על רחבו (קרית ספר). 38) וגבי חושן לא נתבאר בדברי רבינו איך היה סדר כתיבתם. ומדברי רבינו בפירושו המשנה יומא פרק ז שכתב "וכיוון שזכרנו מה שהיה כתוב בחושן, אודיעך איך היו שמות השבטים כתובים על אבני האפוד" - נראה שרק באבני האפוד היה הסדר הזה.

וְהָאֶבֶן שְׁפָתוֹב בְּהָ רְאוּבֵן - עַל כְּתוּפוֹ הַיְמָנִית, וְהָאֶבֶן
שְׁפָתוֹב בְּהָ שְׁמֵעוֹן - עַל כְּתוּפוֹ הַשְּׂמָאלִית. וְעוֹשֶׂה
בְּכָל כְּתָף שְׁתֵּי טְבַעוֹת: אַחַת מְלַמְעָלָה בְּרֹאשׁ הַכְּתָף,
וְאַחַת מְלַמְטָה לְכַתָּף לְמַעְלָה מִן הַחֹשֶׁב. וְנוֹתֵן שְׁתֵּי
עֲבוֹתוֹת זָהָב בְּשְׁתֵּי טְבַעוֹת שְׁלֹמְעָלָה, וְהֵם הַנְּקָרָאִים
שְׂרָשְׁרוֹת.

י. וְאַחֵר כֶּף מְכַנֵּס קְצוֹת הָעֲבוֹתוֹת שֶׁל חֹשֶׁן
בְּטְבַעוֹת שֶׁל מַעְלָה בְּכְתוּפוֹת הָאֶפֶוד, וּמְכַנֵּס שְׁנֵי
כְּתוּלֵי הַתְּכֵלֶת שֶׁבְּשׂוּלֵי חֹשֶׁן בְּשְׁתֵּי הַטְּבַעוֹת שֶׁל
מַעְלָה מִחֹשֶׁב הָאֶפֶוד, וּמְזַרְזֵדִין אֶת הַשְּׂרָשְׁרוֹת
שֶׁבְּטְבַעוֹת כְּתוּפוֹת הָאֶפֶוד עַד טְבַעוֹת חֹשֶׁן
הָעֲלִיוֹנוֹת, כְּדִי שִׁדְּבִקוּ זֶה בְּזֶה וְלֹא יִזָּח³⁹ חֹשֶׁן
מֵעַל הָאֶפֶוד. וְכָל הַמְּזִיחַ חֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶוד וּמְפָרֵק
חֲבוּרָן דֶּרֶךְ קַלְקוּל - לֹזְקָה⁴⁰.

39) לשון ניתוק ולשון ערבי הוא (רש"י שם, כח).
40) יומא עב. ורבינו הוסיף "דרך קלקול". אבל לתקן - מותר.

יא. נִמְצָא כְּשֶׁלּוֹבֵשׁ הָאֶפֶוד עִם חֹשֶׁן - יְהִיֶה חֹשֶׁן
עַל לְבוֹ בְּשׂוּהָ, וְהָאֶפֶוד מְאַחְרָיו. וְחֹשֶׁב הָאֶפֶוד
קָשׁוּר עַל לְבוֹ תַּחַת חֹשֶׁן. וְשְׁתֵּי כְּתוּפוֹת הָאֶפֶוד עַל
שְׁתֵּי כְּתָפָיו. וְשְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת זָהָב יוֹרְדוֹת מֵעַל כְּתָפָיו
מִכָּאן וּמִכָּאן מִכְּתוּפוֹת הָאֶפֶוד עַד טְבַעוֹת חֹשֶׁן.
וְשְׁנֵי חוּטֵי תְּכֵלֶת מְרַפְסִין מִתַּחַת אֲצִילֵי יָדָיו מִשְׁתֵּי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"יכול לא ילבש עמהם בגדי קודש, אבל ילבש עמהם בגדי חול, תלמוד-לומר ומכנסי בד ילבש על בשרו". (20) שכיון שאינו כהן, הרי הוא כזר ששמש שחייב מיתה (ראה למעלה).

ו. נֹאמֵר בְּבִגְדֵי כְהֻנָּה: עַל בְּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם²¹ - מְלֻמָּד, שְׂלֹא יִהְיֶה דָבָר חוֹצֵץ בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבָגְדִים²². אֶפְלוּ יִמָּא²³ אַחַת אוֹ עֶפְרָר²⁴ אוֹ פְנֵה מִתְּה²⁵, אִם הֵיטָה בֵּין בְּשָׂרָה לְבָגְדָה - הָרִי זֶה חֲצִיצֵה וְעִבּוּדָתָהּ פְּסוּלָה. לְפִיכָף אֵין הַכְּהֵן יָכוֹל לְעַבֵּד בְּתַפְלִין שֶׁל יָד, שֶׁהָרִי חוֹצֵצָתָהּ²⁶. אֲבָל שֶׁל רֹאשׁ אֵינָה חוֹצֵצָתָהּ, וְאִם רָצָה לְהִנְיָחָם בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה - מְנִיחָם²⁷.

(21) נראה שצ"ל: "ילבש על בשרו" (ויקרא ו, ג). וכ"ה בזבחים יט. ובספרא (שם ה"ג) וראה בהר המוריה. [ואולי צ"ל "על בשרו (וגור) ולבשם", שם טז, ד - הרב אנשיל כ"ץ]. (22) זבחים שם. ומשמע שדוקא בגד לבשרו חוצץ, אבל בין בגד לבגד אין חציצה פסולה, וכן דקדק רבינו להלן בהלכה זו "בין בשר לבגד", וכן הוא להלן בהלכה זו. והיינו משום שפסול החציצה למדנו מ"ילבש על בשרו", הרי שכל המדובר בחציצה שבין הבגד לבשר (שו"ת בית הלוי ח"א סי"ג ויריעות שלמה). [אבל בירושלמי (עירובין פ"י הלכה יג) מפורש "שלא יחון בינו לבין בגד, ולא בין בגד לבגד"]. (23) חוט תלוש מן הבגד. ובנימא מגודלת, ראה להלן הלכה זו. (24) שיש בו ממש. וראה להלן שם בדין אבק דק. (25) זבחים שם. ובכינוה חיה, ראה להלן שם. (26) בין בשר לבגד. (27) שאין כאן חציצה. וגם משום יתור בגדים אין כאן, לפי שאינם בגד (כסף-משנה בשם רש"י שם).

ז. וְצִרְיָהּ לְהִזְהָרָה²⁸ בְּשַׁעַת שְׁלוּבָשׁ, שְׂלֹא יִהְיֶה אֶבֶק²⁹ בֵּין בָּגְדוֹ לְבְּשָׂרוֹ, וְלֹא כְּפָנָה אָף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּחַיִּים. וְשְׂלֹא תִפְגַּס הָרוּחַ בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבָגְדוֹ, עַד שְׂיִתְרַחֵק הַבָּגֵד מֵעֲלָיו. וְלֹא יִכְנִיס יָדוֹ תַּחַת חִלְקוֹ לְחִיק. וְלֹא יֵצֵא שְׁעָרוֹ מִן הַבָּגֵד³⁰. וְלֹא יִהְיֶה בְּבָגְדוֹ נִימָא מְדַלְדֵּלִת³¹. וְאִם הָיָה שֶׁשׁ אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ - עִבּוּדָתָהּ כְּשֶׁרָה.

(28) בכל אלו נסתפקו בגמרא (זבחים יט.) אם הם חוצצים או לא, ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שלכתחילה יזהר, אבל אם עבד עבודתו כשירה, שאין בנו כח לפסול העבודה ולחייבו להביא קרבן אחר מספק, שיש לחשוש שיביא חולין לעזרה. ואין לומר: יביא קרבן אחר ויתנה, מאחר שבחטאות ואשמות וקרבתות ציבור אי-אפשר להתנות, ולפיכך לא חילקו בזה (כסף-משנה). (29) דק ואין בו ממש. וראה למעלה הלכה זו בדין עפר. (30) [בגמרא שם שאלו: "יצא שערו בבגדו, מהו? שערו כגופו דמי או לאו". ונראה שרבינו גרס "יצא שערו מבגדו, מהו" (ובכ"י מינכן נשמטו המלים "מבגדו מהו שערו"). ופירושו לדעת רבינו: שער כגופו, ואם כן צריך שיהא מכוסה, כשם שגופו מכוסה על ידי הבגד, או דילמא לאו

"ויתן עליו (=על אהרן) את הכתונת, ויחגור אותו באבנט וילבש אותו על המעיל וגו', ואחר-כך נאמר: "ויקרב משה את בני אהרן וגו' ויחגור אותם אבנט", הרי שחגירת הכהן הגדול באבנט, היתה לפני שהתחיל להלביש את בניו. והפסוק הקודם וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו, נדרש לטיב האבנט לאמר, שאבנטו של כהן גדול ואבנטו של כהן הדיוט שוים, ששניהם כלאים, ראה למעלה פ"ח ה"א. (9) כן הסדר בתורה (ויקרא שם). "ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו בחשב האפוד ויאפוד לו בו, וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' וישם על המצנפת וגו' את ציץ הזהב". (10) מאחורי הראש היה הקשר של הציץ למעלה מן המצנפת, אבל לפניו היתה המצנפת למעלה מן הציץ (מעשה רוקח). [ויתכן כי כן פירש רבינו מה שנאמר (שמות כח, לז): "והיה על המצנפת", ועיין רש"י שם]. (11) זבחים יט.

ד. מְצוֹת עֲשֵׂה לְעִשׂוֹת בְּגָדִים אֵלוֹ¹² וְלִהְיוֹת הַכְּהֵן עוֹבֵד בָּהֶן; שְׁנֹאמֵר: וְעִשִׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ, וְאֵת בְּנֵי מִקְרָבֶיךָ וְהִלְבַּשְׁתָּם בְּתֻנֹת. וְכֵהֵן גְּדוֹל שְׁשֻׁמֵשׁ בְּפָחוֹת מִשְׁמֵנָה בְּגָדִים¹³ אֵלוֹ, אוֹ כֵהֵן הַדְּיוּט שְׁשֻׁמֵשׁ בְּפָחוֹת מְאֹרְבָּעָה בְּגָדִים¹⁴ אֵלוֹ - הוּא הַנִּקְרָא מְחֹסֵר בְּגָדִים, וְעִבּוּדָתוֹ פְּסוּלָה¹⁵, וְחִיב מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם¹⁶, פְּזָר שְׁשֻׁמֵשׁ. שְׁנֹאמֵר: וְחִגַּרְתָּ אֹתָם אֲבָנִט וְהֵיטָה לָהֶם כְּהֻנָּה; בְּזִמְנֵן שְׁבַגְדֵיהֶם עֲלֵיהֶן - כְּהֻנָּתָן עֲלֵיהֶן. אֵין בְּבִגְדֵיהֶן עֲלֵיהֶן - אֵין כְּהֻנָּתָם עֲלֵיהֶן, אֲלֵא הָרִי הֵם כְּזָרִים, וְנֹאמֵר: וְהָזָר הַקָּרֵב יוֹמֵת¹⁷.

(12) עשיית הבגדים אינה אלא הכנה למצוות הלבישה והעבודה בהם, וכן נראה מדברי רבינו בספר המצוות (עשה לג), ועיין שם בכלל י (ספר המצוות לעם, עמוד מ). (13) שם יח. (14) סנהדרין פג: (15) זבחים טו: (16) סנהדרין פג. פג: (17) שם:

ה. כְּשֶׁם שֶׁהַמְּחֹסֵר בְּגָדִים חִיב מִיתָה וּפְסוּל הָעִבּוּדָה, כֵּף הֵיטָר בְּגָדִים¹⁸. כְּגוֹן שְׁלֹבֵשׁ שְׂתִי כְּתֻנֹת¹⁹ אוֹ שְׁנֵי אֲבָנִיטִים, אוֹ כֵהֵן הַדְּיוּט שְׁלֹבֵשׁ בְּגָדֵי כֵהֵן גְּדוֹל וְעַבֵּד - הָרִי זֶה מְחַלֵּל הָעִבּוּדָה, וְחִיב מִיתָה²⁰ בִּידֵי שְׁמַיִם.

(18) כן הוא בזבחים יח. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ח): "וערכו בני אהרן הכהן את הנתחים" - "הכהנים בכיהונן (=היינו בבגדים הראויים להם, שהכהונה נתלת בהם - רש"י). מכאן לכהן הדיוט שלבש בגדי כהונה גדולה ועבד, עבודתו פסולה". ועוד שם יח: "בד, שלא ילבש של חול עמהן". שבו משמע, לבדו ילבש (רש"י שם). (19) כן הוא בתוספתא מנחות פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 513 7) ובירושלמי עירובין פ"י הלכה יג. אבל דעת רש"י (זבחים יח.) שאפילו אם הוסיף עליהם שום בגד בעולם, הרי הוא בכלל יתור בגדים. וכן יש ללמוד ממה שאמרו שם יח: (הובא למעלה). וכן הוא בספרא פ' צו פרק ב הלכה א:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובפרט שמצינו בכמה מקומות שהשאלה ב"אורים ותומים" יכולה להעשות גם בחוץ, כמו למשל בנוגע לחלוקת הארץ בגורל, וכדאיאתא בגמרא "לא נתחלקה אלא בגורל . . . ולא נתחלקה אלא ב"אורים ותומים". הא כיצד, אלעזר מלובש 'אורים ותומים', ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו כו", והרי אין לומר שכל ישראל נכנסו בקודש הקדשים. כמו"כ מצינו בתנ"ך ששאלו ב"אורים ותומים" אפילו מחוץ לבית המקדש ואף מחוץ לירושלים, ולדוגמא: "ויהי בכרוח אביתר בן אחימלך אל דוד קעילה אפוד ירד בידו ויאמר (דוד) אל אביתר הגישה האפוד גו". ועד"ז "ויהי בבוא דוד ואנשיו צקלג . . . ויגש אביתר את האפוד אל דוד וישאל דוד בה' לאמר גו" היינו ששאל ב'אורים ותומים'. ואעפ"כ, בנוגע לשאלה במקדש, כותב כאן "עומד הכהן ופניו לפני הארון והשואל מאחריו כו" היינו שנכנסו שניהם – הכהן והשואל – לקודש הקדשים.

ומה שלא מצינו בדברי הרמב"ם שמפרט הדינים באופן הכניסה לקד"ק לשאל באורים ותומים, יש לומר על יסוד המבואר בכללי הרמב"ם שאינו כותב דינים מחודשים שלא נמצאו בגמרא, מלבד במקומות ספורים שכותב "יראה לי" שבמקומות אלו גופא יש לו יסוד חזק כו', משא"כ בנדו"ד, שלא מצינו בשום מקום דינים מיוחדים בענין זה.

(י"ן מלכות, ספר עבודה, סימן כג מתוך רמב"ם "פרס המלך")

41) שם. אמרו: "והנשאל, פניו כלפי שכינה". ומפרש רבינו שהיינו כלפי הארון. ורש"י שם פירש כלפי אורים ותומים, ושם המפורש שבתוך הארון, וראה להלן. 42) שם אמרו: "השואל, פניו כלפי נשאל (=הכהן). והנשאל, פניו כלפי שכינה". ולפי פירוש רש"י שהנשאל, פניו כלפי אורים ותומים – פני השואל כלפי פני הכהן. אבל לדעת רבינו שפני הנשאל כלפי הארון, הוכרח לומר שפני השואל לאחורי הכהן. 43) שם. 44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר (במדבר כז, כא): "ושאל לו", משמע לו לבדו, שאין שומע אלא הוא (רש"י שם). 45) שם. "שנאמר ושאל לו לפני ה'", כלומר, וסמוך לו, כבפסוק שם: "על פיו יצאו". "ושאל לו על פיו", שמוציא דברים בפיו (רש"י שם). 46) כדרך שאמרה חנה בתפילתה, שנאמר (שמואל"א א, ג): "וחנה היא מדברת אל לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע" (יומא שם). 47) שם בבבלי: "והנשאל אומר, כה אמר ה' עלה והצלח, ר' יהודה אומר אין צריך לומר כה אמר ה' עלה והצלח". ופסק רבינו כר' יהודה ולא כתנא-קמא משום שדעת תנא-קמא כתנא אחר בירושלמי שם פ"ז סוף הלכה ג: "הקול היה שומע", ולכן היה צריך לומר "כה אמר ה'". אבל לפי דעת התנא השני שם (שגם ר' יוחנן בבבלי שם עג: סובר כמותו, וכן פסק רבינו) ש"הכתב בולט" ולא שמע קול מדבר – אינו אומר "כה אמר ה'" (יריעות שלמה). 48) כדעת ר' יוחנן שם עג: וראה לעיל.

כגופו, ולא איכפת לנו אם יצא והוא מגולה]. (31) תלושה קצת, ומחוכרת קצת לבגד.

ח. פָּרַף עַל בְּשָׂרוֹ בְּגָדָא ³² שְׂלָא בְּמִקְוֹם בְּגָדִים, כְּגוֹן שְׂפָרְכוֹ עַל אֲצַבְעוֹ אוֹ עַל עַקְבוֹ: אִם הָיָה בּוֹ שְׂלֵשׁ אֲצַבְעוֹת עַל שְׂלֵשׁ אֲצַבְעוֹת - הָרִי זֶה חוּצָא וּפּוֹסֵל; פְּחוֹת מִפֶּן - אֵינּוּ חוּצָא. וְאִם הָיָה צְלָצוּל קֶטֶן ³³, הוֹאִיל וְהוּא חָשׁוּב בְּגָד בְּפָנֵי עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה פּוֹסֵל וְאִם עַל פִּי שְׂאִיִן בּוֹ שְׂלֵשׁ עַל שְׂלֵשׁ.

(32) זבחים שם. (33) חגורה קטנה.

ט. פָּהֵן שְׂלָקָה בְּאֲצַבְעוֹ ³⁴ - מֵתָר לְכַרְף עֲלֶיהָ גְמִי בְּשֶׁבֶת ³⁵, אוֹ בְּגָד שְׂאִיִן בּוֹ שְׂלֵשׁ עַל שְׂלֵשׁ, וְעוֹבֵד. וְאִם נִתְּפוֹן לְהוֹצִיא דָם ³⁶ - אָסוּר ³⁷. וְהוּא שְׂלָא יְחוּץ הַגְּמִי אוֹ הַבְּגָד בֵּין בְּשָׂרוֹ לְכָלִּי בְּשַׁעַת עֲבוּדָה.

(34) זבחים שם, ועירובין קג: (35) ואף-על-פי שגזרו על כל דבר שיש בו משום רפואה, שמא ישחוק הסממנים – במקדש לא גזרו (רש"י שם). (36) כגון שמהדקה בגמי. (37) שאין זה צורך עבודה, ועוד שהוא חובל (רש"י שם).

י. עָשׂוּ בְּבֵית שְׁנֵי אֹרִיִּים וְתוֹמִים ³⁸, כְּדִי לְהַשְׁלִים שְׂמֹנֶה בְּגָדִים ³⁹, וְאִם עַל פִּי שְׂלָא הָיוּ נִשְׂאָלִין בְּהֵן. וּמִפְּנֵי מָה לֹא הָיוּ שׂוֹאֲלִין בְּהֵן? מִפְּנֵי שְׂלָא הֵיִתָּה שֶׁם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְכָל פָּהֵן שְׂאִיִנוּ מְדַבֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאִין שְׂכִינָה שׁוֹרָה עֲלָיו - אִין נִשְׂאָלִין בּוֹ ⁴⁰.

(38) כן נראה בקידושין לא: במעשה שביקשו חכמים אבנים לאפוד בימי הבית השני (כסף-משנה). (39) שהחושן והאפוד היו משמונה הבגדים, ראה למעלה פ"ח הלכה ב. וראה עוד למעלה בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה א. (40) יומא עג:

יא. וְכִיצַד שׂוֹאֲלִין? עוֹמֵד הַפֶּהֵן וּפְנֵיו לְפָנֵי הָאָרוֹן ⁴¹, וְהַשׂוֹאֵל מֵאַחֲרָיו, פְּנֵיו לְאַחֲרֵי הַפֶּהֵן ⁴², וְאוֹמֵר הַשׂוֹאֵל: אֶעֱלֶה אוֹ לֹא אֶעֱלֶה? ⁴³ וְאֵינּוּ שׂוֹאֵל בְּקוֹל רֶם ⁴⁴ וְלֹא מְהִרְהֵר בְּלִבּוֹ ⁴⁵, אֶלָּא בְּקוֹל נְמוּךְ כְּמִי שְׂמֵתֶפֶלֶל בֵּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ ⁴⁶. וּמִזֵּד רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לּוֹבֵשׁ אֶת הַפֶּהֵן, וּמִבְּשֵׁת בַּחֲשׂוֹן וְרוּאָה בּוֹ בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה 'עֲלֶה' אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה' ⁴⁷ בְּאוֹתִיּוֹת שְׂבוּלָטוֹת ⁴⁸ מִן הַחֲשׂוֹן בְּגָד פְּנֵיו. וְהַפֶּהֵן מְשִׁיבוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: 'עֲלֶה' אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פיצד שואלין? עומד הפהן ופניו לפני הארון, והשואל מאחרי, פניו לאחרי הפהן וכו' ומיד רוח הקדש לובש את הפהן כו".

ותמוה ביותר, היאך נכנס הכהן לקודש-הקדשים שלא ביזה"כ ובשמונה בגדים ולא בבגדי בד כביזה"כ. וביותר תמוה, היאך נכנס השואל שאינו כהן לקודש הקדשים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. פל פהן הפשר לעבודה², אם שתה יין - אסור לו להפגס מן המזבח³ ולפנים⁴. ואם נכנס ועבד⁵ - עבודתו פסולה⁶, וחיב מיתה בידי שמים⁷; שנאמר: ולא תמתו. והוא ששתה רביעית⁸ יין חי⁹ בכת¹⁰ אחת מיין שעברו עליו ארבעים יום¹¹; אכל אם שתה פחות מרביעית יין, או שתה רביעית והפסיק בה, או מזגה במים, או ששתה יין מגתו בתוך ארבעים אפלו יתר מרביעית - פטור¹², ואינו מחלל עבודה¹³. שתה יתר מרביעית מן היין, אף על פי שהיה מזוג ואף על פי שהפסיק ושתה¹⁴ מעט מעט - חיב מיתה¹⁵, ופוסל העבודה¹⁶.

(2) רק כשר לעבודה חייב מיתה ופוסל עבודתו אם עשה כשהוא שתוי יין, אבל חלל שאינו ראוי לכתחילה לעבודה, שעבד כשהוא שתוי יין - אינו מחלל עבודתו (וראה להלן פ"ו ה"י, שמצד זה שהוא חלל, אינו פוסל עבודתו בדיעבד), וכמו כן בעל-מום שעבד כשהוא שתוי יין - אינו חייב מיתה (וראה להלן שם ה"א שמצד שהוא בעל-מום, אין בו אלא חיוב מלקות), שנאמר (ויקרא י, ט): "יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך", ולמדו מזה ('ספרא' פ' שמיני פ"א ה"ג): "אתה ובניך, מה אתה כשר, אף בניך כשרים, יצאו חללים ובעלי מומים". (3) ב'ספר המצוות' (לא-תעשה עג) כתב רבינו: "מבין האולם ולמזבח". וראה משנה-למלך להלן פ"ו ה"א. (4) אף שבפסוק (שם) נאמר: "בבואכם אל אהל מועד" - אמרו ב'ספרא' (שם, ה"ד): "מניין לעשות המזבח כאהל מועד, תלמוד-לומר וכו', נאמר כאן בואכם, ונאמר להלן (שמות ל, כ) בענין קידוש ידים ורגלים) בבואם, מה (בבואכם) (בבואם) וכו' המזבח כאהל מועד וכו', אף בבואכם אל אהל מועד וכו' המזבח כאהל מועד", ועי' רש"י ויקרא שם. (5) ועל הכניסה לבדה אינו חייב מיתה אלא מלקות (כסף-משנה, וראה להלן ה"ט¹, וב'ספר המצוות' (שם). (6) בזבחים יז, ב: "מניין לשתויי יין שאם עבד חלל, תלמוד-לומר (ויקרא שם, ט"י) יין ושכר אל תשת וגו' ולהבדיל בין הקודש ובין החול (= עבודה שאתה עובד בשכרות, קרויה חול. רש"י). ולמדו (שם יח.) ממחוסר בגדים, שאף עבודה שאינו חייב עליה מיתה - פסולה היא. (7) היינו עבודות שהזר חייב עליהן מיתה, נתבארו להלן פ"ט ה"ב (זבחים, שם). (8) כן הוא בברייתא כריתות יג, ב - בדברי תנא-קמא, ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא שם): "יין ושכר" ש"אין אסור אלא כדי לשכר, וכמה כדי לשכר, רביעית יין". (9) ולא מזוג במים (כריתות, שם) כדברי רבי אליעזר. (10) שאם הפסיק בו אינו דרך שכרות (שם כנ"ל). (11) שבפחות מזה אינו משכר (שם). (12) תוספתא כריתות פ"א. (13) אבל איסור יש, כמבואר בכריתות שם, לדעת תנא-קמא בברייתא: "יין מוזהרין עליו כל שהוא, ומוזהרין עליו מגיתו". אבל ברור שאין לוקים עליהם, שהרי על כלשהו ודאי שאין לוקין כמו בכל איסורים שבתורה, ומכיון שאינו לוקה על יין כלשהו, אינו לוקה גם על יין מגיתו, ששניהם לא משכרים (כסף-משנה). (14) בדפוס רומי: ושתה (הרב אנשיל כ"ץ). (15) ראה ברבב"ד.

יב. ואין שואלין על שני דברים פאחד⁴⁹. ואם שאל משיבין על הראשון בלבד⁵⁰. ואין נשאלין פהן להדיוט⁵¹, אלא או למלך או לבית דין או למי שצריך הצבור בו. שנאמר: ולפני אלעזר הפהן יעמד וגומר; הוא - זה המלך⁵², וכל פני ישראל - זה הוא משוח מלחמה⁵³ או מי שצריך הצבור בשאלתו⁵⁴, וכל העדה - אלו בית דין הגדול⁵⁵.

(49) שם עג. (50) שם. (51) שם עא: ועג: (52) שהרי ליהושע נאמר (רש"י שם). (53) מי שכל בני ישראל אתו לצאת למלחמה אחריו (רש"י שם). (54) שם עא: במשנה: "ולמי שהצבור צריך בו". (55) שם.

יג. זה שאמה מוצא⁵⁶ בדברי נביאים שהפנינים היו חוגרין אפוד בד - לא היו פנינים גדולים, שאין האפוד של פהן גדול אפוד בד. ואף הלויים היו חוגרין אותו; שהרי שמואל הנביא לוי היה, ונאמר בו: נער חגור אפוד בד. אלא אפוד זה היו חוגרין אותו בני הנביאים ומי שהוא ראוי שתשרה עליו רוח הקדש, להודיע פי הגיע זה למעלת פהן גדול שמדבר על פי האפוד והחשן ברוח הקדש.

(56) כן הוא בירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב, על מה שנאמר (שמואל-א כב, יח) "ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא בכהנים וימת ביום ההוא שמונים וחמשה איש נושא אפוד בד" - "לא כן תני ר' חייה, אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת, אלא מלמד שכולן ראויין להיות כהנים גדולים".

סלקו להו הלכות פלי המקדש

הלכות ביאת המקדש

יש בכללן חמש עשרה מצות. שתי מצות עשה, ושלוש עשרה מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) שלא יפגס פהן שפור למקדש. (ב) שלא יפגס בו פהן פרוע ראש. (ג) שלא יפגס בו פהן קרוע בגדים. (ד) שלא יפגס פהן בכל עת להיכל. (ה) שלא יצא פהן מן המקדש בשעת העבודה. (ו) לשלח טמאים מן המקדש. (ז) שלא יפגס טמא למקדש. (ח) שלא יפגס טמא לחר הבית. (ט) שלא ישמש טמא. (י) שלא ישמש טבול יום. (יא) לקדש העובד ידיו ורגליו. (יב) שלא יפגס בעל מום להיכל ולמזבח. (יג) שלא לעבד בעל מום. (יד) שלא יעבד בעל מום עובר. (טו) שלא יעבד זר.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר שכהן הכשר לעבודה ששתה יין לא יכנס מן המזבח ולפנים, ומה דינו אם שיכור משאר משקים המשכרים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(אבל צריך-עיון, הרי בבכורות שם פסלוהו מטעם בעל-מום, ולענין הוראה אין לפסול בעל-מום). 20) כריתות, שם. 21) מקור דברי רבינו בהוריות ד, א - שהמורה בדבר שהצדוקים מודים בו - אינו הוראה. ועי' ש"ך ליו"ד סי' רמב"ם ס"ק כא.

ד. ומת' לשפור ללמד תורה²², ואפלו הלכות ומדרשות, והוא שלא יורה²³. ואם היה חכם²⁴ קבוע להוראה - לא ילמד, שלמודו הוראה היא.

22) כרבי יוסי ברבי יהודה בתוספתא שם, ובגמרא שם. 23) הלכה למעשה. כנ"ל. 24) כריתות יג, ב.

ה. שתה פדי רביעית בלבד והיה בה מים²⁵ כל שהוא, או ישן מעט, או הלך²⁶ פדי מיל - פכר עבר היין ומת' לעבד²⁷. אבל אם שתה יותר מרביעית, אפלו מזוג - שנת מעט או הדרך מוסיפין בשכרות²⁸. אלא ישחא לפי השכרות עד שלא ישאר משכרותו שום דבר שפעולם.

25) בכריתות שם, אמרו שבאופן זה מותר להורות, ומכאן שמותר גם לעבוד עבודה (כסף-משנה). ולמעלה ה"א כתב: שתה רביעית וכו' מזוג במים כו' פטור, ונראה שפטור אבל אסור - שם מדובר כשהיה רביעית חוץ מן המים, ולפיכך כשמזוג במים - פטור אבל אסור, וכאן מדובר כשהיין היה פחות מרביעית, והמים השלימוהו לרביעית, ולפיכך מותר גם לכתחילה (כסף-משנה). 26) דוקא הלך, אבל רכיבה כדי מיל, אינה מפגה, כמבואר בעירובין, שם. 27) לענין עבודה, מפורש כן בסנהדרין כב, ב. ולענין הוראה בעירובין סד, ב. 28) דוקא כשהלך, אבל רכוב מפג בשלשה מילין, כמו שמבואר בעירובין, שם.

ו. אנשי משמר²⁹ מתרין לשותות³⁰ יין בלילות, אבל לא בימי שבת³¹. ואפלו שאר בתי אבות³² של משמר שאין עבודתן היום; שמא תכבד³³ העבודה על אנשי בית אב³⁴ של יום, ויצטרכו לאחרים מאנשי משמרתן לסיען. ואנשי בית אב של אותו היום אסורים לשותות בין ביום בין בלילה³⁵; שמא ישתה בלילה³⁶ וישפם לעבודתו ועדין לא סר יינו מעלין³⁷.

29) עשרים וארבעה משמרות כהונה היו, כל משמר עובד בשבוע שלו, ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג. 30) תענית טו, ב - במשנה. 31) בשבוע שלהם. 32) שהמשמר מתחלק לבתי אבות כמנין ימות השבוע, כל אחד עובד ביומו (למעלה שם הי"א). 33) שם יז, א. 34) שם טו, ב - במשנה. 35) כלומר, בלילה שלפני היום, וראה להלן. 36) בגמרא (שם יז). אמרו: אנשי בית-אב לא ביום ולא בלילה, מפני שהן עוסקין תמיד בעבודה. ופירש רש"י (שם טו): "לפי שהיו מעלין כל הלילה אברים ופדרים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה, שם. ומכאן השיגו הראב"ד. ואמנם צ"ע מהיכן למד רבינו כן (ועי' כסף-

16) בכריתות שם, אמרו כן על מזוג: "הא ברביעית, הא ביותר מרביעית", ומזה למד רבינו גם להפסיק ושהה בו.

ב. היה שפור משאר משקין המשפרין¹⁷ - אסור להכנס למקדש. ואם נכנס ועבד והוא שפור משאר משקין המשפרין, אפלו מן החלב או מן הדבילה - הרי זה לוקה, ועבודתו פשרה. שאין חיבין מיתה אלא על היין בשעת עבודה, ואין מחלל עבודה אלא שפור מן היין.

17) בכריתות, שם: "רבי יהודה אומר יין, אין לי אלא יין. שאר משכרים מניין, תלמוד-לומר ושכר, אס-כן מה תלמוד-לומר יין, על יין במיתה, ועל שאר משקין באזהרה". והנה בגמרא שם מבואר שיש מחלוקת בזה שת"ק סובר שדוקא יין, משום שלמדים מזויר, ורבי יהודה סובר שבכל המשכרים חייב מלקות, ורבי אליעזר סובר שאפילו ביין אינו חייב, אלא אם שתה דרך שכרות. ובגמרא שם אמרו: "הלכה כרבי אליעזר". וקשה על רבינו שפסק ככולם: לענין פחות מרביעית יין, פסק (בה"א) שמוזהר עליו לכתחילה, כדברי תנא-קמא. ולענין מזוג ושתייה בבת אחת, פסק (שם) כרבי אליעזר. וכאן פסק כרבי יהודה, שהוא לוקה, ודלא כרבי יהודה במה שפסק שעבודתו כשירה, שהרי לדברי רבי יהודה - עבודתו פסולה (ראה בבכורות מה: וברש"י שם), וצריך-עיון, ועי' ב"כסף משנה' והמלבי"ם ('התורה והמצוה' שם) כתב שמה שפסק כאן שאם היה שיכור משאר המשכרים, הרי זה לוקה ועבודתו כשירה, אין זה מפני שפסק כרבי יהודה, אלא מפני שהוא בעל-מום (בכורות שם, במשנה), ומכיון שהוא מום הפוסל באדם ולא בבהמה - לוקה ואינו מחלל עבודה, כמו שפסק להלן (פ"ו ה"ו). וראה בגליון הגרע"א על הרמב"ם בשם מהר"ם גלאנטי.

ג. וכשם שאסור לכהן להכנס למקדש מפני השכרות, כך אסור לכל אדם, בין כהן בין ישראל, להורות¹⁸ כשהוא שתוי. אפלו אכל תמרים¹⁹ או שתה חלב ונשתבשה דעתו מעט - אל יורה. ושנאמר: וילהרות את בני ישראל. ואם הורה²⁰ בדבר שהוא מפרש בתורה עד שיידעוהו הצדוקים²¹ - מתר. כגון שהורה שהשרץ טמא, והצפרדע טהור, והדם אסור, וכיוצא בזה.

18) בתוספתא כריתות פ"א: "וכשם שאם היה כהן פסול בעבודה וחייב מיתה, כך אם היה חכם או תלמיד-חכם אסור ללמד ולהורות. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אם היה חכם מותר ללמד". 19) בכתובות י, ב: "אמר רב, אכל תמרים - אל יורה". ולפי הלשון הראשון, שלא חילקו בין אם אכל תמרים לחוד, לבין אם אכל תמרים לאחר אכילה. וכתבו שם ה'תוספות' ד"ה אמר, שאף-על-פי שרב פסק כרבי אליעזר שאינו חייב על שאר המשכרים, אסור הוא להורות, וכן משמע בבכורות שם, שגם למאן דלא מחייב בשאר משכרים, ואין עבודתו מחוללת, פסול הוא לעבודה, והוא-הדין שאסור להורות. וזה מתאים לדברי המלבי"ם למעלה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. פֶשֶׁם שְׁאִין הַפְּהַנִּים מְזַהְרִין עַל הַיַּיִן אֲלֵא בְּשַׁעַת בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ⁴⁷, כִּף אֵין אֲסוּרִין לְגַדֵּל פְּרַע אֲלֵא בְּשַׁעַת בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ⁴⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּכַהֵן הַדְּיוּט; אֲבָל כַּהֵן גְּדוֹל אֲסוּרִי⁴⁹ לְגַדֵּל פְּרַע⁵⁰ וְלִקְרַע בְּגָדָיו⁵¹ לְעוֹלָם⁵², שְׁהָרִי תָמִיד הוּא בְּמִקְדָּשׁ⁵³. וְלִכְפֹּף נְאֻמָּר בּוֹ: אֵת רֵאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם.

47) שם יז, א: "שתויי יין בזמן ביאה הוא דאסור" (שנאמר (ויקרא י', ח) "ויו ושכר אל תשת אתה ובניך אתך כבואכם אל אהל מועד וגו'"). ובפירוש המיוחס לרש"י שם הביא מיחזקאל (מד, כא) "ויין לא ישתו כל כהן כבואם אל החצר הפנימית". לא העתיק כמו שכתוב בגמרא שם "בזמן ביאה" שבוזה אפשר לטעות שהכוונה בזמן שבית המקדש קיים (ראה בפירוש המיוחס לרש"י שם) אלא "בשעת ביאה" כלומר, כשהוא עובד. וכן כתב להלן הי"א: "כהן הדיוט העובד מגלח משלשים יום לשלשים יום", אבל כהן שאינו עובד אינו צריך לגלח אפילו בזמן המקדש, וראה בראב"ד ובכסף-משנה. 48) שלמדים פרועי ראש משתויי יין (תענית, שם). 49) הוריות יא, ב. 50) אפילו שלא כדרך אבלות ('ספר המצוות' ל"ת קסג). וראה למעלה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ו. 51) על מת (הל' כלי המקדש, שם). 52) אפילו שלא בשעת עבודה ('ספר המצוות' לא-תעשה קסד, והל' כלי המקדש שם). 53) זהו טעם למה שאסרה התורה לפרום ולפרוע, אבל כיון שאסור - אסור הוא אפילו בשעה שאינו במקדש, ראה למעלה הל' כלי המקדש, שם. אבל צריך עיון, הרי מן התורה אינו חייב להיות תמיד במקדש, ראה למעלה שם ה"ז. וראה ביריעות שלמה.

יא. פֶּמָה הוּא גְּדוֹל פְּרַע? שְׁלֹשִׁים יוֹם. כְּנֻזִיר⁵⁴, שְׁנַאמָר בּוֹ: גְּדֵל פְּרַע שְׁעַר רֵאשׁוֹ, וְאֵין נְזִירוֹת פְּחוּתָה מְשֻׁלְשִׁים יוֹם⁵⁵. לְפִיכֶף, כַּהֵן הַדְּיוּט הַעוֹבֵד⁵⁶ - מְגַלַּח מְשֻׁלְשִׁים יוֹם לְשֻׁלְשִׁים יוֹם.

54) סנהדרין כב, ב. 55) "ודבר זה הלכה מפי הקבלה" (פ"ג מהל' נזירות ה"ב). 56) דווקא עובד, ראה למעלה ה"י.

יב. וְאֲנָשִׁי⁵⁷ מְשֻׁמְרִי⁵⁸ אֲסוּרִין לְסַפְּרִי⁵⁹ וְלִכְבֹּס⁶⁰ בְּשִׁבְתָּן⁶¹, כִּדִּי שְׁלֵא יַעֲלוּ לְמִשְׁמַרְתָּן כְּשֶׁהֵן מְגוֹלְלִין⁶², אֲלֵא מְגַלְחִין⁶³ וְרוֹחֲצִין⁶⁴ וּמְכַבְּסִין קִדָּם שְׁיַעֲלוּ.

57) תענית טו, ב - במשנה, וראה למעלה פ"ו מהל' כלי המקדש הי"א. 58) ראה למעלה שם פ"ד ה"ג. 59) במשנה, שם: "אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת". והשמיט רבינו כאן את הפיסקא האחרונה, והביאה רק למעלה בפ"ו שם לענין אנשי מעמד (ראה כסף-משנה, משנה-למלך ואור-שמח). (ונראה שדעת רבינו שבבא זו "ובחמישי מותרין וכו'") אינה מכוונת לאנשי משמר שבתחילת הדברים, אלא לאנשי מעמד שבסוף. שהרי כתב המאירי (תענית שם, בפירוש המשנה ד"ה אנשי משמר) "וגדולי

משנה). וגם לשון המשנה מוכיח כנ"ל, שהרי אמרו: "לא ביום ולא בלילה", הרי מדובר בלילה שלאחר היום, ועי' בגליון הגרע"א. 37) ראה למעלה ה"ה.

ז. כֹּל כַּהֵן שְׂיֹדַע³⁸ מֵאֵי זֶה מְשֻׁמְרֵי הוּא וּמֵאֵי זֶה בֵּית אָב הוּא, וְיֹדַע שְׂבִתֵי אֲבוֹתָיו קְבוּעִים בְּעִבּוּדָה [הַיּוֹם] - אֲסוּר לֹא לְשִׁתוֹת יַיִן כֹּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. הֵיךְ יֹדַע מֵאֵי זֶה מְשֻׁמְרֵי הוּא, וְאֵינוֹ מְפִיר בֵּית אָב שְׁלוֹ - אֲסוּר לֹא לְשִׁתוֹת כֹּל אוֹתָהּ שְׂבִית³⁹ שְׂמִשְׁמַרְתּוֹ עוֹבְדִין כַּהֵן. לֹא הֵיךְ מְפִיר⁴⁰ מְשֻׁמְרָתוֹ וְלֹא בֵּית אֲבוֹתָיו - הַדִּין נוֹתֵן שְׁאֲסוּר לְשִׁתוֹת יַיִן לְעוֹלָם; אֲבָל תִּקְנָתוֹ קִלְקֵלְתוֹ⁴¹, וְהָרִי הוּא מִתֵּר לְשִׁתוֹת תָּמִיד, שְׁאֵינוֹ יְכוֹל לְעַבֵּד עַד שְׂיִקְבַּע פְּבִית אָב שְׁלוֹ וּבְמִשְׁמַרְתּוֹ.

38) בתענית יז, א: "מכאן אמרו (מזה שאפילו אנשי משמר שלא היו עובדים באותו היום כלל, גם כן אסורים לשתות יין - רש"י), כל כהן שמכיר משמרתו ומשמרת בית-אב שלו, ויודע שבתי אבותיו קבועין שם, אסור לשתות יין כל אותו היום". 39) כל אותו שבוע בין ביום ובין בלילה, שעל כל יום יש להסתפק, אולי באותו יום היו עובדים. 40) שם. 41) כלומר, קלקלה זו, היינו הבלבול הזה שנתבלבלו המשמרות - זו היא תקנתו. (וראה בפ"א מהל' מגילה ה"ח).

ח. כַּהֵן שְׂגֵרֵל שְׁעָרוֹ⁴² - אֲסוּר לֹא לְהַכְנִס⁴³ מִן הַמְּזֻבָּח וְלִפְנֵים. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד - חֲזַב מִיתָה⁴⁴ בְּיַדֵּי שְׂמַיִם, כְּשִׁכּוֹר שְׁעָבַד⁴⁵. שְׁנַאמָר: וַיַּיִן לֹא יִשְׁתּוּ כֹּל כַּהֵן, וְרֵאשִׁים לֹא יִגְלַחוּ וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ - מֵה שְׁתוּיֵי יַיִן בְּמִיתָה, אִף מְגַדְלֵי פְּרַע בְּמִיתָה.

42) ראה להלן הי"א. 43) ראה למעלה ה"א, ולהלן ה"ט"ו. 44) אבל לא חילל עבודתו (להלן ה"ט). 45) סנהדרין פג, ב. ואף-על-פי שנאמר מפורש במקרא (ויקרא י', ו) "ראשיכם אל תפרעו, ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו", וב'ספרא' פ' שמיני (מכילתא דמלוואים, הלכה מא) אמרו: "ולא תמותו, ממשמע לאו אתה שומע הן". (וראה במועד קטן כד. ובחידושי הריטב"א שם) - יתכן כי הוצרכו לדרוש הפסוק הנ"ל, כי הפסוק שבפרשת שמיני אינו מספיק, שאפשר לומר שהוא נאמר רק לשעה ולא לדורות. ולאחר שכבר למדנו מהפסוק בדברי קבלה "ויין לא ישתו וגו'" שדין פרועי ראש כדין שתויי יין, נתגלה לנו על-ידי-זה כי הפסוק בפ' שמיני הוא גם לדורות, ושוב יש ללמוד ממנו לקרועי בגדים, ראה להלן הי"ד, ועי' בחידושים המיוחסים להר"ן בסנהדרין (כב:). (וב'ספר המצוות' לא-תעשה קסג) הביא רבינו הפסוק הנ"ל "ראשיכם אל תפרעו וגו'", לחייב מיתה, עיי"ש.

ט. וְאֵין פְּרוּעֵי הָרֵאשׁ מְחַלְלִין עִבּוּדָה⁴⁶. אִף עַל פִּי שְׁהוּא בְּמִיתָה - עִבּוּדָתָהּ כְּשִׁרְהָ.

46) תענית יז, ב - שלא הוקשו לשתויי יין אלא לענין מיתה, ולא לענין חילול (שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מותר לעשות כן לאחר שבעה (פ"ט מהל' אבל ה"א) - עודנו קרוע כדרך שקורעים על המתים, ראה בהלכה הסמוכה).

טו. יִרְאֶה לִי, שֶׁכָּל פֶּהַן הַכָּשֵׁר לְעִבּוּדָה, אִם נִכְנָס מִן הַמְזֻבָּח וְלִפְנֵים⁷³ וְהוּא שְׂתוּי יַיִן אוֹ שְׂכּוֹר מִשְׁאֵר הַמְשַׁפְּרִין, אוֹ פְּרוּעַ רֹאשׁ, אוֹ קְרוּעַ בְּגָדִים פְּדֻרָף שְׁקוּרְעִין עַל הַמֵּתִים⁷⁴, אָף עַל פִּי שְׂלֵא עֶבֶד עִבּוּדָה - הֲרִי זֶה לֹקֵה⁷⁵; הוֹאֵיל וְהוּא רֹאוי לְעִבּוּדָה וְנִכְנָס בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה⁷⁶ מִנּוּל פְּכָה, וְהֲרִי הוּא מְזַהֵר שְׂלֵא יִכְנָס.

(73) ראה למעלה ה"א, ולהלן פ"ו ה"א. (74) כלומר, כשיעור שקורעים על מת, שהוא טפח (פ"ח מהל' אבל ה"ב). שהרי מהפסוק הנ"ל "בגדיכם לא תפרומו" למדו (מועד קטן כד.) דין קריעה על המת, ראה ב'יריעות שלמה', ולמעלה הי"ד. (75) בכלים פ"א מ"ט: "בין האולם ולמזבח מקודש ממנו, שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם". וסובר רבינו כמאן דאמר ביומא מד, ב - שמעלות דאורייתא, ועי' ראב"ד. (76) כן הוא ב'ספרא' פ' שמיני פ"א ה"ד: "ומנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה, תלמוד-לומר אתה ובניך", ומפרש רבינו, בשעת עבודה בשעה הראויה לעבודה, כלומר, ביום ולא בלילה (כסף-משנה).

טז. וְדִין הַנִּכְנָס פְּכָה מִן הַמְזֻבָּח וְלִפְנֵים וְדִין הַיּוֹצֵא מִשֵּׁם אֶחָד הוּא⁷⁷. פִּיעֵד? פִּגּוֹן שְׂשֻׁתָה רְבִיעִית יַיִן בֵּין הָאוּלָם וְלִמְזֻבָּח אוֹ קְרַע בְּגָדָיו שֵׁם וְיָצָא - לֹקֵה. וְכֵן אִם עֶבֶד בִּיצִיאָתוֹ - חֵיב מִיתָה.

(77) 'ספרא' שם.

יז. וְכֵן אֲסוּר לְכָל אָדָם, בֵּין פֶּהַן בֵּין יִשְׂרָאֵל, לְהַכְנִס לְמִקְדָּשׁ כְּלוּ, מִתְחִלַּת עֲזֵרַת יִשְׂרָאֵל וְלִפְנֵים, פֶּשֶׁהוּא שְׂתוּי יַיִן אוֹ שְׂכּוֹר אוֹ פְּרוּעַ רֹאשׁ דֶּרֶךְ נְוּוּל⁷⁸ אוֹ קְרוּעַ בְּגָדִים, אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ בְּאִזְהָרָה; שְׂאִין זֶה כְּבוֹד וּמִזְרָא לְבֵית הַגְּדוּל וְהַקְּדוּשָׁה⁷⁹ שִׁכְנָס בּוֹ מְנוּל. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שְׂגָדֵל שְׁעָרוֹ עַד שְׁנַעֲשֶׂה מַחְלָפֶת⁸⁰ וְלֹא הִיא דֶּרֶךְ נְוּוּל - הֲרִי זֶה מְתַר לְהַכְנִס לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל.

(78) כן יש ללמוד ממה שאמרו (תענית יז.) שלא יכנסו למשמרתן כשהן מנוולין. ראה למעלה הי"ב. (79) ראה למעלה פ"ז מהל' בית הבחירה ה"א-ב. (80) שהרי שמואל הנביא היה נזיר (נזיר סו.), שנאמר (שמואל-א א, יב) "ומורה לא יעלה על ראשו" (נזיר שם) ונזיר עולם היה (פ"ג מהל' נזירות ה"טז), והיה יושב בבית ה' עד עולם (שם, כב), ובי'לקוט שמעוני' יואל א בשם מדרש: "יואל בן פתואל (בן שמואל), רבנן אמרין למה נקרא שמו פתואל שהיה מסלסל בשערו ככתולה הזאת". והיינו כדי שלא יהיה מנוול ('אור שמח'). (וממה שאמרו (נזיר מח:): "מי שהיה כהן-גדול והוא נזיר", אין להקשות, לפי שבתוך שלשים יום אינו נקרא פרוע ראש).

המפרשים שואלים, והלא כהנים מיהא חייבים לספר משלשים לשלשים (ראה למעלה הי"א), ומה ניוול יש כאן. ועוד אילו הגיע יום שלשים בתוך שבתם, לא יהו מספרין, וכי דוחין איסור תורה מדין גזירה. ובמחילה מהם אין כאן קושיא, שאף בפרע שבתוך שלשים יש קצת ניוול, ועליו הוא אומר שאם לא ספרו לפני שבתם, לא יספרו בתוך שבתם, הא אם הגיע יום שלשים שלהם, ודאי חייבים לספר אף בשבתם". ומכיון שמדובר בתוך שלשים יום, שמתרים לעבוד עבודה במקדש, לא מסתבר שיתירו להם לספר לכבוד שבת - שלא יהא כבוד שבת חמור מכבוד המקדש, והרי הוקשו שבת ומקדש זה לזה (יבמות ו:), ויש אומרים שלמדו מורא שבת ממורא מקדש ('יראים' סי' צח). אבל באנשי מעמד הדברים אמורים כשעברו שלשים יום, שבמקדש אסורים הם בעבודה, ולכן התירו להם לספר לכבוד השבת, וראה להלן הי"ג בדברי 'הר המוריה'. (60) אין הכוונה לבגדי כהונה, שהרי אין מכבסין אותם (פ"ח שם ה"ה), אלא לבגדי חול שלו ('יריעות שלמה'). (61) בשבוע שלהם. (62) ראה להלן הי"ז. ואף-על-פי שעוד לא עברו שלשים מיום תגלחתו, רצו חכמים שלא יהיה עליו אפילו ניוול קצת (ראה למעלה). ובכיבוס הכוונה, שלא יכנס בבגדי חול שלו כשהם מלוכלכים (ראה למעלה). (63) שערות ראשם. (64) נראה שעל רחיצת הראש אמרו כן ('מאיר' תענית יז.).

יג. מִי שֶׁשְׁלַמְהוֹ⁶⁵ מִשְׁמַרְתּוֹ בְּתוֹךְ הַרְגֵּל⁶⁶ - מְתַר לְגַלַּח בְּרִגְלוֹ⁶⁷. אֲבָל אִם שְׁלַמְהוֹ בְּעֶרְבַּ הַרְגֵּל⁶⁸ - אִינוֹ מְגַלַּח אֲלֵא בְּעֶרְבַּ הַרְגֵּל⁶⁹.

(65) מועד קטן יז, ב - כדעת תנא-קמא. (66) (כשחל הרגל בשבת או באחד בשבת, כמו שפירשו הריטב"א והר"ר ידידיה תלמיד ר"י מפריש שם, ולא היה יכול לגלח בערב הרגל, כמו שכתבנו למעלה בהלכה הקודמת, שלדעת רבינו לא התירו בחמישי מפני כבוד השבת אלא באנשי מעמד ולא באנשי משמר, ראה בריטב"א והר"ר ידידיה שם, ובי'הר המוריה' כאן). (67) מאחר שלא יכול לגלח בערב הרגל, כנ"ל. (68) כגון שהיה הרגל בשני בשבת (הריטב"א והר"ר ידידיה שם) ויכול לגלח ביום ראשון ערב הרגל. (69) ולא ברגל.

יד. דִּין קְרוּעֵי בְּגָדִים וְדִין פְּרוּעֵי רֹאשׁ אֶחָד הוּא. שְׂנַאֲמַר: רֹאשֵׁיכֶם לֹא תִפְרְעוּ⁷⁰ וּבְגָדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ; הָא אִם עֶבֶד⁷¹ וְהוּא קְרוּעַ בְּגָדִים - חֵיב מִיתָה בִּידֵי שְׂמִים, אָף עַל פִּי שְׁעִבּוּדָתוֹ פְּשָׁרָה וְלֹא חִלְּלָה⁷².

(70) צ"ל: אל תפרעו. (71) 'ספרא' פ' שמיני, מכילתא דמלואים הלכה מא. וראה למעלה ה"ח. (72) כמו פרוע ראש (למעלה ה"ט). (ומה שכתב למעלה (כלי המקדש פ"ח ה"ד. ועיי"ש הערה ל), שאם היו בגדיו מקורעין עבודתו פסולה, היינו מטעם מחוסר בגדים. וכאן מדובר כשתקנו הקרע בשלילה (= תפירה שאינה ישרה), שלגבי מחוסר בגדים אין זה בגד קרוע, כיון שתוקן, אבל לגבי קרוע בגדים, אף-על-פי שהוא שלול, כיון שלגבי אבלות דינו כקרוע, שהרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום שלישי כ"ג מנחם-אב ~

לְעִבּוּדָה אוּ לְהִשְׁתַּחֲוֹת¹⁴, בֵּין הַדְּיוּט בֵּין גְּדוּל -
לוֹקָה, וְאֵינוֹ חַיֵּב מִיָּתֵהּ. שְׁנֵאַמֵּר: אֶל פְּנֵי הַכַּפְּרֹת¹⁵
וְלֹא יָמוּת - עַל קִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים בְּמִיתָהּ, וְעַל שְׂאֵר
הַפִּתּוּת בְּלֹא לוֹקָה.

13) ראה למעלה הלכה ב, שכל שלא קרב אל הארון הרי הוא בכלל "חוץ לקדש הקדשים". 14) כלומר, שלא להשתחוות, שהרי להשתחוות מותר, שהשתחויה בכלל עבודה היא. 15) מכיוון שלא הביא תחילת הפסוק "אל מבית לפרוכת", אלא סוף הפסוק, נראה שדעתו כדעת ר' יהודה, שאינו חייב מיתה אלא על פני הכפורת, היינו ליד הארון.

ה. פֶּהַן שְׂפִיָּא מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה בְּלִבְד -
חַיֵּב מִיָּתֵהּ. בֵּין פֶּהַן גְּדוּל בֵּין פֶּהַן הַדְּיוּט¹⁶. שְׁנֵאַמֵּר:
וּמִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצֵאוּ מִן תַּמְתּוֹ. בְּלוֹמֵר, לֹא
תִּנְיָחוּ עִבּוּדָה וְתֵצֵאוּ מִבְּהַלִּים וּדְחוּפִים מִפְּנֵי גִזְרָה
זוּ. וְכֵן זֶה שְׁנֵאַמֵּר בְּכֹהֵן גְּדוּל: וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא
- אֵינוֹ אֶלָּא בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה בְּלִבְד, שְׂלֵא יִנְיָח
עִבּוּדָתוֹ וְיֵצֵא.

16) בספרא פרשת שמיני (מכילתא דמילואים הלכה מב- מג): "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, אימתי אינו יוצא ולא יחלל הוי אומר בשעת עבודה וכו', אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו בשמן המשחה וכו', מניין לכהנים של כל הדורות? תלמוד לומר כי שמן משחת ה' עליכם". וסובר רבינו, שהכוונה אף לכהנים הדיוטים שבכל הדורות, שאף על פי שנאמר (ויקרא י, ז) "כי שמן משחת ה' עליכם" וזה אינו אלא בכהן גדול, שהרי לדורות רק הוא נמשח בשמן המשחה. מכיוון שלא נאמר "כי בשמן הקדש נמשחתם", על כרחו שאין הכוונה לכהנים גדולים הנמשחים בשמן, אלא אף לכהנים הדיוטים שאינם נמשחים, אבל משחת ה', שנמשחו בו בני אהרן, היא עליהם לדורות, כמו שנאמר (שמות מ, יד-טו) "ואת בניו תקריב וגו' ומשחת אותם וגו' והיתה להיות להם משחתם לכהונת עולם" (כסף משנה בשם הרמב"ן בספר המצוות ובפירושו על התורה סוף פרשת צו).

ו. אִם פֶּן, מִפְּנֵי מַה נִשְׁנֵת אֲזַהְרָה זו¹⁷ בְּכֹהֵן גְּדוּל?
שְׂכֵהֵן הַדְּיוּט שְׁהִיָּה בְּמִקְדָּשׁ בְּעִבּוּדָתוֹ וְשִׁמְעֵ שְׂמֵת
לוֹ מֵת שְׁהוּא חַיֵּב לְהִתְאַבֵּל עָלָיו, אָף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ
יֹצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ¹⁸ - אֵינוֹ עוֹבֵד, מִפְּנֵי שְׁהוּא אוֹגֵן;
וְאִם עוֹבֵד וְהוּא אוֹגֵן שֶׁל תּוֹרָה - חֲלָל עִבּוּדָתוֹ, בֵּין
בְּקִרְפֵּן יָחִיד בֵּין בְּקִרְפֵּן צְבוּר. אֲבָל פֶּהַן גְּדוּל עוֹבֵד
כְּשֶׁהוּא אוֹגֵן¹⁹, שְׁנֵאַמֵּר: וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא
יִחֲלָל. בְּלוֹמֵר, יִשָּׁב וְיַעֲבֹד עִבּוּדָה שְׁהִיָּה עוֹסֵק בָּהּ²⁰
וְאֵינָה מִתְחַלֵּלֶת.

17) של "ומן המקדש לא יצא". 18) כלומר, בשעת העבודה אלא עומד שם עד שתיגמר על ידי כהן אחר, שהציאה בשעת העבודה היא בזיון לקדשים (כסף משנה). וראיה לכך מהפסוק המפורש (ויקרא שם) בבני אהרן שהיו כהנים הדיוטים: "ומפתח אהל מועד לא תצאו". 19) של

פֶּרֶק שְׁנַיִ

1) יבואר בו שאין כהן גדול נכנס לקודש הקדשים אלא ביום הכפורים, ודין כהן הנכנס לקודש שלא בשעת עבודה.

א. אֵין פֶּהַן גְּדוּל נִכְנָס לְקִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים אֶלָּא מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים לְיוֹם הַכַּפּוּרִים². וְכֹהֵן הַדְּיוּט נִכְנָס לְקִדְשׁ³ לְעִבּוּדָה בְּכָל יוֹם⁴.

2) בשעת עבודה. 3) להיכל. 4) להקטיר הקטורת על מזבח הזהב שהוא בהיכל (כסף משנה). וכן להדליק המנורה, ולדיושון מזבח הפנימי, ולהטבת הנרות, וראה למעלה בפרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יא שהיו נכנסים להיכל להשתחוות.

ב. וְהִזְהִירוּ כָּל הַכֹּהֲנִים⁵ שְׂלֵא יִפְגְּסוּ לְקִדְשׁ אוּ לְקִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים שְׂלֵא בְּשַׁעַת עִבּוּדָה⁶. שְׁנֵאַמֵּר: וְאֶל יָבֵא בְּכָל עַת אֶל הַקְּדוּשׁ⁷ - זֶה קִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים; מִבֵּית לְפָרֹכֶת - לְהִזְהִיר⁸ עַל כָּל הַפִּתּוּת.

5) בספרא (פרשת אחרי מות פרשה א הלכה ו-ז): "או אחיך בבל יבוא ואין הבנים בלא יבוא - תלמוד לומר דבר אל אהרן, שאין תלמוד לומר אחיך, ומה תלמוד לומר אחיך לרבות את הבנים". ובלקח טוב שם נוסף: "וכן הוא אומר וישמע אברם כי נשבה אחיו, והוא לוט בן אחיו". 6) משום כבוד למקדש ויראה לפני השכינה (ספר המצוות לא תעשה סח). 7) [נראה שצריך להיות: "אל הקדש [וגו'] זה קדש הקדשים", והכוונה לסוף הפסוק: "אל פני הכפרת". והיינו ליד הארון, ועדיין לא ידענו מה דינו של כל הבית מבפנים לפרוכת]. 8) לחייב מלקות ולא מיתה. 9) [היינו הבית הפנימי (=בית קודש הקדשים), וכדעת ר' יהודה במנחות כז: שעל "כל ההיכל כולו ומבית לפרוכת בארבעים (=במלקות ארבעים ולא במיתה), ואל פני הכפורת (=ליד הארון) במיתה"].

ג. פֶּהַן שְׁנִכְנָס לְקִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים¹⁰ בְּשְׂאֵר יָמוּת הַשְּׁנֵנָה¹¹, בֵּין פֶּהַן הַדְּיוּט בֵּין פֶּהַן גְּדוּל, אוּ פֶּהַן גְּדוּל שְׁנִכְנָס לוֹ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים שְׂלֵא בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה - חַיֵּב מִיָּתֵהּ בִּידֵי שְׂמִים; שְׁנֵאַמֵּר: וְלֹא יָמוּת. וְכִמְהָ פְּעֻמִּים הוּא נִכְנָס לְשֵׁם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים? אַרְבַּע, כְּמוֹ שְׂחִתְּבָאָר בְּמִקּוּמוֹ. וְאִם נִכְנָס חֲמִישִׁית - חַיֵּב מִיָּתֵהּ בִּידֵי שְׂמִים¹².

10) כלומר, ליד הארון. 11) בספרא (שם הלכה ח): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים אל הקדש לרבות שאר ימות השנה". 12) בספרא (שם): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים" "פירוש מדלא כתיב בכל יום, אלא בכל עת, שמע מינה בעתות היום הקפיד הכתוב, שאף על פי שיש עת שהוא רשאי לבוא, לא כל עיתות היום ראויים לו לבא".

ד. וְהִנְכָּס לְקִדְשׁ חוּץ לְקִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים¹³ שְׂלֵא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום הקבורה, ואינו תופש לילו³². לפיכך, מי שמת לו מת וקברו לאחר יום המיתה - כל יום הקבורה אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם, וטובל ואוכל לערב. ויום שמועה קרובה³³ ויום לקוט עצמות³⁴ - הרי הוא פיוס קבורה, שאינו תופש לילו ואפלו מדבריהם. לפיכך טובל ואוכל בקדשים לערב. אבל יום המיתה - פשם שאסור לאכל בו קדשים מן התורה, כך אסור לאכל בלילו מדבריהם; חוץ מן הפסח בלבד, שהוא אוכל לערב³⁵, כמו שיתבאר במקומו.

32) כדעת חכמים שם ק: ולא כדעת רבי (שם) שיום הקבורה תופס לילו. 33) בתוך שלושים יום למיתתו. 34) ברייתא בזבחים ק: שגם יום שמועה קרובה וגם יום לקוט עצמות אינם תופשים לילותיהם אפילו מדרבנן, הרי שימים אלו אינם אלא מדרבנן. 35) פסחים שם. שכיוון שאנינות לילה אינה אלא מדרבנן - באכילת קדשים שאינה אלא מצוות עשה, לא ביטלו חכמים דבריהם, אבל בפסח שהוא בכרת, ביטלו חכמים דבריהם.

יא. האבל אינו משלח קרבנותיו כל שבועה³⁶, אפלו יין או עצים או לבונה³⁷. וכן מצרע³⁸ אינו משלח קרבנותיו. כל זמן שאינו ראוי לביאה אל הפתחה³⁹ - אינו ראוי להקריבה. אבל המגדה יש בו ספק⁴⁰ אם משלח אם אינו משלח. לפיכך, אם הקריבו עליו - נרצה⁴¹.

36) בברייתא של ר' שמעון (זבחים ומועד קטן שם) "בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן" ואונן אינו אלא ביום המיתה, אבל בגמרא מועד קטן שם למדו מהברייתא הנ"ל גם לאבל וכן מפורש בתוספתא זבחים תחילת פרק י"א שאין האונן מביא קרבנות כל שבועה. 37) בזבחים שם: "ר' שמעון אומר שלמים (ויקרא ג, א "ואם זבח שלמים קרבנו") כשהוא שלם (שדעתו מיושבת עליו) מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, מניין לרבות את התודה וכו' העולה וכו' בכור מעשר ופסח וכו' חטאת ואשם וכו' העופות והמנחות והיין והעצים והלבונה, תלמוד לומר שלמים קרבנו כל קרבנות שהוא מביא, כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא אונן". 38) במועד קטן טז. למד כן ר' שמעון ממה שנאמר (יחזקאל מד, כז) "וביום בואו וגו' יקריב חטאתו" "בזמן שראוי לביאה ראוי להקריבה, בזמן שאינו ראוי לביאה אינו ראוי להקריבה". 39) [זו היא מחנה לוי, שהמצורע נשלח גם ממנה, שכן נאמר בו "וביום בואו". היינו כשהוא בא ביום השמיני לעזרת נשים לשער ניקנור (פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב) שהוא מחנה לוי. ולפי זה פשוט שהוא הדין לזב, שאף הוא נשלח מחוץ למחנה לוי, שאינו משלח קרבנותיו. אבל טמא שרץ וכיוצא בו, שמוותר לו להיכנס למחנה לוי, משלח הוא קרבנותיו]. 40) ש"כ"ל אותם שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו (=לשמים) ושלחו קרבנותיהם", והסתפקו חז"ל בזה שמא מנודה

תורה אבל אונן דרבנן אינו מחלל עבודתו. 20) כלשון הברייתא (יומא יג:): "היה עומד ומקריב (פירוש: כהן גדול - תוספות שם דיבור המתחיל היה) על גבי המזבח וכו' ר' יוסי אומר יגמור". משמע רק עבודה שהיה עוסק בה, אבל להתחיל בעבודה - אסור.

ז. ומניין שעבודת האונן פסולה? מקל וחמר: אם בעל מום, שאוכל בקדשים, אם עבד - חלל; אונן, שהוא אסור בקדשים, שנאמר: לא אכלתי באני ממנו - דין הוא שיתחיל²¹.

21) בספר המצוות עשה קסה הביא רבינו מהפסוק "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" (ויקרא כא, יב) - "הא אחר שלא יצא חילל".

ח. ואף על פי שפנה גדול עובד אונן - אסור לאכל²² בקדשים; שנאמר²³: ואכלתי²⁴ חטאת היום הייטב בעיני יי. וכן אינו חולק לאכל בערב²⁵. אונן שעבד - אינו לוקה²⁶. ומתיר לגע בקדשים²⁷ אף על פי שלא טבל; שלא עשו מעלה אלא באכילה²⁸, אבל בנגיעה - הרי זה טהור, כמו שיתבאר במקומו.

22) הוריות יב: "כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל". 23) באהרן הכהן הגדול. 24) בזבחים קא. אמרו שאין ללמוד מפסוק זה אלא לקדשי עשה. וקדשי דורות למדו בקל וחומר ממעשר שני, שנאמר בו (דברים שם): "לא אכלתי באוני ממנו". 25) זבחים צח: צט. [שאף על פי שכהן גדול שאינו אונן, אינו זקוק לחלוקה, אלא נוטל כמה שרוצה (למעלה פרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יב ולהלן פרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח) - כשהוא אונן, אינו נוטל אפילו בחלוקה]. 26) משום שאין בו לאו מפורש, אלא נלמד בקל וחומר או מדקדוק הכתוב "לא יצא ולא יחלל" - "הא אחר שלא יצא חילל", ראה למעלה הלכה ז. ואין עונשים מן הדין, וראה בכסף משנה. 27) שם צח: במשנה לפי הנוסחא שלפנינו. וכן כתב בפרק י"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה טו. ובפירוש המשנה שם "אונן אינו נוגע". אבל בפירוש המשנה נוסחת ארץ ישראל הוגה שאונן אסור לאכול בקדש (תוספות יום טוב שם). 28) שטובל לפני האכילה (פסחים צא: וחגיגה כא. והלכות אבות הטומאות שם).

ט. אי זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חיב להתאבל עליהן²⁹, פיוס המיתה בלבד - הוא הנקרא אונן דין תורה³⁰, ולילה הוא אונן מדברי סופרים³¹.

29) "אמו ואביו, בנו ובתו, ואחיו ואחותו מאחיו" (פרק ב מהלכות אבל הלכה א, עיין שם). 30) ומחלל עבודתו (למעלה הלכה ו). 31) מדרבנן, ואינו מחלל עבודתו. כרבי שמעון וכרבי.

י. ומת ששהה ימים ואחר כך נקבר - כל אותם הימים שאחר יום המיתה הוא אונן מדבריהם, וכן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְלִפְנֵימֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִשְׁלֹחַ חֲבֵרֹתָיִם; אֵף כָּל שְׁטֵמָאָתוֹ חֲמוּרָה¹³, חֲמוּרָה שְׁלֹחַת מִשְׁלֹחַת חֲבֵרֹתָיִם; אֵף כָּל שְׁטֵמָאָתוֹ חֲמוּרָה, חֲמוּרָה שְׁלֹחַת מִשְׁלֹחַת חֲבֵרֹתָיִם. לְפִיכֵן מִשְׁלַחִין אֶת הַמְצָרֵעַ חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מִחֲנוֹת¹⁵, שֶׁהוּא חוּץ לְיְרוּשָׁלַיִם¹⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְטַמֵּא בְּבִיאָה¹⁷ מֵה שְׂאִין הַזֶּב מְטַמֵּא¹⁸.

לבריות חמור ממנודה לשמים (מועד קטן טו:). ואף על פי שאינו רשאי לבוא עם העם, שאסור לעמוד בארבע אמותיו – ייתכן שאינו דומה למצורע, שאינו ראוי לבוא כלל אפילו יחיד, ואילו מנודה ראוי לבוא יחיד. (41) שמכיוון שלא נפשטה הבעיא אין לנו לפוסלו מספק. וכן דעת רבינו בכל הבעיות שבקרבנות.

יב. טָמֵא שֶׁרָץ וְכִיזָא בִּזְרָעוֹ וְהָעֶרְל מִשְׁלַחִין אֶת קִרְבָּנוֹתֵיהֶם⁴³ וּמִקְרִיבֵין עֲלֵיהֶן; חוּץ מִפְּסַח⁴⁴, שְׂאִין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ עַל טָמֵא שֶׁרָץ⁴⁵, וְאִין שׁוֹחֲטִין עַל הָעֶרְל פְּסַח, כְּמוֹ שֵׁיתְבָּאָר. אֲבָל טָמֵא מֵת⁴⁶ - אִין מִקְרִיבֵין עֲלָיו קִרְבָּן כְּלָל⁴⁷ עַד שֵׁיטְהָר⁴⁸.

6) ספרי בתחלת פרשת נשא, ופסחים סח. ובספר המצוות (שם): "ומחנה זה האמור כאן הוא מחנה שכינה וכו' ולשון ספרי (פ' נשא במדבר שם) וישלחו מן המחנה, אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה, וכבר נכפל ציווי זה בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה (דברים כג, יא). רצה כאן באמרו "מחוץ למחנה", מחנה שכינה". 7) שבבית המקדש, כי "כשם שהיו במדבר שלש מחנות: מחנה שכינה ומחנה לויה ומחנה ישראל, כך היו בירושלים. מפתח ירושלים ועד פתח הר הבית – מחנה ישראל, מפתח הר הבית ועד שערי ניקנור – מחנה לויה, משערי ניקנור ולפנים – מחנה שכינה" (תוספתא כלים בבא קמא פ"א, הוצאת צוקרמנדל עמ' 570 10). וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם, ובפירושו המשנה כלים פרק א משנה ח. 8) מהפסוק הנ"ל של "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש", וכל זה בספרי שם. 9) כלומר, משולחים ממחנה שכינה בלבד. 10) כי זוהי המשמעות של "בדר ישב", שהוא לבדו שם, ואין אחר במחיצתו (כסף משנה). 11) תוספתא שם. 12) ספרי פ' נשא שם. 13) שהרי מטמא בביאה, ראה להלן סוף ההלכה. 14) שהרי רק בו שמענו שהוא משולח גם ממחנה ישראל. 15) ספרא פ' תוריע פרק יב הלכה יד. 16) ראה בפ"א ממסכת כלים משנה ז, כי הוא משולח גם מעיירות המוקפות חומה. וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יג, ולהלן הלכה ח. 17) ספרי שם. כלומר, "מטמא בביאתו לבית, בין בימי החלט בין בימי הסגר, כיצד? נכנס לבית נטמא כל אשר בבית וכו'" (להלן פרק י מהלכות טומאת צרעת הלכה יב, וראה גם בכלים פ"א משנה ד). 18) שאין מטמא בביאה אלא במשכב ובמושב (להלן הלכה ג, ובפ"א מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה א). ובפסחים סז: אמרו: "מאי חומריה דמצורע, שכן טעון פריעה ופרימה, ואסור בתשמישי המטה". ועיין בתוספות שם ד"ה כשם, וראה מה שכתב בזה בהר המוריה כאן.

42) [שראויים לבוא לעזרת נשים. אבל זב שאינו ראוי לבוא לעזרת נשים – אינו בכלל זה. והמדובר בטמא שרץ שלא טבל ולפיכך אין שוחטין עליו קרבן פסח, כדלהלן, אבל אם טבל – שוחטין עליו גם קרבן פסח, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח הלכה א]. 43) בפסחים סב. "בכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהם". וכן הוא בזבחים כב: 44) שאין שוחטין אותו אלא על מי שראוי לאכול. 45) כל זמן שלא טבל. 46) זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר בפסח (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני וגו'", ואפילו אם חל שביעי שלו להיות בערב פסח והוזה עליו כדין וגם טבל, שהוא ראוי לאכול בלילה אין שוחטין וזורקין עליו, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח שם. והוא הדין לקרבן אחר. 47) בזבחים שם נחלקו בזה ריש לקיש וזקני דרום, ואמרו שם, שגם לזקני דרום אין שוחטין עליו לכתחילה, ואם כן לריש לקיש המחמיר – פסול אפילו בדיעבד (כסף משנה). 48) היינו אחר הזאות וטבילה, וביום השמיני שלו, ראה למעלה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) תתבאר בו המצוה לשלח טמאים מן המקדש, ושכל שטומאתו חמורה מחבירו – חמור שילוחו ממנו.

א. מְצוֹת עֲשֵׂה לְשַׁלַּח כָּל הַטְּמָאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ², שְׁנֹאמַר: וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמִּחֲנֶה³ כָּל צְרוּעַ וְכָל זָבֵב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ⁵.

ג. וּמִשְׁלַחִין זְבִין וְזָבוֹת נְדוֹת וַיּוֹלְדוֹת חוּץ לְשֵׁטִי מִחֲנוֹת, שֶׁהוּא חוּץ לְהַר הַבַּיִת¹⁹, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְטַמְּאִין הַמְשֻׁכָּב וְהַמוֹשֵׁב אֶפְלוֹ מִתַּחַת הָאֲבֹן²⁰ מֵה שְׂאִין הַקֵּת מְטַמֵּא²¹.

2) ראה ספר המצוות, עשה לא. 3) שלש מחנות היו: מחנה שכינה, מחנה לויה ומחנה ישראל, ראה למעלה פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יא. וכאן המדובר במחנה שכינה (להלן הלכה ב הערה ה). 4) ראה פסחים סז: ונכפלה מצוה זו בדברים כג, א "ויצא אל מחוץ למחנה", ואמרו בספרי תצא (דברים שם) "זו מצות-עשה". 5) כלומר, טמא מת.

ב. זֶה הַמִּחֲנֶה הָאֲמוּר כָּאֵן הוּא מִחֲנֶה שְׁכִינָה⁶, שֶׁהוּא מִפְּתַח עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל וְלִפְנֵימֶיךָ⁷. שׁוֹמֵעַ אָנֹכִי⁸, שֶׁהַמְצָרֵעַ וְהַזָּב וְטָמֵא מֵת שְׁלֹשְׁתָּן בְּמָקוֹם אֶחָד⁹. תְּלַמּוּד לֹמַר בְּמְצָרֵעַ: בְּדָד יֵשֵׁב, מִחוּץ לְמִחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ - זֶה מִחֲנֶה יִשְׂרָאֵל¹⁰, שֶׁהוּא מִפְּתַח יְרוּשָׁלַיִם

19) ראה למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה טו, ובכלים פרק א משנה ח. 20) שם בספרי. וביאר זאת רבינו בפ"ו מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ה, שאם "היו אבנים גדולות למעלה מן הכלי העשוי למשכב או למרכב ונישא הזב על האבנים מלמעלה, נטמא המשכב או המרכב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(במדבר יט, יג) "טמא יהיה עוד טומאתו בו" - "טומאתו בו, לרבות מחוסר כיפורים" (מכות ח:); וראה בהר המוריה.

ח. הַטְּמָא הַמְשֻׁלַּח מֵהַר הַבְּיַת־הַמִּקְדָּשׁ, אִם נִכְנַס - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה³⁵; שְׁנֹאמֵר: וַיֵּצֵא מִחוּץ לַמִּחְנֶה - זֶה מִחְנֶה שְׂכִינָה³⁶, וְלֹא יָבֵא אֶל תּוֹךְ הַמִּחְנֶה - זֶה מִחְנֶה לְוִיָּה³⁷. וְכֵן מִצְרַע שְׁנֹכְנֵס לִירוּשָׁלַיִם - לִוְקָה³⁸. אֲבָל אִם נִכְנַס לְשָׂאֵר הָעָרִים הַמְקֻפָּזוֹת חוּמָה³⁹, אָף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ רִשְׁאִי⁴⁰, לְפִי שְׁנֹאמֵר: בְּדָד יֵשֵׁב - אֵינוֹ לִוְקָה⁴¹.

34) ראה למעלה פרק ה מהלכות בית הבחירה הלכה א, מהו הר הבית. 35) וגם לוקה. ראה תוספתא כלים בבא קמא פ"א. 36) בפסוק הנ"ל אין אלא עשה ולא לא-תעשה. וראה להלן הלכה י שעובר בלא-תעשה משום "ולא יטמאו את מחניהם". 37) כן הוא בספר המצוות לא-תעשה עח, ובסמ"ג לארין שד. אבל בפסחים סח. במסקנת הגמרא אמרו להיפך: "ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לוי". ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה", וכן הוא בספרי תצא (דברים שם) "ר"ש התימני אומר: ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לוי". ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה". וראה בכסף-משנה. 38) תוספתא כלים שם (הובאה שם בפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח): "נכנסו מצורעים לפניו מן החומה לוקין את הארבעים". (ומה שאמר רב חסדא (פסחים טז). "מצורע שנכנס לפניו ממחיצתו פטור, שניתקו הכתוב לעשה", יתכן כי הכוונה לשאר הערים המוקפות חומה, ראה להלן). 39) ראה פירוש רא"ש כלים פרק א משנה ז: "הוא שיהו מוקפות מימות יהושע בן נון, דומיא דבתי עירי חומה דדרשינן בפ' בהר איש כי ימכור בית מושב עיר חומה, יכול הקיפיה חומה מכאן ולהבא, ת"ל בית מושב עיר חומה, שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון". וכן כתב הר"ש שם. 40) בכלים שם: "עייירות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחין מתוכן את המצורעים", וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יג. 41) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה לכלים פרק א בסוף משנה ח. (ויתכן כי כן מפרש רבינו דברי רב חסדא בפסחים שם הנ"ל).

ט. נִכְנַס הַמִּצְרַע לְהַר הַבְּיַת - לִוְקָה שְׂמוֹנִים⁴². אֲבָל טְמָא מֵת⁴³ או טְבוּל יוֹם⁴⁴ שְׁנֹכְנֵס לְעִזֹּת נָשִׁים, או מְחַסֵּר כְּפוּרִים⁴⁵ שְׁנֹכְנֵס לְעִזֹּת יִשְׂרָאֵל, אָף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ לִוְקָה - מִפִּי אֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת.

42) ארבעים על כניסתו לירושלים, וארבעים על כניסתו להר הבית, ראה תוספתא כלים שם: "נכנסו מצורעים לפניו מן החומה לוקין את הארבעים, זבין וזבות נדות ויולדות להר הבית - לוקין שמונים", ובהגהת הגר"א מגיה: "כו" ויולדות שנכנסו להר הבית לוקין ארבעים (וכ"ה בפסחים שם), מצורע שנכנס להר הבית לוקה שמונים". אבל פלא הדבר שהרי רבינו במסכת כלים פרק א משנה ח הביא תוספתא זו כמקורה שלא כהגהת הגר"א. וראה בתוספתא ראשונים שם. 43) למעלה הלכה ה ביארנו כי מן התורה מותר

ונעשה אב טומאה". 21) כן הוא בנדה סט: וכן נראה בשבת פג:

ד. טְמָא מֵת, אֶפְלוּ הַמֵּת עֲצָמוֹ - מִתֵּר לְהַפְגֵּס לְהַר הַבְּיַת²²; שְׁנֹאמֵר: וַיִּקַּח מִשָּׂה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ - עִמּוֹ בְּמִחְנֶה הַלְוִיָּהּ.

22) כל הלכה זו היא בתוספתא כלים בבא קמא פרק א, והובאה בפסחים טז. נזיר מה. וסוטה כ.

ה. הַחִיל²³ - מְשֻׁלְחִין מִמֶּנּוּ עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים וְטְמָאֵי מֵת וּבוֹעֲלֵי נְדוּת²⁴; אֲבָל טְבוּל יוֹם²⁵ נִכְנַס לְשֵׁם, שְׁפָכֵר טְבֵּל²⁶.

23) ראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג כי "לפנים ממנו (=מהר הבית) סורג מקיף סביב גובהו עשרה טפחים, ולפנים מן הסורג החיל גובהו עשר אמות". 24) כלים שם. וכן הוא למעלה שם פרק ז הלכה טז. וכל זה מדרבנן, אבל מן התורה אפילו בעזרת נשים מותרים, שכל זה מחנה לוייה עד עזרת ישראל, ראה ר"ש ורא"ש פרק א ממסכת כלים משנה ח. 25) שטבל ולא העריב שמשו. 26) כן נראה במשנה שם שרק מעזרת נשים משלחים אותו. וכן כתב גם בפירוש המשנה שם: "ולא נרחיק טבול יום מן החיל כמו (מה) שהרחקנו טמא מת, לפי שטבול יום כבר נטהר, ואינו מטמא את האדם כטמא מת", וראה ספרי שם.

ו. עִזֹּת הַנָּשִׁים - מְשֻׁלְחִין מִמֶּנּוּ טְבוּל יוֹם²⁷, אֲבָל לֹא מְחַסֵּר כְּפוּרִים²⁸; שְׁמַחֲסֵר כְּפוּרִים הָעָרִיב שְׁמָשׁוֹ²⁹. וְאִסּוּר טְבוּל יוֹם בְּמִחְנֶה לְוִיָּהּ מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים³⁰.

27) כלים שם, ולמעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. 28) כן נראה בכלים שם, שרק מעזרת ישראל משלחים אותו. ומחוסר כיפורים הוא, זב וזבה, מצורע ויולדת אחר שטבלו והעריב השמש ועדיין לא הביאו קרבנותיהם, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א. 29) כלומר, אף כי טומאתו היתה חמורה - כיון שהעריב שמשו, אין מרחיקים אותו כמו טבול-יום, שעדיין לא העריב שמשו. ובספרי שם אמרו: טבול יום חמור ממחוסר כפרה, שטבול-יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים מותר בתרומה. 30) מדרבנן. וכן כתב רבינו למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז, וראה פסחים צב: יבמות ז: הוריות ה. וזבחים לב:

ז. מְעִזֵּת יִשְׂרָאֵל³¹ וְלַפְנִים - אֶפְלוּ מְחַסֵּר כְּפוּרִים לֹא יִפְגֵּס לְשֵׁם³², שְׁעִדִין לֹא טָהַר טְהָרָה גְמוּרָה³³; שְׁנֹאמֵר: וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהַרָהּ, מִכָּלֵל שְׁעִדִין לֹא נִגְמְרָה טְהָרָתָהּ.

31) שכאן מתחיל מחנה שכינה. 32) כלים שם. וראה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יח. 33) בסנהדרין פג: למדו כן מפסוק זה לענין מחוסר כפרה ששימש במקדש, ואילו לענין כניסה למקדש למדו מפסוק אחר, שנאמר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תלמוד-לומר ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. הא כיצד, על רחיצת גופו עונש כרת וכו'. מנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה, וחייב קרבן על ידי טומאה, מה קרבן שחייב להלן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו, אף עונש ואזהרה האמורים כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו. אחרים אומרים "ונשא עונו" "ונשא עונו" לגזירה-שוה, מה נשיאת עון האמור להלן בכרת, אף כאן בכרת". ומה שלא מביא רבינו מפסוק מפורש (במדבר יט, יג - כ) "כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל וכו' ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא" - "משום דשם אינו מבואר אלא במת החמור, אבל בשאר טומאות לא שמענו" - (הר המוריה), אבל להלן בפרק י מהלכות שגגות הלכה ה הביא רבינו הפסוק במדבר הנ"ל, וז"ל "ובנכנס למקדש נאמר, ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא", וראה בספר המצוות שם. (54) ראה להלן בפרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ובפרק י שם הלכה א. (55) ראה ספרא ויקרא (דבורא דחובה פרק יב הלכה י) "ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה וחייב קרבן על הטומאה, מה עונש ואזהרה האמורים להלן על ידי טומאה, בטומאת מקדש וקדשיו, אף קרבן שחייב כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו" וראה גם להלן פרק י מהלכות שגגות הלכה ה. (56) ראה שבועות יד. במשנה, ובמסכת כלים פרק א משנה ח, שאין חייבים כרת אלא במחנה שכינה, דמשכן ומקדש כתיב (במדבר שם), ובהקומץ רבה (מנחות כז:): תנא מחוסר כיפורים (ראה למעלה הלכה ט) שנכנס לעזרה ושוג חייב חטאת, במזיד עונש כרת, ואין צ"ל טבול-יום ושאר כל הטמאים (ר"ש כלים שם). (57) שבועות שם במשנה. (58) למעלה פרק ו מהלכות בית הבחירה, הלכה יב.

יג. ואי זהו הטמא שחייב כרת על המקדש? כל שנטמא בטמאה מן המת שהנזיר מגלח עליה⁵⁹, שפכר נתפרש בנזירות⁶⁰; או שפיגע באדם או בקלים שנטמאו באותן הטמאות שהנזיר מגלח עליהם⁶¹, שהרי הוא שני לראשו⁶² שפיגע במת; או שנטמא בשאר אבות הטמאות⁶³ של תורה שיתפרשו במקומן⁶⁴.

(59) "אבל המתטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן וכו' פטור על ביאת המקדש" (להלן הלכה יד) והוא במשנה נזיר נו: כדעת ר' אליעזר משום ר' יהושע, ולא כר' מאיר, וכן כתב בפירושו המשנה כי "מאמר ר"מ אינו נכון". (60) בהלכות נזירות פרק ז הלכות א-ו. (61) אף-על-פי שהנוגע בכלים שנגעו במת אם הוא נזיר אינו מגלח (נזיר נד. במשנה) וכל-שכן שהנוגע באדם שנגע במת שוודאי אינו מגלח, ואף-על-פי-כן הם חייבים על ביאת המקדש, שלא אמרו (שם נו: במשנה) "כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, אין חייבין עליה על ביאת מקדש", אלא למעט רביעית דם ורובע עצמות, שמעיקרן אין בהן גילוח,

לטמא מת ליכנס לעזרת נשים, וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (44) ראה למעלה הלכה ו, ובהלכות בית הבחירה שם, כי מן התורה מותר לטבול-יום ליכנס לעזרת נשים. (45) אף-על-פי שאמרו בבביתא במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה (=לעזרת ישראל) בשוגג חייב חטאת, במזיד עונש כרת", וכן הוא בתוספתא (כלים ב"ק פ"א הוצ' צוק"מ עמ' 569 29) "כל הטמאים שנכנסו משער ניקנור ולפנים (=עזרת ישראל), אפילו הן מחוסרי כפרה, הרי אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת" (ראה בהשגת הראב"ד), - זה אינו אלא למאן דאמר "מחוסר כיפורים דוב, כזב" (זבחים יז:), אבל דעת רבינו היא "מחוסר כיפורים דוב, לאו כזב" וכמה ראיות לדבר, ראה בכסף-משנה. וכן הוא בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יד. וכן נראה למעלה הלכות בית הבחירה שם הלכה יח, ולהלן פ"ד הלכה ד, ופ"ט הלכה יא.

ל. וכשם ששלוח טמאים⁴⁶ מן המקדש⁴⁷ בעשה, כך אם נכנסו⁴⁸ - עוברים בלא תעשה⁴⁹; שגאמר: ולא יטמאו את מחניהם - זה מחנה שכינה⁵⁰.

(46) שנאמר "וישלחו מן המחנה וגו'" (למעלה הלכה א). וראה גם למעלה הלכה ח "ויצא מחוץ למחנה, זו מחנה שכינה". (47) היינו מחנה שכינה, מעזרת ישראל ולפנים. (48) למחנה שכינה. (49) ראה מכות יד: וספרי זוטא לבמדבר שם, ובספר המצוות לא-תעשה עז. (50) כלומר, הנשלחים ממחנה שכינה אם נכנסו, עוברים בלא-תעשה הנ"ל, ואילו אלו הנשלחים ממחנה לויה, אם נכנסו למחנה לויה, עוברים בלא-תעשה אחר, משום שנאמר "לא יבוא אל תוך המחנה", ראה למעלה הלכה ח.

יא. ומנין שאינו עובר אלא אם כן נכנס, אכל אם נגע בעזרה מאחוריה - פטור? שגאמר בילדות: ואכל המקדש לא תבא⁵¹.

(51) בספר המצוות שם, כתב רבינו וז"ל: "ובספרא (ראה שם פ' תזריע פרק א הלכה ט) אמרו לפי שנאמר והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו (שם טו, לא), שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו, כלומר, גם הנוגע במקדש מאחוריו כשהוא טמא, מתחייב כרת, תלמוד-לומר ביולדת, ואל המקדש לא תבוא, ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר טמאים שוים בזה."

יב. טמא שנטמא למקדש⁵² במזיד - עונש כרת; שגאמר: ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו⁵³. בשוגג - מביא קרבן עולה ויורד⁵⁴; שגאמר: או נפש אשר תגע בקל דבר טמא⁵⁵. ואין חייבין כרת או קרבן אלא מעזרת ישראל ולפנים⁵⁶, או על תוספת העזרה⁵⁷ שנתקדשה קדשה גמורה, פמו שבארנו⁵⁸.

(52) לעזרה, ראה להלן. (53) בספרא אחרי פרק יא הלכות יג - טו: "יכול על כיבוס בגדים יהיה עונש כרת,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המכניס טמא שרץ למקדש חייב, שרץ עצמו פטור וכו'. לימא כתנאי, שרץ שנמצא במקדש וכו'. מאי לאו בהא קא מיפלגי מיפלגי וכו', לא דכולי עלמא חייב, והכא בהא קא מיפלגי וכו'". וכיון דאסיקנא דכולי עלמא חייב, משמע דהכי הלכתא (כסף משנה). (והמדובר באופן שלא נגע בו (ראה בפ"ד מהלכות אבות הטומאות הלכה א, שאינו מטמא במשא אלא במגע) ולא נטמא על ידו, שאם לא כן, הרי הוא טמא שרץ וחייב על עצמו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה יג). (74) אחר משאר אבות הטומאה (שאינם מטמאים במשא, ראה למעלה). (75) עירובין שם. ומפרש רבינו, שמה שאמר שמואל "המכניס טמא שרץ למקדש, חייב", היינו אדם טמא. ורש"י שם מפרש שמכניס כלי שנטמא בשרץ. וראה להלן. (וגם טמא מת אינו מטמא במשא, כמפורש בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ט). (76) ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד (כסף משנה). (77) ספרא פרשת אחרי פרק יא הלכה יג, וראה גם בירושלמי שם ובספרי נשא פסקה א. ודברי רש"י בעירובין שם שהמכניס כלי טמא חייב חטאת בשוגג, וכתב במזיד, צ"ע. ועיין בהגהות הגר"א שם.

יז. יִרְאֶה לִי, שְׂאִינוּ לֹקְחָה אֶלָּא עַל בְּגָדִים שֶׁהֵן אֵב טְמָאָה, כְּגוֹן בְּגָדִים שֶׁנִּגְעַ בָּהֶן זֶה הַטְּמָא לְמַת, שֶׁהֵן אֵב הַטְּמָאָה, כְּמוֹ שִׁיתְבְּאָר⁷⁸; אֲבָל בְּגָד שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן, אִם הִכְנִיסוֹ לְמִקְדָּשׁ - אֵינוֹ לֹקְחָה עֲלָיו, אֲבָל מִפִּין אוֹתוֹ מִפְּת מִרְדוֹת⁷⁹.

(78) בפרק ה מהלכות טומאת מת. (79) נראה שלמד כן ממה שאמרו בעירובין שם, שהמכניס כלי חרס טמא אינו חייב, לפי שאינו נעשה אב הטומאה, וסבור רבינו שהוא הדין לכל הכלים אם הם אב הטומאה, שאינו חייב (הר המוריה). ואף-על-פי שאדם חייב כרת על טומאת גופו, בין שיהיה אב הטומאה ובין ראשון לטומאה, ראה למעלה הלכה יג, וכן מפורש בפסוק "נפש אשר תגע בנבלת חיה וגו' בנבלת שרץ" - אין ללמוד אדם מכלים, שהרי באדם החמירה התורה לחייבו כרת, ואילו בכלים אינו חייב אלא מלקות בלבד, ראה בקרית ספר ובהר המוריה.

יח. וְכֵן טְמָא שֶׁהִכְנִיס יְדוֹ לְמִקְדָּשׁ - מִפִּין אוֹתוֹ מִפְּת מִרְדוֹת⁸⁰. וְכֵן כָּל טְמָא בְּאֵב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת שֶׁל דְּבָרֵיהֶם⁸¹, אוֹ שֶׁאֲכָל אֶכְלִין טְמָאִים וְשִׁתָּה מִשְׁקִין טְמָאִין, וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ כְּמוֹזֵד קִדְּם שִׁטְבָּל⁸² - מִפִּין אוֹתוֹ מִפְּת מִרְדוֹת⁸³.

(80) בזבחים לב. "אמר עולא אמר ר"ל, טמא שהכניס ידו לפני לוקה וכו' דביאה במקצת שמה ביאה". ובסוף הסוגיא שם (לג): אמרו: "כי אתא רבין אמר רבי אבהו, לענין טמא שנגע בקודש איתמר", ופירש"י לא יליף, ר"ל מלקות מההוא קרא אלא לטמא שנגע בקודש, ולא איירי בביאת מקדש כלל ע"ש. וסובר רבינו שאף-על-פי שאין לנו לחייבו מלקות מן התורה - יש לחייבו מכת מרדות מדרבנן (כסף משנה). (81) ראה בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה יא. ובפ"ב מהלכות משכב ומושב הלכה י. (82) אבל אחר

אבל הנוגע באדם או בכלים שנוגע במת, שעיקרה של טומאה, דהיינו המת, הנזיר נגלח עליה, חייבים עליה על ביאת מקדש. ומה שנאמר (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא", וממנו למדו (ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד) שאינו חייב אלא אם צריך חיטוי (=הזאה שלישי ושביעי) - כן הוא פירושו: ואיש אשר יטמא, כלומר שנגע במי שהוא צריך חיטוי - חייב, ולפיכך חייב גם הנוגע באדם שנגע במת, אף-על-פי שזה השני אינו טעון חיטוי (כסף משנה). (62) ירושלמי שם. (63) שכן מפורש בתורה (ויקרא ה, ב) "נפש אשר תגע וגו' בנבלת חיה וגו' או בנבלת שרץ וגו'". (64) בהלכות אבות הטומאות.

יד. כָּלְלוּ שֶׁל דְּבָר: כָּל הַטְּעוֹן בִּיְאֵת מַיִם⁶⁵ מִן הַתּוֹרָה - חַיִּב פְּרַת עַל בִּיְאֵת הַמִּקְדָּשׁ⁶⁶, וְאֶפְלוּ אַחַר שִׁטְבָּל, עַד שִׁיעָרִיב שִׁמְשׁוֹ⁶⁷. אֲבָל הַמִּתְטַמֵּא בַטְּמָאוֹת מִן הַמַּת שְׂאִין הַנְּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶן, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא טְמָא טְמָאת שְׂבָעָה - הָרִי זֶה פְּטוֹר עַל בִּיְאֵת הַמִּקְדָּשׁ⁶⁸.

(65) כלומר, טבילה. (66) פרה פרק יא משנה ד: "כל הטעון ביאת מים מדברי תורה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים) בין לאחר ביאתו, חייב". (67) משנה שם, ראה למעלה בסמוך. (68) משנה נזיר נו: וראה בהלכה הקודמת.

טו. וְכֵן הַנוֹגֵעַ בְּכָלִים שֶׁנִּגְעוּ בְּאָדָם שֶׁנִּגְעַ בְּמַת⁶⁹, אוֹ שֶׁנִּגְעַ בְּאָדָם שֶׁנִּגְעַ בְּכָלִים הַנוֹגְעִים בְּמַת⁷⁰, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא טְמָא רֵאשׁוֹן לְעֻנְיָן תְּרוּמָה וּלְטְמָא בְּשַׂר קָדָשִׁים - הָרִי זֶה פְּטוֹר עַל בִּיְאֵת הַמִּקְדָּשׁ; שִׁדְּכָרִים אֵלוֹ הַלְכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה⁷¹. וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּטוֹר, מִפִּין אוֹתוֹ מִפְּת מִרְדוֹת⁷².

(69) שהנוגע השני הוא שלישי לראשון שנגע במת - אינו חייב, אף-על-פי שנגע בכלים הצריכים חיטוי. וראה בירושלמי שם. (70) אף כאן אינו אלא שלישי לראשון, וכו"ל. (71) "שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא במת, שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא ראשון (פ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ה). (72) כן נראה ממה שאמרו במשנה (נזיר שם) "וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש" - הרי שלא מיעטו אלא מחיוב, אבל איסורא איכא. והוא הדין לשלישי לראשון, וראה בכסף-משנה.

טז. הַמְכְּנִיס שֶׁרִץ⁷³ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ⁷⁴ בְּמִקְדָּשׁ אוֹ שֶׁהִכְנִיס אָדָם טְמָא לְמִקְדָּשׁ⁷⁵ - הָרִי זֶה חַיִּב פְּרַת, שֶׁהָרִי טְמָא מִקְדָּשׁ יְיָ. אֲבָל הַזּוֹרֵק כָּלִים טְמָאִים לְמִקְדָּשׁ, אֶפְלוּ הָיוּ כָלִים שֶׁנִּגְעוּ בְּמַת - פְּטוֹר מִן הַפְּרַת, אֲבָל חַיִּב מִלְּקוֹת⁷⁶. שְׁנַאָמַר: וְאִם לֹא יִכְבֵּס וְגוֹמַר. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ⁷⁷: עַל רְחִיצַת גּוּפוֹ עֲנוּשׁ פְּרַת, וְעַל כְּפִיס בְּגָדָיו לֹקְחָה אַרְבָּעִים.

(73) בעירובין קד: "אמר רב טבי בר קיסנא אמר שמואל:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שגגות חטאת, משם מוציאים אותו. ופסק כרבי עקיבא, משום שהלכה כר"ע מחברו (הר המוריה). (91) דהיינו הלשכות, ראה ברש"י שם. (92) שם במשנה: "ושאר כל המקומות, כופין עליו פסכתו". וראה להלן פרק ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו. (93) בצבת של עץ. (94) ראה להלן פ"א מהלכות כלים הלכה י. (95) ראה עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש, כהן מוציאו בהמיינו (=אבנטו) שלא לשהות את הטומאה (ולחזור אחר צבת) דברי ר' יוחנן בן ברוקא. רבי יהודה אומר בצבת של עץ, שלא לרבות את הטומאה", "לטמא האבנט ונוח לו להשהותה שם, ולחזור אחר הצבת מלרבות טומאה" (רש"י שם). ופסק רבינו כר' יהודה, וכן פסק בפירוש המשנה שם.

כא. אָחַד טָמֵא שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ טְהוֹר⁹⁶, או טְהוֹר שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ שֵׁשׁ בוֹ טְמֵאָה, פְּגוֹן שֶׁהָיָה מֵת תַּחַת אֹהֶל בְּמִקְדָּשׁ וְנִכְנַס הוּא תַּחַת הָאֹהֶל - הָרִי זֶה חֵיב כֶּרֶת, שֶׁהָרִי בִּיאָתוֹ וְטֵמְאָה פְּאִין פְּאַחַת⁹⁷. נִכְנַס לְמִקְדָּשׁ וְנִטְמָא שָׁם אַחֵר שֶׁנִּכְנַס⁹⁸, אִפְלוּ טָמֵא עֲצָמוֹ בְּמִזִּיד⁹⁹ - יִמְהַר וְיִבְהֵל וְיֵצֵא¹⁰⁰ בְּדֶרֶךְ קִצְרָה¹⁰¹.

(96) כלומר, הוא היה טמא והמקדש טהור, וזהו הדין הפשוט של "טמא שנכנס למקדש", ראה למעלה הלכה יב. (97) אולי יצא לרבינו כן, מהאי דלהלן פרק יח מהלכות פסולי המקדשים הלכה יג, שטמא האוכל בשר קודש טמא חייב כרת, ומזה למד גם לענין מקדש, דאיתקש קדש למקדש (זבחים לג:). ועוד יש להביא ראיה משבועות יז. שנדחקו למצוא הדין של טמא ששימש שחייב במיתה ולא בכרת, ולא פירשו באופן שנכנס טהור ונטמא במקדש, אלא על-כרחנו שגם באופן זה חייב כרת (הר המוריה). (98) משנה שבועות יד: (99) שם יז. "בעי רב אשי, טימא עצמו במזיד מהו, באונס גמירי שהייה, במזיד לא גמירי שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, ל"ש באונס ול"ש במזיד, תיקו". ופירש רבינו, שהספק הוא לענין מלקות, ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (100) מבואר דכל שלא שהה פטור מקרבן וממלקות, וראה שם טז: "בעי רבא, אם צריך שהייה למלקות או שאין צריך שהייה למלקות, לקרבן גמירי שהייה, למלקות לא גמירי שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, לא שנה לקרבן ולא שנה למלקות, תיקו", ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (101) ראה להלן הלכה כד. כב והלכה כד.

כב. וְאִסּוּר לֹא לְשִׁחוּת¹⁰² או לְהִשְׁתַּחוּת או לְצֵאת בְּדֶרֶךְ אֲרָפָה. וְאִם שָׁהָה, או שִׁיָּצָא בְּאֲרָפָה אֵף עַל פִּי שְׂלֵא שָׁהָה, או שֶׁחֲזִיר פָּנָיו לְהִיכַל וְהִשְׁתַּחֲוָה¹⁰³ אֵף עַל פִּי שְׂלֵא שָׁהָה¹⁰⁴ - חֵיב כֶּרֶת. וְאִם הָיָה שׁוּגֵג - מִבֵּיא קִרְבָּן¹⁰⁵.

(102) ראה להלן הלכה כג כמה הוא שיעור שהייתו. (103) ראה להלן שם, אם לא החזיר פניו. (104) שם יד: במשנה "והשתחוה או ששהה בכדי השתחוואה" ובגמ' שם טז: אמר רבא, לא שנו אלא שהשתחוה כלפי פנים, אבל השתחוה כלפי חוץ - שהה אין, לא שהה לא. (105) ראה

שטבל, אף-על-פי שלא העריב שמשו, אין מכין אותו מכת מרדות, עיין בפ"ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א. ומקור הדברים בפרה פ"א משנה ה. (83) בפרה שם: "כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים, מטמא את הקודש ופוסל את התרומה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים) ובין לאחר ביאתו פטור, וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ואינו חייב על ביאת מקדש, לפי שהוא טומאה קלה מדרבנן, והפסוק לא אסר ביאת מקדש, אלא על מי שנטמא באב הטומאה מדאורייתא, כמו שאמר: בטומאת אדם או בבמה טמאה או בכל שרץ טמא". וממה ששינו "פטור", משמע פטור אבל אסור, ומכין אותו מכת מרדות כעל כל איסור דרבנן. (ולפי מה שכתבנו למעלה שאינו צריך הערב שמש, על-כרחנו שהדיוק "פטור אבל אסור", אינו אלא לפני ביאתו במים).

יט. טָמֵא שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ דֶּרֶךְ גִּגוֹת - פְּטוּר; שֶׁנִּטְמָא: וְאֵל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֵא - דֶּרֶךְ בִּיאָה חֵיבָה תוֹרָה⁸⁴. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּטוּר מִכֶּרֶת, מִפְּיֵן אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוֹת⁸⁵. [וְאִפְלוּ נִכְנַס בְּמַגְדֵּל הַפּוֹרֵחַ פְּאִוּרִי] - בֵּין שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ [בְּמַגְדֵּל]⁸⁶ דֶּרֶךְ גִּגוֹת בֵּין שֶׁנִּכְנַס בוֹ דֶּרֶךְ פְּתָחִים⁸⁷.

(84) ברייתא בשבועות יז: "ונראה שאם שהה שם שיעור השתחוואה, שחייב אף שנכנס דרך גגות, שאינו גרוע מטהור שנכנס ונטמא שם ושהה, שחייב", כמפורש להלן הלכות כא-כב (משנה למלך, ועיין שם). (85) כן נראה ממה שנאמר בברייתא שם "פטור", משמע פטור אבל אסור מדרבנן, ולכן מכין אותו מכת מרדות (כסף משנה). (86) בדפוס וויניציאה ורומי, אין תיבות אלו המוקפות. ולפי זה, המשך דבריו שכתב "בין שנכנס בו דרך פתחים" תמוהין, שהרי הנכנס דרך פתחים, חייב כרת. ובכסף-משנה כתב כי מצא ספר מוגה מספרי רבינו, שכתוב תיבות נוספות אלו. וראה הר המוריה למעלה פ"ב הלכה ג ס"ק ה, שכתב כי אולי מפרש רבינו מה שאמרו בזבחים פב: שאם נכנס דרך משופש פטור, דהיינו במגדל פורח באויר. (87) לפי הגהת הכסף-משנה, פירוש הדברים שנכנס במגדל פורח באויר דרך פתחים, ואף-על-פי-כן פטור מן התורה, אבל מכין אותו מכת מרדות מדרבנן.

כ. כָּל מְקוֹם⁸⁸ שֶׁחֵיבִים עַל זְדוּנוֹ כֶּרֶת וְעַל שִׁגְגוֹתוֹ קִרְבָּן⁸⁹, אִם נִמְצְאָת שָׁם טְמֵאָה בְּשֶׁבֶת - מוֹצִיאִין אוֹתָהּ⁹⁰; וְשֶׁאֵר הַמְּקוֹמוֹת⁹¹ - כּוֹפִין עָלָיו כְּלֵי עַד אַחֵר שֶׁבֶת⁹². וְכִשְׁהוּן מוֹצִיאִין - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ אֶלָּא בְּפִשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ⁹³ שֶׁאֵין מְקַבְּלֵי טְמֵאָה⁹⁴, שְׂלֵא לְרִבּוֹת אֶת הַטְּמֵאָה⁹⁵.

(88) היינו על העזרה - רש"י בעירובין קד: וראה גם בפירוש המשנה לרבינו שם. (89) קרבן עולה ויורד, ראה להלן פרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ולמעלה הלכה יב. (90) ראה עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש וכו' מהיכן מוציאים אותו, מן ההיכל ומן האולם ולמזבח דברי ר"ש בן גנס. רבי עקיבא אומר כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2) משנה, זבחים טו, ב. 3) סנהדרין פג, א. 4) ראה שבועות יז, ב. וראה להלן ה"ג היאך אפשר לו לעבוד ולא ישחה. 5) אצל תרומה. 6) סנהדרין פג, ב. 7) כן הוא במכות יג, א - במשנה, שהאוכל טבל לוקה, ועי' בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב.

ב. אף על פי שאם עבד בטמאה - אינו חיב בבית דין אלא מלקות, אחיו הפהנים לא היו מביאין אותו לבית דין, אלא מוציאין אותו לחוץ⁸ ופוצעין את מוחו¹⁰, ואין ממחין עליהן כפך¹¹.

8) משנה, סנהדרין פא, ב. ושם שנינו: פרחי כהונה מוציאין אותו, וכן העתיק רבינו בפ"ח מהל' סנהדרין ה"ו. 9) במשנה שם, אמרו: "מוציאין אותו חוץ לעזרה". ורבינו השמיט "לעזרה", וב'משנה למלך' כתב דכונת רבינו דמוציאין אותו חוץ לעזרת נשים וחיל, שטמא מת אסור להכנס שם מדרבנן (למעלה פ"ג ה"ה"ט) וכדברי ה'תוספות' זבחים לב, א - ד"ה ובטמאים. וראה 'הר המורה' כאן, אולם בהל' סנהדרין שם העתיק רבינו "חוץ לעזרה", ראה בהערות ל'מאירי' סנהדרין שם (עמ' 300). 10) שם במשנה: "כהן ששימש בטמאה, אין אחיו הכהנים מביאין אותו לב"ד, אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפצעין את מוחו בגזירין". 11) כיון שחייב הוא מיתה בידי שמים (סנהדרין פב:).

ג. והיאך אפשר לו לעבד ולא ישחה, עד שלא יתחייב כרת¹² אלא מיתה בידי שמים בלבד? כגון שנטמא בעזרה¹³ ויצא בקצרה¹⁴, וביציאתו היה צנור בידו והפך בו אבר על האש במזבח וקרב שרפתו¹⁵; שפך קרוב עבודה - הרי הוא פעבוד¹⁶.

12) ראה למעלה פ"ג הכ"ב. 13) אבל בנטמא מחוץ לעזרה, מיד כשנכנס חייב כרת. ראה למעלה שם ה"ב. 14) אבל בארוכה, אף אם לא שחה חייב כרת, ראה למעלה שם הכ"ב. 15) שבועות יז, ב - דברי אביי, וראה להלן פ"ט ה"ד. 16) שבועות, שם: "והא קמ"ל דכל קרובי עבודה, עבודה היא".

ד. וכן טמא שטבל ועבד קדם שיעריב שמשו - עבודתו פסולה¹⁷, וחיב מיתה בידי שמים¹⁸. שגאמר: ולא יחללו שם אלהיהם. מפי השמועה למדו¹⁹, שזו אזהרה לטבול יום שעבד, שעדין טמא הוא; שגאמר: ובא השמש וטהר, מפלל שעדין לא טהר²⁰. אבל מחסר כפורים שעבד, אף על פי שעבודתו פסולה וחלל²¹ - הרי זה פטור²².

17) משנה, זבחים טו, ב: "כל הזבחים שקבלו דמן וכו' טבול יום וכו' פסל". 18) סנהדרין פג, א. ופג, ב. 19) זבחים יז, א. וסנהדרין פג, ב. 20) והוא לתת טעם למה חלוק ממחוסר כפורים (כסף-משנה). אבל צריך עיון, שהרי בברכות ב, ב - אמרו ש"וטהר" אינו על האדם, אלא על היום, וכן כתב רבינו בעצמו בפ"ז מהל' תרומות ה"ב.

שם טז: בבעיית רבא שלקרבן אין ספק, שצריך שהיה ושיעורים אלו הם הלכה למשה מסיני, ראה רש"י שם יד: במשנה.

כג. לא החזיר פניו, אלא השתחוה דרך יציאתו כלפי חוץ - אינו חיב, אלא אם כן שחה כשעור¹⁰⁶. וכמה שעור שהיתו? כדי לקרות: ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות ליי' פי טוב פי לעולם חסדו¹⁰⁷. וזהו שעור השתחויה¹⁰⁸.

106) שם טז: 107) המחצית השניה שבפסוק בדברי בימס"ב (ז, ג). 108) שם טז: מחלוקת ר' יצחק בר נחמני ור' שמעון בן פזי, חד אמר כמימריה דהאי פסוקא (כשיעור קריאת כל הפסוק כולו), וחד אמר כמויכרעו לסיפא (כלומר, כשיעור קריאת המחצית השניה של הפסוק, מתיבת ויכרעו" עד הסוף). ובירושלמי יומא פ"ג ה"ג מחלוקת אמוראים נוספת בענין זה, ראה בכסף-משנה והר המורה, ופסק רבינו כדעת האמורא השני שבבבלי.

כד. ואי זו היא דרך ארפה? כל שאפשר לו לצאת מן המקדש בדרך קצרה ממנה. יצא בקצרה, אף על פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד גודל, אפלו כל היום - פטור¹⁰⁹. יצא בארפה, אף על פי שרץ ודחק עצמו בכל פחו, ונמצא שעור זמן שהלך בו הארפה פחות משעור הזמן שמהלך כל אדם בקצרה, הואיל ויצא בארפה - חיב¹¹⁰. יצא בקצרה והלך מעט ועמד ושהה מעט, עד שנצטרף מפל שהיות כדי השתחויה: כמזיד - אינו לוקה, בשוגג - אינו מביא קרבן, מפני שהדבר ספק¹¹¹; אבל מפין אותו מפת מרדות¹¹².

109) שם יז. "אמר רבא, קצרה שאמרו (שהוא פטור, שם במשנה) אפילו עקב בצד גודל, ואפילו כל היום כולו". 110) שם בעא מיניה אביי מרבה, ופשט לו כן. 111) שם בעיא שלא נפשטה, ופסקה לקולא (כסף משנה). 112) כן פסק רבינו בכמה מקומות, שבספק מכין אותו מכת מרדות (פרק ג' מהלכות איסורי ביאה הלכה א, פ"ז שם הלכה ז, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ג, וראה בפ"ט מהלכות כלאים הלכה ו, ובכסף-משנה ומעשה רוקח שם).

פרק רביעי'

1) יבאר בו רבינו דין טמא שעבד עבודה במקדש, ודיני טומאה בצבור.

א. טמא שעבד במקדש - חלל עבודתו², וחיב מיתה בידי שמים³ על עבודתו, אף על פי שלא שחה שם⁴. שגאמר: וינזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את שם קדשי - הרי זו אזהרה לעובד בטמאה. ולהלן⁵ הוא אומר: ומתו בו פי יחללהו; מה חלול האמור [שם] - חיב מיתה בידי שמים⁶, אף כאן - מיתה בידי שמים. וכל לאו שחביין עליו מיתה בידי שמים - לוקין עליו⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(33) היינו הדם, הקומץ והאימורים (רש"י בפסחים עז).
 (34) כן הוא בפסחים שם, לדעת כל התנאים חוץ מרבי אליעזר. ו"נאכלין" היינו בשר הקרבן ושיירי המנחה (רש"י שם). (35) שם פ, ב - במשנה. (36) כדעת רב ששת ביומא ו, ב. ולא כרב נחמן שאמר "טומאה הותרה בציבור", שהרי הלכה כרב ששת באיסורין (כסף-משנה להלן הי"ד). וראה להלן הי"ד-טו. (37) יומא ז, א, ז, ב. שכיון שאינה היתר גמור צריכה היא לריצוי ציץ, ועי' רש"י ד"ה בין בציבור.

ח. ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו³⁸;
שנאמר: והיה על מצחו תמיד³⁹ לרצון להם לפני
י.

(38) כדעת רבי יהודה ביומא ז, ב - ולא כרבי שמעון, שכן אמרו בעירובין מו, ב: "רבי יהודה ורבי שמעון, הלכה כרבי יהודה". והנה בגמרא שם אמרו, שלרבי יהודה טומאה הותרה בציבור, שאם לא כן, מה נעשה ביום הכיפורים כשהכהן הגדול לבוש בגדי-לבן ואין הציץ על מצחו ואירעה אז טומאה בקרבן. ולפי זה מוקשים דברי רבינו, שפסק שטומאה דחיה בציבור, ואעפ"כ פסק שאין הציץ מרצה אלא כשהוא על מצחו. וראה ב'כסף משנה', ב'מרכבת המשנה', ב'אור שמח', בציוני מהר"ן וב'הר המוריה'. (39) צ"ע, הרי מהפסוק הזה למד רבי שמעון שאפילו אינו על מצחו - הוא מרצה, ורבי יהודה למד מפסוק אחר. ועי' הגהות הגרצ"ה ביומא, שם.

ט. כל קרבן שאין קבוע לו זמן - אינו דוחה לא את השבת ולא את הטמאה⁴⁰; שאם לא יקרב היום - יקרב למחר ולמחרת מחר. וכל קרבן שקבוע לו זמן, בין קרבן צבור בין קרבן יחיד⁴¹ - דוחה את השבת ודוחה את הטמאה⁴². ולא כל הטמאות הוא דוחה, אלא טמאת המת לבדה⁴³.

(40) משנה, תמורה יד, א. (41) כגון חביתי כהן גדול ופר כהן גדול ביום הכיפורים (משנה, שם). (42) שם במשנה. ולהלן הי"ב מבואר כיצד דוחה את הטומאה, וראה עוד להלן סוף הט"ז. (43) כן הוא בפסחים סו, א. ובזבחים כב, ב. שכל עיקר דין זה נאמר במי שהיה טמא לנפש, שאיש נדחה לפסח שני וציבור אינו נדחה אלא עושה בטומאה. וראה להלן הט"ז.

י. כל קרבנות הצבור⁴⁴ קבוע זמנם. לפיכך פלן דוחין את השבת ואת טמאת המת.

(44) היינו הקרבנות הבאים מתרומת הלשכה, פרט לפר העלם דבר של ציבור, ושעירי עבודה-זרה שאף-על-פי שהם קרבנות ציבור - אינם באים מתרומת הלשכה (מנחות נב). לדברי רבי יהודה, וכן פסק רבינו בפ"ד מהל' שקלים ה"ב) ואין זמנם קבוע ('אור שמח'. ועי' כסף-משנה).

יא. וכל קרבן מהן שקרב בטמאה - אינו נאכל⁴⁵, אלא מקטירין ממנו דברים הראויין להקטרה⁴⁶,

ועי' ב'תוספות' זבחים שם ד"ה טבול יום, וב'תוספות' יום-טוב' זבחים פ"ב מ"א, ד"ה וטבול יום. (21) משנה, זבחים שם. (22) יש לתמוה, הרי בסנהדרין פג, א ופג, ב - מנו מחוסר כיפורים בכלל אלו שמחוייבים מיתה וכו', ורבינו עצמו בפ"ט מהל' סנהדרין (הלכה ב) מנה מחוסר כיפורים בכלל מחוייבי מיתה שחייבים מלקות (כסף-משנה). גם תמוה, שהרי גם להלן פ"ט הי"א נשמע כי מחוסר כיפורים חייב מיתה. וראה גם בהשגת הראב"ד, שמקשה עליו ממה שאמרו במכות (ח): "עוד טומאתו בו" לרבות מחוסר כיפורים, עיי"ש. ועי' עוד גם למעלה פ"ג ה"ט.

ה. ומזין שעבודתו פסולה? שנאמר²³: וכפר עליה הפהן וטהרה, מפלל שעדין לא נגמרה טהרתה²⁴. והוא הדין לכל מחסרי כפורים²⁵.

(23) לגבי יולדת. (24) בזבחים יט, ב: "מחוסר כיפורים מנלן, אמר רב הונא, דאמר קרא: וכפר עליה הכהן וטהרה, טהרה מכלל שהיא טמאה". אבל ראה בסנהדרין פג, א - דרש זה לענין חיוב מיתה. וראה גם ביבמות עד, ב. (25) היינו זב וזבה ומצורע, ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"א.

ו. פהן שעבד ואחר פה נודע שהיה טמא: אם היא טמאה ידועה²⁶ - כל הקרבנות שהקריב פסולין²⁷, שהרי עבודתו חלין; ואם היא טמאת התהום²⁸ - הציץ מרצה²⁹, וכל הקרבנות שהקריב נרצו. ואפלו נודע לו שהוא טמא קדם שיזרק הדם וזרק - הרצה³⁰; שהציץ מרצה על טמאת התהום אף על פי שהוא מזיד³¹. וכבר בארנו טמאת התהום בנזירות³².

(26) אפילו רק לאיש אחד בעולם, ראה להלן. (27) ראה למעלה ה"א. ועי' בקידושין סו, ב - שאם היה עומד ומקריב על גבי המזבח, ונודע שהוא בעל מום, עבודתו פסולה, ורק לגבי חלל למדו מפסוק מיוחד (שם) שעבודתו כשרה, מעתה דין טמא כדין בעל מום. (28) שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם (פ"ו מהל' נזירות הי"ח). (29) משנה, פסחים פ, ב - לענין פסח, ומפסח למד רבינו לכל הקרבנות (כסף-משנה). (30) משמע רק בדיעבד, אבל לכתחילה אין לו לזרוק, אבל בפ"ו מהל' קרבן פסח הי"א, כתב - שעושה גם לכתחילה, ויש לחלק בין פסח שהוא חובה, לשאר קרבנות (כסף-משנה). (31) פסחים פא, ב. כפי הלשון השני של מר בר רב אשי. (32) שם. וראה גם בפ"ד מהל' קרבן פסח ה"ב.

ז. וכן הציץ מרצה על טמאת דברים הקרבין³³; שנאמר: והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים. אבל אינו מרצה על טמאת הנאכלין³⁴, ולא על טמאת האדם³⁵ שנטמא בטמאה ידועה; אלא אם כן היתה הטמאה הדחוייה בצבור³⁶, שהציץ מרצה עליה³⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(מ'אירי' שם). וראה גם בהל' קרבן פסח, שם. 56) אבל לא להיכל, ראה להלן ה"ג. 57) בפסחים טז, א - מבואר דדוקא טמא מת, אבל לא שאר טומאות. 58) ראה גם זבחים כב, ב - דטמא שרץ לא נדחה. 59) דהיינו באופנים הנקובים למעלה, כגון שהיו רוב הקהל טמאים למת וכו', ובכל זאת, אסור על הטמאים בטומאות הזב, הזבה, הנדה והיולדות להתעסק ולהכנס לעזרה. 60) במזיד. 61) כדין טמא שנכנס למקדש במזיד (למעלה פ"ג ה"ב). ולא כרבי אלעזר הפוסטרום מכת (פסחים צה:), הואיל וטמאי מת אינם משתלחים משם (גמרא שם), אלא כתנא-קמא שם. 62) בידי שמים. ראה למעלה ה"א. 63) ראה למעלה ה"ט.

יג. ופסח שפא בַּטְמָאָה, וְדַחְקוּ טְמָאֵי מַת וְנִכְנְסוּ לַהֵיכָל⁶⁴ - פְּטוּרִין⁶⁵. אָף עַל פִּי שְׁלֹא הִתְרוּ אֶלָּא לְעִזְרָה⁶⁶, הוֹאִיל וְאֵין אֲנִי קוֹרָא בְּהֶם אֶל מַחוּזִין לְמַחְנֵה תְּשַׁלְּחוּם⁶⁷ - הֲרֵי אֵלוּ פְּטוּרִין⁶⁸.

64) בעיה של רב יוסף (פסחים, שם) וכמו שפשט רבא, לפי הלשון השני. וראה להלן. ונקט "פסח" משום שבפסח שכיח הדבר שידחקו ויכנסו להיכל, שבשעה שנשחט הפסח היתה העזרה מתמלאת אנשים רבים ויש דוחק (ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"א), אבל הוא-הדין לכל הקרבנות. 65) מלקות, ראה להלן. 66) שהרי צרכי הפסח (ושאר קרבנות) נעשים בעזרה, ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"ג. 67) כלומר, כיון שלא חל עליהם הציווי לשלחם מחוץ לעזרה, שהרי הותרו ליכנס לעזרה. 68) פסחים שם, בעיית רב יוסף, ונפשטה בשתי לשונות, לשון א' לחומרא ולשון ב' לקולא, ופסק רבינו כלשון ב' לקולא (כסף-משנה). והיינו לענין מלקות, שהוא בידי בית-דין, אבל במיתה בידי שמים לא שייך ספק לקולא, שהרי כלפי שמיא גליא (משנה-למלך פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ג).

יד. הֵיוּ מְקַצְת בֵּית אָב⁶⁹ טְמָאִים וּמְקַצְתֶּם טְהוּרִים, אָף עַל פִּי שְׂרָבָן טְמָאֵי מַת - לֹא יִקְרִיבוּ אֶלָּא הִטְהוּרִים⁷⁰. הֵיָה כָּל בֵּית הָאָב טְמָאֵי מַת - יִבְיֵאוּ בֵּית אָב אַחֲרָי⁷¹. הֵיָתָה כָּל הַמְשֻׁמְרָה⁷² טְמָאֵי מַת - מִתְזַיְרִין עַל מְשֻׁמְרָה אַחֲרָת⁷³. אִם הֵיוּ רֹב הַפְּהֻגִים הַנִּכְנְסִין שָׁם בִּירוּשָׁלַיִם בְּזִמְן הַקְּבוּעַ טְמָאִין - יַעֲשׂוּ בְּטְמָאָה⁷⁴.

69) ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"א, כי כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות, כל יום - בית-אב אחר. 70) לפי לשון אחד ביומא ו, ב - זהו אליבא דכולי עלמא, ולפי הלשון השני זהו רק למי שסובר טומאה דחוויה בציבור, וראה למעלה ה"ז. 71) יומא, שם. כדעת רב ששת, הסובר שטומאה דחוויה היא בציבור, כלומר בקושי התיירה, וכל מה שאפשר לחזור אחרי טהרה - יש לחזור (להלן הט"ו). 72) ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג. 73) סובר רבינו שלמאן-דאמר "דחוויה היא", אפילו היתה כל המשמרת טמאה, מחזירים על משמרת אחרת. ומה שהזכירו בגמרא רק בית-אב - לאו דוקא הוא (כסף-משנה),

וְהַשָּׂאָר הָרְאוּי לְאֲכִילָה נִשְׂרָף, בַּשָּׂאָר קָדְשִׁים שֶׁנִּשְׂטַמְאָו⁴⁷.

45) משנה, פסחים עו, ב. וראה יומא ז, א. פרט לקרבן פסח שעיקרו לאכילה (משנה, שם. ופ"ז מהל' קרבן פסח ה"ח). 46) שהרי מתחילה לא בא אלא להקטרה, וכמו שאמרנו בפסח למעלה שכיון שלא בא מתחילתו אלא לאכילה, הרי הוא נאכל, כמו כן בכל הקרבנות לענין הקטרה. 47) ראה בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין.

יב. בַּיַּצַּד דִּוְחָה אֶת הַטְּמָאָה? הַגִּיעַ זְמַנּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ קָרְבָן וְהָיוּ רַב הַקֵּהל שֶׁמְקַרְבִּינ⁴⁸ אוֹתוֹ טְמָאִין לְמַת, אוֹ שֶׁהָיוּ הַקֵּהל טְהוּרִים וְהָיוּ הַפְּהֻגִים⁴⁹ הַמְקַרְבִּינ⁵⁰ טְמָאִים⁵¹ לְמַת⁵², אוֹ שֶׁהָיוּ אֵלוֹ וְאֵלוֹ טְהוּרִין וְהָיוּ כְּלֵי הַשֶּׁרֶת טְמָאִים⁵³ לְמַת⁵⁴ - הֲרֵי זֶה יַעֲשֶׂה בְּטְמָאָה, וַיִּתְעַסְקוּ בּוֹ הַטְּמָאִים וְהִטְהוּרִים כְּאֲחַד⁵⁵, וַיִּכְנְסוּ כָּלָן לְעִזְרָה⁵⁶. אָבֵל הַטְּמָאִים בְּטְמָאָה אַחֲרָת, כְּגוֹן זְבִין וְזָבוֹת וְנָדוֹת [וְיוֹלְדוֹת]⁵⁷ וְטְמָאֵי שְׂרָץ וַיִּנְבְּלָה וְכִיּוּצָא בְּהָן⁵⁸ - לֹא יִתְעַסְקוּ וְלֹא יִכְנְסוּ לְעִזְרָה, וְאָף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּטְמָאָה⁵⁹. וְאִם עֲבָרִין⁶⁰ וַעֲשׂוּ אוֹ נִכְנְסוּ לְעִזְרָה - חִיבִין פְּרֵת עַל הַבֵּיָאָה⁶¹ וּמִיתָה⁶² עַל הַעֲבוּדָה; שְׁלֹא נִדְחִית אֶלָּא טְמָאֵת הַמַּת בְּלִבָּד⁶³.

48) היינו קרבן פסח, שכל עדת ישראל יעשו אותו, ובו שייך לומר נטמא רוב הקהל, אבל בקרבנות ציבור כגון תמידין ומוספין, לא שייך נטמא רוב הקהל אלא נטמאו הכהנים או כלי השרת (חזון איש). וראה להלן ה"ד. 49) אפילו לא נטמאו רוב הכהנים הנכנסים בירושלים (להלן ה"ד). וראה גם בפ"ד מהל' קידוש החודש ה"ו. וכן כתב בפירוש המשנה, שם. 50) כלומר, הראויים להקריב. 51) בפסחים עט, א - במשנה: "נטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים, יעשו בטומאה". ראה גם להלן פ"ז מהל' קרבן פסח ה"א. 52) ואין הבדל בין הבעלים לבין הכהנים, שבכולם רק בטומאת מת נדחית ולא בטומאה אחרת, וכדברי הגמרא בזבחים כב, ב - שלא הותר לכהן בציבור רק בטומאת מת ולא בשרץ, שמכפרים (= הכהנים) דומיא דמתכפרים (= הקהל), מה מתכפרים, מת אין, שרץ לא, אף מכפרים כן (ראה 'הר המוריה'). 53) ברייתא, פסחים שם: "ישראל וכהנים טהורים וכלי שרת טמאים, יעשו בטומאה", וראה גם בהל' קרבן פסח, שם. 54) בפסחים, שם: "אמר רב חסדא, לא שנו אלא שנטמא הסכין בטמא מת, דרחמנא אמר (במדבר יט, טז) "בחלל חרב" - חרב הרי הוא כחלל, וקא מטמא לגברא, דמעיקרא כי מתעביד בטומאת הגוף דכרת קא מתעביד, אבל נטמא הסכין בטומאת שרץ וכו' טהורין עביד, טמאין לא עביד". וראה בהל' קרבן פסח שם ה"ט, ובי'הר המוריה' שם. 55) פסחים, שם: "יעשו בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק", ראה רש"י שם: "שאיין קרבן ציבור הבא בטומאה חלוק, מאחר שקרבן רובן בא בטומאה, אף היחיד עושה בטומאה". "כלומר, מאחר שרוב הציבור עושין אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהן פורשין מהן ונזהרין מהם"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאף-על-פי שעברו את השנה, לא הספיקו להטהר, ורבים נשארו בטומאתם ('הר המוריה'). (83) "כלומר, אם תאמר אדרבה משם ראה, שטומאה אינה נדחית מפני קרבן ציבור, שהרי חזקיהו, שדחה אותה, שעשה בטומאה, כתוב עליו כי אכלו את הפסח בלא ככתוב, לבקש רחמים על שעשה כן - לא מפני כך כתוב עליו כן, אלא אדרבה, מפני שעברו אותה שנה מפני הטומאה" (כסף-משנה) וראה סנהדרין יב, א. ותוספתא פסחים פ"ח, ותוספתא סנהדרין פ"ב, מחלוקת תנאים בזה, וראה להלן הי"ח. (84) כלומר, לעבר השנה באופן שהחודש השני יהיה חודש ניסן, ראה גמרא ותוספתא שם. (85) פ"ד ה"ו.

וראה ב'מרכבת המשנה' וב'הר המוריה' למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ט, מה שהביאו מדברי הגמרא בבא-קמא קי, א. (74) כן כתב רבינו בפ"ז מהל' קרבן פסח ה"ו, לענין רוב הקהל. וזה לשונו: "כיצד משערים הפסח, לידע אם רוב הקהל טמאים או טהורים, אין משערין בכל האוכלין וכו' אלא משערין בכל הננסים לעזרה, ועד שהם מבחוץ (= לעזרה) וכו' משערין אותן" ומקור דבריו שם הוא מדברי ה'ירושלמי' (פסחים פ"ז ה"ו). עיי"ש הערה כה. ומדובר באופן שאי-אפשר לעשות את הקרבן על-ידי מיעוט הטהרים בלבד, שמכיון שהוא נעשה גם על-ידי הרוב הטמא, מותרים גם המיעוט לעשות בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק, ראה למעלה הי"ב.

יח. ועוד אחרת היתה שם באותה השנה: שעבר חזקיהו המלך את השנה ביום שלשים של אדר, שראוי להיות ראש החדש ניסן, ועשה אותו החדש אדר שני. ולא הודו לו חכמים⁸⁶, שאין מעברין ביום זה, כמו שבארנו בקדוש החדש⁸⁷. ומפני דברים אלו שעשה שלא פהלכה נאמר: פי אכלו את הפסח בלא ככתוב⁸⁸. ובקש רחמים על עצמו ועל החכמים⁸⁹ שהספימו על מעשיו. שנאמר: פי התפלל יחזקיהו עליהם לאמר ה' הטוב יכפר בעד. ונאמר: וישמע ה' אל יחזקיהו וירפא את העם - שנרצה קרבנם.

טו. ומפני מה מחזירין על הטהור מבית אב אחר? מפני שהטמאה לא התרה בצבור, אלא באסורה עומדת, ודחיה היא עתה מפני הדק⁷⁵, ואין דוחין כל דבר הנדחה אלא במקום שאי אפשר. ומפני זה צריכה ציין לרצות עליה⁷⁶.

(75) כרב ששת, יומא שם. (76) ראה יומא ז, א. וראה למעלה ה"ז.

טז. ומנין שטמאת מת דחיה בצבור⁷⁷? שנאמר: ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. כך למדו מפי השמועה⁷⁸, שאנשים יחידים הם שידחו לפסח שני אם היו טמאים; אבל צבור שהיו טמאי מת - אינן נדחין⁷⁹, אלא הטמאה תדחה ויעשו פסח בטמאה. והוא הדין לכל קרבן שקבוע לו זמן בפסח, שהוא דוחה את הטמאה⁸⁰.

(77) כלומר, מדוע נבדלה טומאת המת שנדחית בציבור, מיתר הטומאות שאינן נדחות בציבור, ראה למעלה ה"ט והי"ב. (78) פסחים טז, א. ו'ספרי' פרשת בעלולתך. (79) ראה בהל' קרבן פסח שם ה"א. (80) שנאמר בהם (במדבר כט, ט) "אלה תעשו לה' במועדיכם" - במועדיכם אפילו בטומאה (פסחים עז). וראה למעלה ה"ט.

יז. והרי הדבר מפורש בפתובים⁸¹. שנאמר שם: פי רבת בקהל אשר לא התקדשו, והלויים על שחיטת הפסחים לכל לא טהור [להקדיש לה]. פי מבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא הטהרו⁸². ומהו זה שנאמר: פי אכלו את הפסח בלא ככתוב? מפני שעברו אותה השנה מפני הטמאה⁸³. שנאמר: ויועץ המלך ושריו וכל הקהל בירושלם לעשות הפסח בחדש השני⁸⁴. פי לא יכלו לעשותו בעת ההיא, פי הפהנים לא התקדשו למדי. וכבר בארנו בקדוש החדש⁸⁵, שאין מעברין את השנה לכתחלה מפני הטמאה.

(81) כי קרבן קבוע דוחה את הטומאה. (82) וכתוב (שם, טו) "וישחטו הפסח וגו'". הרי שעשו אותו בטומאה.

~ יום רביעי כ"ד מנחם-אב ~

פרק חמישי

(1) תתבאר בו מצות קידוש ידים ורגלים לכהנים לפני עבודתם, ואם צריך לקדש בין עבודה לעבודה.

א. מצות עשה לקדש כהן העובד² ידיו ורגליו: ואחר כך יעבד; שנאמר: ורחצו אהרן ובניו ממנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בירושלמי יומא פרק ג הלכה ג "לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה". (15) בגמרא שם: "ר' יהודה אומר סרך טבילה היא זו כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ויפרוש". וכן כתב רבינו בפרק ב מהלכות עבודת יום הכיפורים הלכה ג.

ה¹⁶. וְכַל הַמְסִיף אֶת רִגְלָיו¹⁷ - טְעוֹן טְבִילָה¹⁸; וְכַל הַמְטִיל מַיִם - טְעוֹן קְדוּשׁ יָדַי וְרַגְלָיִם¹⁹. יֵצֵא²⁰ חוּץ לַחֹמַת הָעֶזְרָה²¹: אִם לְשֹׁהַת בַּחוּץ יֵצֵא - [פְּשָׁחוּזָר טְעוֹן טְבִילָה, וְאִם לְחִזּוֹר מִיָּד יֵצֵא²²] - כְּפִשְׁחוּזָר טְעוֹן קְדוּשׁ יָדַי וְרַגְלָיִם בְּלִבְד. וְאִם לֹא טָבַל וְלֹא קְדָשׁ²³ וְעָבַד, הוֹאִיל וְלֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ וְלֹא הִסִּיף רִגְלָיו וְלֹא הִטִּיל מַיִם - עֲבוּדָתוֹ פְּשָׁרָה²⁴. הוֹצִיא יָדָיו חוּץ לַחֹמַת הָעֶזְרָה - אֵינּוּ צָרִיף לְחִזּוֹר וּלְקַדֵּשׁ.

(16) [סימן ההלכה צריך להיות להלן לפני המלים יצא חוץ, ראה למעלה]. (17) יומא כח. הם נקבים גדולים, ולשון מיסך כמו אילן המיסך על הארץ (נזיר נד:), לפי שהצריך לנקבים גדולים, כורע על ברכיו ומכסה את גופו ואת רגליו, וכן בשאול נאמר (שמואל-א כד, ג) ויבוא שאול להסך את רגליו (רש"י שם). (18) [המדובר בבית כסא קבוע, שאין שם ניצוצות של מי רגלים על רגליו, שאם ישנם ניצוצות, צריך גם קידוש ידים ורגלים]. (19) משום ניצוצות מי רגלים שנפלו על גבי רגליו - צריך לקדש רגליו, ומשום ניצוצות שעל ידיו ששפסף בהן רגליו, צריך לקדש ידיו. (20) [כאן מתחילה הלכה ה]. (21) עזרת ישראל. (22) כל המוקף הוגה על פי הכסף משנה. (23) זה שיצא חוץ לחומת העזרה. (24) כבר כתבנו למעלה שבעיא היא ולא נפשטה, ולפיכך אין לפסול מספק, ראה בכסף משנה.

ו. נְטָמָאוּ יְדָיו²⁵ - מְטָבִילָן²⁶ וְהֵן טְהוֹרוֹת, וְאֵינּוּ צָרִיף לְחִזּוֹר וּלְקַדֵּשׁ. נְטָמָאוּ גּוּפּוֹ בְּאֶכֶילַת אֶכְלִין טְמָאִין אוֹ שְׁתִּית מִשְׁקִין טְמָאִין²⁷ וְטָבַל, אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ צָרִיף הָעֵרֵב שְׁמֵשׁ²⁸ - חִזּוֹר וּמְקַדֵּשׁ אַחַר טְבִילָה²⁹; שֶׁפָּל טוֹבֵל³⁰ מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו וְאַחַר כֵּן עוֹבֵד. וְאִם לֹא קְדָשׁ, הוֹאִיל וְלֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ - לֹא חֲלָל³¹.

(25) בטומאה דרבנן שאינה מטמאה אלא את הידים ולא את הגוף. (26) ראה בחגיגה כ: שבקודש החמירו להטביל. (27) בזבחים שם: "טומאה מהו שתועיל לקידוש ידים ורגלים, תיפוק ליה כיוון שצריך הערב שמש, מסיח דעתו, כגון שנטמא סמוך לשקיעת החמה". ומפני שהוא דבר שאינו שכיח, לכן כתב רבינו שנטמא גופו באוכלין טמאין, שאינו צריך הערב שמש (כסף משנה). ויתר על כן: הרי רבינו סובר ששיעור בין השמשות הוא שלושת רבעי מיל (פרק מהלכות שבת הלכה ד, וכן כתב הבית יוסף אורח חיים סימן רסא בדעת רבינו), אם כן יש כאן היסח הדעת, ולכן כתב רבינו באופן שאינו צריך הערב שמש כלל. (28) מפני שיעיקר טומאות אלו - מדרבנן. (29) שמא הסיח

אֶת יְדָיהֶם וְאֶת רִגְלֵיהֶם. וְכֵהָן שֶׁעָבַד וְלֹא קְדָשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו שְׁחָרִית⁴ - חֵיב מִיתָה⁵ בְּיַד שָׁמַיִם; שְׁנֵאמַר: יִרְחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמְתוּ. וְעֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. בֵּין כֵּהָן גְּדוּל בֵּין כֵּהָן הִדְיוּט⁶.

(2) דקדק רבינו וכתב כהן העובד, להורות לנו ששחיטה שכשירה בזר, אינה צריכה קידוש ידים ורגלים. (3) מן הכיור. (4) ובא למעט קידושי ידים ורגלים של כהן גדול ביום הכיפורים שבין בגדים לבגדים, ראה להלן הלכה ז, שאם לא קידש בין בגד לבגד - עבודתו כשירה. (5) ראה בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג, שמלקות אין כאן. (6) שנאמר (שמות ל, כא) "והייתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם".

ב. וּמַצִּיחַ שֶׁעֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה? שְׁנֵאמַר: חֲקַת⁷ עוֹלָם לֹא יוֹלָדוּ, וּבְכַגְדֵי פְהֵגָה הוּא אוֹמֵר: חֲקַת עוֹלָם; מַה מְחַסֵּר בְּגָדִים מְחַלֵּל עֲבוּדָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוּ, אָף מִי שֶׁלֹּא רָחַץ יָדָיו וְרַגְלָיו מְחַלֵּל עֲבוּדָה.

(7) צריך להיות: חק.

ג. אֵין הַפְּהֵן צָרִיף לְקַדֵּשׁ בֵּין כָּל עֲבוּדָה וְעֲבוּדָה, אֲלֵא פַעַם אַחַת מְקַדֵּשׁ בְּכֶנֶר וְעוֹבֵד וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ וְכַל הַלֵּילָה⁸. וְהוּא שֶׁלֹּא יֵצֵא מִן הַמְּקַדֵּשׁ⁹, וְלֹא יֵישֵׁן, וְלֹא יִטִּיל מַיִם, וְלֹא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ¹⁰. וְאִם עָשָׂה אַחַד מֵאַרְבַּעֶתָן - צָרִיף לְחִזּוֹר וּלְקַדֵּשׁ¹¹.

(8) אבל למחר צריך לחזור ולקדש. (9) היינו יציאת כל גופו מן העזרה. והיא בעיא שלא נפשטה, שמא על ידי זה שיצא מן הקודש הסיח דעתו. (10) דין היסח הדעת מבואר בגמרא הנ"ל, ומזה למד רבינו גם לשינה שחתם ישן מסיח דעתו (כסף משנה). ובירושלמי יומא פרק ג הלכה ב: "ישן טעון טבילה נתנמנם טעון קידוש ידים ורגלים". (11) ואם לא קידש ועבר עבודתו פסולה. חוץ מהיוצא מהמקדש שאינו צריך לחזור ולקדש אלא מספק. ולפיכך אם עבר - עבודתו כשרה.

ד. יֵצֵא מִן הַמְּקַדֵּשׁ וְחִזּוֹר וְעָבַד וְלֹא קְדָשׁ, אִם לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ - עֲבוּדָתוֹ פְּשָׁרָה¹². וְזֶה הַפְּלֵל הִיָּה בְּמְקַדֵּשׁ¹³: אֵין אָדָם נִכְנָס לְעֶזְרָה לְעֲבוּדָה¹⁴, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא טְהוֹר, עַד שֶׁהוּא טוֹבֵל¹⁵.

(12) ראה למעלה הלכה ג. שבעיא היא בזבחים שם ולא נפשטה, ולפיכך פסק רבינו שבדיעבד עבודתו כשרה (כסף משנה). (13) [ביומא כח. - ל. במשנה: "זה הכלל היה במקדש, כל המיסך את רגליו טעון טבילה וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים ואין (כן הוא בשינויי נוסחאות במשניות שם) אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול". ונראה מדברי רבינו שגם ואין אדם נכנס לעזרה וכו' הוא מאותו הכלל שהיה במקדש. ולפי זה נראה שהתחלת הלכה ה אינה מהמלים "וכל המסוך", אלא להלן מהמלים "יצא חוץ"]. (14) רש"י ותוספות שם כתבו שלעבודה לאו דווקא. וכן מוכח שם בגמרא. וכן הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

38) בזבחים כב. אמרו: ירחצו לרבות כלי שרת. כלומר, נאמר בתורה (שמות מ, לב) "ובקרבתם אל המזבח ירחצו", ומיותר הוא שהרי כבר נאמר למעלה (שם, לא) "ורחצו ממנו", וסמוך לו "בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח" (רש"י שם). 39) "ורחצו" ממנו, למעוטי כלי חול". 40) שצריך לקדש בפנים, שהרי הוקבע לו מקום, שנאמר "וישם את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה". 41) בזבחים כא. היא בעיא שלא נפשטה "ממנו אמר רחמנא ולא בתוכו, או דילמא אפילו מתוכו". ומכיוון שלא נפשטה, לא יקדש לכתחילה אלא ממנו, ואם קידש בתוכו ועבד מספק אינו מחלל עבודה מספק (כסף משנה וראה למעלה הלכה ה).

יא. הטביל ידיו ורגליו במי מקוה, אפלו במעין⁴² - אין זה קדוש פלל, עד שירחץ בכלי. ובכל כלי הקדש מקדשין⁴³, בין שיש בהן רביעית בין שאין בהן רביעית.

42) בזבחים כ: "טבל במי מערה (שהן כשרים לטבילה והוא הדין למים חיים, אלא שרוב טבילות, במים מכונסים - רש"י) ועבד עבודתו פסולה". 43) כן הוא שם כא: "בכל הכלים מקדשים בין שיש בהם רביעית בין שאין בהם רביעית" וביארו בגמרא שם שהמדובר בקודה מתוכו, היינו שנוטל מן הכיור שיש בו כדי לקדש ממנו ארבעה כהנים, ומקדש כיוון שבא מכלי גדול, שאם לא כן, אין מקדשים ממנו, שלא יהא כלי שרת אחר עדיף מהכיור עצמו.

יב. כל המימות פשרים לקדוש, בין מים חיים בין מי מקוה; ובלבד שלא ישפנה מראיהן, אלא יהיו במים הפשרים לטבילה. טיט הנרוק⁴⁴ שפפרה שוחה ושוחה ממנו⁴⁵ - משלים למי פיור. זה הפלל: כל המשלים למי מקוה - משלים למי פיור.

44) שהוא דק שראוי להוריקו מכלי אל כלי. 45) שאינו עב. והפרה שותה ממנו וכשר להשלים למקוה.

יג. כמה מים צריכין להיות בפיור? אין פחות מקדי לקדש ממנו ארבעה כהנים. שנאמר: אהרן ובניו. והיו אלעזר והיו אלקעזר ואיתמר, ופינחס עמיהם - הרי ארבעה⁴⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כמה מים צריכין להיות בפיור? אין פחות מקדי לקדש ממנו ארבעה כהנים. שנאמר: אהרן ובניו. והיו אלעזר ואיתמר, ופינחס עמיהם - הרי ארבעה."

ומה שלא מנה גם את נרב ואביהוא, בפשטות הוא מפני שלא שימשו אלא בימי המילואים עד ליום שמיני למילואים ואח"כ נשאר רק אלעזר, איתמר ופנחס. אמנם כל זה הוא רק למאן-דאמר שפנחס היה כהן מתולדתו שהי' "בן אלעזר בן אהרן הכהן" - אבל לדעה ש"לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי", הרי מעשה זמרי

דעתו, מאחר שעכשיו אינו ראוי לעבודה. 30) [כלומר, טבילה הצריכה הערב שמש שבוה ודאי צריך קידוש ידים ורגלים, ראה בלשון הגמרא בזבחים כ: ונראה שהמסין רגליו אף על פי שצריך טבילה (למעלה בהלכה הקודמת) - אם לא היה חשש של ניצוצות על גבי רגליו (ראה למעלה הלכה ד-ה) אינו צריך קידוש ידים ורגלים, כיוון שטבילה זו אינה מחמת טומאה]. 31) בעיא ולא נפשטה היא בזבחים שם, ומספק אין פוסלין עבודתו (כסף משנה). ונראה שזה מוסב גם על כל טובל (שצריך הערב שמש) הצריך קידוש ידים ורגלים, לפי שאין כאן היסח הדעת ממש, אלא דין של היסח דעת כיון שנפסל אז מעבודה].

ז. פהן גדול שלא טבל ולא קדש ידיו ורגליו בין בגדים לבגדים³² ובין עבודה לעבודה³³ ביום הפפורים ועבד - עבודתו פשרה³⁴. הואיל ואותן הטבילות והקדושים אינן שוים באהרן ובניו, ונאמר: ורחצו אהרן ובניו ממנו - דבר השוה בכל הכהנים מעפב, שהוא קדוש ראשון.

32) הם חמשת הקידושים שמקדש כשפושט בגדי לכן ובגדי זהב]. 33) הם חמשת הקידושים שמקדש בלבישת בגדי זהב לעבודות חוץ, ובגדי הלבן לעבודות פנים]. 34) אבל עבר בעשה.

ח. קדש ידיו היום - צריך לחזור ולקדש למחר, אף על פי שלא ישן כל הלילה; שהימים נפסלות בלינה. קדש בלינה והקטיר החלבים כל הלילה - צריך לחזור ולקדש³⁵ ביום לעבודת היום.

35) כדעת רבי בשתי ברייתות בזבחים שם: "קידש ידיו ורגליו וכו' בלינה צריך לקדש ביום. היה עומד ומקריב על גבי מזבח כל הלילה, לאורה טעון קידוש ידים ורגלים".

ט. קדש ידיו ורגליו לתרומת הדשן, אף על פי שהוא מקדש קדם שפעלה השמש - אינו צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום³⁶; שהרי בתחלת עבודה קדש³⁷.

36) כלומר, אחר הנץ החמה. 37) שזו תחילת עבודת היום היא. זבחים שם דברי רבא על המימרא הנ"ל של ר' יוחנן. ומכאן שלולא הסברא הנ"ל היה הנץ החמה פוסל בלינה. וראה להלן פרק ב מהלכת תמידין ומוספין הלכה יב, שהוכחנו מהסוגיא הנ"ל שתרומת הדשן הייתה אחרי עלות השחר].

י. מצוה לקדש ממי הפיור. ואם קדש מאחד מקלי השרת - הרי זה פשרה³⁸. אבל כלי החל אינם מקדשין³⁹. קדש בכלי שרת פחוץ⁴⁰ או בכלי חל בפנים ועבד - עבודתו פסולה. ואין מקדשין בתוף הפיור או בתוף כלי השרת, אלא מהן; שנאמר: ורחצו אהרן ובניו ממנו - ולא בתוכו⁴¹. ואם קדש בתוכו ועבד - לא חלל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או פְּהֶמָה או על רגְלֵי חֲבֵרָה⁵³ - פְּסוּלָהּ. וְכֵן אִם הָיָה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּין יָדוֹ וּבֵין הַפְּלִי⁵⁴ שְׁעוֹבֵד בוֹ - פְּסָל.

50) שם כג: אמרו: "אמר קרא לעמוד לשרת - לעמידה בחרתי ולא לשיבחה". 51) שצריך לעמוד, וגם על הרצפה שלא תהיה שום חציצה, בין רגליו לבין הרצפה. 52) שם כד. אמרו: "הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשין, מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ כו' אף רצפה לא יהא דבר חוצץ". כי "העזרה תקדש הנכנס בתוכה כמו שמקדשין כלי שרת הדבר הנכנס בהן". 53) ואף על פי שמין במינו אינו חוצץ - בעמידה על גבי רגל חבירו, שאין דרכו בכך, גם מין במינו חוצץ. 54) שם "כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו (=בין הכהן) לבין כלי שרת", שנאמר (ויקרא ד, ה) "ולקח הכהן" - שתהא לקיחה בעצמו של כהן.

יח. וְאֵין עֲבֹדָה אֶלָּא בְּמִינָהּ⁵⁵. וְאִם עֲבָד בְּשִׂמְאֵל - פְּסוּלָהּ, וְאִינוּ לֹקְחָהּ⁵⁶. רָגְלוֹ אַחַת עַל הַפְּלִי וְרָגְלוֹ אַחַת עַל הָרִצְפָּה, רָגְלוֹ אַחַת עַל הָאֶבֶן וְרָגְלוֹ אַחַת עַל הָרִצְפָּה⁵⁷ - רואין: כֹּל שֶׁאֵלוֹ יִנְטָל הַפְּלִי אוֹ הָאֶבֶן יְכוֹל לְעַמֵּד עַל רָגְלוֹ אַחַת - עֲבֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה⁵⁸, וְאִם לֹאוּ - עֲבֹדָתוֹ פְּסוּלָהּ. קָבַל בְּמִינָהּ וּשְׂמָאל מְסִיעָתוֹ - עֲבֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה, שֶׁהִמְסִיעַ אֵין מְשַׁגְּיחִין עָלָיו.

55) שם. למדו כן ממה שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן", וכל מקום שנאמר אצבע אינו אלא בימין, שנאמר (שם יד, טז) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית" (שם כד:), מכאן שכל לקיחה וכל נתנה בימין דווקא. 56) כיוון שאין בזה אזהרה מפורשת בתורה. 57) נוסף על פי הכסף משנה. וכן הוא בברייתא שם. ואף על פי שהאבן הוא מין במינו עם הרצפה, כיוון שאינו מבטלו משום שנתקל בה, הרי הוא חוצץ. 58) שמסייע אין בו ממש.

יט. נִתְּנָדָה אֶבֶן מֵאֲבָנֵי הָעֶזְרָה⁵⁹ - לֹא יַעֲמֵד עָלֶיהָ בְּשַׁעַת עֲבֹדָה עַד שֶׁתִּחַבֵּר בְּאֶרֶץ. וְאִם עֲבָד - עֲבֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה, הוֹאֵיל וּבְמִקוּמָה עוֹמְדָת.

59) בזבחים שם "בעי רבי אמי נדלדלה האבן ועמד עליה מהו, היכא דאין דעתו לחברה לא תיבעי לך דוודאי חייצא, כי תיבעי לך דדעתו לחברה, מאי, כיוון דדעתו לחברה כמה דמחברה דמייא, או דילמא השתא מיהא הא תלישא"? ומסתימת דברי רבינו נראה שאפילו אם אין דעתו לחברה, אין זו חציצה בדיעבד, משום שלפי דעת רבה זוטי (שם) לא הסתפק רבי אמי בנדלדלה האבן, אלא בנעקרה האבן, ונראה מזה כי בנדלדלה לעולם אינה חציצה. אף על פי שאין דעתו לחברה, ולא הכריע רבינו בין שתי הלשונויות הללו, ולכן פסק שלכתחילה לא יעמוד, ואם עמד כשר, כדרכו בכל הספקות.

פָּרָק שְׁשִׁי

1) יתבאר בו איסור עבודה בבית המקדש לכהן בעל מום, ומום הוא מום עובר. ומה הוא מום קבוע.

א. כֹּל כֹּהֵן שֵׁשׁ בוֹ מוֹם, בֵּין מוֹם קְבֻעַ בֵּין מוֹם

היה בשנת הארבעים, ונמצא שכל שלושים ותשע שנים היו רק שלושה כהנים. וא"כ, מדוע היו צריכים מים כדי לרחוץ מהם ארבעה כהנים. ואין לומר שלמ"ד זה אין צריך אלא מים כדי לקדש שלושה כהנים, כי אז הוא פלוגתא במציאות שפליגי בגודלו של הכיור. על כן צריך לומר שגם למ"ד "לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרו" היו במקדש מים לקדש ארבעה כהנים, אלא שלשיטתו, הלימוד אינו מהפסוק "אהרן ובניו" (היינו אלעזר ואיתמר ופינחס עמהם) - שהרי לשיטתו לא נתכהן פינחס עדיין), כי אם מפסוק אחר.

(יין מלכות, ספר עבודה, סימן כט מתוך רמב"ם "פרס המלך")

46) בגמרא שם הביאו הפסוק "ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו" שבשמות מ, לב, ורבינו הביא פסוק אחר בשמות ל, יט, שלא נאמר בו אלא אהרן ובניו, ולפיכך הוצרך לכלול את פינחס עמהם כדי שיהיו ארבעה. אבל הדבר קשה, שהרי בזמן שנאמרה פרשה זו (בשמות שם) עדיין היו נדב ואביהו בחיים, ואם כן למה לא יצטרכו מים כדי לקדש חמשה או ששה כהנים?

יד. מִי כְּיֹדֵן נִפְסָלִין בְּלִינָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְכִיצַד הָיָה עוֹשִׂין? מְשַׁקְעִים אוֹתוֹ בְּמֵי מְקוּנָה אוֹ בְּמַעֲיָן וּלְמַחַר מַעֲלִין אוֹתוֹ, אוֹ מְמַלְאִין אוֹתוֹ בְּכֹל יוֹם בְּבִקְרָה.

טו. הַיֵּם שְׁעָשָׂה שְׁלֵמָה - בְּמִקְוֵה הָיָה⁴⁷, מִפְּנֵי שְׂאֵמָה שֶׁל מַיִם הַיְתָה עוֹבְרָת בְּתוֹכוֹ מַעֲיָן עֵיטָם, לְפִיכָף לֹא הָיָה מֵימָיו נִפְסָלִין בְּלִינָה כְּמֵי הַכִּיּוֹר, וּמִמֶּנּוּ הָיָה מְמַלְאִין הַכִּיּוֹר.

47) בירושלמי יומא פרק ג הלכה ח: "והים לרחצה לכהנים בו (דברי הימים-ב ד, ו) ולא כלי הוא? אמת המים מושכת לו מעיטם".

טז. כִּיצַד מַצּוֹת קָדוֹשׁ? מַנִּיחִין יָדוֹ הַיְמָנִית עַל גְּבִי רָגְלוֹ הַיְמָנִית, וְיָדוֹ הַשְּׂמָאלִית עַל גְּבִי רָגְלוֹ הַשְּׂמָאלִית, וְשׂוֹחָה וּמְקַדֵּשׁ. וְכֹל הַחוֹצֵץ בְּטַבִּילָה - חוֹצֵץ בְּקָדוֹשׁ יָדִים⁴⁸. וְאִינוּ מְקַדֵּשׁ כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּעֹבֵדָה⁴⁹, וְאֵין עֲבֹדָה אֶלָּא מְעַמֵּד, שְׁנֵאמַר: לְעַמֵּד לְשֶׁרֶת.

48) בחולין קו: "דבר שחוצץ בטבילה בנוף חוצץ בנטילת ידים ובקידוש ידים ורגלים במקדש". 49) בזבחים שם: "אמר קרא לשרת" (או בגשתם אל המזבח לשרת, הרי הוקש קידוש לשרת - רש"י).

יז. וְכֹל הָעוֹבֵד וְהוּא יוֹשֵׁב⁵⁰ - חָלָל, וְעֲבֹדָתוֹ פְּסוּלָהּ. וְאִינוּ לֹקְחָהּ, מִפְּנֵי שֶׁאֲזַהְרָה שְׁלוֹ מִכְּלָל עֲשֵׂה הִיא. וְכֵן כֹּל הָעוֹסֵק בְּעֲבֹדָה מְעֹבְדָת הַמְּקַדֵּשׁ - צָרִיף שְׂפִיחָה עוֹמֵד עַל הָרִצְפָּה⁵¹. וְאִם הָיָה דָּבָר חוֹצֵץ⁵² בֵּינוֹ וּבֵין הַקְּרָקַע, כְּגוֹן שֶׁעַמֵּד עַל גְּבִי פְּלִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא מדרבנן. וראה במגילת אסתר שם. (5) מן המזבח ולפנים, כנ"ל. אבל בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד (אות כח) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, וצריך עיון (כסף משנה). וסתירה כזו ישנה גם בדין שתוי יין, שלמעלה פ"א הלכה א"טו כתב שאם נכנס מן המזבח ולפנים לוקה, ואילו בהלכות סנהדרין שם (אות כט) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, ועיין במעשה רוקח. (6) זבחים טז: (7) נוסף למה שלוקה על הכניסה למזבח. (8) כלומר, אף-על-פי שבפסוק שם לא נאמר אלא "להקריב לחם אלקיו" דהיינו קרבן תמיד, שהוא קרוי לחם, שנאמר בו (במדבר כח, ב) "את קרבני לחמי לאשי" - למדו בספרא (שם הלכות ג"ד) מריבוי הפסוקים גם לכל יתר הקרבנות (כסף משנה).

ב. וכן בעל מום עובר שעבד - פסל, ולוקה⁹. שְׁנֵאמַר: כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרַב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ, שֶׁזוֹ אֲזִהְרָה לְבַעַל מוּם עוֹבֵר. וְאֵין בְּעַלֵּי מוּמִין שְׁעִבְדוּ בְּמִיתָה, אֲלֵא בְּמַלְקוֹת בְּלִבְדוּ¹⁰.

(9) בכורות שם, וספרא שם (הלכה ה). (10) כחכמים, ולא כרבי (סנהדרין פג. פד.).

ג. כָּל הַמוּמִין פֶּלֶן, אֶחָד שֶׁהָיוּ בּוֹ מִתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ וְאֶחָד שֶׁנִּזְלְדוּ בּוֹ אַחַר¹¹, בֵּין עוֹבְרִין בֵּין שְׂאִינָן עוֹבְרִין - הָרִי זֶה פְּסוּל עַד שְׁיַעֲבֹרוּ¹².

(11) ספרא שם הלכה ג: "אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מניין, תלמוד-לומר אשר יהיה בו מום". (12) במומים עוברים.

ד. מוּם קְבֹועַ - כְּגוֹן שְׁבֵר רֶגֶל אוֹ שְׁבֵר יָד¹³; וּמוּם עוֹבֵר¹⁴ - כְּגוֹן גְּרִב¹⁵ אוֹ לְפֶת, וְהָיָא הַתְּזִיזִית¹⁶. וְלֹא הַמוּמִין הַפְּתוּבִין בְּתוֹרָה בְּלִבְדוּ¹⁷ הֵן שְׁפּוֹסְלִין בְּכֹהֲנִים, אֲלֵא כָּל הַמוּמִין הַנִּזְרָאִין בְּגוֹף¹⁸; שְׁנֵאמַר: כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוּם - מְכַל מְקוּם. וְאֵלוּ הַפְּתוּבִים בְּתוֹרָה דְּגָמָא הֵן.

(13) מפורש בויקרא כא, יט. (14) מפורש בתורה שם, כ. (15) לח, ראה להלן פ"ז הלכה י, ופ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ז. (16) שאינה מצרית, ראה שם ושם. (17) ספרא שם פרק ג הלכה א: "אין לי אלא את אלו בלבד, מניין לרבות שאר המומים, תלמוד-לומר מום מום ריבה". (18) ראה להלן הלכה ז.

ה. שְׁלִשָּׁה מִיַּגֵּי מוּמִין הֵם: וַיֵּשׁ מוּמִין¹⁹ שֶׁהֵן פּוֹסְלִין הַפֶּהָן מְלַעֲבַד וְהַבְּהֵמָה מְלַקְרַב. [וַיֵּשׁ מוּמִין שְׁפּוֹסְלִין בְּאָדָם בְּלִבְדוּ מְלַעֲבַד.]²⁰ וַיֵּשׁ מוּמִין שְׂאִין פּוֹסְלִין, אֲבָל מִפְּנֵי מְרִאִית הָעֵינַן אָמְרוּ: שֶׁכָּל פֶּהָן שִׁישׁ בּוֹ אֶחָד מֵהֵן - אֵינּוּ עוֹבֵר.

(19) בכורות מג. (20) בכורות שם במשנה. ואף-על-פי שאינם מום גמור ואינם מחללים עבודתם, כדלהלן. ולמדו זאת בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא כא, כא) "כל איש

עוֹבֵר², לֹא יִכְנַס לְמִקְדָּשׁ מִן הַמִּזְבֵּחַ³ וְלִפְנֵים⁴; שְׁנֵאמַר: אֵל הַפְּרִכָּת לֹא יָבֵא וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ. וְאִם עֹבֵר וְנִכְנַס⁵ - לֹאֲקָה, אִף עַל פִּי שְׁלֵא עֹבֵד. וְאִם עֹבֵד בְּמִקְדָּשׁ - פְּסוּל⁶ וְחִלּוֹל עֹבֵדָה, וְלֹאֲקָה אִף עַל הָעֹבֵדָה⁷. שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוּם לֹא יִקְרַב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ, שְׂאִזְהָרָה זֶה שְׁלֵא יִקְרַב לְעֹבֵדָה⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כָּל פֶּהָן שִׁישׁ בּוֹ מוּם, בֵּין מוּם קְבֹועַ בֵּין מוּם עוֹבֵר, לֹא יִכְנַס לְמִקְדָּשׁ. . . וְאִם עֹבֵר וְנִכְנַס - לֹאֲקָה כו'".

היינו, שכשם שהקרבנות צריכים להיות "תמימים" ומובחרין", כך גם הכהן המקריב צריך להיות "תמים". עבודת הקרבנות שייכת גם בזמן הזה בעבודת התפילה, שהרי "תפילות כנגד תמידים תקנום", ו"עבודה שבלב זו תפילה", ונעשית על ידי כל אחד ואחד מישראל, שהרי היא "מצות-עשה". . . שיהא אדם שואל צרכיו שהוא צריך להם כו'", ובוודאי שהקב"ה ממלא בקשתו של כל יהודי בכל המצטרך לו, ועאכו"כ כשתפילתו היא באופן של יגיעה. ומובן שגם הדין שכהן צריך להיות תמים, ישנו גם בזמן הזה שצריך המתפלל להיות במצב של "תמים" על ידי קיום כל רמ"ח מצוות-עשה ושמירת שס"ה מצוות לא-תעשה.

(יין מלכות, ספר עבודה, סימן ל מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(2) בכורות מג. במשנה: "מומין אלו, בין קבועין בין עוברין, פוסלין באדם" (פוסלין כהן לעבודה - רש"י). ובספרא פ' אמור פרשה ג הלכה ה: "אין לי אלא בעל מום קבוע. בעל מום עובר, מניין? תלמוד-לומר כל איש אשר בו מום". פירוש: לפני כן (ויקרא כא, יז) נאמר "אשר יהיה בו מום לא יקרב", שמשמעו: יהיה בו מום לעולם, כלומר, מום קבוע. ולכן מביא הפסוק השני (שם, כא) "אשר בו מום", ולא נאמר "אשר יהיה" לרבות מום עובר (התורה והמצוה). (3) גם בספר המצוות שם, כתב רבינו "המזבח ובין האולם ולמזבח והאולם וההיכל", וכן מוכח מלשון הפסוק "ואל המזבח לא יגש". ואילו מפשטות לשון המשנה (כלים שם) נראה שאינם אסורים אלא בין האולם למזבח. וראה במשנה-למלך, ולמעלה פ"א הלכה א והלכה טו. ואף-על-פי שברין זה של כניסה בלי עבודה, לא מצאנו לימוד מיוחד לרבות גם בעל מום עובר - סובר רבינו שאין לחלק בין איסור זה לאיסור עבודה. (4) בכלים פ"א משנה ט: "בין האולם ולמזבח וכו' שאין בעלי מומין וכו' נכנסים לשם". ודעת רבינו, וזהו איסור תורה. וכן הוא בימא מד: שמעלות אלו של מסכת כלים הן מדאורייתא, וכן כתב רבינו בספר המצוות לא-תעשה סט. והרמב"ן שם הקשה על זה, ממה שהתירו (סוכה מד). לכהנים בעלי מום להכנס בין האולם ולמזבח כדי לקיים מצות ערבה, הרי שאין איסורו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא - מחלל עבודה, ולדעת רבינו-תם (תוספות שם כב: ד"ה ערל) אין הדברים אמורים אלא במומר לערלה, אבל מי שמתו אחיו מחמת מילה, שאנוס הוא, אינו מחלל עבודה. (30) כן הוא בסנהדרין פג. שערל אינו במיתה אלא באזהרה.

ט. פהין³¹ שְׁהִיָּה נוֹשֵׂא נְשִׁים בְּעִבְרָה - אֵינוֹ עוֹבֵד, עַד שְׂנִידִירוֹהוּ בֵּית דִּין עַל דַּעַת רַבִּים³², פְּדִי שְׂלֵא יִהְיֶה לוֹ הַפְּרָה, שְׂלֵא יוֹסִיף לַחֲטֹא; וְעוֹבֵד יוֹרֵד וּמְגַרְשׁ³³. וְכֵן אִם הָיָה מְטַמֵּא לְמֵתִים - פְּסוּל, עַד שְׂיִקְבַּל עָלָיו בְּבֵית דִּין שְׂלֵא יִטְמֵא³⁴. וְאִם עֶבֶר וְעַבֵּד קָרַם שְׂנִידִיר אוֹ שְׂיִקְבַּל, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא נְשׂוּי בְּעִבְרָה - לֹא חָלַל עֲבוּדָה³⁵.

(31) בכורות מה: במשנה. (32) שאין לו התרה (פ"ו מהלכות שבועות הלכה ח). שאם לא כן, יש חשש שילך לחכם ויתיר לו נדרו, שהרי רבינו לא הביא במפורש שצריך לפרט את הנדר, והסיבה שבשבילה נדר (ראה יורה-דעה סימן רכח סעיף יד), אלא כתב "שיאמר אני נשבעתי על כך וכך, ונחמתי" (שם הלכה ה) וכן דעת התוספות בערכין כג. ד"ה מר. ועיין רש"י לבכורות שם. (33) ברייתא שם. (34) בנושא נשים בעבירה, מדירים אותו על דעת רבים, ולא הסתפקו בקבלה בלבד, משום שנושא נשים בעבירה יצרו תוקפו (גמרא שם מו.). (35) שאף חלל שעבד, עבודתו כשרה, כדלהלן הלכה י, וראה במאירי לגיטין לה:

י. פהין שְׂעֵבֵד וְנִבְדַק וְנִמְצָא חָלַל - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה³⁶ לְשֶׁעֵבֵר, וְאֵינוֹ עוֹבֵד לְהַפֵּא. וְאִם עֶבֶד - לֹא חָלַל³⁷; שְׂנֵאָמַר: בְּרַף יֵי חִילוֹ וּפְעַל יְדִיר תְּרַצָּה - אָף חָלִין³⁸ שְׂבוֹ תְּרַצָּה³⁹.

(36) כרבי יהושע בתרומות פ"ח משנה א, והובאה בקידושין סו: (37) משמע שאף אם עבד לאחר שנודע, גם כן לא חילל, שכיון שאמרו "אף חולין (=חללים) שבו תרצה", אין לחלק בין לפני שנודע לבין לאחר שנודע (כסף משנה). וכן כתב המאירי בקידושין שם. ויסודו מהירושלמי (תרומות שם הלכה א) שאמרו, שאם נודע בשעה שקבל הדם מותר לגמור ולזרוק, וכן בנודע לו בשעת קמיצה, מותר לגמור ולהקטיר (יריעות שלמה). (וכן בדין: שרק אם נאמר בנידון זה "מתה כהונה", כלומר, לאחר שנמצא חלל הוא כאילו מת, ואינו בטל למפרע (ראה מכות יא:)) - אז יש מקום לחלק בין לפני הידיעה לבין לאחר הידיעה, אבל לפי מה שאמרו במסקנא (שם יג.) ש"בטלה כהונה", כלומר, נתגלה הדבר למפרע כי לא היה כהן (רש"י שם), וכן פסק רבינו בפ"ו מהלכות רוצח הלכה יב - לפי זה, אין מקום לחלק בין לפני הידיעה לבין לאחריה. אבל דעת התוספות אינה כן, ראה בכתובות כג. ד"ה עדי, ובקידושין יב: ד"ה ועל, ועיין רש"י שם. (38) כלומר, חללים (רש"י בקידושין שם). (39) קידושין שם.

יא. בֵּית דִּין הַגְּדוֹל⁴⁰ הָיוּ יוֹשְׁבֵינִי בְּלִשְׁנֵי הַגְּזִית⁴¹, וְעָקַר מֵעֲשֵׂיהֶם⁴² הַתְּדִיר - שְׁהִיֹּו יוֹשְׁבֵינִי וְדָנִין אֶת

אשר בו מום מזרע אהרן" - "איש ששה בורעו של אהרן (= שאינו משונה משאר בני אדם) אינו נפסל אלא במום, אבל מי שאינו שוה בורעו של אהרן (כגון אלו שנמנו במשנה שם, ולהלן פ"ח), אף-על-פי שאין זה מום גמור - נפסלים הם לכתחילה, וראה להלן.

ו. פֶּל מִי שֵׁשׁ בּוֹ מוֹם²¹ שְׁפוֹסֵל בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה וְעַבֵּד, בֵּין בְּשׂוֹגְגָה²² בֵּין בְּמִזִּיד - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. וְאִם הָיָה מְזִיד - לֹאֲקָה. וְכָל מִי שֵׁשׁ בּוֹ מוֹם מִן הַמְּוִמִּין הַמִּיְחַדִּין לְאָדָם וְעַבֵּד, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹאֲקָה²³ - לֹא חָלַל עֲבוּדָתוֹ²⁴. וְאִם הָיָה בּוֹ דָּבָר מְדַבְּרִים שֶׁהֵם מְפַנֵּי מְרֵאִית הָעֵינַן - אֵינוֹ לֹאֲקָה, וְעֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה.

(21) בכורות שם במשנה. (22) שלא ידע שהוא בעל מום, כן הוא בקידושין סו: (23) כן כתב בפירוש המשנה (בכורות פ"ו משנה ג). אבל צריך עיון, שהרי בבכורות מג: אמרו "מאי איכא בין שאינו שוה בורעו של אהרן ומשום מראית העין, איכא בינייהו עשה", שמי שאינו שוה בורעו של אהרן, עובר בעשה - שלא הוה מכלל עשה - עשה (רש"י שם) ועיין במשנה-למלך. (ודברי הר המוריה שכתב לפרש "איכא בינייהו עשה", היינו שבמראית העין יש עשה, ואילו באינו שוה בורעו של אהרן יש לא-תעשה - תמוהים מאד, שאלו שאסורים במראית העין אינם אסורים אלא מדרבנן, ואין בהם עשה). (24) בבכורות שם: "מאי איכא בין מומא (=מום) לשאינו שוה בורעו של אהרן, איכא משום אחולי עבודה. מומא מחלל עבודה, דכתיב (ויקרא שם, כג) מום בו ולא יחלל. שאינו שוה בורעו של אהרן - לא מיחיל (=מחלל) עבודה".

ז. אֵין פּוֹסֵל בְּאָדָם אֶלָּא מוֹמִין שְׂפִגְלוּי²⁵; אֶבֶל מוֹמִין שְׂבַחֲחַל הַגּוֹרֵף, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁטַל פְּלִיתוֹ שֶׁל אָדָם אוֹ טְחוּל שְׂלוֹ אוֹ שְׂנִקְבוֹ מַעֲיִן, אָף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשָׂה טְרִפָּה²⁶ - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה. שְׂנֵאָמַר: שְׂבֵר רָגַל אוֹ שְׂבֵר יָד - מָה אֵלוֹ בְּגָלוּי, אָף כָּל בְּגָלוּי.

(25) תוספתא בכורות פ"ד: "מום בפנים אינו מום, שנאמר עור ופסח, מה עור ופסח המיוחדין, מום שבגלוי וכו'". (26) בכורות מה: במשנה.

ח. הָעֵרְל²⁷ - הָרִי הוּא כְּפֵן נִכְר²⁸, שְׂנֵאָמַר: פֶּל בֶּן נִכְר עֵרְל לֵב וְעֵרְל בְּשׂוֹר²⁹. לְפִיכֵן, עֵרְל שְׂעֵבֵד - חָלַל עֲבוּדָתוֹ וְלֹאֲקָה, פְּזֵר שְׂעֵבֵד; אֶבֶל אֵינוֹ חֵיב מִיתָה³⁰.

(27) זבחים טו: במשנה. (28) "בן נכר האמור בתורה זה העובד אל נכר" (פ"ט מהלכות קרבן פסח הלכה ז). (29) שם כב: "מדברי יחזקאל בן בוזי (יחזקאל מד, ט) למדנו, כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני. ומגן דמחלי עבודה, דכתיב (שם, ז) בהביאכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי לחללו את ביתי". ובביאור ערל, נחלקו רש"י ותוספות שם: לדעת רש"י (שם טו: במשנה) אפילו ערל שמתו אחיו מחמת מילה שאנוס

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חרון אלא בעצם). (7) אף-על-פי שזה לא נשנה שם אלא בנפגם - טעם אחד הוא לכולם כיון שחוזר ומבריא, כנ"ל.

ג. מי שנסדק⁸ סחוס אָזְנוּ בְּכָל שְׁהוּא, אָף עַל פִּי שְׁלֵא חֲסֵר⁹. מִי שֶׁנִּקְבַּח¹⁰ סחוס אָזְנוּ כְּכַרְשִׁינָה¹¹. בֵּין נֶקֶב עֵגֶל בֵּין נֶקֶב אֶרֶץ, אִם מִצְטָרֵף לְכַרְשִׁינָה - הָרִי זֶה מוֹם¹². מִי שֶׁיִּבְשָׁה אָזְנוּ פְּדֵי שֶׁתִּנְקַב וְלֹא תוֹצִיא דָם¹³. מִי שֶׁהִיָּתָה אָזְנוֹ¹⁴ כְּפוּלָה לְשִׁתִּים¹⁵. אֶפֶלּוּ הַגְּדִי, שֶׁדָּרָף אָזְנוֹ לְהִיזֵק נוֹטוֹת וְכַפּוּלוֹת¹⁶. וּבִלְבָד שִׁיחִיו לוֹ שְׁנֵי סַחֲסוֹיִן¹⁷; אֲבָל אִם אֵין לָהּ אֵלָא סַחֲסוֹ אֶחָד וְהָרִי הוּא כְּגוֹף אֶחָד שֶׁנִּקְפַּל - כְּשֵׁר¹⁸.

(8) סדק הוא בלי חסרון (רש"י שם). וראה להלן. (9) במשנה, שם: "נסדקה אע"פ שלא חסרה", ובגמרא (שם לז:): "תנו רבנן, הסדק כל שהוא." (10) (נקב זה הוא בלי חסרון, שאם יש בו חסרון, אין צורך בשיעור כרשינה, שהרי נפגם פסול אפילו בכדי שתחגור בה ציפורן (למעלה ה"ב), וראה להלן). (11) שם במשנה: "ניקבה מלא כרשינה." ובפירוש המשנה: "שיעור גרגר כרשינה." ובגמרא (שם) "מאי כרשינה, אמר רב: שרביא הינדא", "והוא צמח מן הקטניות, הדומה לעדשים והוא מאכל בהמה" (רש"י שם). וראה בפ"ג מהל' עבדים ה"ח, ובהוספה להערה מו שם. (ומה שבנפגם פסול בחגירת הציפורן, שהוא שיעור קטן, היינו משום שיש שם חסרון, אבל ניקב אין בו חסרון, כנ"ל. ומה שפסלו בנסדק בכל שהוא, אף-על-פי שאף הוא אין בו חסרון - מצאנו גם בדיני שופר, שניקב כשר (שו"ע או"ח סי' תקפו ס"ז), ואילו בנסדק לארכו יש פוסלים אפילו בכל שהוא (שם ס"ח), לפי שהנקב אינו הולך ומרחיב. והסדק הולך ומרחיב (ראה במפרשי השו"ע שם), וכאן בנסדק הסחוס, היה ידוע להם שילך ויתרחב יותר ויותר). (12) בבכורות, שם: "בעא מיניה רב הושעיא מרב הונא רבה, כרשינה הנכנסת ויוצאה או כרשינה העומדת, אמר לו זו לא שמעתי, כיוצא בה שמעתי, דתנן השדרה והגולגולת שחסרו כמה וכו' כמלא מקדח וכו'." ומפרש רבינו שזו היתה הבעיה, אם צריך הנקב להיות עגול, שהכרשינה תהיה נכנסת ויוצאת בו, או אפילו אם הוא ארוך הוא מצטרף, ופשט לו מגולגולת ששיעור החסר בו הוא כמלא מקדח, ושם אמרו (חולין מה). שאם "יש בה נקב אחד ארוך, אפילו יש בה נקבים הרבה, מצטרפין למלא מקדח", ומזה למד גם בנידון שלפנינו ש"מלא כרשינה" הוא גם אם הנקב ארוך ('אור שמח'). (13) שם במשנה: "או שיבשה, איזהו יבשה, כל שתינקב ואינה מוציאה טיפת דם. ר"י בן המשולם אומר, יבשה שתהא נפרכת." ופסק רבינו כתנא-קמא, וראה גם בפירוש המשנה. (14) בכורות מ, ב - במשנה. (15) "שיש לו שתי אזנים מצד אחד, אוזן בתוך אוזן" (רש"י שם). (16) ראה שם במשנה: "אוזן הגדי היתה כפולה וכו'." ומפרש רבינו כי נקט התנא גדי לרבותא כי אפילו בגדי, שדרך אזניו להיותן נוטות וכפולות, זה נחשב למום, באם היו לו שני סחוסין. (17) כלומר, שני תנוכים נפרדים. (18) ראה שם במשנה: "אוזן הגדי היתה כפולה, אמרו חכמים: בזמן שהוא עצם אחד מום, ואם אינה עצם אחד

הַפְּהִנָּה, וּבּוֹדֵקִין הַפְּהִנָּים בְּיוֹחֲסִין וּבְמוֹמִין⁴³. כָּל כֹּהֵן שֶׁנִּמְצָא פְּסוּל בְּיַחוּסוֹ - לּוֹבֵשׁ שְׁחוּרִים וּמִתְעַטֵּף שְׁחוּרִים וְיוֹצֵא מִן הָעֶזְרָה; וְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא שְׁלֵם וְכָשֵׁר - לּוֹבֵשׁ לְבָנִים וְנִכְנָס וּמְשַׁמֵּשׂ עִם אֲחֵיו הַפְּהִנָּים.

(40) מדות פ"ה משנה ד. (41) בחצייה של חול, ראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (42) נוסף לתפקידים בשטח ההוראה (סנהדרין פו: במשנה). (43) אותם שעוד לא התחילו בעבודה, או שהתחילו ומצאו בהם ריעותא. אבל אלו שהתחילו בעבודה ולא מצאו בהם ריעותא, אין בודקים אותם (פסחים ג: וראה בפ"כ מהלכות איסורי ביאה הלכה ב).

יב. מִי שֶׁנִּמְצָא כְּשֵׁר בְּיַחוּסוֹ וְנִמְצָא בּוֹ מוֹם - יוֹשֵׁב בְּלִשְׁפַת הָעֵצִים⁴⁴ וּמִתְלַע עֵצִים לְמַעַרְכָּה⁴⁵. וְהוֹלֵךְ בְּקִדְשִׁים⁴⁶ עִם אֲנָשֵׁי בֵּית אָב שְׁלוֹ וְאוֹכֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: לֶחֶם אֱלֹהֵיוּ מִקֹּדֶשׁ הַקִּדְשִׁים וּמִן הַקִּדְשִׁים יֹאכֵל.

(44) מדות פ"ב משנה ה. וראה בפ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ח. (45) ש"כל עץ שנמצא בו תולעת פסול" (הלכות בית הבחירה שם, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ב). (46) וזבחים צח: במשנה, וראה להלן פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יפרש המומים הפוסלים באדם ובבהמה.

א. כָּל הַמוֹמִין הַפּוֹסְלִים בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה - חֲמִשִּׁים². וְזֵהוּ פְּרָטָן:

(2) ראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"א. וראה להלן פ"ח, המומין המיוחדים רק באדם, ובהל' איסורי מזבח שם ה"ב, המומין המיוחדים רק בבהמה. ואף-על-פי שיבלת וחרון לא נכתבו בתורה אצל אדם, ודק ותבלול לא נכתבו בבהמה - למדו (בכורות מג.) זה מזה בגזירה-שוה.

ב. חֲמִשָּׁה בְּאֵזֶן, וְאֵלוּ הֵן: מִי שֶׁנִּפְגַּם³ סַחֲסוֹ אָזְנוֹ⁴ וְכִי פְּדֵי שֶׁתִּחַגַּר הַצִּפּוֹרָן בְּפָגָם⁵. אֲבָל הַעוֹר הַמִּקְּףָה לְסַחֲסוֹ הָאֵזֶן - אֵין בּוֹ מוֹם⁶, בֵּין נֶקֶב בֵּין נִסְדָּק⁷.

(3) פגימה היא כשיש שם חסרון (רש"י שם לז). וראה להלן ה"ג. (4) שם לז, א - במשנה: "על אלו מומין שוחטין את הבכור, נפגמה אזנו מן החסוס". ובמשנה שבמשניות הגירסא "החסוס", וכן הוא ברא"ש, וראה ברש"י וב'תוספות' שם כי הוא תנוך האוזן. (5) שם לז, ב - בגמרא. והיינו "שתעכב בה ציפורן, אם בודקין אותו כבדיקת סכין" (רש"י שם). (6) שם במשנה "אבל לא העזר", ופירש רש"י "דהדר בריא ולא הוי מומא, והאי עזר היינו אליה רכה של אוזן", אבל לדעת רבינו הכוונה לכל העזר המקיף ולא רק לאליה הרכה של האוזן, וראה 'תוספות יום-טוב' כאן. (וראה להלן ה"ד והי"א בדין אין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. אינו מום; שאין מומים בלבו. היתה נקדה שחורה שוקעת בתוך השחור - אף זה נקרא דק. אבל אם היתה צפה, הואיל והיא שחורה בשחור - אינו מום.

25) שנאמר (שם כא, יח) "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב, איש עור וגוו", והיינו שנעקרו עיניו או עין אחת (ראה להלן). וכן מפורש בבכורות מד, א. 26) בבכורות שם: "תנו רבנן, עור בין סומא בשתי עיניו, בין סומא מאחת מעיניו". 27) שלא נעקרו, וישנן במקומן. 28) כלומר, בעיניו, ראה בבכורות לח, ב - במשנה: "חורור והמים הקבועים", וראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח הי"ג "במה יודע שהמים קבועים". 29) זהו "חורור שבמשנה שם חורור והמים הקבועים", ומילת "הקבועים" שבמשנה הנ"ל סובבת גם על חורור וגם על המים. וכן הוא בספרא' שם פ"ג ה"ו "חורור קבוע והמים הקבועים". וראה בהל' איסורי מזבח שם הי"ב, איזהו סנוריים קבועים. 30) ראה במשנה שם לח, א. "הרי בעינו דק תבלול חלזון נחש עצב". ורבינו גרס "עינב" במקום "עצב", וכן הוא במשנה שבמשניות וברע"ב שם. ובספרא' שם הי"ב כת"י רומי (צלום הסמינר בניורק): "חלזון לחש עיניו". ובהגהה על הגליון, הוגה "נחש, עינב". וכן הוא גם ברש"י על התורה (ויקרא כא, כ). 31) שם במשנה "חלזון נחש", ובפירוש המשנה: "וחלזון נחש, שני שמות נגדרים על עיני אחד, הוא שיצמח בעין בשר (מותר) (מיותר) וימשך עד שחופה קצת משחור העין, ושמו המפורסם אצל הרופאים בלשון ערב טפרא". 32) שם במשנה: "איזהו תבלול, לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור", ובפירוש המשנה: "ותבלול הוא הערוב, ונגזר מן בלול, והוא שיתערב הלבן עם השחור וכו', והוא שאם נראה כאילו מן הלבן נכנס שום דבר בשחור העין הרי הוא מום, והוא מה שאמר לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור". 33) ויקרא כא, כ "או גבן או דק או תבלול בעינו". 34) משנה שם: "שחור נכנס בלבן אינו מום". ובגמרא (שם לח): "מתניתין מני רבי יוסי היא, דתניא לבן ונכנס בשחור, שחור ונכנס בלבן, הרי זה מום, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, לבן ונכנס בשחור הרי זה מום, שחור ונכנס בלבן אינו מום, שאין מומין בלבן. אמר רב, מאי טעמא דרבי יוסי, דכתיב (תהלים עג, ז) יצא מחלב עיניו (= יצא רשע לתרבות רעה, מרוב שמן שבעינו, ושומן העין בלבן הוא - רש"י) תרבא דעינא (= חלב העין) איקרי (= הלוּבן), עיניו סתמא - לא איקרי". 35) במשנה שם: "הרי בעינו דק", וכל דברי רבינו מכאן ועד סוף ההלכה הוא בגמרא שם לח, ב. 36) שם כב, כ "או גבן או דק או תבלול".

ו. **שְׁלֵשָׁה בְּחֻטִּים³⁷, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנֶּקֶב חֻטְמוֹ, אֶפְלוֹ מִצַּד אַחַד³⁸. מִי שֶׁנֶּסְדַּק חֻטְמוֹ. מִי שֶׁנֶּפְגַּם³⁹ חֻטְמוֹ.**

37) משנה, שם לט, א. 38) כלומר, דופן אחד של נחיר אחד. שהרי נאמר במשנה "חוטם", ולא חוטמין כברייתא שם, ומכאן שאפילו אם ניקב חוטם אחד, הרי זה מום, וראה להלן ה"ז. ובברייתא שם: "ניקבו חוטמין זה לתוך זה,

(כ"ה ברש"י ובמשנה שבמשניות) אינו מום". ומפרשה רבינו: "בזמן שהוא עצם אחד", היינו שהאוזן הנוסף הוא עצם בפני עצמו - הרי זה מום. "בזמן שאינו עצם אחד", היינו שהאוזן הנוסף אינו עצם בפני עצמו - אין זה מום ('בית יוסף' יו"ד סי' שט). ונראה שהוא גורס בברייתא בגמרא (בכורות שם) להיפך מהנוסחא שלפנינו: "אזניו כפולות בחסות אינו מום, בשתי חסות הרי זה מום" ('בית יוסף' שם). וכן הוא בתוספתא בכורות פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 539 18): "אזניו מגופפות, בחסיסה אחת לא ישחט (= חרוץ למקדש), בשתי חסות ישחט" (= שהוא מום). וראה בפירוש המשניות שם.

ד. שְׁלֵשָׁה בְּרִיסִים¹⁹ שֶׁל עֵינַי, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנֶּקֶב רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא²⁰. מִי שֶׁנֶּסְדַּק רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא²¹. [מִי שֶׁנֶּפְגַּם²² רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא]. וְשְׁלֵשָׁה מוּמִין אֵלוֹ בְּכָל חֲרוּץ²³ הָאָמור בְּתוֹרָה²⁴.

19) משנה שם לח, א. ובגמרא (שם לח): "מאי הריס, אמר רב פפא תורה ברע דעינא". ומפרש רבינו בפירוש המשנה "ריס העין, שם העפעף האחד משני עפעפי העין". 20) במשנה, שם: "הריס של עין שניקב". ומכיון שלא נאמר שיעור הנקב, קבע רבינו שהוא בכל שהוא. 21) שם, במשנה. ומה שכתב בכל שהוא, ראה שם לו, ב - לענין סחוס "הסדק בכל שהוא", ובלא חסרון, ראה שם לו, א - במשנה. 22) כלומר, נחסר. שם במשנה לח, א. וצריך עיון: אם ניקב ונסדק, שאין בהם חסרון, פסולים בכל שהוא - כל-שכן נפגם, שיש בו חסרון, שפסול בכל שהוא. וראה להלן. 23) 'ספרא' פ' אמור פ"ו הי"ב: "חרוץ ריס של עיניו שניקב שנפגם ושנסדק". 24) בויקרא כב, כב "עורת או שבור או חרוץ". ואף-על-פי שאין חרוץ בבשר, אלא בעצם (להלן הי"א) - נראה שריסי העינים אינם בבשר ('חזון איש').

ה. שְׁמוֹנֶה בְּעֵינַי, וְאֵלוֹ הֵן: הָעוֹר²⁵, בֵּין בְּאַחַת מֵעֵינָיו בֵּין מִשְׁתֵּיהֶן²⁶. מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה בְּשֵׁתֵי עֵינָיו אוֹ בְּאַחַת מֵהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין נִרְאָה בְּהֵן שְׁנֵי כָּלָל²⁷, מִחֻמַּת שְׂרָדוֹ מִים קְבוּעִים כְּנֶגֶד רְאוּתוֹ²⁸. מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה בְּעֵינָיו אוֹ בְּאַחַת מֵהֶן רְאִיָּה בְּרוּרָה מִחֻמַּת שְׁהִיָּה בֵּה סְנוּרִים קְבוּעִים²⁹. מִי שֶׁבְּעֵינָיו פְּמוֹ עֵנֵב, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹאֶה³⁰. מִי שֶׁיִּצְעַא בְּשַׁר יָתֵר בְּעֵינָיו עַד שֶׁחִפְּה מְעַט מִן הַשְּׁחוּר³¹ שֶׁל עֵינָיו. מִי שֶׁנֶּמְשַׁף הַלְבָן שֶׁל עֵינָיו וְנִכְנַס מִמֶּנּוּ מְעַט בְּשְׁחוּר, עַד שֶׁנִּמְצָא הַשְּׁחוּר מְעַרְב בְּלִבָּן. וְהוּא תְּבִלּוּל³² הָאָמור בְּתוֹרָה³³. אֲבָל אִם יֵצֵא מִן הַשְּׁחוּר לְתוֹךְ הַלְבָן - אֵינוֹ מוּם; שֶׁאֵין מוּמִין בְּלִבָּן³⁴. מִי שֶׁהִיָּתָה נִקְדָּה לְבָנָה בְּתוֹךְ הַשְּׁחוּר. וְזוֹהוּ דִּק³⁵ הָאָמור בְּתוֹרָה³⁶. וְהוּא שְׁתֵּיהֶן צָפָה עַל גְּבֵי הַשְּׁחוּר; אֲבָל אִם לֹא הִיָּתָה צָפָה אוֹ שְׁתֵּיהֶן מְשַׁקְּעַת בְּשְׁחוּר - אֵינוֹ מוּם. וְכֵן אִם הִיָּתָה נִקְדָּה שְׁחוּרָה בְּתוֹךְ הַלְבָן, אֶפְלוֹ צָפָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָחַת מֵהֶן, או נְתָקוּ⁵³ או אַחַת מֵהֶן, או נְכָרְתוּ⁵⁴ או אַחַת מֵהֶן. מִי שָׂאִין לוֹ אֶלֶּא בִיּצָה אַחַת, אָף עַל פִּי שְׂיֵשׁ לוֹ שְׁנֵי פִיסִין⁵⁵. מִי שְׂשֵׁתִי בִיּצִיּוֹ בְכִיס אַחַד⁵⁶. הַטְּמֵטִים. הָאֲבָדְרוּגִינוֹס⁵⁷.

(48) בויקרא (כב, כד): "ומעוך וכתות ונתוק וכרות, לא תקריבו לה". ובבכורות לט, ב – נחלקו בזה רבי יהודה ורבי אליעזר בן יעקב ורבי יוסי: לדעת רבי יהודה מומין אלו כולם, הם גם בביצים וגם בגיד. לדעת רבי אליעזר בן יעקב, כולם רק בגיד. ולדעת רבי יוסי, מעוך וכתות הם גם בביצים וגם בגיד, ואילו נתוק וכרות אינם אלא בגיד ולא בביצים, ופסק רבינו כרבי יהודה, שכולן גם בביצים וגם בגיד. (49) כתוש יותר ממעוך (רש"י על התורה, שם) והיינו שנכתתו באבנים עד שנימוח (רש"י בכורות, שם). (50) היינו שניתק ביד לגמרי ולא נשאר מעורה (ראה רש"י שם). (51) בסכין ועדיין נשאר מעורה (רש"י שם). (52) נלמד מהא דלהלן שמי שאין לו אלא ביצה אחת, הרי זה מום. (53) תלושין ביד עד שנפסקו חוטמים שתלויין בהם, אבל נתונים הם בתוך הכיס והכיס לא נתלש (רש"י בחומש ויקרא שם, וראה גם רש"י בכורות, שם). (54) בסכין ועדיין תלויין בכיס ומעורין קצת, שכרות הוא אבל ברש"י שם לג, ב – כתב שכרות הוא שכרתן לגמרי, רק הם תלויין בכיס, ואילו נתוק הוא שמשליכן גם מן הכיס, וראה ב'תוספות' שם ד"ה להביא. (55) שם מ, א – במשנה. ובגמרא שם שלש מחלוקות, תנא-קמא סובר כי הוא מום, ורבי ישמעאל סובר כיון שיש לו שני כסיסין, בידוע שיש לו שני ביצים, ואינו מום. ורבי עקיבא סובר כי מושיבו על עכוזו ומועך, אם יש לו ביצה נוספת – סופה לצאת. ולהלן פ"ג מהל' בכורות ה"ה פסק כרבי עקיבא, וגם כאן כוונתו אם נתברר שאין לו אלא ביצה אחת. (56) שם במשנה ובגמרא, לדעת כולם. (57) כדעת רבי ישמעאל שם מא, א – במשנה. וראה להלן פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ג.

ט. שְׂשֵׁה בְיָדִים וּבְרַגְלִים, וְאֵלוֹ הֵן: הַפֶּסֶח⁵⁸. וּמִי שֶׁנִּשְׁמַטָּה יָרְכוּ⁵⁹. הוּא שְׂרוּעַ הָאָמֹר בְּתוֹרָה⁶⁰. מִי שֶׁנִּשְׁפָּר שְׂאֵחַת מִיִּרְכּוֹתָיו גְּבוּהָה מִחֲבֵרְתָּהּ⁶¹. מִי שֶׁנִּשְׁפָּר עֵצִים יָדָיו⁶². וְהוּא שְׂיֵהָה נָפֵר⁶³. מִי שֶׁנִּשְׁפָּר עֵצִים רַגְלָיו. וְהוּא שְׂיֵהָה נָפֵר. אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נָפֵר כְּשֶׁעוֹמֵד, אִם נָפֵר כְּשֶׁיֵּהָלֵךְ - הָרִי זֶה מוֹם⁶⁴. מִי שֶׁרַגְלָיו מְבֻלְמוֹת⁶⁵ מִחֲמַת עֵצִים וּבְרִיתָן⁶⁶. אָבֵל אִם הָיוּ מְבֻלְמוֹת מִחֲמַת הָרוּחַ - אִינוֹ מוֹם.

(58) הצולע. כמו שנאמר (ויקרא כא, יח) "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב, איש עור או פסח וגו'". (59) שנשתרבה יריכו. כלומר, ירך אחת גדולה יותר מירך חברתה. משנה שם מ, א: "איזהו שחול, שנשמטה יריכו". וראה להלן, בהערה הסמוכה. (60) ויקרא שם: "או חרום או שרוע". וכמו כן (שם כב, כג) "ושור ושה שרוע וקלוט". וראה בגמרא שם: "תנא וכו' שרוע שנשתרבה לו יריכו", ומפרש רש"י שאחת מירכותיו גדולה מחברתה, וב'ספרא' אמור

מבחורן – הרי זה מום, מבפנים – אינו מום". והיינו "אם ניקב הבשר המפסיק באף לשני נקבים וכו', אם היה לו בחלק הנראה על פני האדמה – הרי הוא מום. ואם היה תחת העור, רוצה לומר לצד העליון מן האף – אינו מום" (פירוש המשנה). והביאו רבינו להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ב במומים של בהמה, כי באדם לא נמצא כל-כך שהנקב שבדופן האמצעי יהיה ניכר מבחורן ('הר המוריה'). (39) ראה למעלה הערה כא, מה שהעירונו. וכן יש להעיר גם כאן.

ז. שְׂשֵׁה בְּפֶה, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנִּקְבָּה שְׂפֹתָיו⁴⁰, אָפְלוֹ אַחַת מֵהֶן⁴¹. מִי שֶׁנִּפְגְּמָה שְׂפֹתָיו. מִי שֶׁנִּסְדָּקָה שְׂפֹתָיו. וְהוּא שֶׁתִּסְדָּק מִזֶּרֶק⁴² שְׂלָה עַד שֶׁתִּחַלֵּק לְשָׁנָיו רְאשִׁים⁴³. מִי שֶׁעָצַם לְחָיו הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֲלִיּוֹן כָּל שְׂהוּא⁴⁴. מִי שֶׁפִּי נִבְלָם⁴⁵ מִחֲמַת גּוֹפֹ וּבְרִיתָיו. אָבֵל אִם נִבְלָם מִחֲמַת הָרוּחַ - אִינוֹ מוֹם⁴⁶. מִי שֶׁנִּשְׁטַל רֵב הַמְדַבֵּר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ⁴⁷.

(40) במשנה שם: "שפמו שנקבה שנפגמה שנסדקה", ובמשנה שבמשניות הגירסא "שפתו". (41) כן נראה מלשון המשנה הנ"ל: "שפתו", ולא "שפתותיו", וראה למעלה ה"ו. (42) אולי צ"ל "עור" במקום "מזר", ראה בגמרא שם "אמר רב פפא, תורה ברא דשיפתייה", ומפרש 'רבינו גרשום' "תורה ברא דשיפתייה = עור החיצון". (ויתכן כי צריך להיות "הזר שלה"). (43) אם פירש כן המלה "נסדקה", צריך-עיון למה לא כתב כן גם למעלה ה"ב באוון, ה"ר בריס, וה"ו בחוטם. (44) שם מ, א – במשנה: "ומעשה שהלחי התחתון עודף על העליון, ושאל רבן גמליאל לחכמים, ואמרו הרי זה מום". ובגמרא (שם מ:): חילקו בין אם יש בה עצם שהוא מום בין באדם ובין בבהמה, לבין אם אין בו עצם שאינו מום אלא בבהמה. כלומר, אם השפה התחתונה בלבד עודפת על השפה העליונה, אבל הלחי התחתון אינה עודפת על העליונה – אין זה מום בבהמה, אלא באדם בלבד, ראה להלן פ"ח ה"ח. (45) ברייתא שם מ, ב. וראה שם ברש"י, שני פירושים: (א) פיו קצר. (ב) פיו נפוח. וכתב ה'בית יוסף' ביו"ד סי' שט, שרבינו מפרש כפירוש השני ברש"י, וכן הביא ב'כסף משנה' כאן רק הפירוש השני. וראה להלן ה"ט, ופ"ח ה"ז. (46) ראה שם בברייתא: "תנו רבנן, פיו בלום ורגליו מבולמות מחמת הרוח – אינו מום, מחמת העצם הרי זה מום". ובתוספתא בכורות (פ"ד) "מחמת הרוח – אינו מום, מחמת עצמו הרי זה מום". וזהו כפירושו של רבינו, ולא כפירוש רש"י (כסף-משנה). וראה להלן ה"ט לגבי רגלים מבולמות. (47) במשנה, שם מ, א: "ושניטל רוב המדבר של לשונו, בית-דין של אחריהם אמרו, הרי זה מום", ו"רוב המדבר, היינו אותו קצת הלשון שאינו דבוק במלקוחיו" (רש"י). והלכה כבית-דין של אחריהם (פירוש המשנה).

ח. שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי בְּאֵיבְרֵי הָזֶרַע⁴⁸, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנִּשְׁמַעַף הַגִּיד שְׁלוֹ, או נִכְתַּת⁴⁹, או נִתְקַן⁵⁰, או נְכָרְתָּהּ⁵¹. מִי שֶׁנִּשְׁמַעַכוּ הַבִּיּצִים שְׁלוֹ או אַחַת מֵהֶן⁵², או נִכְתַּתָּהּ או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רגלו וכו', יכול שאני מרבה שבר צלע, תלמוד-לומר שבר יד או שבר רגל, מה אלו מיוחדים שמומם גלוי ואינן חוזרים, יצא שבר צלע שאין מומו בגלוי". והוא-הדין לענין חרוץ (וראה למעלה פ"ו ה"ז). וכן הוא גם בתוספתא בכורות פ"ד: "איזהו כסול, כל שהכסלים יוצאין. נשתברו רוב צלעותיו, או שהיה מום מבפנים אינו מום, שנאמר עור ופסח, מה עור ופסח המיוחדים מום שבגלוי ואין חוזר".

יב. ועוד יש שם⁷⁶ שלשה מומין אחרים⁷⁷, ואלו הן: הזקן שהגיע להיות רותת ורועד פשהוא עומד⁷⁸. החולה פשהוא רועד מפני חליו וכשולן פחו. אכל הטרפה - פשר באדם⁷⁹ ופסול בבהמה⁸⁰. וכן יוצא דפין⁸¹ - פשר באדם ופסול בבהמה⁸².

(76) ראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א, ובהערה ד. (77) משנה בכורות מא, א. וראה גם ב'ספרי' פ' שופטים דברים יז, א. ובגמרא שם: "מנהני מילי, דתנו רבנן, מן הצאן ומן הכבשים או מן העזים (ויקרא א, י), פרט לזקן ולחולה ולמזוהם". (78) בחולין כד, א: "תנו רבנן, כהן משיביא שתי שערות עד שיוזקין כשר לעבודה וכו', עד שיוזקין עד כמה, אמר רבי אלעא אמר רבי חנינא, עד שירתת". וראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ו, וב'משנה למלך' שם. (79) משנה, בכורות מה, ב. לפי שאינו מום שבגלוי, ראה למעלה פ"ו ה"ז. (80) לא מטעם מום, אלא נתמעטה מן הפסוק "מן הבקר" (ויקרא א, ג) - להוציא את הטרפה ('ספרא' שם דיבורא דנדבה (פ"ב ה"י). (81) הוציאוהו על-ידי ניתוח מן הבטן. (82) שם במשנה. משום שנאמר (כב, כז) "שור או כשב או עז כי יולד", פרט ליוצא דופן, ראה להלן פ"ג שם ה"ד.

יג. המזוהם⁸³. וכהן שהוא מזוהם בזעתו - רוחץ וישף כל גופו בבשם ועובד⁸⁴. הנה ריח פיו רע - נוטן בפיו פלפל⁸⁵ או זנגביל⁸⁶ וכיוצא בהן ועובד. ואם עבד בזהום זעתו או בזהום פיו - הרי חלל עבודתו, פשאר אלו הפעלי מומין פלם.

(83) "הוא שריחו רע" (רבינו בפירוש המשנה שם). (84) כתובות עה, א. (85) שם. (86) אינגעבר.

~ יום חמישי כ"ה מנחם-אב ~

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) מפרש בו המומים המיוחדים באדם לבדו.

א. כל המומין המיוחדין באדם - תשעים. וזהו פֶּרֶטֶן: שְׁמוֹנֵה פְּרָאשׁ, וְאֵלֵי הֵן: מִי שְׁאֵמְצַע קִדְקִדּוֹ שׁוֹקַע לְמִטָּה כְּמוֹ שְׁדִחְקוֹ בְּיָדוֹ. מִי שְׁאֵמְצַע קִדְקִדּוֹ עוֹלָה לְמַעְלָה כְּמוֹ בִיצָה. מִי שְׁפָאֵת רֵאשׁוֹ יוֹצֵא כְּנָגֵד פְּנָיו כְּמוֹ מִקְבֵּת. מִי שְׂרָאשׁוֹ יוֹצֵא מֵאֲחֻרָיו כְּנָגֵד עֲרֹפוֹ. מִי שְׂרָאשׁוֹ רָחֵב וְיוֹצֵא מִפָּאן וּמִפָּאן, עַד שְׁתַּמְצָא רֵאשׁוֹ עַל צְנָארוֹ כְּמוֹ רֵאשׁ הַלְּפֶת עַל הַעֲלִין שְׁלוֹ. הַקְרַח שְׂאִין בְּכָל רֵאשׁוֹ שְׁעַר כָּל עֶקֶר.

פ"ז ה"ו "שרוע שנשמטה ירכיו", הרי כי נשתרבה ונשמט היינו הך. וראה ברש"י שם במשנה ו'תוספות' שם ד"ה שנשמטה. (61) שם במשנה: "וכסול שאחת מירכיים גבוהות", כלומר, לא גדולה במידתה אלא גבוהה במקום חיבורה, שמקום "בוקא דאטמא" של ירך זה, עלה למעלה על הגב יותר מחבירתה, ראה רש"י במשנה, שם. (62) שנאמר (שם כא, יט) "או איש אשר יהיה בו שבר רגל או שבר יד". (63) שם במשנה: "נשבר עצם ידו ועצם רגלו אע"פ שאינו ניכר", ובגמרא שם: "אינו ניכר מי קא הוי מומא, אמר רב פפא: אינו ניכר מחמת עצמו, אבל ניכר מחמת מלאכה". (64) ראה שם בפירוש המשנה ובפירוש רש"י כי אינו ניכר מחמת עצמו כשהוא עומד, אבל ניכר בשעת הילוכו שצולע, והילוך הרגל זו מלאכה. (65) נפוחות, ראה למעלה ה"ז. (66) שם מ, ב - בברייתא: "תנו רבנן, פיו בלום ורגליו מבולמות, מחמת הרוח אינו מום, מחמת העצם הרי זה מום", ומפרש רבינו מחמת העצם, כלומר מחמת עצמן וברייתן, וכדברי התוספתא (מובא ברש"י שם) "מחמת הרוח אינו מום, מחמת עצמו הרי זה מום", ראה למעלה שם.

ל. אַרְבַּעַה רְאוּיִין לְהִיּוֹת בְּכָל הַגּוּף, וְאֵלֵי הֵן: מִי שְׂיֵשׁ בוֹ גָרֵב⁶⁷ יָבֵשׁ כָּל שְׁהוּא⁶⁸. וְזֶהוּ הַגָּרֵב הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה⁶⁹. מִי שְׂיֵשׁ בוֹ יַבְלַת שְׂיֵשׁ בָּהּ עֵצִים. וְזֶה הוּא יַבְלַת הָאֲמֹרָה בַּתּוֹרָה⁷⁰. מִי שְׂיֵשׁ בוֹ חֲזוּזִית מְצֻרִית⁷¹ כָּל שְׂהִיא, וְהִיא חֲזוּזִית קָשָׁה וּכְעוֹרָה. וְזוֹ הִיא יַלְפֶּת הָאֲמֹרָה בַּתּוֹרָה⁷².

(67) מין שחין. (68) שאז הוא מום קבוע, אבל גרב לח אינו מום קבוע אלא מום עובר לפי שיכול להתרפא, ראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ז. ומבואר בכורות מא, א - שגרב לח שמתרפא הוא לח מבפנים ולח מבחוץ, וגרב יבש מבפנים ומבחוץ אינו מתרפא. וכמו כן יבש מבפנים ולח מבחוץ אינו מתרפא. ולדעת ה'כסף משנה' גם לח מבפנים ויבש מבחוץ אינו מתרפא, וראה בהר המוריה'. (69) ויקרא כא, יט. וכב, כב. דברים כח, כז. (70) ויקרא כב, כב "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת, לא תקריבו אלה לה". וראה בכורות מ, ב - כי "יבלת" שבקרא הוא שיש בה עצם, והרי הוא מום בין בגופו ובין בעינו. (71) שחין שהיתה בעשרת מכות שבמצרים (שם מא.). וראה להלן שם כי יש חזוית שאינה מצרית. (72) ויקרא כא, כ. וראה מס' בכורות, שם.

יא. כָּל עֵצִים שְׁפִגְלוּי שְׁנַחְרִין בוֹ חֲרִיץ - הֲרִי זֶה מוּם⁷³, וְהוּא כְּלָל חֲרוּץ הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה⁷⁴. וְאִין הַעֲלֵעוֹת כְּלָל עֲצָמוֹת שְׁפִגְלוּי⁷⁵.

(73) ראה משנה בכורות מ, ב: "ושפגם עצם ידו ורגלו". (74) שם כב, כב "או שבור או חרוץ". ובגמרא שם מא, א: "אמר אביי וכו' חרוץ דומיא דשבור, מה שבור במקום עצם, אף חרוץ במקום עצם". וראה למעלה ה"ד. (75) ראה ב'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"א לענין שבר, "לפי שנאמר שבר יד או שבר רגל. שיכול, אין לי אלא שנשברה ידו או נשברה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. אחד עשר בעינים, ואלו הן: מי שהיו שתי עיניו למעלה מן המקום הראוי להם, קרובות מפדחתו. מי שהיו שתי עיניו למטה ממקום הראוי להם. מי שהיו שתי עיניו עגלות ואינם נמשכות בארץ מעט כשאר העינים. מי שעניו מזרות והן יוצאות פעני הנמר וכמי שהוא מסתכל בעת שכועס פעס הרבה. מי שעניו גדולות הרבה כשל עגל. מי שעניו קטנות כשל אגוז. מי שדמעיו זולפות תמיד. מי שלחלוחית נמשכת מראש עינו מפנגד החטם, או מזנב עינו מצד צדעיו. מי שמקבץ ריסי עיניו ועוצמן מעט בשעה שרואה אור או בשעה שהוא רוצה לרקודק בראיה. מי שאיפת עינו מערבבת עד שרואה את החדר ואת העליה פאחת. ויודע דבר זה בעת שידיבר עם חברו ונראה פאלו הוא מסתכל באיש אחר. מי שאחת מעיניו משנה מחברתה, בין במקומה בין במראיה. כגון שהיתה אחת שחורה ואחת פתוכה, או אחת קטנה ואחת גדולה, הואיל ויש בין שתיהן שנוי מפל מקום - פסול.

ז. ששה בחטם, ואלו הן: מי שעקר חטמו שוקע, אף על פי שאינו פוחל שתי עיניו פאחת. וזה חרום האמור בתורה. מי שאמצע חטמו בולט למעלה. מי שעקץ חטמו נוטף למטה. מי שחטמו עקם לצד אחד. מי שחטמו גדול מאיבריו. מי שחטמו קטן מאיבריו. וכיצד משערין אותו? באצבע קטנה שעל ידו. אם היה חטמו גדול ממנה או קטן ממנה - הרי זה מום.

ח. שלשה בשפתים, ואלו הן: מי ששפתו העליונה עורפת על התחתונה. מי ששפתו התחתונה עורפת על העליונה. מי שפיו רפוי ורירו יורד מפיו.

ט. שלשה בפטן, ואלו הן: מי שפרסו צכה. מי שטבורו יוצא ואינו שוקע כשאר בני אדם. מי שדדיו שוכבין על בטנו פדדי אשה.

י. שלשה פגב, ואלו הן: מי ששדרתו עקמה. מי שניצאתה חליא משדרתו. בין שבולטה לחוץ או נכנסה לפנים או נטתה לצדדין. וזהו בעל חטוטרות. מי שתפס פשו בגבו ונעשה כחטוטרות, אף על פי שלא יזה חליא ממקומה - הרי זה מום.

יא. ששה פינים, ואלו הן: מי שיש פינדו אצבע יתרה באצבעות ידי, אפלו היו שש ושש. ואם חתך את היתרה - פשו. ואם היה בה עצם, אפלו חתכה - פסול. מי שחסר אצבע מינדו. מי ששתי אצבעות

ואם יש בו שיטה של שער מקפת מאחוריו מאזן לאזן - פשו. מי שהיה השער מקיף מאזן לאזן מלפניו בלבד, ושאר הראש קרח הוא - הרי הוא פסול. מי שהיה השער שלו מקיף את כל הראש סביב מלפניו ומאחוריו ואין שם שער באמצע - גם זה קרח ופסול.

ב. שנים בצואר, ואלו הם: מי שצוארו שוקע הרבה עד שנמצא ראשו פאלו הוא מנח על כתפיו. מי שצוארו ארך הרבה עד שנראה כשמוט מבין כתפיו.

ג. ארבעה פאזן, ואלו הן: מי ששתי אזניו קטנות הרבה. מי ששתי אזניו נפוחות, דומות לספוג. מי שאזניו מדלדלות למטה. מי שאחת מאזניו משנה מחברתה במראה.²

2) ובפירוש המשנה שם וזה לשונו: "ויודע שיש בגוף אברים שדומים זה לזה כגון העינים והאזניים וגבות העינים וזולתן וכשיהיה בין אחד לחבירו שינוי באיזה דבר שיהא אותו שינוי כגון וכו', הרי האיש הוא בעל מום זוגס ויקרא זגס עניינו בעל שינוי בשני הדברים שאין ראויין שיהא בהן שינוי" ו"פירוש זוג: שניים, דוס: שניים, כלומר, הזוג - בשני עינים.

ד. חמשה בגבינים³, ואלו הן: מי שאין לו שער בגביניו. והוא גבן האמור בתורה. מי שגביניו שוכבין. מי שאין לו אלא גבין אחד.⁴ מי שיש לו גבינין יתר על שנים. מי שאחד מגביניו משנה מחברו. בין ששערו של זה ארך ושערו של זה קצר, בין ששערו של אחד שחור ושערו של השני לבן או אדם, הואיל ויש ביניהם שנוי זה - הרי זה פסול.⁵

3) בגבות העינים. 4) כלומר, שני הגבינים מתחברים יחד ממעל לחוטם ונראים כגבין אחד. 5) ייתכן כי פסול זה אינו אלא מדרבנן, שהרי אינם מפורשים בתורה, ואינם מטעם מום, אלא מטעם שאינו שווה בזרעו של אהרן.

ה. ארבעה פריס העין, ואלו הן: מי שאין לו שער פלל פריסי עיניו.⁶ מי ששער ריסי עיניו מרבה מעבה⁷ הרבה. מי ששער אחד מריסי עיניו משנה משער ריס אחר. כגון שאחד שחור ואחד לבן, או שאחד נושר⁸ והשני מעבה. מי שעפעפיו סגורות מעט ואינן נפתחות הרבה כשאר כל האדם.

6) כלומר, לא נשתיירו אפילו השרשים, והוא "תמיר" שבברייתא, אבל אם נשתיירו השרשים אין זה אלא משום מראית עין, ראה שם מג: במשנה: "ושנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית עין". 7) כלומר, או מעובה. 8) כנראה שהכוונה ל"דליל", כלומר, אין השער "סמיך", ונראה כאילו נשרו כמה שערות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּנְמַצָּא פְּשְׁעוֹמֵד - עוֹמֵד עַל עֵקְבוֹ וְעַל אֲצַבְעוֹת רִגְלָיו. הַמְקִישׁ בְּקַרְסְלָיו בַּעַת שְׁמַהֲלָהּ. מִי שֶׁמְקִישׁ בְּאַרְכְּבוֹתָיו בַּעַת שְׁמַהֲלָהּ. מִי שֶׁהוּא אֵטֵר בְּרִגְלָהּ מִיָּמִינוֹ.¹²

(11) ברכיו. (12) "איטר בין ביד בין ברגל פסול" ופירש רש"י שם: ואיטר ברגל כו' לעמוד ולשרת כתיב, כדרך שאר עמידה שעיקרה בימין.

יד. ארבעה בכל הגוף, ואלו הן: מי שגופו גדול מאיבריו¹³. מי שגופו קטן מאיבריו. הארץ ביותר. הננס, והוא הקצר ביותר. עד שיהיו מפלגין משאר העם.

(13) ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

טו. שמונה בעור הפשר, ואלו הן: הפושי הלבן ביותר כמו גבינה. האדם פשוני. בעלי נגעים טהורים. שנשתנה העור מחמת עצמו, כמו הבחק; שנשתנה העור מחמת דבר אחר, כגון צרבת המקוה. וזה בכלל נגעים טהורים. מי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שער, אף על פי שאינה כאיטר אלא כל שהוא. מי שהיתה בעור פניו שומא כאיטר או יותר. בעלי הדלדולין. והוא שידלדל העור והפשר, או הלחלוחית שיש בעור שנדלדל באי זה מקום שיהיה מפל הגוף - הרי זה מום.

טז. ועוד יש שם באדם ארבעה מומין אחרים, ואלו הן: החרש. השוטה. והנכפה, אפלו לזמנים רבים. מי שרוח רעה מבעתתו תמיד או בעתים ידועים.

יז. נמצאו כל המומין הפוסלים בכהנים מאה וארבעים. וזהו כללם: שמונה בראש. ושנים בצואר. ותשעה באזנים. וחמשה בגבינים. ושבעה בריס העין. ותשעה עשר בעינים. ותשעה בחטם. ותשעה בפה. ושלושה בפטן. ושלושה בגב. ושבעה בידים. וששה עשר באיברי הגרע. ועשרים ברגלים. ושמונה בכל הגוף. ושמונה בעור הפשר. ואלו בכת הגוף וריחו. וכבר נפטרנו פלן אחר אחר. ואלו פסלו מפני מראית העין: מי שנשרו ריסי עיניו, אף על פי שנשאר השער בעקרון. ומי שנטלו שניו.

פרק תשיעי

(1) יבאר בו רבינו כי זר שעבד במקדש, עבודתו פסולה, והוא חייב מיתה בידי שמים, ועל איזו עבודה חייב הוא. א. זר² שעבד במקדש³ - עבודתו פסולה⁴, וחיב

ידיו קלוטות עד למטה מן הפרק. ואם חתכן והפרישן עד הפרק - פשר. באי זה פרק אמרו? בפרק ראשון הסמוך לכה היד. מי שאצבעותיו מרפבות זו על גבי זו. מי שפקה יוצאת מגודלו. מי שהוא אטר יד מינו⁹. ואם היה שולט בשתי ידיו - פשר¹⁰.

(9) וכמו כן איטר רגל ימינו. ברייתא שם מה: "איטר בין ביד בין ברגל פסול". וכתב רש"י שם: "איטר ביד פסול דכתיב וטבל אצבעו, כל מקום שנאמר אצבע וכהן אינו אלא ימין (זבחים כד.)". ולפי דבריו, אם עבד חילל עבודתו, וזהו רק אם עבד ביד ימינו (שהיא שמאלית). אבל אם עבד ביד שמאלו (שהיא מיומנת), נראה שאינו פסול משום "שמאל", שהרי זוהי יד-ימינו שלו, אלא לוקה משום מום, ומכיוון שאינו שווה בזרעו של אהרן, אינו מחלל עבודתו. אבל מדברי רבינו נראה, שאף אם עבד ביד ימינו (שהיא שמאלית), אינו פסול מטעם "שמאל", שהרי סוף סוף עבד ביד ימין, אלא הרי הוא בעל מום המיוחד לאדם, שאם עבד לא חילל. (10) שם מה. במשנה: "השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין", ... מר סבר (=רבי) כחישותא אתחלא בימין (=התחילה חולשה ביד ימין) ומר סבר (=חכמים) בריותא אתחלא בשמאל (התחילה הבראה וחוזק ביד שמאל), ופסק כחכמים.

יב. ארבעה באיברי הגרע, ואלו הן: מי שפיס הביצים גדול וארוך עד שמגיע לארכבותיו. מי שהגיד שלו ארוך עד שמגיע לארכבותיו. מי שנמרחו אשקיו, והם הפיס של ביצים. מי שהרוח באשקיו. והוא מרוח אשף האמור בתורה.

יג. חמשה עשר בשוקים וברגלים, ואלו הן: מי ששוקיו עקמות, עד שמחבר רגל לרגל ואין ארכבותיו¹¹ נוגעות זו בזו. מי שפקתו יוצאת והפקה היא העצם העגל שלמעלה מן העקב מצד פנים, והוא דומה לפקה לטוות בה הנשים. מי שעקבו יוצא לאחוריו, עד שנמצא השוק פאלו הוא באמצע רגלו עומד. מי שפרסותיו רחבות כשל אנו, אף על פי שאינן קלוטות כשל אנו. מי שפקה יוצאה מגודלו. מי שיש ברגלו אצבע תרה, אפלו שש ושש. ואם חתכה - פשר. והוא שלא יהיה בה עצם. מי שחסר אחת מאצבעות רגליו. מי שאצבעותיו מרפבות זו על גבי זו. מי שהיו אצבעות רגליו קלוטות עד למטה מן הפרק. ואם היו עד הפרק, או שחתכן והפרישן - פשר. מי שרגלו כלה שנה, שנמצא רחב פס אצבעותיו כרחב עקבו וכאלו היא חתיכה שנה. מי שרגלו עקמה, דומה למגל, שנמצא פס רגלו שיש בו האצבעות עם עקבו כאלו הם שני ראשי הקשת. מי שרגלו חלוה. והוא שיהיה אמצעה גבוה מעל הארץ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19) במזבח הזהב הפנימי (הר המוריה, וראה גם מעשה רוקח, ומרכבת המשנה). 20) במזבח העולה, החיצון (הר המוריה, וראה גם מעשה רוקח ומרכבת המשנה). וביומא כד: "תניא כוותיה דרב, עבודות שזר חייב עליהן מיתה, זריקת דם בין לפניו בין לפני ולפנים", ופירש רש"י: "זריקת דם המזבח בחוץ. בין לפניו, הזאות שעל הפרוכת, בין לפני ולפנים שעל בין הבדים דיום הכיפורים", אבל רבינו מפרש, בין לפניו היינו שלא מחוץ לעזרה, אלא בפנים על המזבח החיצון, ולפני ולפנים הוא במזבח הזהב הפנימי (הר המוריה, וראה בכסף-משנה). 21) כלומר, הזיות שמזין על בין הבדים, על הפרוכת ועל המזבח הזהב, ראה להלן פרק ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכות יב"ג. וראה ביומא כד. כד: כי בין לרב ובין ללוי, חייב על שבע הזאות שבפנים, היינו אחת מההזאות, בין שעל הפרוכת ובין שעל בין הבדים ובין שעל המזבח. 22) יומא שם: "שבע הזאות שבפנים ושבע מצורע", והזאות שבמצורע, הן ההזאות מלוג השמן כנגד בית קודש הקדשים (ראה להלן פרק ד מהלכות מתוסרי כפרה הלכה ב). וכמו כן מתן פרס והשמן על התנוך והבהונות (הר המוריה).

ד. **בַּיָּצֵד עַל הַקְּטֹרֶת? הַקְּטֹרֶת אֵיבָרִים אוֹ קִמְצֵי אוֹ לְבוֹנָה עַל הַמִּזְבֵּחַ**²³, אֲפֹלוּ הַפֶּךָ בְּאֵיבָרִים שְׁלֵא נִתְעַפְּלוּ וְקָרַב שְׂרָפְתָן - חֵיב מִיתָה²⁴. וְהוּא שֶׁהַקְּטֹרֶת פְּזִיתָ²⁵. וְכֵן אִם הַקְּטֹרֶת קִטְרַת עַל מִזְבַּח הַזֶּהָב - מְשִׁיקְטִיר פְּזִיתָ חֵיב²⁶. אֲבָל הַמְּקַטֵּיר קִטְרַת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים - אֵינוֹ חֵיב מִיתָה עָלָיָה עַד שֶׁיִּקְטֹרֶת מְלֵא חֲפָנָיו, שְׁעוֹר הַמִּפְרָשׁ בְּתוֹרָה²⁷.

23) למד כן ממה ששינונו בזבחים קיב: "המעלה מבשר חטאת, מבשר אשם, מבשר קדשי קדשים, מבשר קדשים קלים ומותר העומר, ושתי הלחם ולחם הפנים, ושירי מנחות וכו' ואין בהם משום זרות". הרי שרק באלו אין משום זרות, מפני שאין דרכן להקטיר, אבל בדבר שדרכו להקטיר חייב משום זרות, וראה תוספות יומא כד: ד"ה והמקטיר (הר המוריה). 24) יומא יב. ושבוועות יז: "אמר רב הונא, זר שהפך בצינורא חייב מיתה" ואמרו בגמרא (שבוועות שם), שאם לא היה מהפך בהם, היו נשרפים לשתי שעות. ועל-ידי-זה שהיפך, נשרפו בשעה אחת, הרי זו עבודה, שכל קירוב עבודה, עבודה היא, וראה למעלה פרק ד הלכה ג. 25) ראה להלן בסמוך. 26) כי אין הקטרה פחותה מכזית (להלן פרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ב). 27) ויקרא טז, יב. ופחות מזה אין זו עבודה, ראה בזבחים קט:

ה. **וְהַמְסַדֵּר שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים עַל הַמַּעֲרָכָה - הָרִי הוּא בְּמִקְטֵיר אֵיבָרִים וְחֵיב מִיתָה**²⁸; **שֶׁהַעֲצִים קָרְבָּן הוּא**²⁹. אֲבָל הַיּוֹצֵק³⁰ וְהַבּוֹלֵל³¹, וְהַפּוֹתֵת³² וְהַמְלַחֵת³³, וְהַמְנִיף³⁴ וְהַמְגִישׁ³⁵, וְהַמְסַדֵּר אֶת לֶחֶם הַפָּנִים אוֹ אֶת הַבְּזִיקִין עַל הַשְּׁלֶחָן, וְהַמְטִיב אֶת הַגְּרוֹת³⁶, וְהַמְצִיֵּת אֵשׁ בְּמִזְבַּח, וְהַקּוֹמֵץ וְהַמְקַבֵּל דָּמִים, אֵף עַל פִּי שְׂנַפְסָלוֹ וְהָרִי הוּא מְזַהֵר עַל כָּל אֵלוֹ וְלוֹקָה³⁷ - אֵינוֹ

מִיתָה בְּיַדֵּי שָׁמַיִם⁵. שְׂנַאָמֵר: וְהָזֵר הַקָּרֵב יוֹמֵת⁶. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ⁷, שְׁאִין חֵיב זֶה אֲלֵא לְקָרֵב לְעִבּוּדָה. וְהִכֵּן הַזְּהִיר עָלָיו⁸: וְזֵר לֹא יִקָּרֵב אֲלֵיכֶם⁹. אֵי זֶהוּ זֵר? כָּל שְׂאִינוֹ מְזַרַע אֶהָרֵן הַזְּכָרִים¹⁰. שְׂנַאָמֵר: וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהָרֵן, וְהִקְטִירוּ בְּנֵי אֶהָרֵן¹¹; בְּנֵי אֶהָרֵן - וְלֹא בְּנֵי אֶהָרֵן¹².

2) ראה בסוף ההלכה, איזה זר. 3) ראה להלן הלכה ב והלכה ח, איזוהי עבודה בנידון שלפנינו. 4) זבחים יד: וטו: 5) סנהדרין פא: במשנה: "זר ששמש במקדש, רבי עקיבא אומר בחנק, וחכמים אומרים בידי שמים". והלכה כחכמים ולא כרבי עקיבא, ראה פירוש המשנה שם. 6) סנהדרין פג: 7) בספרי קרח פ' טז: "והזר הקרב יומת, לעבודה". 8) אזהרה זו לא נצרכה לחייבו מיתה בידי שמים, שהרי המשמש בלא קידוש ידים ורגלים אין בו אזהרה, ואף-על-פי-כן חייב מיתה בידי שמים (פי"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג) - אלא לחייבו מלקות, ראה להלן הלכה ח, ובהלכות סנהדרין שם הלכה ב אות יא. 9) בספרי שם: "והזר הקרב יומת. עונש שמענו, אזהרה לא שמענו, תלמוד-לומר וזר לא יקרב אליכם". וראה גם בזבחים טז. 10) "כך היא הנוסחה הנכונה, ובקצת ספרי רבינו (גם בדפוס רומי ר"מ) יש חסרון הניכר" (כסף משנה). 11) צ"ל: "והקטירו (אותו) בני אהרן". 12) קידושין לו.

ב. **אֵף עַל פִּי שֶׁהָזֵרִים מְזַהְרִין שְׁלֵא יִתְעַסְקוּ בְּעִבּוּדָה מְעִבּוּדוֹת הַקְּרָבָנוֹת - אֵין חֵיבִין מִיתָה אֲלֵא עַל עִבּוּדָה תְּמָחָה**¹³, לֹא עַל עִבּוּדָה שִׁישׁ אַחֲרֶיהָ עִבּוּדָה¹⁴. וְאֵין הָזֵר חֵיב מִיתָה אֲלֵא עַל אֲרַבַּע עִבּוּדוֹת בְּלִבְדוּ¹⁵: עַל הַזְּרִיקָה¹⁶, וְעַל הַהִקְטָרָה, וְעַל נְסוּף הַמַּיִם בְּחַג¹⁷, וְעַל נְסוּף הַיַּיִן תְּמִיד¹⁸.

13) יומא כד. והיא עבודה שהיא גומרת ומתמתמת את הדבר (רש"י שם). 14) כגון קבלה והולכה שיש אחריהן זריקה, ראה יומא שם. 15) ראה שם: "אמר רב, ארבע עבודות זר חייב עליהן מיתה, זריקה והקטרה וניסוך המים וניסוך היין. ולוי אמר תרומת הדשן וכו' מאי טעמא דרב, דכתיב (במדבר יח, ז) ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם, עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת - עבודת מתנה ולא עבודת סילוק (היא תרומת הדשן, ראה להלן הלכה ח). ועבדתם, עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה וכו'". ופסק רבינו כרב. 16) כל אלו הן עבודות גמורות: זריקה היא עבודה אחרונה בדם, הקטרה - בקומץ המנחה ובאברים ובפדרים, וכן ניסוך היין והמים אין אחריהם עבודות אחרות. 17) בחג הסוכות, ראה להלן פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו. 18) בכל ימות השנה.

ג. **בַּיָּצֵד עַל הַזְּרִיקָה? בֵּין שְׂזָרֵק בְּפָנִים**¹⁹, בֵּין שְׂזָרֵק בְּחוּץ²⁰, בֵּין שֶׁהָזֵה הַזָּאָה אֶחָת מִכָּל הַזְּיוֹת הַדָּם²¹, בֵּין שֶׁהָזֵה הַזָּאָה אֶחָת מִכָּל הַזְּיוֹת קְרָבָנוֹת הַמַּעֲרָע²² - הָרִי זֶה חֵיב מִיתָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפשט וניתוח, ואילו הולכת עצים נתמעטה מפסוק אחר (שם א, יג) "והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבח". ולדעת האור שמה, נפלה טעות-סופר בדברי רבינו.

ז. וכן הדלקת הנרות כשרה בזרים⁴⁵. לפיכך, אם הטיב הפהן את הנרות והוציאן לחוץ - מותר לזר להדליקן⁴⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הדלקת הנרות כשרה בזרים".

צריך להבין, הרי הציווי הוא לאהרן הכהן - "בהעלותך את הנרות" ואיך יתכן לומר שהדלקה כשרה בזרים. לכאורה אפ"ל שההדלקה הראשונה נעשית בידי כהן כיון שעל ידי זה נעשית לכלי שרת, אלא שקשה לתרץ כן שהרי משה רבנו הדליק המנורה לפני אהרן בשבעת ימי המילואים.

כמו"כ אין לתרץ שכשרה בזר היינו רק בנר המערבי, כיון שנר המערבי שכבה אין מדליקין אותו אלא ממזבח החיצון ופרשי"א ש שנאמר בה תמיד הוא שמדליקין בה את הנרות" היינו כל הנרות, ואין הבדל בין הנר המערבי לשאר הנרות.

וי"ל: "בהעלותך את הנרות" בא לומר שלמרות שמהה הדליק את הנרות קודם, דוקא הדלקת אהרן נחשבת חנוכת המנורה ולכן רק הוא שנצטווה "בהעלותך את הנרות".

(לקוטי שיחות, כרך יח, עמוד 100
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

45) ביומא כד: אמרו "הדלקה, לאו עבודה היא", וסובר רבינו שכיון שאינה עבודה, הרי היא כמו שחיטה, שכשרה בזרים (כסף משנה). ומה שנאמר (במדבר ח, ב) "דבר אל אהרן וכו' בהעלותך את הנרות" (ראה בתוספות ישנים שם ובריטב"א, מובא בכסף-משנה כאן), הוא משום שזר אסור ליכנס להיכל (הר המוריה). 46) הראב"ד כתב כי "הפליג כשאמר מותר לזר להדליקן, אלא שאם הדליקן כשרות". ובמנחת-חינוך (מצוה צח אות א) הקשה על רבינו: הרי מבואר בשבת כב: שבמנורה - הדלקה עושה מצוה, ואם-כן היאך מדליקה בחוץ. ועוד הקשה מספרא פ' אמור (פרשה יג הלכה יב). (ונראה שדעת רבינו שבהדלקת המנורה אין המצוה בהדלקה, אלא בהנחה על מקומה, ואף-על-פי-כן מותר להדליק מנר לנר (פ"ג) מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג), שרק בנר חנוכה אסור להדליק מנר לנר למאן-דאמר הנחה עושה מצוה, מפני שעיקר המצוה הוא נר אחר, אבל במנורה אינו יוצא ידי חובתו, עד שידלקו כל שבעת נרותיה. ומה שאמרו בספרא "שלא יתקן מבחוץ ויכניס", אין הכוונה להדלקה, שהרי לא אמרו "שלא ידליק וכו'", אלא "שלא יתקן", והיינו להוציא המנורה בחוץ ולערוך אותה שם. אבל להוציא הפתילות ולהדליקן בחוץ ולהכניסן בפנים ולערוך

חייב מיתה; מפני שפ"ל אחת מהן עבודה שאהריה עבודה, ואינה גמר עבודה³⁸.

28) כר' אסי א"ר יוחנן (יומא כד:): "זר שסידר שני גיזרי עצים חייב, הואיל ועבודה תמה היא", וסידור האיברים שאחר כך, הוא התחלה לעבודה אחרת (רש"י שם). ולא כרב ולוי החולקין עליו (שם). 29) ראה להלן פרק יד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ולפיכך חלה עליו האזהרה שלא יתעסקו בעבודות מעבודות הקרבנות. 30) "הוא שיוצק השמן על המנחות, והוא מה שנאמר (ויקרא ב, ו) ויצקת עליה שמן" (פיה"מ לזבחים קיב:). 31) "ר"ל שבולל הסולת בשמן, שנאמר (במדבר ז, יג) בלולה בשמן למנחה" (רבינו שם). 32) "הוא הפותח לחם המנחות, כמו שנאמר (ויקרא שם) פתות אותה פתים" (רבינו שם). 33) "הוא נותן המלח למנחה, שנאמר (שם, יג) על כל קרבנך תקריב מלח" (רבינו שם). 34) "הוא מה שנאמר והניף אותם תנופה צ"ל "והניף את המנחה", במדבר ה, כה) - רבינו שם. 35) "הוא מה שנאמר (ויקרא ב, ח) והגישה" (רבינו שם). 36) כלומר, דישון המנורה (ראה רש"י זבחים שם), שהרי הדלקה - כשרה בזר, ראה להלן הלכה ז. 37) במשנה זבחים שם: "היוצק והבולל והמולה והמניף והמגיש והמסדר את השולחן והמטיב את הנרות והקומץ והמקבל דמים וכו' ואין חייבין עליו משום זרות" (=כלומר, מיתה בידי שמים). ומצית אש במזבח לא נזכר שם במשנה, ומקורו בספרא אחרי פרק י הלכה ט: "יכול היוצא והיוצק והבולל וכו' יא חייב וכו'". ולדברי הר המוריה יש כאן טעות סופר, וצ"ל "יכול היוצת והיוצק". וכן הוא בתוספות ישנים יומא שם ד"ה הצתה, שהצתת האש אינה עבודה תמה, לפי שיש אחריה סידור שני גיזרי עצים. וסידור בזיכין נזכר ביומא כד: , וראה למעלה הלכה ב' כי הזרים מוזהרין שלא יתעסקו בשום עבודה מכל העבודות שבקרבנות, וראה למעלה הלכה א, כי זר שעבד במקדש עבודתו פסולה. 38) ראה בזבחים קטו: ויומא שם, כי אין חייבין מיתה אלא על עבודה תמה, וראה למעלה הלכה ב.

ו. שחיטת הקדשים כשרה בזרים³⁹, אפ"ל קדשי קדשים, בין קדשי יחיד בין קדשי צבור⁴⁰; שנאמר: וְשַׁחַט אֶת בֶּן הַבֵּקָר לְפָנַי יִי, וְהִקְרִיבוּ בְּגֵי אֹהֶרֶן - מִקְבְּלָהּ וְאֵילָן מִצֹּת קִהְנָה⁴¹. וְכֵן הַהִפְשֵׁט וְהַנְתוּחַ⁴² וְהוֹלֵכֵת עֲצִים לְמִזְבֵּחַ - כְּשֶׁרָה בְּזָרִים⁴³. שֶׁנֶּאֱמַר בְּאִיבָרִים: וְהִקְטִיר הִפְהֵן אֶת הַכֹּל הַמְזַבְּחָה - זֹו הוֹלֵכֵת אִיבָרִים לְכַבֵּשׁ; הוֹלֵכֵת אִיבָרִים הִיא שְׁעָרִיכָה קִהְנָה, וְלֹא הוֹלֵכֵת עֲצִים⁴⁴.

39) ברכות לא: פסחים סד: יומא כז: זבחים לא: מנחות יט. וספרא ויקרא נדבה פרשה ד הלכה ב. וראה להלן פ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ובפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א. 40) יומא כה: בקרבן תמיד (הר המוריה). 41) ראה הערה לח. 42) ראה יומא כז: כז. 43) שם כז. 44) ראה יומא שם שמהפסוק הנ"ל ממעטים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא. כִּהֵן טְבוּל יוֹם וּמְחַסֵּר כִּפּוּרִים⁶⁰ שֶׁנֶּטְמָא⁶¹, וְהָרִי הוּא מְחַסֵּר בְּגָדִים וְשֵׁלָא רְחוּץ יְדֵים וְרַגְלִים, וְעֵבֶד - חֵיב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁶². וְאִם הָיָה זָר - אֵינּוּ לֹאקָה אֶלָּא אַחַת, מִשּׁוּם זָרוּת⁶³.

60) כגון מצורע ביום מלאות ימי טהרתו, שטבל ולא העריב שמשו, הרי הוא טבול-יום וגם מחוסר כיפורים, שצריך להביא קרבנותיו למחר. 61) בטומאה נוספת. 62) היינו חיוב מיתה. ואין לפרש חיוב מלקות, שהרי המשמש בלא קידוש ידים ורגלים, אינו לוקה, כמפורש בפי"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג. וראה במשנה-למלך למעלה פ"ב הלכה ב, ובמחוסר כיפורים שנראה מכאן שחייב מיתה, צריך-עיון ממה שכתב למעלה פ"ד הלכה ד שפטור. ובהלכות סנהדרין שם הלכה ב, כתב שהוא חייב גם מיתה וגם מלקות, וראה בכסף-משנה למעלה שם. וראה גם למעלה פ"ג הלכה ט. וראה בתוספתא זבחים פרק יב: "כהן שעבד טמא טבול-יום ומחוסר בגדים ומחוסר כיפורים ושלא רחץ ידים ורגלים (=כלומר, שהיה מקודם טבול-יום ומחוסר כיפורים, ואחר כך נטמא, - ר"י קורקוס הובאו דבריו בכסף-משנה כאן), אין חייב אלא אחת", וכתב הראב"ד כי "אפשר דפליגי תנאי באיסור כולל ובאיסור בת אחת". ומאחר שרבינו פוסק דאיסור חל על איסור כולל או מסיף או בת אחת, והכא טבול-יום ומחוסר כיפורים בת אחת הן, לכן חייב על כל אחת ואחת (כסף-משנה, ועייין שם שמבאר בפרטות כיצד חלים כאן כל החיובים). 63) תוספתא שם: "זו שעבד טמא טבול-יום ומחוסר בגדים ומחוסר כיפורים ושלא רחץ ידים ורגלים, אין חייב אלא אחת". וטעמא משום דלא הוזהר מלעבוד טמא ומחוסר בגדים ושלא רחץ ידים ורגלים, אלא מי שהוא ראוי לעבוד, אבל הזו הואיל ואינו ראוי לעבוד, אינו עובר משום אחד מאלה" (כסף משנה).

יב. זָר שֶׁשֶׁמֶשׁ⁶⁴ בְּשֶׁבֶת - חֵיב מִשּׁוּם שֶׁבֶת וּמִשּׁוּם זָרוּת⁶⁵. וְכֵן בְּעַל מוֹם שֶׁשֶׁמֶשׁ בְּטִמְאַה - חֵיב מִשּׁוּם טִמְאַה וּמִשּׁוּם בְּעַל מוֹם⁶⁶.

64) שעבד עבודה. 65) ראה ביבמות לב: שנחלקו תנאים בזו, וס"ל דבבת אחת כו"ע לא פליגי דחייב שנים, ולא פליגי ר' יוסי ור"ש רק באיסור כולל, ולר' יוסי באיסור כולל חייב גם כן שנים, ולדעת רבינו שבאיסור כולל חייב שנים, יפה פסק כאן שבכל ענין חייב שנים, ראה הר המוריה וכסף-משנה. 66) יבמות שם, וראה למעלה. וראה עוד למעלה פ"ו הלכה ב, שבעל מום אינו חייב מיתה, אלא מלקות בלבד.

יג. כִּל כִּהֵן שֶׁעֵבֶד עֲבוּדָה זָרָה, בֵּין בְּמִזִּיד⁶⁷ בֵּין בְּשׁוּגָג⁶⁸, אָף עַל פִּי שְׁחִזֵּר בְּתִשּׁוּבָה גְמוּרָה⁶⁹ - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁמַשׁ בְּמִקְדָּשׁ לְעוֹלָם; שֶׁנֶּאֱמָר: וְלֹא יִגְשׁוּ אֲלֵי לְבָהֵן לִי⁷⁰. אֶחָד הָעוֹבֵד אוֹתָהּ בְּשִׂרוֹת, כְּגוֹן שֶׁנֶּעֱשֶׂה פֶמֶר לְעֲבוּדָה זָרָה, אוֹ הַמְשַׁתְּחָה לָהּ, אוֹ הַמּוֹדֶה בָּהּ וְקִבְּלָהּ עָלָיו בְּאֵלוֹהֵי⁷¹ - הָרִי זֶה פְּסוּל לְעוֹלָם. עֵבֶר וְהַקְרִיב - אֵין קָרְבָּנוּ רִיחַ גִּיחוֹחַ, אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה שׁוֹגֵג בְּעַת שְׁשֵׁרֶת אוֹ שֶׁהִשְׁתַּחְוָה אוֹ

אותם שם במנורה - אין איסור, לפי שהנחה עושה מצוה, כנ"ל).

ח. הִרְמַת הַדָּשָׁן צְרִיכָה כִּהֵן⁴⁷, שֶׁנֶּאֱמָר: וְלִבֶּשׁ הַכֹּהֵן מִדּוּ בַד וּגְמִרָה⁴⁸. וְאִם הָרִים יִשְׂרָאֵל - לֹאקָה⁴⁹, וְאֵינּוּ חֵיב מִיָּתָה, אָף עַל פִּי שֶׁאֵין אַחֲרֶיהָ עֲבוּדָה⁵⁰. שֶׁנֶּאֱמָר: עֲבַדְתָּ מִתְּנָה⁵¹. עֲבוּדַת מִתְּנָה הוּא שֶׁתִּהְיֶה בְּכֵהֵן לְבִדּוֹ, וְאִם קָרַב לָהּ הָזָר - חֵיב מִיָּתָה; אֲבָל עֲבוּדַת סְלוּקָה⁵² - אֵין חֵיבִין עָלֶיהָ מִיָּתָה. [וְכֵן אִם דָּשָׁן מִזְבַּח הַפְּנִימִי וְהַמְּנוּרָה - אֵינוּ חֵיב מִיָּתָה].⁵³

47) ראה להלן פרק ב' מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז. 48) והרים את הדשן. 49) משום "זור לא יקרב אליכם", ראה למעלה הלכה א. 50) ראה למעלה הלכה ב, כי על עבודה תמה, שאין אחריה עבודה, חייבים מיתה. 51) "ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם, עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזו הקרב יומת". ורוצה לומר עבודה כזו, שהוא נותן על גבי המזבח, כגון זורק עליו דם, או מנסך עליו יין או מים, או מקטיר עליו קטורת. 52) שמסלק מן המזבח. יומא כד. כרב, ולא כלוין. 53) כל המוקף בסוגריים מרובעים אינו בדרוס רומי ר"מ, אבל מצאו הכסף-משנה בקצת ספרי רבינו. וטעמו, מפני שהן עבודות סילוק, וכמו שנתבאר בהרמת הדשן. ומקור הדברים בבעיא של רבא (שם כד:), שחזר ופשטה.

ט. סִדֵּר הַמְעַרְכָּה⁵⁴ - פּוֹרְקָה⁵⁵, וְחֹזֵר הַכֵּהֵן וְסוֹדְרָה, מְפַנֵּי שְׁסוּדָה פְּסוּלָה⁵⁶.

54) כלומר, זה שסידר המערכה. 55) כלומר, הזר פורקה בעצמו ואין צריך לזה כהן (יומא כז:). 56) יומא שם: "א"ר אסי אמר ר' יוחנן, זר שסידר את המערכה חייב, כיצד הוא עושה וכו'. פורקה זו וסודרה כהן" והתקפתו של ר' זירא שם, אינה אלא על חיוב מיתה, אבל על הפסול לא התקף (כסף משנה, וראה תוספות ישנים).

י. הַטְּמָא וּבְעַל מוֹם וְשֵׁלָא רְחוּץ יְדֵים וְרַגְלִים שֶׁשֶׁמֶשׁ בְּמִקְדָּשׁ - אֵינּוּ חֵיבִין⁵⁷ אֶלָּא עַל עֲבוּדוֹת שֶׁהָזָר חֵיב עָלֶיהֶן מִיָּתָה⁵⁸, וְעַל שְׂאֵר הָעֲבוּדוֹת - בְּאִזְהָרָה⁵⁹.

57) כל אחד מהם כדינו: טמא ושלא רחץ ידים - במיתה, ובעל מום - במלקות, ראה למעלה פ"ו הלכה ב (כסף משנה). 58) כלומר, עבודה תמה ועבודת מתנה, ראה למעלה הלכה ב והלכה ח. והנה בזבחים קיב: שינוי: "ואין חייבים עליו לא משום זרות, ולא משום טומאה, ולא משום מחוסר בגדים, ולא משום שלא רחץ ידים ורגלים". ורבינו השמיט מחוסר בגדים, מאחר שכבר כתב למעלה בפ"י מהלכות כלי המקדש הלכה ד שמחוסר בגדים הרי הוא כזר. ובעל מום לא נזכר במשנה שם, מפני שלא דיברו שם אלא בחיוב מיתה. ואילו בבעל מום אין אלא מלקות בלבד, ראה למעלה, ולמדו רבינו מהפסולים האחרים (ר"י קורקוס). 59) ראה למעלה הלכה ה והלכה ח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(80 למעלה הלכה יג. 81 למעלה הלכה א. 82 למעלה פרק ו הלכות א וב'. 83 למעלה שם הלכה ח. 84 למעלה פרק ד הלכה א. 85 למעלה שם הלכה ד. 86 למעלה שם והלכה ה. 87 למעלה פרק הלכה ז. 88 למעלה פרק הלכה א. 89 למעלה פרק י מהלכות כלי המקדש הלכה ד. 90 הלכות כלי המקדש שם הלכה ה. 91 למעלה פרק א מהלכות ביאת המקדש הלכה יד. ועיין שם שחייב מיתה אבל לא חילל עבודתו. וראה להלן. 92 למעלה שם הלכות ח-ט, יד. ואף הוא אינו מחלל עבודתו, וראה להלן. 93 למעלה שם פרק ה הלכה א. 94 למעלה שם הלכה יז. 95 שם. 96 שם. 97 שם הלכה יח. 98 ראה למעלה פרק א הלכה ט. 99 ראה שם הלכה יד. 100 ראה למעלה הלכה יג.

סלקו להו הלכות ביאת המקדש

הלכות אסורי מזבח

יש בכללן ארבע עשרה מצות. ארבע מצות עשה, ועשר מצות לא תעשה, וזהו פרטן: א) להקריב כל הקרבנות תמימים. ב) שלא להקדיש בעל מום [למזבח]. ג) שלא ישחוט [בעל מום]. ד) שלא יזרק דמו. ה) שלא יקטיר חלב. ו) שלא יקריב בעל מום עובר. ז) שלא יקריב בעל מום אפלו בקרבנות העובדי פוככים. ח) שלא יטיל מום בקדשים. ט) לפדות פסולי המקדשין. י) להקריב מיום השמיני והלאה, וקדם זמן זה הוא נקרא מחסר זמן ואין מקריבין אותו. יא) שלא להקריב אתנן ומחיר. יב) שלא להקטיר שאור ודבש. יג) למלח כל הקרבנות. יד) שלא להשבית מלח מעל הקרבנות.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר בו כי מצות-עשה שיהיו כל הקרבנות תמימים ומבוכרים, ודין אם צריך שיהא פיו ולבו שוים בקרבנות.

א. מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימין? ומבוכרין.³ שְׁנַאמַר: תמים יהיה לרצון - זו מצות עשה.⁴

2) בלי מום. 3) שנאמר בתורה (בראשית ד, ד) "והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן, וישע ה' אל הבל ואל מנחתו" (להלן פ"ז ה"א). ועוד נאמר (דברים יב, יא) "וכל מבחר נדריכם" (ראה להלן פ"ב ה"ח). 4) 'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"ט.

ב. וכל המקדיש בהמה שיש בה מום לגבי המזבח - עובר בלא תעשה, ולוקה⁵ על הקדשו. שְׁנַאמַר: כל אשר בו מום לא תקריבו. מפי השמועה למדו,⁶ שזו אזהרה למקדיש בעלי מומין.⁷ אפלו הקדישו לדמי [נסכים]⁸ - לוקה, שפיון קדשים הוא.⁹

שְׁהוּדָה. אָבֵל הַשׁוֹחֵט לְעִבּוּדָה זָרָה בְּשׁוֹגֵג,⁷² אִם עֵבֶר וְהִקְרִיב - קָרְבָּנוּ רֵיחַ נִיחֹחַ וְנִתְקַבֵּל; שְׁהָרִי לֹא יִשְׂרֵת וְלֹא נַעֲשֶׂה כְמֹר, אֲלֵא שְׁחַט בְּלִבְדָּה,⁷³ וְהוּא שׁוֹגֵג. וְאֵף עַל פִּי כֵן לְכַתְּחִלָּה לֹא יַעֲבֹד.⁷⁴

67) במנחות קט. במשנה "הכהנים ששמשו בבית חונוי, לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר (=אם שמשו לעבודה-זרה לא ישמשו עוד בירושלים - רש"י שם), שנאמר (מלכים-ב כג, ט) אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' בירושלים וכו'". 68) כרב ששת במנחות שם, ולא כרב נחמן. 69) כן נראה שם קט: 70) ולפני זה נאמר (שם, יב) "יען אשר ישרתו אותם לפני גילוליהם, והיו לבית ישראל למכשול עוון, על כן נשאתי ידי עליהם נאם ה' אלקים, ונשאו עוונם". 71) שם. וכרב ששת. 72) שם קט. וכרב ששת, ולא כרב נחמן. 73) ראה שם כי שחיטה לאו שירות הוא, דהא במקדש כשרה בור. 74) כן נראה מלשון הגמרא שם, שלכתחילה בכל ענין אסור, וראה בכסף-משנה ובהר המוריה.

יד. מי שעבר ועשה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנות לשם - אינו כבית עבודה זרה;⁷⁵ ואף על פי כן, כל פהן ששמש בבית פנה - לא ישמש במקדש לעולם.⁷⁶ וכן בלים שנשפתמשו בהן שם - לא ישמשו בהן במקדש לעולם, אלא יגזרו.⁷⁷ ויראה לי, שאם עבד פהן ששמש שם⁷⁸ במקדש - לא פסלו.⁷⁹

75) במשנה שם "הכהנים ששמשו בבית חונוי, לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר וכו'" (ראה בפירוש המשנה, כי חונוי בנו של שמעון הצדיק ברח לאלכסנדריא של מצרים ועשה לו בית בצורת בית מקדש, ובנה שם מזבח והקריב עליו קרבנות לשם-יתברך) ובגמרא (שם קט:) אמרו "מדקאמר אין צריך לומר דבר אחר, מכלל דבית חונוי לאו עבודת-כוכבים הוא וכו'". וראה להלן פי"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז. 76) משנה שם, מובא למעלה. 77) עבודה זרה נב: בעיא שנפשטה. 78) בבית חונוי. 79) "טעמא דמסתבר הוא, דכיון דמשום קנסא הוא דמיפסלי, כדאמרינן בפרק ר' ישמעאל (עבודה זרה שם) - בדיעבד אין לקנסם" (כסף משנה).

טו. נמצאו כל הפסולין לעבודה שמונה עשר, ואלו הן: העובד עבודה זרה⁸⁰. הָזָרִי.⁸¹ בעל מום.⁸² הָעֵרֶל.⁸³ הַטָּמֵא.⁸⁴ טָבוּל יוֹם.⁸⁵ מְחַסֵּר פְּפוּרִים.⁸⁶ הָאוֹנוּן.⁸⁷ הַשְּׂכוּרִים.⁸⁸ מְחַסֵּר בְּגָדִים.⁸⁹ תָּהָר בְּגָדִים.⁹⁰ פְּרוּם בְּגָדִים.⁹¹ פְּרוּעַ רֵאשׁ.⁹² שְׁלֹא רִחֵץ יָדָיו וְרָגְלָיו.⁹³ הַיּוֹשֵׁב.⁹⁴ מִי שֵׁשׁ בֵּין יָדָיו וּבֵין הַפְּלִי דָבָר חוּצָיו. מִי שֵׁשׁ בֵּין רִגְלוֹ וּבֵין הָאָרֶץ דָּבָר חוּצָיו.⁹⁶ מִי שֶׁעָבַד בְּשִׂמְלוֹ.⁹⁷ כָּל אֵלוֹ פְּסוּלִין לְעִבּוּדָה, וְאִם עָבְדוּ - חָלְלוּ; חוּץ מִפְּרוּעַ רֵאשׁ⁹⁸ וּקְרוּעַ בְּגָדִים⁹⁹ וְהַשׁוֹחֵט לְעִבּוּדָה זָרָה בְּשׁוֹגֵג,¹⁰⁰ שֵׁאֵם עָבְדוּ - עִבּוּדָתָן פְּשָׁרָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשמו (זבחים ב:), אבל בעל מום אין סתמו לשמו, ולפיכך אינו חייב אלא בשוחט לשם קרבן ('מנחת חינוך' מצוה רפט). (15) ברייתא, תמורה ו, ב. (16) בפסוק שם: "עורת או שבור או חרוץ או יבלת וכו' לא תקריבו אלה לה". (17) בברייתא שם. וראה למעלה ה"ב. (18) שם בברייתא. (19) צ"ל: "לא תקריבו לה" ומלת "אלה" טעות-סופר. והוא בויקרא כב, כד: "ומעוך וכתות ונתוק וכתות, לא תקריבו לה". וכ"ה בתמורה ז, א. וכן כתב רבינו ב'ספר המצוות' ל"ת צג. אבל ב'חינוך' מצוה רפח, כתב "שלא נזרוק דם בעל מום על גבי המזבח, שנאמר עורת או שבור או חרוץ וכו' לא תקריבו אלה לה". (20) שורף החלבים, ובין אם מקטיר כל החלבים ובין אם מקטיר מקצתם ('מנחת חינוך' מצוה רצ. וכן אם הקטיר איברי עולה בעלת מום (רש"י תמורה, שם). (21) ברייתא, תמורה שם. ואף שבברייתא זו נאמר שלוקה שתיים, אחת משום מקטיר כולו, ואחת משום מקטיר מקצתו - פוסק רבינו כרובא (שם): שחולק על אביי (כן גרס רבינו שם לא-תעשה צד), וסובר שאינו לוקה אלא אחת משום שאין לוקין על לאו שבכללות, וכן הוא בברייתא בכריתות ד, א. וראה ב'ספר המצוות' כלל ט. (22) 'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"ד. (23) ולא כאביי (ראה למעלה), וכברייתא שם שחייב חמש מלקיות.

ה. אַחַד בְּעַל מוֹם קְבוּעַ או בְּעַל מוֹם עוֹבֵר, אִם הִקְרִיבוּ - עוֹבֵר בְּכָל אֵלֶּה. שְׁנֵאמַר: לֹא תִזְבַּח לַה' אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֵׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוֹם; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שִׁזּוֹ אֲזַהְרֶה לְבַעַל מוֹם עוֹבֵר.²⁴ כְּגוֹן שֶׁהָיָה בְּפִהָמָה גָּרַב לַח²⁵ או תְּזוּזִית²⁶, אִם הִקְרִיבָהּ - לֹאֲקָהּ.

(24) ב'ספר המצוות' (לא-תעשה צה) הביא זאת בשם ה'ספרי', והוא במדרש תנאים שם (הערה שסג שם). ואף-על-פי שבפסוק הנ"ל לא נאמר אלא "לא תזבח" - למדו גם יתר הלאוין מבעל מום קבוע (כסף-משנה). וב'ספרא' (שם ה"ג) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא כב, כ) "כל אשר בו מום לא תקריבו, לרבות בעל מום עובר". וראה ברמב"ן בהשגותיו על 'ספר המצוות' (שם). (25) מין שחין הוא. וראה להלן פ"ב ה"ז. (26) גם הוא מין שחין. ומדובר כאן "בחזוית שאינה מצרית", ראה להלן פ"ב ה"ז.

ו. וְלֹא קִרְבָּנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּלֶבֶד, אֲלֵא אִף קִרְבָּנוֹת עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים²⁷, אִם הִקְרִיבֵן²⁸ וְהֵן בְּעַלֵּי מוֹמִין - לֹאֲקָהּ; שְׁנֵאמַר: וּמִיד בֶּן נָכַר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֲלֵהָ.²⁹

(27) שהרי הם נודרים נדרים ונדרות כישראל (פ"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ב-ג). (28) הכהן. (29) ראה ב'ספר המצוות' לא-תעשה צו.

ז. הַמְטִיל מוֹם בְּקִדְשִׁים, כְּגוֹן שֶׁסָּמָא עֵינָו או קָטַע דְּאִי³⁰ - לֹאֲקָהּ. שֶׁהָרִי נֵאמַר בְּקִרְבָּן: כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בוֹ; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ³¹, שִׁזּוֹ אֲזַהְרֶה שְׁלֹא יִתֵּן בוֹ מוֹם. וְאֵינוֹ לֹאֲקָהּ אֲלֵא בְּזִמְן שִׁבִּית הַמְקַדֵּשׁ קִיָּם³², שֶׁהָרִי יִהְיֶה רְאוּי לְקִרְבָּן וּפְסָלוֹ; אֲבָל בְּזִמְן הַזֶּה, אִף עַל פִּי שֶׁעֵבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה³³ - אֵינוֹ לֹאֲקָהּ.³⁴

(5) תמורה ז, א. ואף-על-פי שאין בו מעשה - בדיבורו עושה מעשה, כמו שאמרו (תמורה ג:). במימר ('חינוך' מצוה רפה). וראה להלן פ"א מהל' תמורה ה"א. ויש להעיר כי בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב לא מנה לאו זה בין הלוקין. (6) תמורה ו, ב. (7) ש"אם בלא תשחטו, הרי כבר אמרו למטה (ויקרא כב, כב - "לא תקריבו אלה לה") אלא מה ת"ל לא תקריבו? בל תקדישו" (שם ו:). (8) כן הנוסחא בדפוסים רומי וויניציאה, וכן גרס 'כסף משנה'. וכן הוא בגמרא שם ז, ב: "אמר רבא וכו' אפילו אקדיש לי' לדמי נסכים, נמי לקי". ורצה לומר, שיקנו בדמיו נסכים למזבח. ובדפוסים אחרים בדברי רבינו: "אפילו הקדישו לדמים". (9) תמורה, שם.

ג. הַמְתַּפְּנֵן לֹמֵר 'שְׁלָמִים' וְאָמַר 'עוֹלָה', 'עוֹלָה' וְאָמַר 'שְׁלָמִים' - לֹא אָמַר פְּלוֹם, עַד שִׁיִּהְיֶה פִּיּוֹ וְלָבוֹ שְׁוִים¹⁰. לְפִיכָף, הַמְתַּפְּנֵן לֹמֵר עַל בְּעַל מוֹם 'עוֹלָה' וְהִקְדִּישׁוּ שְׁלָמִים, או 'שְׁלָמִים' וְאָמַר 'עוֹלָה', אִף עַל פִּי שֶׁנִּתְפַּנֵּן לְאִסּוּר - אֵינוֹ לֹאֲקָהּ¹¹. מִי שֶׁדָּמָה שֶׁמֵּתֵר לְהִקְדִּישׁ בְּעַל מוֹם לְמִזְבֵּחַ וְהִקְדִּישׁ - הָרִי זֶה קָדוֹשׁ¹², וְאֵינוֹ לֹאֲקָהּ¹³.

(10) תרומות פ"ג מ"ח. וכן הוא להלן פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ב. (11) פשוט הוא (כסף-משנה), שהרי לא נתקדש כלל, כנ"ל. (12) שאין זה הקדש טעות, שהרי רוצה ומכוין להקדישו, אלא שטעה בדין, וחשב שמתר להקדישו (כסף-משנה). וראה להלן. (13) בתמורה ז, א - במשנה: "רבי יוסי ברבי יהודה אומר, עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין". ובגמרא שם "היכי דמי שוגג כמזיד, אמר חזקיה כסבור שהוא מותר להמיר, גבי תמורה לקי, גבי קדשים לא לקי". הרי שהוא קדוש, ואינו לוקה (ועי' ראב"ד). ולענין תמורה, ראה להלן פ"א מהל' תמורה ה"ב.

ד. הַשׁוֹחֵט בְּעַל מוֹם לְשֵׁם קִרְבָּן¹⁴ - לֹאֲקָהּ¹⁵. שֶׁהָרִי נֵאמַר בְּבַעֲלֵי מוֹמִין: לֹא תִקְרִיבוּ אֵלֶּה לַה'¹⁶; וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ¹⁷, שִׁזּוֹ אֲזַהְרֶה לְשׁוֹחֵט. וְכֵן הַזּוֹרֵק דָּם בְּעַלֵּי מוֹמִין עַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹאֲקָהּ¹⁸. שֶׁהָרִי נֵאמַר בְּהֵן: לֹא תִקְרִיבוּ (אֵלֶּה) לַה'¹⁹; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שִׁזּוֹ אֲזַהְרֶה לְזוֹרֵק. וְכֵן הַמְקַטֵּר אֲמוּרֵי²⁰ בְּעַלֵּי מוֹמִין עַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹאֲקָהּ²¹; שְׁנֵאמַר: וְאִשָּׁה לֹא תִתֵּן מִהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ - אֵלֶּוּ הַחֲלָבִים²². נִמְצְאָתָה לְמַד, שֶׁאִם הִקְדִּישׁ בְּעַל מוֹם וּשְׁחָטוֹ וְזָרַק דָּמוֹ וְהִקְטִיר אֲמוּרָיו - לֹאֲקָהּ אֲרַבַּע מְלָקִיּוֹת²³.

(14) דווקא אם שחט לשם קרבן, אבל אם שחט לשם חולין - אינו לוקה, שכשם שבקרבן חטאת פסלו השוחט לשם חולין, לפי שנאמר "זבח פסח הוא לה" (פט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"א), כמו כן כאן שנאמר "לא תקריבו אלה לה", הכוונה דווקא לשם קרבן. ואף-על-פי שבפסח, כמו בכל הקרבנות, הכשירו גם שוחט בסתם (פ"ד מהל' מעשה הקרבנות ה"י) - אין זה אלא בקרבן כשר, שסתמו עומד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לפדות קדשים שנולד בהן מום ויצאו לחליץ⁵¹ ויאכלו. וְשָׁאֵמַר: רַק כָּל אֹתוֹ נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ⁵², שֶׁהַכֹּתוֹב מְדַבֵּר בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שִׁיפְדוּ⁵³. וְכִבֵּר בְּאַרְנוּ בְּעֵרְכִינ⁵⁴. שָׁזָה שְׁנֵאֵמַר: וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרְבָּן לַיהוָה, שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּכַעֲלֵי מוֹמִין שְׁנִפְדּוּ⁵⁵.

43) קבוע, שהרי בעלת מום עובר אינה נפדית (תמורה לג. וכן הוא להלן פ"ב ה"ו). 44) ראה למעלה ה"א. 45) ברייתא בתמורה ה, ב. ולמדו כן (שם) ממה שנאמר (ויקרא כב, כג): "ולנדד לא ירצה" - ריצינו הוא דלא מרצה, אבל מיקדש קדיש". וקדושתה - קדושת דמים (להלן הי"א). 46) ראה להלן בסוף ההלכה. 47) אף-על-פי שהמקדיש בעל מום קבוע למזבח, אינו צריך העמדה (להלן הי"א) - הערכה על-ידי כהן צריך, ראה משנה למלך. 48) להגזו ולהעבד (משנה בבכורות יד. וראה בפ"א מהל' מעילה ה"ט). 49) שפודין אותה ויביא בדמיה קרבן (פ"ה מהל' ערכין הי"א), אבל שונה היא ממקדיש בעל מום, בזה שהיא צריכה העמדה והערכה (ראה להלן הי"א). וגם בזה שאינה יוצאת לחולין לכל דבר, ואסורה בגיזה ועבודה, ראה בפ"א מהל' מעילה שם, ובמשנה מס' בכורות, שם. 50) קבוע, כנ"ל. 51) ויהיה מותר לשוחטו" (ספר המצוות' עשה פו), אבל לא לכל דבר, שהרי אסורה בגיזה ועבודה, ראה למעלה. 52) ב'ספרי' דברים יב, טו. 53) כלומר, מצוה לפדותם (לחם-משנה). 54) פ"ה הי"א. 55) תמורת לב, ב. ושם ביארו, שאי אפשר לומר שמדובר בבהמה טמאה, שהרי כבר נאמר בה (ויקרא כז, כז) "ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך", אלא על-כרחנו בבהמת קדשים שנפל בה מום. ועי' רש"י שם, שעל-כרחנו שמדובר בקדשי מזבח.

יא. מה בין בעלת מום קבוע לבעלת מום עובר? שבעלת מום קבוע⁵⁶, אם ילדה והיא קדש⁵⁷ - יפדה הולד ויצא לחליץ⁵⁸, אף על פי שהוא תמים⁵⁹, כדי שלא יהיה טפל חמור מן העקר⁶⁰. ואם נתעברה קדם שתפדה וילדה אחר פדיון - הולד חליץ⁶¹. ואם מתה קדם שתפדה - נפדית אחר שתמות⁶²; שהרי לא חלה קדשה גמורה על גופה, אלא על דמיה, מפני שהיתה בעלת מום קבוע⁶³. אבל המקדיש בעלת מום עובר, או תמימה ואחר שהקדישה נולד לה מום קבוע, אם מתה קדם שתפדה⁶⁴ - תקבר⁶⁵ כשאר הקדשים התמימים⁶⁶, מפני שהיא צריכה העמדה והערכה⁶⁷, כמו שבארנו בערכין⁶⁸. ואם נשחטה קדם שתפדה - הרי זו נפדית כל זמן שהיא מפרפסת⁶⁹ ואחר כך תאכל. ואם ילדה - יקרב וילדה⁷⁰. נתעברה⁷¹ קדם שתפדה וילדה אחר שנפדת - הולד אסור⁷², ואינו נפדה⁷³. אלא כיצד יעשה? סמוך לפדיון אמו⁷⁴ מתפס זה הולד לשם אותו

30) הדגים רבינו מומים קבועים. ונראה שבמומים עוברים, אינו עובר על הלאו הזה. ונראה שטעמו משום שאינו פוסלו בזה מן המזבח (וראה להלן בסמוך), שהרי יתפא ויהיה ראוי לקרבן ('מנחת חינוך' מצוה רפו). 31) ב'ספרא' שם ה"ט, ובבכורות לג, ב. לד, א. 32) עבודה זרה יג, ב. וראה ב'ספר המצוות' (שם צו). 33) אף-על-פי שבגמרא שם אמרו: "הני מילי, בזמן שביית המקדש קיים דחזי להקרבה, השתא (= בזמן הזה) דלא חזי להקרבה לית לן בה" - סובר רבינו כי סוגיא זו היא למאן דאמר "קדושה ראשונה - לא יקדשה לעתיד-לבוא", אבל לפי ההלכה ש"קדושה ראשונה, יקדשה לעתיד-לבוא" (פ"ו מהל' בית הבחירה הט"ו) - אסור להטיל מום בקדשים בזמן הזה מן התורה, כי הוא ראוי להקרבה אף-על-פי שאין בית, כשיבנה המזבח ('מנחת חינוך' מצוה רפו, וראה גם ב'טורי אבן' מגילה י, א. בד"ה ומ"ט, ובשו"ת הרדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' קי). 34) ראה בשו"ת 'חתם סופר' י"ד סי' שו - מה בין זה, לשוחט בזמן הזה בחוץ, שחייב (פ"ט מהל' פסולי המוקדשין הט"ו).

ח. הטיל מום בקדשים וכא אחר והטיל בה מום אחר - השני אינו לוקה³⁵.

35) אבל אסור מן התורה. וכדעת רבי מאיר בברייתא בכורות לג, ב. שכן נראה בעבודה זרה שם, שאמרו: "וליהוי כמטיל מום בבעל מום, דאע"ג דלא חזי להקרבה אסור (= מן התורה)" (ראה 'מחנה אפרים' הל' בכורות, הובאו דבריו ב'מנחת חינוך' שם). ואף-על-פי שאסור מן התורה, אינו לוקה, משום שאין הדבר מפורש בתורה, ולמדו כן (בכורות, שם) מריבוי הכתוב "כל מום לא יהיה בו", ראה ב'ספר המצוות' כלל ב ('מנחת חינוך' שם).

ט. אחר³⁶ המטיל מום בקדשים עצמן או בתמורתן³⁷. חוץ מן הכבוד ומן המעשר³⁸, שהמטיל מום בתמורתן - אינו לוקה, לפי שאינן ראויין לקרבן³⁹, כמו שיתבאר במקומו⁴⁰. וכן המטיל מום בתשיעי של טעות עשירי⁴¹ - אינו לוקה⁴².

36) כלומר, מה שאמרנו למעלה כי המטיל מום בקדשים עובר בלאו ולוקה, הוא בין בקדשים עצמן ובין בתמורתן. 37) "הוא שאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו, הרי זו תחת חטאת זו, או הרי זו חליפת זו" (פ"ב מהל' תמורה ה"א). 38) מעשר בהמה. 39) בעיה שנפשטה בתמורה כא, א. ואף שאין לוקין, אסור מן התורה ('מנחת חינוך' שם). 40) בפ"ג מהל' תמורה ה"א. 41) שקרא לתשיעי בטעות, עשירי, בעת שמנה צאנו להפריש מעשר בהמה, וראה פ"ח מהל' בכורות ה"א-ב שנתקדשה, ואינה קרבה. 42) גם זו בעיה שנפשטה שם. ואף כאן אסור מן התורה להטיל בו מום ('מנחת חינוך' שם).

י. המקדיש בעלת מום⁴³ למזבח, אף על פי שלוקה⁴⁴ - הרי זו נתקדשה⁴⁵, ותפדה⁴⁶ בערף הפה⁴⁷ ויצא לחליץ⁴⁸, ויביא בדמיה קרבן. וכן הדין בבמהת קדשים⁴⁹ שנפל בה מום⁵⁰. ומצות עשה הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומפרש רש"י "דאמותן בעלי מומין שנראו ונדחו וכו', והן עצמן אין יכול להתפסן לקדושה גמורה להקריב, הואיל ואידחו תו לא מחזי". וצריך להבין, שהרי רבינו פוסק שבעלי חיים אינם נדחים, ראה פט"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ד.

יב. כַּל פְּסוּלֵי⁷⁸ הַמְקַדְשִׁין כְּשִׁיפְדוּ מִתֵּר לְשַׁחֵטן בְּשׂוּק שֶׁל טְבָחִים⁷⁹, וְלִמְכֹרן שָׁם, וְלִשְׁקַל בְּשָׂרָם בְּלִיטְרָא⁸⁰, כְּשִׂאָר הַחֲלִין⁸¹; חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֶׂר⁸², מִפְּנֵי שְׂמִיכְתָּתָם בְּשׂוּק⁸³ מוֹסִיף בְּדַמְיָהּ⁸⁴. שְׂאָר הַקְּדָשִׁים, שְׂדַמְיָהּ חוּזְרִין לְהַקְדֵּשׁ, שְׂהָרֵי מְבִיא בְּדַמְיָהּם בְּהֵמָה אַחֶרֶת - מוֹכְרִין אוֹתָן בְּשׂוּק פְּחִלִין; אֲבָל הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֶׂר, שְׂאִין דְּמֵיהֶם לְהַקְדֵּשׁ, אֲלֵא נֶאֱכָלִין בְּמוֹמָן⁸⁵, כְּמוֹ שְׂאִיבְאָר⁸⁶ - אֵין שׂוֹחֲטִין אוֹתָם בְּשׂוּק שֶׁל טְבָחִים, וְאֵין מוֹכְרִין אוֹתָם שָׁם⁸⁷. אֲפָלוּ הַתְּפִיס בְּכוֹר לְבִדָּק הַבֵּית⁸⁸ - אֵינוּ נִשְׁקָל בְּלִיטְרָא, וְלֹא יִמָּכַר בְּשׂוּק⁸⁹; שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהַתְּפִיס אֲלֵא דְבַר הַקְּנִי לֹא קִנְיָן גְּמוּר⁹⁰.

78) משנה, בכורות לא, א. (79 באיטליז. 80) במשקל. 81) משנה, שם. ואף כי דבר זה הוא זלזול בקדשים. 82) מעשר בהמה, שנמכרים ונשחטים רק בבית, ואין נשקלים בליטרא כ"אם באומד (שם במשנה, וראה רש"י שם), ואמרו בגמרא (שם לא:), כי מדובר במעשר בהמה של יתומים, אבל מעשר בהמה סתם אסור למוכרו כלל וכלל, ראה בפ"ו מהל' בכורות ה"ז. 83) של כל פסולי המוקדשין. 84) כי בשוק יש הרבה קונים. 85) לבעלים: הכהן בכור, והבעלים במעשר בהמה. 86) לענין בכור בפ"א מהל' בכורות ה"ג, ולענין מעשר בהמה בפ"ו שם ה"ד. 87) משום שהוא זלזול בקדשים. 88) כלומר, הכהן הקדיש את הבכור לבדק הבית לאחר שהומם. והיא בעיה שנפשטה בזבחים עה, ב. 89) אף כי הרוויח הוא להקדש. 90) כלומר, כשם שהכהן אינו יכול למכור בשוק ולישקול את הבשר בליטרא, כמו כן אינו יכול להקנות רשות זו לבדק הבית (גמרא, שם).

הַזְבַּח⁷⁵. לְפִי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהַקְרִיבוֹ⁷⁶ [מִפְּנֵי אִמּוֹ], מִפְּנֵי שְׂבִיא מִפְּנֵי קְדֻשָּׁה דְּחוּיָהּ⁷⁷.

56) כלומר, הקדישה כשהיא בעלת מום קבוע. 57) היינו לפני הפדיון. 58) לכל דבריהם. משנה בכורות יד, א: "כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשתן וכו' ולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן". 59) ואין תמימין נפדין (תמורה לג:). 60) כלומר, מן האם, שהיא נפדית (בעיה שנפשטה שם יד:). 61) שם יד, א. שבשעה שנפדתה האם, נפדה גם הוא. 62) שם יד, א - במשנה, שאין המקדיש בעל מום צריך "העמדה" (תמורה לג.), שנאמר (ויקרא כז, יא-יב): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן, והעריך הכהן אותה וכו'", ודרשו (שם) "אותה ולא בעל מום מעיקרו", ומשום כך אפשר לפדות אפילו לאחר מיתה. 63) כלומר, אף שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים (להלן פ"ב ה"י) - אין זה אלא כשיש עליהם קדושת הגוף, וכגון שקדם הקדשן את מומן, אבל כאן שקדם מומן להקדשן, אין זה אלא דיקלא בעלמא ואין עליו קדושת הגוף (ראה גם רש"י בחולין קל. ובבכורות יד. במשנה, ובשיטה מקובצת' שם). וכן נראה בתמורה שם (משנה-למלך ה"י). 64) כלומר, מתה מאליה ישיש כאן גם דין של "אין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים", ובין אם נשחטה שהיא לאכילה. 65) משנה, בכורות שם. 66) ראה בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין ה"א. 67) כלומר, העמדה בבית-דין (פ"ה מהל' ערכין ה"ב) והערכה על-ידי כהן, שנאמר (ויקרא כז, יא-יב) "והעמיד את הבהמה וכו' והעריך הכהן", וכדברי רבי יוחנן לדעת תנא-קמא (תמורה לב:), וכיון שמתה קודם שתפדה אין פודין אותה אחר שמתה אלא תקבר. 68) בהל' ערכין, שם. 69) שיכול להעמידה ולהעריכה, כמבואר בחולין ל, א: "וכי תימא בעי העמדה והערכה, והתנן שחט בה שנים או רוב ועדיין היא מפרכסת, הרי היא כחיה לכל דבריה", וראה כסף-משנה ולחם-משנה כאן. 70) בכורות טו, ב. ולמדו זאת (שם ובתמורה יז:) ממה שנאמר (שם ג, א) "אם זכר וכו' תמים יקריבנו" - לרבות ולד בעלי מומין. ופסק רבינו כרבא וכשמואל, שהוולד קדוש ליקרב. 71) זו שנוולד בה מום לאחר שנתקדשה. 72) להשתמש בו לצרכי חולין (משנה וגמרא בכורות יד. וטו: ושם טו:) אמרו, שכל זה הוא מגזירת חכמים שמה יגדל מהן עדרים עדרים. אבל מן התורה, פקעה קדושת הוולד בפדיון האם (ראה רש"י שם). ואם נתעברה לאחר הפדיון - הוולד מותר. 73) שם בגמרא: "ליפרקינהו, לא אלימא למתפס פדיונן (= בקדושתן, כדי שיצאו הן לחולין, שכבר יצאה קדושתן בפדיון אמם, והאי דאסורין גזירה בעלמא היא וכו' - רש"י שם)". 74) כלומר, קודם פדיון האם. 75) כלומר, מקדישין לשם אותו זבח שאמו נתקדשה (בכורות שם, וכרבי חנינא) "והשתא חיילא עליו קדושה לעצמו דחשבינהו, ולא פקעה קדושתיהו על ידי פדיון אמן וממתין עד שיוממו ופריק להו" (רש"י שם). ועוד אמרו שם במסקנא שאין מתפסין אלא לאותו זבח בלבד. 76) ולכן צריך הוא להתפסין לאותו זבח. 77) שם בגמרא: "היכי ליעביד, ליקרבינהו - מכח קדושה דחוויה קאתו",

~ יום שישי כ"ו מנחם-אב ~

פְּרָק שְׁנַיִ

- 1) יפרש בו רבינו המומים המיוחדים בבהמה, ודין בהמה שנמצאה טריפה, או שאחד מאיבריה הפנימיים חסר.
- א. כַּל הַמוֹמִין הַפּוֹסְלִין בְּאֶדָם וּבְבַהֲמָה² - תָּמֵשִׁים. וְכִבֵּר נִמְנו.
- 2) כלומר, מומים כאלו שראויים להיות גם אצל אדם וגם אצל בהמה.
- ב. וַיֵּשׁ מוֹמִין אַחֲרֵים מִיְחַדִּין בְּבַהֲמָה וְאֵינָן רְאוּיִין לְהִיּוֹת בְּאֶדָם, וְשִׁלְשָׁה וְעֶשְׂרִים הֵם, וְאֵלוֹ הֵן: אִם הָיָה עֵגֶל עֵינָה עֵגֶל פְּשָׁל אָדָם³. עֵינָה אַחַת גְּדוּלָּה פְּשָׁל עֵגֶל וְהַשְּׂנֵי קִטְנָה פְּשָׁל אֲנֹז⁴. אֲבָל אִם הָיְתָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כָּשָׁל חֲמוֹר, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא סְדוּקָה וּפְרוּסָה. אִם הִיְתָה יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ קְלוּטָה כָּשָׁל חֲמוֹר. וְזֶהוּ קְלוּט הָאֲמוֹר בְּתוֹרָה. אִם נִגְמְמוּ טְלַפְיָהּ וְזָכְרוּתָן עִמָּהֶן, אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַר מְזָכְרוּתָן מֵעַט קָרוֹב לְבִשְׂרֵי¹⁰.

9) משנה בכורות מ. ומפרש שם רב הונא כי המדובר שהיתרון והחיסרון היו בידים, "בעלת חמש רגלים" היא שהיו לה שלש ידיים ושתי רגלים, "אין לה אלא שלש רגלים" היינו, שהיו לה שתי רגלים ויד אחת, שבשני האופנים הנ"ל אינה אסורה אלא מטעם מום, אבל אם החיסרון והיתרון היו ברגלים, בלא זה אין להקריב, שהרי היא טרפה. (10) ולא נעקרו לגמרי, ובכל זאת זה נחשב למום.

ו. כָּל מוֹם מְשַׁלְשֵׁה וְשִׁבְעִים מוֹם הַמְּנוּיִן בְּבַהֲמָה¹¹ פּוֹסְלִין אוֹתָהּ מִן הַקֶּרְבָּן. וְאִם נָפַל אֶחָד מֵהֶם בְּתַמִּיקָה שֶׁהִיא קֹדֶשׁ - תִּפְדָּה וְתִצָּא לְחִלּוּן¹². חוּץ מִזֶּקֶן¹³ וְחוּלָה¹⁴ וּמְזֵהִם¹⁵, שֶׁאָף עַל פִּי שֶׁאֵינּוּ כָּשָׁר לְקֶרְבָּן¹⁶ - אֵינּוּ נִפְדָּה¹⁷, אֲלֵא יְהִי קָיָם וְרוּעָה עַד שִׁוְלָד בּוֹ מוֹם אַחֵר קְבוּעַ¹⁸ מִשְׁאֵר הַמוּמִין וְיִפְדָּה. וְכֵן בְּהֵמַת קֹדְשִׁים שֶׁנּוּלַד בָּהּ מוֹם עוֹבֵר - אֵינָה קְרִיבָה וְלֹא נִפְדִּיתָ¹⁹.

11) והם חמישים שנמנו בפרק ז מהלכות ביאת מקדש, ועשרים ושלושה שנמנו כאן. (12) משנה בכורות מא. "על אלו מומין וכו' ופסולי המוקדשים נפדין עליהן". כלומר, מצוה לפדותן ויצאו לחולין להתירם באכילה, אבל אסורים בגיזה ועבודה. (13) "שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד. (14) "כשהוא רועד מפני חילו וכשלון כוחו". (15) "הוא שריחו רע". (16) ומקור הדברים בגמרא שם ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, י) "מן הצאן - מן הכשבים או מן העזים, פרט לזקן חולה ומזוהם (דרשו מן הצאן ולא כל הצאן וכן כולם)". (17) שם במשנה: "ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש (=שנפסל מן המזבח)" ולא במדינה" לפי שאינם מומים גמורים. (18) כלומר, מום גמור וקבוע. (19) בכורות לז: ותמורה לג. "יכול יפדו על מום עובר, תלמוד לומר (ויקרא כז, יא) אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה, מי שאינה קריבה כל עיקר (=נפדית) יצתה זו שאינה קריבה היום אלא למחר" (=שאינה נפדית).

ז. אַרְבַּעַה מוּמִין עוֹבְרִים²⁰ יֵשׁ בְּאֲדָם וּבְבַהֲמָה, וְאֵלוּ הֵן: גֶּרֶב לַח²¹. חֲזוּזִית²² שֶׁאֵינָה מְצִרִית²³. מִים שְׂיוֹרְדִין בְּעֵינָיו²⁴ וְאֵינָן קְבוּעִין²⁵. סְנוּרִין שֶׁאֵינָן קְבוּעִין²⁶.

20) אינם קבועים. (21) מין שחין שהוא לח בין מבפנים ובין מבחוץ, אבל אם היה יבש בפנים ובחוץ או יבש מבפנים ולח מבחוץ, הרי הם מומים קבועים. (22) מין ילפת (=שחין). (23) כלומר, בכלל ילפת יש שני מינים: א) "חזוית מצרית" שהיא מכת שחין שבאה על מצרים והיא חזוית קשה וכעורה וזו היא ילפת האמורה בתורה בויקרא שם והיא יבשה בפנים ולחה בחוץ (בכורות שם), וזהו מום

אֵינָן גְּדוּלָה וְאֵינָן קְטָנָה, אֲפִלּוּ קְטָנָה עַד כְּפוֹל - כָּשָׁר. אִם יֵשׁ בְּלֶכֶן עֵינָה נִבְלַת שֵׁשׁ בַּה שְׁעָר. אִם נִקַּב הָעוֹר שְׂבִיב שְׁנֵי חוֹטְמִיקָה בְּמָקוֹם הַנִּרְאָה. פִּיָּה דוּמָה לְשֵׁל חֲזִיר, פְּרוּס²⁷ אָף עַל פִּי שֶׁאֵינּוּ מִחֻדָּד כְּשִׁפּוֹד.

3) לדעת רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן (בכורות מ. ונדה כג.) אין זה אלא אם היה הדמיון בלובן שבעין שאין הדרך כן, אבל אם היה הדמיון בשחור שבעין, אין זה מום, כי כן הדרך להיות. ורבינו פסק כרב יהודה אמר שמואל ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, שלדבריהם אין הכרח לחלק, אלא אפילו אם היה הדמיון לאדם בשחור שבעין, הרי זה מום. (4) ודווקא אחת גדולה ואחת קטנה, אבל שתייהן גדולות או שתייהן קטנות כשר בבהמה (שם ג:). ולפיכך כתב רבינו מום זה בין מומי בהמה, לפי שבאדם גם אם שתייהן גדולות או שתייהן קטנות, הרי זה מום, כמפורש בפרק ה מהלכות ביאת מקדש הלכה ו. (5) שהשפה והלחיים העליונות עודפות על התחתונות.

ג. חֲטִיָּה הַחִיצוֹנוֹת שֶׁנִּקְבּוּ אוֹ שֶׁנִּפְגְּמוּ, אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַר מִקְצָתוֹ, אוֹ שֶׁנִּגְמְמוּ. אִם נִעְקְרוּ חֲטִיָּה הַפְּנִימִיּוֹת, שֶׁהָרִי בְּעַת שְׁפוּתַחַת פִּיָּה וְצוּחַתַת הֵן נִרְאִין חֲסִרִין.

ד. אִם נִטְלוּ קֶרְנֵיהָ וְזָכְרוּתָן עִמָּהֶן וְלֹא נִשְׁאַר מֵהֶן כְּלוּם. אֲבָל נִקְבָה שֵׁשׁ לָה קֶרְנִים - כְּשֶׁרָה²⁸. אִם נִפְגְּם הָעוֹר שֶׁחֹפֶה אֶת גִּיד הַבְּהֵמָה. אִם נִפְגְּמָה הָעוֹרָה שֶׁל נִקְבָה. אִם נִפְגְּם הַזָּנָב מִן הָעֵצָם, אֲבָל לֹא מִן הַפֶּרֶק²⁹. אִם הִיְתָה רֹאשׁ הַזָּנָב מִפְּצָל לְשֵׁנִים בְּשֵׁנֵי עֵצָמִים. אִם הָיָה בֵּין חִלְיָא לְחִלְיָא מְלֵא אֲצָבַע כָּשָׁר. אִם הָיָה הַזָּנָב קָצָר. וְעַד כַּמָּה? בְּגֵדִי: חִלְיָא אַחַת - מוֹם, שְׁתֵּים - כָּשָׁר. וּבְטָלָה: אֶרְךָ שְׁתֵּי חִלְיּוֹת - מוֹם, הִיְתָה שְׁלֵשׁ - כָּשָׁר. זָנָב הַגֵּדִי שֶׁהָיָה רָף וּמְדַלְדֵל דוּמָה לְשֵׁל חֲזִיר. אִם נִשְׁפַּר עֵצָם מִן הַזָּנָב. אֲבָל אִם נִשְׁפַּר עֵצָם מִצְלַעוֹתָיו - כָּשָׁר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינּוּ בְּגֵלוּ²⁸.

6) למזבח, שאין זה מום כלל. (7) בזנב יש עצם המורכב מכמה וכמה חוליות, ואם נחתך במקצת העצם, הרי זה מום, אבל אם נחתך קצת הפרק שהוא מקום החיבור של חוליה אחת עם השנייה, אין זה מום משום שכל זמן שלא נחתך לגמרי, הוא חוזר ומתרפא. (8) ספרא שם: "יכול שאני מרבה שבר צלע, תלמוד לומר שבר יד או שבר רגל, מה אלו מיוחדין שמומן בגלוי ואין חזורים, יצא שבר צלע שאין מומן בגלוי" ובתוספתא בכורות פרק ד "נשתברו רוב צלעותיו או שהיה בו מום מבפנים אינו מום, שנאמר (במומי אדם, שם כא, יח) עור או פסח, מה עור ופסח המיוחדים מום שבגלוי וכו'".

ה. בְּעַלְת חֲמֵשׁ רִגְלִים, אוֹ אֵין לָהּ אֲלֵא שְׁלֵשׁ רִגְלִים²⁹. אִם הִיְתָה אַחַת מִרְגְּלֵיוֹ וַיְדִיּוּ פְרֻסְתָּהּ עֲגָלָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַשְּׂרָפָה. וְכֵן אִם נִמְצָא אֶחָד מֵאִיִּבְרֵיהֶּ הַפְּנִימִיִּין חֶסֶר, אָף עַל פִּי שְׂאִינָה טְרָפָה, פְּגוֹן שְׁנִמְצָאת בְּכִלְיָא אַחַת⁴² או שְׁנֹטֵל הַטְּחוּל⁴³ - הָרִי זֶה אֶסוּרָה לְמִזְבֵּחַ וְתִשְׂרָף⁴⁴. לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִיא פְּעֹלַת מוֹם, שְׂאִין חֶסֶרֹן שְׁבִפְנֵיִם מוֹם, אֶלָּא מִפְּנֵי שְׂאִין מְקַרִּיבִין חֶסֶר כָּלֵל, שְׁנֹאָמֵר: תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם. וְכָל הַיֵּתֵר - כְּחֶסֶר⁴⁵. לְפִיכָף, אִם נִמְצָא שֵׁם שְׁלֹשׁ פְּלוּיֹת או שְׁנֵי טְחוּלִים - פְּסוּלָה.

(41) כלומר, אחת מן הטרפיות שבאברים הפנימיים. (42) בעלת כלייה אחת, ראה בפרק ח מהלכות שחיטה הלכה כה, שהיא מותרת באכילה. (43) שאינה טריפה, ומותרת באכילה. (44) משום ש"כל שפסולו בקדש בשריפה". (45) ראה בחולין נח: "כל יתר כנטול דמי".

יב. אי זו היא סנוורין קבועים? כל ששקה שמונים יום ולא ראה. ובודקין אותו שלש פעמים⁴⁶: ביום שבעה ועשרים מעת שהרגישו בו, וביום ארבעה וחמשים, וביום שמונים. אם ראה⁴⁷ - מונים לו שמונים מעת שפסקה הראיה.

(46) כר' חנינא בן אנטיגנוס במשנה שם, ובגמרא (שם לט.) אמר רב נחמן בר יצחק "ובלבד שהיה משולשים", וכפירוש רש"י שם שבדקים בימים כז, נד ופ, ולא כשיטת התוספות שם (שבדוק בתחילת שמונים ובסוף שמונים ובאמצע שמונים שהוא יום מ). (47) באמצע השמונים ושוב פסקה ראייתו.

יג. ובמה יודע שהמים קבועים? כשצאקה⁴⁸ עשבים לחים⁴⁹ מראש אדר עד חצי ניסן, ואכלה אחרי כן עשבים יבשים⁵⁰ אלו⁵¹ וחצי תשרי, ולא נתרפאה - הרי אלו מים קבועים⁵².

(48) ראה להלן הלכה יד כמה היא צריכה לאכול מעשבים אלו. (49) תבן וחציר שגדלו במשך חדשי החורף. (50) שגדלו במשך חדשי הקיץ. אבל אכל קודם יבש ואחר כך לח, אינה מתרפאת בכך, ויתכן כי אין זה מים קבועים. (51) כל חודש אלו. (52) והוא מום קבוע, במשנה ובגמרא בכורות לח: "ואלו הן מים הקבועים אכל לח ויבש של גשמים (=שדה בעל שמסתפקת רק במי גשמים) הרי זה מום (שאם לא כן, הייתה האכילה הזאת מרפאה), בית השלחין (=שדה שמסתפקת גם במי גשמים וגם בהשקיה) אינו מום (כי העשבים האלו אינם מרפאים, וייתכן כי יש סיבה אחרת, שגרמה לעוורונה ולא משום שזה מים קבועים). ודגשמים נמי אכל יבש ואחר כך לח, אינו מום עד שיאכל יבש אחר הלח וישנו ג' חדשים וכו' אדר וחצי ניסן לח, אלו וחצי תשרי יבש". ויש להבין למה לא הזכיר רבינו כאן כי רק לח ויבש של גשמים (=בעל) היא רפואה, ולא לח ויבש של שלחין?

יד. וכמה תאכל מעשבים אלו הלחים בזמן הלח והיבשים בזמן היבש? פגרוגרת⁵³ או יותר⁵⁴ קדם

קבוע. (ב) חזוית שאינה מצרית (=שלא הייתה במכת שחין במצרים) והיא לחה בין בחוץ ובין בפנים, והוא מום עובר הנזכר שם בכורות במשנה "ואלו שאין שוחטין וכו' ובעל חזוית" (בכורות שם). (24) הגורמים לו לקות בראיה. (25) משנה שם מא. שלפעמים יסורו המים ויתפזרו ולא יעמדו, אבל הקבועים הוא מום גמור. (26) משנה שם מא. "ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה חוורור והמים שאינם קבועים" ("שאינם קבועים" עולה גם על "המים" וגם על "חוורור"), "חוורור הוא שיעור שיטרד הראות מהעצבים האלו". וברש"י שם: "חוורור חולי הוא שיש טיפין לבנות בעין".

ח. יש שם²⁷ ארבעה חללים אחרים²⁸, אם נמצא אחד מהם בבהמה - אין מקריבין אותה²⁹, לפי שאינה מן המבחר, והפתוב אומר: מבחר נדרין³⁰. ואלו הן: מי שבלבן עינו בבלת שאין בו שער³¹. אם נגממו קרניו אף על פי ששאר מוצרותו מעט סמוך לבשר³². אם נפגמו חטיו הפנימיים³³. אם היה אחד מאלו בקדשים - לא קריבין ולא נפדין³⁴, אלא ירעו עד שיפיל בהן מום³⁵. ואם הקריבין - יראה לי שהרצף³⁶.

(27) מלת "שם" שגורה בפי רבינו. (28) ואינם מומין. (29) אף כי אינם מומים גמורים. (30) צריך להיות: "מבחר נדריכם". (31) אבל אם יש בו שיער הוא מום גמור. (32) שאין נחשב למום אלא אם נעקר ולא נשאר כלום, ובכל זאת אין מקריבין אותה, מטעם הנ"ל, שאין זה מובחר. (33) ראה למעלה הלכה ג, שאינו נחשב מום גמור אלא אם נעקרו חטיו הפנימיים לגמרי, אבל אם נפגמו או נגממו, ולא נעקרו לגמרי, אין זה מום גמור. (34) "אין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה". (35) ויפדנו. (36) "דמבחר נדריך [נדריכם] שכתוב, הוא למצוה ולא לפסול".

ט. וכן בהמת קדשים שנעבדה בה עברה³⁷ או שהמיתה את האדם בעד אחד או על פי הבעלים³⁸ - לא קרבה ולא נפדיה עד שיולד לה מום קבוע.

(37) כגון הרובע והנרבע והנעבד לעבודה זרה והמוקצה לעבודה זרה. (38) שאם היה על פי שני עדים - הבהמה נסקלת.

י. בהמה שנולד בה אחת מן הטרפיות³⁹ האוסרות אותה באכילה - אסורה לגבי המזבח. הרי הוא אומר: הקריבהו נא לפחתך הירצף או הישא פניך. ואף על פי שאינה ראויה לקרבן - אין פודין אותה, שאין פודין את הקדשים להאכילן לפלבים⁴⁰, אלא ירעו עד שימותו ויקברו.

(39) שאינן בכלל מום. (40) למדו כן ממה שנאמר (דברים יב, טו) "ואכלת" ולא לכלביך.

יא. נשחטה ונמצאת טרפה⁴¹ - הרי זו תצא לבית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִרְפוּאֲתָהּ. לְפִיכָּהּ, הַפּוֹדֶה אוֹתָהּ קֹדֶם שֶׁנִּתְיַאֲשׁוּ מִרְפוּאֲתָהּ וְנִהְיֶה בְּאוֹתוֹ הַפְּדִיּוֹן אַחֵר שֶׁנִּתְיַאֲשׁוּ מִרְפוּאֲתָהּ⁶⁷ - הֲרִי זֶה סֶפֶק מוֹעֵל, וְאִינוּ מְבִיא קֶרֶבן מוֹעֵלָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ.

66) שם לט. "בעי מיניה פינחס אחוה דמר שמואל משמואל, אכל ולא איתסי, למפרע הוי מומא או מכאן ולהבא הוי מומא, נפקא מינה למימעל בפדיונו. אי אמרת למפרע הוא מומא מעיל, ואי מכאן ולהבא הוי מומא לא מעיל", ולא נפשטה הבעיא. 67) כלומר, אפילו נהנה אחר שנתיאשו מרפואתה, הרי זה ספק, כיון שנפדה לפני שנתיאשו מרפואתה (ולא כמו שנראה מדברי רש"י שם שלאחר בדיקתן ודאי מעל, ראה רש"ש שם).

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) יבאר בו המומים הפוסלים בעוף, ודין תורים ובני יונה, ודין רובע ונרבע ומוקצה לעבודה זרה והנעבר, ודין המקדישם.

א. אֵין הַמוּמִין פּוֹסְלִין בְּעוֹף². וְכֵן אֶחָד הַזָּכֵר וְאֶחָד הַנְּקֵבָה בְּעוֹף³. שְׁלֹא נֶאֱמַר 'תְּמִים זָכָר' אֲלֵא בְּבַהֲמָה בְּלִבְדָּה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמוּמִין קְטָנִים⁴; אֲכָל עוֹף שְׂבִיבֵשׁ גִּפְיָה⁵ אוֹ נִסְמִית עֵינָיו אוֹ נִקְטְעָה רִגְלוֹ - אֲסוּר לְגַבֵּי הַמְּזֻבְחִי⁶, שְׁאִין מְקַרְבִּין חֶסֶר כְּלָל⁷. וְכֵן אִם נוֹלַד בּוֹ אֶחָת מִן הַטְּרֵפוֹת שְׁאוּסְרִין אוֹתָהּ בְּאֲכִילָה - הֲרִי זֶה נִפְסָל לְקֶרֶבן⁸.

2) כי תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף, קידושין כד: ותמורה יד. ובספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ג, למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא כב, יח) "תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים" - "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף". 3) שבקרבנות בהמה, יש שחייבים להביא דוקא זכר ולא נקבה, או דוקא נקבה ולא זכר, אבל מן העוף יכול להביא או מן הזכרים או מן הנקבות, וראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח. 4) כגון דוקין שבעין (רש"י זבחים סח: במשנה). 5) כנף שלו. 6) ספרא שם וקידושין שם: "יכול יבשה גפה, נקטעה רגלה, נחטטה עינה, תלמוד לומר (ויקרא א, יד) "מן העוף" ולא כל העוף". 7) ראה למעלה פ"ב, הלכה יא. 8) לגבי בהמה, הביא רבינו למעלה שם הלכה י, ממה שנאמר (מלאכי א, ח) "הקריבהו נא לפחתך הירצן או הישא פניך", וטעם זה שייך גם בעוף (כסף משנה).

ב. תוֹרִים⁹ קְטָנִים¹⁰ - פְּסוּלִין, וְכֵגִי יוֹנָה¹¹ גְּדוּלִים - פְּסוּלִין¹²; שְׁנֶאֱמַר: מִן הַתְּרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה¹³. תְּחִלַּת הַצֵּהוּב¹⁴ בְּזֶה וּבְזֶה - פְּסוּל¹⁵. וְעַד מְתִיב¹⁶ יְהִי כְּנֵי יוֹנָה כְּשֵׁרִים? כֹּל זִמָּן שֶׁעוֹקֵר כְּנָף¹⁷ וּמִתְמַלֵּא מְקוֹם עֵקְרוֹ דָּם¹⁸. וְהַתְּרִים כְּשֵׁרִים מְשִׁיזְהִבוּ¹⁹.

9) מין מיוחד של יונים. 10) שלא גדלו עדיין. 11) יונים רגילים. ומכיון שמדובר כאן על "גדולים" לא היה צריך לכתוב "ובני היונה", שהמלה "בני" מורה על קטנים, ראה

סְעֵדָה רֵאשׁוּנָה⁵⁵ שֶׁל כָּל יָמִים בְּשִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים אֵלוֹ. וְצִרְיָה שֶׁתֵּאכַל אוֹתָן כָּל יוֹם אַחֵר שְׁתִּייה⁵⁶, וְתִהְיֶה מִתְרַת⁵⁷ בְּשִׁדָּה⁵⁸ בַּעַת אֲכִילָה, וְלֹא תִהְיֶה לְבָדָה, אֲלֵא הִיא וּבַהֲמָה אַחֲרֵת לְצוֹת⁵⁹ עִמָּה. אִם נַעֲשֶׂה לָּהּ כָּל אֵלוֹ וְלֹא נִתְרַפְּאֵת - הֲרִי אֵלוֹ קְבוּעִין וְדָאִי; וְאִם חֶסֶר אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ - הֲרִי זֶה סֶפֶק⁶⁰, וְאִינָה קְרֵבָה⁶¹ וְלֹא נִפְדִית⁶².

53) כתאנה יבשה. 54) שם בגמרא "וכמה מאכילין אותו? אמר רבי יוחנן משום רבי פינחס בן ערובא כגרוגרת" ובפירוש רבינו גרשום "אפילו כגרוגרת וכו' דיו לבדיקה". 55) בגמרא שם: "בעי במערבא כגרוגרת בסעודה ראשונה או דלמא בכל סעודה וסעודה, אם תמצוי לומר בסעודה ראשונה, קודם אכילה או לאחר אכילה, קודם אכילה וודאי מעלי ליה כסמא, לאחר אכילה מאי". ורבינו שפוסק בכל מקום כ"אם תמצוי לומר" שבגמרא פסק כאן שמספיק רק בסעודה ראשונה (ראה לחם משנה) ופוסק שצריך קודם אכילה, כדברי הגמרא שבזה יש בוודאי מרפא, אבל לאחר אכילה ספק הוא, כי לא נפשט האיבעיא שם. 56) שם לט. "קודם שתייה או לאחר שתייה, קודם שתייה ודאי מעליא ליה כשערי, לאחר שתייה מאי". 57) לא קשורה. 58) שאין רפואה זו מועלת אלא בשדה, אבל אם הייתה בעיר לא מועילה רפואה זו כלל וכלל. ורק בגינה הסמוכה לעיר הדבר בספק. 59) כלומר, בצוותא עמה, וגם זה שם "עם חברו וודאי מעלי ליה, לבדו מאי". 60) שמא אין זה מים קבועים, והסיבה לעוורונה היא אחרת ומה שלא נתרפאה משום שלא עשו לה את הטיפול הנכון. 61) כי אף אם המים אינם קבועים בכל אופן הוא מום עובר ואין מקריבים בהמה בעלת מום עובר. 62) כי ייתכן שאין המים קבועים, ובמום עובר אינה נפדית.

טו. פִּיעֵד? אֲכִלָּה הֵלַח כְּמִשְׁפָּטוֹ בְּאֶדְרָה כְּלוֹ וְחֻצֵי נִיסָן. וְאֲכִלָּה אַחֲרָיו הִיבֵשׁ כְּמִשְׁפָּטוֹ בְּחֻצֵי נִיסָן וְאֶרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר שְׁאֲכִלָּה בְּשִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים עַל הַסְּדֵר⁶³, אוֹ שְׁאֲכִלָּה בְּגִרוּגֵרֵת אַחֵר אֲכִילָּה אוֹ קֹדֶם שְׁתִּייה, אוֹ שְׁהִיתָה קְשׁוּרָה, אוֹ שְׁהִיתָה לְבָדָה, אוֹ שְׁהִיתָה בְּגִינָה הַסְּמוּכָה לְעִיר, וְלֹא נִתְרַפְּאֵת - מִכָּל אֵלוֹ סֶפֶק קְבוּעִין אוֹ עוֹבְרִים⁶⁴. לְפִיכָּה, אִם הִטִּיל בָּהּ מוּם אַחֵר - אִינוּ לוֹקָה⁶⁵. אֲכִלָּה כְּמִשְׁפָּטָה בְּזִמְנֵי הָאֲכִילָּה וְלֹא נִתְרַפְּאֵה - הֲרִי הִיא בַּעֲלַת מוּם קְבוּעֵ.

63) כלומר, שלושה חדשים רצופים. ולא כמו שאמרנו למעלה: מאדר עד חצי ניסן, ומאלול עד חצי תשרי. 64) שהרי בגמרא שם נסתפקו בכל הדברים האלו אם הם מרפאין או לא, ולא נפשט הספק. משום כך הוא ספק קבועים או עוברים, שייתכן שיש כאן סיבה אחרת לעוורונה. ודברים אלו אינם רפואה לזה. 65) שמא היא בעלת מום קבוע והמטיל בה מום אחר אינו לוקה.

טז. יֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק⁶⁶, אִם לְמַפְרַע הִיא בַּעֲלַת מוּם קְבוּעֵ מַעַת שֶׁבָּאוּ לָּהּ הַמוּמִים אוֹ מַעַת שֶׁנִּתְיַאֲשׁוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כי אין המומים פוסלים בעוף, ראה למעלה הלכה א. (26) מדרך אחרת. כלומר, כיון שלמדנו בקרבנות שהטומטום והאנדרוגינוס אסורין בהקרבה למזבח, משום שצריך או זכר ודאי או נקבה ודאית - גם בעוף הם פוסלים למזבח.

ד. וְכֵן הַפְּלֵאִים²⁷ וְיוֹצֵא דֶפֶן²⁸ וּמִחֶסֶר זְמַן²⁹ פְּסוּלִים³⁰, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בָּהֶם מוֹם. שְׁנֹאֲמַר: שוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז - עַד שְׂיִהְיֶה כָּל מִין וּמִין בְּפָנָי עֲצָמוֹ, לֹא שְׂיִהְיֶה מְעַרְב מִבְּכָשׁ וְעֵז³¹. פִּי יוֹלֵד - פָּרֵט לְיוֹצֵא דֶפֶן³². וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים - פָּרֵט לְמִחֶסֶר זְמַן³³. תַּחַת אָמוֹ - פָּרֵט לְיָתוֹם³⁴, שְׁנוֹלֵד אַחַר שְׁנִשְׁחָטָה אָמוֹ³⁵.

(27) מעורב מכבש ועז, ראה להלן. (28) שהוציאיו הולד דרך הבטן, על ידי ניתוח קיסרי. (29) ראה להלן הלכה ח, כי מצות-עשה להקריב מיום השמיני להיוולדו, וכל שבעת הימים הראשונים הוא מחוסר זמן. (30) בכורות נז. בבא קמא עז: ועוד. וכן הוא בספרא אמור פרשה ח הלכה ג. (31) למדו כן ממה שכתוב "או" על כל אחד ואחד, ומכאן כי צריך להיות שור או כבש או עז, ולא שיהיו מעורבים, ראה בבא קמא שם ותוספות חולין לח: ד"ה או (הר המוריה). (32) שם. (33) שם. (34) שם.

ה. הַנְּדָמָה³⁶, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ כְּלֵאִים - הָרִי הוּא פְּסוּל לְמִזְבֵּחַ³⁷. כִּיצַד? רַחַל שְׂלִידָה כְּמִין עֵז, וְעֵז שְׂלִידָה כְּמִין כֶּבֶשׂ, אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ בּוֹ מִקְצַת סִימָנֵי³⁸, הוֹאִיל וְהוּא דוֹמֶה לְמִין אַחַר - פְּסוּל כְּבַעַל מוֹם קְבוּעַ; שְׂאִין לָךְ מוֹם קְבוּעַ גְּדוֹל מִן הַשְּׁנוּי³⁹.

(35) בכורות שם במשנה: "ואיזהו יתום, כל שמתה אמה או שנשחטה ואח"כ ילדה". ורבינו השמיט נולד לאחר מיתה (ראה בכסף-משנה), משום שבמיתה בידי שמים הוולד מת לפני אמו (ראה בבא בתרא קמב:), ורק באופן שנעקר הוולד לצאת - אין הוולד מת. ולזה כיוון רבינו (ראה תוספות שם ד"ה דהוא) בפ"ו מהלכות בכורות הלכה יד לענין מעשר בהמה, שכתב: "וכן היתום שמתה אמו או נשחטה עם לידתו אינו מתעשר". (36) ראה להלן בהמשך ההלכה, כיצד הוא הנדמה. (37) בכורות וחולין ובבא בתרא וספרא שם. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא שם) "או עז" - פרט לנדמה. (38) של אמו. שאז אין למעטו מ"או עז", ראה בכורות טז: (39) ראה שם במשנה לענין בכורה: "רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל, פטורה מן הבכורה. ואם יש בו מקצת סימנים חייב". וגמרא שם ג: אמרו כי חייב ליתנו לכהן, אבל לענין לישחט עליו בחוץ, נחשב הנדמה, שיש בו מקצת סימני אמו, למום גמור, ואסור להקריבו על המזבח, וראה ברש"י שם. ואם אין בו מקצת סימנים של אמו, אינו בעל מום, כיון שדומה כולו למין אחר, והוא נתמעט מ"או עז", כנ"ל.

ו. וְכֵן הָרוּבְעֵי⁴⁰ וְהַנְּרִבְעֵי⁴¹ וְהַמְקַצָּה לְעִבּוּדָה זָרָה⁴² וְהַנְּעֻבָד⁴³, אֵף עַל פִּי שֵׁהָן מְתָרִין בְּאִכְלָהָ⁴⁴ - הָרִי

להלן בסמוך, אלא שנקט ביטוי שגור. (12) משנה וברייתא בחולין כב. (13) ובכל התורה כולה, לא השמיט הכתוב מלת "בני" אצל "יונים", וכמו כן לא כתב אף פעם "בני" אצל "תורים", ומזה למדו בברייתא (שם כב:): כי תורים דוקא ויונים דוקא קטנים. (14) כשמתחילים להביא נוצה יפה צהובה סיבב לצואר (רש"י חולין שם). (15) שם במשנה. כלומר, בין אצל תורים ובין אצל בני יונה, שבני יונה פסול משום שכבר יצא מכלל הקטנות, ובתורים פסול מפני שעוד לא הגיע לכלל גדלות. ובחולין (שם): נסתפקו אם הם פסולים מטעם ודאי או מטעם ספק, ולא נפשטה הבעיא, וראה להלן בפט"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב. (16) שם בגמרא "מאימתי בני יונה כשרים וכו' מכי שמיט גדפא מיניה ואתי דמא", ופירש"י מאימתי בני יונה כשרים, שביום שנולדו מאוסים הם, "ורבינו, נראה שהיה גורס "עד אימתי בני יונה כשרים", ונראה שהיא הגירסא הנכונה" (כסף משנה). (17) בגמרא שם: "מכי שמיט גדפא", והיינו הנוצה שעל הכנפיים הקטנים, ראה בערוך ערך נץ ג. (18) שאז עדיין אינו בכלל תחילת הציהוב. וכשר הוא לכתחילה בלי שום פקפוק. (19) שם בגמרא: "מאימתי התורים כשרים, משיזיהבו" ומפרש רש"י: "שיהא כנפי גופן גדולים ואדומים ומזהיבים כזהב".

ג. הַטְּמֵטוֹם²⁰ וְהַאֲנְדְרוֹגִינוֹס²¹, אֵף עַל פִּי שְׂאִין לָךְ מוֹם גְּדוֹל מִהֵן²² - הָרִי הֵן פְּסוּלִין לְמִזְבֵּחַ²³ מִדֶּרֶךְ אַחֲרָת: לְפִי שֵׁהָן סַפֵּק זָכָר סַפֵּק נִקְבָּה - הָרִי הֵן כְּמִין אַחַר. וּבְקִרְבָּנוֹת נֹאֲמַר: זָכָר תְּמִים וְנִקְבָּה תְּמִימָה - עַד שְׂיִהְיֶה זָכָר וְדָאִי אוֹ נִקְבָּה וְדָאִית²⁴. לְפִיכֵךְ אֵף הָעוֹף שֶׁהוּא טְמֵטוֹם אוֹ אֲנְדְרוֹגִינוֹס²⁵ פְּסוּל לְמִזְבֵּחַ²⁶.

(20) שאין לו לא זכרות ולא נקבות, אלא הוא סתום (פ"ב מהלכות אישות הלכה כה). (21) "שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות" (שם הלכה כד). (22) ראה משנה בכורות מא. לענין בכור, מחלוקת תנאים: תנא-קמא סובר הטומטום ואנדרוגינוס אין שוחטין אותן לא במקדש (שמא הם נקבה), ולא במדינה (שמא הם זכר), ור' ישמעאל אומר "אין לך מום גדול מזה". וחכמים אומרים אינו בכור אלא נגזו ונעבד (שבריה בפני עצמה היא, ונגזו ונעבד - רש"י). ופסק רבינו כר' ישמעאל. וכן כתב בפ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה ח. אבל צריך עיון, שהרי בפ"ב מהלכות בכורות הלכה ה, פסק בטומטום כי הוא בכור ויאכל במומו (כלומר, אחרי שנפל בו מום אחר, וכן כתב רש"י במשנה שם, כי מה שאמר ר' ישמעאל "אין לך מום גדול מזה", אין זה אלא באנדרוגינוס - לחם-משנה). ובאנדרוגינוס פסק שם כדעת חכמים שהוא כבריה בפני עצמה. וראה גם להלן הלכה ט. (23) זבחים פה: ולא כדברי ר' אליעזר בספרא פ' ויקרא (דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ה), שטומטום ואנדרוגינוס כשרים בעוף. (24) כדברי חכמים (בכורות שם) שאינו בכור אלא נגזו ונעבד. אבל דבריו תמוהים, שהרי בגמרא שם מא: "אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס, אבל טומטום דברי הכל ספיקא הוא וקדוש מספיקא". (25) אף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תמורה כח. וראה ספר המצוות לא-תעשה ק. (58) לפי שאזהרתם נתפרשה, כדלהלן. (59) כלומר, לא נאמר "לא תביא אתנן זונה, ולא תביא מחירי כלב", אלא כללן ביחד "לא תביא אתנן זונה ומחירי כלב", ודעת רבינו בספר המצוות כלל ט כרובא (פסחים מא. וכנסת רבינו שם, ראה ב"ספר המצוות לעם" עמוד לו, ובהוספות ותיקונים שם עמוד שמו), שעל לאו שבכללות כזה אין לוקין אלא אחת, ראה גם להלן פ"ה הלכה א.

ח. מצוות עשה⁶⁰ להקריב פל הקרבנות⁶¹ מיזם השמיני והלאה⁶², שנאמר: והיה שבעת ימים תחת אמו ומיזם השמיני והלאה ירצה⁶³. וכל שבעת הימים נקרא מחסר זמן⁶⁴. ואף על פי שמחסר זמן פסול⁶⁵, אם עבר והקריבו - אינו לוקה⁶⁶, מפני שהוא לאו הבא מכלל עשה⁶⁷, ולא נרצה הקרבן⁶⁸.

(60) ראה בספר המצוות, עשה ס. (61) (בספר המצוות שם: "כל קרבן שנקריב מן הבהמה" - נראה שבעוף לא נצטוויו להמתין עד היום השמיני. וכן נראה להלן הלכה ט שכתב "תורים שלא הגיע זמן - ובני יונה שעבר זמן", ולא כתב גם "בני יונה שלא הגיע זמן"). וכן כתב שם "תורים שלא הגיע זמן, שהן כמחוסר זמן בבהמה". ובפ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח: "איזהו מחוסר זמן בגוף, בהמה בתוך שבעת ימי הלידה ותורין שלא הגיע זמן", הרי שבני יונה מותרים בהקריבה מיד משעת לידתם (וראה בפ"ג מהלכות מאכלות אסורות הלכה י). וכן דעת רש"י בחולין כב: וראה בגליון הרמב"ם (להגרע"א). (62) ראה מסכת פרה פ"א משנה ד, ולהלן פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה י"ב. (63) וכמו כן נאמר (שמות כב, כט) "שבעת ימים יהיה עם אמו, ביום השמיני תננו ליה". (64) ראה בזבחים קיב: ולהלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח. (65) כן נראה במשנה פרה שם, ובחולין פ: (66) ראה חולין שם וזבחים קיד: (67) שנאמר "והיה שבעת ימים תחת אמו, ומיזם השמיני והלאה ירצה", ומכלל זה שבכל שבעת הימים לא ירצה. ומקור הדברים בחולין וזבחים שם "אמר רבי זירא, הנח למחוסר זמן דהכתוב ניתקו לעשה", ומפרש רבינו כי אין זה כמו כל לאו הניתק לעשה, שעובר על הלאו ומקיים אחר-כך את העשה שבו, אלא הכוונה ללאו הבא מכלל עשה, וראה בתוספות זבחים שם ד"ה אלמא, וחולין שם ד"ה הנח, ובספר המצוות שם. (68) שהרי נאמר (שם) "ומיזם השמיני והלאה ירצה". מכלל זה, שלפני יום השמיני - אינו נרצה.

ט. תורים שלא הגיע זמן⁶⁹, שהן כמחסר זמן בבהמה⁷⁰, ובני יונה שעבר זמן⁷¹ - הפל כבעל מום⁷²; והמקריבן - אינו לוקה⁷³, אף על פי שהקריבן פסול ולא נרצה.

(69) לפני שיזוהו, ראה למעלה הלכה ב. (70) כת"ק זבחים קיד: וראה להלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות ה"ח. (71) ראה למעלה הלכה ב מהו זמן. (72) כלומר, בני יונה שעבר זמן הוא כבעל מום אצל בהמה, וראה משנה זבחים

הן פסולין לגבי המזבח⁴⁵. שנאמר: כי משחתם בהם - כל שיש בו השחתה פסול⁴⁶. ובעברה⁴⁷ הוא אומר: כי השחית כל בשר. ובעבודה זרה קתיב: כי שחת עמך⁴⁸. וכן בהמה ועוף שהרגו את האדם⁴⁹ - הרי הן כרובע⁵⁰ או נרבע⁵¹ ופסולין למזבח⁵².

(40) כגון פר שבא על האשה. (41) בהמה שנרבעה מן האדם, וכגון שרבע ונרבע על פי עד אחד או על פי הבעלים, שאינה נסקלת בכך" (רבינו בפיה"מ, ורש"י זבחים עא. וראה תמורה כח.). (42) כלומר, הפרישה לקרבן לעבודה זרה (רש"י בתמורה כח:). ולדעת רבינו, אף הפרישה לתשמישי עבודה-זרה (ראה תפארת ישראל בפתיחה לסדר קדשים פ"ב סימן לד), וראה להלן פ"ד הלכה ד מאימתי נפסל משום מוקצה. (43) שעשו אותו עבודה-זרה ועבדו לו. (44) כלומר, כל אלה הרשומים למעלה, ואף המוקצה והנעבד, ראה משנה תמורה כח. ופ"ח מהלכות עבודה זרה הלכה א. (45) שם במשנה. (46) דרשת ר' ישמעאל שם כח: אף כי בברייתא (שם עמ' א ועמ' ב) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "מן הבהמה" להוציא רובע ונרבע, "מן הבקר" להוציא את הנעבד, "מן הצאן" להוציא את המוקצה - מביא רבינו דרשת ר' ישמעאל שהכל מודים בה, ראה תוספות חולין כג. ד"ה כי משחתם (הר המוריה). (47) בדפוס מג"ע: "ובערה". וכן הוא בגמרא (מעשה רוקח). (48) בתמורה שם, למדו כן ממה שנאמר (דברים ד, טז) "פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל וכו'" (וראה הר המוריה כאן). (49) ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים שפטורים מסקילה (משנה זבחים עא. ראה להלן פ"ד הלכה ב). (50) רק לגבי בהמה כתב כן, שהרי אין רובע בעוף וזבחים פה: וראה להלן פ"ד הלכה א). (51) בין בבהמה ובין בעוף, ראה להלן פ"ד שם. (52) זבחים שם במשנה. וראה בתמורה כח: שלמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "ומן הצאן - להוציא את הנוגח". ויתכן כי לדעת ר' ישמעאל שלמד נרבע ומוקצה מ"משחתם", ראה למעלה, ולא דרש "מן הבהמה" וכו' לענין זה, ראה בתמורה שם - לא דרש גם "ומן הצאן" להוציא נוגח, ולכן הוצרך רבינו לכתוב "שהן כרובע ונרבע", וראה בהר המוריה.

ז. ויראה לי, שאף על פי שאין פל הפסולין האלו ראויין למזבח⁵³ לקרבן, אם עבר והקריבן - אינו לוקה מן התורה, לפי שלא נהפשה אזהרתן⁵⁴. אבל אתנן⁵⁵ זונה ומחירי כלב⁵⁶ אסורין לגבי המזבח⁵⁷, והמקריב אחד מהן או שניהן כאחד - לוקה אחת; שנאמר: לא תביא אתנן זונה ומחירי כלב. ומפני מה לוקה⁵⁸ אחת על שניהן? מפני שנאמרו פלאו אחד⁵⁹.

(53) בדפוס רומי וויניציאה חסירה מלה זו, וכן נכון. (54) בתורה, אלא נלמדו מ"השחתה" - השחתה, כמבואר למעלה. (55) ראה להלן פ"ד הלכה ח, איזהו אתנן. (56) ראה להלן שם הלכה טז, איזהו מחיר כלב. (57) משנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"כל האסורים לגבי מזבח וולדותיהן מותרין", וראה גם בעבודה זרה (מו: 100) בתמורה שם: "אמר רבא ולד הנרבעת אסורה, היא וולדה נרבעו, ולד נוגחת אסורה, היא וולדה נגחו וכו'. איכא דאמרי, אפילו ולד מוקצה ונעבד אסור, מאי טעמא? דניחא ליה בניפחיה" (כלומר, כשהבהמה מעובדת נראית שמינה ונפוחה, ונראית חשובה יותר לעבודה זרה, הלכך ניחא ליה בעובר ואסור - רבינו גרשום), ופסק רבינו כאיכא דאמרי.

יג. במה דברים אמורים? ¹⁰¹ כשנעבדה בה עברה או שהמיתה פשהיתה מעברת, שהרי הולד מצוי עמה בעת שנפסלה והיה פאבר מאיכריה; אבל אם נתעברה אחר שנעבדה בה עברה או אחר שהמיתה - הרי ולדה פשוט למזבח ¹⁰². אפלו נרבעה פשהיא מקדשת ואחר כך נתעברה ¹⁰³. ואין צריך לומר, אם נרבעה והיא חלין ואחר כך הקדישה ונתעברה, שולדה מתרה ¹⁰⁴. וכן אפרוח ביצת טרפה ¹⁰⁵ מתרה למזבח ¹⁰⁶.

101) שוולד הנרבעת והנעבדת והמוקצה והשמיתה את האדם - אסורין למזבח. (102) לדעת רב נחמן שם הוא לדברי הכל, גם לרבנן וגם לר' אליעזר. ולפי דעת רבא, אין זה אלא לדברי רבנן, הסוברים "זה וזה גורם מותר" (האם האסורה, והזכר הבא עליה). (103) שם לפי הלשון הראשון של רב נחמן, ולפי דברי רבנן. (104) לפי הלשון הראשון של רב נחמן הוא לדברי הכל, ולפי הלשון השני אין זה אלא לדברי רבנן. (105) כלומר, אפרוח שנולד מביצת יונה טריפה. (106) שם לא. במסקנא שהכל מודים בזה, מפני שאין האפרוח נרקם אלא לאחר שהביצה נסרחת ונעשית כעפר, ואז בטל איסורה.

יד. המשתתחה לקמה ¹⁰⁷ - חטיה מתרין למנחות, שהרי נשתנו, ונדמו ולדות של אסורי מזבח שהן מתרין ¹⁰⁸. וכן בהמה שפסמה בכרשיני ¹⁰⁹ עבודה זרה - מתרת למזבח ¹¹⁰, שהרי נשתנו ¹¹¹.

107) תבואה כשהיא צומחת ומחוברת לארץ. (108) כלומר, נדמו ולדות של איסורי מזבח, כגון נעבד ומוקצה ונרבע וכו' שנעבדה בה ואחר-כך נתעברה, ואף כאן מוקדם היה קמה ועכשיו הוא קמת, ומקור דברים אלו בעבודה זרה מז. במסקנת הגמרא. (109) "כרשינין הוא זרע הנקרא בערבי כרסנא וכו' ומאכילין אותו לבקר" (רבינו בפירוש המשנה שבת רמ.). וראה בפ"ב מהלכות תרומות הלכה ז. (110) אף כי מקריב הבהמה עם הכרשינים של עבודה זרה שבקרבה (ראה מרכבת המשנה). (111) כלומר, הכרשינין נשתנו על ידי האכילה, ומקור דבריו מהסוגיא בתמורה לא. ששאלו בתמיהה: "אלא מעתה, האכילה כרשיני עבודה-זרה, הכי נמי דאסירה?" - הרי שהדבר ברור כי המפטם בהמה בכרשיני עבודה-זרה מותרת למזבח.

טו. לוקחין ¹¹² כל הקרבנות מן העובדי פוכבים ¹¹³, ואין חוששין להם לא משום רובע ונרבע ולא

שם. (73) שהרי לא כתבן התורה בלשון לא-תעשה, כ"אם בלאו הבא מכלל עשה, שנאמר (ויקרא א, יד) "והקריב מן התורים או מן בני היונה", ראה כסף-משנה.

י. המקדיש טמטום ואנדרוגינוס ⁷⁴ וטרפה ⁷⁵ וכלאים ויוצא דפן ⁷⁶ למזבח - הרי זה פמקדיש עצים ואבנים ⁷⁷, לפי שאין קדשה חלה על גופן, והרי הן חלין לכל דבר, וימכרו ויביא בדמיהם כל קרבן שירצה. ואין קבעל מום ⁷⁸, שבעל מום יש במינו קרבן ⁷⁹. אבל המקדיש ⁸⁰ רובע ונרבע ומקצה ונעבד ואתנן ומחיר - הרי זה פמקדיש בעל מום עובר, וירעו עד שיפול בהן מום קבוע ויפדו עליו. וכן המקדיש מחסר זמן - הרי זה פמקדיש בעל מום עובר, ואינו לוקה ⁸¹, כמו שבארנו ⁸².

74) ראה למעלה הלכה ג. (75) ראה למעלה הלכה א. (76) ראה למעלה הלכה ד. (77) תמורה יז. (78) תמורה שם. והיינו בממיר בהמת קרבן על בעל מום, שקדושת התמורה חלה עליו (פ"א מהלכות תמורה הלכה יד, ופ"ג שם הלכה ה) ועל אלה לא חלה תמורה. (79) אם הוא תם. אבל החמישה הנ"ל הם מין בפני עצמן. (80) תמורה כח: (81) ובזה אינו דומה לבעל מום עובר שהמקדישו למזבח - לוקה, שלא חילקו בזה בין בעל מום עובר לבין בעל מום קבוע, עיין למעלה פ"א הלכה ב. וראה בהר המוריה. (82) למעלה הלכה ח.

יא. נמצאו כל האסורין למזבח הרי הן ארבעה עשר, ואלו הן: בעל מום ⁸³. ושאינו מן המבחר ⁸⁴. ומחסר אבר מופנים ⁸⁵. וטרפה ⁸⁶. וכלאים ⁸⁷. ויוצא דפן ⁸⁸. ורבע ⁸⁹. ונרבע ⁹⁰. ושהמית האדם ⁹¹. הנעבד ⁹². המקצה. האתנן ⁹³. המחיר ⁹⁴. מחסר זמן ⁹⁵.

(83) ראה למעלה פ"א הלכה ד. וטמטום ואנדרוגינוס ונדמה הם בכלל בעל מום, ראה למעלה הלכה ג והלכה ה (לחם משנה). ויש אומרים כי נדמה בכלל כלאים (כסף-משנה למעלה הלכה ה). (84) ראה למעלה פ"ב הלכה ח. (85) שם הלכה יא. (86) שם. (87) למעלה הלכה ד. (88) שם. (89) למעלה הלכה ו. (90) שם. (91) שם. (92) שם. (93) למעלה הלכה ז. (94) שם. (95) למעלה הלכה ד. ולא מנה כאן יתום שנולד אחר שנשחטה אמו (ראה למעלה הלכה ד), שכיון שנולד אחר שחיטת אמו אין זו לידה, והרי הוא בכלל יוצא דופן (כסף משנה, ועיין ראב"ד).

יב. כל האסורין ⁹⁶ לגבי המזבח אסורין בכל שהן. אפלו נתערב אחד קרבוא ⁹⁷ - נפסד הכל ונפסל למזבח. וכלן ⁹⁸ ולדותיהן מתרין למזבח ⁹⁹; חוץ מולד נרבעת ונעבדת ומקצית ושהמיתה את האדם, שולדן אסורין למזבח פמותן ¹⁰⁰.

(96) משנה בזבחים ע: ובתמורה כח. (97) ולא ניכר מי הוא הפסול. (98) כל הפסולין למזבח. (99) משנה בתמורה ל:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"ואיש אשר יתן שכתבו בבהמה מות יומת, ואת הבהמה תהרגו. ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אותה, והרגת את האשה ואת הבהמה, מות יומתו דמיהם בס". ואמרו ב'ספרא' קדושים פ"א כי מיתות אלו הם בסקילה, ונאמר אצל שור שהמית את האדם (שמות כא, כח) "וכי יגח שור את איש או את אשה ומת, סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו" ואמרו במכילתא דרשב"י שם "אחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף". (9) אפילו אם שחטן. שכתוב לענין שור שהמית את האדם (שמות שם) "ולא יאכל את בשרו", ואמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר (בפסחים כא: וב"ק מא. וחולין קיד. וקידושין שם) "כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו, אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה, עד שיפטר לך הכתוב כדרך שפירט לך בנבילה". וגם רובע ונרבע אסורים בהנאה, ראה קידושין שם. וזה נלמד משור שהמית, ראה בריטב"א שם. (10) ראה זבחים ע, ב – במשנה. (11) תמורה כח, א – במשנה, ראה בהלכה הקודמת, ופ"ג ה"ו. (12) שאמרו (בבאקמא מד.) "כמיתת הבעלים, כך מיתת השור", ומיתת בעלים היא בשני עדים (ראה רש"י קידושין טו.) אבל להקרבה אסור אפילו בעד אחד, או בבעלים, ראה בכורות ותמורה וקידושין שם. (13) בקידושין שם: "ואמר אביי, אמר לו עד אחד שורך נרבע והלה שותק – נאמן", הרי שאינו נאמן אלא אם הבעל שותק, אבל אם היה מכחיש אינו נאמן (כסף-משנה). וראה גם רש"י שם ד"ה לאו לגבי מזבח קיימי.

ג. **בְּהֵמָה שֶשְׁחָקוּ בָּהּ וְהִגְחִיחוּ עַד שֶהִמִּיתָהּ אֶת הָאָדָם** - הָרִי זֶה פְּשָׁרָה לְמִזְבֵּחַ, מִפְּנֵי שֶהִיא כְּאֲנוּסָה¹⁴. אֵין בְּהֵמָה נִפְסֶלֶת מִשׁוּם רִוְבַע אוֹ נְרִיבַע עַד שֶיִּהְיֶה הָאָדָם שֶרִבְעָה¹⁵ בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיִוֵּם אֶחָד¹⁶. בֵּין יִשְׂרָאֵל בֵּין עֹבֵד פּוֹכְבִים¹⁷ [בֵּין¹⁸] עֶבֶד¹⁹, הוֹאִיל וְרִבְעָה אָדָם נִפְסֶלָה. וְאִם הָאָדָם הוּא שֶנְרִיבַע מִן הַבְּהֵמָה - אֵינָה נִפְסֶלֶת עַד שֶתִּהְיֶה הָאִשָּׁה הַנְרִיבַעַת בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיִוֵּם אֶחָד²⁰, אוֹ יִהְיֶה הָאִישׁ הַנְרִיבַעַת בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיִוֵּם אֶחָד²¹.

(14) בבבאקמא מ, ב – נחלקו בזה רב ושמואל, ופסק כרב שהלכה כמותו באיסורין (כסף-משנה). ואין זה דומה לוולד בהמה שהמיתה את האדם, שהוולד היה באונס, ובכל זאת הוא אסור לקרבן (ראה למעלה פ"ג ה"ב) – שכאן כל עצם הפעולה היה באונס, ואילו שם היה עצם ההריגה ברצון. וראה ב'הר המוריה'. (15) התחיל ב'רובע' ופירש תחלה "נרבע", ואילו רובע יפרש להלן בסמוך. (16) אבל בפחות מזה אין ביאתו ביאה, ואינו פוסל למזבח (משנה, נדה מה.). (17) ובזה אפילו רבעה בשני עדים (ראה למעלה ה"ב), שהרי הגוי שרבע בהמה, אינה נהרגת על ידו (ראה בפ"ט מהל' מלכים ה"ו). ומקור לדבר זה, שאף הנרבעת לגוי אסורה למזבח, הוא בעבודה זרה כב, ב (הובא למעלה פ"ג ה"טו) כי "לוקחין מהן (= מהגויים) בהמה לקרבן, ואין חוששין לא משום רובע ולא משום נרבע ולא משום מוקצה ולא משום נעבד", הרי שאם ידוע שהגוי רבעה – אסורה למזבח. (18) כן הוא בדפוס רומי וויניציאה, ובדפוס מג"ע, שהובא

מִשׁוּם מְקַצָּה וְנַעֲבֵד, עַד שֶיִּוָּדַע בְּיָדָי שֶזֶה נִפְסֶל. הָרִי הוּא אוֹמֵר: מִעֲמַלְקֵי הַבֵּיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעַם עַל מִיטֵב הַצֶּאֱזָן וְהַבְּקָר לְמַעַן זִבְחַ לִּי אֶלְהִיךָ¹¹⁴.

(112) עבודה זרה כב: בברייתא. (113) כלומר, קונים מן הגויים בהמות לקרבן. וראה להלן פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב, שמקבלים קרבן עולה מן הגוי. (114) שם כד: לדעת חכמים, ולא כרבי אליעזר שמפרש פסוק זה למכרם ולקחת בדמיהם לזבוח לה'.

פָּרָק רְבִיעִי

(1) יבאר בו דין רובע ונרבע והמית אדם והיו שם עדים, ומתי נפסל משום רובע ונרבע ומוקצה, ודין אתנן זונה ומחיר כלב.

א. **אֶחָד הַבְּהֵמָה וְאֶחָד הָעוֹף שֶנְרִיבַע² אוֹ שֶהִמִּית אֶת הָאָדָם³ אוֹ הִקְצָה אוֹ נַעֲבֵד⁴ - הַכֹּל פְּסוּל לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁵.**

(2) על-ידי אדם. בזבחים פה, ב: "בעי רבי ירמיה, יש נרבע בעופות או אין נרבע בעופות", ופשוטו כי יש נרבע בעופות, ממה שנאמר בברייתא "הנרבע והמוקצה והנעבד ואתנן ומחיר וכו' מטמאים בגדים אבית הבליעה", הרי שפסולים, ומליקתם עושה אותם נבילה. ובחולין כג, א – למדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, יד) "מן התורים" – למעוטי נרבע ונעבד (וראה 'תוספות' זבחים שם ד"ה יש) ודקדק רבינו לכתוב "שנרבעה", מפני שרובע לא שייך בעופות, שאין עוף רובע אשה (זבחים, שם). (3) ראה למעלה פ"ג ה"ו. ופסול העוף יש ללמוד מפסול הבהמה, שכשם שלענין סקילה שוה העוף לבהמה (ראה ברכות כז), הוא-הדין גם לענין קרבן, שוה העוף לבהמה, מה הבהמה שהמיתה את האדם פסולה לקרבן (ראה זבחים עא. במשנה) אף העוף כן ('קריית ספר' ו'הר המוריה'). (4) ראה זבחים פה, ב: "הנרבע והמוקצה והנעבד ואתנן ומחיר וכו' כולן מטמאין בגדים אבית הבליעה" (שמליקתם מנבלתם). הרי שעופות כבהמות. וראה למעלה שלמדו כן כדלהלן: "מן התורים, למעוטי נרבע ונעבד". (5) ראה תמורה כח, א. וזבחים עא, א.

ב. **הָרִוְבַע וְהַנְרִיבַע וְשֶהִמִּית אֶת הָאָדָם, אִם הָיָה שָׁם שְׁנֵי עֲדִים⁶ - הָרִי הַבְּהֵמָה אוֹ הָעוֹף⁷ נִסְקָלִין⁸ וּבִשְׂרֵן אֲסוּר בְּהִנָּאָה⁹, וְאֵין צָרִיךְ לֹאמַר בְּאֵלוֹ שֶהֵן אֲסוּרִין לְגִבְוָה¹⁰. וּבִמָּה אֶמְרוּ¹¹ שֶהֵן אֲסוּרִין לְמִזְבֵּחַ? כִּשְׁהָיוּ מִתְרִין לְהִדְיוּט. כְּגוֹן שֶהָיָה שָׁם עַד אֶחָד בְּלָבָד וְהַבְּעָלִים שׁוֹתְקִין, אוֹ עַל פִּי הַבְּעָלִים אֵף עַל פִּי שְׂאִין עַד פְּלִל¹². הָיָה שָׁם עַד אֶחָד וְהַבְּעָלִים מְכַחֲשִׁין אוֹתוֹ - הָרִי אֵלוֹ מִתְרִין אֵף לְמִזְבֵּחַ¹³.**

(6) ראה בכורות מא, א. תמורה כח, א. זבחים עא, א. וקידושין נז, ב. (7) לענין נרבע והמית את האדם, אבל לא לענין רובע שאין עוף רובע אשה (זבחים פה: וראה למעלה). (8) שנאמר ברובע ונרבע (ויקרא כ, טו-טז)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27) תוספתא, תמורה שם: "הנרבע בין משלו ובין משל חבירו, בין לפני הקדשו בין לאחר הקדשו, בין בשוגג בין במזיד, בין באונס ובין ברצון - פסול לגבי מזבח". ובתוספתא בבא-קמא פ"ד (עמ' 353 4) אמרו: "רובע ונרבע, בין משלו ובין משל חבירו וכו'". וראה ב'קריית ספר'. (28) תוספתא, עבודה זרה סוף פ"ו, "(מ)מוקצה שלו אסור (כן הוא בכת"ו וויין ובדפוס ראשון), ושל חבירו מותר (כן הוא שם ושם), לפני הקדשו אסור, לאחר הקדשו מותר", וראה גם בתוספתא, תמורה שם: "מוקצה שלו אסור, ושל חבירו מותר".

ו. הַנְּעָבֵד, בֵּין שְׁעֵבֵד שְׁלוֹ בֵּין שֶׁל חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּאִנְס בֵּין בְּרָצוֹן, בֵּין בְּזוֹדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, בֵּין לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ בֵּין לְאַחַר הַקֹּדֶשׁ - הֲרִי זֶה אֲסוּר²⁹; וְיִרְעָה עַד שְׁפִיל בּוֹ מוֹם קָבוֹעַ וְיִפְדָּהּ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³⁰. וְהַנְּעָבֵד - הוּא וְכָל מָה שֶׁעָלָיו אֲסוּרִין לְמִזְבֵּחַ³¹; שְׁכָל צְפוּנֵי³² נְעָבֵד אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה³³. אָבָל הַמְקָצָה - הוּא אֲסוּר, וּמָה שֶׁעָלָיו מִתֵּר לְמִזְבֵּחַ³⁴.

29) תוספתא, תמורה שם: "ונעבד בין משלו ובין של חבירו, בין לפני הקדשו ובין לאחר הקדשו, בין בשוגג ובין במזיד - פסול לגבי מזבח, באונס כשר, ברצון פסול (מילים אלו סותרות למה שכתוב בספא, וראה ב'כסף משנה' ב'חסדי דוד' ובי'חוסו תנאים ואמוראים' ערך ר' הלל בריה דר' ולס). איזהו נעבד, כל שעובדין אותו, בין באונס ובין ברצון". וכן הוא גם בכרייתא עבודה זרה נד, א: "איזהו נעבד, כל שעובדים אותו בין בשוגג ובין במזיד בין באונס ובין ברצון", וראה גם תוספתא עבודה זרה פ"ו: "איזהו נעבד, כל שעובדין אותו בין בשגגה בין במזיד". ופירוש "באונס", שאנסוהו הגוים לעבוד את הבהמה, ואין צריך שיעשה בה מעשה, ואפילו בבהמת חבירו, ולא כמו שאמרו בגמרא עבודה זרה, שם: "בהמת חבירו צריך לעשות בה מעשה כדי לאסרה", ולא כמו שמחלק ה'כסף משנה' שרק לאסרה להדיוט צריך מעשה, אבל לאסרה לגבוה אין צריך מעשה, שהרי רבינו פסק למעלה פ"ח מהל' עבודה זרה ה"א כי אף שעשה מעשה בבהמת חבירו, לא אסרה להדיוט שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אבל סמך על דברי ה'ירושלמי' (כלאים פ"ז ה"ג) כי "הנעבד אע"פ שאינו נאסר להדיוט (שהרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ראה גם להלן ה"ט"ו) נאסר לגבוה", ולפי זה אין הבדל בין אם עשה מעשה ובין אם לא עשה מעשה, שלגבוה אסור לעולם (אור שמח', וראה להלן ה"ז לענין מעיין). (30) למעלה פ"ג ה"י. (31) משנה, תמורה כח, א: "הנעבד וכו' הוא ומה שעליו אסור". (32) כלומר, מה שעליו כגון כסף וזהב וכו'. (33) להדיוט, שנאמר (דברים ז, כה) "לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך" (תמורה כח:). ומכיון שאסור להדיוט נאסר גם לגבוה, שנאמר (יחזקאל מה, טו) "ממשקה ישראל, למנחה ולעולה ולשלמים". ואמרו (פסחים מח. מנחות ה. ו. חולין צ: ותמורה כט.) מן המותר לישראל, ולא מהאסור לישראל, אבל הנעבד עצמו, אף כי מותר לישראל בהנאה (פ"ח מהל' עבודה זרה ה"א), אסור למזבח, שנמעט מן

ב'מעשה רוקח'. (19) עבד כנעני שחייב במצוות כאשה, ואם הגוי אוסרה ברביעתו, כל-שכן שהעבד אוסרה. (20) אבל בפחות מזה אין זו ביאה, ראה בנדה מד, ב: "בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה וכו', בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה, מומתין עליה והיא פטורה, פחות מכן כנותן אצבע בעין", ואמרו בסנהדרין נה, ב - שגם בהמה בכלל "אחד מכל העריות". וסובר רבינו כי כשם שלא מומתין על ידה אלא אם היא בת שלש שנים ויום אחד, כמו כן לא נאסרת למזבח עד שתהיה בת שלש שנים ויום אחד, וכן הוא ב'תוספות' שם סוף ד"ה וחיבין. אבל הראב"ד בהשגות כתב, שכיון שלענין קטן שבעל, אמרו במשנה (נדה מה.) "בן תשע שנים ויום אחד וכו' ופוסל את הבהמה מעל גבי המזבח", ואילו לענין בת שלש שנים ויום אחד, לא אמרו במשנה שפוסלת את הבהמה מעל גבי המזבח, וכמו כן לא אמרו כן לענין קטן שנבעל - מתוך זה נראה, כי רק אם האדם הוא הרובע צריך שיהיה בן תשע שנים ויום אחד, שבפחות אין הבהמה נהנית, ואין זו ביאה, אבל אם הרובע הוא בהמה והנרבע הוא אדם, אפילו בפחות מכן תשע שנים ויום אחד בזכר, ופחות משלש שנים ויום אחד בנקבה - הבהמה נאסרת, שהבהמה נהנית גם בפחות מכן תשע ובפחות מכן שלוש. (21) אף-על-פי שבמשנה (נדה, שם) לא אמרו כן אלא אם הקטן הוא הרובע - סובר רבינו שאין לחלק ביניהם. וראה למעלה בדעת הראב"ד.

ד. מְאִימְתִי תִפְסֵל הַפְּהֵמָה או הַעוֹף מְשוּם מְקָצָה? מְשִׁיעֵשׂוּ בֵּהֶן הַפְּמָרִים²² מַעֲשֶׂה²³, כְּגוֹן שְׂיִגְזוּ אוֹתָהּ או יַעֲבְדוּ בָּהּ לְשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה²⁴. אָבָל בְּדָרִים²⁵ אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מְקָצָה, שְׁאִין הַקֹּדֶשׁ לְעֲבוּדָה זָרָה²⁶.

22) הם המשמשים בבית עבודה-זרה. (23) כרבא בר רב אדא אמר רב יצחק (תמורה כט.) ש"אין מוקצה אסור אלא עד שיעבדו", ונראה שרבינו גרס שם "אין מוקצה אסור אלא משיעבדו", וכן הוא בתוספתא עבודה זרה פ"ה (צוקרמנדל עמ' 469 5) "מאימתי נקרא מוקצה, משנעשה בו מעשה". וכן הוא שם בתמורה פ"ד (עמוד 555 26) וכפי פירוש ראשון ברש"י שם. והראב"ד השיג על רבינו מכח הנוסחא שלפנינו, ופירשה להיפך, שאינו אסור אלא עד שיעבדו, אבל לאחר מכאן - מותר, וכפי הפירוש השני שברש"י. ועי' כסף-משנה. (24) כלומר, גוזז צמרה לשם עבודה-זרה או משתמש עמה לצרכיה, כגון משיכת קרון או עבודה אחרת לצורך עבודה-זרה (תמורה שם, מימרא של רבי יוחנן). (25) כלומר, הקצאה כדיבור בלבד. (26) אלא במעשה, גמרא שם ותוספתא שם ושם.

ה. הַרּוֹבֵעַ וְהַנְּרַבֵּעַ, בֵּין שְׁהִיתָה הַפְּהֵמָה שְׁלוֹ בֵּין שְׁהִיתָה שֶׁל חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּאִנְס בֵּין בְּרָצוֹן, בֵּין בְּזוֹדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, בֵּין לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ בֵּין לְאַחַר הַקֹּדֶשׁ - הֲרִי זֶה אֲסוּרָה לְמִזְבֵּחַ²⁷. אָבָל הַמְקָצָה, אִם הָיָה שְׁלוֹ וְהַקָּצָה קֶדֶם שְׂיִקְדִישׁ - נִפְסָל; הַקָּצָה שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹ שְׁהִקָּצָה שְׁלוֹ אַחַר שְׂיִקְדִישׁוֹ - הֲרִי זֶה מִתֵּר; שְׁאִין אָדָם מְקָצָה דָּבָר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ²⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהנאה להדיוט (פ"ח מהל' עבודה זרה ה"ח).
 (42) "ירושלמי" ביכורים פ"א ה"ב: "הכל מודים באשרה שבטלה, שאין מביאים ממנה גזירים למערכה" (ראה משנה-למלך). (43) כלומר, לשופרות, ראה שבת לו, א - ששופרות נקראים חצוצרות. (44) כלומר, העצם של השוק פסול לעשותו חליל, שיחללו בו הלויים במקדש בשעת שמחת בית השואבה (ראה סוכה נ. במשנה). (45) כלומר, פסול לנימים של כינור (ראה שם נא:). (46) כל אלו הן בעיות שלא נפשטו במס' עבודה זרה מז, א.

ח⁴⁷. **פַּל שֵׁישׁ בּוֹ שֵׁם לְעִבּוּדָה זָרָה - לֹא יַעֲשֶׂה לְמִלְאכַת הַקֶּדֶשׁ, אִף עַל פִּי שְׁהוּא מִתֵּר בְּהִנָּהָה.**
 49 **אִי זֶהוּ אֶתְנָן?** 50 **הָאוֹמֵר לְזוֹנָה: הֵא לִיף דָּבָר זֶה בְּשִׁכְרָךְ?** 51 **אֶחָד זוֹנָה פּוֹתִית? 52 או שְׁפָחָה? 53 או יִשְׂרָאֵלִית שְׁהִיא עֲרוּהָ עֲלוּ או מַחֲיִיבֵי לְאוּיָן? 54 אֲבָל הַפְּנוּיָה? 55 אֲפֹלוּ הִיָּה פְּהִיָן? 56 - אֶתְנָנָה מִתֵּר? 57 וְכֵן אֲשֵׁתוֹ נָדָה - אֶתְנָנָה מִתֵּר, אִף עַל פִּי שְׁהִיא עֲרוּהָ? 58**

(47) נראה שתחילת ה"ח צריכה להיות להלן לפני "איזהו אתנן" ('הגהות בן אריה'). (48) הוא כלל ונתנית טעם להקודם, ראה ב'הר המוריה'. (49) כן צריך להיות, כנ"ל. (50) ראה למעלה פ"ג ה"ז, כי אתנן זונה אסור למזבח. (51) משנה, תמורה כט, א. (52) תמורה כט, ב. ולמדו זאת בגזירה-שוה "תועבה - תועבה". נאמר באתנן (דברים כג, יט) "לא תביא אתנן זונה וגו' כי תועבה ה' אלקיך", ונאמר (ויקרא יח, כט) "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה". מה להלן (= ויקרא) עריות שאין קידושין תופסין בה, הכי נמי (=באתנן) אין קידושין תופסין בה, ובגויה אין קידושין תופסין, ראה בקידושין סו, ב - במשנה. (53) תמורה כט, א - במשנה: "וכן האומר לחבירו הולך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי, רבי אומר אינו אתנן, וחכמים אומרים אתנן". ובגמרא (שם ל.) אמר שמואל בר רב יצחק, כי דברי המשנה הם בעבד עברי, ובאין לו אשה ובנים שאסור בשפחה (ראה להלן ה"י), הרי שלדעת חכמים אתנן שפחה הרי הוא אתנן. (54) כגון כהן גדול הבא על האלמנה. ודעת רבינו ברורה, כי אין אתנן נאסר אלא-אם-כך היתה ביאת עבירה, וראיה לכך כמה שהקשו שם על המשנה הנ"ל "והא שפחה לעבד מישראל שרי", והוא לפי דברי כולם, והמחלוקת של אביי ורבא שם כט, ב - דלדברי אביי אין איסור אתנן זונה ישראל אלא אם היא מעריות, שאין תופסין בהן קידושין, אבל אם היא מחייבי לאוין שתופסין בהן קידושין - אין אתננה אסור, ורבא סובר שאפילו בחייבי לאוין, אף שתופסין בהן קידושין, אתננה אסור, לפי שלומדים זונה ישראלית מזונה גויה, מה זונה גויה אתננה אסור, אף זונה ישראלית אתננה אסור. ופסק רבינו כרבא. (55) דפנוי הבא על הפנויה לא עשאה זונה (ראה תמורה, שם). (56) שנאמר אצלו (ויקרא כא, ז) "אשה זונה וחללה לא יקחו", אין הבא על הפנויה נחשבת לזונה אף לכהן. (57) שפנוי הבא על הפנויה לא עשאה זונה, ולא כרבי אליעזר, ראה תמורה שם. (58) כיון שמתרת לו לאחר זמן, וכרבי רב (תמורה שם, ועי' רש"י שם ד"ה הבאות לו).

הפסוק (ראה למעלה פ"ג ה"י), ולפי זה אפילו אם לא היה הציפוי על הנעבד, בשעה שעבדו אותו, הרי הוא אסור למזבח. אבל ראה בפירוש המשנה בתמורה שם, שכתב רבינו הטעם למה שאמרו שמה שעליו אסורים למזבח, משום שגם הכסף והזהב נעבד, מה-שאינ-כן כסף וזהב של המוקצה שלא נעבד - הרי הוא מותר. נשמע מדבריו, כי הכסף והזהב של הנעבד שלא היה עליו בשעה שנעבד - מותר למזבח. (34) משנה, תמורה כח, א. שהמוקצה עצמו אסור משום שעשו בו מעשה (ראה למעלה ה"ד), אבל במה שעליו לא עשו מעשה (פירוש המשנה, שם). ומטעם "כסף וזהב עליהם" גם כן אין לאסור, שלא נאמר כן אלא על עבודה-זרה עצמה, ולא על משמשיה ('קריית ספר').

ז. **הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לַהֵר³⁵, אִף עַל פִּי שְׁהוּא מִתֵּר בְּהִנָּהָה³⁶ - הֲרִי אֲבָנֵי אֲסוּרִין לְמִזְבֵּחַ³⁷. וְכֵן הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לְמַעַן הַנוֹבֵעַ בְּאַרְצָה³⁸ - הֲרִי מִימֵינוּ פְּסוּלִין לְנִסְפָה³⁹. אֲשֶׁר⁴⁰ שְׁבִטְלָה⁴¹ - אִין מְבִיאִין מִמֶּנָּה גְזוּרִים לְמַעַרְכָּה⁴². וְכֵן הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לְכַהֲמָה - כְּשֵׁם שֶׁנִּפְסְלָה לְמִזְבֵּחַ, כִּף צִמְרָ שְׁלָה פְּסוּל לְבִגְדֵי כְּהֵנָה, וְקַרְנֵיהָ פְּסוּלִין לְחֻצְצוֹת⁴³, וְשׁוֹקֵיהָ⁴⁴ לְחִלְלִין, וּבְנֵי מַעֲיָה לְנִימִין⁴⁵, הַפֶּל פְּסוּל⁴⁶.**

(35) לפי מה שכתבנו להלן גבי מעיין, צריך לפרש גם כאן בהר שלו. (36) להדיוט, ראה בהל' עבודה זרה שם, כי "כל שאין בו תפיסת יד אדם ולא עשהו אדם אף-על-פי שנעבד, הרי זה מותר בהנאה". (37) כלומר, אסור לבנות מזבח מאבני ההר, והיא בעיית רמי בר חמא בעבודה זרה מז, א: "המשתחוה להר, אבניו מהו למזבח (אם מותר לבנות מהן מזבח או לא - רבינו חננאל) ופשטה רבא (שם מז:): מקל-וחומר: "ומה אתנן שמתור בתלוש להדיוט, אסור במחומר לגבוה, דכתיב (דברים כג, יט) לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב, לא שנא תלוש ולא שנא במחומר, נעבד שאסור בתלוש להדיוט, אינו דין שאסור במחומר לגבוה". (38) כלומר, נובע ברשותו, וכמו כן המים נשארים בתוך שדותיו ואינם יוצאים מחוץ לשדותיו, אבל אם נובע ברשות הרבים אין המים נאסרים (שם מז. ט.), וכמו כן בנובע בשדה אחר, אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ואף-על-פי שבבהמה פסק רבינו למעלה ה"ו, שלגבי קרבן אדם אוסר דבר שאינו שלו - במחומר אין הדבר כן, שהרי איסור מחומר לגבוה נלמד בקל-וחומר מאתנן (ראה למעלה), ואתנן אינו שייך אלא בבהמה שלו, ולא בבהמה של אחרים ('אור שמח'). (39) שם מז, א: "בעי רבה, המשתחוה למעיין, מימיו מהו לנסכים וכו', למיא דקמיה קא סגיד, וקמאי קמאי אזלו (= למים שהוא רואה עכשיו לפניו השתחוה, והרי הלכו להם - רש"י שם) או דילמא לדברונא דמיא קא סגיד" (= לקילוח של נהר והילוכו השתחוה, והרי כל הנהר נעבד - רש"י שם) ולא נפשטה, ומספק פסק רבינו לחומר (כסף-משנה). והלחם-משנה תמה על זה למה לא כתב, שבדיעבד הורצה כמו שכתב בכל הספיקות, ראה להלן ה"ב). (40) אילן שעבדו אותו לשם עבודה-זרה. (41) שהגוי ביטל אותה מלהיות עבודה-זרה, שמתרת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זה בשכרך, אפילו הן ק' - כולן אסורין", ובגמרא שם: "היכי דמי, אילימא דשקלה אגרא (= שלקחה בשכרה) מאה בהמות, פשיטא דכולהו אסירי, מה לי חד מה לי מאה, לא צריכא דשקלה אגרא חדא ויהיב לה מאה, דכולהו מכח אתנן קאתי". (68) שם אמרינן: "תנו רבנן, נתן לה ולא בא עליה וכו' אתננה מותר, נתן לה ולא בא עליה - אתננה קרית להו? וכו', אלא הכי קתני נתן לה ואחר-כך בא עליה וכו', אתננה מותר, וליחול עליה אתנן למפרע? אמר רבי אלעזר, שקדמה והקריבתו" (וכן הוא בעבודה זרה סב: סג.), הרי שרק אם בשעה שבא עליה כבר לא היה האתנן קיים, אבל אם בשעה שבא עליה היה אתנן בידה, הרי זה אתנן ואסור. (69) ראה למעלה בהערה הסמוכה. (70) כלומר, אימתי שתצטרכי לטלה תקני לך מעכשיו, ואם לא תצטרכי אותו לא יהא קנוי לך, אלא בשעת ביאה. (71) אלא אמר לה, רק טלה זה יהיה אצלך, ולא תקחי אותו אלא בשעת ביאה. (72) שכל זמן שלא בא עליה לא קנתה הטלה, והכתוב אומר (ויקרא כז, יד) "ואיש כי יקדיש את ביתו קודש לה", ודרשו בגמרא (ראה תמורה ועבודה זרה שם) "מה ביתו ברשותו, אף כל ברשותו", ודבר שאינו של האדם אינו יכול להקדישו ולהקריבו.

יב. קדמה והקדישתו קדם שכיבוא עליה⁷³ ואחר פך בא עליה - הרי זה ספק אם הוא אתנן⁷⁴, הואיל ובא עליה קדם שתקריבנו⁷⁵, או אינו אתנן, שהרי הקדישתו קדם ביאה⁷⁶. לפיכך⁷⁷ לא יקרב⁷⁸, ואם יקרב - נרצה⁷⁹.

(73) ועדיין לא הקריבתו. (74) בעיית רב הושעיא בתמורה ועבודה זרה שם, ולא נפשטה. (75) והרי הטלה קיים בשעת ביאה. (76) והרי קיימא-לן "אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט", והרי זה כאילו הקריבתו כבר. (77) כיון שהדבר ספק. (78) מספק. (79) כן דעת רבינו בכל הספיקות בעניני הקרבנות, ראה להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין ה"כ.

יג. בא עליה ולא נתן לה, ולאחר זמן נתן לה, אפלו אחר כמה שנים - הרי זה אתנן. במה דברים אמורים? בכותית שאמר לה: הבעלי לי בטלה זה, שאינה צריכה משיכה⁸⁰, או בישראלית⁸¹ שהיה הטלה בחצרה⁸² ואמר לה: אם לא אתן לך מעות ביום פלוני - הרי הוא שלך⁸³; אבל אם אמר לה הבעלי לי בטלה סתם, ובא עליה, ולאחר זמן שלח לה טלה - הרי זה מתר משום אתנן⁸⁴.

(80) כלומר, שהרי הגוי קונה גם בכסף וגם במשיכה (ראה פ"א מהל' זכיה ומתנה הי"ד, ועיי"ש בהערה פח), וכיון שאומר לה הבעלי לי בטלה זה, הרי היא קונה את הטלה בביאה זו, אף כי נתן לה את הטלה לאחר זמן והרי זה אתנן זונה, וראה להלן בסמוך. (81) שאינה קונה אלא במשיכה או בהגבהה (ראה בפ"ג מהל' מכירה ה"א). (82) וחצרו של אדם קונה לו (פ"ד מהל' זכיה ומתנה ה"ח). (83) ראה בתמורה כט, א. ועבודה זרה סב, ב - כבריייתא: "בא עליה

ט. נשא⁵⁹ אחת מחייבי לאוין - כל שיתן לה מחמת בעילה⁶⁰ הרי זה אתנן ואסור. והזכור⁶¹ - אתננו אסור⁶². נתנה האשה אתנן לבועל - הרי זה מתר משום אתנן⁶³.

(59) למד זאת מנדה שלמעלה (הלכה הקודמת) שאף-על-פי שהיא אשתו, היה מקום לומר שאתננה אסור אם לא שהיא מותרת לו לאחר זמן, ומכאן שבחייבי לאוין, אף-על-פי שנשאה לאשה, אתננה אסור, שהרי לא תהיה מותרת לא לעולם ('הר המוריה'). (60) אבל אם נתן לה שלא מחמת בעילה, אלא מחמת שביטלה ממלאכתה, אין זה אתנן (תמורה שם, ברייתא של רבי): "ושנתן לה שכר להפקעתה (= שכר בטלה) וכו' מותרין", וראה ב'כסף משנה' ו'מרכבת המשנה'. (61) הבא על הזכר. (62) מס' תמורה שם, דברי רב. (63) שם דברי רבי. ואף-על-פי שאין ראייה לדבר, וזכר לדבר "ובתתך אתנן, ואתנן לא ניתן לך ותהי להפך" (יחזקאל טז, לד), וממה שנאמר "להפך" נשמע שאין קרוי אתנן אלא מאיש לאשה ולא להיפך (שם).

י. האומר לחברו: הא לך דבר זה ותלין שפחתך אצל עבדי העברי - הרי זה אתנן. והוא שאין לו אשה ובנים; אבל אם יש לו אשה ובנים - הרי זה מתר בשפחה פנענית⁶⁴, כמו שיתבאר⁶⁵. והוא הדין באומר לזונה: הא לך דבר זה והבעלי לפלוני הישראלי - הרי זה אתנן⁶⁶.

(64) ואין זה אתנן זונה. ראה תמורה שם במשנה: "וכן האומר לחבירו הולך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי, רבי אומר אינו אתנן, וחכמים אומרים אתנן". ובגמרא (שם ל.) שאלו: "והא שפחה לעבד משרא שרי וכו', אמר שמואל בר רב יצחק וכו' בעבד עברי וכו' וכגון דלית ליה אשה ובנים, דתניא אין לו אשה ובנים, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית, יש לו אשה ובנים, רבו מוסר לו שפחה כנענית." (65) בפ"ג מהל' עבדים ה"ד. (66) כלומר, לא רק באדון ועבד (שהאדון זוכה במעשה ידיו של העבד, וחייב בכל צרכי העבד) אמרו חכמים, שהאתנן שנתן האדון אסור, אף כי העבד הוא הבעל ולא האדון, אלא אפילו בשני אנשים שאין לאחד שום קשר עם השני, ואחד נתן אתנן עבור בעילת השני - גם אתנן זה אסור, מכיון שניתן עבור בעילת איסור, ולא חשוב מי הוא הנותן. וראה כסף-משנה.

יא. פסק עם הזונה לתן לה טלה אחד ונתן לה הרבה, אפלו נתן אלה - פלן אתנן ואסורין למזבח⁶⁷. נתן לה אתננה ולא בא עליה, אלא אמר לה: יהי אצלך עד שאבוא עליך - כשיבוא עליה יאסר⁶⁸. קדמה והקריבתו קדם שכיבוא עליה - פשר⁶⁹. [ואם היתה חבבתה קרוב - יצאה ידי חובתה]. והוא שיאמר לה בעת שנתן: אימתי שתצני לי קני אותו מעכשיו⁷⁰; אבל אם לא אמר לה כן⁷¹ - אינה יכולה להקריב דבר שאינו שלה⁷².

(67) ראה תמורה שם, במשנה: "האומר לזונה הולך טלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמר רב הושעיא בממנה על פסחו, ורבי היא - דתניא "ואם ימעט הבית מהיות משה" (שמות יב, ד) החייהו משה, מכדי אכילה ולא מכדי מקח. רבי אומר, אף מכדי מקח שאם אין לו ממנה אחרים עמו על פסחו ועל חגיגתו, ומעותיו חולין שעל מנת כן הקדישו ישראל פסחיהן". ואמרו בפסחים ז, א - שרבה ורבי זירא נחלקו בביאור מחלוקתם, והמקיל בהם מפרש שלא נחלקו בעצים לצליית הפסח, ובמצה ומרור, שגם לחכמים לוקח בהם והמעות חולין - אלא בקונה במעות חלוק וטלית, ופסק רבינו פ"ד מהל' קרבן פסח הי"א כחכמים ולא כרבי (משנה-למלך שם). ולפיכך כתב כאן בטעם שלא נחלקו בעצים לצליית הפסח, ובמצה בתמורה שם שמייעטה מן הפסוק "לכל נדר", כי ברייתא זו אליבא דרבי. וכוונת רבינו במה שכתב "ואפילו מנה אותה על פסחו ועל חגיגתו", לומר, שגם פסח וחגיגה שיש אומרים שהם ממונו (רבי, כנ"ל) - אין זה לפי ההלכה אלא גם הם אינם אלא ממון הקדש. ועי' כסף-משנה כאן ובהל' קרבן פסח שם. 95) נלמד מדברי הגמרא שהובאו למעלה: "והא לאו ממזבח הוא". וראה גם למעלה ה"ה. 96) שאז קנתה הזונה ביאוש ושינוי רשות, כמבואר בפ"ה מהל' גניבה ה"ג ('הר המוריה'). 97) תורים ובני יונה. 98) כלומר, אפילו עופות שהקדישו לפני הנתינה. 99) בתמורה ל, ב - במשנה: "נתן לה מעות וכו' מותרין, יינות ושמנים וסלתות וכל דבר שכיוצא בו קרב על גבי המזבח אסור, נתן לה מוקדשין הרי אלו מותרים. עופות, הרי אלו אסורים. שהיה בדין מה אם המוקדשין שהמום פוסל בהן אין אתנן ומחיר חל עליהן, עוף שאין המום פוסל בו אינו דין שלא יהא אתנן ומחיר חל עליהם, תלמוד-לומר (דברים כג, יט) לכל נדר, להביא את העוף", ומפרש רבינו כי מדובר בעופות מוקדשין, שאם לא כן למה הפסיקה המשנה בבבא "נתן לה מוקדשין", ולא נשנו הדברים ביחד "יינות ושמנים וסלתות (ועופות)", אלא על-כרחנו כי העופות הם מוקדשין ('מעשה רוקח'). ועוד ראה לכך, כי אם נאמר שהעופות הם חולין - אין זה קל-וחומר ממוקדשין לעופות, כי מוקדשין הם ממון גבוה, ולפיכך אין אתנן חל עליהם, אבל עופות שהם חולין אפשר שאתנן חל עליהם, אלא על-כרחנו כי מדובר בעופות מוקדשין (לחס-משנה). אבל הרשב"ד מפרש כי "העופות" במשנה הם חולין, וכן פירש רש"י שם. 100) כלומר, מגזירת הכתוב "לכל נדר". אבל מצד הסברא, היינו אומרים "אין אדם אוסר דבר שאינו שלו" (לחס-משנה).

טז. אי זה הוא מחיר פלג? זה האומר לחברו: הא לך טלה זה פתח פלג זה¹⁰². וכן אם החליף פלג בכמה בהמות או עופות וכיצא בהן - פלג אסורות למזבח¹⁰³.

101) ראה למעלה פ"ג ה"ז כי מחיר כלב אסור למזבח. 102) משנה, שם. והיינו שמחליף הכלב בטלה. ושם בגמרא: "מחיר כלב, זהו חליפי כלב. וכן הוא אומר (תהלים מד, יג) תמכר עמך בלא הון ולא רבית במחיריהם", אלמא מחיר היינו דמים (רש"י שם). 103) פשוט הוא (כסף-משנה).

ולא נתן לה אתננה מותר", ובגמרא שם: "מאי יהיב לה, אלא הכי קתני וכו' בא עליה ואחר-כך נתן לה אתננה מותר", והקשו (שם כט: , ושם סג.) "והתניא, בא עליה ונתן לה ואפי' עד וכו' אתננה אסור וכו', לא קשיא הא דאמר לה הבעלי בטלה זה, הא דאמר לה הבעלי בטלה סתם. טלה זה והא מחוסר משיכה, בזונה גויה דלא קניא במשיכה. ואיבעית אימא, אפילו בזונה ישראלית, כגון דקאי בחצרה וכו' דשוויה לא אפותיקי, ואמר לה אם עוד יום פלוני יהבינא לך זוזי מוטב, ואם לאו טלה באתננך", וראה 'מאירי' עבודה זרה שם, שגרס "בזונה גויה דלא בעיא משיכה". וכן הוא ב'מאירי' קידושין יד, ב (והוסיף כי אלו הגורסים "דלא קניא במשיכה", גירסא משובשת היא) וכן הגירסא בכת"י ספרדי עבודה זרה שם, וכן גרס רבינו. 84) שם בגמרא, שאין אתנן אלא המיוחד בשעת ביאה.

יד. אין אסור משום אתנן ומחיר⁸⁵ אלא גופין⁸⁶, לפיכך אינו חל אלא על דבר הראוי לקרב על גבי המזבח, כגון בהמה טהורה ותורין ופגני יונה וזין ושמן וסלת⁸⁷. נתן לה מעות ולקחה בהן קרבן - הרי זה פשר⁸⁸.

85) ראה להלן ה"טז, אי זה הוא מחיר כלב. 86) משנה תמורה ל, ב. שנאמר (דברים כג, יט) "לא תביא אתנן זונה", אתנן גופיה הוא שאסור, ולא חילופיו ('קריית ספר'). 87) אבל אם נתן לה ענבים, זיתים וחטים, הרי אלו כשרים לקרבן, שכבר נשתנו, ראה להלן ה"טז. 88) שם במשנה.

טו. נתן לה חטים ועשאמן סלת, זיתים ועשאמן שמן, ענבים ועשאמן יין - הרי אלו פשרים, שפבר נשתנו⁸⁹. נתן לה בהמת קדשים⁹⁰ באתננה - לא נאסרה למזבח⁹¹. ואפילו מנה אותה על פסחו⁹² ועל חגיגתו⁹³ באתננה - לא נפסלו המקדשין, שפבר זכה בהן גבוה משעו שהקדישו⁹⁴. וכן אם נתן לה דבר שאינו שלו - לא פסלו, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו⁹⁵, אלא אם פן נתיאשו הפעלים⁹⁶. אבל אם נתן לה עופות⁹⁷, אף על פי שהן מקדשין⁹⁸ - אתנן חל עליהם ואסורים⁹⁹. ומדברי קבלה הוא דבר זה¹⁰⁰.

89) תמורה שם, בברייתא. וכבית הלל שדרשו ממה שנאמר (שם) "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלקיך לכל נדר, כי תועבת ה' אלקיך גם שניהם" - "שניהם" ולא שינויהם, וראה להלן הי"ח בשינוי "מחיר כלב". 90) כלומר, בהמה שהקדישה לפני הנתינה. 91) תמורה שם, במשנה: "נתן לה מוקדשין, הרי אלו מותרין". 92) ראה להלן בסמוך. 93) היא חגיגת ארבעה עשר בניסן, ראה בפ"י מהל' קרבן פסח הי"ב. 94) ואין זה ממון שלו, ואינו יכול לתת לה אתננה. ושם בגמרא: "ויהיו מוקדשין, אתנן ומחיר חל עליהן, מקל-וחומר וכו' תלמוד-לומר (שם): "לכל נדר", להוציא את הנדור. טעמא דמעטינהו קרא, הא לא מעטינהו קרא, הוה אמינא כי יהיב לה מוקדשין, חל עליהן אתנן ומחיר, והא לאו ממזבח הוא,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונלמד ממה שנאמר להלן בה"ז, שעשרה שכנגד הכלב אסורים (ההמוריה).

~ שבת קודש כ"ז מנחם-אב ~

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יתבאר בו דין שאור ודבש שפסולים למזבח, ושאיסורם במה שהוא.

א. שאור² ודבש³ אסורין לגבי המזבח⁴, ואסורין בכל שהן⁵; ושנאמר: כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו וגומר. ואינו חייב אלא אם הקטירין עם הקרבן או לשם קרבן⁶. ואחד המקטיר עצמן או המקטיר תערכת שלהן - לוקה על כל אחד מהן בפני עצמו⁷. ואם הקטיר שניהן כאחד - אינו לוקה אלא אחת, לפי ששניהם נאמרו בלאו אחד⁸.

2) דבר המחמיץ אחרים. והוא הדין לחמץ (=שנחמץ על ידי אחרים). 3) "כל מתיקת פרי קרוייה דבש" והוא שם כולל לדבש הידוע (=דבש דבורים), וכן דבש תמרים שהוא סתם הדבש של תורה, וכן מוהל היוצא מן הפירות המתוקים". והוכרח לפרש כן, מפני שאמרה התורה "כל שאור וכל דבש לא תקטירו וגו', קרבן ראשית (=ביכורים) תקריבו אותם לה". ואם הדבש הנאמר הוא דבש דבורים מהו זה שנאמר "קרבן ראשית תקריבו אותם", והלא ביכורים אינם אלא מפירות שבעת המינים ולא דבש דבורים. 4) בקטורת אינו חייב אלא במזבח הפנימי. 5) בספרא פרשת ויקרא (דבורא דנדבה פרשה יב הלכה ד): "אין לי אלא המרובה, המועט מניין? תלמוד לומר כל שאור וכו' וכל דבש". וכן הוא במנחות נח. והמדובר כשהקטרה הייתה בכזית, כגון שהקטירו ביחד עם הכל-שהוא הזה גם דבר המותר להקטרה, וכזעירי בפסחים מג: שהרי פסק רבינו להלן הלכה ב, שאין הקטרה פחותה מכזית וכגון שהאיסור וההיתר ניכרים כל אחד ואחד בפני עצמם, שאם לא כן היינו תערוכות. 6) כלומר, או שהקטירין עם הקרבן ואפילו נתכוון לשם עצים, או שהקטירין בפני עצמן ובלבד שיתכוון לשם הקרבן ולא לשם עצים. ראה להלן הלכה ג ובכסף משנה שם. 7) כלומר, על דבש בפני עצמו ועל שאור בפני עצמו, אם הקטירין בנפרד. 8) כרוב במנחות שם: "איתמר המעלה שאור ודבש על גבי המזבח אמר אבי לוקה משום שאור ולוקה משום דבש וכו', רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות, איכא דאמרי חדא מיהא לקי ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי וכו'", ופוסק כאיכא דאמרי הראשון. והראב"ד השיג על רבינו.

ב. נפל מהם פל שהוא בקטרת - נפסלה⁹. ואם הקטיר ממנה ביהכל¹⁰ - לוקה¹¹. ואין הקטרה פחותה מכוזית.

9) בכריתות ו. בכריתא: "ואם נתן בה דבש פסלה", אבל בירושלמי יומא פרק ד מהלכות כלי המקדש הלכה ח. "ומשמע שהטעם הוא משום שנאמר לא תקטירו ואם כן אין חילוק בין שאור לדבש, ולא נקט תנא דבש אלא מפני

יז. שני שתפין¹⁰⁴ שחלקו, זה לקח עשירה טלאים וזה לקח תשעה וכלב אחד - שעם הכלב¹⁰⁵ מתרין¹⁰⁶; אבל העשירה שפגרו: אם יש אחד מהם דמו בדמי הכלב או יתר על דמי הכלב - מוציא מן העשירה כנגד הכלב ויהיה מחירו¹⁰⁷, ושארן¹⁰⁸ מתרים¹⁰⁹; ואם פל אחד ואחד מהן דמיו פחותין מדמי הכלב - הרי העשירה פלן אסורים¹¹⁰.

104) משנה, שם ל, א. 105) כלומר, תשעת הטלאים שנטל זה שנטל בחלקו הכלב. 106) שם במשנה. שהרי אינם חליפי הכלב. 107) כלומר, טלה זה יהיה "מחיר הכלב", ורק הוא אסור למזבח (שם בגמרא, ומובא להלן). 108) יתר תשעת הטלאים. 109) ב'תוספות' שם ד"ה ואידך, כתבו שזהו מטעם "ברירה". ואם כן צריך עיון, שהרי רבינו פסק שבדאורייתא אין ברירה (פ"ז מהל' מעשר ה"א). ועי' בלחם-משנה פ"ו מהל' בכורות ה"י. 110) במשנה, שם: "וכן שני שותפין שחלקו, אחד נטל עשרה ואחד תשעה וכלב, שכנגד הכלב אסור, ושעם הכלב מותר", ובגמרא שם הקשו: "ניפוק חדא להדי כלבא, והתן כולהו לישתרו, הכא במאי עסקינן כגון דטפי דמי כלב מחד מינייהו, והאי טיפונא (= היתר ששוחה הכלב לעומת הטלה האחד) שדי בכולהו", וכולם נחשבים למחיר כלב.

יח. נשתנה המחיר, כגון שהחליף פלב פחשים ונעשו סלת - הרי זה מתרין¹¹¹. אתנן פלב¹¹² ומחיר זונה¹¹³ - מתרין¹¹⁴. אתנן זונה ומחיר פלב - מתרין לבדק הפית¹¹⁵, שהרי הן משתפין. אבל גופן של אתנן לא יעשה ורקועין¹¹⁶ לפית; ושנאמר: לקל נדר¹¹⁷ - להביא את הרקועים.

111) שם ל, ב - בכריתא, וכבית הלל שדרשו ממה שנאמר (דברים שם) "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלקיך לכל נדר, כי תועבת ה' אלקיך גם שניהם", "שניהם" ולא שינויהם. וראה למעלה ה"טו לענין אתנן זונה. ולענין ולדוניהם שמותרין, מובא למעלה פ"ג ה"ב. וראה בכסף-משנה ובמשנה-למלך. 112) כלומר, בא על כלב ונותן לבעל הכלב טלה באתננו (ראה רש"י שם במשנה ל). 113) כלומר, נתן לחבירו טלה תמורת שפחה זונה שיש לו (וראה רש"י שם). 114) שם במשנה: "אתנן הכלב ומחיר זונה, הרי אלו מותרין, שנאמר (דברים שם) "שניהם" - שניהם ולא ארבעה". 115) שאם למזבח מותרים אחר שנשתנו (למעלה בהלכה זו, ובהט"ו) קל-וחומר שמוותרים לבדק הבית (כסף-משנה). 116) כחכמים בכריתא, שם. 117) בכריתא שם, למדו זאת חכמים ממה שנאמר (שם) "בית ה' אלקיך" - "לרבות את הרקועין", וצריך עיון (לחם-משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העוף איכא בינייהו, רב אמר לוג שמן של מצורע איכא בינייהו, דתני לוי "כל קרבנם" לרבות לוג שמן של מצורע". ופסק רבינו כרבי עקיבא, כנ"ל. (23) ולמדו כן ממה שנאמר "ואל המזבח לא יעלו" – אחד מזבח ואחד כבש. (24) אף כי בספרא שם למדו זאת ממה שנאמר (שם, יא) "לא תקטירו ממנו אשה לה", כל שיש ממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו – אין זה אלא לרבי אליעזר אבל לרבי עקיבא (מנחות נח.) "כל ששמו קרבן, ואפילו אין ממנו לאישים – חייב". (25) ולפני זה נאמר (שם, יא) "לא תקטירו ממנו אשה לה", כל ששמו קרבן לא תקטירו ממנו.

ה. וכן אסור²⁶ להקטיר על המזבח²⁷ דבר מפל דברים אלו שאינן ראויין להקטירה, כגון בשר חטאות ואשמות ושירי מנחות וביצא פהן. מפי השמועה למדו, שכל דבר שמקצתו לאישים – הרי שאריתו בכל תקטירו²⁸.

(26) לדעת הכסף משנה (למעלה הלכה ג) אין כאן אלא איסור בלבד, אבל מלקות אין כאן, לפי שיעקר הכתוב הוא במעלה שאור ודבש. (27) דווקא על המזבח ולא על הכבש, כי רק לשאור ודבש נתרבה כבש כמזבח, ולא לדבר אחר. ומה שאמרו במנחות נו: "המעלה מכולם על גבי הכבש ר' יוחנן אמר חייב ר' אלעזר אומר פטור", מפרש רבינו שהמדובר במעלה אותם עם שאור ודבש לשם עצים. ופסק כרבי יוחנן, אבל במעלה דברים אלו לחוד בלא שאור ודבש, הכל מודים כי אין כבש כמזבח. (28) אף על פי שלענין שאור ודבש פסק רבינו (למעלה הלכה ד) כרבי עקיבא ש"כל שהוא קרבן חייב עליהן" – בבשר חטאת לחוד, אין הדבר כן.

ו. המקטיר איברי בהמה טמאה²⁹ על גבי המזבח – לוקה. ואף על פי שאסור הקרבתה מפלל עשה, שהרי נאמר: מן הטהורה אכל³⁰ ומן הטהורה הקריב³¹, היא טמאה לא תאכל ולא תקריב – פשם שלוקה על אכילת הטמאה הבא מפלל עשה, כמו שבארנו במקומו, כן לוקה על הקרבתה³². אבל המקריב איברי חיה טהורה – עובר בעשה, ואינו לוקה³³. ומנין שהוא בעשה? שנאמר: מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם, היא מן החיה לא תקריבו³⁴; ולא הבא מפלל עשה – עשה.

(29) חמור, סוס וגמל וכו'. (30) שנאמר (דברים יד, ו) "וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבמה אותה תאכלו". (31) שנאמר "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם". (32) בזבחים שם אמרו: "איתמר המעלה אברי בהמה טמאה על גבי המזבח, ריש לקיש אמר לוקה, רבי יוחנן אמר אינו לוקה. ריש לקיש אמר לוקה, טהורה אין טמאה לא, ולא הבא מכלל עשה לוקין עליו, ורבי יוחנן אמר אין לוקין עליו, לאו הבא מכלל עשה אין לוקין עליו. מותיב רבי ירמיה, אותה תאכלו ולא בהמה טמאה, ולא הבא מכלל עשה עשה, אמר ליה רבי יעקב

שהוא יפה לקטורת. כמו שאמרו בירושלמי שם אילו היה נותן לתוכה מעט דבש לא היה כל העולם כולו יכול לעמוד בריחה" (כסף משנה). (10) על המזבח הפנימי שבהיכל, שעליו מקטירין הקטורת בכל יום. (11) כלומר, מלבד מה שהוא לוקה על שהקטיר דבש או שאור (שהוא אפילו על מזבח החיצון), הוא לוקה גם על שהקטיר על מזבח הזהב קטורת זרה, שנאמר (שמות ל, ט) "לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה".

ג. העלה שאור או דבש בפני עצמן¹² למזבח לשם עצים – פטור; שנאמר: ואל המזבח לא יעלו לריח ניחח – לריח ניחח אי אפה מעלה, אבל אפה מעלה לשם עצים. אפלו הקטיר דבר שאינו ראוי להקטירה¹³ בדבש או בשאור, הואיל והוא מן הקרבן – לוקה¹⁴.

(12) אבל העלה שאור או דבש עם הקרבן, אפילו לשם עצים, חייב. (13) ראה למעלה הלכה א שאינו חייב אלא אם הקטיר עם הקרבן או לשם קרבן, וכאן המדובר כשהבעיר הדבש לשם עצים, ביחד עם בשר חטאת. (14) מקור דברי רבינו בספרא פרשת ויקרא (דבורא דנדבה פרשה יב הלכה ו): "ומנין המעלה מבשר חטאת וכו' והקטירם מן השאור ומן הדבש עובר בלא-תעשה, תלמוד לומר כי כל שאור וכל דבש וכו'".

ד. פיצד? המעלה מבשר חטאת ואשם¹⁵ או מבשר קדשים קלים¹⁶ או משירי המנחות¹⁷ או ממותר העמר¹⁸ או מחטאת העוף¹⁹ או מלהם הפנים²⁰ ושתי הלהם²¹ או מלג שמן של מצרע²², המעלה פזית מאחת מאלו בהמין או בדבש, בין למזבח בין לפכש²³ – לוקה. אף על פי שאין כל אלו ראויין להקטירה, הואיל והן קרויין קרבן – חייב עליהן²⁴; שנאמר: קרבן ראשית תקריבו אתם ליי וגומר²⁵.

(15) שהם נאכלין לכהנים. (16) שלמי יחיד, תודה, מעשר בהמה ופסח, שנאכלים לבעלים, ובכור הנאכל לכהנים. (17) כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח נקמצות ומקטיר הקומץ כולו על המזבח והשאר נאכל לכהנים". (18) הנאכל לכהנים כשיירי כל המנחות. (19) הנאכלת לכהנים. ומקור דבר זה במנחות נח. "בעי רמי בר חמא מרב חסדא, המעלה מבשר חטאת העוף על גבי מזבח מהו, כל שממנו לאישים אמר רחמנא והאי אין ממנו לאישים (שהרי אין למזבח אלא דמה, וכולה לכהנים), או דלמא כל ששמו קרבן והאי נמי שמו קרבן. כתנאי, ר' אליעזר אומר כל שממנו לאישים, רבי עקיבא אומר כל ששמו קרבן, מאי בינייהו – בשר חטאת העוף איכא בינייהו". וסובר רבינו כי המדובר כאן כשמעלה בשר חטאת העוף עם שאור או דבש, כנ"ל. ופסק כרבי עקיבא. (20) כי להם הפנים נאכל כולו לכהנים ואינו קרב לגבי המזבח. (21) כי הן נאכלות לכהנים. (22) כי שיירי לוג השמן נאכלים לזכרי כהונה. ומקור דבר זה בגמרא מנחות הנ"ל "כתנאי וכו' בשר חטאת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

39) כלומר, לא נתכוון להקריבה לשם אחר.

ט. אין מביאין מנחות ונסכים⁴⁰ לא מן הטבול⁴¹ ולא מן החדש קדם לעמר⁴² ולא מן המדמע⁴³, ואין צריך לומר מערלה וכלאי הפרם; מפני שהיא מצוה הנפאה בעברה⁴⁴, שהקדוש ברוך הוא שונאה. ואם הביא - לא נתקדשו להיותן ראויין לקרבן, אבל נתקדשו להפסל, ויהיו פקדשים שנופסלו⁴⁵.

40) [היינו הסולת (ראה בפרק ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א) האסורה לפני העומר מטעם חדש]. (ראה גם פסחים מח. "ממשקה ישראל (יחזקאל מה, טו) מן המותר לישראל, מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבל". 42) תבואה חדשה לפני שהקריבו העומר. (43) חולין שנתערבו עם התרומה. ואף על פי שהם מותרים לכהנים - אין מביאין מהם מנחות ונסכים, מכיוון שאינם מותרים לכל ישראל, שנאמר ממשקה ישראל מן המותר לישראל. (44) ה'שאגת אריה' סימן צט העיר למה לו לרבינו לומר הטעם משום שהוא מצוה הבאה בעבירה, הלא אין זה ממשקה ישראל, מן המותר לישראל? (45) זבחים פח. "אין מביאין מנחות ונסכים וכו' מן המדומע ואין צריך לומר מערלה וכלאי הכרם, ואם הביא לא קדש, אמר רב ואיתימא רב אסי לא קדש ליקרב, אבל קדש ליפסל". ומפרש רש"י "דלא נפקי לחול וישרפו שקדשם הכל".

י. פל המנחות אין מביאין אותן מן החדש קדם שתי הלחם לכתחלה, שהרי נאמר בהן⁴⁶: פפורים ליי⁴⁷; ואם הביא - פשר⁴⁸. ומביאים נסכים מן המקצה⁴⁹ פיום טוב⁵⁰.

46) בשתי הלחם. (47) במשנה מנחות סח: "קודם לשתי הלחם לא יביא", אמרו בגמרא שם ה: לפי נוסח אחד "משום דאיקרו ביכורים". (48) שם במשנה. ובגמרא שם אמר יהודה בר נחמיה כיוון שהותר להדיט לאחר הקרבת העומר משום כך כשר בדיעבד אם הביא קודם שתי הלחם. (49) היינו חביות של יין שאינן עומדות לשתייה אלא למכירה בחנות (ראה בשבת טז: רחל לגיזתה תרנגולת לביצתה ותורי דרידיא ותמרי דעיסקא - פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון אם יש איסור מוקצה או לא). (50) נקט "יום טוב" לפי שבשבת אין איסור מוקצה (פרק א מהלכות יום טוב הלכה יז). ואף על פי שמוקצה אסור, מביאים נסכים מן המוקצה משום שכל איסורו אינו אלא מדרבנן, ואינו איסור בעצם, אלא איסור התלוי בזמן (פסחים מח.).

יא. מצות עשה למלח פל הקרבנות קדם שיעלו למזבח, שנאמר: על פל קרבנה תקריב מלח. ואין לה דבר שקרב למזבח בלא מלח, חוץ מיין הנסכים⁵¹ והדם והעצים⁵². ודבר זה קבלה⁵³, ואין לו מקרא לסמוך עליו. ומצוה למלח הפשר יפה יפה, כמולח בשר לצלי שמהפך את האבר ומולח. ואם מלח פל שהוא, אפלו פגרגיר מלח אחר⁵⁴ - פשר⁵⁵.

רבי ירמיה בר תחליפא, אסברא לך באברי בהמה טמאה דכולי עלמא לא פליגי, כי פליגי בחיה וכו'. ומפרש רש"י שקושיית ר' ירמיה היא על ריש לקיש, וזה לשונו בדיבור המתחיל ולא הבא מכלל עשה עשה: "כך היא שנוייה וכו' ומסקינן בלא תעשה מנלן, תלמוד לומר אך את זה לא תאכלו אלמא מדאיצטריך לא תעשה אחריה, לאו אזהרה היא", ובדיבור המתחיל דכולי עלמא לא פליגי: "דעשה הוא דאיכא ותו לא", אבל לדעת רבינו קושיית ר' ירמיה היא על ר' יוחנן, שכיוון שנאמר אותה תאכלו, משמע נמי אתה תקריבו, שכל שאסר להדיט אסור לגבוה, אם כן ממילא כיוון שהאכילה בלא תעשה - הוא הדין להקריבה, ומתוך: באברי בהמה טמאה כולי עלמא לא פליגי שהוא בלאו, שלמדים הקריבה מאכילה. (33) בזבחים שם: "כי פליגי בחיה, והכי איתמר רבי יוחנן אמר עובר בעשה, ריש לקיש אמר אינו עובר בלא כלום, ר' יוחנן אמר עובר בעשה, בהמה (=מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם)" אין, חיה לא, ריש לקיש אמר וכו' ההוא למצוה בעלמא". ופסק רבינו כרבי יוחנן. (34) ספרא ויקרא (דבורא דנדבה פרשה ב הלכה ו): "בהמה יכול אף החיה שהיא קרוייה בהמה, שנאמר וכו' תלמוד לומר בקר וצאן אין לך בבהמה אלא בקר וצאן, יכול לא יביא ואם הביא כשר וכו', תלמוד לומר בקר וצאן תקריבו, ואין לך בבהמה אלא בקר וצאן בלבד, הא למה זה דומה למי שאמר לו רבו אל תביא לי אלא חטים, הא אם הוסיף זה על החטים, הרי זה עובר על דבריו".

ז. הגונב או הגוזל והקריב הקרבן - פסול⁵⁵, והקדוש ברוך הוא שונאו; שנאמר: שגא גזל בעולה. ואין צריך לומר שאינו מתקבל. ואם נתנאשו הפעלים - הקרבן פשר⁵⁶. ואפלו היה חטאת, שהפעלים אוכלין את בשרה⁵⁷. ומפני תקנת מזבח אפרו: שהחטאת הגזולה, אם נודעה לרבים - אינה מכפרת אף על פי שנתנאשו הפעלים, פדי שלא יאמרו: מזבח אוכל גזלות. וכן העולה⁵⁸.

35) שנאמר "אם עולה קרבנו" ולמדו מזה (בבא קמא סו: ז) - "קרבנו ולא הגזול". (36) כדעת רב יהודה בגיטין נה. ואף על פי שדעת רבינו (פרק ב מהלכות גזילה ואבידה הלכה א) שיאוש אינו קניין בגזילה - כאן אוקמה רבנן ברשותיה, כמו שאמר רבא שם נה: (כסף משנה). ועוד שיש כאן גם שינוי השם מחולין להקדש. (37) כלומר, לא רק בעולה, שאינה אלא לריצוי על המזבח, הכשירו, אלא אפילו בחטאת, שיש בה גם אכילה לכהנים. (38) צריך להיות וכל שכן העולה, שהיא כולה למזבח, וכן הוא בגיטין שם: "מאי איריא חטאת אפילו עולה נמי, לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עולה דכליל היא, אלא אפילו חטאת נמי דחלב ודם היא דסליק לגבי מזבח, ואידך כהנים אוכלים לה, אפילו הכי גזור שלא יאמרו מזבח אוכל גזלות".

ח. הגונב עולת חברו והקריבה סתם⁵⁹ - נתכפרו בה הפעלים הראשונים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

51) וכל זה אינו אלא ביין הבא עם הנסכים, אבל אם נדב יין בפני עצמו נותן עליו מלח. ונאף על פי שטעמו של דבר שאין היין צריך מלח, הוא מפני שאינו עולה לאשים (מנחות כא.), ואם כן גם יין הבא בפני עצמו לא יצטרך מלח, שהרי גם הוא אינו עולה לאשים (הלכות מעשה הקרבנות שם. ועיין שם בלחם משנה) - יש הבדל יסודי בין יין הבא עם הנסכים, שמעיקר הדין אינו לאשים, לבין יין הבא בפני עצמו, שמעיקרו היה לו לבוא לאשים, אלא שאיסור כיבוי האש על המזבח גרם לו שלא יבוא על גבי האשים].

52) דם איתמעט במנחות כ. ממה שנאמר (ויקרא ב, יג) "מעל מנחתך" - ולא מעל דמך. 53) כלומר, דבר זה שהעצים קרבים בלא מלח הוא מדברי קבלה, ראה לחם משנה כאן, וכן כתב רבינו בפירושו המשנה למנחות יח. וזה לשונו: "וכן כל שנקרב על גבי המזבח לשרפה אי אפשר בלא מלח אלא העצים בלבד, וזה קבלה, וכן הדם אמר מעל מנחתך ולא מעל דמך", הרי שהקבלה היא רק לעניין עצים. 54) שם "מהו דתימא מישדא בה משהו למצוה בעלמא" (כלומר, היה מקום לטעות שדם צריך מליחה כל שהוא, בכדי לקיים מצוות מליחה). הרי שלמצוה מספיק כל שהוא. 55) רוצה לומר המליחה כשרה, שיצא ידי מצוות מליחה, אבל הקרבן כשר גם אם לא מלח כלום.

פָּרֶק שְׁשִׁי

1) יבואר בו דין נסכים שצריכים להיות תמימים ומובחרים, וכן עצי המערכה.

א. כְּשֶׁם שְׁמִצּוֹה לְהִיּוֹת כָּל קָרְבָן תְּמִים וְנִבְחָר, כָּךְ הַנְּסָכִין יִהְיוּ תְּמִימִים וְנִבְחָרִים; שְׁנֵאמַר: תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם וְנִסְפִּיהֶם - שְׁיִהְיוּ הַנְּסָכִים תְּמִימִים. שְׁלֹא יָבִיאוּ נְסָכִים לֹא מִיַּיִן מִעֵשֶׂן, וְלֹא סִלַּת שְׁהַתְּלִיעָה, וְלֹא יִבְלָלוּ בְּשֶׁמֶן שְׁרִיחוּ אוֹ טַעְמוֹ רַע.

2) ראה למעלה פ"א הלכה א, פ"ב הלכה ח. ופ"ג הלכה יא, ולהלן פ"ז הלכה יא. 3) יין, שמן וסולת שמביאין עם הקרבן, ראה בסמוך. וראה בפ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. 4) מנחות פז. במשנה: "רבי יוסי ב"ר יהודה אומר, יין שיש בו קמחין פסול, שנאמר וכו' תמימים יהיו לכם ונסכיהם". ואף-על-פי שלענין יין שיש בו קמחים, אין הלכה כר' יוסי ב"ר יהודה (ראה בפירושו המשנה שם) - בעצם ההלכה והדרשה שדורש מפסוק זה, שצריך שיהיו הנסכים תמימים, אין חולק עליו (כסף משנה). 5) שם במשנה פו: ומעושה הוא "כשהיו הענבים מרים, היו מעשנים אותן כדי למתקן" (רש"י). ורבינו (בפירושו המשנה) כתב: "פירוש מעושה, ר"ל, שאם היה לכלי ריח אותו היין היה בו הבל והוא הנקרא מעושה, ואירע הרבה המום הזה אצלנו בינינו המערב". ולפי התו"ט וההגהה על התו"ט שם, צ"ל בדברי רבינו: "פיי מעושה, ר"ל, שאם היה לכלי ריח (רע), אותו היין (יהיה) בו (ריח הכלי גם כן) וכו'". וראה להלן הלכה ט. 6) משנה שם פה. "ואם התליעה פסולה", וכתב שם רבינו בפירושו המשנה, שזה נלמד מהפסוק "תמימים יהיו לכם ונסכיהם": "שיהיו גם הנסכים, ר"ל הסולת והשמן והיין בתכלית השלימות במיניהם". וראה להלן הלכה יא. 7) את המנחה. 8) שם פו. בברייתא: "שמן וכו' ושל ריח רע לא יביא, ואם הביא פסול". 9) ראה להלן הלכה יד.

ב. וְכֵן עֲצֵי הַמְּצִרְכָּה לֹא יִהְיוּ אֶלָּא נִבְחָרִים, וְלֹא יִהְיוּ בָּהֶם תּוֹלְעָת. וְכָל עֵץ שְׁהַתְּלִיעַ כְּשֶׁהוּא לֹח - פְּסוּל לְמִזְבֵּחַ. הַתְּלִיעַ יָבֵשׁ - גּוֹרֵר אֶת הַמְּקוֹם שְׁהַתְּלִיעַ. וְעֲצֵי סְתִירָה¹² פְּסוּלִין לְעוֹלָם, לֹא יָבִיאוּ אֶלָּא חֲדָשִׁים.¹³

10) ראה להלן פ"ב מהלכות תמידין ומוספין הלכות א-ד. 11) מדות פ"ב משנה ה: "וכל עץ שנמצא בו תולעת, פסול לגבי מזבח", ובמנחות פה: "אמר שמואל, לא שנו אלא לח (לפי שלח אינו יכול לגרר ממנו מה שהתליע, כמו היבש - רש"י), אבל יבש גוררו וכשר". ובמעשה רוקח כתב, וז"ל:

יב. הַקָּרִיב בְּלֹא מֶלַח כָּלֵל - לֹוּקָה⁵⁶, שְׁנֵאמַר: וְלֹא תִשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ. וְנָאף עַל פִּי שְׁלֹוּקָה - הַקָּרְבָן כְּשֶׁר וְהִרְצָה⁵⁷. חוץ מן המנחה, שְׁהַמֶּלַח מְעַכֵּב בְּקִמְצָה⁵⁸; שְׁנֵאמַר: וְלֹא תִשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מְעַל מִנְחָתְךָ⁵⁹.

56) כן הוא גם בספר המצוות לא תעשה צט. ואין זה לאו שאין בו מעשה, שאין לוקין עליו - שעצם ההקרבה בלא מלח הוא מעשה של איסור. ונראה מכאן שבכל קרבן - לוקה, וכן מפורש בספר המצוות שם. והקשה בלחם משנה: הלא פסוק זה אינו אלא במנחה, כדלהלן, שהמלח אינו מעכב בשום קרבן, אלא בקמיצת המנחה שנאמר ולא תשבית מלח וגו', ואם כן מנין לו לחייב מלקות בכל קרבן? 57) "כן משמע מפשט הכתוב על כל קרבנך תקריב מלח, למצוה ולא לעכב". 58) נקט קמיצה משום שאינו מולח אלא את הקומץ בלבד. 59) "שממע ודאי לעכב" (כסף משנה). ובמנחות שם יט. "אמר רב כל מקום שהחזיר הכתוב בתורת המנחה אינו אלא לעכב", ומה שאמרו במשנה שם יח, "לא יצק לא בלל ולא פתת ולא מלח וכו' כשרה", אין הכוונה שלא מלח כלל, אלא שלא מלח הכהן, אבל מלחה הזר, ראה פירושו המשנה שם ובגמרא שם כ.

יג. הַמֶּלַח שְׁמוּלְחִין בּוֹ כָּל הַקָּרְבָּנוֹת - מִשָּׁל צְבוּר, כְּמוֹ הָעֵצִים; וְאֵין הִיָּחִיד מְבִיאוֹ מֶלַח אוֹ עֵצִים לְקָרְבָּנוֹ⁶⁰ מִבֵּיתוֹ. וּבִשְׁלִשָּׁה מְקוֹמוֹת הָיוּ נוֹתְנִין הַמֶּלַח: בְּלִשְׁפַת הַמֶּלַח⁶¹, וְעַל גְּבִי הַכֶּבֶשׂ⁶², וּבְרֵאשׁוֹ שֵׁל מִזְבֵּחַ. בְּלִשְׁפַת הַמֶּלַח הָיוּ מוֹלְחִין עוֹרוֹת הַקָּדָשִׁים⁶³. וְעַל גְּבִי הַכֶּבֶשׂ מוֹלְחִין הָאֵיבָרִים. וּבְרֵאשׁוֹ שֵׁל מִזְבֵּחַ מוֹלְחִין הַקֹּמֶץ וְהַלְבוּנָה וּמִנְחוֹת הַנִּשְׁרָפוֹת וְעוֹלַת הָעוֹף.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עייין שם. 24) כלים שמשרתים בהם במקדש. 25) במשנה שם לא שנינו אלא "שנטמאו", ולפיכך חולקה המשנה לשתי בבות: בבא א "המנחות והנסכים", ובבא ב "העופות והעצים והלבונה וכלי שרת", לפי שעופות חיים אינם מקבלים טומאה, ועצים ולבונה אף הם אינם מקבלים טומאה אלא מדרבנן (ראה להלן הלכה ח), וכלי שרת יש להם טהרה במקוה, אבל רבינו שכתב "שנפסלו או שנטמאו" כלל כולם כאחד, וראה בהר המוריה. 26) "דכתיב והעמיד את הבהמה, בהמת נפדית ולא אלו" (קרי' ספר), ועייין גם בפ"ה מהלכות ערכין הלכה ט. וראה 'תוספות יום טוב' מנחות פ"ב משנה א. 27) אפילו קדם מומן להקדשן, ראה למעלה בתחילת הלכה זו.

ה. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁנְפָּסְלוֹ או שְׁנִטְמָאוֹ אַחַר שְׁנִתְקַדְּשׁוּ בְּכָלֵי שְׁרֵת; אֲבָל קִדְּם שִׁתְּקַדְּשׁוּ בְּכָלֵי, אִם נִטְמָאוֹ או נִפְסְלוֹ - פּוֹדִין אוֹתָן. 28) אֲבָל טְהוֹרִין, אִף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא קִדְּשׁוּ בְּכָלֵי - אֵין פּוֹדִין אוֹתָן. 29) חוּץ מִמְּנַחַת חוּטָא, 30) שְׁנִנְאָמַר בְּה: מִחֻטָּאתוֹ, עַל חֻטָּאתוֹ. 31) - לוֹמַר, שְׁמַכִּיא חֻטָּאתוֹ מִדְּמֵי חֻטָּאתוֹ. לְפִיכָךְ, קִדְּם שִׁתְּקַדְּשׁוּ בְּכָלֵי שְׁרֵת - הָרִי הִיא פְּקֻדְּשַׁת דְּמַיִם, וּפּוֹדִין אוֹתָהּ אִף עַל פִּי שְׁהִיא טְהוֹרָה. וְכָל הַנְּסָכִים 32) שְׁנִטְמָאוֹ 33) - עוֹשֶׂה לָּהֶם מַעֲרָכָה בְּפָנָי עֲצָמָן וְשׁוֹרְפָן בְּמִזְבֵּחַ. 34)

28) במשנה שם: "המנחות והנסכים שנטמאו עד שלא קדשו בכלי יש להם פדיון, משקדשו בכלי אין להם פדיון, העופות והעצים והלבונה וכלי שרת אין להם פדיון וכו'", הרי שההבדל בין אחר שנתקדשו בכלי שרת לבין קודם שנתקדשו בכלי שרת, לא נאמר אלא במנחות ונסכים, ונראה שכן גם כוונת רבינו, והוכחה לכך שהרי בכלי שרת ובעופות זה ודאי לא שייך כלל (מרכבת המשנה). 29) כרבי אלעזר שם קא. 30) שם המשך דברי ר' אלעזר. 31) בקרבן עולה ויורד, נאמר אצל כשבה ושעירה (ויקרא ה, ו) ובתורים (שם, י) "מחטאתו", ובמנחה נאמר (שם, יג) "על חטאתו", ודרשו (כריתות כז): "מחטאתו" משמע מקצת חטאתו, שאם היה עשיר כשטימא מקדש והפריש מעות לכבשה או שעירה, ואח"כ העני, יביא ממקצת הדמים תורים או מנחה והשאר חולין, ו"על חטאתו" משמע שיוסיף, שאם היה עני והפריש עשירית האיפה והעשירי יפדנה ויוסיף מעות ויביא כשבה או שעירה (ראה רש"י מנחות שם). 32) זבחים צב. 33) בבשר קדשי קדשים, כתב רבינו (להלן פ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו), שרק אם נטמא בפנים הוא נשרף בפנים. 34) ברייתא זבחים צב. וסובר רבינו, שמכיון שאמרו "עושה להן מערכה בפני עצמן" נראה שהמדובר במזבח במקום המערכות, ולא בעזרה שאין שם מערכות, ודלא כרש"י שם (לחם משנה). וראה בפ"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג.

ו. מִי הֵחֵגַג 35) שְׁנִטְמָאוֹ 36) וְהִשְׁקִין 37) וְטָהֵרָן [כְּמוֹ שִׁתְּבַאֵר בְּטָהֳרוֹת] 38): אִם טָהֵרָן וְאַחַר כֵּן הִקְדִּישׁוּן -

"ונראה שטעם הדבר (=שעצים מתולעים פסולים למזבח) מפני שהעצים נקראו קרבן, כמפורש במנחות כ: ועייין שם בתוספות ד"ה מלמד, ובדף פה: ד"ה בעי. 12) תוספתא מנחות פ"ט (הוצאת צוקרמנדל עמוד 256 24). והם עצים שהיו בבנין וסתרו הבנין ולקחו העצים (לחם משנה). 13) מנחות כב. וזבחים קטז: רבי אלעזר בן שמוע אומר: תלמוד לומר (ויקרא א, ח) "על העצים אשר על האש אשר על המזבח, מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט, אף עצים ואש שלא נשתמש בהן הדיוט".

ג. הַמְּקַדֵּישׁ 14) יֵין פְּסוּלֵם 15) או סֵלֶת 16) או שְׁמֵן פְּסוּלֵם 17) או עֲצִים פְּסוּלִים לְמִזְבֵּחַ 18) - הָרִי הִדְבָּר סָפְקֵי, אִם דּוֹמִים לְבַעַל מוֹם פְּבַהֲמָה וְלוֹקָה 19), או אֵינָן כְּבַעַל מוֹם. לְפִיכָךְ אֵינּוּ לוֹקָה, וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת 20).

14) בעיות של רבא במנחות פה: פו. ופו. ונסתפק המשנה למלך אם הספק הוא רק על מקדיש או גם על מקטיר (ראה להלן הלכה ד), ועייין לתוספות יומא סג: ד"ה זריקת. 15) ראה להלן הלכה ט. 16) ראה להלן הלכה יא. 17) ראה להלן הלכה יד. 18) ראה למעלה הלכה ב. 19) ראה למעלה פ"א הלכה ב. 20) מלקות מדרבנן, שבית-דין מכין כפי מה שיראו (פ"ח מהלכות עדות הלכה ו, וראה בערוך ערך מרד), ובפ"ו מהלכות חמץ ומצה הלכה יב, כתב רבינו: "ומי שאכל מצה בערב הפסח, מכין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו", אבל בנוסחאות אחרות חסרות המלים "עד שתצא נפשו". עייין שם הערה נה, וכן כתב הב"ח בהגהותיו על הרי"ף לכתובות פ"ד מ"ה: כי בנוסחא שהיתה לפניו, היה כתוב רק "מכין אותו מכת מרדות", ואין מכין עד שתצא נפשו אלא בעבירה נמשכת, אבל כל שאינו אלא כדי לעונשו על מה שעשה, מכין אותו רק כפי שיראו הבית-דין. וראה עוד בפ"א מהלכות שבת הלכה ג והערה יד. וסובר רבינו, כי בכל ספק באיסור לאו שלוקין עליו, או איסור כרת ומיתה - מכין אותו מלקות מדרבנן, ראה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה א, ובפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ה, ובפ"ג מהלכות ביאת מקדש הלכה כד.

ד. הַסֵּלֶת 21) וְהַיֵּין וְהַשְּׁמֵן וְהַלְּבֹנָה 22) וְהַעוֹפּוֹת 23) וְהַעֲצִים וְכָלֵי שְׁרֵת 24) שְׁנִנְפָּסְלוֹ או שְׁנִטְמָאוֹ 25) - אֵין פּוֹדִין אוֹתָן; שְׁנִנְאָמַר: וְהַעֲמִיד וְהַעֲרִיף - פֶּל שִׁישְׁנוּ בְּהַעֲמָדָה נֶעְרַף, וְאֵלוֹ אֵינָן בְּכָלֵל הַעֲמָדָה 26), לְפִיכָךְ אֵין נִפְדִּין לְעוֹלָם 27).

21) משנה במנחות ק: "המנחות והנסכים וכו'". 22) במשנה שם הובאה הלבונה בכבא אחרת, ביחד עם עופות ועצים וכלי שרת, ולא ביחד עם מנחות ונסכים, וראה להלן. 23) ספרא (פ' בחוקותי פרשה ד הלכה ה) "והעמיד את הבהמה לפני הכהן, בהמה נפדית, ואין העופות והעצים והלבונה וכלי שרת נפדים". ולא כברייתא של לוי (תמורה לג). "שהכל היו בכלל העמדה וכו' אפילו חיה ואפילו עופות". ודלא כמו שכתבו התוספות (מנחות שם ד"ה העופות), שאם קדם מומם להקדישם הם נפדים, כדעת לוי,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

44) שם לד: (45 לטהר. 46) אף-על-פי שבתרומה מועלת הזריעה (שם לד.). (47) מלשון "וכן" נראה, שגם אלו עשו חכמים בהם מעלה יתירה שיקבלו טומאה (כסף-משנה), וכן נראה בפסחים לה. (ראה רש"י שם) ובזבחים מו: (ראה רש"י שם), כי זו היא מעלה מדרבנן. ולפי זה, צריך לומר כי מה שהביאו (שם ושם) ממה שנאמר (ויקרא ז, יט) "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל" - "לרבות עצים ולבונה", אין זה אלא לאסמכתא, אבל צריך עיון ממה שכתב רבינו בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יב, כי האוכל כזית מלבונת המנחה שנטמאה אחר שנתקדשה בכלי לוקה - הרי כי זו היא דרשה גמורה ולא אסמכתא, ראה בלחם-משנה, במעשה רוקח ובהור המוריה.

ט. ואלו הן היינות הפסולין לגבי המזבח⁴⁸: המתוק⁴⁹, והמעשן⁵⁰, והמבשל בַּאֵשׁ או בַּשֶּׁמֶשׁ⁵¹ או⁵² שְׁנֵשֶׁתָּה טַעְמוֹ בַּשּׁוּל. אֲבָל יֵינן שְׁמֵחָמֵינן אוֹתוֹ בַּשֶּׁמֶשׁ וְלֹא נִתְּנָה בּוֹ טַעַם בַּשּׁוּל⁵³, וְכֵן יֵינן צְמוּקִין⁵⁴, וְיֵינן מְגֹת⁵⁵ שְׁלֹא שָׁהָ אַרְבָּעִים יוֹם⁵⁶, וְיֵינן הַדְּלִיּוֹת⁵⁷, וְיֵינן פָּרִם הַנְּטוּעַ בְּבֵית הַשְּׁלֵחִין⁵⁸ או בְּבֵית הַזְּבִילִים⁵⁹, או יֵינן גְּפָנִים שְׁנֹרַע זָרַע בִּינְהִין⁶⁰, או יֵינן פָּרִם שְׁלֹא נַעֲבָד⁶¹ - כָּל אֵלּוֹ הַיֵּינוֹת לֹא יָבִיֵא לְכַתְחָלָהּ, וְאִם הֵבִיא - כְּשֹׁרֵי⁶².

48) יש מהם שפסולים רק לכתחילה, ויש מהם שפסולים אפילו בדיעבד. (49) משנה במנחות פו: "לא מתוק וכו' ואם הביא פסול". ופירש"י "כשהוא מתוק מחמת עצמו (ולא מחמת השמש) כדמפרש בגמרא (שם פז). ענין אחר, תירוש שלא עברו עליו ארבעים יום". ובדברי רבינו, אי אפשר לפרש כפירוש השני, שהרי כתב בסמוך שיין שלא שהה ארבעים יום, כשר בדיעבד, ועיין בתוספות שם פז. ד"ה מתוק. ומתוך זה שלא חילק רבינו במתוק, נראה שאין חילוק בין מתוק מחמת עצמו לבין מתוק מחמת השמש, ולא כפירש"י. ועל-כרחנו שהיתה לפניו גירסא אחרת ופירוש אחר בגמרא שם פז. וראה להלן. 50) שם במשנה "ולא מעושן וכו' ואם הביא פסול". יורצה לומר, שאם היה לכלי ריח (רע) אותו היין (יהיה) בו (ריח הכלי) והוא הנקרא מעושן, (ויקרה) הרבה המום הזה אצלנו ביינות המערב" (רבינו בפירוש המשנה שם, לפי מה שהגיה בתוי"ט ובגהות על תוי"ט, וראה למעלה הלכה א). 51) בגמרא שם פז. מקשה ממה שנאמר "אין מביאין לא מתוק ולא מבושל ולא מעושן, ואם הביא פסול", למה שנאמר שם "אין מביאין את הליסטיון, ואם הביא כשר", ומתוך "חוליא (=מתיקות) דשימשא לא מאיס, חוליא דפירי מאיס". ולדעת רש"י המדובר במתוק, אבל רבינו שלא מחלק במתוק כלל, ראה למעלה, נראה שמפרש שהמדובר במבושל שהוא ודאי בין באש בין בשמש, וקושיית הגמרא ממבושל לליסטיון, שאף הוא מבושל בשמש (ראה להלן), ובתירוץ הגמרא שם לא גרס רבינו כנוסחא שלפנינו אלא מחלק בין נתנה בו השמש טעם בישול, או לא. 52) כן צריך להיות, וכן הוא בדפוסים ישנים. בדפוסים חדשים, בטעות: "או". 53) זהו מה שאמרו שם במשנה: "אין מביאין הליסטיון, ואם הביא

הַרִי אֵלָיו מִתְּנֻסְכִין; וְאִם הִקְדִישׁוּ וְאַחַר כֵּן נִטְמְאוּ - הוֹאִיל וְנִדְחָו יִדְחֻוּ³⁹.

35) מים שמנסכים בחג הסוכות במקדש (פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו). 36) פסחים לד: מימרא של ריש לקיש בשם ר' הושעיא. והמדובר בשבת שבתוך החג, שהיו ממלאין ממעיין השילוח מערב שבת, וכשנטמאו אין יכולין לילך ולמלאות בשבת, והלך וטהרן בהשקה (רש"י ומאירי). 37) נתן המים בכלי והשקיען במקוה, עד שמי המקוה צפו עליהם (פ"ב מהלכות טומאת אוכלין הלכה כא). 38) הלכות טומאת אוכלין שם. 39) בפסחים שם: "השיקן ואחר-כך הקדישן טהורין, הקדישן ואחר-כך השיקן טמאים", ובגמרא שם אמרו בטעם הדבר, שחכמים עשו מעלה שלא תהא זריעה (והשקה במי מקוה זו היא זריעתה) מועלת בקדשים, ראה הלכה ח. ובירושלמי סוף פ"ט דתרומות: "ר' אבהו בשם ר' יוחנן, מים שנטמאו משיקן ועושה אותן מי חג, ואם היו מי חג מעיקרא, כבר נדחו", "ואין בזה הפרש בין הקדישן בפה, ר"ל, בקריאת שם במלואן לשם חג, בין שהקדישן בכלי שרת" (מאירי וראה רש"י פסחים שם, בד"ה אמר רבא אף אנן נמי תנינא).

ז. זֵיתִים וְעֵנְבִים⁴⁰ שְׁנֵטְמְאוּ⁴¹ - דוֹרְכֵן פְּחוֹת מִכְּבִיצָה⁴², וְהַמְשִׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֵן קְשָׁרִים לְנִסְכִים; שְׁהַמְשָׁקָה מִפְּקֵד הוּא בְּאֶכְל, וְכָאֵלּוֹ אֵינּוּ מְגוּפּוֹ⁴³.

40) פסחים לג: "ענבים שנטמאו, דורכין פחות מכביצה ויין כשר לנסכים", וכן הוא לענין זיתים, כמבואר שם. 41) "על ידי ראשון לטומאה, כגון שנגעו בטמא שרץ או טמא נבלה, שנעשו הענבים שניים, והרי הם עושין את המשקין היוצאים (מהם) ראשון, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין, אף בחולין, להיות ראשון. אבל בנגעו בשני שנעשו הם שלישי וכו', אין שלישי נעשה רביעי ואין הענבים והזיתים האלו מטמאין כלל למשקין היוצאין מהן" (מאירי). 42) משום שאין אוכל טמא מטמא אוכל אחר אלא עד שיהיה בו (=אוכל הטמא) כביצה (פ"ד מהלכות טומאת אוכלין הלכה א). ומשום כך בדורכין פחות מכביצה אין המשקין היוצא מהן (אף שהענבים נוגעין במשקה אחר הסחיטה) נטמאין על ידי הענבים, ובגמרא שם אמרו, כי מן הדין היה שאפילו אם דרכן בכביצה מכוונת, לא נטמאו המשקין היוצא מהן, שהרי עם יציאת הטיפה הראשונה של המשקה נפחתו הענבים משיעור כביצה, ושוב אינם מטמאים אחרים, אלא שחכמים גזרו על כביצה, שלא יבוא לעשות ביותר מכביצה. 43) ולפיכך לא נטמאו על-ידי מגע הטומאה בפרי, בעת היותם מכונסים בתוכו (שם בגמרא).

ח. מַעֲלָה⁴⁴ יִתְּרָה עֲשׂוֹ חֲכָמִים בְּקִדְשִׁים: שְׁזָרְעִים שְׁנֵטְמְאוּ, אֲפִלּוֹ זֶרְעֵן - הַיּוֹצֵא מֵהֵן פְּסוּלִין לְנִסְכִים; שְׂאִין זְרִיעָה מוֹעֲלָת⁴⁵ בְּקִדְשִׁים⁴⁶. וְכֵן הָעֲצִים וְהַלְבוּנָה⁴⁷, אֵף עַל פִּי שְׂאִינָן אֶכְלִין - הַרִי הֵן מִתְּטַמְּאִין כָּאֶכְל לְעֵנֵן הַקֶּרְפָּנוֹת, וְיִפְסְלוּ הָעֲצִים וְהַלְבוּנָה בְּטַמְּאָה זֹו לְמִזְבֵּחַ וְאֵין מְקַרְיבִין אוֹתָן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

70) מנחות פה. במשנה "ואם התליעה פסולה", ובברייתא (שם פה:) "תנו רבנן, סולת שהתליעה רובה - פסולה, וחטיין שהתליעו רובן - פסולות". (71) כלומר, ממאה חטים נתלעו ששים, ואפי' אם כל חיטה וחיטה מהששים הללו נתלעה רק במיעוטה ולא ברובה (שבאופן יחסי אין בהם רוב מתולעים). (72) שהסולת נעשתה מהחטיים הללו, שרוב מהם מתולעים. (73) שם בברייתא: "וחטיין שהתליעו רובן - פסולות". (74) שם בגמרא: "בעי רבי ירמיה, ברוב חיטה או ברוב סאה, תיקו". ומפרש רש"י, שהבעיא היא אם רוב החטיין שהתליעו צריך שיהיו גם שכל חיטה וחיטה בהם תהיה רובה מתולעת, או אין צורך שכל חיטה וחיטה מהם היא רק במיעוטה מתולעת. אבל רבינו מפרש, כי זה ברור כי מספיק ליפסל אם אפילו כל חיטה וחיטה היא רק במיעוטה מתולעת, כי אין כאן ענין של ביטול ברוב אלא דין שצריך להיות מובחר, ואף כי אין כאן רוב, אין זה מן המובחר (ראה צ"ח הקודש חלק ב סימן כג), וכל הבעיא היא אם צריך שרוב החטיים יהיו מתולעים במיעוטה, או מספיק גם אם היה רק רוב חיטה אחת מתולעת, שתיעשה כל הסאה לבלתי מובחר, ונשאר הדבר בתיקו, וראה גם כסף-משנה והר המוריה כאן. (75) עד שיחזור וינפה אותה, ראה להלן הי"ב.

יב. פיצד בודקים? 76 מְכַנְסֵי הַגְּזָבֵר יָדוּ לְתוֹךְ הַסֹּלֶת, אִם עָלָה בָּהּ אֶבֶק - פְּסוּלָה 77 עַד שְׂיַחְזֹר וַיִּנְפֶּה אוֹתָהּ. אֲבָל סֹלֶת חֲטִיִּים שְׂנֹזְרְעוּ בְּבֵית הַשְּׁלַחִין 78 אוּ בְּבֵית הַזְּבִלִים 79 אוּ בְּבֵית הָאֵילָן 80 אוּ בְּאֶרֶץ שְׂלֵא נִרְהָ וְלֹא עֲבָדָה 81 - לֹא יִבְיֵא לְכַתְּחָלָה, וְאִם הִבְיֵא - כְּשֶׁרָה 82.

76) את הסולת, אם היא מנופה כל צרכה ואין בה קמח. (77) משנה מנחות פה. "כיצד בודק (=אם יש קמח בסולת), הגזבר מכניס ידו לתוכן, עלה בה אבק (קמח דק וגרוע, רש"י כת"י) פסולה עד שינפנה". (78) משנה שם: "אין מביאין מבית השלחין", ומפרש רבינו שם שהיא ארץ צמאה, ומתוך כך החיטים אינם מוטעמים. (79) שם במשנה: "אין מביאין מבית הזבלים". ורבינו מפרש שם, חיטה הצומחת באשפות, ואינה טעימה. (80) שם במשנה: "ולא מבית האילן" מקום שיש בהן אילנות, והחיטים אינם מוטעמים" (רבינו בפיה"מ שם), "לפי שהאילנות עושים לה צל ואין התבואה גדלה יפה (רש"י שם). ועוד, שהאילנות יונקים את הקרקע ומכחישים את הזרעים (רש"י כת"י שם). (81) שם במשנה: כיצד הוא עושה, נרה שנה ראשונה, ובשנה שניה זרועה קודם לפסח שבעים יום והיא עושה סולת מרובה". "ונירי הוא ההפוך, שמהפכין הארץ ומניחין אותה שנה אחת, ובשניה מהפכין אותה פעם שניה וזורעים אותה" (רבינו בפיה"מ שם). ובגמרא שם אמרו, אם השדה היתה עבודה אין צריך לחרוש אותה פעם שניה בשנה השניה, אבל אם לא היתה עבודה צריך גם בשנה שניה, ראה להלן פ"ז הלכה ד. (82) במשנה שם אמרו כן על המביא מבית הזבלים ומבית השלחין ומבית האילן, אבל

כשר", שכן מפרש רבינו שם: "שנותנים אותו בכדים תחת השמש עד שישבר כמו שעושים במצרים, ושם השמש בלשון יוני, כפי דברי קצת מפרשים: יוסטן". (54) תוספתא מנחות פ"ט, וראה גם בבא בתרא צז: (55) יין תירוש שזה עתה יצא מגיתו (=מקום דריכת הענבים). (56) תוספתא שם: "אין מביאין יין פחות מבין ארבעים יום, ואם הביא מגתו כשר", וכן הוא בבבא בתרא צז. תני ר' חייא, יין מגיתו לא יביא, ואם הביא כשר", וראה סנהדרין ע. "יין מגיתו וכו' עד ארבעים יום", וראה עדיות פ"ו משנה א, ולהלן פ"ז הלכה ז. (57) שם במשנה: "ואין מביאין מן הדליות אלא מן הרגילות" (ראה להלן פ"ז הלכה ו), וכן הוא בתוספתא מנחות שם: "אין מביאין לא מן הכרמת ולא מן הדליות", וכתב רבינו בפירושו המשנה שם: "הדליות הגבוהות מן הארץ על ערש של קנים", וברש"י "שקורין טריילש, לפי שאינו יין יפה": וראה להלן בסוף ההלכה. (58) מקום הצמא למים, ומי הגשמים אינם מספיקים לרוותם. שם במשנה: "אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים וכו' ואם הביא כשר". (59) כלומר, שנטוע אצל האשפתות, שם במשנה, כנ"ל. (60) שם במשנה: "ולא ממה שנוזע ביניהם, ואם הביא כשר". כלומר, "מגפנים שהיה זרוע ביניהם שהכחישו הקרקע" (תפארת ישראל). (והמדובר בזרעים שאינם כלאים בכרם, ראה בפ"ה מהלכות כלאים הלכה יח-ט). (61) פעמיים בשנה. שם במשנה: "אין מביאין אלא מן הרגילות ומן הכרמים העבודים". ובגמרא שם פז. "תנא, כרמים העבודים פעמיים בשנה", וראה להלן פ"ז הלכה ו. (62) בכל הנזכרים למעלה, מפורש כן במשנה או בתוספתא שם, אבל בדליות ובכרמים בלתי עבודים, לא נזכר בשום מקום שאם הביא כשר, ונראה שלמד זאת רבינו ממה שלא נאמר במשנה שאם הביא פסול, כמו שנאמר כן על מתוק ומעושן.

י. יין שנתגלה 63 - פסול לגבי המזבח 64. הדלה גפן על גבי תאנה 65 - יינה פסול לנסכים 66, מפני ששפתנה ריחו. הרי הוא אומר: זבח ונסכים 67 - מה זבח שלא נשתנה 68, אף נסכים שלא נשתנו 69.

(63) ויש חשש שמא שתה נחש מהיין, והכניס בו ארס. (64) משנה סוכה מח: "והמים מגולין פסולין לגבי מזבח", ובגמרא שם נ. ובבבא בתרא שם אמרו, שאף אם יסנן את היין - פסול הוא לנסכים, משום שנאמר (מלאכי א, ח) "הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך, אמר ה' צבאות". (65) הרים את שריגי הגפן ונתנם על עץ התאנה, וכן גדלו הענבים. (66) דברי רב אשי בכורות יז. (67) הוקשו זה לזה. (68) ראה למעלה פ"ג הלכה ה. כי "הנדמה וכו' פסול למזבח וכו' שאין לך מום קבוע גדול מן השנינו". (69) אבל נשתנו, פסולים לנסכים.

יא. סלת שהתליעה רפה 70 או התליעו רב החטים 71 שפעשית מהין 72 - פסולה 73. התליע רב חטה אחת - הרי זה ספקי 74. וכל סלת שגשאר בה קמח - פסולה 75.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְאָרְץ, מִן הַחֲדָשׁ⁹⁹ וּמִן הַיֵּשֶׁן¹⁰⁰, וּבִלְבָד שְׂיָבִיאוּ מִן הַמִּבְחָר; חוץ מִן הַעֲמֹר¹⁰¹ וּשְׁתֵי הַלֶּחֶם¹⁰², שְׂאִינָן בְּאֵין אֶלָּא מִן הַחֲדָשׁ וּמֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹⁰³.

98) משנה שם פג: "כל קרבנות הציבור והיחיד, באים מן הארץ ומחוצה לארץ, מן החדש ומן הישן, חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינן באין אלא מן החדש ומארץ ישראל, וכולן אינן באין אלא מן המובחר". ומפרש רבינו כי "כל הקרבנות", הם גם מנחות וגם נסכים. ובתוספות שם (ד"ה כל) כתבו, כי המדובר גם על הזבחים, ואילו רש"י שם מפרשה רק במנחות. 99) מן התבואה החדשה שנקצרה לאחר טז ניסן. 100) כלומר, ממה שבביתו מזמן, ראה בפ"ח מהלכות תמידין ומוספין הלכה ב. 101) ראה בפ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג, כי "ביום שני של פסח, שהיא יום ששה עשר בניסן, מקריבין יתר על מוסף של כל יום, כבש לעולה עם עומר התנופה, והוא מנחה של ציבור". 102) ראה שם פ"ח הלכה א, כי ביום חמשים מספירת העומר והוא חג השבועות וכו' מביאין יתר על המוסף ביום הזה מנחה חדשה שתי הלחם. 103) שם במשנה. "דבר תורה, בעומר ושתי הלחם שלא יהיו אלא מן הארץ ומן החדש, אמר רחמנא בעומר (ויקרא כג, י) כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם, ונאמר בשתי הלחם (שם כג, טז-יז) עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה', ממושבותיכם תביאו לחם תנופה, ונאמר עוד (שמות כג, טז) וחג הקציר ביכורי מעשיך" (רבינו בפיה"מ שם), וראה בפ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה ה-ז, ובפ"ח שם הלכה ב.

פֶּרֶק שְׂבִיעִי

1) יבואר בו דבר שאינו פסול בדיעבד לקרבן ואסור להקריבו לכתחילה.

א. לֹא כֹל דְּבָר שְׂאִינָנוּ פְּסוּל מִבֵּיא אוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה. פִּיצֵד? הִיָּה חֵיֵב עוֹלָה - לֹא יָבִיא שָׁה פְּחוּשׁ וְכַעוֹר וְיֵאמַר: הִרִי אֵין בּוֹ מוֹם. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וְאָרוּר נֹכַח וְגוֹמֵר². אֶלָּא כֹל שְׂבִיאי לְקֶרְבָּן - יָבִיא מִן הַמִּבְחָר³.

2) "ויש בעדרו זכר, ונודד וזובח משחת לה". 3) ראה למעלה פ"ב ה"ח, ולהלן הי"א: "שיביא מן היפה והמשובח ביותר שבאותו המין", וכל זה הוא מצוה מיוחדת להביא מן המובחר, אבל כדי לצאת ידי חובתו יוצא אפילו לכתחילה בביונוני, ראה בפט"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ד: "מי שנדר שור או איל או כבש או עגל וכו' לא יביא כחוש ביותר שבאותו המין מפני שדמיו מועטין ואינו חייב להביא היפה והשמן ביותר וכו' אלא יביא הבינוני".

ב. וְכֵן הִיוּ עוֹשִׂין בְּזִמְן הַמִּקְדָּשׁ: מִבֵּיאִין אֵילִים מִמוֹאָב, וּמִבֵּיאִין כִּבְשִׁים⁴ שֶׁגִּבְיָהֶן רַחְבִּים מִחֲכוֹרוֹן⁵, וּמִבֵּיאִין עֲגָלִים מִן הַשְּׂרוּזִין⁸, וְגוֹזְלוֹת⁹ מִהַר הַמְּלֶךְ¹⁰, וּמִבֵּיאִין יַיִן מִקְּרָחִין וְהַלוֹטִינִין¹¹, וְסֹלֶת מִמִּכְמָשׁ וְיוֹחֲנָה¹², וּמִבֵּיאִין שְׂמֵן מִתְּקוּעִים¹³.

על המביא משדה שלא נרה ולא עבדה לא מפורש במשנה שם אם בדיעבד כשר או לא. ולמד כן רבינו מלשון "כיצד הוא עושה" שאינו אלא לכתחילה, עיין כסף-משנה.

יג. חֲטִיִּם שְׂלֶקְטָן מְגֻלִי הַבְּקָר⁸³ וּזְרַעִים⁸⁴ - הִרִי אֶלֶי⁸⁵ סֶפֶק, אִם עֲבָרָה מְאֹסֶן בְּזִרְעָה אוֹ עֲדִין הֵן מְאֹסִין⁸⁶. לְפִיכָף לֹא יָבִיא מִהֵן מְנַחֹת, וְאִם הִבִּיא - כְּשֶׁר⁸⁷.

83) מתוך הצואה של הבקר. 84) רק בזרעם יש ספק, אבל אותם החיטים הללו עצמם, אסורים למזבח, שהם מאוסים, וכתוב (מלאכי א, ח) "הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך" (מנחות ט.ט.). 85) החיטים עצמם מזריעת החיטים שלקט מגללי הבקר. 86) מנחות שם בעיא של רמי בר חמא. אבל דברי רבינו תמוהים, כי במנחות שם לא הסתפקו אם עורם מאוסים גם לאחר הזריעה, אלא הסתפקו אולי אסורים הם מחמת שהם כחושים, מכיון שהיו במעי הבהמה. ואולי היתה לפני רבינו גירסא אחרת שם, ועיין לחם-משנה. 87) כדין כל ספק בקרבן, ראה למעלה פ"ד הלכה יב.

יד. וְאֵלוֹ הֵן הַשְּׂמָנִים הַפְּסוּלִין: שְׂמֵן שֶׁל גְּרָגְרִים⁸⁸ שְׁנִשְׂרוּ בְּמַיִם⁸⁹, אוֹ שֶׁל זֵיתִים⁹⁰ כְּבוּשִׁין⁹¹ אוֹ שְׁלוּקִים⁹², אוֹ שְׂמֵן שֶׁל שְׂמִירִים⁹³, אוֹ שְׂמֵן שְׂרִיחוֹ⁹⁴ - כֹּל אֵלוֹ פְּסוּלִין⁹⁵. אֲבָל שְׂמֵן זֵית שֶׁנִּטְעוּ בְּבֵית הַזְּבָלִים אוֹ בְּבֵית הַשְּׁלַחִין אוֹ שֶׁנִּזְרַע זֵרַע בֵּינֵיהֶן⁹⁶, אוֹ שְׂמֵן שֶׁהוּצִיאוּ מִזֵּיתִים שְׁלֹא בְּשָׁלוֹ, אֶלָּא עֲדִין הֵם פְּגִיזִין⁹⁷ - כֹּל אֵלוֹ לֹא יָבִיא, וְאִם הִבִּיא - כְּשֶׁר.

88) של זיתים. 89) משנה שם פה: "אין מביאין מן הגרגרין שנשרו במים". ופירש רש"י שם בלשון אחר, ששהו הזיתים במים. 90) שמן של זיתים. 91) בחומץ או במי מלח (רש"י כת"י פו. וראה רבינו גרשום). 92) ששפכו עליהם מים ורתחים. שם במשנה: "ולא מן הכבושים ולא מן השלוקין". 93) תוספתא מנחות פ"ט וברייתא שם פו. כלומר, "שמן שיצא מן השמרים, כמו שמוציאין יין משמרי היין" (רש"י כת"י שם). 94) גם זה בתוספתא וברייתא שם, ראה למעלה הלכה א. 95) אפילו בדיעבד. שם במשנה וברייתא, ומשום "שנאמר (במדבר כח, לא) "תמימים יהיו לכם ונסכייהם", שיהיו גם הנסכים, ר"ל הסולת והשמן והיין בתכלית השלימות במיניהם" (רבינו בפיה"מ שם פה). וראה גם בקרית ספר, וראה למעלה הלכה א. 96) שם במשנה פה: "אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחין, לא מן מה שנזרע ביניהם, ואם הביא כשר", וראה למעלה הלכה ט. 97) במשנה שם: "אין מביאין שמן אנפיקנון". ובגמרא שם פו. "תניא רבי יהודה אומר, אנפיקנון שמן זית שלא הביא שלישי". וגרס רבינו במשנה, וכן גרס ר"ת (ראה תוספות פו. ד"ה ואם הביא) "ואם הביא כשר", אבל יש גורסים "ואם הביא פסול". ראה בברייתא שם וברש"י ותוספות שם.

טו. כֹּל הַמְּנַחֹת וְהַנְּסָכִים⁹⁸ כְּשֶׁרִים מֵהָאֶרֶץ וּמִחוּצָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המזבח" (ויקרא א, ח) – "שלא יהיו עצים יוצאין מן המזבח כלום". (27) צ"ל: "גודש", שם בזבחים. סאה היא מדת יובש, ופירושו כעובי המדה הזאת כשהיא מלאה וגדושה. (28) אף כי מקום המערכה במזבח של דורות היה כ"ד אמה וארבעה טפחים על כ"ד אמה וארבעה טפחים (ראה פ"ב מהל' בית הבחירה ה"ז) – לא היתה מדת הגזירין גדולה יותר, שכן נשמע ממה ששינונו בשקלים פ"ו מ"ד: "האומר הרי עלי עצים, לא יפחות משני גזירין". ובירושלמי" שם נאמר כי השיעור הוא אמה (וראה ב'הר המוריה' כאן).

ד. וְכִיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? בְּרִיעַת הַטִּי מִן־הַמִּנְחֹת³⁰ וְהַנְּסָכִים? נָרַחְצִינָה³¹ הַשְּׂדֵה בְּשֵׁנָה רִאשׁוֹנָה³³ וְזָרַע הַצֵּינָה³⁴, וּבְשֵׁנָה שְׁנִיָּה³⁵ נָרַחְצִי שְׂזָרַע בְּרִאשׁוֹנָה וְזָרַע הַחֲצִי הָאֲחֵר קֶדְם לַפֶּסַח שְׁבָעִים יוֹם³⁶. וְאִם לֹא הָיְתָה הַשְּׂדֵה עֲבוּדָה - חוֹרֵשׁ וְשׁוֹנָה וְאֲחֵר פָּךְ זֹרַע³⁷. וּבוֹרֵר הַחֲטִיִּם³⁸ יָפָה יָפָה, וְאֲחֵר פָּךְ שָׁף אֶת הַחֲטִיִּם³⁹ וּבוֹעֵט בְּהֵן הַרְבֵּה עַד שֵׁיתִקְלָפוֹ⁴⁰.

(29) למען יהיו החטים יפות וסלתן מהודרת. משנה מנחות פה, א. וברייתא שם פה, ב. (30) הבאות בפני עצמן, והם שלש מנחות ציבור ותשע מנחות יחיד, ראה בפ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"א-ד. (31) כלומר, החטים של מנחת הנסכים, ע"י בפ"ב שם ה"א. וראה ב'הר המוריה' כאן. (32) כלומר, חרש כל השדה, והשאיר חצייה בניר בלבד בלי זריעה. (33) בגמרא שם אמרו, כי מדובר באופן שהשדה היתה עבודה. כלומר, חרושה לפני השנה הראשונה, והיתה בורה כולה שנה שלימה, וממילא מה שכתב כאן רבינו בשנה ראשונה – הכוונה, הראשונה לזריעה, והשניה לחרישה, וכדעת רש"י שם. וראה בכספ-משנה ולחם-משנה. (34) השני. נמצא שזריעה זו היתה במקום שנחרש פעמיים. (35) כלומר, שניה לזריעה ושלישית לחרישה, כדלעיל. (36) שם במשנה, וברייתא. והוא ביום ה' בשבט "שכבר יש כח לחמה שזורחת עליה" (רש"י ורבינו גרשום). (37) שם. (38) ברייתא, שם. (39) משנה שם עו, א – כדעת תנא-קמא. "ושיפה הוא גזור מן יסופך ראש, ועניינו שיכו החיטה בידים בכח עד שמעביר מעליה העפר" (פירוש המשנה, שם). (40) שם במשנה: "כל המנחות טעונות וכו' שיפה ובעיטה בחטיטין", "ובעיטה שדורסין אותה ברגל עד שהיא נשברת" (פירוש המשנה, שם).

ה. כָּל הַחֲטִיִּם שֶׁל מִנְחֹת טְעוֹנוֹת שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת שִׁיפָה וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּעִיטָה⁴¹. שָׁף אַחַת וּבוֹעֵט שְׁתַּיִם, שָׁף שְׁתַּיִם וּבוֹעֵט שְׁלֹשׁ⁴². נִמְצְאוּ שֶׁלֹּשׁ שִׁיפוֹת וְחֲמֵשׁ בְּעִיטוֹת. וְחוֹזֵר תְּלִילָה⁴³, עַד שֵׁיגְמֹר שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת שִׁיפָה וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּעִיטָה, פָּדִי שֵׁיתִקְלָפוֹ הַרְבֵּה. וְחוֹשֵׁב הַהוֹבְאָה וְהַהוֹלְכָה בְּשִׁיפָה אַחַת לְהַחְמִיר⁴⁴. וְאֲחֵר פָּךְ טוֹחֵן וּמְרַקֵּד יָפָה יָפָה⁴⁵.

(41) שם במשנה. (42) ברייתא, שם. (43) ראה רש"י שם. (44) שם: "בעי רב ירמיה, אמטיי ואתויי חד, או דילמא אמטיי ואתויי תרי, מאי. תיקו". ופירש רש"י: "הא דקתני

(4) בני שתי שנים. (5) ברייתא מנחות פז, א. (6) בני שנה. (7) שם בברייתא: "אילים ממזבב כבשים מחברון וכו', רבי יהודה אומר מביאין כבשים שגובהן כרחבן". וב'תוספות' שם גרסו "שגובהן רחבים", ופירוש הדבר (לפי רבינו ורש"י בכת"י) שגביהן רחבים. (8) שם בברייתא. (9) תורים בני יונה. (10) שם בברייתא. (11) שם פו, ב – במשנה, והגירסא שם "קדוחים ועטולין". ובפירוש המשניות לרבינו גרס "קרותים והטולין", ושם אמרו עוד: "שניה להן בית ירמה ובית לבן בהר, וכפר סגנא בבקעא". (12) שם פג, ב – במשנה. והגירסא שם "מכניס וזטחא", והערוך (ערך זנוח) גרס "מכמס וזנוחא", ובמשנה שבמשניות הגירסא "מכמס ומוזניחא", ושם איתא עוד "ושניה להן עפריים בבקעא". (13) שם פה, ב – במשנה, תקוע, אלפא (כלומר, אלף=ראשון) לשמן, אבא שאול אומר שניה להן רגב בעבר הירדן.

ג. כָּל הַעֲצִים¹⁴ הַחֲדָשִׁים¹⁵ כְּשֵׁרִים לְמַעֲרַכָּה¹⁶. וְלֹא הָיוּ מְבִיאִין מִשָּׁל זֵית וְלֹא מִשָּׁל¹⁷ גֶּפֶן, מִשּׁוּם יָשׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹⁸. וּבְאֵלוֹ הָיוּ רִגְלִין¹⁹: בְּמַרְבִּיּוֹת שֶׁל הָאֵנָה²⁰ שֶׁל חֲרָשִׁים²¹ שְׁאִינָן בְּיָשׁוּב²², וּבְשָׁל אֲגוּז וּבְשָׁל עֵץ שֶׁמֶן²³. וְהַגְזָרִין²⁴ שֶׁעֲשָׂה מִשָּׂה²⁵ - אִמָּה אֶרְפָּן וְאִמָּה רַחֲבָן²⁶, וְעֵבִין מְחַק גְּדִישׁ²⁷ שֶׁל סָאָה. וְכַמּוֹתָן עוֹשִׂין לְדוֹרוֹת²⁸.

(14) "כלומר, רוב העצים" (המפרש, תמיד כט.), וראה להלן. (15) שלא נשתמש בהן הדיט, ראה למעלה פ"ו ה"ב. (16) תמיד שם, במשנה: "כל העצים כשרין למערכה". "מערכה הוא צבור האש שנעשה מן העצים המסודרין וגדושין ומבערין האש" (רבינו בפי"מ ליומא מג:). וראה בפ"ב מהל' עבודת יום הכיפורים ה"ה כי בכל יום ויום היו על המזבח שלש מערכות של אש, וראה גם בפ"ו מהל' תמידין ומוספין ה"א. (17) שם במשנה: "חוץ משל גפן ושל זית". (18) כרב אחא בר יעקב (שם כט:). (19) לעשות המערכה, משום שהם מובחרים שבעצים (פירוש הראב"ד). (20) משנה שם. והם "חריות וענפים" (המפרש, תמיד כט.). (21) צ"ל: "של חרשים" כלומר, יערות (כספ-משנה). וכן אמרו בגמרא (שם כט:): שמדובר בתאנה שאינה עושה פרי. (22) אלא במדבריות, ואינן ראויות לאכילה, ואין בזה משום ישוב ארץ ישראל (רבינו בפירוש המשניות שם). (23) שם במשנה, והם עצים שדולקין כמו נר (מפרש, תמיד שם). והרע"ב שם כתב שהוא: "עץ העושה שמן אפרסמון. ואני שמעתי שהוא האילן שקורין לו בלע"ז פינ"ו, ובערב צינוב"ר, ואף-על-גב דעץ מאכל הוא אין בו צורך, כמו בגפן וזית, הלכך לא אסרוהו משום ישובה של ארץ ישראל כדרך שאסרו הגפן והזית". (24) ראה בפ"ב מהל' תמידין ומוספין ה"ב: "מצוה לעלות בשני גזירים של עץ עם תמיד של שחר ויתר על עצי המערכה וכו' וכן מוסיפין שני גזירים עם תמיד של בין הערביים". (25) כלומר, הגזירין שהעלו על המזבח שהיה במשכן. (26) זבחים סב, ב – כמידת מקום המערכה. ותניא (שם) "על העצים אשר על האש אשר על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"אין מניחין אותן שתיים אלא אחת אחת", ונראה מדברי רבינו שהוא גורס וכו' בברייתא כלשון שהזכיר, והוא מפרש שמניחים שלש חביות זו על גב זו, והאמצעית היא המשובחת ששמור יינה יותר" (לחם-משנה). (53) משנה, שם פו, ב. (54) שם במשנה. קמחין הם הגרגרים העולים על פני היין ודומים לגרגרי חיטה. ובלשון ערבית קורין אותם קמחין (פירוש המשנה, שם). (55) מהיין הנמצא סמוך לתחתיתה של החבית. (56) שם במשנה. (57) משנה, שם. כלומר, אינו לוקח אלא מן השליש האמצעי ששם הוא מובחר, מפני שהוא רחוק מהקמחין שלמעלה ומהשמרים שבשוליים. (58) משנה, שם. כלומר, שם ברו באמצע החבית ומוציא היין. ואינו מוציא אלא חצי השליש האמצעי שלמעלה מהברז, ולא מהשליש העליון שיש בו קמחים, וראה להלן ה"ז. (59) במשנה שם ליתא, וזה נלמד מהברייתא שם לפי נוסחת רבינו, ראה למעלה.

ז. הִיָּה הַגְּזֵרָה יוֹשֵׁב⁶⁰ וְהַיֵּינן יוֹצֵא מִן הַנֶּקֶב שֶׁבַע הַחֲבִיּוֹת, פִּינֵן שִׁירָאָה שְׁנַי הַשְּׂמֵרִים מִתְחִיל לִצְאָתָּהּ - פּוֹסֵק וְאֵינוֹ לֹקֵחַ. וּמֵאַיִמִיתִי מֵבִיא? מֵאַחַר אַרְבָּעִים יוֹם לְדִרְיִכְתּוֹ⁶¹ עַד שְׁתֵּי שָׁנִים⁶² אוֹ יֵתֵר מֵעֶשְׂרִים⁶³. וְאִם הֵבִיא יֵין יֵשֵׁן מִפְּמָה שָׁנִים - הֵרִי זֶה פְּשָׁרָה⁶⁴. וְהוּא שְׂלָא יִפְסַד טַעֲמוֹ⁶⁵.

(60) שם פז, א – במשנה. (61) תוספתא מנחות פ"ט: "אין מביאין יין פחות מבן ארבעים יום, ואם הביא מגתו כשר", וראה בבא-בבא-זו, ב. וסנהדרין ע, א. ועדיות פ"ו מ"א, וראה למעלה פ"ו ה"ט. (62) משנה, מנחות פו, ב: "אין מביאין יין, דברי רבי. וחכמים מכשירין". ופסק רבינו כחכמים המכשירים לכתחילה, ולא כרבי האוסר לכתחילה (כסף-משנה). (63) כל זמן שאין חשש שנפסד טעמו, ראה להלן. (64) תוספתא מנחות פ"ט, לדעת רבי המחמיר, וכל-שכן לדעת חכמים המקילים. אבל מה שנראה מדברי רבינו שלכתחילה לא יביא, אין לכך מקור מן התוספתא הנ"ל, שהיא לדעת רבי, ואילו רבינו פסק כחכמים (ראה למעלה). וצריך לומר שלמד כן מן הסבורא, שלא התירו חכמים אלא ביין ישן, אבל יין ישן מכמה שנים, הוא ישן נושן, ובוזה לא מצאנו היתר לכתחילה בדברי חכמים, ועי' כסף-משנה. (65) פשוט הוא נלמד מיינן מעושה ומבושל שנשתנה טעמו ופסולים, כמפורש למעלה פ"ו ה"ט (כסף-משנה).

ח. תַּשְׁעָה מֵינֵין בְּשִׁמְן⁶⁶ מִפְּנֵי שְׁנַי מַעֲשִׂיֹו⁶⁷. פִּיצֵד? זֵיתָ שְׂגָרָגְרוֹ⁶⁸ בְּרֵאשׁ הַיֵּינָה וּבְרָרָה אַחַת אַחַת וּכְתָשׁוּ וּנְתָנוּ לְסַל⁶⁹ - הַשֶּׁמֶן שֶׁיִּצְאָ מִמֶּנּוּ הוּא הֶרְאָשׁוֹן. חֲזַר אַחַר כֶּךָ וּטְעָנוּ בְּקוֹרָה⁷⁰ - הַשֶּׁמֶן שֶׁיִּצְאָ מִמֶּנּוּ הוּא הַשְּׁנִי. וְאִם חֲזַר אַחַר שֶׁטְעָנוּ וּטְחָנוּ⁷¹ וּטְעָנוּ שְׁנֵי⁷² - הַשֶּׁמֶן שֶׁיִּצְאָ מִמֶּנּוּ הוּא הַשְּׁלִישִׁי. זֵיתִים שֶׁמֶסְקֵן כֶּלָּין⁷³ בְּעֶרְבוּבָא וְהֶעֱלֵן⁷⁴ לַגַּג, וְחֲזַר וּבְרַר גְּרַגֵּר גְּרַגֵּר וּכְתָשׁוּ וּנְתָנוּ לְסַל - הַשֶּׁמֶן שֶׁיִּצְאָ מִמֶּנּוּ הוּא הָרְבִיעִי. וְאִם טְעָנוּ בְּקוֹרָה אַחַר כֶּךָ - הַשֶּׁמֶן שֶׁיִּצְאָ הוּא הַחֲמִישִׁי. חֲזַר וּטְחָן וּטְעָן פַּעַם שְׁנֵי⁷⁵ - הַשֶּׁמֶן שֶׁיִּצְאָ

שף אחת, היינו אמטויי ואתויי, דמה שמוליך ומביא בידו חשיב שיפה אחת, או דילמא להולכה לחודא קרי חד שיפה, וכן נמי הבאה לחוד אחשיב שיפה". ומכיון שבעיא זו לא נפשטה, יש להחמיר ולחשוב ההולכה וההובאה לשיפה אחת. (45) בעומר, אמרו חכמים (שם עו: במשנה) שהיה מנופה בשלש-עשרה נפה. ובשתי הלחם, אמרו (שם) שהיה מנופה בשתיים-עשרה, ולחם הפנים באחת-עשרה, ואילו בשאר המנחות לא נתנו חכמים שיעור, ולכן כתב רבינו ומרקד יפה יפה, בלי נתינת שיעור.

ו. הַיֵּינן⁴⁶ - מֵבִיא עֲנָבִים מִן הַרְגְּלִיֹות⁴⁷, מִן הַפְּרָמִים הָעֲבוּדִים⁴⁸ פְּעָמִים בְּשָׁנָה⁴⁹, וְדוֹרְךָ⁵⁰. וְכֹנֶסִין אוֹתוֹ בְּחֲבִיּוֹת קְטָנוֹת⁵¹. וְאֵין מְנִיחִין אוֹתָן אַחַת אַחַת וְלֹא שְׁתֵּים שְׁתֵּים, אֶלָּא שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ⁵². וְאֵינוֹ מִמְלֵא אֶת הַחֲבִיּוֹת עַד פִּיהָ, כְּדִי שִׁיְהִיָּה רִיחוֹ נוֹדֵף⁵³. וְאֵינוֹ מֵבִיא לֹא מִפִּי הַחֲבִיּוֹת, מִפְּנֵי הַקְּמַחִין הַעוֹלָה עַל פְּנֵי הַיֵּינן⁵⁴; וְלֹא מִשׁוּלְיָהָ⁵⁵, מִפְּנֵי⁵⁶ הַשְּׂמֵרִים; אֶלָּא מִשְׁלִישָׁה⁵⁷ וּמֵאֲמָצְעָה⁵⁸ שֶׁל אֲמָצְעִית⁵⁹.

(46) כלומר, כיצד היו עושים היין לנסכים. ומקור כל הלכה זו במנחות פו, ב – במשנה. (47) "הסמוכות לארץ כשאר הכרמים" (פירוש המשנה) שאינן דליות (= מוגבהות מן הארץ). וראה למעלה פ"ו ה"ט. (48) משנה, שם: "ואין מביאין וכו' אלא מן הרגילות ומן הכרמים העבודים". (49) בגמרא שם פז, א – תנא כרמים העבודים פעמים בשנה, "ועבודת הכרמים היא החפירה סביבות השרשים כמין גומות ולהשקותן ולהפך אותה העפר כולה כדי שיכנס בהן המים והאוויר" (פירוש המשנה, שם) והענבים האלו הם מובחרים. (ולא כתב רבינו מלאכת הזמירה, אלא דקדק וכתב מלאכות שיש להן היתר בשנה השביעית, היינו חפירה סביב השרשים, שמתורת אם נתכוין לאוקמי אילנא (פ"א מהל' שמיטה ויובל ה"ז), השקאה בבית השלחין (שם ה"ח), ועשיית עוגיות לגפנים (שם ה"ט), שכן נראה ב'ירושלמי' שבת פ"ה ה"ב, שאמרו שם לענין קידוש: "מהו לצאת ביין של שביעית, תני רבי הושעיה, יוצאין ביין של שביעית". וראה בספרי "זמנים" (סי' טו עמ' לו) שהספק היה אם יין של שביעית, שאינו עבוד כבשאר השנים, אם הוא נקרא יין מכרמים עבודים (שהרי דין קידוש תלוי בנסכים – ראה בבא-בבא-זו). ופשוט מברייתא של רבי הושעיה שיוצאים, הרי שכרם העבוד בשנה השביעית, הרי הוא כרם עבוד. (50) מיד אחר ביצירתן (תוספתא מנחות פ"ט, וראה 'הר המוריה' כאן). (51) במשנה שם פו, ב: "ולא (היו) כונסין אותן בחצבין גדולים (שפוגמים טעם היין, רש"י כתי") אלא בחביות קטנות", ובברייתא (שם פז). "תנא, חביות כדות לדיות ובינוניות", ומפרש רבינו שהדברים הללו באו לפרש מה שאמרו במשנה שם: "ולא היו כונסין אותן בחצבין גדולים", שהכוונה גם לגדולים וגם לבינוניים, ואם כן לא יכנסו אלא בחביות קטנות, וכסתם דברי המשנה ('הר המוריה'). ולא כמו שאמרו בתוספתא שם: "לא בחצבים גדולים ולא בחביות קטנות אלא בכדידות בינוניות". (52) בברייתא שם לפנינו, איתא:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבשני. (79) בניקונם, לענין מובחר במנחות, אם אין לו מן הראשון המובחר ביותר, ויש לו שמן משני המינים האלו - יביא מאיזה שירצה, אבל לענין מנורה אינם שוים, ראה בהלכה הסמוכה. (80) דרגה שלישית. (81) שהוא השני שבשני. (82) שהוא הראשון שבשלישי. (83) שם במשנה. (84) דרגה רביעית. (85) שהוא השלישי שבשני. (86) שהוא השני שבשלישי. (87) גם זה שם. (88) שהוא השלישי שבשלישי. (89) גם זה שם.

י. אין פשר למנורה אלא ראשון⁹⁰ ורביעי⁹¹ ושביעי⁹² בלבד; שנאמר: פתית למאור - אין פשר למנורה אלא היוצא מן הפתוש בלבד⁹³. אכל למנחות פלן פשרין⁹⁴.

(90) שבראשון. (91) שהוא ראשון שבשני. (92) שהוא ראשון שבשלישי. שם במשנה. כי כל אלו, שלושת השמנים, נעשו על-ידי כתישה (למעלה ה"ח), מהשאיין-כן ביתר השמנים. (93) כרבי יהודה, בכרייתא שם פו, ב. (94) ראה למעלה ה"ט.

יא. ומאחר שפלן פשרין למנחות, למה נמנו? פדי לידע יפה שאין למעלה ממנו, והשנה, והפחות. שהרצה לזפות עצמו - זכה יצרו הרע ויחייב ידו ויביא קרבנו מן היפה, המשבח ביותר שבאותו המין⁹⁵ שייביא ממנו. הרי נאמר פתורה: והכל הביא גם הוא מבכרות צאנו ומחלבהן, וישע יי אל הכל ואל מנחתו. והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב, שיהיה מן הנאה והטוב⁹⁶. אם בנה בית תפלה - יהיה נאה מבית ושיבתו. האכיל רעב - יאכיל מן הטוב והמתוק שפשלחנו. פסה ערם - יכסה מן היפה שבכסותו. הקדיש דבר - יקדיש מן היפה שבבנקסיו. וכן הוא אומר: כל חלב ליי וגומר.

(95) ראה בפ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ד, וראה למעלה ה"א מה שכתבנו שם. (96) "הם דברי רבינו, ראויים אליו" (כסף-משנה).

סלקו להו הלכות אסורי המזבח

הוא הששי. זיתים שמסקן וטענן פתוף הפית עד שילקו והעלן ונגבן, ואחר כך פתש ונתן לסל - השמן שיצא הוא השביעי. חזר וטען בקורה - השמן שיצא הוא השמיני. חזר וטחן וטען פעם שניה - השמן שיצא הוא התשיעי.

(66) משנה, שם פו, א. וכן הוא בספרא' פ' אמור פי"ג ה"ב-ה. (67) מעשי עשיית השמן, שהיו בשלש פעמים ובאופנים שונים, אבל לקיטת הזיתים היתה פעם אחת בשנה, ולא כפירוש רש"י שהיו שלש פעמים בשנה, ראה ב"תוספות' שם (לחם-משנה). (68) היינו שליקט גרגירים אותם שנחבשלו היטב בראש הזית או שעשה סימן במתבשלים ראשונה עד שיהיו מבושלים היטב, ואחר-כך תולשן מהאילן, ושאר הזיתים לוקט מיד אחר כן (וראה בלחם-משנה ו'הר המוריה'). (69) שיוזב השמן מנקביו. (70) כלומר, מניח על הזיתים הכתושים שבסל קורת בית הבר, ומתוך הכובד יוצא שמן נוסף, וכחכמים במשנה שם, החולקים על רבי יהודה האומר כי מניחים אבנים, אבל לא הקורה, שמתוך כובד הקורה יוצאים גם שמרים ומתערבים עם השמן, וראה רש"י שם. (71) בריחיים, ראה ברייתא שם. (72) בקורת בית הבר. (73) אחר שגמר לגרגר בראש הזית. (74) לראש הגג, במשנה שם.

ט. אף על פי שפלן פשרין למנחות⁷⁵, הראשון אין למעלה ממנו⁷⁶. ואחריו⁷⁷ השני והרביעי⁷⁸, ושניהן שוין⁷⁹. ואחריהם⁸⁰ השלישי והחמישי⁸¹ והשביעי⁸², ושלשתן שוין⁸³. ואחריהם⁸⁴ הששי⁸⁵ והשמיני⁸⁶, ושניהם שוין⁸⁷. והתשיעי⁸⁸ אין למטה ממנו⁸⁹.

(75) משנה, שם. ובגמרא שם אמרו: "יכול יהא זך כתיח פסול למנחות, תלמוד-לומר (שמות כט, מ) ועשרון סולת בלול בשמן כתיח, אם כן מה תלמוד-לומר למאור, אלא מפני החסכון, מאי חסכון? אמר רבי אלעזר, התורה חסה על ממון של ישראל", ומפרש רש"י שם, שאלו היה צריך לחזור גם במנחות אחר זך וכתיח, כמו במנורה, היו מפסידים שהיו לוקחים אותו ביוקר (רש"י, שם). (76) שהוא השמן הנקי והמובחר ביותר (במשנה, שם). וראה להלן ה"י. (77) דרגה פחותה יותר. (78) שהוא הראשון

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

א. הנודר מנחה מאפה תנור² - לא יביא מאפה פפח³, ולא מאפה רעפים⁴, ולא מאפה יורות הערביים⁵.

(2) משנה במנחות סג. וברייתא שם למדו כן ממה שנאמר (ויקרא ב, ד) "מאפה תנור", ולא מאפה כופח ולא מאפה רעפים ולא מאפה יורות הערביים. וראה גם בספרא פ'

~ יום ראשון כ"א מנחם-אב ~

הלכות מעשה הקרבנות

פרק שבעה עשר

(1) המשך מהפרק הנ"ל בקרבן מנחה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מזה שלשם הנדר הביא, וכיון ששינה - פסול, והוא-הדין לענין מחבת ומרחשת (ראה למעלה הלכה ב) שאם אמרו לו כך וכך נדרת ולא חש לכך, הרי זה פוסל (עיי' רש"י ו'תוספות יום טוב' שם). (18) שהרי חזר והקריב כמו שדר, ומה ששינה בעת שהביא - אין זה כלום.

ד. אָמַר: הָרִי עָלַי שְׁנֵי עֶשְׂרֹנֹת לְהִבִּיא בְּשָׁנֵי פְלִים, וְהִבִּיא בְּכָלִי אֶחָד¹⁹, אָמַרְוּ לוֹ: בְּשָׁנֵי פְלִים נִדְרָתָּ, הֲקָרִיבָן בְּשָׁנֵי פְלִים - הָרִי אֵלֶּוּ פְּשָׁרִים; הֲקָרִיבָן בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלֶּוּ פְּשָׁתֵי מְנַחֹת שְׁנַתְּעָרְבֶוּ²⁰.

(19) משנה שם. (20) שאם יכול לקמוץ מזה בפני עצמה ומזו בפני עצמה - כשירות, ואם לאו - פסולות, ראה בפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כט.

ה. הָאֹמֵר: הָרִי עָלַי מְנַחָה²¹ - יָבִיא אֶחַת מִחֻמְשַׁת מֵינֵי מְנַחֹת הַבָּאוֹת בְּנֶדֶר וְנִדְבָה²². אָמַר: הָרִי עָלַי מְנַחֹת²³ - יָבִיא שְׁנֵי (מֵינֵי)²⁴ מְנַחֹת מִחֻמְשַׁתָּן. אָמַר: הָרִי עָלַי מִין מְנַחֹת²⁵ - יָבִיא שְׁתֵּי מְנַחֹת מִמֵּין אֶחָד²⁶. הָרִי עָלַי מֵינֵי מְנַחֹת - יָבִיא שְׁתֵּי מְנַחֹת מְשֻׁנֵּי מֵינֵים²⁷. וְכֵן אִם אָמַר: מֵינֵי מְנַחָה - יָבִיא שְׁנֵי מֵינֵים²⁸. קָבַע נִדְרוֹ בְּמֵין מֶהֱן וְשִׁכְחוּ - מִבִּיא חֻמְשַׁתָּן²⁹.

(21) סתם ולא פירש איזו מנחה. (22) משנה שם קד: וכתנא-קמא שלא כר' יהודה. וראה למעלה פ"ב הלכה ד פירוט חמש המנחות הבאות בנדר ונדבה. (23) בלשון רבים (משנה שם). (24) הכסף-משנה מחק מילה זו, כי הוא יכול להביא שתי מנחות אפילו ממין אחד. (25) כלומר, "מין" בלשון יחיד, ו"מנחות" בלשון רבים. (26) ברייתא שם קה. ובתוספתא מנחות פ"ב, וראה גם במשנה שם קד: (27) שם קה. ובתוספתא שם. והיינו דוקא שתי מנחות ומשני מינים, כיון שאמר "מיני מנחות", שניהם בלשון רבים. (28) שם קה. "בעי רב פפא, מיני מנחה מהו, כיון דאמר "מיני", דתרי קאמר, ומאי מנחה, דכולא מנחות נמי מנחה מקריין, דכתיב (ויקרא ו, ז) וזאת תורת המנחה. או דילמא, כיון דאמר "מנחה", חדא מנחה קאמר, ומאי מיני מנחה? הכי קאמר, ממיני מנחה חדא מנחה עלי". וכתב הכסף-משנה, שלא נפשטה הבעיא. ומה שכתב רבינו, שמביא משני מינים, אינו אלא לחומרא מחמת ספק, ואם כן צריך להתנות, שאם אינו חייב אלא אחת, תהא השניה לנדבה. אבל במרכבת המשנה כתב, שנראה שדעת חכמים נוטה לחייב להביא שני מינים, שהרי דחקו שם להעמיד הברייתא כר' שמעון, בכדי ליישבה לפי השיטה הג"ל. (29) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע איזה מהן פירשתי, יביא חמשותן".

ו. אֵין הִתְחִיד³⁰ מִבִּיא מְנַחָה בְּכָלִי אֶחָד יוֹתֵר מִשְׁשִׁים עֶשְׂרֹן³¹. וְאִם נִדֵּר יוֹתֵר מִשְׁשִׁים - מִבִּיא שְׁשִׁים בְּכָלִי אֶחָד, וְהִשָּׂאֵר בְּכָלִי שְׁנַיִם³². שְׂאֵין יְכוּלִין לְהַבְלִיל כְּאֶחָד אֶלָּא שְׁשִׁים, אָבַל יוֹתֵר עַל שְׁשִׁים אֵין נִבְלָלִין³³. אַף עַל פִּי שְׂאֵין הַבְּלִילָה מְעַפְּכָתָּ, כְּמֹו

ויקרא דבורא דנדבה פרשה י הלכה ג. (3) כתנא-קמא שם ולא כרבי יהודה. וכופח הוא "מקום שפיתת קדרה אחר שמסירין האש מאותו המוקד, ונותנין שם העיסה והיא נאפת, ומעשה התנור הוא שמחממין אבן קשה ושברי חרס עד שיתלבנו ומשליכים עליהם העיסה וכופין עליה כלי ונאפת בו" (פירוש המשנה שם). (4) לאחר שהוסקו. (5) גומא בארץ טוחה בטיט כמו קדרה, ומסיקין האש בתוכה עד שתלבן ומשליכין בה העיסה" (פירוש המשנה שם).

ב. הָאֹמֵר: הָרִי עָלַי⁶ בְּמַחְבַּת, וְהִבִּיא בְּמַרְחֶשֶׁת; בְּמַרְחֶשֶׁת, וְהִבִּיא בְּמַחְבַּת - מֶה שֶׁהִבִּיא הִבִּיא, וְיָדִי חוֹבְתָו⁸ לֹא יֵצֵא⁹. וְאִם אָמַר: זֹו לְהִבִּיא בְּמַרְחֶשֶׁת, וְהִבִּיאָה בְּמַחְבַּת; אוּ בְּמַחְבַּת, וְהִבִּיאָה בְּמַרְחֶשֶׁת - הָרִי זֹו פְּסוּלָה¹⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה¹¹. וְכֵן הָאֹמֵר: הָרִי עָלַי שְׁנֵי עֶשְׂרֹנֹת לְהִבִּיאַן בְּכָלִי אֶחָד¹², וְהִבִּיאַן בְּשָׁנֵי פְלִים; בְּשָׁנֵי פְלִים, וְהִבִּיאַן בְּכָלִי אֶחָד - מֶה שֶׁהִבִּיא הִבִּיא, וְיָדִי חוֹבְתָו לֹא יֵצֵא¹³. שְׁנַאָמַר: כְּאֶשֶׁר נִדְרָתָּ לֵי¹⁴.

(6) מנחות קב: במשנה. ועיי' עוד שם סג. (7) כלומר, המנחה היא כשרה, שהרי מתנדב אדם ומביא מנחת מחבת, או מנחת מרחשת, ראה למעלה פ"ב הלכה ד. (8) כלומר, חובת נדרו. (9) שהרי לא קיים נדרו. הוא נדר מחבת והביא מרחשת, מרחשת והביא מחבת. (10) שם קב: במשנה. "דקבעה כלי שהזכיר בה, ואין יכול לשנותה לכלי אחר" (רש"י שם). (11) במנחות אחרות (ראה למעלה פ"ב שם) אם שינה מזו לזו. (12) ראה למעלה פ"ב הלכה ה, כי חמש מנחות הבאות בנדר ונדבה, יש לו להתנדב ולנדור מהן כל מה שירצה, אפילו אלף עשרון. (13) שם במשנה. (14) שם קג. בגמרא.

ג. אָמַר: אֵלֶּוּ לְהִבִּיא בְּכָלִי אֶחָד¹⁵, וְהִבִּיא בְּשָׁנֵי פְלִים; אוּ לְהִבִּיא בְּשָׁנֵי פְלִים, וְהִבִּיא בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלֶּוּ פְּסוּלִין. לֹא קָבַעַן בְּשַׁעַת הַנִּדְר, אֶלָּא אָמַר: הָרִי עָלַי שְׁנֵי עֶשְׂרֹנֹת, וּבְשַׁעַת הַפְּרִשָׁה קָבַעַן וְהִפְרִישָׁן בְּשָׁנֵי פְלִים, וְחִזֵּר וְהִבִּיאַן בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלֶּוּ פְּשָׁרִים; שְׁנַאָמַר 'כְּאֶשֶׁר נִדְרָתָּ', וְלֹא 'כְּאֶשֶׁר הַפְּרִשְׁתָּ'¹⁶. אָמַר: הָרִי עָלַי שְׁנֵי עֶשְׂרֹנֹת לְהִבִּיא בְּכָלִי אֶחָד, וְהִבִּיאַן בְּשָׁנֵי פְלִים, אָמַרְוּ לוֹ: בְּכָלִי אֶחָד נִדְרָתָּ, הֲקָרִיבְכֶם בְּשָׁנֵי פְלִים - הָרִי אֵלֶּוּ פְּסוּלִין¹⁷; הֲקָרִיבְכֶם בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלֶּוּ פְּשָׁרִים¹⁸.

(15) והמדובר באופן שאינו יכול לקמוץ מכל אחת ואחת בפני עצמה (רש"י שם). וראה להלן סוף הלכה ד. (16) דברי אביי ור' יוחנן בגמרא שם. (17) שם במשנה. ואף-על-פי שלא אמר "אלו להביא בכלי אחד", ובאופן זה - "מה שהביא הביא" (למעלה הלכה ב ועיי' בשיטה-מקובצת שם). - אין זה אלא משום שאנו אומרים כי לא נתכוון לנדר זה, אלא לנדבה, אבל כאן שאמרו לו: "בכלי אחד נדרת", ולא השיב להם: לשם לנדבה אני מביא, מוכח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּשִׁלְשִׁי, עַד שִׁיְהִי עַד שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן בְּכָל הָאֲחֵרוֹן. וְאִם שָׁכַח אָף בָּאֵי זֶה מִיַּן קֶבֶע - מְבִיא עַל סֵדֶר זֶה שְׁשִׁים בָּלִים מִכָּל מִין⁴⁶. וְנִמְצָא מְבִיא מִכָּל מִין אֶלֶף וְשִׁמּוֹנָה מֵאוֹת וְשִׁלְשִׁים עֶשְׂרוֹן⁴⁷.

(44) כלומר, נוסף לספק כמה עשרונות פירש (שמביא ששים עשרון, ראה למעלה הלכה ז), שכח גם בכמה כלים נדר, וראה למעלה הלכות ב-ג שאם נדר בכלי אחד והביא בשני כלים, או נדר בשני כלים והביא בכלי אחד - לא יצא. (45) משנה שם, דברי רבי. ואין חכמים חולקים עליו (לחם משנה). (46) מחמשת מיני המנחות הבאות בנדר ונדבה. (47) שהם יבחד תשעה אלפים ומאה וחמשים.

ט. הָאוֹמֵר⁴⁸: הָרִי עָלֵי מִנְחַת שְׁעוּרִים⁴⁹, או מִנְחַת חֲצִי עֶשְׂרוֹן⁵⁰, או מִנְחַת⁵¹ בְּלֹא שֶׁמֶן וְלִבְנָה⁵² - הָרִי זֶה פְטוּר; שְׁלֹא הַתְּנַדֵּב דָּבָר שֶׁפְּמֹהוּ מִקְרִיבִין⁵³. אָמַר: הָרִי עָלֵי מִנְחָה מִן הַשְּׁעוּרִים או מִן הַעֲדָשִׁים⁵⁴, או מִנְחָה בְּלֹא שֶׁמֶן וְלִבְנָה, או מִנְחָה חֲצִי עֶשְׂרוֹן⁵⁵ - שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ. אִם אָמַר: לֹא נִדְרָתִי אֶלָּא עַל דַּעַת שְׁמַתָּר לְהַקְרִיב כְּזֶה, וְאֵלּוּ יִדְעָתִי שְׁאִין מִקְרִיבִין אֶלָּא עֶשְׂרוֹן שְׁלֹם סֵלֶת בְּשֶׁמֶן וְלִבְנָה לֹא הֵייתִי נוֹדֵר - הָרִי זֶה פְטוּר; וְאִם אָמַר: אֵלּוּ הֵייתִי יוֹדֵעַ הֵייתִי נוֹדֵר כְּדֶרֶךְ שְׁמַקְרִיבִין - הָרִי זֶה חֵיב לְהַקְרִיב כְּדֶרֶךְ שְׁמַקְרִיבִין.

(48) שם קג. במשנה, וכדעת רבי שמעון. (49) ראה למעלה פ"ב הלכה ב, כי "כל המנחות סולת חטיף, חוץ ממנחת סוטה ועומר התנופה שהם מן השעורים". (50) ראה למעלה שם הלכה ה. כי "כל המנחות (הקרבות לגבי המזבח) אין כל אחת מהן פחותה מעשרון". (51) כן צריך להיות בסמיכות (כסף-משנה), אף-על-פי שאין זו לשון מתוקנת, עיין שם בתוספות ד"ה לא שנו, וראה להלן. (52) ראה למעלה שם הלכה ז, כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח, טעונות שמן ולבונה". (53) במנחות קג. "האומר הרי עלי מנחה מן השעורים, יביא מן החטים. קמח - יביא סולת. בלא שמן ובלא לבונה - יביא שמן ולבונה. חצי עשרון - יביא עשרון שלם. עשרון ומחצה - יביא שנים". ובגמרא שם: "אמר חזקיה, הא מני בית שמאי היא, דאמרי תפוס לשון ראשון וכו'. ר' יוחנן אפילו תימא בית הלל (דאמרי תפוס לשון אחרון), באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך", ובסוף הסוגיא (שם קג): "אמר זעירי, לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל אמר מנחת (כן הוא ברש"י שם, ובתוספות שם ד"ה לא שנו בשם אית דגרסי), לא". ונראה מדברי רבינו, שזעירי בא לפרש דברי ר' יוחנן שאמר: אפילו תימא וכו'. ועל זה אמר זעירי: לא שנו אלא שאמר מנחה (בנפרד), אבל אם אמר מנחת (בסמיכות) לאו כלום הוא (כסף-משנה וקריית-ספר). [נסובר רבינו שטעמו של ר' יוחנן שלא אמרו כאן בית הלל תפוס לשון אחרון, מפני שהלשון האחרון הוא בטעות. ואם כן זה אינו אלא באומר "מנחה", אבל אם אמר "מנחת" (בסמיכות), אין כאן לשון ראשון כלל]. (54) הכסף-משנה

שְׁבָאֲרָנוּ³⁴, אָמְרוּ חֲכָמִים³⁵: כָּל הָרְאוּי לְבִילָה³⁶ - אֵין הַבִּילָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ, וְכָל שְׁאִינוּ רְאוּי לְבִילָה³⁷ - הַבִּילָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ.

(30) יחיד דווקא, אבל הציבור אינם מביאין אלא המנחות הקבועות, כגון מנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ומנחת הנסכים, ויש בהם שיעור כמה להביא (הר המוריה, וראה כסף-משנה). (31) משנה שם קג: (32) שם במשנה, וראה למעלה פ"ב הלכה ז. ודווקא ששים בכלי אחד, ואחד בכלי שני. אבל לא יביא שלשים בכלי אחד, ושלשים ואחד בכלי שני, וכדומה, ראה להלן הלכה ז. (33) שם במשנה. אף-על-פי שנותן שם ששים לוגי שמן, לוג לכל עשרון (למעלה פ"ב הלכה ז). ועיין 'תוספות יום טוב' במנחות פ"ב משנה ד. (34) למעלה פ"ג הלכה יא. (35) שם יח: קג: בבא בתרא פא: ועוד. דברי ר' זירא. (36) לביליה, כגון ששים עשרונים שראויים להבלל בכלי אחד. (37) ששים ואחד עשרונים.

ז. אָמַר: הָרִי עָלֵי מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְאַחַד עֶשְׂרוֹן - מְבִיא מֵאָה וְעֶשְׂרִים בְּשִׁנֵּי בָּלִים, שְׁשִׁים בְּכָל כְּלִי, וּמְבִיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד בְּכָל הַשְּׁלִישִׁי³⁹. אָמַר: הָרִי עָלֵי עֶשְׂרוֹן - יְבִיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד; הָרִי עָלֵי עֶשְׂרוֹנוֹת - יְבִיא שְׁנַיִם⁴¹. פֶּרֶשׁ נִדְרוֹ וְשָׁכַח פְּמָה עֶשְׂרוֹן פֶּרֶשׁ - יְבִיא שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן בְּכָלִי אֶחָד⁴². שָׁכַח פְּמָה עֶשְׂרוֹן פֶּרֶשׁ וּבָאֵי זֶה מִיַּן קֶבֶעוּ - הָרִי זֶה מְבִיא שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן מִכָּל מִין וּמִיַּן מַחְמֶשֶׁת⁴³.

(38) בכסף-משנה נראה, שמכאן עד "אמר הרי עלי עשרון" - שייך להלכה הקודמת. (39) ואינם מחלקן לשלשה כלים שוה בשוה: ארבעים וארבעים וארבעים ואחד, ויצא לו לרבינו דין זה מהמשנה שם קג: (הובא למעלה הלכה ו) "אמר הרי עלי ששים ואחד, מביא ששים בכלי אחד, ואחד בכלי אחר" (הר המוריה). ובתוספתא מנחות פ"ב אמרו: "הרי עלי מאה עשרונות להביא בכלי אחד, כופין אותו ומביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד, ואם הביא מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחר לא יצא, בשני כלים (=כלומר, אמר הרי עלי מאה עשרונות להביא בשני כלים), מביא מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחר. ואם הביא ששים בכלי אחד, ומאה בכלי אחר - יצא". (40) ראה למעלה הערה לו, כי מכאן מתחילה הלכה ז. (41) שם קד: במשנה: (42) כרבנן שם, וקו. ואם נדר פחות מששים, הרי השאר נדבה, והרי זה כנדר קטן והביא גדול (ראה למעלה פט"ז הלכה א). ואילו על יותר אין ספק בכך, שהרי אין מנחה של יחיד יתירה מששים עשרון (קריית ספר). (43) שם קו. כדברי חכמים: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי ואיזו מהן פירשתי ואיני יודע כמה פירשתי, יביא חמש מנחות של ששים ששים עשרונים שהן שלש מאות".

ח. קֶבֶע נִדְרוֹ וְשָׁכַח פְּמָה עֶשְׂרוֹנוֹת נִדְרָ וּבְכַמָּה בָּלִים נִדְרָ⁴⁴ - הָרִי זֶה מְבִיא מֵאָחַד וְעַד שְׁשִׁים בְּשְׁשִׁים בָּלִים⁴⁵. מִיֵּצֵד? מְבִיא עֶשְׂרוֹן אֶחָד בְּכָלִי רְאוּשׁוֹן, וְשְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים בְּכָלִי שְׁנֵי, וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרוֹנִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

64) כגון שראובן קיבל על עצמו להביא קרבן תודה, שצריך להביא גם לחם, ובא שמעון וקיבל על עצמו להביא את הלחם עבור ראובן. (65) מנחות וחולין שם.

יב. מִתְנַדֵּב או נֹדֵר אֶדָם יִזַן בְּפָנָי עֲצָמוֹ⁶⁶. וְאִין מִתְנַדֵּבִין לֵג יִזַן וְלֹא שְׁנֵי לֵגִין, שְׂאִין בְּנִסְכִּים לֹא לֵג וְלֹא שְׁנַיִם. וְאִין מִתְנַדֵּבִין חֲמִשָּׁה⁶⁷, שְׂאִין חֲמִשָּׁת לֵגִין רְאוּיִין לֹא לְנִסְכֵי בְּהֵמָה אַחַת וְלֹא לְנִסְכֵי שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת. אֲבָל מִתְנַדֵּבִין שְׁלִשָּׁה וְאַרְבָּעָה וְשִׁשָּׁה וּמִשְׁשָׁה וּמִעֵלָה⁶⁸, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְנִסְכֵי בְּהֵמוֹת.

66) משנה במנחות קד: וראה למעלה פי"ד ה"א, ובפט"ז הי"ד. (67) משנה שם קד. משום "נסכי כבש שלשה לוגין, ונסכי איל ארבעה, ונסכי שור ששה, ולפיכך אי אפשר לאדם שיביא נדבה לוג לא שנים, שאין בדידו שיעור זה במצות לגבי המזבח. ולא יתנדב גם כן חמשה לוגין, לפי שהן פחות מנסכי שור ואינן ראוין לנסכי שתי בהמות, אבל ששה לוגין הן כדי נסכי שור" (פירוש המשנה שם). (68) משנה שם.

יג. כִּיצַד? נֹדֵר שְׁבָעָה - הֲרִי הֵן בְּנִסְכֵי כִּבְשׁ וְאֵיל⁶⁹. נֹדֵר שְׁמוֹנֶה - הֲרִי אֵלוֹ בְּנִסְכֵי שְׁנֵי אֵילִים. תְּשַׁעָה - בְּנִסְכֵי שׁוֹר וְכִבְשׁ, או בְּנִסְכֵי שְׁלִשָּׁה כִּבְשִׁים. נֹדֵר עֲשָׂרָה - הֲרִי אֵלוֹ בְּנִסְכֵי שׁוֹר וְאֵיל, או שְׁנֵי כִּבְשִׁים וְאֵיל. וְכֵן עַד לְעוֹלָם⁷⁰.

69) כן כתב רבינו בפירושו המשנה שם. (70) "תמצא תמיד איזה חשבון שיעלה בדעתך עולה למה שאפשר מכיין לנסכי מספר בהמות על דרך שהמשלנו (פירוש המשנה).

יד. נֹדֵר⁷¹ חֲמִשָּׁה לֵגִין⁷² - אוֹמְרִין לוֹ הַשְּׁלֵם שְׁשָׁה; שְׁתֵּי קֶבֶץ לְקֶרֶב⁷³. אֲבָל אִם נֹדֵר לֵג או שְׁנַיִם - פְּטוּר; שְׁתֵּי אֵינָן רְאוּיִין כָּלֵל, לֹא הֵן וְלֹא מִקְצָתָן⁷⁴. וְאִין מִתְנַדֵּבִין וְלֹא נֹדְרִין פְּחוֹת מֵלֵג שְׁמֹנֶה⁷⁵; שְׂאִין לֵךְ מִנְחָה פְּחוֹתָהּ מִעֲשָׂרוֹן⁷⁶, וְהִיא צְרִיכָה לֵג אֶחָד שְׁמֹנֶה⁷⁷.

71) גמרא שם, וראה להלן. (72) כלומר, בדיעבד. אבל לכתחילה אין מתנדבין חמשה, כמפורש למעלה הלכה יב. (73) כלומר, מכיין שהוא קבע אותן לקרבן, אינו יכול להקריבן כי אם ביחד. ומכיון שאין בנסכים חמשת לוגין, שאין ראוין לא לנסכי בהמה אחת ולא לנסכי שתי בהמות (ראה למעלה הי"ב), לכך אינם קרבים עד שישלים לששה לוגין, שאז הם ראוין לנסכי שור. בגמרא שם: "איבעיא להו, יש קבע לנסכים או אין קבע לנסכים ("אם אמר הרי עלי כך וכך לוגין לנסכים מי הוי קבע, שאין יכול להקריבם אלא הכל ביחד, דהוו קרבי בקרבן אחד, או אין קבע ויכול להקריבם מה דחזי באפי נפשיה" - רש"י שם). היכי דמי, כגון דאייתי חמשה, אי אמרת אין קבע לנסכים משיך ומקריב ארבעה מינייהו דחזי לאיל, ואידך הוי נדבה. ואי אמרת יש קבע לנסכים עד דממלי להו לא קרבי, מאי וכו', ולא נפשטה הבעיא, ופסקה רבינו לחומרא (כסף-משנה).

העיר מדברי הגמרא מנחות שם, ששמענו כי בעדשים אין אדם טועה. והלחם-משנה פירש בדוחק, שהמדובר כשהזכיר בנדרו גם שעורים וגם עדשים, ומתוך זה ניכר שהוא טועה בכך. (55) לפי דברי הקרית-ספר להלן הלכה יד (מובא בדברינו שם) דוקא חצי עשרון, אבל לשליש ולרביע לא שמענו (הר המוריה).

ל. נֹדֵר עֲשָׂרוֹן וּמִחְצָה⁵⁶, וְאָמַר: אֵלוֹ הֵייתִי יוֹדֵעַ⁵⁷ הֵייתִי נֹדֵר כְּדָרְךָ הַמִּתְנַדֵּבִין - הֲרִי זֶה מְבִיא שְׁנַיִם⁵⁸. אָמַר: הֲרִי עָלַי קַמְחָה⁵⁹, או הֲרִי עָלַי חֲצֵי עֲשָׂרוֹן, וְלֹא הַזְכִּיר שֵׁם מִנְחָה - הֲרִי זֶה פְּטוּר כְּמִי שֶׁלֹּא נֹדֵר מִעוֹלָם⁶⁰. וְכֵן הָאָמַר: הֲרִי עָלַי תּוֹדָה בְּלֹא לָחֶם, וְזָבַח בְּלֹא נִסְכִּים - הֲרִי זֶה פְּטוּר⁶¹. וְאִם אָמַר: אֵלוֹ הֵייתִי יוֹדֵעַ⁶² שְׂאִין מִקְרִיבִין כֶּף הֵייתִי נֹדֵר כְּדָרְךָ הַנּוֹדְרִין - הֲרִי זֶה תֵּיב לְהַקְרִיב כְּדָרְךָ הַמִּקְרִיבִין.

56) כלומר, אמר הרי עלי מנחה עשרון ומחצה, אבל אם לא אמר מנחה אלא אמר הרי עלי עשרון ומחצה (ראה להלן), או שאמר הרי עלי מנחת עשרון ומחצה - אינו מביא אלא עשרון אחד (כסף-משנה). (57) כלומר, ששואלין אותו והוא עונה על השאלה, וכמו למעלה בהלכה ט (כסף-משנה). (58) שם במשנה. והמדובר באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך, ולא יכול לפטור עצמו בעשרון אחד, דהרי על השלם אין ספק שצריך להביא, כי כך נודרים. ועל החצי הוא שאומר אילו הייתי יודע, משום כך מביא שנים, ראה בקרית-ספר. (59) ראה למעלה פי"ב הלכה ב, כי כל המנחות סולת. (60) ראה שם במשנה: "האומר הרי עלי מנחה וכו' קמה - יביא סולת וכו'" חצי עשרון - יביא עשרון שלם", ובגמרא (שם קג:): "אמר זעירי, לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל אמר מנחת לא" (ראה למעלה הלכה ט), ושם נראה שאם לא אמר כלל מנחה, הרי הוא דומה לאומר "מנחת". (61) במנחות פא: "האומר הרי עלי תודה בלא לחם, וזבח בלא נסכים - כופין אותו ומביא תודה ולחמה זבח ונסכים וכו', אמר חזקיה, הא מני בית שמאי היא, דאמרי תפוס לשון ראשון וכו'. רבי יוחנן אמר אפילו תימא בית הלל, באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך". ופסק רבינו כר' יוחנן. (62) היינו על ידי שאלה ששואלין אותו לפני זה, והוא עונה לשאלה, וכמו בהלכה ט (כסף-משנה).

יא. הָאָמַר: הֲרִי עָלַי לְחָמֵי תּוֹדָה - יְבִיא תּוֹדָה וְלַחְמָה; שֶׁהִדְבָּר יוֹדֵעַ שְׂאִין מִקְרִיבִין לָחֶם בְּלֹא תּוֹדָה, וְסוֹף הַקֶּרֶבֶן הַזֶּפִּיר⁶³. אָמַר: הֲרִי עָלַי לָחֶם לְפִטְר תּוֹדָתוֹ שֶׁל פְּלוּגִי⁶⁴ - יְבִיא לָחֶם תּוֹדָה עִם תּוֹדַת חֲבֵרוֹ⁶⁵.

63) דברי רב הונא במנחות פא: ובחולין כג: "האומר הרי עלי לחמי תודה, מביא תודה ולחמה, מאי טעמא? מידע ידע האי גברא דלחם בלא תודה לא איקריב, והאי תודה ולחמה קאמר. והאי דקאמר לחמי תודה, סוף מילתא נקט". "כיון לנדור תודה תחילה ואח"כ לחם" (רש"י כת"י). "וכי אמר לחמי תודה, הוי כמאן דאמר תודה ולחמה" (רש"י).

~ יום שני כ"ב מנחם-אב ~

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

1) יבאר בו מצות הקרבת כל הקרבנות בבית הבחירה, ודיני שחיטת חוץ.

א. פֶּל הַקְּרָבֹנוֹת פֶּלֶן, בֵּין קְרָבֹנוֹת בְּהֵמָה וְעוֹף בֵּין קְרָבֹנוֹת מְנַחֹת, מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַקְרִיבֵן בְּבֵית הַבְּחִירָה; שְׁנָאֵמַר: וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ. וְכֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת כָּל אֶדָם מִטַּפֵּל וּמִבֵּיא קְרָבֹנוֹת בְּהֵמָה³ שְׁנִיתִיב לְהַקְרִיבֵן מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְבֵית הַבְּחִירָה. שְׁנָאֵמַר: קְדָשִׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וּגְמִירָה; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ⁴, שְׁאִינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּקִדְשֵׁי חוּצָה לְאֶרֶץ, שֶׁהוּא מִטַּפֵּל בְּהֵם עַד שְׂבִיבֵיאָם לְבֵית הַבְּחִירָה.

2) ב'ספרי' פ' ראה (דברים יב, יד): "כי אם (אל המקום) (במקום) אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עולותיך, אין לי אלא עולות, שאר קרבנות מנין, תלמוד-לומר ושם תעשה (את) כל אשר אנכי מצוך". וראה ב'ספר המצוות' עשה פד, ולא-תעשה פט. ומה שלמדו (זבחים קו: קיב: וק"ט): ממה שנאמר (ויקרא יז, ה) "והביאום לה'", זו מצוות-עשה - המדובר בקרבנות שהקדישום בשעת היתר הבמות והקריבם בשעת איסור הבמות, כמו שמבואר שם קו. ב. ואילו באופן שהקדיש בשעת איסור הבמות נלמד מהפסוק "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך" ('הר המוריה').
3) ממה שפירט כאן קרבנות בהמה, נראה שמנחות ועופות אינם בכלל זה (ראה כסף-משנה). ויתכן כי מקור דבר זה ממה שאמרו בתמורה יז, ב - שהפסוק הנ"ל "רק קדשיך", מדבר בתמורות, והרי אין תמורה במנחות ועופות, כמפורש בפ"א מהל' תמורה הי"א ('הר המוריה'). אולם במצוות שהקדים רבינו להל' מעשה הקרבנות (אות כא) כתב "להביא קדשי חוצה-לארץ לבית הבחירה", הרי שכל הקדשים בכלל. וכן סתם ב"מנין המצוות על סדר ההלכות", אות פה, וב'ספר המצוות' עשה פה. 4) 'ספרי' שם (דברים יב, כו).

ב. הַמְקָרִיב קָרְבָן חוּץ לְעִזְרָה - בְּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה⁵, וְעֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנָאֵמַר: הַשְּׁמֵר לְךָ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה⁶. וְאִם הַקְרִיב: בְּמִזִּיד - חֲבֵב כְּרֹת⁷, שְׁנָאֵמַר: אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֲלָה אוֹ זִבַח וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבְיִאוּ וְנִכְרַת מַעֲמִיו⁸; בְּשׁוּגָג - מְבִיא חֲטָאת קְבוּעָה⁹.

5) של "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך", ראה בהלכה הקודמת. 6) 'ספרי' פ' ראה (דברים יב, יג). וכן הוא בזבחים קו, א. שהרי "השמר פן ואל, אינו אלא לא-תעשה", ראה ב'ספר המצוות' (לא-תעשה פט), כתב רבינו: "האזהרה

וכל זה בנדר חמשה, שמקצת מהם ישנם בנסכים, שהרי שלשה ראויים לנסכי כבש וארבעה לנסכי איל. אבל בנדר שני לוגים או לוג אחד, ראה להלן. 74) כך נשמע מדברי הברייתא מנחות שם וקו. "האזרח (במדבר טו, יג), מלמד שמתנדבין נסכים, וכמה? שלשת לוגין. ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף, תלמוד-לומר (שם, טו) יהיה. יכול יפחות, תלמוד-לומר (שם, יג) ככה" (כסף-משנה, וראה בהר המוריה). ומה שכתב רבינו למעלה הלכה ט, שאם אמר הרי עלי מנחה חצי עשרון - מביא עשרון שלם, היינו משום שחצי עשרון קרב בחביתי כהן גדול, חצי בבוקר וחציו בערב (ראה למעלה פ"ג הלכות כ"ד), אבל לוג אחד או שנים אינם ראויין כלל, לא הן ולא מקצתן (קריית ספר, וראה לחם-משנה ומשנה-למלך). 75) כן הוא במשנה מנחות קו. (הובאה להלן ה"ט") "הרי עלי וכו' שמן לא יפחות מלוג, רבי אומר שלשה לוגין" ופסק כתנא-קמא. ואם נדר חצי לוג - פטור, כמו ביין (הר המוריה). 76) ראה למעלה פ"ב הלכה ה. 77) ראה למעלה פ"ב הלכה ז, ופ"ג הלכה ה והלכה יד.

טו. הָאוֹמֵר: הֲרִי עָלַי יֵיִן - לֹא יִפְחַת מִשְׁלֶשֶׁה לְגִינִין⁷⁸. הֲרִי עָלַי שְׁמֵן - לֹא יִפְחַת מִלֹּג⁷⁹. פֶּרֶשׁ נִדְרוֹ וְשִׁכַח פָּמָה לֹג נִדְר מִן הַיֵּיִן אוֹ מִן הַשְּׁמֵן - יָבִיא אֲרֻבָּעִים וּמֵאָה לֹג; שְׁאִין לְךָ יוֹם שְׁמִקְרִיבִין בּו הַצִּבּוֹר קְרָבֹנוֹת מְרֻבּוֹת יוֹתֵר מִיּוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חָג⁸⁰ שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת⁸¹, וְהִיּוֹ הַנְּסֻכִּים בּו מֵאָה וְאַרְבָּעִים לֹג שְׁמֵן וּמְמוֹתָם יֵיִן⁸², כְּמוֹ שִׁתְּבַאֵר בְּהַלְכוֹת תְּמִידִין וּמִזְסָפִין⁸³.

78) במשנה שם לדברי הכל, משום שהפחות בנסכים הם נסכי כבש, שהם שלשה לוגין. 79) כדברי תנא-קמא במשנה שם. וראה למעלה הלכה יד, שזהו הפחות שבשמן במנחת נדבה. 80) של חג הסוכות. 81) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי - יביא כיום מרובה", ובגמרא שם: "תנא, כיום טוב הראשון של חג (הסוכות) שחל להיות בשבת", שמקריבים בו שלשים ושלש בהמות עולות, וחסאת אחת, ראה להלן. 82) שהרי מקריבים בו שלשה עשר פרים למוסף החג, לכל פר נותנים חצי ההין, היינו ששה לוגין שמן, וששה לוגים יין (למעלה פ"ה הלכה ד), הרי בסך-הכל שבעים ושמונה לוגים שמן, וכן יין. כמו כן מקריבים שני אילים, שלכל אחד מהם שלישית ההין, היינו ארבעה לוגים שמן, וכן יין, הרי שמונה. כמו כן מקריבים ארבעה עשר כבשים, שלכל אחד רביעית ההין, היינו שלשה לוגים שמן, וכן יין, הרי עוד ארבעים ושנים לוגים. עוד מקריבין שני כבשים תמידים, ביחד ששה לוגים. עוד מקריבים שני כבשים למוסף שבת, הרי שוב ששה לוגים. וכשתחבר כל הנ"ל יהיו מאה וארבעים. 83) פרק י הלכה ג, שמקריבים בו עשרים ותשע בהמות חוץ משעיר לחטאת, ושני תמידים. ובשבת הרי ישנם גם שני מוספים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּטוּרָא²⁴. שְׁנֵי אֲמָר: לְפָנַי מִשְׁפַּח ה'; וְכָל שְׂאִינוּ
רְאוּי לְבוֹא אֶל מִשְׁפַּח ה' - אֵין חֲבִיבִין עֲלֵינוּ²⁵.

21) בחוץ. ודין העלאה בדבר שאינו ראוי למזבח, ראה להלן
ה"כ, ופי"ט ה"ב. 22) כגון הרובע והנרבע והמוקצה
והנעבד והמחיר והאתנן והכלאים והטרפה ויוצא דופן (שם
קיב. במשנה). 23) שם קיא, ב. קיב, א. וראה להלן פ"ד
מהל' פסולי המוקדשין ה"א, מה הן החטאות המתות.
24) [פטור, אבל אסור, ראה להלן ה"ג]. 25) משנה, שם
קיב, א.

ז. שְׁחַט בַּחוּץ מִחֹסֶר זְמַן בְּגוּפוֹ²⁶ אוּ בַּפְּעֻלִים²⁷,
הוֹאֵיל וְאִינוּ רְאוּי עֲתָה לְבוֹא בְּפָנִים - פְּטוּרָא²⁸.

26) ראה להלן ה"ח, איזהו מחוסר זמן בגופו. 27) כלומר,
מחוסר זמן בבעלים. וראה להלן ה"ט איזהו מחוסר זמן
בבעלים. 28) זבחים קיב, ב - וכתנא-קמא. וראה גם
ביומא סג, א.

ח. אֵי זְהוּ מִחֹסֶר זְמַן בְּגוּפוֹ? בְּהֵמָה בְּתוֹךְ שְׁבֻעַת
יָמֵי הַלְּדָה²⁹; וְתוֹרִין שְׂלֵא הֵגִיעַ זְמַנָּן³⁰; וְאוֹתוֹ וְאֵת
בְּנוֹ שְׁנִשְׁחַט אֶחָד מֵהֶם הַיּוֹם, שְׂאִין הַשְּׂנִי רְאוּי עַד
לְמַחְרָא³¹.

29) ראה למעלה פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ח, כי "מצות"
עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה, שנאמר
והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה,
וכל שבעת הימים נקרא מחוסר זמן". ואינו חייב אלא מיום
השמיני והלאה, אבל לבילל שמיני אינו חייב לפי שבבילה
זה דינו כמחוסר זמן (פ"ג מהל' מחוסרי כפרה ה"ד).
30) זבחים שם במשנה, כתנא-קמא. וראה בהל' איסורי
מזבח שם ה"ב, כי זמנן של התורים הוא משיזיהבו.
וכל-שכן בני יונה לאחר זמנן, שפסולים (הל' איסורי מזבח,
שם). שווראי פטור עליהם (משנה, שם - לדברי הכל).
31) שם במשנה, כתנא-קמא. וראה בפ"ב מהל' שחיטה,
ה"א-ב.

ט. וְאֵי זְהוּ³² מִחֹסֶר זְמַן בַּפְּעֻלִים? קָרְבָּן שְׁעֵדִין לֹא
הֵגִיעַ זְמַן בְּעֲלִיו לְהִקְרִיבוֹ. פִּיעֵד? הַזָּב וְהַזֵּבֶה
וְהַיּוֹלֶדֶת שְׁשֻׁחְטוּ חֲטָאתָם³³ בַּחוּץ [בְּתוֹךְ] יָמֵי
סְפִירָה³⁴ - פְּטוּרִין. וְכֵן מְצָרַע שְׁשֻׁחַט חֲטָאתוֹ
וְאֶשְׂמוֹ³⁵ בַּחוּץ בְּתוֹךְ יָמֵי הַסְּפִירָה³⁶ - פְּטוּר. שְׁעֵדִין
לֹא נִרְאוּ בְּעֲלֵי הַקְּרָבָנוֹת הָאֵלוֹ לְכַפְּרָה. אֲכָל אִם
שְׁחַטוּ עוֹלוֹתֵיהֶן בַּחוּץ בְּתוֹךְ יָמֵי הַסְּפִירָה - חֲבִיבִין;
שֶׁהַעוֹלָה דוֹרוֹן הִיא³⁷, וְהַחֲטָאת וְהָאֶשֶׁם הִיא עֶקֶר
הַכַּפְּרָה. וְכֵן נֹזֵר שְׁשֻׁחַט חֲטָאתוֹ³⁸ בַּחוּץ בְּתוֹךְ יָמֵי
נִזְרֻתוֹ - פְּטוּר, הַקְּרִיב עוֹלָתוֹ אוּ שְׁלָמָיו בַּחוּץ -
חֲבִיבִין³⁹; שֶׁהַחֲטָאת הִיא הַמְּעַכְבֵּתוֹ⁴⁰, וְהִיא עֶקֶר
הַנִּזְרֻת.

32) משנה, שם. 33) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה
ה"ג, כי קרבנם של הזב והזבה והיולדת הוא עולה וחטאת.

שהוזהרנו מלהקריב שום קרבן בחוץ, כלומר, חוץ לעזרה,
וזה נקרא מעלה בחוץ, והוא אמרו יתעלה (שם) השמר לך
פן תעלה ועלותיך בכל מקום אשר תראה, ולשון 'ספרי':
אין לי אלא עולות, שאר קדשים מנין, תלמוד-לומר (שם),
יד ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך, ועדיין אני אומר עולה
בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא יהו אלא בעשה,
תלמוד-לומר (שם) שם תעלה ועלותיך, עולה בכלל היתה,
ולמה יצאת, להקיש אליה, מה עולה שהיא מיוחדת שהיא
בעשה ולא-תעשה, כך כל שהוא בעשה, הרי הוא בלא-
תעשה". 7) ראה כריתות ב, א. ואם התרו בו - חייב
מלקות, ראה להלן ה"ג. 8) ז"ל: "ואל פתח אהל מועד
לא יביאנו וגו' ונכרת וגו' מעמיו". 9) משנה, שם. וראה
פ"א מהל' שגגות ה"ד, כי "חטאת קבועה היא הבאה מן
הבהמה בלבד, וקרבתן עולה ויורד הוא קרבן שאינו קבוע
וכו'".

ג. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט קְדָשִׁים בַּחוּץ לְעִזָּה, אֵף עַל פִּי שְׂלֵא
הַעֲלֵם¹⁰: אִם הָיָה מְזִיד - חֲבִיב פְּרֵת¹¹, שְׁנֵי אֲמָר: אֲשֶׁר
יִשְׁחַט שׁוֹר אוּ כֶּשֶׁב אוּ עִז וְגוֹמֵר, דָּם יִחְשַׁב לְאִישׁ
הַהוּא דָּם שְׁפָךְ וְנִכְרַת; וְאִם שְׁחַט בְּשׂוּגָג - מִבִּיא
חֲטָאת קְבוּעָה¹².

10) שלא הקריבם. 11) ראה כריתות שם, שהמשנה מונה
השוחט והמעלה לשני דברים, וע"י גם זבחים קו, א. וראה
ב'ספר המצוות' לא-תעשה ז, ולהלן פ"א מהל' שגגות ה"ד
אות יג"ד. 12) כריתות שם במשנה, ופ"א מהל' שגגות
שם.

ד. וְהֵיכָן הַזְּהִיר עַל הַשְּׁחִיטָה בַּחוּץ¹³? בְּהַקְּשָׁא¹⁴.
נֵאמַר: שֵׁם תַּעֲלֶה עֲלֵהֶךָ, וְנֵאמַר¹⁵: וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל
אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ; מָה הַעֲלִיָּה בַּחוּץ, שְׁעֵנֵשׁ עֲלֵיָּה,
הַזְּהִיר עֲלֵיָּה בְּפִרוּשׁ, שְׁנֵי אֲמָר: הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה
עֲלֵהֶךָ; אֵף עֲשִׂיָּה, שְׁבַכְלָל הַשְּׁחִיטָה¹⁶, שְׁעֵנֵשׁ עֲלֵיָּה
בְּפִרוּשׁ, הָרִי הוּא מְזַהֵר עֲלֵיָּה. שְׂלֵא עֲנֵשׁ הַכְּתוּב
אֶלֶּא אִם בֶּן הַזְּהִיר¹⁷.

13) שהרי אין עונשין אלא-אם-כן מזהירין. 14) סמיכות
שחיטה להעלאה. כרבי יונה זבחים קז, א. וראה גם ב'ספר
המצוות' שם. 15) באותו פסוק. 16) כלומר, גם
השחיטה בכלל העשיה. 17) זבחים, שם.

ה. הַשּׁוֹחֵט קְדָשִׁים וְהַעֲלֵם בַּחוּץ - חֲבִיב שְׁתֵּים: אַחַת
עַל הַשְּׁחִיטָה וְאַחַת עַל הַעֲלִיָּה¹⁸. שְׁחַט בְּפָנִים
וְהַעֲלֶה בַּחוּץ - חֲבִיב עַל הַעֲלִיָּה¹⁹. וְכֵן אִם שְׁחַט
בַּחוּץ וְהַעֲלֶה בְּפָנִים - חֲבִיב עַל הַשְּׁחִיטָה²⁰.

18) משנה, זבחים קו, א. כתנא-קמא. 19) שם במשנה
לדברי הכל. 20) ראה בהערה הקודמת.

ו. אִינוּ חֲבִיב אֶלֶּא עַל שְׁחִיטַת קְדָשִׁים²¹ הָרְאוּיִין
לְקָרֵב לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ; אֲכָל הַשּׁוֹחֵט בַּחוּץ אֶחָד
מֵאִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ²² אוּ מִחֲטָאוֹת הַמֵּתוֹת²³ - הָרִי זֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וחטאת העוף הבאה על הספק נלמדה מדין אשם תלוי, שכשם שבאשם תלוי פטור, משום שלא נקבע האיסור, הוא-הדין והוא הטעם לחטאת העוף הבאה על הספק (כספ-משנה בשם ר"י קורקוס). (45) זבחים קיד, א. (46) אפילו בתוך זמנו (זבחים, שם). וראה להלן. (47) כלומר, לשם עולה וכדומה. ודוקא אשם מצורע ולא חטאת מצורע, ראה להלן בסמוך. (48) ומה שאמרנו (למעלה ה"ט) כי השוחט אשם מצורע בחוץ בתוך ימי הספירה הוא פטור, אין זה אלא אם שחטו לשמו, אבל אם שינה שמו - חייב אף בתוך ימי הספירה (זבחים, שם). (49) להלן בפט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"א: "כל הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות ציבור, כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן החטאת והפסח שאם נעשו במחשבת שינוי השם - פסולין". (50) שהרי שחיטה והעלאה הוקשו זה לזה, ראה למעלה ה"ד ('קריית ספר'). וראה להלן פי"ט הי"ב, שלענין שנים שעשו אינם שווים.

יא. שְׁנֵי שְׁעִירֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים⁵¹ שֶׁשְׁחָטָם בַּחוּץ: אִם עַד שְׁלֹא הִתְנַדָּה עֲלֵיהֶם⁵² - חַיִּב פֶּרֶת עַל שְׁנֵיהֶן⁵³, הוֹאִיל וְרֵאוּיִן לְבֹא לִפְנֵי הַשֵּׁם לְוִדּוּי; וְאִם אַחַר שֶׁהִתְנַדָּה - פֶּטוּר עַל הַמְשַׁתְּלַח, שְׁהָרִי אֵינּוּ רְאוּי לְבֹא לִפְנֵי הַשֵּׁם.

(51) שאחד מהם - חטאת הנעשית בפנים ונשרף, והשני - המשתלח לעזאזל (להלן פ"א מהל' עבודת יום הכיפורים ה"א). (52) עליהם לאו דוקא, שהרי לא היה מתודה אלא על המשתלח, כמפורש בתורה (ויקרא טז, כא), וראה להלן פ"ד מהל' עבודת יום הכיפורים ה"ב. (53) במשנה זבחים קיב, א: "וכן שעיר המשתלח שהקריב בחוץ פטור, שנאמר (שם יז, ד) ואל פתח אוהל מועד לא הביאו, כל שאין ראוי לבא אל פתח אוהל מועד אין חייבין עליו". ובגמרא שם קיג, ב - אמרו במסקנא: "אלא אמר רב מני, לא קשיא: כאן קודם וידוי, כאן לאחר וידוי", וסובר רבינו, שכוונת הגמרא היא כי המשנה לא פטרה אלא לאחר הווידוי, אבל לפני הווידוי - חייב, ועיי"ש ברש"י ו'תוספות' (ה' המוריה). וראה בפירוש מסכת זבחים המיוחס ל"ח, שם.

יב. הַשּׁוֹחֵט שְׁלָמִים בַּחוּץ קִדְּם שֶׁיִּפְתְּחוּ דְלָתוֹת הַהֵיכָל - פֶּטוּר⁵⁴; שְׁהָרִי הֵן מְחַסְרִים מַעֲשֵׂה וְאַחַר כֵּן יִהְיוּ רְאוּיִן לְקָרֵב לִפְנֵי הַשֵּׁם, פָּמוּ שֶׁבְּאַרְנוּ⁵⁵. וְהַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בַּחוּץ, אֶפְלוּ בְּשֶׁאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה, בֵּין לְשִׁמּוֹ בֵּין שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ⁵⁶ - חַיִּב⁵⁷; שֶׁהִפְסַח בְּשֶׁאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה שְׁלָמִים הוּא⁵⁸.

(54) יומא סב, ב: "אמר רב יהודה אמר שמואל, שלמים וכו' ששחטן בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל - פטור, מאי טעמא, מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי". (55) למעלה פ"ה ה"ה, כי "שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל - פסולין, שנאמר פתח אוהל מועד, בזמן שתתחנן". ונחלקו בזה גדולי הראשונים: יש אומרים כי זה לא נאמר אלא בשלמים בלבד, אבל קדשים אחרים שנשחטו לפני שנפתחו

(34) כלומר, בתוך ימי הספירה של הזב והזבה, ובתוך ימי מלאת של היולדת, ראה שם ה"ד, כי הזב והזבה סופרים שבעת ימי טהרה, וביום השמיני מקריבים קרבנותיהם, וראה שם ה"ה כי היולדת מביאה קרבנה ביום ארבעים ואחד לזכר וביום שמונים ואחד לנקבה. (35) ראה שם ה"ג, כי קרבנו של המצורע הוא עולה ואשם וחטאת. (36) ראה שם ה"ד, כי המצורע סופר שבעת ימי טהרה, ובשמיני מקריב קרבנותיו. (37) שם במשנה: "עולותיהן ושלמיהן בחוץ, חייבין", וכמו שכתב רבינו בפירוש המשנה (לפי נוסח א"י שהביא ה'תוספות יום-טוב' שם, פי"ד מ"ג): "ואין ראויין להקרבה עד שישלמו ימי הספירה, אבל העולה היא דורון, אפילו הוקרבה בתוך ימי הספירה". וכן פירש רש"י שם. (38) ראה למעלה פ"ח מהל' נזירות ה"א, כי הנזיר כשגומר נזירותו מביא עולה וחטאת ושלמים. (39) שם במשנה: "עולותיהן ושלמיהם בחוץ, חייבין", ובגמרא (שם קיד): שאלו: "והני בני שלמים נניהו (כלומר, הלא זב וזבה ויולדת ומצורע אינם מביאים שלמים), אמר רב ששת: תני נזיר (כלומר, הדין הזה של שלמים הוא על נזיר, שאם הקריב בתוך שבעת ימי התגלחת את השלמים חייב, ואילו הקריב חטאת אינו חייב)". (40) אין הכוונה שמעכבתו מלשתות יין, שהרי למעלה פי"ד הי"ז כתב שאין החטאת מעכבתו, אלא הכוונה שעיקר הכפרה היא בחטאת (לחס-משנה פ"ח מהל' נזירות ה"י).

יג. אֲשֶׁם תְּלוּי⁴¹ וְחֹטְאֵת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק⁴² שֶׁהִקְרִיב בַּחוּץ⁴³ - פֶּטוּר; שְׁהָרִי לֹא נִקְבַּע הָאִסוּר⁴⁴. אֲשֶׁם מְצָרַע⁴⁵ שֶׁשְׁחָטוּ בַּחוּץ⁴⁶ שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ⁴⁷ - חַיִּב⁴⁸, הוֹאִיל וְשֶׁלֹּא לְשִׁמּוֹ רְאוּי בְּפָנִים וְכֶשֶׁר, פָּמוּ שֶׁיִּתְבָּאֵר⁴⁹. וְכֹל קָרְבָן שֶׁהוּא פֶטוּר עַל שְׁחִיטָתוֹ בַּחוּץ - כֵּן הוּא פֶטוּר עַל הַעֲלָאתוֹ⁵⁰.

(41) ראה להלן פ"ח מהל' שגגות ה"א-ב, כי אם היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל - הרי זה מביא אשם תלוי. (42) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ז, כי האשה שלא הוחזקה עוברת, והפילה ולא ידעה מה הפילה, הרי זו ספק יולדת, ומביאה חטאת העוף, מספק. (43) כדעת חכמים בברייתא כריתות יח, א. שהשוחט אשם תלוי בחוץ - פטור. (44) כלומר, כל הקרבן בא רק על ספק איסור שמא חטא או לא, ולמד כן רבינו ממה שאמרו שם כי טעמו של רבי מאיר המחייב, משום דלא בעי קביעותא דאיסורא, ומתוך זה למד רבינו כי טעמם של חכמים הפוטרים הוא מפני שצריך קביעות האיסור, וכאן לא נקבע האיסור, וראה גם ברש"י שם. ואף כי רבינו סובר ש"מתוך שלבו נוקפו, הוא גומר ומקדיש" (ראה פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הי"ט) - אין לו דין של "נקבע האיסור" מוודאי אלא מספק, שהרי אם נודע קודם שחיטה - אינו קרב, אלא רועה עד שיפול בו מום, ואם נודע לאחר שחיטה - הדם ישפך (הל' פסולי המוקדשין שם), ומהפסוק "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו", אנו למדין רק לדבר הראוי בוודאי להקרבה ('מרכבת המשנה'. וראה 'לחם משנה' ו'מעשה רוקח')

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומה שאמר "כדי לחייבו עליה כרת", אינה אלא נתינת טעם למה הוצרכו חכמים להעמידה ברשותו (לחם-משנה). או הגוזל והקריב - הקרבן פסול, והקב"ה שונאו, שנאמר שונא גזל בעולה, ואין צורך לומר שאינו מתקבל, ואם נתיאשו הבעלים, הקרבן כשר". ומדקדוק לשון רבינו משמע, שאם שחט אחר היאוש, אף-על-פי שהקדיש לפני היאוש - חייב ('הר המורה', וראה ב'קריית ספר').

טו. היתה הבהמה פלה בחוץ וצוארה בפנים ושחט - חייב⁶⁷; שְׁנָאֵמַר: אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר או כֶּשֶׁב או עֵז בַּמִּחְנָה, או אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּחְנָה⁶⁸. אֶחָד הַשּׁוֹחֵט בַּמִּקְדָּשׁ וְצוּאָרָה בַּפְּנִים וְשָׂאָר גִּיף הַבְּהֵמָה בַּחוּץ, או שְׁהִיָּה גִּפְסָה בַּפְּנִים וְצוּאָרָה בַּחוּץ - חַיִּב, עַד שֶׁתְּהִיָּה הַבְּהֵמָה פְּלָה בַּמִּקְדָּשׁ; שְׁנָאֵמַר: וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיָאֲנוּ⁶⁹. אֲכַל הַשּׁוֹחֵט בְּגִזְוֹת שֶׁל הַיֵּכָל, אִף עַל פִּי שְׂאִינֵו רְאוּי לְזָבִיחָה כְּלָל⁷⁰ - הֲרִי זֶה פְּטוּר⁷¹.

(67) כרת או מלקות על שחטי חוץ. (68) זבחים קז, ב. (69) צ"ל: "לא הביאו", והוא בויקרא שם, ד. "ומה שכתב רבינו, אחד השוחט במקדש וצוארה בפנים וכו', שנאמר ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו, אינו נוח לי. דהא מהאי קרא לא ילפינן (זבחים שם) אלא למעוטי גגו של היכל, ונראה לי שצריך להגיה ולכתוב: אבל השוחט בגגו של היכל אע"פ שאינו ראוי לשחיטה כלל, הרי זה פטור, שנאמר ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו" (כסף-משנה). (70) כל המוקף, אינו בדפוס רומי. וראה למעלה פ"ה ה"ד: "אם שחטן בגגו של היכל פסולין, שאין הגגות ראויות לשחיטה כלל, אלא בקרקע העזרה". (71) זבחים שם, כרבא. והטעם משום שנאמר בשוחט בחוץ (ויקרא שם) "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו", ואילו השוחט על גג ההיכל, אם כי אין הזביחה ראויה שם, אין זה נקרא שוחט בחוץ, שהרי הביאו אל פתח אהל מועד.

טז. שנים שאֶחָזוּ בְּסָפִין וְשָׁחֲטוּ בַּחוּץ - פְּטוּרִין⁷²; שְׁנָאֵמַר: אֲשֶׁר יִשְׁחַט, או אֲשֶׁר יִשְׁחַט - אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם⁷³. וְאֶחָד שֶׁשָּׁחַט בַּחוּץ, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְּפַן לְשָׁחַט קֳדָשִׁים אֵלֵו לָהּ - הֲרִי זֶה חַיִּב⁷⁴. שְׁנָאֵמַר: דָּם יִחְשָׁב⁷⁵ לְאִישׁ הַהוּא דָם שָׁפָךְ; אִף עַל פִּי שֶׁזָּה הָדָם בְּמַחְשְׁבֹתוֹ כְּדָם הַנְּשָׁפָךְ⁷⁶, לֹא כְּקֶרֶן - הֲרִי זֶה חַיִּב⁷⁷.

(72) משנה, זבחים קח, א: "שנים שאחזו בסכין ושחטו - פטורים". וכן הוא בקידושין מג, א. וב'סיפרא' פ' אחרי (פ"ט ה"א). וראה להלן בפ"ט ה"ב ששנים שהעלו - חייבים. (73) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה (זבחים פ"ג מ"ג). אולם בגמרא שם למדו כן ממה שנאמר "ההוא" (= "ונכרת האיש ההוא" - ויקרא שם) אחד ולא שנים. וב'סיפרא' שם למדו ממה שנאמר (שם, ד) "דם שפך" וראה ב'כסף משנה' וב'תוספות יום טוב' שם. (74) שם במשנה:

דלתות ההיכל - כשרים (רש"י זבחים סא. ד"ה וחד). ויש אומרים כי שלמים לאו דוקא, והוא-הדין לקדשים אחרים (ראה 'תוספות' שם ד"ה קודם). ובדעת רבינו אין הכרע. (56) מה שכתב "בין לשמו בין שלא לשמו" אינו אלא בשאר ימות השנה, אבל בזמנו, בערב הפסח אחר חצות, אינו חייב אם שחטו בחוץ, אלא אם שחטו לשמו, אבל אם שחטו אלא שלא לשמו - פטור, שהרי אם שחטו אז בפנים שלא לשמו - נפסל ('פטו' מהל' פסולי המוקדשין ה"א, ופ"ד מהל' קרבן פסח ה"א, וראה למעלה ה"י כי "אשם מצורע ששחטו בחוץ שלא לשמו חייב, הואיל ושללא לשמו ראוי בפנים וכשר", משא"כ חטאת. ואם-כן הפסח, שאינו ראוי שלא לשמו בפנים, פטור בחוץ. וראה 'קריית ספר' כאן). ואם שחטו קודם חצות בחוץ, פטור, בין אם שחטו לשמו, ובין אם שחטו שלא לשמו, שהרי אז אינו ראוי כלל להקרב בפנים, כמו שכתב רבינו בפ"א מהל' קרבן פסח ה"ד, וראה 'כסף משנה' כאן. (57) יומא סג, א. כרבין בשם רבי יוחנן. (58) ראה פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ז.

יג. בהמת חלין שֶׁעֲבָרָה קֳדָשִׁי מְזַבְּחָה⁵⁹ - אָסוּר לְשַׁחֲטָהּ⁶⁰ בַּחוּץ. וְאִם שָׁחַטָהּ - אֵינֶנּוּ לִזְבֹּחַ⁶¹, מִפְּנֵי שְׂאִינָהּ רְאוּיָה לְבֹא לְפָנֵי הַשֵּׁם⁶².

(59) כלומר, הקדיש עובר של בהמת חולין - למזבח. (60) כלומר, את בהמת החולין, משום העובר שבה, שהוא קודש. ואף-על-פי שאינו חייב מלקות, כדלהלן, סובר רבינו, שכל שאמרו בענין זה "פטור", היינו פטור אבל אסור, וראה למעלה ה"ו. (61) אם התרו בו, ראה בפ"ט מהל' סנהדרין ה"א אות י"ח. (62) כלומר, כיון שעדיין לא נולדה, והרי גם אם נולדה אינה ראויה לקרבן עד היום השמיני, ראה למעלה ה"ח. ואם "שחט בחוץ מחוסר זמן בגופו, הואיל ואינו ראוי עתה לבוא לפני פטור" (למעלה ה"ז). ומקור דברי רבינו בתמורה יב, א: "בעי מיניה אביי מרב יוסף, היא חולין וולדה שלמים, ושחטה בחוץ מהו, מי מיחייב עליה משום שחטי חוץ או לא, א"ל מי קרינא ביה (ויקרא יז, ח) והביאום לה" (דלא מיחייב משום שחטי חוץ אלא באותן דראוין לקרבן, והאי עובר לא חזי השתא לקרבן - רש"י).

יד. גִּנֵּב וְהִקְדִּישׁוֹ⁶³ וְאַחַר כֵּן שָׁחַט בַּחוּץ - חַיִּב⁶⁴. וּמֵאִימַתִּי הַעֲמִידוּהָ בְּרִשְׁתּוֹהָ פְּדִי לְחִיבֹו עָלֶיהָ פֶּתַח? מִשְׁעָה שֶׁהִקְדִּישָׁהּ⁶⁵. וְהוּא שֶׁשָּׁחַטָהּ אַחַר יְאוּשׁ; אֲכַל לְפָנֵי יְאוּשׁ - אֵינָה קְדוּשָׁה⁶⁶.

(63) את הבהמה. (64) ברייתא גיטין נה, ב: "גנב והקדיש ואחר-כך טבח ומכר, משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. ותני עלה, בחוץ כי האי גוונא (כלומר, אם גנב והקדיש ושחט בחוץ) - ענוש כרת". (65) כלומר, עצם העמדת הגניבה ברשותו של הגנב, הוא משום לחייבו כרת על שחטי חוץ, ואין הבלד לענין חיוב כרת אם העמידו את הבהמה ברשותו משעת גניבה או משעה שהקדישה, וכל ההבדל אינו אלא לענין גיזות וולדות (ראה גיטין שם), וכוונת רבינו באמרו "ומאימתי העמידוה ברשותו", אינו לענין חיוב כרת, אלא לענין גיזות וולדות,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עַל הַעֲלֵאָה⁸⁹. שְׁחַט בַּפְּנִים וְהֶעֱלָהּ בַּחוּץ - פְּטוּר;
שְׁלֹא הֶעֱלָה אֶלָּא דָּבָר שְׂאִינוּ רְאוּי לְקָרֵב⁹⁰. שְׁחַט
אֶת הָעוֹף בַּחוּץ וְהֶעֱלָהּ בַּחוּץ - חָיֵב שְׂפִימִים⁹¹;
שֶׁהַשְּׁחִיטָה בַּחוּץ כְּשֶׁרָהּ, וְהָרִי הִיא כְּמִלְקָה
בַּפְּנִים⁹².

87) שם קיא, א – במשנה. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יז, ג) "או אשר ישחט מחוץ למחנה", על השוחט הוא חייב (בחוץ), ואינו חייב על המולק" (זבחים קז. לדעת רבי עקיבא). 88) שם במשנה. ולפי דברי אבואה דשמואל בר רב יצחק, נחלקו בזה תנא-קמא ורבי שמעון, ופסק רבינו כתנא-קמא. שכיון שמליקה אינה אלא בעזרה, ובחוץ הרי היא נבילה, הרי הוא כמעלה נבילה בחוץ – ופטור, ראה רש"י שם. 89) שם במשנה, שהרי הוא כמו שחט בהמה בפנים והעלה בחוץ, שחייב על ההעלאה. ראה למעלה ה"ה. 90) משום שנשחט ולא נמלק. ראה משנה, שם. "ואם תאמר: הלא כל העולין בחוץ, נפסלין ביציאתן, וכל השוחט בחוץ פסול הוא, וחייבין על העלאתו – התם רחמנא רבייה, אבל לענין שאר פסולין, מתקבל בפנים בעינן" (רש"י, שם). 91) כתנא-קמא במשנה, שם. 92) שנתרבה שחיטת העוף בחוץ בגמ' שם קז, א – ממה שנאמר (שם יז, ג) "או אשר ישחט" לרבות שחיטת העוף בחוץ, לפי רבי ישמעאל, ולפי רבי עקיבא נתרבה ממה שנאמר (שם, ב) "דם יחשב". והחויב על העלאה, למדו (שם קיט): ממה שנאמר (שם, ח) "ואליהם תאמר" לערב פרשיות, שכל שמחויב על שחיטתו בחוץ, חייב גם על העלאתו (רש"י שם).

"חומר בשחיטה, שהשוחט להדיוט (בחוץ) – חייב, והמעלה להדיוט – פטור". וראה להלן פי"ט ה"א. 75) בזבחים שם, אמרו – שלדעת חכמים, שדרשו המלים "איש איש" בהעלאה (ראה להלן פי"ט ה"ב), דרשו כמו כן גם בשחיטה לרבות שוחט להדיוט, ורק לדעת רבי יוסי שאינו דורש "איש איש", לפי שסובר "דיברה תורה בלשון בני אדם", הוצרכו ללמוד (שם קח): "מ'דם יחשב וגו'". אבל ידוע כי מדרכו של רבינו להביא הדרשה הפשוטה ביותר אף-על-פי שאינה לפי ההלכה (לחם-משנה). 76) בזבחים שם, לא למדו כן אלא מתחילת הפסוק "דם יחשב לאיש" – "אפילו השוחט לאיש", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. וראה ב'הר המוריה'. 77) זבחים קיא, ב – כדברי זעירי שם: "שחט בחוץ כלילה והעלה בחוץ – חייב" וראה עוד שם פד, ב. ופה, א.

יז. הַשּׁוֹחֵט בַּחוּץ בְּלֵילָה - חָיֵב, הוֹאֵיל וְהַשְּׁחִיטָה
בְּלֵילָה כְּשֶׁרָהּ בַּחוּץ⁷⁸. וְכֵן אִם הֶעֱלָה⁷⁹ בְּלֵילָה מִזֶּה
שְׁשָׁחַט בַּחוּץ בְּלֵילָה - חָיֵב עַל הַעֲלֵאָה⁸⁰. אֶבֶל אִם
שְׁחַט בַּפְּנִים בְּלֵילָה וְהֶעֱלָה בַּחוּץ - פְּטוּר⁸¹, לְפִי
שְׁלֹא הֶעֱלָה אֶלָּא דָּבָר פְּסוּל⁸²; שְׂאִין לֶף שְׁחִיטָה
כְּשֶׁרָהּ בְּמִקְדָּשֵׁי⁸³. וְכֵן אִם קִבְּלָה⁸⁴ בְּכָלִי חַל
בַּפְּנִים⁸⁵ זָרַק בַּחוּץ - פְּטוּר⁸⁶.

78) כלומר, שחיטת חולין כשרה כלילה "דבשחיטת חוץ לא-שנא לילה מיום, דהא ראוי לבא אל פתח אוהל מועד למחר" (רש"י, שם). 79) בחוץ. 80) כדברי זעירי הנ"ל: "שחט בחוץ כלילה והעלה בחוץ – חייב", וברש"י שם: "ובהעלאתו נמי חייב, דהא כתיב (שם יז, ח) ואליהם תאמר". כלומר, התורה חייבה אף על העלאה כזו, שהשחיטה היתה כלילה בחוץ, ראה שם בדף קז, א. וקיט, ב. וראה בהשגת הראב"ד. 81) שם כדעת תנא-קמא של רבי שמעון לפי דברי זעירי, והיינו אפילו העלה ביום בחוץ. ואף-על-פי שרבי יוחנן אמר (שם פד): כי השוחט בהמה בפנים כלילה והעלה בחוץ – חייב, הרי השיב לו רבי חייא בר אבין, ונשאר בתיובתא (כסף-משנה). 82) שהרי אף אם העלה בפנים תרד, ראה להלן פ"ג מהל' פסולי המוקדשין ה"ו. 83) שנאמר (שם יט, ו) "ביום זבחים" (מגילה כ:), או משום שנאמר (שם ז, לח) "ביום צוותו את בני ישראל" (למעלה פ"ד ה"א). 84) הדם. 85) ראה למעלה פ"ה ה"א, כי כל הזבחים – קיבול דמן בכלי שרת. 86) זבחים קיא, ב: "רבא אמר, קיבלה בכלי חול, איכא בנייהו. והכי קאמר: וכן המקבל בכלי חול בפנים והעלה בחוץ – פטור, המקבל בכלי חול בחוץ והעלה בחוץ – חייב. רבי שמעון אומר, כל שחייבין עליו בחוץ, חייבין על כיוצא בו בפנים והעלו בחוץ", ופסק רבינו כתנא-קמא. ואף-על-פי שלפי המסקנא שם פירשו דברי רבי שמעון במשנה שם, במלק בחוץ והעלה בחוץ – כיון שזעירי (ראה למעלה) ורבא פירשו כן בדברי תנא-קמא, נראה שהם סוברים כן להלכה (כסף-משנה).

יח. וְכֵן הַמּוֹלֵק אֶת הָעוֹף בַּחוּץ - פְּטוּר⁸⁷. וְאִם
הֶעֱלָהּ - פְּטוּר⁸⁸. מִלֵּק בַּפְּנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ - חָיֵב

~ יום שלישי כ"ג מנחם-אב ~

פֶּרֶק הַשְּׁעִיָּה עִשְׂרִי

1) יבאר בו דין המעילה בחוץ, שאינו חייב אלא אם ראוי לבוא בפנים.

א. אִין הַמַּעֲלָה בַּחוּץ חָיֵב עַד שְׁיַעֲלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ
שְׁיַעֲשֶׂה בַּחוּץ²; אֶבֶל אִם הֶעֱלָה עַל הַסֵּלַע אוֹ עַל
הָאֶבֶן - פְּטוּר. שְׂאִין קְרוּי קָרְבָּן אֶלָּא עַל הַמִּזְבֵּחַ,
וְאֵף עַל פִּי שְׁהוּא בַּחוּץ, שְׁנֹאָמַר: וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ³.
וְאִינוּ חָיֵב עַד שְׁיַעֲלָה לְשֵׁם⁴; שְׁנֹאָמַר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ
לֵה'⁵ - עַד שְׁיִתְּכֹן לְשֵׁם.

2) משנה בזבחים קח. כדעת ר' יוסי. ובתוספתא שם נוסף עוד בדברי ר' יוסי "ויסדר את המערכה". 3) שם קח: בגמרא בדברי רב הונא. וברש"י שם: "ויבן נח מזבח, אלמא במת יחיד, שהיא בחוץ, אינה העלאה בלא מזבח", ומה שנאמר אצל מנוח (שופטים יג, יט) "ויקח מנוח את גדי העזים ואת המנחה ויעל על הצור לה'", הוראת שעה הייתה. 4) להקב"ה. אבל המעלה לשם הדיוט – אינו חייב. וראה למעלה פרק י"ח הלכה טז, כי בשחיטה חייב אף אם כיוון להדיוט. 5) "ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה'". שם בגמרא.

ב. אִינוּ חָיֵב אֶלָּא עַל הַעֲלָאתָ דָּבָר הָרְאוּי לְאִשִּׁים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאפילו השיריים הפנימיים אינם מעכבים. (20) כן הוא בברייתא (שם קט): "יכול המנסך פחות מג' לוגין יין ופחות מג' לוגין מים יהא חייב, תלמוד לומר (שם) לעשות, על השלם חייב ואינו חייב על החסר". (21) שלושה לוגין יין הם הפחות שבנסכים. וכמו כן שיעור המים שמנסכים בהם הוא שלושה לוגין. (22) כלומר, חטאת חיצונה, שבשרה נאכל לכהנים. (23) כלומר, אינם ראויים להעלאה על המזבח.

ה. המעלה את הבהמה פלה בחוץ - חיב מפני האמורין. ואף על פי שלא הפרישן - אין בשר הזבח חוצץ, וכאלו הקטרי האמורים בפני עצמן.²⁴ אבל המעלה מנחה שלא נקמצה - פטור;²⁵ שאין הקמץ ברור ומבדל.²⁶ קמצה וחזר קמצה לתוכה²⁷ והקריב פלה בחוץ - חיב.²⁸

(24) בגמרא (שם קי.): "אמאי, האיכא חציצה (בין האמורים למערכה), אמר שמואל כשהפכן וכו', רב אמר מין במינו אינו חוצץ", ופסק כרב. (25) על העלאת חוץ. (26) אלא לאחר הקמיצה, אבל האמורים ברורים ומובדלים, אף קודם ההפרשה. (27) ונתערב עם שאר הסולת. (28) ואין הקומץ בטל ברוב.

ו. היוצק²⁹ והבולל³⁰, והפותת³¹ והמולח³², והמניף³³ והמגיש³⁴, והמסדר את השלחין³⁵ והמטיב את הנרות³⁶, והקומץ³⁷ והמקבל דמים בחוץ - פטור; לפי שכל אחד מאלו אינו גמר עבודה, ונאמר: אשר יעלה עלה או זבח - מה העלאה שהיא גמר עבודה, אף כל שהוא גמר עבודה חיבין עליו.

(29) משנה שם קיב: "והוא שיוצק השמן על המנחות והוא מה שנאמר (שם, ו) ויצקת עליה שמן". (30) שבולל הסולת בשמן. (31) "הוא הפותת לחם המנחות, כמו שנאמר (שם) פתות אותה פתים". (32) "הוא נותן המלח למנחה, שנאמר (שם, יג) על כל קרבנך תקריב מלח". (33) "הוא מה שנאמר (במדבר ו, כ) והניף אותם תנופה". (34) "הוא מה שנאמר (שם, ח) והגיש" (35) "הוא המסדר את לחם הפנים על השולחן". (36) [אין הכוונה להטבת הנרות בבוקר, שהרי לדעת רבינו "הדלקת הנרות היא הטבתם". ואם כן הרי היא גמר עבודה, אלא הכוונה להטבת הנרות בערב, שהיא דישונם, והיא אינה גמר עבודה, אלא הכנה להדלקה]. (37) צריך עיון למה לא מנה הקומץ ביחד עם כל עבודות המנחה, יוצק ובולל וכו'.

ז. פרה אדמה ששרפה חוץ ממקום שרפתה³⁸, וכן שעיר המשתלח שהקריבו בחוץ אחר שהתודה עליו - פטור; שנאמר: ואל פתח אהל מועד לא יביאנו - כל שאינו ראוי לבוא אל פתח אהל מועד אין חיבין עליו. אבל קדשים פסולין שהיה פסולין בקדש, אם העלה מהן בחוץ - חיב. כיצד? כגון הלן³⁹ והיוצא⁴⁰ והטמא⁴¹ וישנפסל במחשבת

ולמזבח⁶, כגון העולה⁷; שנאמר: אשר יעלה עלה או זבח - מה עלה שראויה לאשים, אף כל שראוי לאשים הוא שחיבין על העלאתו בחוץ.

(6) כלומר, דבר הראוי לשריפה על המזבח, ולא דבר הראוי לאכילה ולא דבר הראוי לשריפה שלא על המזבח. (7) שכולה ראוייה להקרבה על המזבח.

ג. מפאן אמרו: הזורק את הדם⁸, או המקטיר איברי עולה⁹ או אמורין¹⁰, או קמץ או לבונה¹¹ או קטרת¹², או מנחת פהנים¹³ או מנחת נסכים¹⁴, או המנסך שלשה לוגין יין¹⁵ או מים¹⁶ בחוץ - חיב; שנאמר: לא יביאנו לעשות אתו - כל המתקבל בפנים חיבין עליו בחוץ.

(8) משנה בזבחים קי. ובברייתא (שם קז): "מנלן, מדתניא דם ייחשב (ויקרא יז, ד) לרבות הזורק, דברי ר' ישמעאל. רבי עקיבא אומר או זבח (שם, ח) לרבות את הזורק". (9) שם קט. ודווקא איברי עולה, אבל לא איברי שאר קרבנות, שהם לאכילה. (10) בין של עולה ובין של שאר הקרבנות. בברייתא שם: "תנו רבנן אשר יעלה עולה או זבח, אין לי אלא עולה, מנין לרבות אימורי אשם ואימורי חטאת ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים, תלמוד לומר זבח. מנין לרבות הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח והמנסך שלושת לוגין יין ושלושת לוגין מים, תלמוד לומר, ואל פתח אהל מועד, כל הבא לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ". (11) שנקרבים על גבי המזבח. (12) שמקטירין אותם על מזבח הזהב בכל יום. (13) שקריבה כולה על גבי המזבח. (14) כי הסולת לבד, שמביאין עם הקרבן, נקראת "מנחת נסכים", ונשרפת כולה על גבי המזבח. (15) ודווקא שלושה לוגין יין או שלושה לוגין מים ולא פחות. (16) כלומר, שלושה לוגין מים. (17) במים אינו חייב אלא בחג הסוכות (כסף משנה). וראה להלן הלכה ד, שכתב "בין בחג בין בשאר ימות השנה", וצריך עיון. וראה בזבחים קי: וברש"י ותוספות שם.

ד. אבל הזורק שנירי הדם בחוץ, אפלו שנירי דמים הפנימיים¹⁸ - פטור; ושזריקת שנירי הדם שנירי מצוה הם ואינן מעפבין¹⁹. וכן המנסך יין או מים פחות משלשה לוגין בחוץ - פטור²⁰, בין כחג בין בשאר ימות השנה; הואיל והסר השעור²¹ הרי אינן ראויין להתקבל בפנים. וכן המעלה מבשר חטאת²², מבשר אשם, מבשר שלמים, בין של יחיד בין של צבור, משנירי מנחות, משתי הלחם, מלחם הפנים, בחוץ - פטור; שכל אלו ראויין לאכילה, לא לאשים²³.

(18) כלומר, של חטאות הפנימיות, והן החטאות הנשרפות, שזריקת דמן לפנים בהיכל על מזבח הזהב ושיירי הדם שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון. (19) שלא כר' נחמיה (שם קי): שאמר שיריים הפנימיים שהקריבם בחוץ, חיב, לפי שהם מעכבים, אלא כר' עקיבא (שם קיא).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִלַּח מְשַׁלְמֵי לְכֹזֵית - הַרִי זֶה סִפֵּק, לְפִיכָּה אֵינוֹ לֹאקָה⁵⁸. וְעוֹלָה וְאִמּוּרֵיהָ מִצְטָרְפִין לְכֹזֵית⁵⁹.

57) שם קז: "איתמר המעלה ואין בו כזית ועצם משלימו לכזית, ר' יוחנן אומר חייב וריש לקיש אמר פטור. ר' יוחנן אמר חייב חיבורי עולין (=הקרבנים על המזבח) כעולין וכו', ופסק כר' יוחנן. 58) שם: "בעי רבא המעלה ראש בן יונה שאין בו כזית ומלח משלימו לכזית מהו וכו', תיקו". 59) שם קט. במשנה: "המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ חייב", שהרי כולה כליל (רש"י שם).

יא. הַעֲלָה וְחִזְרוּ וְהַעֲלָה - חֵיב עַל כָּל אֶבֶר וְאֶבֶר⁶⁰. זָרַק הַדָּם וְהַעֲלָה הָאֵיבָרִים - חֵיב שְׁתֵּים⁶¹, שֶׁהָרִי חָלַק הַכְּתוּב בֵּין מַעֲלָה לְעוֹשָׁה; שֶׁהָרִי נֹאמֵר: אֲשֶׁר יַעֲלֶה עִלָּה, וְנֹאמֵר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ. הַעֲלָה אֶבֶר חֶסֶר - פְּטוּר⁶²; שֶׁנֹּאמֵר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ - עַל הַשְּׁלֵם הוּא חֵיב.

60) במשנה שם קח. העלה וחזרו והעלה וחזרו והעלה, חייב על כל עלייה דברי ר' שמעון. ר' יוסי אומר אינו חייב אלא אחת, ואמר ר' יוחנן (שם קח): כי לא נחלקו אלא באבר אחד, אבל בארבעה וחמשה אברים - לדברי הכל חייב על כל אבר ואבר. 61) בגמרא שם קז: "אמר ר' אבהו וכו' זרק והעלה לדברי ר' ישמעאל חייב שתיים, לדברי רבי עקיבא אינו חייב אלא אחת, אביי אמר אפילו לדברי רבי עקיבא חייב שתיים, להכי פלגינהו קרא (דברים יב, יד) שם תעלה ושם תעשה". 62) כרבי יוסי לפי פירושו של ר' יוחנן (שם קח): בחוץ חייב וזר וכו' פטור.

יב. שְׁנַיִם שֶׁשָּׁחְטוּ - פְּטוּרִים. שְׁנַיִם שֶׁאֲחָזוּ בְּאֶבֶר וְהַעֲלוּהוּ בַחוּץ - חֵיבִין; שֶׁנֹּאמֵר: אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲלֶה עִלָּה - אֶפְלוּ אִישׁ וְאִישׁ שֶׁהָעִלוּ חֵיבִין.

יג. הַזֹּרֵק מִקְצַת מִתְּנוֹת⁶³ בַחוּץ - חֵיב. הַמְקַבֵּל דָּם חֲטָא⁶⁴ בְּכֹס אֶחָד, נִתֵּן מִמֶּנּוּ בַחוּץ וְחִזְרוּ וְנִתְּנוּ בְּפָנִים⁶⁶ - חֵיב עַל הַנִּתֵּן בַחוּץ, שֶׁהָרִי כְּלוּ רֵאוּי לְקָרֵב בְּפָנִים; וְאִם נִתֵּן מִמֶּנּוּ בְּפָנִים⁶⁷ וְחִזְרוּ וְנִתְּנוּ בַחוּץ - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שִׁירִים⁶⁸. אֲבָל אִם קָבַל בְּשֵׁנֵי כּוֹסוֹת, בֵּין שְׁנֵתֵן שְׁנֵיהֶן בַחוּץ⁶⁹, או אֶחָד בַחוּץ וְאֶחָד בְּפָנִים⁷⁰, או אֶחָד בְּפָנִים וְאֶחָד בַחוּץ⁷¹ - הַרִי זֶה חֵיב.

63) אף מתנה ראשונה של דם מדמים הפנימיים, בכלל זה, אף על פי שאין הקרבן כשר בפנים, אלא אם כן קיים כל המתנות כמפורש במשנה זבחים לו: 64) משנה שם קיא: ונקט רבינו "חטאת" כלשון המשנה, אף על פי שהוא הדין לקרבנות אחרים, והמשנה נקטה "חטאת" דווקא, שהרי מפורש בה שאם נתן בפנים וחזרו ונתן בחוץ - חייב, וכדעת ר' נחמיה הסובר "שיריים מעכבים" וזה אינו אלא בדמים הפנימיים, ומכיוון שאין דמים פנימיים אלא בקרבן חטאת - נקטה המשנה "חטאת". 65) הוא הדין אם לא נתן אחר

הַעוֹבֵד⁴², שֶׁפִּלֵּן וְשָׂרְפִין כְּמוֹ שִׁיתְּפָאֵר בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, אִם עָבַר וְהַעֲלָה מֵהֶם בַחוּץ - חֵיב⁴³; שֶׁנֹּאמֵר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לֹה' - כָּל הַנֶּעֱשָׂה לֹה' חֵיבִין עָלָיו, וְאֵלוֹ נַעֲשׂוּ לְשֵׁם⁴⁴.

38) משנה שם קיב. והיינו חוץ ממקום מערכתה ששחטה שם. 39) כלומר, עבר עליו הלילה, ולא זרקו את הדם, או שלא הקריבו את הבשר או את האימורים על גבי המזבח. 40) שיצא בשר הזבח חוץ לעזרה. 41) שנטמא הקרבן. 42) כגון מחשבת זמן, או מחשבת מקום, או מחשבת שינוי השם ושינוי בעלים. 43) בכרייתא שם: "מנין לרבות פסולין כגון הלך והיוצא והטמא ושנשחט חוץ לזמנו וחוזר למקומו וכו', תלמוד לומר (שם) יביאנו לעשות, כל המתקבל בפתח אוהל מועד חייבין עליו בחוץ". 44) שכל אלו אם עלו למזבח, לא ירדו.

ח. כָּל דָּבָר שֶׁחֵיבִין עַל הַעֲלָתוֹ בַחוּץ, בֵּין שֶׁהָעֲלָה מִמֶּנּוּ בְּזֵית בַחוּץ - חֵיב. בֵּין שֶׁהָעֲלָה בְּפָנִים תְּחִלָּה וְשִׁיר מִמֶּנּוּ בְּזֵית וְהַעֲלָהוּ בַחוּץ⁴⁵, בֵּין שֶׁהֵגִיחַ הַכֹּל בְּפָנִים⁴⁶ וְלָקַח מִמֶּנּוּ בְּזֵית וְהַעֲלָהוּ בַחוּץ⁴⁷. אֲבָל אִם חֶסֶר אוֹתוֹ דָּבָר הִקְרַב⁴⁸ כָּל שֶׁהוּא⁴⁹ בְּפָנִים⁵⁰, וְהַעֲלָה שְׂאֵרֵתוֹ בַחוּץ - פְּטוּר.

45) במשנה שם קט: לדברי הכל. 46) ולא קרבו. 47) שם במשנה מחלוקת תנא קמא ור' אליעזר, והלכה כתנא קמא. 48) אבל אם חסרו השיריים, ולא הדבר הקרב, והקריב הדבר הקרב בשלימותו, בחוץ - חייב, שהרי שיריים שחסרו מקטיר עליהם הקומץ. 49) כגון שנאבד או נשרף. 50) אבל אם נחסר בחוץ, הדבר ספק.

ט. פִּיצַד? הַקְּמִץ⁵¹ או הַלְּבוּנָה⁵² וְהָאִמּוּרִין וְהַעֲלוּהוּ⁵³ וּמִנְחָה הַנִּשְׂרָפָה⁵⁴ וְהַנִּסְכִּין⁵⁵ שֶׁחֶסְרוּ מִקְצָתָם בְּפָנִים וְהִקְרַיב שְׂאֵרֵתוֹ בַחוּץ - פְּטוּר; שֶׁהָרִי נֹאמֵר: לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ - עַל הַשְּׁלֵם הוּא חֵיב, וְאֵינוֹ חֵיב עַל הַחֶסֶר. הוֹצִיאֵנוּ שְׁלֵם וְחֶסֶר בַחוּץ וְהַעֲלָהוּ - הַרִי זֶה סִפֵּק⁵⁶, לְפִיכָּה אֵינוֹ לֹאקָה.

51) כי מקצת הקומץ מעכב את כולו. 52) וכגון שהתנדב קומץ לבונה בפני עצמו, שאם חסר כל שהוא פסול. או בלבונה הבאה עם המנחה, וחסרה, ולא נשאר בה אלא קורט אחד, שהיא פסולה. 53) דעת רבינו, כי מה שאמרו במשנה שם: "וכולן שחסרו כל שהוא והקריבו בחוץ פטור", מוסב גם על אימורים ועולה המזוכרים במשנה הקודמת "המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ חייב". 54) מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים. אבל שאר המנחות - נקמצות והשאר נאכל לכהנים. 55) היין והמים. 56) בגמרא שם קי. "איבעיא להו חיסרון דחוץ (הוציאו שלם וחסר בחוץ) שמיה חיסרון או לא שמיה חיסרון", ולא נפשטה.

י. הַעֲלָה אֶבֶר שְׂאֵין בּוֹ בְּזֵית בְּשֶׁר וְהָיָה הַעֲצָם מְשַׁלְמֵי לְכֹזֵית - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחַבֵּר⁵⁷. הָיָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עולות לשם כָּל מְקוֹם⁸¹. והוא שִׁיקְרִיבוּ בְּמָה שִׁיבְנוּ⁸². וְאָסוּר לְסַיֵּעַן⁸³ וְלַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתָן⁸⁴, שֶׁהָרִי גָאָסֵר עָלֵינוּ לְהִקְרִיב בַּחוּץ. וּמִתָּר לְהוֹרוֹת לָהֶם וּלְלַמְּדֵם הַיָּאֵף יִקְרִיבוּ⁸⁵ לְשֵׁם הָאֵל בְּרוּךְ הוּא.

79) כי מקבלים מהגויים עולות להקריבן למזבח. 80) חייב, שהרי הושוו העלאתה ושחיתה. 81) ברייתא שם קטז: "דבר אל בני ישראל (ויקרא יז, ב), בני ישראל מצוין על שחוטי חוץ ואין הגויים מצוין על שחוטי חוץ". 82) שם בברייתא: "לפיכך כל אחד ואחד בונה במה לעצמו ומקריב עליה כל מה שירצה". וראה שם קח: ולמעלה הלכה א, כי אין העלאתה בלא בנין, שנאמר (בראשית ח, כ) "ויבן נח מזבח לה'". 83) שם: "אמר רב יעקב בר אבא אמר רב אסי אסור לסייען ולעשות שליחותן". 84) אף בעבודה כזו שאין חייבים עליה בחוץ (תוספות שם דיבור המתחיל אסור). 85) שם: "אמר רבה ולאורינהו שרי". סליקו להו הלכות מעשה הקרבנות בסיעתא דשמיא

כך בפנים, ונקט "ונתן בפנים" אגב הדין הבא "נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ". 66) על המזבח. 67) היינו, כל המתנות שבפנים. 68) ואינם מעכבים. ואף על פי שבמשנה שם מפורש שגם באופן זה חייב, - הרי אמרו בגמרא (שם קיב.) כי משנה זו היא כר' נחמיה, אבל לר' עקיבא - גם שיריים הפנימיים אינם מעכבים, ופסק רבינו כמותו. 69) ואם הייתה לו ידיעה בינתיים - חייב שתיים. 70) שם במשנה: "חייב על החיצון והפנימי מכפר". 71) במשנה שם מפורש שהוא פטור, ובגמרא שם קיב. אמרו, כי אפילו ר' נחמיה שאומר "שיריים מעכבים", מודה בזה שפטור, משום שאין שיריים אלא באותו הכוס אבל הכוס השני - האחד עושה מחבירו דחיו.

יד. הקמץ והלבונה⁷² של מנחה שהקריב אחד מהן בחוץ⁷³, או הקריב האחד בפנים והשני בחוץ - חִיב⁷⁴. וכן שני בזיכי לבונה של לחם הפנים⁷⁵ שהקריב אחד מהן בחוץ⁷⁶, או אחד בפנים והשני בחוץ - חִיב⁷⁷.

72) שמעכבים זה את זה. 73) כתנא קמא (שם קי. במשנה) ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון שהם מעכבים זה את זה - אינו חייב עד שיקריב שניהם. 74) שם במשנה, ובזה ר' אליעזר מודה, כיוון שכבר הקריב הראשון בפנים. 75) לחם הפנים היה ערוך בשני סדרים: שש חלות בכל סדר, ובצד כל מערכה נותנים כלי שיש בו קומץ לבונה, וכלי זה הוא הנקרא בוך, נמצאו שני קומצי לבונה בשני הבזיכין. ואין הכהנים אוכלים לחם הפנים עד שיקטירו שני בזיכי לבונה על האש. 76) ואף כי שני הבזיכין מעכבים זה את זה, אין צריך שיקריב את שניהם כדי להתחייב על העלאת חוץ, וכתנא קמא (שם במשנה) ולא כר' אליעזר הסובר כי מכיוון ששניהם מעכבים זה את זה - אינו חייב עד שיקריב שניהם. 77) וגם ר' אליעזר מודה בזה.

טו. מי ששחט קדשים בזמן הזה והעלם חוץ לעזרה⁷⁸ - חִיב, מפני שהוא ראוי לקרב בפנים; שהרי מתר להקריב אף על פי שאין בית, מפני שקדשה ראשונה קדשה לשענה וקדשה לעתיד לבוא.

78) כרבי יוחנן בזבחים קז: ושם אמרו: "המעלה בזמן הזה, רבי יוחנן אמר חייב - קדושה ראשונה קידשה לשענה וקידשה לעתיד לבוא". ולא נזכרה שחיטה בחוץ, אלא העלאתה בלבד, וכתבו התוספות (שם נט. דיבור המתחיל עד) שעל שחיטה פטור, לפי שאינו ראוי לפתח אהל מועד, שהרי אין מקריבין אלא אם יש מזבח, ואם כן מה שכתב רבינו "מי ששחט" אין כוונתו לחייבו גם על השחיטה, אלא כתב כן, לפי שכן הוא הדרך: לשחוט ולהקריב, שהרי אי אפשר להקריב מחיים, ועיין משנה למלך.

טז. השוחט קדשי נְכָרִים⁷⁹ בחוץ - חִיב. וכן המעלה אותן בחוץ⁸⁰. והנְכָרִים מִתְרִין לְהִקְרִיב

~ יום רביעי כ"ד מנחם-אב ~

הלכות תמידין ומוספין

יש בכללן תשע עשרה מצות. שמונה עשרה מצות עשה, ואחת מצות לא תעשה, וזה הוא פְּרִטון: א) להקריב שני כבשים בכל יום עולות. ב) להדליק אש על המזבח בכל יום. ג) שלא לכבותה. ד) להרים את הדשן בכל יום. ה) להקטיר קטרת בכל יום. ו) להדליק גרות בכל יום. ז) שיקריב בהן גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת חֲבִיתִין. ח) להוסיף שני כבשים עולות בשבת. ט) לעשות לחם הפנים. י) מוסף ראשי חדשים. יא) מוסף הפסח. יב) להקריב עמר התנופה. יג) מוסף עצרת. יד) להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל הלחם ביום עצרת. טו) מוסף ראש השנה. טז) מוסף יום צום. יז) מוסף חג. יח) מוסף שמיני עצרת. יט) לספור כל איש ואיש שבועה שבועות מיום הקרבת העמר.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) תבאר בו מצות הקרבת שני תמידים בכל יום, ואימת זמן הקרבתם.

א. מצות עשה? להקריב שני כבשים עולות בכל יום³, והם הנקראים תמידין, אחד בפקר⁴ ואחד בין הערבים⁵; שְׁנָאֵמַר: שְׁנַיִם לַיּוֹם עֲלֵה תְּמִיד וְגוֹמְרֵי.

2) יש אומרים שמברכין על מצוה זו (מעשה רוקח). וראה במשנה-למלך מעשה הקרבנות פ"א הלכה א. (ועיין רש"י

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקרבנות של יחידים או של ציבור, והקדים יחידים לציבור, שכן רוב הקרבנות שבגללם נדחה התמיד הם של יחידים, כי לקרבנות הציבור יש זמנים קבועים, והגע בעצמך עד כמה גדלה מעלתו של כל יהודי יחיד, שבשבילו דוחים את קרבן התמיד של בין הערביים, שעניינו לכפר על כל העוונות שנעשו במהלך היום, ובו תלויה כפרת כלל בני ישראל, אעפ"כ כיון שאדם יחיד עלול לאחר בהבאת קרבנו במשך שעה אחת, דוחים את קרבן התמיד כל יום ויום במשך שעותיים כדי להבטיח שהיחיד לא יאחר להקריב את קרבנו.

ומה שאין זה שייך בקרבן פסח "חוץ מקרבן פסח לבדו", יש לבאר בפנימיות העניינים שהרי עניינו של הפסח הוא קפיצה ודילוג, היינו עבודת התשובה למעלה מסדר והדרגה, ומובן שבמצב כזה אין החשש "שלא יאחר" כי כללות עניין התשובה הוא ב"שעתא חדא וברגעא חדא".

על-פי יין מלכות, ספר עבודה, סימן מ מתוך רמב"ם "פרס המלך")

9) שהרי לפני הצהריים, שהמש בצד מזרח, נוטה הצל למערב. ואילו אחר הצהריים, שהמשש נוטה למערב, הצל נוטה למזרח. ובאמצע היום אין הצל נוטה לא לכאן ולא לכאן אלא הוא תחתיו של המיזל. ומשעה שהצל מתחיל להאריך, כלומר, שמתחיל לנטות לצד מזרח, נראה לכל שהאריך אז הוא זמן שחיתת התמיד של בין הערביים. וכן הוא בפסחים נח. "אלא אמר רבא, מצוותו דתמיד משינטו צללי ערב, אי טעמא דאמר קרא בין הערביים, מעידנא דמתחיל שמשא למערב וכו' מוקמינן ליה אדינא בשש ומחצה". וראה רש"י שם ד"ה אלא אמר רבא, וראה גם בפירוש המשנה לרבינו, פסחים שם. 10) ברכות כו: 11) בברכות שם: "ומפני מה אמרו תפלת מנחה עד הערב, שהרי תמיד של בין הערביים קרב והולך עד הערב". 12) משנה בפסחים שם: "תמיד נשחט בשמונה ומחצה, וקרב בתשעה ומחצה". 13) שם בגמרא: "אמר רבא, מצוותו דתמיד משינטו צללי ערב וכו' הילכך בשאר ימות השנה דאיכא נדרים ונדבות, דרחמנא אמר (ויקרא ו, ה) והקטיר עליה (=על תמיד של שחר) חלבי השלמים, ואמר מר (שם נט:): עליה השלם כל הקרבנות כולם, מאחרינן ליה תרתי שעי, ועבדינן ליה בשמונה ומחצה". 14) להלן לגבי "אחר תמיד של בין הערביים", כתב "ולא שוחטין". וכאן דקדק וכתב "שאסור להקריב", שלגבי "קודם תמיד של שחר" לא נאסרה שחיטה שאינה עבודה, אבל אחר תמיד של שחר - אסור גם לשחוט, לפי שלא יוכל לזרוק, ויבוא לידי פסול (משנה-למלך). 15) שם נח: "תנו רבנן, מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר, תלמוד-לומר (ויקרא שם) וערך עליה (= על תמיד של שחר) העולה. מאי תלמודא, אמר רבא, העולה עולה ראשונה". ואין זה טעם למה שכתב כאן, שמאחרים אותו, אלא למה שכתב למעלה (הלכה ב) שמקדימים לשחטו משיאור פני כל המזרח

עירובין נ. ד"ה (והרי מעשר). 3) ראה בספר המצוות, עשה לט. 4) ראה להלן הלכה ב, אימתי זמן שחיתתו. 5) ראה להלן הלכה ג, זמן שחיתתו. 6) "את הכבש אחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים" (שם, ד).

ב. וְאִמְתִּי זְמַן שְׁחִיטָתָן? שֶׁל בְּקָר שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ קֹדֶם שֶׁתְּעֲלֶה הַחֲמָה, מִשִּׁיאֹר פְּנֵי כָּל מִזְרָח. וּפְעַם אַחַת דְּחָקָה הַשְּׁעָה אֶת הַצְּבֹר בְּבֵית שְׁנִי, וְהִקְרִיבוּ תָמִיד שָׁל שַׁחַר בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת בַּיּוֹם.

7) כמתיא בן שמואל (יומא כח. ותמיד ל). שאומר - "האיר פני כל המזרח עד שהארב בחברון, והוא אומר הן", "כלומר, שיאיר כל המזרח לא שיתחיל האור בנקודה ממנו, ולפיכך אומרים לו העומדים בקרקע העזרה, הגיע האור לפי ראות עיניך עד חברון אמר להם הין, ואז שוחטין התמיד וכו' וכבר הקדמנו וכו' שהלכה כרבי מתיא בן שמואל" (פירוש המשנה בתמיד). אבל לפני כן השחיטה פסולה, שהרי אין שוחטין זבחים אלא ביום (ראה למעלה שם פ"ד ה"א ובמגילה כ:). ומשום "זריזין מקדימין למצוות" (ראה פסחים ד.) - היו מקריבין אותו מיד עם הגיע הזמן הכשר. 8) ראה עדיות פ"ו משנה א "רבי יהודה בן בבא העיד חמשה דברים, שממאנים את הקטנות וכו' ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות", וזה היה "בימי מלכות יון, שהיו משלשלים להם שתי קופות של זהב והעלו להם שני טליים. פעם אחת שלשלו להם שתי קופות של זהב, והיו מעלין להם שני גדיים, באותה שעה האיר הקב"ה את עיניהם ומצאו שני טליים מבוקרים בלשכת הטלאים, על אותה שעה העיד ר' יודה בר בבא על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות" (ירושלמי ברכות פ"ד הלכה א, ועיין בפירוש המשנה בעדיות שם).

ג. תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ מִשִּׁיאֲרֵךְ הַצֵּל וְיִרְאֶה לְכָל שְׁהֲאָרֵי, וְהוּא מִשֵּׁשׁ וּמִחֲצָה¹⁰ וּמְעֻלָּה, עַד סוֹף הַיּוֹם¹¹. וְלֹא הָיוּ שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם אֶלָּא בְּשִׁמּוֹנֵה שָׁעוֹת וּמִחֲצָה, וְקָרַב בְּתִשְׁע וּמִחֲצָה¹². וְלָמָּה מְאַחְרִין אוֹתוֹ שְׁתֵּי שָׁעוֹת אַחַר תְּחִלַּת זְמַן שְׁחִיטָתוֹ? מִפְּנֵי הַקְּרָבָנוֹת שֶׁל יְחִידִים אוֹ שֶׁל צְבֹר¹³. לְפִי שֶׁאֲסוּר לְהִקְרִיב¹⁴ קָרְבָן כָּלֵל קֹדֶם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר¹⁵, וְלֹא שׁוֹחֲטִין קָרְבָן אַחַר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים¹⁶; חוּץ מִקְרָבָן פֶּסַח לְבִדּוֹ¹⁷, שֶׁאֵי אֶפְשָׁר שִׁנְקָרִיבוּ כָּל יִשְׂרָאֵל פְּסַחֵיהֶן בְּשְׁתֵּי שָׁעוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ולמה מאחרין אותו (את תמיד של בין הערביים) שתי שעות אחר תחלת זמן שחיטתו? מפני הקרבנות של יחידים או של צבור".

והנה מאיחור זמן התמיד, ישנו לימוד הוראה עד כמה יש להתחשב במצבו של כל אחד ואחד מישראל ואפילו יחיד, שהרי בסיבת האיחור כתב הרמב"ם שהוא מפני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאִמְרוּרֵיךְ שְׁלֹא נִתְאַפְלוּ³¹, בֵּין מִן הַתְּמִיד בֵּין מִשְׁאָר הַקְּרִבָּנוֹת - מִהַפְּכִין בְּהֵן כָּל הַלֵּילָה עַד הַבֶּקֶר³²; שְׁנֵאמַר: כָּל הַלֵּילָה עַד הַבֶּקֶר.

26) בדפוסים חדשים, מתחילה כאן הלכה ו, אבל בדפוס רומי אין כאן סימן הפסק. ונראה שהמלים "אע"פ שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים" שייכות להלכה ה. וזה פירושה: אע"פ שאין שוחטין וכו' בין הערביים, ואם כן אם מקדימים התמיד לשש ומחצה לא יוכלו לשחוט אחריו נדרים ונדבות (ראה למעלה הלכה ג) – לא התחשבו בזה, בכדי לתת שהות לצלות הפסח קודם השבת (הר המוריה, וראה להלן). (27) כאן מתחילה הלכה ו. וכן נכון. שהרי לפי הנוסחא שלנו יוצא שבהקטרה אין 'עשה' של השלמה, וזה לא יתכן, שהרי כל עיקר הפסוק אינו אלא בהקטרה, שנאמר "והקטיר עליה חלבי השלמים", וכן כתבו התוספות במנחות מט: . וראה בהר המוריה. (28) היינו לאחר שהקטירו התמיד, שאם לא כן, ישנה 'עשה' של השלמה, ראה למעלה. (29) שמן הדין מעלין אותן כל הלילה, ראה בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב. (30) שם: "כדי להרחיק מן הפשיעה". (31) כלומר, לא נשרפו באש. (32) עיין יומא כ. כ: וכיון שכבר היו על המזבח מלפני חצות, לא גזרו עליהם חכמים אחר חצות.

ז. אִיבָרִים שֶׁל תְּמִיד דוּחִין אֶת הַטְּמֵאָה³³, וְאֵין דוּחִין אֶת הַשֶּׁבֶת³⁴. אֶלָּא בְּעֶרְב שַׁבַּת בְּלִבְרֵי³⁵ מִקְטִירֵין אִיבָרֵי תְּמִיד שֶׁל עֶרֶב שַׁבַּת. שֶׁהַתְּמִיד - תְּחִלָּתוֹ דוּחֵה שַׁבַּת³⁶, וְסוּפוֹ אֵינוֹ דוּחֵה³⁷. חֲלָבֵי שַׁבַּת³⁸ קְרִבִין בְּלִילֵי יוֹם טוֹב, אִם חָל יוֹם טוֹב לְהִיּוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת³⁹, אֲבָל אֵין קְרִבִין בְּלִילֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים⁴⁰; שְׁנֵאמַר: עֹלֹת שַׁבַּת בְּשַׁבְתּוֹ - וְלֹא עֹלֹת שַׁבַּת זוֹ בְּשַׁבַּת אַחֲרָתָהּ⁴¹, וְלֹא עֹלֹת חֹל בְּיוֹם טוֹב⁴².

33) כרבא לדעת רב הונא (יומא מו.), שכיון שנעשה בטומאה, אף הקטרתו דוחה את הטומאה (שם מו:). 34) כלומר, איברי התמיד של ערב שבת אין מקריבין אותן בליל שבת, שכיון שתחילתו לא דחה את השבת, שהרי נעשה בערב שבת, גם הקטרתו אינה דוחה את השבת (יומא שם לדעת רבא). 35) כלומר, ולא בליל שבת. 36) כלומר, תמיד של שבת נשחט בשבת ונקרב בשבת. 37) כלומר, תמיד של ערב שבת שלא נקרב בערב שבת – אסור להקריבו בשבת. 38) החלבים של הקרבנות שהקריבו בשבת. 39) ראה שבת כד: קיד. ופסחים נט: 40) שבת קיד: כרבי עקיבא, ולא כרבי ישמעאל. והמדובר כשחל יום הכיפורים ביום א' בשבת, ובזמן שמקדשים על פי הראיה, כמפורש בפ"ח מהלכות עירובין הלכה י. 41) שם: "רבי עקיבא אומר, עולת שבת בשבתו, לימד על חלבי שבת שקרבים ביום-טוב. יכול אף ביום הכיפורים, תלמוד-לומר בשבתו", ומפרש רש"י "וי"ו מיעוטא הוא, בשבתו ולא בשבת אחרת". 42) שבת כד: ופסחים נט: "אביי אומר, אמר קרא (שם) "עולת שבת בשבתו, ולא עולת חול בשבת, ולא עולת חול ביום-טוב".

(מעשה רוקח). 16) שם בפסחים: "ומנין שאין דבר קרב אחר תמיד של בין הערביים, תלמוד-לומר (שם) והקטיר עליה חלבי השלמים, עליה (= על תמיד של שחר) השלם כל הקרבנות כולן". 17) צ"ל "מערב פסח לבדו", וזה מוסב למה שאמר למעלה, שמאחרים את התמיד עד שמונה שעות ומחצה, ועל זה אמר שבערב פסח אינו כן, אלא מקדימים את התמיד (כדלהלן הלכה ה), לפי שאין שוחטים את הפסח אלא אחר התמיד (להלן שם). ואם ישחטו התמיד בשמונה ומחצה ויקריבוהו בתשע ומחצה, לא יספיקו כל ישראל לעשות פסחיהם (הר המוריה. וראה בלחם-משנה ובצל"ח לפסחים נט.).

ד. אֵין שוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח אֶלָּא אַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים¹⁸. וְכֵן מְחַסְרֵי כְּפוּרִים¹⁹ מְקַרְבִין בְּפִרְתָּן אַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים בְּיוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂרוֹ²⁰, כְּדִי שְׂיִהְיוּ טְהוּרִין לְאֹכַל פֶּסַחֵיהֶן לְעֶרֶב.

18) פסחים נח. במשנה. ובברייתא שם נח: נט. "תמיד קודם לפסח וכו', יאחר דבר שנאמר בו בערב (תזבח את הפסח בערב", דברים טז, ו) ובין הערבים (שמות יב, ו), לדבר שלא נאמר בו ערב אלא בין הערבים (במדבר כח, ד) בלבד". 19) הזב, הזבה, היולדת והמצורע. שכל אחד מהן אע"פ שטהר מטומאתו וטבל והעריב שמשו, עדיין הוא חסר ולא גמרה טהרתו כדי לאכול בקדשים, עד שיביא קרבנו, וקודם שיביא כפרתו אסור הוא לאכול בקדשים" (פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א). וכגון ששכחו ביום השמיני להביא קרבנם עד שהקריבו התמיד של בין הערביים. 20) כתנא-קמא בברייתא שם נט. כי רק ביום ארבעה עשר בניסן הותר למחוסר כפרה להקריב קרבנו לאחר הקרבת תמיד של בין הערביים, שמצות-עשה של קרבן פסח (שאי-אפשר להביאו אלא לאחר שיביא כפרתו) שיש בה כרת דוחה את ה'עשה' של השלמה (=עליה השלם, ראה למעלה הלכה ג) שאין בה כרת. אבל בשאר ימות השנה, שאין שם כרת, אינו מקריב לאחר תמיד של בין הערביים.

ה. עֲרָבֵי פֶסַחִים, בֵּין בְּחֹל בֵּין בְּשַׁבַּת, הֵיךְ הַתְּמִיד נִשְׁחַט בְּשֶׁבַע וּמְחַצֵּה וְקָרֵב בְּשִׁמּוֹנָה וּמְחַצֵּה²¹, כְּדִי שְׂיִהְיֶה לָהֶם פְּנָאֵי לְשַׁחַט פֶּסַחֵיהֶם²². וְאִם חָל עֶרֶב פֶּסַח לְהִיּוֹת עֶרֶב שַׁבַּת - הָיוּ שוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּשֶׁשׁ וּמְחַצֵּה²³, בַּתְּחִלָּת זְמַנּוֹ²⁴, וְקָרֵב בְּשֶׁבַע וּמְחַצֵּה, כְּדִי שְׂיִהְיֶה לָהֶם רֹחַ לְצִלוֹת קַדָּם שְׂיִפְגְּסוּ שַׁבַּת²⁵.

21) שם נח. במשנה. 22) שם בגמרא. 23) משנה שם. 24) ראה למעלה הלכה ג. 25) שם בגמרא: "חל ערב פסח להיות ערב שבת, דאיכא נמי צלייתו דלא דחי שבת, מוקמינן ליה אדיניה בשש ומחצה".

ו. 26) אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים, 27) מקטירין כל דבר הראוי להקטרה כל היום²⁸. ומקטירין איברי עולות והאמורין²⁹ עד חצי הלילה, כמו שפארנו במעשה הקרבנות³⁰. ואיבירין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המצפה (יומא יד:), שהיה משנה בזריקת דם התמיד מבזריקת העולה (אור שמח). (55) משנה תמיד שם. (56) בגמרא תמיד לא: "רב הונא ורב חסדא: חד אמר משום בזיון קדשים, וחד אמר משום דמהלך בחוקי העמים" (כן הוא לפנינו, אבל רבינו גרס "בחוקי המינים", וכן הביא הכסף-משנה). (57) בגמ' שם "תנא, יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם". וכתב המפרש שם (וכן הסמ"ג עשין קצב, וכ"ה ברבינו גרשום ובפי' הראב"ד) שלא כפתו אותו ארבע רגלים, אלא יד ורגל בלבד. אבל רבינו מפרש שלא היו כופתין אותו וכו' אבל היו אוזניו ידו ורגלו בלבד, והוא מה שאמרו עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם (פירוש המשנה שם, וכן כוונתו כאן) וכן נראה מלשון המשנה (תמיד שם) "מי שזכו באברים אוזנים בו" (תוספות יום טוב/ שם). (58) לדרום המזבח. תמיד שם במשנה. וכן הוא ביומא לו: במשנה. ואמרו בגמרא (שם לו.) כי לא העמידוהו כשזנבו למזרח וראשו למערב, שמא ירביץ גללים לצד המזבח. (59) לפי שנאמר (ויקרא א, יא) ושחט אותו לפני ה' (המפרש בתמיד שם).

יא. תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית של בית המטבחים על טבעת שניה⁶⁰; ושל בין הערבים - על קרן צפונית מזרחית ממנה על טבעת שניה⁶¹, פדי שיהיה פנגד השמש⁶². דברי קבלה הן, שיהיו נשחטין פנגד השמש.

(60) תמיד פ"ד משנה א. וראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יד, כי "בצד מקום השולחנות מקום הטבעות עשרים וארבע אמה, ושם שוחטין את הקדשים". ושחטוהו על הטבעת השניה ולא על הטבעת הראשונה, מפני שמעולם לא יצאה חמה בקרן צפונית מזרחית, ולא שקעה בקרן מערבית צפונית (עירובין נו.) לפיכך, כשם שהחמה מופלגת קצת מהקרנות בזריחתה ובשקיעתה, כך מפליגין שחיטת התמיד מקרנות של צפון המזבח (רו"ה ביומא סב: וראה בתפארת ישראל לתמיד שם). (61) גם זה שם בתמיד, אבל בספרי פנחס (לבמדבר כ, ג), אמרו להיפך, כי תמיד של שחר נשחט על קרן צפונית מזרחית, ואילו תמיד של בין הערביים נשחט על קרן צפונית מערבית. (62) בגמ' תמיד לא: על דברי במשנה: "מנא הני מילי, אמר רב חסדא, דאמר קרא (במדבר שם) שנים ליום, כנגד היום (=נגד השמש), כמו שנאמר ביחזקאל ל, יח, ובתחפנחס חשך היום" - רבינו בפיה"מ תמיד שם). תניא נמי הכי, שנים ליום כנגד היום, אתה אומר נגד היום או אינו אלא חובת היום, כשהוא אומר (במדבר שם ד) את הכבש אחד תעשה בבוקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערביים, הרי חובת היום אמור. הא מה אני מקיים שנים ליום, נגד היום. הא כיצד, תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית (שבבוקר החמה זורחת ממזרח וכותלי המזרח מאפילים, לכך היה צריך להרחיק מן המזרח למערב) על טבעת שניה. ושל בין הערביים היה נשחט על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה (שבערב חמה בצד מערב וכותלי מערב מאפילין, לכך צריך להרחיק מן המערב למזרח שיהיה נגד השמש).

ח. ארבעה עשר⁴³ שחל להיות בשבת - מקטירין חלבי הפסחים בלילי יום טוב, מפני שהם כחלבי שבת⁴⁴.

(43) בניסן. (44) פסחים נט: וכן כתב גם בפ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ח: "ומקטירין חלבי פסחים כל הלילה וכו' כשחל ארבעה עשר להיות בשבת, שהרי חלבי שבת קרבין ביום-טוב, אבל אם חל ארבעה עשר להיות בחול, אין מקטירין חלבי חול ביום-טוב".

ט. אין פוחתין⁴⁵ משישה טלאים⁴⁶ המבקרין בלשפת הטלאים⁴⁸ שבמקדש. ויהיו מוכנים קודם יום הקרבה בארבעה ימים⁴⁹. ואף על פי שהיו מבקרין אותו מתחלה, לא היו שוחטין את התמיד עד שמבקרין אותו שניה קדם שחיטה לאור האבוקות⁵⁰. ומשקין אותו מים ככוס של זהב⁵¹, פדי שיהיה נוח להפשטו⁵².

(45) משנה בערכין יג. (46) לצורך התמידים. (47) "ר"ל שבקרו אותו ופשפשו במומין להכין אותו לשחיטה" (רבינו בפירוש המשנה שם). (48) ארבע לשכות היו בבית המוקד, ואחת מהן לשכת הטלאים (פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה י). (49) כי התמיד טעון ביקור ארבעה ימים קודם השחיטה, שנאמר בתמיד (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו", ונאמר בפסח (שמות יב, ו) "והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש", מה להלן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, אף כאן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה (ברייתא שם). וראה בפירוש המשנה שם שנראה מסוף דבריו כי צריך ארבעה ימים מלבד יום השחיטה (הר המוריה, ועיין לחם-משנה). (50) משנה בתמיד לו: (51) במשנה תמיד שם. "והיו משקין אותו בכוס של זהב, להראות עשירות ויכולת (כי) אין עניות במקום עשירות" (רבינו בפירוש המשנה שם). (52) כן כתב גם בפירוש המשנה שם: "לפי שזה ממהר להפשטו כמו שנתבאר בביצה" (דף מ. במשנה: "משקין ושוחטין את הבייתות", ובגמרא שם "משום סירכא דמשכא", כלומר, שתהא נוחה להפשטה (רש"י שם). אבל בפירוש המשנה לביצה שם, כתב רבינו: "כי ההשקאה קודם שחיטה יתיר ריאתה. ואם יש שם סירכא חלושה, נשמטת ונכרתת". וראה בהר המוריה כאן).

י. כמעשה תמיד של שחר, כן מעשה תמיד של בין הערבים⁵³. והפל כמעשה העולה שפתבנו כמעשה הקרבנות⁵⁴. ולא היו כופתין את הטלה⁵⁵, שלא יחקו את המינין⁵⁶, אלא אוזניו ידיו ורגליו בידיהן⁵⁷. וכך היתה עקידתו: ראשו לדרום⁵⁸ ופניו למערב⁵⁹.

(53) כן פשוט בכמה מקומות (הר המוריה). שהרי נאמר (במדבר שם, ד) את הכבש אחד תעשה בבוקר, ואת הכבש השני תעשה בין הערביים - משמע ששניהם שווים (קרית ספר). (54) בפ"ו. שהרי נאמר בה "עולת תמיד" (קרית ספר). וכן מבואר בפ"ד דתמיד, ודלא כר' שמעון איש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנ"ל ועושים מערכה גדולה של אש, וזו היא מערכה ראשונה, ראה להלן ה"ד. (10) ביומא כו, ב - למדו מפסוק זה סידור שני גזרי עצים (וכדברי רבינו להלן בסמוך), ואילו מערכה גדולה למדו מהפסוק הנ"ל "היא העולה וגו'". (11) שתי בקיעות עצים, אמה אורכן ואמה רחבן, ועוביין כמחק גדיש של סאה (למעלה פ"ז מהל' איסורי מזבח ה"ג), ועבודת יום היא (יומא כז:), שהרי למדוהו מהפסוק הנ"ל שנאמר בו "בבוקר" ('תוספות' שם ד"ה איכא). (12) להרבות האש (להלן פ"ו ה"א). וראה להלן פ"ד ה"ה, כי הכהן שהיה זוכה לתרום את המזבח הוא המסדר את המערכה, והוא מעלה שני גזרי עצים. (13) יומא כו, ב. (14) שם, ו'סיפרא' ויקרא (דיבורא דנרבה פ"ה הי"א). (15) ביומא, שם: "תניא, רשב"י אומר: מנין לתמיד של בין הערביים שטעון שני גזרי עצים בשני כהנים, שנאמר (ויקרא שם) וערכו עצים. אם אינו ענין לתמיד של שחר, דכתיב (שם ו, ה) ובער עליה הכהן עצים בבוקר וערך עליה, תניהו ענין לתמיד של בין הערביים".

ג. שני גזרים של בין הערבים מעלין אותן שני פהנים¹⁶, כל אחד ואחד בעין יחידי בידו; שנאמר: וערכו - הרי כאן שנים. אבל של שחר - בכהן אחד¹⁷.

(16) שם. (17) שנאמר בו (שם) "ובער עליה הכהן", כלומר, כהן אחד (יומא, שם).

ד. שלש מערכות של אש עושין בראש המזבח בכל יום¹⁸. ראשונה - מערכה גדולה, שעליה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות. שניה - בצדה, קטנה, שמתנה לוקחין אש במחטה להקטיר קטרת בכל יום. שלישית - אין עליה כלום, אלא לקיים מצות האש¹⁹, שנאמר: אש תמיד תוקד²⁰.

(18) כרבי יוסי, במשנה יומא מג, ב. וברייתא שם מה, א. וראה גם בפירוש המשנה, שם. (19) ראה למעלה ה"א, ו'לחם משנה' כאן. (20) כן הוא למעלה ה"א, ו'בספר המצוות' עשה כט. אבל ביומא מה, א - למד רבי יוסי מערכה שלישית לקיום האש, ממה שנאמר (שם, ה) "והאש על המזבח תוקד בו", כמו שהביא רבינו להלן ה"ה (ראה לחם-משנה למעלה ה"א).

ה. מפי השמועה למדו²¹, שזה שנאמר: על מוקדה על המזבח - זו מערכה גדולה²²; ואש המזבח תוקד בו - זו מערכה שניה של קטרת²³; והאש על המזבח תוקד בו - זו מערכה שלישית²⁴ של קיום האש. אבל איברים ופדרים שלא נתאכלו מפעריב - נותנין אותן בצהרי מערכה גדולה²⁵.

(21) יומא מה, א. (22) למעלה ה"ב, למד כן מהפסוק "ובער עליה וגו'", עיי"ש. (23) נקראת כן לפי שממנה נוטלין אש במחתה לקטורת שמקטירין בכל בוקר ובין הערביים. (24) יומא שם לרבי יוסי, וראה למעלה ה"א

יב. טעו או שגגו, אפלו הזידו, ולא הקריבו תמיד של שחר - יקריבו תמיד של בין הערבים⁶³. במה דברים אמורים? בשנתחנך המזבח; אבל היה מזבח חדש שעדיין לא קרב עליו כלום - לא יקריבו עליו תחלה בין הערבים⁶⁴; שאין מתחנך מזבח העולה אלא בתמיד של שחר⁶⁵.

(63) מנחות מט. במשנה וכדעת תנא-קמא, ולא כר' שמעון האומר שאלו שהזידו אינם יכולים להקריב בערב. (64) מנחות נ. גם לדעת תנא-קמא של ר' שמעון, שאף הוא לא נחלק אלא בשנתחנך המזבח (שם). (65) משנה במנחות שם.

~ יום חמישי כ"ה מנחם-אב ~

פְּרָק שְׁנִי

(1) יבאר בו רבינו שמצות-עשה להיות אש יקודה תמיד על גבי המזבח, ומצות העלאת שני גזרי עצים עם תמיד של שחר.

א. מצות עשה להיות אש יקודה² על המזבח תמיד³, שנאמר: אש תמיד תוקד על המזבח⁴. אף על פי שהאש ירדה מן השמים⁵, מצוה להביא אש מן ההדיוט⁶, שנאמר: ונתנו בני אהרן הפהנים⁷ אש על המזבח.

(2) יוקדת, בוערת. (3) ראה ב'ספר המצוות' עשה כט. (4) וזוהי מערכה שלישית שהיא לקיום האש, ראה להלן ה"ד. וכן הוא ב'ספר המצוות' שם. אולם ביומא מה, א - למדו מערכה של קיום האש ממה שנאמר (שם שם, ה) "והאש על המזבח תוקד בו", וכן כתב רבינו להלן ה"ה (לחם-משנה). (5) שנאמר (שם ט, כד) "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים" ('קריית ספר'). (6) כלומר, אש שנבראה בעולם הזה, יומא כא, ב. ג, א. עירובין סג, ב. ו'סיפרא' ויקרא, דיבורא דנרבה פ"ה ה"י. (7) צ"ל "הכהן".

ב. בבקר עורכין עצים⁸, ועורכין בראש המזבח מערכה גדולה של אש⁹, שנאמר: ובער עליה הפהן עצים בבקר בבקר¹⁰. וכן מצוה להעלות שני גזרים¹¹ של עץ עם תמיד של שחר יותר על צצי המערכה¹², שנאמר: ובער עליה הפהן עצים בבקר. וכן מוסיפין שני גזרים עם תמיד של בין הערבים¹³, שנאמר: וערכו עצים על האש; מפי השמועה למדו¹⁴, שבתמיד של בין הערבים הפתוב מדבר¹⁵.

(8) כלומר, מסדרים עצים בראש המזבח בבוקר. אבל ביומא כו, ב - מפורש שסידור המערכה כשר בלילה, שהרי למדוהו (שם לג.) ממה שנאמר (ויקרא ו, ב) "היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה" - "זו מערכה גדולה", וראה להלן בהלכה זו ובה"ה. (9) כלומר, מבערים העצים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שתהא הרוח מנשבת בה, אלא שלא דאגו להדלקתה המהירה של המערכה עצמה, אלא להדלקתה המהירה של מערכת הקטורת - לחם-משנה). (35) שם במשנה: "וחזיתה מזרחתה". כלומר, נותנין על מערכת העצים אות (כמו "חזית" הנזכרת בתחילת מסכת בבא-בתרא) לצד מזרח, שיורה שמצד המזרח מתחילין לסדר מערכה (פירוש המשנה, שם). (36) כלומר, בין סדרי העצים של המערכה היו מניחים ריח (המפרש, שם). שם במשנה: "וריוח היה בין הגזירים שהיו מציתין את האילתא משם". "שהיו מסדרין העצים בריבוע גיזרה אחת למזרח ואחת למערב, וחזירין ומניחין עליהן שני גזירין אחד לצפון ואחד לדרום, ועל ריבוע זה חזירין ומסדרין ריבוע אחר, כנ"ל, ועוד כמה ריבועים ריבוע על גבי ריבוע והרוח נושבת בין ריבוע לריבוע" ('תפארת ישראל', שם). (37) שם במשנה: "וראשי הגזירים הפנימיים היו נוגעין בתפוח". ומפרש רבינו, כי התפוח הוא מקום הדשן אשר באמצע המזבח שאילו גורפים הדשן מכל הצדדין (ראה להלן הי"ג ובפירוש המשנה, שם) וכן פירש רש"י בחולין ז, ב - ד"ה כשלש מאות כור, וכן נראה מדברי המפרש - תמיד, שם. ונקרא תפוח, שאחרי שמגרפין האפר לאמצע המזבח היו עושין מן הכל כמין כרי באמצע מקום המערכה בדמות תפוח (רבינו בפירוש המשנה, שם).

ח. וְאַחַר שֶׁמְסַדֵּר מַעְרְכָה גְדוֹלָה חוֹזֵר וּבוֹרֵר עֲצֵי תְּאֵנָה יָפִים³⁸ וּמְסַדֵּר מַעְרְכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטָרֶת³⁹ מִכְּנַגְדֵּי קֶרֶן מַעְרֵבִית דְּרוּמִית, מְשֻׁכָּה מִן הַקֶּרֶן כְּלָפֵי צְפוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת⁴⁰, וְבָהּ כְּמוֹ חֲמֵשׁ סְאִין גְּחָלִים⁴¹. וּבְשֵׁבֶת עוֹשִׂין בָּהּ כְּמוֹ שְׁמוֹנֶה סְאִין גְּחָלִים, מְפָנִי שְׁעָלֶיהָ מִקְטִירִין כָּכֵל שֵׁבֶת שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁל לְחֵם הַפָּנִים⁴².

(38) תמיד שם, וזבחים נח, א. וראה למעלה פ"ז מהל' איסורי מזבח ה"ג. "ולפי שהיו צריכים עכשיו לגחלים ולישאם אל המזבח הפנימי ולהקטיר שם קטורת, היו בוררים יפים שיעשו גחלים טובים ולא אפר" (המפרש, בתמיד שם). (39) שממנה לוקחים את המזבח, להקטיר קטורת (למעלה ה"ד). (40) בתמיד שם, במשנה: "לסדר (את) המערכה (ה)שנייה לקטורת מכנגד מערבית דרומית משוך מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות". וכתב המפרש, שם: "קסבר האי תנא, כוליה מזבח בצפון ואין מן המזבח נגד הפתח אלא חמש אמות, שהרי ההיכל ממוצע ועומד באמצע העזרה ועשר אמות פתחו של היכל, יש מאותן עשר אמות חמש מן הדרום וחמש מן הצפון, הרי חמש אמות מן המזבח נגד חמש אמות צפונית פתחו של היכל, וארבע אמות שרוצה להרחיק מן הקרן (דרומית) מערבית ורוצה להמשיך אותו על קרן דרומית, לפי שבאותן ארבע אמות אי אתה יכול לסדר המערכה, לפי שהם אמה יסוד ואמה סובב ואמה קרנות ואמה הילוך רגלי כהנים וכו' ולימדך שבאמה החמישית תסדר שגם אותה האמה היא עדיין נגד הפתח וכו' ואנן בעינן שיעשה המערכה נגד פתח ההיכל וכו'". וכן הוא בזבחים נח, ב. ולפי שמבואר מדברי רבינו

וה"ד, וב'ספר המצוות' עשה כט. (25) כלומר, נותן אותן שם עד שיעשה מערכה גדולה ומחזירין על המערכה הגדולה. וכן הוא ביומא שם לדעת רבי יוסי ורבי יהודה: "דתנאי, מנין לאיברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב סטודרין על גבי מזבח, ואם אין מחזיקן סטודרין על הכבש או על גבי סובב, עד שיעשה מערכה גדולה וסטודרין, תלמוד-לומר (ויקרא ו, ג) "אשר תאכל האש את העולה על המזבח". וראה להלן הי"ג.

ו. הַמְּכַבֵּה אֶשׁ הַמְּזֻבָּח - לֹקֵה²⁶, שְׁנֵאמַר: לֹא תִכְבֶּה²⁷. אֶפְלוּ גַחְלֵת אַחַת²⁸, וְאֶפְלוּ הוֹרִידָה מֵעַל הַמְּזֻבָּח²⁹ וְכִבֶּה - לֹקֵה. אֲבָל אֶשׁ מִחֶתֶה³⁰ וְאֶשׁ מְנוּרָה³¹ שֶׁהִכְנִיחַ בְּמִזְבֵּחַ לְהַדְלִיק מִמֶּנָּה, אֵף עַל פִּי שִׁפְכָה אוֹתָן בְּרֵאשׁ הַמְּזֻבָּח³² - פְּטוּר; שֶׁהָרִי נִתְקָה לְמִצְוֵה אַחֲרָת, וְאִין אֲנִי קוֹרֵא בְּהֵן אֶשׁ הַמְּזֻבָּח.

(26) יומא מו, ב. וזבחים צא, ב. וסיפרא' צו פ"ב ה"ז. וראה ב'ספר המצוות' ל"ת פא. (27) ב'סיפרא' שם נראה שהוא הפסוק "והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה", וכן נראה ביומא, שם. אבל ב'ספר המצוות' שם הביא רבינו הפסוק השני "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה". ועי' רש"י בזבחים שם. (28) כדברי רב נחמן אמר רבה בר אבוה (יומא וזבחים, שם) "המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכיבה - חייב". וכדברי התירוץ השני בזבחים שם, שאפילו אם היו שם עוד גחלים, חייב הוא על כיווי גחלת אחת. וכל זה אינו אלא לענין הלאו, אבל לענין העשה' להיות אש יוקדה על המזבח תמיד (למעלה ה"א) - לא עבר בכיווי מקצת, אלא אם כיבה הכל (ראה 'אור שמח' כאן). (29) כדי לכבותה, ולא לעשות בה מצוה אחרת, ולכן היא נחשבת עוד לאש המזבח, אף לאחר שהורידה (ראה יומא, שם). (30) ראה למעלה ה"ד, כי היתה מערכה מיוחדת שממנה לוקחים את המזבח לקטורת, וראה גם להלן פ"ג ה"ה, וכמו כן היתה מצות הרמת הדשן שחותה במחתה ומוריד לרצפה את הגחלים, ראה להלן הי"ב. (31) ראה להלן פ"ג הי"ג, שנו מערבי שכבה אין מדליקין אותו אחר דישונו אלא ממזבח החיצון. (32) כדעת רבא, וכהלשון השניה ביומא, שם.

ז. כְּשֶׁמְסַדֵּר עֲצֵי מַעְרְכָה גְדוֹלָה³³ - מְסַדֵּרָה בְּמִזְרַח הַמְּזֻבָּח³⁴, וְיִהְיֶה מְרֹאֶה שֶׁהִתְחִיל לְסַדֵּר מִן הַמְּזֻרָח³⁵. וְרוּחַ הַיָּדֵה בֵּין הַגְּזָרִים³⁶. וְרֵאשֵׁי הַגְּזָרִים הַפְּנִימִיִּים הָיוּ נוֹגְעִין בְּדִשָּׁן שֶׁבְּאֲמֵצֵעַ הַמְּזֻבָּח, וְהוּא הַנִּקְרָא תְּפוּחָת³⁷.

(33) זה שתרם את המזבח, היה מסדר עצי מערכה גדולה, ראה להלן פ"ד ה"ה. (34) משנה, תמיד כט, א. ובגמרא שם ל, א - אמרו: "מאי טעמא (כלומר, למה סידר אותה במזרח, כן הוא לדעת רבינו, ודלא כהמפרש - לחם-משנה) רב הונא ורב חסדא: חד אמר, כדי שתהא הרוח (= הבאה משער מזרח) מנשבת בה. וחד אמר, כדי שיהיו מציתין את האילתא" (היא הגחלת שמסיקין בה מערכה שניה של קטורת - רבינו בפירוש המשנה, שם). ואף כאן הכוונה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולהלן בדברי רבינו. (51) רבינו מפרש מה שאמרו בברייתא (יומא, שם) "ופשט ולבש וכו' אחרים פחותין מהן" – בתרומת הדשן ולא בהוצאת הדשן, שהרי לפי דברי תנא-קמא "הוצאת הדשן" אינה עבודה (וכן פסק רבינו להלן הט"ו), ואם כן אינה צריכה בגדי כהונה, וכאן הרי מפורש "ופשט ולבש", הקישה התורה בגדים שלובש לבגדים שפשט, ששיניהם בגדי כהונה, אלא על-כרחיני שהפסוק מדבר בהרמת הדשן. ולא כרבי אלעזר (שם) שדרש "אחרים והוציא", אלא ופשט ולבש הוא סוף מהפסוק הקודם "והרים את הדשן וגו'", וראה להלן. אלא שיש לציין כי במעילה ט, א – בפלוגתא רב ורבי יוחנן מפורש שהוצאה צריכה בגדי כהונה. ודוחק לומר ששם מדבר אליבא דרבי אליעזר. ויתכן שלא אמרו כן אלא לרבי יוחנן, אבל לרב לא אמרו כן, ורבינו פסק כרב, ראה להלן בסוף הפרק). (52) (בפסוק מפורש "והוציא את הדשן", אבל כוונת רבינו ל"והרים את הדשן" שבפסוק הקודם, וכמו שכתבנו למעלה). (53) כתנא-קמא בברייתא שם. (54) ברייתא של רבי ישמעאל, יומא שם.

יא. אימתי⁵⁵ תורמין הדשן? בכל יום - משעילה עמוד השחר⁵⁶; ובגדלים - מתחלת שליש אמצעי של לילה⁵⁷; וביום הפפורים - מחצות הלילה⁵⁸.

(55) יומא כ, א – במשנה. (56) במשנה, שם: "בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר, או סמוך לו בין מלפניו בין מלאחוריו". ובגמרא (שם כ): "רב אמר, קרא גברא. רבי שילא אמר, קרא תרנגולא". ופסק רבינו כרב (שהרי לדברי רבי שילא הוא זמן מוקדם – 'מאירי' שם). (וכן נראה בזבחים (כ), שהוא אחר עלות השחר, שהרי אמרו שם: "קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן למחר אין צריך לקדש", וביארו שם, שאפילו לדעת רבי, שלינה פוסלת בקידוש ידים ורגלים – אינו נפסל כאן, שמודה רבי שמקרות הגבר ועד צפרא לא פסלה לינה, והיינו מעלות השחר עד אחר הנץ החמה (פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"ט) ואם היה זמן קידוש לפני עלות השחר – בוודאי פסלה לינה, שהרי עמוד השחר הוא שעושה לינה בכל מקום. ומה שאמרו (יומא כב.) שתרומת הדשן עבודת לילה היא – היינו שכשרה גם בלילה, אבל גם ביום כשרה, ועי' 'תוספות' יומא כז, ב – ד"ה איכא. וראה בהשלמת תוספות ר"י למסכת ברכות "סיני" כרך לו עמ' צב הערה 107, ולהלן פ"ד ה"א). (57) משנה, שם. וביארו בגמרא (שם כ): משום שרבים המביאים קרבנות ברגל, לכן הקדימו ההרמה. (58) משנה, שם. וביארו בגמרא שם: משום "חולשא דכהן גדול", היינו שלא יצטרך להיות בהול ביום ולמהר עבודתו מבלי לנהו בין עבודה לעבודה.

יב. כיצד תורמין? מי שזכה לתרם⁵⁹ - טובל⁶⁰ ולובש⁶¹ בגדי הרמה⁶², ומקדש ידיו ורגליו⁶³. ואומרים לו⁶⁴: הנהר שמא תגע בפלי עד שתקדש ידך ורגליך⁶⁵. ואחר כך לוקח המחתה, ושל פסוף היתה⁶⁶. והיא היתה נתונה במקצוע⁶⁷, בין כפש למזבח, במערכו של כפש⁶⁸. ונוטל את המחתה

(למעלה פ"ה מהל' בית הבחירה הי"ג-טו) כי המזבח היה עשירים אמה בצד דרום, עשר אמות כנגד הפתח, ושתי אמות צפונית מן הפתח – צריך לומר, על כרחנו, כי אין צורך לעשות המערכה כנגד הפתח, ומה שאמרו בזבחים שם, אינו לדברי הכל (לחם-משנה), ומה שהוצרכו להרחיק ארבע אמות, היינו כמו שכתב המפרש, שם: אמה של יסוד ואמה של סובב, אמה של קרנות ואמה מקום ההילוך הכהנים. וראה ב'תוספות' יום טוב' תמיד פ"ב מ"ה. (41) שם במשנה. ורוצה לומר, שהיה נותן שם עצים במדה כזו, שכשישרפו ישרו שם חמש סאים גחלים, כדי שיוכל לחתות בהן בריוח. (42) שם במשנה. שכל דבר הניטל מבפנים ליתנו במזבח החיצון, אינו ניתן אלא באותה קרן שהיא סמוכה יותר לפנים, ושאיין לו קרן יותר סמוך ממנה (זבחים נח:).

ט. מערכה שלישית של קיום האש עושה אותה בכל מקום שירצה מן המזבח⁴³, ומצית בה את האש. ולא יצית האש למטה⁴⁴ ויעלה אותה למזבח, אלא במזבח עצמו מציתין; שנאמר: ואש המזבח תוקד בו⁴⁵, מפאן להצתה שלא תהיה אלא פראשו של מזבח.

(43) כן יש ללמוד ממה שלא מצינו בדברי חז"ל שום קביעות מקום לזה ('הר המוריה'). (44) ביומא מה, ב – בברייתא: "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. לימד על מערכה שניה של קטורת שלא תהא אלא על המזבח החיצון", הרי שלא דיברו על המערכה השלישית של קיום האש, אלא על מערכה שניה של קטורת, וראה להלן. ועי' ב'הר המוריה'. (45) כן הוא בפירוש רבינו חננאל' שם. וראה למעלה ה"ה כי פסוק זה נאמר על מערכה שניה של קטורת, וראה למעלה, וצריך עיון.

י. הרמת הדשן⁴⁶ מעל המזבח בכל יום⁴⁷ - מצות עשה⁴⁸, שנאמר: והרים את הדשן. והיא עבודה⁴⁹ מעבודות פהנה⁵⁰. ובגדי פהנה שתורם בהן הדשן⁵¹ יהיו פחותין מן הבגדים שמשמש בהם בשאר עבודות; שנאמר: ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והרים את הדשן⁵². אינו אומר 'אחרים' שיהיו בגדי חל, אלא שיהיו פחותין מן הראשונים⁵³. לפי שאינו דרך ארץ⁵⁴ שימזג פוס לרבו בפגדים שבשל בהם קדרה לרבו.

(46) הסרת הדשן מעל גבי המזבח. וראה להלן הי"ב כיצד תורמין. (47) כן מפורש במשנה יומא כ, א. כי "בכל יום תורמין את המזבח". (48) ראה יומא שם, וכב, א. ותמיד כח, א. וכח, ב. ו'ספר המצוות' עשה לו. (49) יומא כג, ב: "בהרמה דברי-הכל עבודה היא", אבל "הוצאת הדשן" לחוץ – אינה עבודה, ראה להלן הט"ו. (50) וצריכה כהונה (יומא ותמיד שם, ולמעלה פ"ט מהל' ביאת מקדש ה"ח). ובגדי כהונה שנאמר (שם) "ולבש כהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן". וראה ביומא כג, ב –

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המזבח. (73) לצפון העזרה. (74) שם במשנה: "ירד הגיע לרצפה הפך פניו לצפון הולך במזרחו של כבש כעשר אמות", כלומר, לא היה מהלך בדרכו דרך מזרח ויוצא חוץ לעזרה, אלא הופך פניו לצפון העזרה, והיינו דרום המזבח והולך במזרחו של כבש אצל הכבש בקרקע העזרה סמוך לכבש, והלך כעשר אמות מן הכבש ועדיין רחוק הוא מקום הדשן מן המזבח עשרים אמה, שהרי שלשים אמה היה הכבש תופס בקרקע העזרה, כמפורש למעלה פ"ב מהל' בית הבחירה הי"ג. ואע"פ שנאמר (ויקרא ו, ג) "אצל המזבח" – למדו כן, שצריך שיהא רחוק מן המזבח עשרים אמה, ממה שנאמר (שם א, טז) "והסיר את מוראתו בנוצתה והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן", וקיים להו לרבנן שאין השלכה פחותה מעשרים אמה, הרי שמקום הדשן רחוק מן המזבח עשרים אמה (המפרש). (75) למזרח. (76) שם במשנה. (77) שם, וראה למעלה פ"ו מהל' מעשה הקרבנות הכ"א. (78) שם, וראה להלן פ"ג הי"ב. (79) ראה למעלה הי"י.

יג. אחר שפירד זה שמתרם⁸⁰ רצנים⁸¹ אָחיו הפְּהָנִים⁸² ומקדשין ידיהם ורגליהם⁸³ במהרה⁸⁴, ונוטלין את המגפרות⁸⁵ ואת הצנורות⁸⁶ ועולין לראש המזבח, וכל איברי העולות ואמורי הקרבנות שלא נתאכלו כל הלילה מחזירין אותם לצדדי המזבח⁸⁷. אם אין הצדדין מחזיקין - סודרים אותם בפכש פנגד הסוכב⁸⁸. ואחר כך גורפין את הדשן במגפרות מכל צדדי המזבח⁸⁹, ומעלין אותו ערמה על גבי התפוח⁹⁰. וגורפין אותה הערמה בפסכתה, והוא כלי גדול שמחזיק לתה⁹¹, ומורידין אותו למטה⁹². וברגלים⁹³ לא היו מורידין אותו, אלא מניחין הערמה גבוהה באמצע המזבח, מפני שהוא נוי למזבח⁹⁴.

(80) משנה, שם כח, ב. (81) לכך רצנים כדי שלא יהו הרבה ליד הכיור, שהוא בין האולם ולמזבח, בלי קידוש ידים ורגלים, אף-על-פי שאין איסור בכך (ראה למעלה פ"ז מהל' בית הבחירה ה"כ"א) – תפארת ישראל. (82) הם אלה שעמדו אתו בפס, וטבלו לפני כן. ולא היה בזה פיס, כיון שאין עבודה זו מוגבלת רק לכהן אחד אלא לכמה כהנים, וראה ב'הר המוריה' להלן הי"ד. (83) שנאמר (שמות ל, כ) "בבואם אל אהל מועד ירחצו וגו' או בגשתם אל המזבח", ובמשנה שם אמרו, שקידשו ידיהם ורגליהם מן הכיור. ורבינו לא הזכיר "כיור", לפי שאם קידש מאחד מכלי השרת כשר, ראה למעלה פ"ה מהל' ביאת מקדש הי"י. (84) ראה למעלה הערה פ. (85) "יעים להסיר את הדשן ולפנותו לתפוח" (המפרש, שם). (86) שפודין (רבינו בפירוש המשנה, שם) "להסיר את האברים" (המפרש, שם). (87) "כדי שלא יפסלו בלינה, שאין יכולין להקטירן עד לאחר שיקטירו אברי תמיד של שחרית, ואם לא שהיו סודרין על המזבח, היו נפסלין בלינה, אבל בראש המזבח אינם נפסלים בלינה" (המפרש, שם). (88) שם במשנה "אם אין

ועולה לראש המזבח, ומפנה את הגחלים אילף ואילף⁶⁹, וחותה⁷⁰ מן הגחלים שנתאכלו בלב האש⁷¹, וירד למטה לארץ⁷². והופך פניו לצפון⁷³, ומהלך בארץ למזרח הפכש כמו עשר אמות כלפי הצפון⁷⁴, וצוה את הגחלים שחתה על גבי הרצפה רחוק מן הפכש⁷⁵ שלשה טפחים⁷⁶, במקום שנותנים מראת העוף⁷⁷ ודשון המזבח הפנימי והמנורה⁷⁸. וחתה זו שחותה במחתה ומוריד לרצפה אצל המזבח היא המצוה של כל יום⁷⁹.

(59) כלומר, מי שזכה בפס (= בגורל) לתרום, ראה להלן פ"ד ה"ה. (60) כלומר, טובל לפני הפיס, ראה משנה תמיד כו, א: "מי שהוא רוצה לתרום את המזבח, משכים וטובל עד שלא יבא הממונה וכו' בא הממונה וכו' אמר להן מי שטבל יבא ויפיס, הפיסו מי שזכה זכה בו" (לחם-משנה ו'הר המוריה), וראה למעלה פ"ה מהל' ביאת מקדש ה"ד, כי אין אדם נכנס לעזרה לעבודה וכו' עד שהוא טובל. (ויתכן כי כשם שביום הכיפורים, כשמחליף בגדיו, טובל הוא לפני הלבשה, אע"פ שכבר טבל מקודם (יומא לא:), כמו כן בנידון שלפנינו כשפושט בגדי כהונה ולובש בגדים פחותים). (61) ראה להלן פ"ד ה"א, כי הכהנים המשתתפים בפס היו לובשים לפני הפיס בגדי כהונה. (62) ראה למעלה הי"י. (63) כלומר, רוחץ ידיו ורגליו ממי הכיור, ראה משנה תמיד כח, ב: "קידש ידיו ורגליו מן הכיור". ובפירושו המשנה לרבינו שם, כתב: כי "דבר תורה הוא שאין קרבים למזבח ולא לשום דבר מן העבודות אלא לאחר קידוש ידים ורגלים, אמר רחמנא (שמות ל, יח-כ) בבואם אל אהל מועד (= ועשית כיור נחושת וכו' ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם בבואם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה' וכו'"), וראה פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"א. ושם הט"ז ביאר "כיצד מצות קידוש". וראה שם ה"י, כי מצוה לקדש ממי הכיור, ואם קידש מאחד מכלי השרת, הרי זה כשר. (64) "ראשי בית אב הזהירוהו כן" (תפארת ישראל' תמיד, שם). (65) משנה, שם כח, א: "ואע"פ שהוא יודע בדבר צריך להזהירו שהוא היה הולך יחיד ושמא ישכח ויגע ומתוך שמהירין אותו הוא נזהר" (המפרש, שם). (66) שם במשנה (כח:): "נטל מחתת הכסף". (67) "מקצוע היא קרן זווית" (רבינו בפירוש המשנה, תמיד שם). (68) שם במשנה כח, א: "והרי המחתה נתונה במקצוע בין הכבש למזבח במערבו של כבש", כלומר, באלכסון היא נתונה ממוצעת בין כבש למזבח בזווית הכבש אצל מקום שתכלה הכבש" (המפרש שם). (69) שם במשנה. (70) תוחב המחתה למתחת הגחלים, והיא מתמלאה מן הגחלים. (71) שם במשנה: "חותה את המאוכלות הפנימיות", "הן הגחלים המאוכלות היטב שבמזבח, שהרי הם באמצע האש" (רבינו בפירוש המשנה). והם בדשן, שכן נאמר (ויקרא ו, ג) "והרים את הדשן, אשר תאכל האש" (המפרש). (72) כשפניו לצד דרום העזרה ואחוריו לצד צפון, שהרי הכבש בדרומו של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הדשן (ראה בסמוך) לא היו על זה קופצים רבים עד כדי סכנה (ראה יומא כב.). ומקור דין זה, ראה להלן בסמוך. ולמעלה הי"ג גבי דישון המזבח לא הוצרך רבינו להודיע כי לא היה שם פיס, מאחר שרבים מהכהנים היו עושים זאת, ראה למעלה שם, וב'הר המזבח' כאן. (98 משנה, תמיד כט, א. כלומר, אף כי אינה עבודה, ראה להלן. ומכאן שלא היה על זה פיס.

טו. וְאִף עַל פִּי שְׂאֵיִן הוֹצֵאָתוֹ לַחוּץ עֲבוּדָה⁹⁹, אֵיִן בְּעֵלְי מוֹצִיאֵיִן אוֹתוֹ¹⁰⁰. וְכִשְׂמוֹצִיאֵיִן אוֹתוֹ לַחוּץ לְעִיר - מִנִּיחֵיִן אוֹתוֹ בְּמָקוֹם שְׂאֵיִן הַרְוּחָת מִנְּשִׁבוֹת בּוֹ בְּהִזְקָה¹⁰¹, וְלֹא תִזְרִים¹⁰² גִּזְרֵפִים אוֹתוֹ. וְלֹא יִפְזְרְנוּ שָׁם, שְׂנֵאָמֵר: וְשָׁמוּ - שְׂיִנְיָחְנוּ בְּנַחַת¹⁰³. וְאִסּוּר לְהִנּוֹת בּוֹ¹⁰⁴.

(99 ראה למעלה הי"ג. 100 יומא כג, ב. שלא כדברי רבי אליעזר, ראה למעלה שם. 101 למד כן ממה שנאמר להלן "ושמו, שלא יפזרו". 102 בדפוס רומי: "הזרמים", וכן הוא בפירוש המשנה בסוף מסכת תמיד: "ואמרו, ושמו - בנחת, ושמו - כולו, ושמו - שלא יתפזר, רוצה לומר שלא יתן אותו בפני הרוח או בפני השטף" (וראה מה שכתב הגר"ל הכהן מיימון זצ"ל במבוא לרמב"ם דפוס רומי, הוצאת מוסד הרב קוק עמ' 10-11). 103 כן הוא בפסחים כז, ב. אבל צריך עיון, שהרי פסוק זה נאמר בתרומת הדשן ולא בהוצאת הדשן, וכן הוא בפסחים שם, וכבר העיר על זה הרמב"ד. 104 במעילה ט, א - נחלקו רב ורבי יוחנן, בענין נהנה מאפר תפוח שעל גבי המזבח, רב אמר אין מועלין בו, ורבי יוחנן אמר מועלין בו. וביארו שם בגמרא: לרב נעשה מצוותו, ולרבי יוחנן כיון שצריך בגדי כהונה בהוצאה - מועלין בו. ופסק רבינו כרב, שזהו נעשה מצוותו, ראה למעלה הי"ג. ולפיכך כתב "ואסור ליהנות בו" ולא כתב שמועלים בו. וכן מודקדקים דבריו בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין הי"ג שכתב: "וכל הנשרפין כו' אפרם מותר, חוץ מדשן המזבח" - הרי שאין שם אלא איסור בלבד, ואילו בפ"ב מהל' מעילה לגבי תרומת הדשן, כתב (שם הלכה יג), "דשן המזבח החיצון בין קודם הרמת הדשן, בין אחר הרמה - מועלין בו".

צדדים מחזיקין, סודרים אותן בסובב על הכבש", וכתב רבינו בפירוש המשנה, כי "מה שאמר בסובב על הכבש, ענינו על הכבש כנגד הסובב", וכן כתב כאן. אבל המפרש כתב: "סודרין בסובב או על גבי הכבש". וכן הוא ביומא מה, ב. וב'סיפרא' צו פ"ב ה"ד. וגם על הכבש אין נפסלין בלינה שהכבש הרי הוא כמזבח לכל דבר. ולאחר שסידרו את המערכות יחזירו האברים אל המערכה הגדולה, אחר שהקריבו אברי תמיד של שחר (המפרש, שם) וראה למעלה הי"ה. (89 שם במשנה. 90 שם במשנה, וראה למעלה הי"ז. 91 בתמיד פ"ה מ"ה: "ופסכתו היתה כלי גדול מחזקת לתוך וכו' ושלושה דברים היתה משמשת כופין אותה על גבי גחלים ועל השרץ בשבת, ומורידין בה את הדשן מעל גבי המזבח" (ראה להלן פ"ג ה"ו). ועל הפסוק (שמות כז, ג) "סירותיו", תרגם אונקלוס: "פסכתותיה". "ולתך מדה מחזקת ט"ו סאה" (רבינו בפירוש המשנה, שם) וכל סאה היא ששה קבין (ראה פירוש המשנה לרבינו, מנחות עו:): ואם כן "לתך" הוא תשעים קבים, שהם חצי כור (ראה בפירוש הרא"ש ורע"ב שם). 92 וזה נקרא "דישון מזבח" (ראה פירוש המשנה, תמיד כח:). ואילו "הוצאת הדשן" הוא מה שמוציא מלמטה אל מחוץ לעיר (ראה להלן הי"ד). ודעת הראב"ד בהשגות (למעלה הי"ז) שהוצאת הדשן היא בכל יום ויום, אבל רש"י (חולין צ.) וה'תוספות' (יומא כז: ד"ה איכא דאמרי) והמפרש (תמיד פ"ב כח:): וכן בפירוש המיוחס להראב"ד שם, סוברים כי לא בכל יום היו מוציאים את הדשן מעל המזבח כ"אם רק כשרבה הדשן על גבי התפוח. וכדעת רבינו, ראה משנה למלך כאן. 93 במועדים (פירוש המשנה, וראה להלן). 94 משנה, תמיד שם: "וברגלים לא היו מדשנין אותו, מפני שהוא נוי למזבח" = "כשיש עליו דשן הרבה כדאמרן בעלמא (פסחים סה:): שבח הוא לבני אהרן שמהלכין עד ארכובותיהם בדם, כך שבח כשיש עליו דשן הרבה ונראה שלא עומד המזבח בטל" (המפרש, שם). והראב"ד שם פירש שלא היו מורידים הדשן ברגלים אלא בידיים, עם המגרפות.

יד. פֶּל מִי שְׂיִרְצָה מִן הַפְּהָנִים⁹⁵ מְמַלֵּא מִן הַדֶּשֶׁן שְׁהוֹרִידוֹ לְמִטָּה וּמוֹצִיא חוּץ לְעִיר לְשִׁפְף הַדֶּשֶׁן⁹⁶. וְאֵין לְהוֹצֵאת הַדֶּשֶׁן לַחוּץ פִּיּוּס⁹⁷, אֶלֶּא כֹּל הַרוּצָה. וּמַעוֹלָם לֹא נִתְעַצֵּל כִּהֵן מְלֵהוּצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן⁹⁸.

(95 אפילו אלו שלא עמדו בפיס, ולא טבלו. כי מה שאין כהן נכנס לעזרה אלא-אם-כן טבל, אינו אלא אם נכנס לעבודה (ראה למעלה פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"ד), ואילו הוצאת הדשן מלמטה אל מחוץ לעיר אינה עבודה (ראה להלן ה"ט"ו). 96 שכתוב (ויקרא ו, ד) "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה", והוא בית הדשן שמחוץ לירושלים ושורפין שם החטאות הנשרפות, שנאמר אצל פר כהן משיח (ויקרא ד, יב) "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה אל שפך הדשן וכו' ישרף". 97 כלומר, אף כי מלאכה זו נעשתה על ידי כהן אחד, שהרי נאמר (שם ו, ד) "והוציא את הדשן" בלשון יחיד - לא היה על זה פיס, כיון שהוצאת הדשן אינה עבודה. ואם כי מעולם לא נתעצל כהן מלהוציא

~ יום שישי כ"ו מנחם-אב ~

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) בו יבאר רבינו מצות הקטרת הקטורת על מזבח הזהב, וכמה מקטירים ממנה.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה² לְהִקְטִיר הַקְּטֹרֶת עַל מִזְבַּח הַזֶּהָב: שְׁבִהִיכָל פְּעָמִים בְּכָל יוֹם: בְּבֹקֶר וּבֵין הָעֲרִבִים, שְׂנֵאָמֵר: וְהִקְטִיר עֲלָיו אֶהְרֵן קְטֹרֶת סָמִים⁴. לֹא הִקְטִירוּ בְּבֹקֶר - יִקְטִירוּ בֵּין הָעֲרִבִים⁵, אֶפְלוּ הָיוּ מִזִּידִין⁶. וְאֵין מְחַנְּקִין מִזְבַּח הַזֶּהָב אֶלֶּא בְּקְטֹרֶת שֶׁל בֵּין הָעֲרִבִים⁷.

(2) על הכהנים. (3) שנאמר (שמות ל, א-ג) "ועשית מזבח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15) אבל בקטורת של יום הכיפורים שהיא לפני ולפנים, בקודש הקדשים, אמרו בברייתא שאין צריך לפרוש אלא מההיכל שהוא קרוב לקודש הקדשים, אבל מבין האולם ולמזבח אין צריך לפרוש (כסף משנה). 16) ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא טז, יז) "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו", - "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד, יכול אפילו בעזרה, תלמוד לומר באוהל מועד, אין לי אלא באוהל מועד שבמדבר, שילה ובית עולמים מנין, תלמוד לומר בקודש, אין לי אלא בשעת הקטרה, בשעת מתן דמים מנין, תלמוד לומר בבואו לכפר". 17) יומא שם: "אין לי אלא בכניסתו, ביציאתו מנין, תלמוד לומר (ויקרא שם) עד צאתו". 18) בהיכל, והוא דם פר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה זרה.

ד. פיצד סדר הקטרת הקטרת בקל יום? מי שזכה בדישון המזבח הפנימי נכנס¹⁹ בכלי קדש, וטני הנה שמו²⁰, ושל זהב הנה, ומחזיק קנים וחצי. מניח הטני בארץ לפניו, וחופן בידיו האפר והפחם שבתוף המזבח ונותן לתוף הטני, ובאחרונה²¹ מכבד²² את השאר לתוכו²³, ומניחו²⁴ שם בהיכל ויצא²⁵. ומי שזכה בקטרת נוטל פלי מלא קטרת גדוש. וכסוי הנה לו²⁶, ובזף הנה שמו²⁷. ונותן הבזף בתוף פלי אחר, וכף הנה שמו²⁸. ומכסה את הפך בבגד קטן²⁹, ואוחז הפך בידו, ונכנס עמו אחד במחתה של אש בידו³⁰.

19) להיכל. 20) "לשון ושמת בטנא, דומה לסל ופיו רחב". 21) כלומר, אחרי שגמר כל החפינה, שאפשר שנשאר רק קצת שאינו ניתן לקבלו בחפניו. 22) כלומר, מטאטא אותם בדבר המיוחד לכך. 23) לתוף הטני. 24) לטני. 25) שם משנה ט: "נכנס ונטל את הטני והניחו לפניו והיה חופן ונותן לתוכו, ובאחרונה כיבד את השאר לתוכו והניחו ויצא". ואחרי זריקת דם התמיד ודישון המנורה, היה מוציאו ומניחו אצל המזבח החיצון במקום הדשן. ועשו כן מפני הנס שהיה בזה, שדישון מזבח הפנימי ודישון המנורה היו נבלעים במקומם, ובכדי שלא להטריח, כביכול כלפי מעלה, לעשות הנס פעמיים, כרכו את שניהם ביחד. 26) לאותו כלי. ומה ששינוי שם בפרק ז משנה ב "והכף וכסויו", הכוונה למטוטלת. 27) של הכלי הנ"ל. 28) והוא דומה לתרבך גדול ומחזיק שלושה קבין, ומשל זהב היה. 29) במשנה שם: "וכיסוי היה לו וכמין מטוטלת היה עליו מלמעלה", ופירש רבינו שם: "שהיו ממלאין הבזך קטורת, ומכסים במכסה, ונותנין על המכסה מלמעלה מפה קטנה". הרי ששני כסויים היו: האחד, הכיסוי שהיה לו לבזך, והשני המטוטלת. 30) הוא זה שזכה בתרומת הדשן, שזוכה גם בזה.

ה. וכיצד חותה? זה שזכה במחתה³¹ לוקח מחתה של כסף³² ועולה לראש המזבח³³, ומפנה את הגחלים אילף ואילף, ונוטל מן הגחלים³⁴ שנתאפלו במערכה שניה, ויזרד³⁵ ומערך³⁶ לתוף

מקטר קטורת וגו' וצפית אותו זהב טהור וגו'". והוא המזבח הפנימי שבהיכל. 4) וגומר: "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה, ובהעלות אהרן את הנרות בין הערביים יקטירנה". 5) כלומר, יקטיר קטורת של בין הערביים וכתנא קמא של ר' שמעון במנחות מט. במשנה. ודלא כר' שמעון (שם), שמקטיר בערב של בין הערביים. 6) אין הקטורת של הבוקר מעכבת את הקטורת של בין הערביים, ואף לר' שמעון (שם) שאמר: "אם היו מזידין ולא הקריבו כבש בבוקר לא יקריבו בין הערביים" - אין זה אלא בתמיד שהוא עולה ומצויות עולות במקדש לכן גזרו חכמים שלא יקריבו, חששו שמא יפגעו ולא יקריבו עוד, אבל בקטורת שאינה מצוייה אלא פעמיים ביום ועוד שהיא מעשרת - לא חששו שמא יפגעו ולא יביאו קטורת. 7) ובגמרא שם (ג). למדו זאת ממה שנאמר (שמות שם, ז) "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה". ואף כי רבינו סובר להלן הלכה יב, כי הטבת הנרות היא הדלקתם, אין זה אלא בנר שכבה, אבל נר שלא דלק מעולם והדליקו אין זה נחשב הטבה, וכן נשמע בדברי רבינו שם, שהרי כתב: "ומדליק נר שכבה והדלקת הנרות היא הטבתם". וראה בלחם משנה שם.

ב. כמה מקטירין ממנה בכל יום? משקל מאה דינרין⁸. חמשים בבקר וחמשים בין הערבים⁹. מזבח שניעקר¹⁰ - מקטירין הקטרת במקומה¹¹. וקטרת שפקעה¹² מעל המזבח, אפלו קרטין שבה¹³ - אין מתזירין אותן¹⁴.

8) כי משקל כל הקטורת בכל שנה הוא שלוש מאות ושישים ושמונה מנה, ומקטיר ממנה בכל יום מנה, שהם שס"ה מנים כנגד ימות החמה, ונשארו שלושה מנים שמהם מכניס כהן גדול מלוא חפניו ביום הכיפורים. 9) משנה יומא מג: "בכל יום מקריב פרס (=חצי מנה) בשחירת ופרס בין הערביים", משום שנאמר (שמות שם) "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה, ובהעלות וגו' בין הערביים יקטירנה", אם כן חציו בבוקר וחציו בין הערביים. 10) שנהרס. 11) כלומר, במקום שהיה המזבח קיים, והם דברי רב גידל בזבחים נט. אף על פי שלענין דמים הכל מודים שצריך מזבח. 12) שקפצה בכח האש, מנחות כו: 13) שלמים וחשובים שבה" (רש"י במנחות שם). 14) למזבח. משום שנאמר (ויקרא ו, ג) "אשר תאכל האש את העולה על המזבח", ודרשו (מנחות שם, יומא מה: וזבחים פג:): "עיקולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עיקולי קטורת", שהיו על מזבח הזהב ופקעו ממנו.

ג. בעת שמקטירין הקטרת בהיכל בכל יום¹⁵ פורשין פל העם מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח¹⁶, לא יהיה שם אדם עד שיעצא זה שהקטיר הקטרת¹⁷. וכן בשעה שיעבדו בדם חטאות הנעשות בפנים¹⁸ פורשים הכל מבין האולם ולמזבח עד שיעצא. שנאמר: וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש וגומר - בנין אב לכל פפרה שבקדש שלא יהא שם אדם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במשנה ג: "מי שזכה בקטורת היה נוטל את הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו, נתפור ממנו ונתנו לו בחפניו". כלומר, אוהבו וקרובו נותן בחפניו של המקטיר את כל הקטורת, גם מה שנשאר בבזך וגם מה שנתפור לתוך הכף. (54) במשנה לא הוזכר כאן שמשתחוה ויוצא, אבל פשוט הוא, לפי שכל אדם אסור להיות שם בהיכל ובין אולם למזבח בשעה שמקטיר עד שיצא המקטיר, לכן כשגמר מעשהו השתחוה ויצא.

ח. ואומרין לזה המקטיר⁵⁵: הִזְהַר שְׁלֹא תַתְחִיל מִלְּפָנָיִךְ, שְׁלֹא תִפְגֹּחַ⁵⁶. וּמִתְחִיל וּמְשַׁלֵּיךְ הַקְטֹרֶת עַל הָאֵשׁ בְּנֶחֱת פְּמִי שְׁמַרְקָד סֵלֶת עַד שֶׁתִּתְרַדַּד עַל פֶּל הָאֵשׁ.

55) שלא הקטיר מעולם, לכך לפני שנכנס להקטיר למדוהו להיזהר. (56) כלומר, המקטיר עומד במזרחו של המזבח ומלמדים אותו להתחיל בפנים, במערב, ולהמשיך למזרח, שאם יתחיל לפניו במזרח, וימשיך בפנים למערב – ייכוהו.

ט. ואין המקטיר מקטיר עד שהממנה⁵⁷ אומר לו הקטר. ואם פהן גדול הוא⁵⁸ - אומר לו הממנה: אישי פהן גדול, הקטר⁵⁹. ואחר שאומר יפרשו פל העם⁶⁰, ויקטיר המקטיר וישתחוה ויצא.

57) לדעת רש"י (יומא כח.) הוא הסגן, ולדעת התוספות מנחות ק. דיבור המתחיל אמר, הוא הממונה על הפייסות. 58) המקטיר. (59) משום דרך של כבוד. (60) מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח.

י. דשון המנורה והטבת הנרות בבקר ויבין הערבים - מצות עשה, שנאמר: יערף אתו אהרן ויבניו⁶¹. והדלקת הנרות דוחה את השבת⁶² ואת הטמאה⁶³ בקרבנות שקבוע להן זמן, שנאמר: להעלות נר תמיד.

61) וגומר: "מערב עד בוקר לפני ה', חוקת עולם לדורותם מאת בני ישראל". (62) שמותר להדליק בשבת. 63) שמותר להדליקם גם בטומאה, וכגון שנטמאו הנרות או הכהנים.

יא. וכמה שמן הוא נותן לכל נר? חצי לג שמן. שנאמר: מערב עד בקר⁶⁴ - תן לו כמדה שיהיה דולק מערב עד בקר. ואין מחנכין את המנורה אלא בהדלקת שבועה גרותיה בין הערבים⁶⁵.

64) ברייתא שם פט. "מערב עד בוקר, תן לה מידתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בוקר וכו' ושיערו חכמים חצי לוג מאורתא (=מערב) ועד צפרא (=בוקר)", כלומר, אפילו בלילה ארוך כלילי טבת, שיערו חכמים, שאין צריך יותר מחצי לוג מערב עד בוקר. (65) ולמדו זאת ממה שנאמר (שמות ל, ז) "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה", – ו"א לאו דעבד הדלקה מאורתא, הטבה בצפרא מהיכא?" הרי שחינוך המנורה – בין הערביים.

מִחֲתָה שֶׁל זָהָב³⁷. אִם נִתְפָּזְרוּ מִן הַגְּחָלִים פָּמוּ קָב אוּ פְחוֹת³⁸ - מִכְבְּדֵן לְאַמָּה³⁹. וּבִשְׁבֹת⁴⁰ פּוֹפָה עֲלֵיהֶן הַפְּסִכְתָּר⁴¹. וְאִם נִתְפָּזַר יָתֵר עַל קָב - חוֹזֵר וְחֹתְתָהּ⁴².

(31) כלומר, זה שזכה בתרומת הדרשן. (32) של ארבעה קבין. (33) החיצון. (34) היינו שלושה קבים גחלים. (35) מעל המזבח. (36) מריקן. (37) מחתה של זהב בת שלושת קבין (יומא מג: במשנה). שתהא מלאה, שזהו כבוד של מעלה. ולא היה חותה בשל זהב שמה תתקלקל, והתורה חסה על ממונן של ישראל. ולא היה מריקה לתוך של זהב, בהיותו למעלה על גבי המזבח, לפי שהמחתה של זהב הייתה מלאה, וחששו שמה יתפזרו בדרתו בשיפוע הכבש. (38) משנה בתמיד שם: "נתפור ממנו קב גחלים (ו)היה מכבדן לאמה". (39) כלומר, לאמת המים שבעזרה שלא ייכוו בהן הכהנים, שהולכין יחפין ואין כאן איסור כיבוי גחלת של המזבח – כיוון שניתקה למצוה אחרת. (40) שאסור לכבות. (41) והוא כלי גדול שמחזיק לתך. (42) כן נראה מלשון המשנה "כקב", הרי שרק אם נתפורו קב עדיין שם "מליאה" עליה, אבל ביתר מכן, אין זו מליאה.

ו. שלשה דברים היה הפסכתר משמש: פופין אותו על הגחלים ועל השרץ בשבת⁴³, ומורידין בו את הדרשן מעל המזבח.

(43) השרץ שנמצא בעזרה וחוששין שמה יגע בו אדם, כופין עליו הפסכתר, ואין מוציאין אותו בשבת משום איסור מוקצה, שיש שבות שאסרוהו גם במקדש, כמו שאמרו גבי לחם הפנים.

ז. ומקדים לפנייהם זה שדשן המזבח הפנימי⁴⁴ ונוטל הטני שבו דשון המזבח⁴⁵ ומשתחוה ויוצא⁴⁶. וזה שפידו המחטה צובר את הגחלים על גבי המזבח הפנימי, ומרדדן⁴⁷ בשולי המחטה, ומשתחוה ויוצא⁴⁸. וזה שפידו הכף נוטל את הפך מתוך הפך⁴⁹ ונותנו⁵⁰ לאוהבו או לקרובו⁵¹. ורואה, אם נתפזר מן הקטרת מעט בפף - אוהבו או קרובו נותן לו⁵² לתוך חפניו זה שנתפזר עם הקטרת שפבזן⁵³, ומשתחוה ויוצא⁵⁴.

(44) ראה שם פרק ו משנה א: "החלו עולים במעלות האולם, מי שזכו בדישון מזבח הפנימי והמנורה היו מקדימים לפנייהם". ורבינו לא הזכיר כאן את זה שזכה בדישון המנורה, מפני שאינו מדבר כאן אלא בעבודה שעל מזבח הפנימי. (45) שם במשנה. כלומר, נכנס להיכל ונוטל את הטני שהשאר שם כשיצא לאחר שדישן את המזבח. (46) "כעבד שמשמש את רבו וגמר עבודתו ונוטל רשות ויוצא". (47) כלומר, מציע ופורש אותם על המזבח שלא יהיו משופעים כדי שלא יפול הקטורת אחר שיניחם. (48) כי עתה גמר עבודתו. (49) כי הבזך היה בתוך הכף. (50) לבזך. (51) "שבא לשם עימו לצורך כך". (52) כלומר, אוהבו וקרובו, נותן לו, למקטיר. (53) שם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"... שתהא שלהבת עולה מאליה."

ובפנימיות העניינים יש ללמוד הוראה, שלעולם אין לאדם להישאר במצב של תלמיד ומקבל, אלא צריך להיות בכחינת שלהבת העולה מאליה, כמו תלמיד אמיתי שקיבל שכלו של הרב באופן שיכול אח"כ ללמוד בעצמו. וכמו שהוא בקו של תורה, כך הוא בלימוד דרך בעבודת ה', שהשלמות היא שעובד את ה' בכח עצמו. וכן הוא בעניין גמ"ח, שבזה צריך להיות תלמידו של הקב"ה "מה הוא נקרא רחום, אף אתה היה רחום", "מה הוא גומל חסדים, אף אתה גמול חסדים", שגם בזה צריכה להיות "שלהבת עולה מאליה", ובנוסף יהיה בזה גם העניין ש"אדם רוצה בקב שלו כו".

(על-פי י"ן מלכות, ספר עבודה, סימן מג מתוך רמב"ם "פרס המלך")

יב. מהו דשון המנורה? פל גר שפכה - מסיר הפתילה וכל השמן שפגרה⁶⁶ ומקנהו⁶⁷, ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר במקדה, והוא חצי לג⁶⁸. וזה שהסיר משליכו במקום הדשן אצל המזבח עם דשון המזבח הפנימי⁶⁹ והחיצון, ומדליק גר שפכה. והדלקת הנרות היא הטבתם. וגר שפכאו שלא פכה - מתקנו⁷⁰.

(66) שכיוון שכבו, הרי הם כדשן, ואינם ראויים עוד. (67) לנר. (68) שם בגמרא: "איבעיא ליה ר' זריקא, כשהוא נותן בה שמן כמדה ראשונה (דהיינו חצי לוג) או כמי שחסרה. אמר ר' ירמיה פשיטא דכמידה ראשונה, דאי כמה שחסרה מנא ידעינן מאי חיסר". (69) "שני בתי דשנין היו שם אחד במזרחו של כבש ואחד במזרחו של מזבח, זה שבמזרחו של כבש, שם היו נותנין מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה". (70) כלומר, "הטבה" היא הדלקת נר שלא נר שכבה, או תיקון נר שלא ככה, אבל הדלקת נר שלא הודלק מעולם, אין זה נחשב להטבה, כי אם להדלקה.

יג. גר מערבי⁷¹ שפכה - אין מדליקין אותו אחר דשון אלא ממזבח החיצון⁷²; אבל שאר הנרות, פל גר שפכה מהן - מדליקו מגר חברו⁷³.

(71) הוא הנר האמצעי שבמנורה והמנורה עמדה ברוחב הבית, בין הצפון ובין הדרום. ומה שכתב רבינו בפירוש המשנה (תמיד פרק ג משנה ט) כי נר מערבי הוא הנר הראשון - לא כתב כן אלא לפי דעת משנה זו הסוברת כמאן דאמר שהמנורה עמדה לאורך הבית בין המזרח והמערב, אבל לפי מה שפסק רבינו (שם הלכה יב) שעמדה בין הצפון והדרום - נר המערבי הוא האמצעי, וראה לחם משנה כאן. (72) ולמדו כן ביומא מה: ממה שנאמר (ויקרא ו, ו) "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" "אש תמיד" שאמרת לך (הוא של מנורה, שנאמר בה (שמות כז, כ) "להעלות נר תמיד"), לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון" ומה שאמרו בתמיד פרק ג משנה ט "שמדליקין מן הדולקים" (ראה בראב"ד) אין המדובר שם בנר מערבי (לחם משנה). (73) ואינו יכול להדליקו בנר אחר משום בזיון.

יד. וכיצד מדליקו? מושף הפתילה עד שמדליקה ומחזירה⁷⁴. לפי שהנרות קבועים במנורה, ואינו יכול להדליק בגר אחר⁷⁵ משום בזיון⁷⁶.

(74) כי הפתילות היו ארוכות. (75) כלומר, להדליק נר מנר על ידי נר של חולין. (76) שמדליק נר של חולין מנר של מנורה.

טו. פל הפתילות⁷⁷ שאסור להדליק בהן בשבת - אסור להדליק בהן במקדש במנורה⁷⁸; שנאמר: להעלות נר תמיד - שתהא שלהבת עולה מאליה⁷⁹.

(77) בשבת כא. "תני רמי בר חמא פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, אין מדליקין בהן במקדש, משום שנאמר (שמות כז, כ) להעלות נר תמיד, הוא תני לה והוא אמר לה כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר". (78) אבל שלא במנורה, כגון בשמחת בית השואבה מותר להדליק בפתילות של בלאי מכנסי כהנים ומהמייניהם שיש בהם הרבה צמר, אף על פי שבשבת אסור להשתמש בפתילות של צמר. (79) פרט לאלה שאינן עולות אלא על ידי תיקון.

טז. לא היה מטיב פל הנרות בפעם אחת, אלא מטיב חמשה גרות ומפסיק, ועושין עבודה אחרת, ואחר כך נכנס ומטיב השנים, כדי להרגיש את פל העזרה.

יז. פל גר שפכה - מדליקין אותו מגר אחר מהן, כמו שבארנו. וכיצד סדר הטבתה? זה שפכה בדשון המנורה נכנסים⁸⁰ וכלי בידו, וכזו שמו, ושל זהב היה, דומה לקיתון גדול. מדשן בו את הפתילות שפכו ואת השמן הנשאר בגר, ומטיב חמשה גרות, ומניח הפזו שם לפני המנורה על מצלה שניה משלש מצלות שלפניה⁸¹, ויוצא. ואחר כך⁸² נכנס ומטיב שני הנרות, ונוטל הפזו בידו ומשתתהו ויוצא.

(80) כי נכנס ביחד עם זה שזכה בדישון מזבח הפנימי, וכאן לא הזכיר אלא מה ששייך לעבודת המנורה. (81) כי "אבן הייתה לפני המנורה ובה שלוש מצלות (=דרגות) שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות ומניח עליה כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה". (82) אחר שנעשו העבודות, המפורטות להלן פרק ו הלכות ג"ד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אובדין⁹⁷. ואלו שני החצאין האובדים - מניחין אותן⁹⁸ עד שתעבר צורתן⁹⁹, ויוצאין לבית השירפה¹⁰⁰. וכן אם אבד או נטמא חצאי של בין הערפים¹⁰¹. והיכן שורפין אותן? בעזרה.

96) מחצית של הכהן הקודם ומחצית של הכהן שבא אחריו. 97) המחצית הנשאת של הכהן הראשון והמחצית הנשאת של הכהן שבא במקומו. 98) מנחות שם: "תני תנא קמיה דרב נחמן מחצה ראשון ומחצה שני תעובר צורתן ויצאו לבית השירפה". 99) כלומר, יניח אותן עד שיתקלקלו או עד שייפסלו בלינה, ואחר כך יישרפו, אבל בלי עיבור צורה אסור לשרפן, שמכיוון שהפסול אינו בסולת עצמה, הרי אם ישרפן הוא מבזה קדשים, אבל אחר שעובר צורתם הרי נפסל גם הסולת עצמו ואין זה מבזה קדשים. וביארו בגמרא שם: שהמחצה הנשאת מן הכהן הראשון בוודאי טעונה עיבור צורה, שהרי מקודם הייתה ראוייה להקרבה, אלא אפילו המחצית הנשאת מהכהן השני שלכתחילה הופרשה לשריפה - גם היא צריכה עיבור צורה, שהרי לא היה ידוע בתחילה איזו מחצית תקרב ואיזו תישאר ותישרף. 100) היינו, בעזרה. 101) מביא הכהן הגדול עשרון שלם מביתו וחוצהו ומקריב מחצה, והמחצה השנייה וכמו כן המחצה שנטמאה יצאו לבית השירפה, אלא שזו השנייה תעובר צורתה. אבל זו שנטמאה, שפסולה בגופה, תישרף מיד.

כב. מת פהן גדול בשחרית אחר שהקריב חצאי העשרון ולא מננו פהן אחר - מביאין היורשין עשרון שלם¹⁰² עבור פפרתו¹⁰³ ועושיין אותו חבתין, ושלמה היתה קרבה¹⁰⁴. מת פהן גדול קדם שיקריבו בפקר ולא מננו פהן אחר - מקריבין אותו עשרון שלם בפקר ועשרון שלם בין הערפים¹⁰⁵. ואין כופלין שמנה ולבונתה, אף על פי שנכפלה הסלת; אלא מפרישין להם שלשה לגי שמן וקמץ לבונה, לג ומחצה שמן וחצאי קמץ לבונה - לעשרון של בקר, ולג ומחצה שמן וחצאי קמץ לבונה - לעשרון של בין הערפים.

102) ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, טו) "והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה". 103) כלומר, במקומו, מה שהוא היה צריך להביא, מביאים יורשיו תחתיו. 104) שם במשנה. ואמרו שם בבבלי "יכול יקריבנה חצאין תלמוד לומר (שם) "אותה", כולה ולא חצייה, דברי רבי יהודה". 105) וראה בתוספתא הטעם דשלימה הייתה קריבה בין בבוקר בין בערביים שנאמר (שם) "כליל תקטר".

~ שבת קודש כ"ז מנחם-אב ~

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) יבאר בו דיני הפייסות.

א. כל העבודות האלו שעושיין² בכל יום³ - בפייסו⁴ היו עושיין אותן. וכיצד היו עושיין? כל פהגני פתי

יח. חבתי פהן גדול⁸³ - מצות עשה להקריבן בכל יום מחצה בפקר עם תמיד של שחר⁸⁴ ומחצה בין הערפים עם תמיד של בין הערפים⁸⁵. ולישתן ואפיתן דוחין את השבת⁸⁶ ואת הטמאה⁸⁷, ככל קרבן שקבוע לו זמן; שגאמר: תפיני - שתהא נאה ולא תאפה מקערב⁸⁸. ועוד, אם תאפה מקערב - תפסל בלינה⁸⁹; שהמרחשת מקלי הקדש היא, פמו שבארנו.

83) המנחה שמקריב כהן גדול בכל יום נקראת חביתין. 84) שנינו במשנה יומא לא: שמקריבים את איברי התמיד, ואחרי כן את החביתין, ואחרי כן את היין (של מנחת התמיד), "ואברים [קודמים] למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכים". הרי שהחביתין קריבים עם תמיד של שחר. 85) נלמד מחביתין של בוקר, שהם תמיד של שחר, שהוא הדין לחביתין של ערב, שהם עם תמיד של בין הערביים. 86) משנה צו. "ודוחות את השבת וכו' כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת וכו' ושאי אפשר לה לעשותה מערב שבת, דוחה את השבת". 87) מנחות נ: "דברי ר' ישמעאל תנא תעשה ואפילו בשבת, תעשה ואפילו בטומאה" והיינו כשנטמאה כל הסולת, ואין סולת אחרת, או שנטמאו כל הכהנים, אבל אם נטמא רק הסולת של החביתים או נטמא רק הכהן הגדול, - מביאים עשרון אחר וממנין כהן אחר. 88) במנחות שם: מנא הני מילי, אמר רב הונא תופיני תאפינה נאה ואי אפי לה מאתמול אינשפה לה (=נפוחה ברוח - רש"י). 89) שם נא. "רבא אמר על מחבת (שם) מלמד שטעונה כלי, ואי אפי לה מאתמול איפסל ליה בלינה".

יט. טחינת סלתן והרקדן - בחוץ⁹⁰, ואינן דוחין את השבת⁹¹.

90) לעזרה ככל המנחות. אבל לישתן ועריכתן ואפיתן בפנים העזרה. 91) משנה מנחות צו. "טחינתן והרקדתן אינו דוחה את השבת, כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת ושאי אפשר וכו'".

כ. פהן⁹² שהקריב מחצה בשחרית, ומת או נטמא או נולד לו מום, ומננו פהן אחר תחתיו - לא יביא חצאי עשרון מביתו ולא חצאי עשרון של ראשון; אלא מביא⁹³ עשרון שלם וחוצהו, ומקריב מחצה⁹⁴ ומחצה אבד⁹⁵.

92) כהן גדול. 93) מביתו. 94) משום שנאמר (ויקרא ו, יג) "מחציתה בבוקר ומחציתה בערב" ומהאזת היתירה של "ומחציתה, למדו ש"מחצה משלם הוא מביא ומקריב, הא כיצד? מביא עשרון שלם וחוצהו". וחזן מזה מביא עוד עשרון שלם לחינוכו. 95) "אבד" היינו שאינו ראוי לכלום, לא להקרבה ולא להשתמשות אחרת.

(כא). נמצאו שני חצאים קרביין⁹⁶, ושני חצאין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במעברה", וראה בלחם-משנה. (12 בעיגול. 13) מיד, לפי שגנאי הוא בלא מצנפת, ועיין תוספות יומא שם ד"ה והא. וראה בפירוש המשנה לתמיד שם. (14) להלן הלכה ג.

ב. ויוצאין לעבודה אנשים שעובדין בו¹⁵. ושאר הפהנים¹⁶ מוסרין אותן לחזנין¹⁷, ומפשיטין אותן את בגדי הקדש¹⁸, ולא היו מניחין עליהן אלא המכנסים בלבד¹⁹, עד שלובשים בגדי חל, וחוזרין ופושטין את המכנסים של קדש²⁰, ומתחזירין החזנים את הפלים לחלונות²¹.

(15) כלומר, אלו הכהנים שזכו בפייס, יוצאין לעבוד עבודת הקודש בבגדי הקודש הלבושים בהם. (16) שלא זכו בפייס. (17) משנה בתמיד שם. והם השמשים של המקדש (פירוש המשנה שם), הממונים להלביש את הכהנים (רא"ש שם). וראה שקלים פ"ה משנה א. (18) בתמיד שם: "מסרום בלבד". ולפי דברי רב ששת (יומא כה. ראה למעלה), שהיו מלובשים בגדי קודש בעת הפייס, כוונת דברי המשנה שהפשיטום בגדי הקודש שהיו לבושים בהם. (19) משום צניעות (רא"ש שם). (20) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה שם. וכן הוא לפי פירושו של הרא"ש שכל עיקר השאירם במכנסים לאחר הפייס, אינו אלא שלא יעמדו ערומים. ואם כן, לאחר שלבשו בגדי חול, עליהם לפשוט את המכנסים הנ"ל. (21) בתמיד שם: "וחלונות היו שם, וכתוב עליהם תשמיש הכלים". וראה למעלה פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכות ח"ט כי ששה ותשעים חלונות היו במקדש להניח בהן הבגדים, ולכל משמר היו ארבעה חלונות: למכנסים ולאבנטים למצנפת ולכותנות, ועל כל אחד היה כתוב שם המשמר ושם הבגד הנמצא שם.

ג. כיצד מפיסין? עומדין בהקפה²², ומספיקין על מנין - שמונים, מאה, או אלה, או פל מנין שוספיקו עליו²³. והממנה אומר להם הצביעו²⁴, והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתיים²⁵. ואם הוציא שלש²⁶ - מנין לו שלש²⁷. ואין מוציאין גודל במקדש, מפני הרמאים²⁸; שהגודל קצר ונות להוציאו ולקפותו²⁹. והמוציא גודל - אין מנין אותו לו³⁰. ומתחיל הממנה למנות מן האיש הקדוע שהסיר מצנפתו תחלה³¹, ומונה על אצבעותיהן³², וחוזר חלילה, עד שישלים המנין שהספיקו עליו. והאיש ששלם המנין אצל אצבעו הוא שצא בפייס ראשון לעבודה.

(22) ברייתא יומא שם, ותוספתא יומא וסוכה שם, וראה למעלה הלכה א. (23) כן כתב רש"י ביומא כה. (24) משנה ביומא שם. "זוה אחר שיעמידם שורה, ויסכימו ביניהם ממי יתחיל המנין" (פירוש המשנה שם). (25) שם במשנה. ובגמרא (שם כג.) אמרו שבריא אינו מוציא אלא אחת וחולה מוציא שתיים, ורבינו לא חילק בזה, עיין לחם-משנה, וראה להלן. (26) ראה ברייתא שם "אין

אבות של יום⁶ נכנסין ללשכת הגזית⁸ אחר שיעלה עמוד השחר⁹, ומלפשיין הן בבגדי כהנה¹⁰, והממנה ששל הפיסות עמהן¹¹, והן עומדין בהקפה¹², והממנה נוטל מצנפת מעל ראשו של אחד מהן ומחזירה¹³, והוא האיש שמתחילין למנות ממנו ומפיסין כמו שיתבאר¹⁴.

(2) הכהנים. (3) כלומר, קרבנות ציבור הקבועים בכל יום. אבל קרבנות יחיד, לא היה בהם פייס (רש"י ביומא כו: ד"ה אם רצה). וראה משנה-למלך להלן הלכה ט, והר המוריה. (4) בגורל. ומקור הדבר ביומא כב. במשנה "בראשונה כל מי (= כל כהן) שרוצה לתרום את המזבח תורם, ובזמן שהן מרובין, רצין ועולין בכבש, כל הקודם את חבריו בארבע אמות זכה, ואם היו שניהם שוין, הממונה אמר להן והצביעו וכו' מעשה שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש, ודחף אחד מהן את חברו, ונפל ונשברה רגלו, וכיון שראו בית-דין שבאין לידי סכנה, התקינו שלא יהיו תורמין את המזבח אלא בפייס". (5) ראה למעלה פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ג, כי "בימי שמואל חלקם (לכהנים) הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמר". ו"כל ראש משמר מחלק משמרו לבתי אבות, עד שיהיה כל בית אב ואנשיו עובד ביום אחד מימות השבת (= השבוע), והאחד ביום של אחרי" (שם הלכה יא). (6) אין כוונת רבינו לומר ששני בתי אבות יעבדו ביום אחד (כמפורש בתוספתא תענית פ"ב "כל משמר שיש בו ז' בתי אבות, כל אחד ואחד מקריב יום א'. ומשמר שיש בו ח' בתי אבות, ו' מקריבין ו' ימים, כל אחד יום אחד, ושנים מקריבין יום אחד"), שהיה למעלה בהלכות כלי המקדש שם כתב רבינו כי כל בית אב עובד יום אחד מימות השבת, והאחר ביום של אחרי, אלא הכוונה לכהני בתי אבות של כל יום ויום, אבל ביום אחד אין אלא בית אב אחד, ראה בהר המוריה. (7) יומא כה. בברייתא. וראה בתוספתא שם פ"א, ותוספתא סוכה פ"ד. וראה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (8) שהיתה בצפון העזרה. וחציה בקודש וחציה בחול, ובה היתה סנהדרי גדולה יושבת (פ"ה מהלכות בית הבחירה שם). ולא עשו את הפייס בעזרה עצמה, לפי שגנאי הוא לעמוד אפילו שעה קלה בעזרה בראש מגולה. ועיין תוספות יומא שם ד"ה והא. (9) שאז מתחיל זמנה של תרומת הדשן, שהפייס הראשון היה עליה (להלן הלכה ה). וראה למעלה פ"ב הלכה יא. (10) כרב ששת ביומא כד: ולא כרב נחמן, לפי שהלכה כרב ששת באיסורים לגבי רב נחמן (לחם-משנה). וטעמו של רב ששת, נאמר שם בגמרא "דאי אמרת בבגדי חול, אגב חביבותיה מיקרו ועבדי" (עבודה בבגדי חול, אותן שזכו לפייס - רש"י). וראה בפירוש המשנה לתמיד פ"ה משנה ג. (11) יומא כה. ותוספתא יומא וסוכה שם: "לשכת הגזית כמין בסילקי (=בית גבוה שעל עלייה - רש"י) גדולה היתה, פייס במזרחה וזקן יושב במערבה, וכהנים מוקפין ועומדין כמין בכוליאר (= עיגול - רש"י) והממונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהן, ויודעין שממנו פייס מתחיל". ורבינו השמיט מה שאמרו "וזקן יושב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**שְׁאֲסוּר לְמִנּוֹת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא עַל יְדֵי דְבָר אַחֲרָיִךְ,³³
שְׁנֵאמַר: וַיִּפְקְדֵם בְּטַלְאִים.**

33 שם כב: "ונמנינהו לדידהו. מסייע ליה לרבי יצחק, דאמר רבי יצחק אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, דכתיב וכו' וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים".

**ה. אַרְבַּעַה פְּסוּת הָיוּ מְפִיסִין בְּכָל יוֹם³⁴ בְּשַׁחֲרִית³⁵.
הַפִּיס הָרְאשׁוֹן - מִי תוֹרֵם אֶת הַמְזֻבָּח³⁶. הַפִּיסוֹ וְזָכָה
מִי שְׂזָכָה לְתוֹרֵם, וְהוּא מְסַדֵּר אֶת הַמַּעֲרָכָה, וְהוּא
מַעֲלֶה שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים³⁷ לְמִזְבֵּחַ, וְהוּא מְכַנֵּס מִחֲתָה
מְלֵאָה אֲשֶׁר מִן הַמְזֻבָּח הַחִיצוֹן לְמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב לְהַקְטִיר
עָלֶיהָ קִטְרֶת³⁸.**

34 משנה שם כב. וראה שם כה. (35 אבל בתמיד של בין הערביים לא היו מפייסין, אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית, יזכה בה בין הערביים, ראה להלן הלכה ת. 36) כלומר, מי מרים את הדשן מן המזבח (ראה למעלה פי"ב הלכה יב כיצד תורמין). וראה במשנה שם כב. 37 ברייתא שם כב. כז: כח. ומכיון שנאמר "מערכה" סתם, נראה שהכוונה לשתי המערכות: מערכה גדולה, ומערכה שניה של קטורת. וכן מפורש להלן פ"ו הלכה א. 38 דברי רבינו תמוהים, שהרי ביומא כה: כו. נחלקו רבי יהודה ורבי אליעזר בן יעקב, ר' יהודה סובר כי לא היה פייס במחתה, אלא כהן שזכה בקטורת אומר לזה שעמו, זכה עמי במחתה. ולר' אליעזר בן יעקב יש פייס במחתה, ורבינו שפוסק שמי שזוכה בתרומת הדשן – זכה במחתה, אין זה לא כמר ולא כמר (לחס-משנה). ויתכן כי מקורו של רבינו הוא בתמיד פ"ה משנה ה: "מי שזכה במחתה, נוטל מחתת הכסף וכו'". ושם פ"ו משנה ב: "מי שזכה במחתה, צבר את הגחלים על גבי המזבח (=הפנימי)". וסובר רבינו, כי מי שזכה במחתה, היינו מי שזכה בתרומת הדשן, הוא נוטל מחתת הכסף להכניס אש על המזבח הפנימי (הר המוריה). וראה למעלה פ"ג הלכה ה.

**ו. הַפִּיס הַשֵּׁנִי זוֹכִין בּוֹ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר³⁹ עַל סֵדֶר
עֲמִידָתָן⁴⁰. פִּיצֵד? הַמְּנִיחַ אוֹמֵר לָהֶם הַצְּבִיעוּ,
וּמוֹנֵה פְּדָרָךְ שְׂבָאֲרָנוּ. וְזֶה שְׂוִיעָא בְּפִיס רֵאשׁוֹן הוּא
שׁוֹחֵט תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר. וְהַשֵּׁנִי שְׁעוֹמֵד בְּצִדוֹ⁴¹ הוּא
מְקַבֵּל אֶת דָּם הַתְּמִיד וְהוּא זוֹרְקוֹ⁴². וְהַשְּׁלִישִׁי
הַסְּמוּךְ לַשֵּׁנִי מְדַשֵּׁן הַמְזֻבָּח הַפְּנִימִי⁴³, שֶׁהוּא מְזַבֵּחַ
הַקְּטָרֶת. וְהַרְבִּיעִי שְׂבָצֵדוֹ מְדַשֵּׁן אֶת הַמְּנוֹרָה⁴⁴
וּמִיטִיב אֶת הַנְּרוֹת⁴⁵. וְהַחֲמִישִׁי מַעֲלֶה רֵאשׁ הַתְּמִיד
וְרִגְלָיו⁴⁶ לְכַבֵּשׁ⁴⁷. וְהַשְּׁשִׁי מַעֲלֶה שְׁתֵּי הַיָּדַיִם⁴⁸.
וְהַשְּׁבִיעִי מַעֲלֶה הַעֲקֹץ⁴⁹ וְהַרְגְּלוֹ⁵⁰. וְהַשְּׁמִינִי מַעֲלֶה
הַחֲזֵה⁵¹ וְהַגְּרָה⁵². וְהַתְּשִׁיעִי מַעֲלֶה שְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת.
וְהַעֲשִׂירִי מַעֲלֶה הַקְּרָבִים⁵³. וְהָאֵחָד עָשָׂר מַעֲלֶה סֹלֶת
הַנְּסָכִים⁵⁴. וְהַשְּׁנַיִם עָשָׂר מַעֲלֶה הַחֲבֹתִין⁵⁵. וְהַשְּׁלֹשָׁה
עָשָׂר מַעֲלֶה הַיָּין שֶׁל נְסָכִים⁵⁶.**

39 כהנים, משנה שם כה. וראה שם כז: שבחג זוכים בו

מוציאין לא שלישי וכו' ואם הוציא שלישי מונין לו', ומפרש רש"י שלישי, אצבע שלישי. אבל רבינו גורס "שלוש", וכן הגירסא בכ"י מינכן וברבינו חננאל שם, ורוצה לומר שהוציא שלש אצבעות. (27 רבינו מפרש מה שאמרו שם בברייתא "ואם הוציא שלש מונין לו – גודל אין מונין לו" – היינו שהמוציא שלש מונים לו גם השלישי, ואילו המוציא גודל, אין מונים לו את הגודל. אבל דברי רבינו תמוהים, שהרי בגמרא שם אמרו כי מה שאמרו בברייתא שאם הוציא שלישי מונין, היינו מונין לו אחת. ואף לדברי הירושלמי (יומא פ"ב הלכה א, והובא בר"ח שם) "אחת מונין לו (אחת), שתיים מונין לו (שתיים), שלש אין מונין לו וכו' את היתירה", ואילו רבינו כותב שמונין לו שלש. וראה בהר המוריה כאן, שיש מגייהים בלשון רבינו "ב" במקום "ג". (אבל שיטת רבינו מתבארת בתשובתו (הוצאת פריימן סימן שמח, והוצאת בלוי סימן קכו) וזה-לשונו שם: "אחת מוציאין, שתיים אין מוציאין, ויחידים מוציאים שתיים, ואין מונין להם אלא אחת וכו' והתניא אין מוציאין לא שלש ולא גודל במקדש מפני הרמאין, ואם הוציא שלש, מונין לו. גודל אין מונין לו, מאי מונין לו אחת אגודל (כן גירסת רבינו), רוצה לומר שמאמר הברייתא שהמוציא שתיים מונין לו אחת הוא, אם אחת מן השתיים, גודל". עד כאן לשון רבינו שם. היוצא מהדברים הנ"ל, כי גם בשתיים וגם בשלש מונין לו כולם, ומה שאמרו בברייתא ראשונה שאין מונין לו אלא אחת, אין זה אלא בגודל בלבד. ולפי זה מיושבים דברי רבינו כאן, אלא שעדיין לא מובן למה השמיט רבינו ההבדל בין בריא שמצביע אחת, לחולה שמצביע שתיים, ראה בלחם-משנה. ועיין במבוא של הגר"ש ליברמן להלכות הירושלמי להרמב"ם עמ' יא הערה 84). (28 במשנה שם כב. "אין מוציאין אגודל במקדש", ובברייתא שם כג. הטעם מפני הרמאין. 29) כלומר, "נוח לפשטו ולקפצו, ושמא יפשוט אותו או יקפץ אותו כשיקרב המנין לצאת כדי שיבא הפייס אצלו" (פירוש המשנה שם). אבל רש"י מפרש שם במשנה, את דברי הברייתא "מפני הרמאין", שיראה כאילו הוא שני בני אדם, כשיקרב המנין לכלות ויביט למי יכלה, יוציא זה העומד לפניו שתי אצבעות כדי שימנה בשני בני אדם, וימהר המנין לכלות בו, והממונה לא יבין לפי שהאדם יכול להרחיק אגודל מן האצבע הרבה, ונראין כאצבעות ב' בני אדם. ורש"י פי' כן משום שהוא סובר שאם מוציא שתיים מונין לו אחת, אבל רבינו סובר שאם הוציא שתיים מונין לו שתיים – הוכרח לפרש באופן אחר (הר המוריה). 30) כלומר, אין מונין את האגודל, אבל האצבע שהוציא אתו – מונין לו. ונגם זה מתאים למה שכתב בתשובה, הובא למעלה, שמה שאמרו בברייתא ראשונה, שאין מוציאין שתיים, ואם הוציא שתיים, אין מונין לו אלא אחת, היינו במוציא אגודל ואצבע, שאין מונין אלא אצבע, ולא גודל). 31) ראה למעלה הלכה א. 32) בירושלמי (יומא פ"ב הלכה ב) אמרו שהוא מהלך לימינו של האישי הידוע, וראה להלן הלכה ו.

**ד. וְלִמָּה מוֹנֵה הַמְּנִיחַ שֶׁהַסְּפִימוֹ עָלָיו עַל הָאֲצִבְעוֹת
שֶׁהוֹצִיאָו, וְלֹא הָיָה מוֹנֵה עַל הָאֲנָשִׁים עֲצָמָן? לְפִי**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וגו'. ולפיכך כל מי שהקטיר לא היו מניחין אותו להקטיר פעם שניה, שישאר זולתו מן הכהנים שלא יקטירו, ולא היו אוספים לפייס הקטורת אלא למי שלא הקטיר קטורת מימיו (פירוש המשנה ביומא שם).

ח. הפייס הרביעי - מתקבצין פלן⁵⁸ ומפייסין לידע מי מעלה איברים מן הקבש למזבח⁵⁹. הפייס וזכה מי שזכה⁶⁰. תמיד של בין הערבים אין מפייסין לו פיס אחר, אלא כל פהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית יזכה בין הערבים⁶¹; חוץ מן הקטרת⁶², שהן מפייסין לה פיס אחר בין הערבים, וכבוא פל מי שלא הקטיר קטרת מעולם מאנשי אותו בית אב ופייסו עליה. ואם כבר הקטירו כלן מימיהן - מפייסין להן פלן בשחרית⁶³ בפייס שלישי, וזה שזכה בה שחרית מקטירה בין הערבים.

(58) כלומר, בניגוד לקטורת שהפייסו רק חדשים ולא ישנים, כאן הפייסו גם ישנים, שכבר העלו פעם האברים מן הכבש למזבח. וכן אמרו שם במשנה "והרביעי, חדשים עם ישנים, מי מעלה אברים מן הכבש למזבח", וכן הוא בתמיד שם. (59) ולא כדעת רבי אליעזר בן יעקב, האומר (תמיד שם) "המעלה אברים לכבש הוא המעלה אותן למזבח". וראה יומא שם בגמרא. (60) כהן אחד הוא המעלה את כל האברים מן הכבש למזבח, ראה תוספות יומא שם ד"ה דתנן. (61) דברי ר' יוחנן ביומא שם. ואע"פ ששני גזרים של שחר היו בכהן אחד, ושל בין הערביים היו בשני כהנים (ראה למעלה פ"ב הלכה ג) - כבר כתב הריטב"א שמי שזכה בהם בבוקר, ואמר בערב לחבירו זכה עמי בעץ שני (כסף-משנה). (62) של בין הערבים. בגמרא יומא שם. וראה גם בפירוש המשנה לתמיד סוף פ"ו. (63) זה פשוט, שכיון שלא שייך בזה "חדשים לקטורת באו והפייסו" וכולם שוים בזה - שוה קטורת לשאר דברים (הר המוריה).

ט. בשבת, ושש שם תמידין ומוספין⁶⁴ ושני פזיכי לבונה⁶⁵ - פיצד הם עובדין? מפייסין בשחר אנשי אותו בית אב⁶⁶ של משמר היוצא⁶⁷, ומקריבין תמיד של שחר ושני פכשי עולה של מוספין⁶⁸. וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר הוא זוכה בה בשני פכשי מוסף⁶⁹. והמשמר האחר שנגנב בשבת מפייסין פיסות אחרות לתמיד של בין הערבים⁷⁰. ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים⁷¹.

(64) שנאמר (במדבר כח, ט"ז) "וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשורונים סולת מנחה בלולה בשמן ונסכו. עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה". (65) ראה להלן פ"ה הלכה ב. (66) נראה מדברי רבינו, שגם בשבת היה בית אב, ואם כן המשמר נחלק לשבעה בתי אב, וכן פירש"י בתענית טו: . אבל במנחות קז: מבואר שהיו רק ששה בתי אב, ובשבת היו כל בתי אב שוין. וכן הוא בירושלמי שקלים פ"ו, הלכה ד. וכן כתב רש"י בפסחים נו. (חידושים ומקורים לבעל מנ"ח). וראה תוספתא תענית פ"ב,

ארבעה עשר, ובשבת חמשה עשר, ובשבת שבתוך החג - ששה עשר, וכן הוא בירושלמי יומא פ"ב הלכה ב, וראה בתוספתא שם פ"א. (40) שם כה: "דתני ר' חייא, לא לכל עבודה ועבודה מפייסין, אלא כהן שזכה בתמיד (= שחיתת התמיד), שנים עשר אחיו הכהנים נמשכים עמו". (41) [במנין הפייס מהלך לימינו, ראה למעלה הלכה ג, ובוודאי גם כאן הולך לימין]. (42) כן היא מסקנת הגמרא (יומא שם), והוכיחו זאת ממה ששנינו בתמיד פ"ד, משנה א "שחט השוחט, וקיבל המקבל ובא לו לזרוק". (43) שם במשנה, וראה למעלה פ"ג הלכה ד סדר הדישון. (44) שם במשנה, וראה למעלה פ"ג הלכה יב מהו דישון המנורה. (45) כלומר, מדליק את הנרות, ראה למעלה שם. (46) הימנית. ראה למעלה פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא, ובתמיד לא: במשנה. (47) כבש המזבח. (48) יומא ותמיד שם, וראה בהלכות מעשה הקרבנות שם הלכה יב. (49) לדעת רש"י (יומא שם), והראב"ד (תמיד לג.), והמפרש (שם וכן בדף לא.). וכן כתב הכסף-משנה שם הלכה ח. ולדעת הערוך (מובא ב'תוספות יום טוב') תמיד פ"ג משנה א) הוא העצה הנזכר בויקרא (ג, ט) "לעזמת העצה", ולדעת הרא"ש (שם לא:) הוא סוף השדרה הסמוך לאליה. וראה רע"ב פ"ג שם. (50) רגל שמאלית, ראה בהלכות מעשה הקרבנות שם, ובתמיד ויומא שם. (51) כל הרואה את הקרקע למעלה עד הצואר (פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה י). (52) גרה הוא הצואר, ונקרא גרה כי הוא מעלה גרה בצואר (כסף-משנה פ"ו שם הלכה ח). (53) המעיים, וראה בהלכות מעשה קרבנות שם הלכה טו, ובתמיד ויומא שם. (54) "שלאחר הקטרת אברי התמיד, מקטירין מנחתו, דהיינו סולת", ראה תמיד ויומא שם, והלכות מעשה הקרבנות שם, כמו שנאמר (במדבר כח, ה) "ועשירית האיפה סולת למנחה". (55) שכהן גדול מקריב: חצי עשרון בבוקר עם תמיד של שחר, וחצי עשרון בין הערביים עם תמיד של בין הערביים, ראה למעלה פ"ג הלכה יח, ופ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד. ופ"ו שם הלכה טז. וראה תמיד ויומא שם. (56) ראה תמיד ויומא שם, והלכות מעשה הקרבנות שם. שנאמר (שם, שם, ז) "ונסכו (= יין) רביעית ההין לכבש האחד, בקודש הסך נסך שכר לה".

ז. הפייס השלישי - אומר להן הממנה לכל אנשי בית אב של אותו היום: מי שלא הקטיר קטרת מימיו יבוא ופייס⁵⁷. ויתקבצו אצל הממנה ופייסו, ומי שייצא בפייס זה ראשון הוא שזכה להקטיר קטרת.

(57) ביומא כו. במשנה "הפייס השלישי, חדשים (= מי שלא הקטיר קטורת מימיו) לקטורת באו והפייסו". וכן הוא בתמיד פ"ה משנה ב. ובגמרא יומא שם אמרו, למה הכריזו דוקא לאלו שלא הקטירו, משום שהיו הכהנים מתברכים בהקטרת הקטורת, והיו אומרים כל מי שמקטיר קטורת היה מתעשר וממונו מתרבה, למאמרו השם יתברך (דברים לג, י) ישימו קטורה באפך, וכתוב (שם, שם, יא) ברך ה' חילו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּשִׁוּהָ בְּלַחֵם הַפְּנִינִים⁸³. וְכֵן אִם חָל יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן
שֶׁל חַג בְּאַחַד⁸⁴ בְּשַׁבַּת - חוֹלְקִין כָּל הַמְשֻׁמְרוֹת
בְּשִׁוּהָ מְעַרְב יוֹם טוֹב שֶׁהוּא שַׁבַּת⁸⁵ בְּלַחֵם הַפְּנִינִים,
מִפְּנֵי שֶׁהַקְּדִימוֹ לְעִבּוּדָהּ⁸⁶. וְכֵן אִם חָל יוֹם טוֹב
הָאַחֲרוֹן לְהֵיטֵב פְּעַרְב שַׁבַּת - חוֹלְקִין כָּל הַמְשֻׁמְרוֹת
בְּשִׁוּהָ בְּלַחֵם הַפְּנִינִים בְּאוֹתָהּ שַׁבַּת שֶׁהִיא מוֹצְאֵי
הַחַג⁸⁷. וְדָבָר זֶה תִּקְנָה, כְּדֵי שֶׁיִּתְאַחֲרוּ הַפְּהַנִּים
בְּשִׁבְלֵי חֲלוּקֵי לַחֵם הַפְּנִינִים; וְאִם נִתְאַחַר אֶחָד מִבְּעֵלֵי
מְשֻׁמְרֵי וְלֹא בָּא - יִמְצֵא אַחֲרָיו⁸⁸.

77) משנה סוכה נו. כתנא-קמא ולא כר' יהודה. וראה להלן פ"ה הלכה ב, כי לחם הפנים היו שתיים עשרה חלות. ומשום ששתי המשמרות עובדים בשבת, זה תמיד של שחר וזה תמיד של בין הערביים, לכך חולקים ביניהם בלחם הפנים. 78) משנה בסוכה שם. 79) ומקום עבודתם הוא בצפון, שהרי שחיתת הקדשים היא בצפון, ראה למעלה פ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג. וראה בגמרא שם נו: "הנכנסים חולקים בצפון, כדי שיראו שהן נכנסין". ובפירוש המשנה שם: "ומפני מה חולקים לחם הפנים הנכנסים בצפון העזרה, כדי שידעו כי העבודה בשבוע זה - שלהם, כי השחיטה היא בצפון". 80) שם במשנה. ובגמרא שם: והיוצאים חולקים בדרום, כדי שיראו שהן יוצאין". וברש"י (שם נו.) "כדי שיראו שהן יוצאין והולכין להן, לפיכך שינו מקומן אצל רוח שאינו עיקר". 81) פסח, או שבועות או סוכות. 82) שבת של חול המועד פסח או סוכות. 83) ולא רק אנשי המשמר של אותו שבוע, ראה משנה שם נה: וגמרא שם נו. וראה למעלה פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכות ד-ה. וכל זה אינו אלא באכילת לחם הפנים, אבל עבודת לחם הפנים היא על ידי המשמר הקבוע, ראה בהלכות כלי המקדש שם הלכה ו. 84) כן צריך להיות. ובדפוסים חדשים נשמטה מילה זו בטעות. 85) משנה וגמרא שם נו. 86) שם בגמרא, וראה להלן בסוף הלכה זו. 87) משנה וגמרא שם. 88) כלומר, משום כך תיקנו שיתחלקו בלחם הפנים, כדי שהכהנים יתאחרו וישארו לעבוד גם בשבת שאחרי החג, כדי שיהיו כהנים מצויים לעבודה, ואם אחד מאנשי המשמר הנכנס יתאחר ולא יופיע, ימלא את מקומו אחד מאלו שהתעכבו בגלל לחם הפנים. והנה בגמרא שם אמרו: "יום-טוב הסמוך לשבת, בין מלפניה בין לאחריה - לפניה יום טוב אחרון, לאחריה יום טוב ראשון. מאי טעמא, כיון דהני מקדמי והני מאחרי, תיקון רבנן מילתא כי היכי דניכלו בהדי הדדי". וסבור רבינו, כי לא ענו כאן על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, אלא להיפך. ואם כן, בדין יום-טוב ראשון שלאחר השבת, אמרו: "הני מקדמי", ובדין יום-טוב אחרון שלפני השבת, אמרו "הני מאחרי", ואם כן זהו פירושו: "הני מקדמי" שהם מקדמיים לבוא לפני היום-טוב, ולכן זיכו אותם בלחם הפנים בשבת שלפני החג. ו"הני מאחרי" היינו ביום-טוב אחרון שלפני השבת, הם מאחריים, כלומר בני המשמר הנכנס, ותיקנו שהמשמר היוצא יתאחר, כלומר

שהובאה למעלה ה"א. 67) ראה למעלה בפ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ג, כי המשמרות היו מתחלפות ביום השבת, וראה ביומא כו. כי בשבת היו מפייסין גם בשחרית וגם בערבית, כיון שהמשמרות מתחדשות, והיה פייס בבוקר, עבור אנשי בית האב מן המשמר היוצא. ובערבית, עבור אנשי בית האב מן המשמר הנכנס. 68) ברייתא בסוכה נו: "משמרה היוצאת, עושה תמיד של שחר ומוספין". 69) זה פשוט, שהרי לא מצאנו פייס בשבת אלא בתמיד של שחר ובתמיד של בין הערביים (כמבואר ביומא שם, ובירושלמי שם פ"ב ה"ב). אבל בקרבן מוסף לא מצאנו פייס, ועל-כרחינו שזה שזוכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר, וזכה בה גם בעבודת המוספין (הר המוריה). 70) לא כתב רבינו מי הקריב את שני הביזכין, וראה להלן הלכה יא. 71) משנה בסוכה נו. וראה להלן הלכה יב כיצד חולקין.

י. וְאִין אוֹכְלִין אֶת הַלֶּחֶם עַד שֶׁיִּקְטְרוּ שְׁנֵי בְּזִיכֵי
לְבוֹנָה עַל הָאֵשׁ⁷². וְהַלְבוֹנָה טְעוּנָה מִלַּח⁷³ בְּשִׁאָר
הַקְּרִבָּנוֹת⁷⁴.

72) שנאמר (ויקרא כד, ז) והיתה ללחם לאזכרה, נאמר כאן אזכרה, ונאמר אצל מנחה (שם ו, ח) אזכרה, מה אצל המנחה הקומץ מתיר את השיריים, אף לבונה מתרת את הלחם (ראה קרית ספר, למעלה פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד). וראה מנחות צט: במשנה: "הקטירו הביזכים, והחלות מתחלקות לכהנים" (כסף-משנה). וכן מפורש בספרא (פ' אמור פרק יח הלכה ו) "והיתה ללחם, מלמד שהיתה מעכבת וכו' את הלחם". 73) במנחות כ. "מנין לרבות לבונה הבאה בפני עצמה ולבונה הבאה בבזיכין וכו' תלמוד-לומר (ויקרא ב, יג) על כל קרבנך תקריב מלח". וראה למעלה פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג, ובפס"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יד. 74) ראה בהלכות איסורי מזבח שם הלכה יא.

יא. וְאַחַר קָרְבַּן הַמוֹסְפִין מְקַטְרִין שְׁנֵי הַבְּזִיכִין⁷⁵.
וְשְׁנֵי כְּהֵנִים מְקַרְבִּין אֶת שְׁנֵי הַבְּזִיכִין⁷⁶.

75) כאבי משמיה דגמרא, ואליבא דאבא שאול ש"מערכה גדולה קודמת למערכה שניה וכו' ומוספין לבזיכין וכו'" (יומא לג). וכו' ישמעאל בפסחים נח. וראה להלן פ"ו הלכה יא, ש"מקטירין את שני בזיכי לבונה עם המוספין, קודם ניסוך היין של מוספין", ואם כן, הכהנים מן המשמר היוצא, שזכו בתמיד של שחר והמוספין, הם המקריבים את הביזכין, עיין שם. 76) משנה יומא כו: ומשנה מנחות צט: וראה תוספתא מנחות פרק יא.

יב. בְּיַצַּד חוֹלְקִין לַחֵם הַפְּנִינִים כָּל שַׁבָּתוֹת הַשָּׁנָה?
מְשֻׁמְרֵי הַנְּכַסֵּי נוֹטֵל שֵׁשׁ חֲלוֹת, וּמְשֻׁמְרֵי הַיּוֹצֵא נוֹטֵל
שֵׁשׁ⁷⁷. הַנְּכַסֵּין חוֹלְקִין בִּיגִינָהם בְּצַפּוֹן⁷⁸, שֶׁהָרִי הֵן
מוֹכְנִים לְעִבּוּדָהּ⁷⁹, וְהַיּוֹצֵאִין חוֹלְקִין בְּדְרוֹם⁸⁰. וּבְזִמְנֵן
שֶׁיְהִי יוֹם טוֹב שֶׁל אֶחָד מִשְׁלֹשׁ רִגְלִים⁸¹ בְּשַׁבַּת,
וְכֵן בְּשַׁבַּת שַׁבְּתוֹן הַחַג⁸² - חוֹלְקִין כָּל הַמְשֻׁמְרוֹת

מתוך מהדורת חזק

בלבד – כיון שביום העצרת הם מתעצלים ואינם באים שם, מפני שיש אחרים, גם אחר-כך אינם באים בשביל יום אחד שנשאר, כשחל עצרת ביום חמישי, שכיון שלא באו לעצרת מתעצלים הם גם אחריה. וכמו כן כשחל עצרת בשני, מתעצלים הם ביום הראשון, מפני שאין להם אלא אותו היום לבד כי למחרת חל עצרת, ואף כי לאחר העצרת לא יתעצלו שנשארו ארבעה ימים לעבודה, מתעצלים הם ביום הראשון (לחם-משנה). (91) הוא המשמר שעבד לבדו בכל ימות השבוע. באופן שאם היה יום-טוב הראשון של חג בשני בשבת, וחולקים בשבת שלפני החג, המשמר היוצא הוא המשמר שזמנו קבוע שמקבל עשר חלות. והנכנס הוא שמקבל שתי חלות בלבד, ואם חל יום-טוב האחרון להיות בחמישי בשבת, המשמר הנכנס הוא המשמר הקבוע, המקבל עשר חלות, והמשמר היוצא הוא שמקבל שתי חלות בלבד. (92) היינו באופן שחל יום-טוב הראשון של חג להיות בשני בשבת. שהרי באופן שחל יום-טוב האחרון של חג להיות בחמישי בשבת – היוצא הוא המקבל רק שתי חלות בלבד (ראה למעלה). (93) ולפיכך אינם מקבלים אלא שתי חלות בלבד.

יד. פהן גדול לעולם נוטל מפל משמר חצי החלות שזכה בהן⁹⁴; שגאמר: והיתה לאהרן ולבניו - מחצה לאהרן ומחצה לבניו. ואין פהן גדול נוטל פריס⁹⁵, שאין זה כבודו⁹⁶.

(94) כדעת רבי, ביומא יז: והיינו שלש חלות מזה ושלש חלות מזה. ואף כי ביומא שם אמרו, שאינו נוטל אלא חמש – אין זה אלא לר' יהודה הסובר שמשמר היוצא נוטל חמש, ומשמר הנכנס – שבע. חמש כמשמר היוצא, ושתיים שכו הגפת דלתות, וכהן גדול אין לו מחצה אלא מעשר. אבל לדעת רבינו, הנכנס נוטל שש, והיוצא נוטל שש (ראה למעלה הלכה יב). (95) כלומר, חלה פרוסה (=חתיכה). (96) כאביי ביומא שם, ולא מצאנו שום חולק עליו בזה.

יתעכב במקדש. ולכן זיכו אותו בלחם הפנים אף לאחר החג. ועיין ראב"ד.

יג. חל יום אחד להפסיק⁸⁹ בין השבת ובין יום טוב, כגון שהיה יום טוב הראשון של חג בשני, או יום טוב האחרון בחמישי, או יום של עצרת⁹⁰ שחל להיות בשני או בחמישי - משמר שזמנו קבוע⁹¹ באותה שבת נוטל עשר חלות, וזה הנכנס⁹² נוטל שתיים. שהרי לא נשאר להם לעבודה הם לבדם, אלא יום אחד, שהוא ערב שבת או אחד בשבת, ומתעצלים ואין באין מהן אלא מעט⁹³.

(89) במשנה שם: "חל להיות יום אחד להפסיק בינתיים, משמר שזמנו קבוע היה נוטל עשר חלות, והמתעכב נוטל שתיים". וכתב רבינו בפירוש המשנה "הוא שהיה יום-טוב הראשון של חג יום שני או יום-טוב האחרון יום חמישי, וכשאר יום כן (=יום-טוב האחרון ביום חמישי) לא ישאר למשמר השני הנכנס, אלא עבודת יום אחד בלבד, ויבוא החג וישתתפו כולם בעבודה. אם יחול יום-טוב הראשון יום שני או יכנס משמר שני יום שבת אם יחול יום-טוב האחרון יום חמישי, לפי שכל יום שבת הוא היום שמתחלפין המשמרות: תצא אחת ותיכנס השנית, ומחלקין לחם הפנים, וכשזודמן לאחת המשמרות זה המשמר שלא ישאר לו לעבוד אלא יום אחד, יתעצל בדברו ויתעכב מלבוא, ותרגום ויתמהמה (בראשית יט, טז) ויתעכב, לפיכך תיקנו לו שיקח מלחם הפנים שתי ככרות בלבד", ע"ש. "נמצא לפירוש זה, כשחל יום-טוב ביום שני בשבת שקודם יום-טוב, משמר היוצא נוטל עשר והנכנס נוטל שתיים, וכשחל יום-טוב האחרון להיות בחמישי שאחר המועד, משמר הנכנס נוטל עשר והיוצא נוטל שנים" (כסף-משנה). וראה ברש"י ובראב"ד שמפרשים המשנה באופן אחר. (90) להלן כתב רבינו "שהרי לא נשאר להם לעבודה הם לבדם, אלא יום אחד וכו'", וזה לא שייך בעצרת, שאינה אלא יום אחד

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון כ"א מנחם-אב ~

מצות עשה כג.

מצות לא תעשה עב. מצות עשה לב. לו.

המצוה הכ"ג — הצווי שנוצטוו הלויים בלבד, לעבד במקדש בעבודות ודעות, כגון: נעילת שפריים (ופתיחתן), ואמירת השיר בעת הקרבן (קרבות מסויימים), והוא אמרו: "ועבד הלוי הוא את-עבודת אהל מועד" (במדבר יח, כג). ולשון ספרי (שם): "שומע אני אם רצה — יעבד;

מתוך מהדורת חזק

יהיו לאלהיהם" (שם, ו) — "על פרחם"; "ויהיו קדש" — לרבות בעלי מומין"; שלא נאמר, כיון שזה אינו ראוי להקריב להם אלהיו, מדוע נעדיפנו ונחלק לו כבוד ונגדלה? לפיכך אמר: "ויהיו קדש" — הנרע המכבד פלו — תמים ובעל מום. וכבר נתבאר התנאים הראויים להם, ואיך צריך לנהג עמם מנהג זה, במקומות מפוזרים בגמרא מכות וחלין (קלב:) ובכורות (מהה:) ושבת (נהה:) וזילתן.

המצוה הל"ו — הצווי שנוצטוינו שיהיו הפהנים עובדים במשמרות (עבודת המקדש בימי השנה תתחלק לקבוצות): תעבד משמרת בכל-שבוע, ולא תהיה יד הכל מערכת, אלא ברגלים בלבד, שאז פל-המשמרות עובדות בשוה וכל-מי שבא מקריב. וכבר נתבאר בדברי-הימים (א ט, כב). שדוד ושמאל חלקום ונשאום כ"ד משמרות. ונתבאר בספ"ה (נהה), שברגלים יד פלן שוה. והנתיב שנוצטוינו במצוה זו הוא אמרו: "וכי-יבא הלוי (הכהן) וגו' ויבא בכל-אות נפשו וגו' ושרת בשם ה' אלהיו ככל-אחיו הלויים העמדים שם לפני ה' חלק חלק יאכלו" (דברים יח, רח). ולשון ספרי (פרשת שופטים שם): "ויבא בכל-אות נפשו — יכול לעולם? תלמוד לומר: מאחד שעריך בשערה שישאל מכןסין בשער (עיר) אָחד (וזהו בירושלים) בשלשה רגלים. יכול פל-המשמרות שוות בקרבנות הרגל הבאים שלא מחמת הרגל (כמו קרבנות השבת שבתוך הרגל)? תלמוד לומר: לבד (חוץ) ממכריז על האבות. מה-מכריז אבות זה לזה? אתה בשבתך ואני בשבתתי"; פלומר: הספיקתם על סדור משמרות העבודה: פל-שבוע משמרה. וכך פשו התרגום (אונקלוס): פרו משמרתא דייחתי בשבתא, דכן אתקינו אבהתא (חוץ ממשמרת של אותו שבוע). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף גמרא ספ"ה (נהה).

~ יום שני כ"ב מנחם-אב ~

מצות עשה לג. מצות לא תעשה פח.

פז. עג. קסג. קסד.

המצוה הל"ג — הצווי שנוצטוינו לגדל זרע אהרן ולכבדם ולרוממם, וליחס להם מעלת קדשה [וכבוד קודמת וראשונה (לחת להם דין-קדימה) ואפלו יסרבו לכך — לא נשמע להם. פל-זה לשם פבור לה' יתעלה, כיון שלקחם לעבודתו והקרבת קרבנותיו, והוא אמרו: "וקדשתו כי את-לחם אלהיו הוא מקריב קדש יהיה-לך" (ויקרא כא, ח). וכא פרוש (גייטן נט:): "וקדשתו" "לכל-דבר שבקדשה: לפתח ראשון (בתורה), ולכרך ראשון, ולטול מנה יפה ראשון". וגם לשון ספרא (אמור שם): "וקדשתו" — "על פרחו"; פלומר, שמצוה זו נצטוינו בה אנוחנו ואינה תלויה ברצון הפהן, וכך אמרו: "קדשים

המצוה הע"ב — האזהרה שהזהירו הלויים מלהתעסק בשום עבודה מן-העבודות המיוחדות לכהנים, והכהנים — מלהתעסק בשום עבודה מן-העבודות המיוחדות ללויים, לפי ששתי המשפחות האלה, פלומר: הכהנים והלויים, לכל-משפחה מהן עבודה מיוחדת במקדש. לפיכך באה האזהרה מאתו יתעלה לשמיהן יחד, שלא תעבוד אחת בעבודת האהרת — אלא פל-קבוצה במה שנוצטוינו, כמו שאמר: "איש איש על-עבודתו ואל-משאו" (במדבר ד, יט) ולשון הלוא שפא כהן הוא אמרו יתעלה על הלויים: "אף אל-פלי הקדש ואל-המזבח לא יקרבו ולא-ימתו" (שם יח, ג) אחר-כך חזר לדבר אל הכהנים ואמר: "ולא ימתו גם-הם גם-אתם" (שם), פלומר: שגם-אתם, כולל אתכם הלוא הזה. שכמו שהזהרתם מלהתעסק בעבודתכם. והיא: פלי המקדש והמזבח, כך אתם מזהרים מלהתעסק בעבודתם. ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אל-פלי הקדש ואל-המזבח לא יקרבו" — אזהרה: "ולא ימתו" — עגש. אין לי אלא לויים שענושין ומזהרין על עבודת הכהנים; פהנים על עבודת הלויים מניין? — תלמוד לומר: גם-הם מעבודה להקרתה (המופקד על עבודה מסוימת, ומשנה עבודתו לאחרת) — שגם היא מופקדת על בני אותו שבט) מניין? — תלמוד לומר: גם-אתם. וכבר בקש רבי יהושע כן חנניה לסייע את רבי יוחנן כן-גדגדה, אמר לו: חזור לאחוריק! שכבר אתה מתחייב בנפשך, שאני מן-השוערים ואתה מן-המשווררים. הנה נתבאר לך שפל-לוי המתעסק בעבודה שאינה עבודתו המיוחדת לו — חייב מיתה בידי שמים. וכן הכהנים לא יגשו לעבודת הלויים, אלא אם עברו אינם במיתה כי אם במלקות. ובמכלתא: "אף אל-פלי הקדש ואל-המזבח לא יקרבו" יכול אם נגעו יהיו חייבין? תלמוד לומר: "אף" — משום עבודה הם חייבין. אין לי אלא הלויים על ידי הכהנים, הכהנים על-ידי הלויים מניין? תלמוד לומר: "גם-הם גם-אתם", ושם נאמר: "הלויים על של כהנים במיתה, ואין הכהנים על של לויים אלא בלא-תעשה".

המצוה הל"ב — הצווי שנוצטוינו לגדל זרע אהרן ולכבדם ולרוממם, וליחס להם מעלת קדשה [וכבוד קודמת וראשונה (לחת להם דין-קדימה) ואפלו יסרבו לכך — לא נשמע להם. פל-זה לשם פבור לה' יתעלה, כיון שלקחם לעבודתו והקרבת קרבנותיו, והוא אמרו: "וקדשתו כי את-לחם אלהיו הוא מקריב קדש יהיה-לך" (ויקרא כא, ח). וכא פרוש (גייטן נט:): "וקדשתו" "לכל-דבר שבקדשה: לפתח ראשון (בתורה), ולכרך ראשון, ולטול מנה יפה ראשון". וגם לשון ספרא (אמור שם): "וקדשתו" — "על פרחו"; פלומר, שמצוה זו נצטוינו בה אנוחנו ואינה תלויה ברצון הפהן, וכך אמרו: "קדשים

מתוך מהדורת חזק

לא מיתה; וְכִלְ-מִי שְׂמֹרֶה כְּשֶׁהוּא שְׂתוּי, בֵּין שֶׁהוּא כֹהֵן אוֹ יִשְׂרָאֵל — חֲרִי הוּא עוֹבֵר עַל לְאוֹ, בֵּין שֶׁהוּא שְׂתוּי יַיִן אוֹ שְׁאֵר הַמְשַׁכְּרִין. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמני): "יִיֵן אֶל-תִּשְׁתֵּה", אֵין לִי אֶלֶא יַיִן. מִנֵּין לְרַבּוֹת שְׁאֵר מְשַׁכְּרִין? תִּלְמִיד לֹמַר: "וְשִׁכְרָה". אִם כֵּן לְמָה נֶאֱמַר יַיִן? עַל הַיַּיִן בְּמִיתָה וְעַל שְׁאֵר כָּל-הַמְשַׁכְּרִין בְּאַזְהָרָה" (במלקות). וְשִׁם אָמְרוּ: "מִנֵּין שְׂאִינוֹ חֵיב אֶלֶא בִּשְׁעַת עֲבוּדָה? תִּלְמִיד לֹמַר: אֵתָה וּבְנֵיךָ אִתְּךָ בְּבִאכְסֵם אֶל-אֱהָל מוֹעֵד". וְשִׁם אָמְרוּ: "כֹּחַל יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל חֵיבִין מִיתָה עַל הַהוֹרְיָה תִּלְמִיד לֹמַר: "אֵתָה וּבְנֵיךָ אִתְּךָ וְגו' וְלֹא תִמְתּוּ", אֵתָה וּבְנֵיךָ בְּמִיתָה, וְאֵין יִשְׂרָאֵל חֵיבִין מִיתָה עַל הַהוֹרְיָה". וּכְכֹר נִתְּבָאֵרוֹ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרָק ד' מִפְּרָתוֹת (יג).

הַמִּצְוָה הַקַּס"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהוֹרְיָה הַכֹּהֲנִים מִלְּהַפְּנֵס לְמַקְדָּשׁ כְּשֶׁהֵם מְנַוְלִים בְּשַׁעְרָם (מגודלי שער), כְּדִרְךָ שְׁעוֹשִׂים הַאֲבָלִים שְׂאִינֵם מְקַבְּצִים וּמִסְדְּרִים אֶת-שַׁעְרָם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "רְאִשֵׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ" (שם, ו), אָמַר הַתַּרְגוּמוֹ: לֹא תַרְבּוּן פְּרוּעַ. וּבִיתְיָקָאל (מד, כ) בָּאֵר וְאָמַר: "וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ". וְכֵן אָמְרוּ יִתְעַלֶּה בְּמִצְוֵה: "וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פְּרוּעַ" (ויקרא יג, מוה) אָמְרוּ בְּסִפְרָא: "גִּדּוּל פְּרַע". וְעוֹד לִשׁוֹן סִפְרָא: "רְאִשֵׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ" — אֵל תִּגְדְּלוּ. וּכְכֹר נִכְפַּל לֹא זֶה בְּכֹהֵן גְּדוֹל וְאָמַר: "אֶת-רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע" (שם כא, ט). וְכַפַּל אוֹתוֹ, שֶׁלֹּא תַחֲשׁוּב שְׂנֵה שְׂאֵמֵר לֶאֱלַעְזוֹ וְלֵאִתְּמַר "רְאִשֵׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ", שֶׁהוּא מַחֲמַת הַמַּת בְּלָבָד, אֲבָל אִם עֲשֶׂה כֵּן שְׂלֹא דְרָךְ אֲבָלוֹת יִהְיֶה מִתָּר; לִפְיָךְ בָּאֵר בְּכֹהֵן גְּדוֹל שֶׁהוּא מַחֲמַת הַעֲבוּדָה כְּדִי שִׁיֵּהָ נָאֵה. וְהַעוֹבֵר עַל לְאוֹ זֶה בְּמִיתָה, כְּלוּמַר: אִם שִׂמַּשׁ כְּשֶׁהוּא פְּרוּעַ רֹאשׁ. וּבְכַלֵּל אֵלּוֹ שְׂבִמִיתָה (תוספתא, סנהדרין פג). פְּרוּעֵי רֹאשׁ, שְׂנַאָמַר: "וְלֹא תִמְתּוּ" (שם י, ו); אֲבָל אִם נִכְנַס לְמַקְדָּשׁ וְהוּא פְּרוּעַ רֹאשׁ דְּלֹא עָבַד — חֲרִי זֶה בְּאַזְהָרָה, לֹא בְּמִיתָה.

הַמִּצְוָה הַקַּס"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהוֹרְיָה הַכֹּהֲנִים מִלְּהַפְּנֵס לְמַקְדָּשׁ קְרוּעֵי בְּגָדִים, וְהוּא אָמְרוּ: "וּבְגָדֵיכֶם לֹא-תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ" (שם). וְלִשׁוֹן סִפְרָא: "בְּגָדֵיכֶם לֹא-תִפְרְמוּ — אֵל תִּקְרְעוּ בְּגָדֵיכֶם". וְגַם לְאוֹ זֶה נִכְפַּל בְּכֹהֵן גְּדוֹל: "וּבְגָדֵי לֹא יִפְרָם" (שם כא, ט). וְדַע שֶׁכֹּהֵן גְּדוֹל אֲפֵלוֹ שְׂלֹא בִּשְׁעַת הַעֲבוּדָה אָסוּר לוֹ לְקְרוּעַ בְּגָדוֹ עַל מַת שְׂמַת לוֹ, וּבְגִלָּל תּוֹסֶפֶת זוֹ כִּפַּל אֶת-הַלְאוֹ הַזֶּה. וּבְסִפְרָא (פרשת אמור): "רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדוֹ לֹא יִפְרָם — עַל מַתּוֹ, כְּדִרְךָ שְׂבָנֵי אָדָם פּוֹרְעִין וּפּוֹרְמִין עַל מַתִּיהֶן. כִּיֵּצֵד? כֹּהֵן גְּדוֹל פּוֹרֵם מִלְמִטְשָׁן (במקום שֵׁאִינוֹ נֹרָאָה כַל-כָּר) וְהַתְּדִיוֹט מִלְמַעְלָן". וְכִלְ-מִי שֶׁעָבַד וּבְגָדוֹ קְרוּעִים — גַּם הוּא חֵיב מִיתָה, לְפִי שְׂדִין פְּרוּעֵי רֹאשׁ וּקְרוּעֵי בְּגָדִים אַחַד. אֲבָל הַכֹּהֲנִים לְמַקְדָּשׁ בְּמַצֵּב זֶה חֲרִי הֵיא בְּלָאוֹ.

רְצוֹנֵי לוֹמַר מְחַסֵּר בְּגָדִים שְׁעָבַד. וְכָךְ מָנּוֹ אוֹתוֹ בְּגִמְרָא סְנֵהָרִין (פג). מִכְּלָל מִחֵיבֵי מִיתָה בְּיַדֵי שָׁמַיִם. וְעַל זֶה לֹא בָּא פְּסוּק, אֶלֶא נֶאֱמַר בְּכַתוּב: "וְחִתְּמָה אֶתְּם אַבְנֵט וְגו' וְהִיִּתְּהָ לְהֵם כְּהֵנָּה" (שם, ט), וְכַאֲ בְּפְרוּשׁוֹ (סנהדרין פג): "בְּזַמֵּן שְׂבִגְדֵיהֶם עֲלֵיהֶם — כְּהֵנָּה עֲלֵיהֶם; אֵין בְּגָדֵיהֶם עֲלֵיהֶם — אֵין כְּהֵנָּה עֲלֵיהֶם וְהוּוֹ לְהוּוֹ זְרִים". וְיִתְבָּאֵר לְקַמֵּן (לא תעשה עד) שְׁנַר שְׂשַׁמֵּשׁ — בְּמִיתָה. וְאָמְרוּ בְּסִפְרָא (ויקרא ח, ח): "וְיִשֵּׁם עָלָיו אֶת-הַחֹשֶׁן" — פְּרָשָׁה זוֹ לְמַדָּה לְשַׁעְתָּה וְלְמַדָּה לְדוּרוֹת; לְמַדָּה לְשְׂרוּת יוֹם יוֹם וְלְשְׂרוּת יוֹם הַכַּפּוּרִים. בְּכָל-יוֹם מְשַׁמֵּשׁ בְּבִגְדֵי זֶהָב (שמונה בגדים של יום-יום שיש ביניהן מזהב), וּבְיוֹם הַכַּפּוּרִים מְשַׁמֵּשׁ בְּבִגְדֵי לְבָן" (ארבעה: כתנת, מכנסים, מצנפת ואבנט). וּכְכֹר נִתְּבָאֵר בְּלִשׁוֹן סִפְרָא, שֶׁלְבִישַׁת בְּגָדִים אֵלּוֹ מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְהוּא אָמְרָם (ספרא אחרי-מות): "וּמִנֵּין שְׂאִין אֶתְרֵן לֹבֵשׁ בְּגָדִים לְגִדְלָתוֹ אֶלֶא כְּמַקְסִים גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ? תִּלְמִיד לֹמַר: וְיַעַשׂ כְּפֶאֶשֶׁר צָוָה ה' אֶת-מֹשֶׁה" (ויקרא טו, לד). כְּלוּמַר, שְׂבִגְדִים אֵלּוֹ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵם בְּתַכְלִית הַיַּפִּי — שֶׁהֵם זֶהָב וְאֲבָנֵי שֶׁהֵם וְיִשְׁפֶּה וְזוּלָתָן מִן-הָאֲבָנִים הַיְקָרוֹת — לֹא יִתְפַּנּוּ לְהַתְנַאֲוֹת בָּהֶם, אֶלֶא לְקַיִים הַמִּצְוָה, שְׂצוּהָ ה' אֶת-מֹשֶׁה, בְּלָבָד; וְהֵיא, שֶׁלְבִישׁ בְּגָדִים אֵלּוֹ תְּמִיד בְּמַקְדָּשׁ. וּכְכֹר נִתְּבָאֵרוֹ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כְּלָם בְּפָרָק ב' מִזְבָּחִים (יח). וּבְמַקְוֹמוֹת בְּמַסְכַּת כַּפּוּרִים (עא: עב). וְסִפְּהָ (ה).

הַמִּצְוָה הַפ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהוֹרְיָה מִלְּקְרוּעַ פִּי (שפת) מְעִיל כֹּהֵן גְּדוֹל, אֶלֶא יִהְיֶה אָרוּג כְּמוֹ סוּף וּגְבוּל (כשפת הארג, משני צדדיו), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כְּפִי תִחְרָא יִהְיֶה-לוֹ לֹא יִקְרַע" (שמות כח, לב), וְהַקּוּרְעוֹ בְּמַסְפְּרִים וּכְיֹצֵא כֹהֵן — חֵיב מִלְּקוּת.

הַמִּצְוָה הַפ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהוֹרְיָה מִהִסִּיר (להפריד) הַחֹשֶׁן מִעַל הָאֶפֻּד, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא-יִזַּח הַחֹשֶׁן מִעַל הָאֶפֻּד" (שם, כח), אֶלֶא יִהְיֶה מִחֲבֵר לוֹ. וּבְסוּף מַכּוֹת (כא). אָמְרוּ גַם-כֵּן, כְּשֶׁהִזְכִּירוּ מִחֵיבֵי מִלְּקוּת: וְהָאֵיכָא מִזַּח אֶת-הַחֹשֶׁן? וְאַזְהַרְתִּיהָ מִהָכָא מ"לֹא-יִזַּח הַחֹשֶׁן" הֵנָּה נִתְּבָאֵר לָךְ שֶׁהַמִּזַּח — לוֹקָה.

הַמִּצְוָה הַע"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהוֹרְיָה מִלְּהַפְּנֵס לְמַקְדָּשׁ אוֹ לְהוֹרוֹת בְּשׁוּם דְּבַר מִדִּינֵי הַתּוֹרָה כְּשֶׁאַנְחִינוּ בְּמַצֵּב שְׂכָרוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "יִיֵן וְשִׁכְרָה אֶל-תִּשְׁתֵּה וְגו' בְּבִאכְסֵם אֶל-אֱהָל מוֹעֵד וְגו', וְהַהוֹרַת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'" (ויקרא ט, יא). וְלִשׁוֹן הַתִּלְמוּד (נזיר לח): "שִׁתְּהָ רִבִּיעִית (יין) אֵל יוֹרְהָ". וְיִשׁ עֲבָנֵשׁ הַלְאוֹ הַזֶּה חִלּוּק, וְהוּא: שְׂשׂוּתוּי יַיִן אָסוּר לְהֵם לְהַפְּנֵס מִבֵּין הָאוּלָם וְלְמַזְבַּח עַם כָּל-הַיְחִיָּל, וְאִם נִכְנַס — חֵיב מִלְּקוּת; וְאִם עָבַד כְּשֶׁהוּא שְׂתוּי — חֵיב מִיתָה בְּיַדֵי שָׁמַיִם; וְאִם שִׁתְּהָ דְבַר מִן (שְׂאֵר) הַמְשַׁכְּרִים פְּרָט לִיַּיִן וְעָבַד — חֵיב מִלְּקוּת בְּלָבָד,

מתוך מהדורת חזק

אָמרו: "ומן־הַמַּקֶּדֶשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל", הָאֵחָר (כהן הדיוט) שְׁלֹא יֵצֵא (כשמתו אביו או אמו) — חִלָּל"; כְּלוֹמֵר: כֹּהֵן הַדְּיוֹט, שְׁאָסוּר לוֹ לַעֲבֹד כְּשֶׁהוּא אוֹנֵן. וְהָרִי הוּא מְזַהֵר עַל כֵּן, כְּלוֹמֵר שְׁלֹא יַעֲבֹד אוֹנֵן, מִן־הַלְמוּד הַזֶּה. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר הַכֹּלֵל הַזֶּה בְּסוֹף הוֹרְיֹת (יב) שִׁכְחָן הַדְּיוֹט אוֹנֵן לֹא יַעֲבֹד, וְכֵן גְּדוּל עוֹבֵד כְּשֶׁהוּא אוֹנֵן. הַנְּבִיא נִתְבָּאֵר לָךְ שְׁאָמְרוּ כֵּן "וְלֹא יִחַלֵּל", עֲשֹׂאֵהוּ שְׁלִיִּלָה, לֹא אֲזַהֵרָה — שְׂאִין עֲבֹדְתוֹ נַעֲשִׂית חִלִּין אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא אוֹנֵן. וּפְשֻׁט הַפְּתוּב שְׁאָמְרוּ "וְלֹא יִחַלֵּל" טַעַם לִלְאוּ הַקְּדוּם שֶׁהוּא (הַכּוֹהֵן הַגְּדוּל) "לֹא יֵצֵא", כְּדִי שְׁלֹא יִחַלֵּל. אֶף בְּשִׁטֵּי הָעֲנִינִים (הַנְּדֵרִים מֵהַפְּסוּק: (א) ש"לֹא יֵצֵא" הַכּוֹהֵן הַגְּדוּל אַחַר מַטַּת אָבִיו וְאִינוּ מַחֲלֵל הָעֲבוּדָה שֶׁהוּא אוֹנֵן. (ב) שֶׁכֵּהֵן הַדְּיוֹט "לֹא יִחַלֵּל" וְלֹא מִקְרִיב אוֹנֵן) אֵין רֵאוּי לְמִנּוּת אֶת־הַלְאוּ הַזֶּה (כְּלוֹמֵר, אֵין לִיחַד אֲזַהֵרָה כְּלִשְׂחֵיָא מִכַּח הַלְשׁוֹן "וְלֹא יִחַלֵּל" לַעֲנִינִים אֱלוּ הַנְּלִמְדִים מִמֶּנּוּ) בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, כְּמוֹ שְׁמִתְבָּאֵר לְמִי שֶׁהִבִּין אֶת־הַכֹּלֵלִים (כַּלל בְּפָנֵי שְׁלֵמוֹת) לְמֵאמְרוֹ זֶה. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר שֶׁשְׁלֹשָׁה לְאוּיִן אֱלוּ שָׁמָּה: רֵאשׁוּ לֹא יִפְרַע, וּבְגִדְיוֹ לֹא יִפְרֵם, וּמִן־הַמַּקֶּדֶשׁ לֹא יֵצֵא — נִכְפְּלוּ בְכֹהֵן גְּדוּל לְבָאֵר עֲנִין מִסָּסִים, כְּמוֹ שֶׁנִּכְפְּלָה אֲזַהֵרָתוֹ עַל גְּרוּשָׁה וְחִלְלָה זְוֻנָּה לְבָאֵר עֲנִין מִסָּסִים, וְשִׁשְׁלֹשֶׁת הָעֲנִינִים שֶׁהִזְהִיר עֲלֵיהֶם בְּשִׁלְשָׁה לְאוּיִן אֱלוּ הֵם בְּעֲצָמָם שֶׁהִזְהִיר עֲלֵיהֶם בְּאָמְרוֹ רֵאשִׁיכֶם אֵל תִּפְרְעוּ, וּבְגִדְיֶכֶם לֹא תִפְרְמוּ, וּמִפְתַּח אֵהָל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ; וְשִׁמְשָׁה רַבְנוּ עֲלָיו הַשְּׁלוֹם הוֹדִיעָם, כְּלוֹמֵר לְאֵלְעָזָר וְאִיתְמַר: שֶׁבְחָרְדְּתֶכֶם לְצָרָה גְדוּלָה זוֹ לֹא הִתְרוּ לְכֶם דְּבָרִים הַאֲסוּרִים עֲלֵיכֶם, אֲלֵא אַתֶּם נִשְׁאָרִים מְזַהֲרִים כְּמוֹ שֶׁהֵייתֶם, עַל פְּרִיעַת רֵאשׁ וְקָרִיעַת בְּגָדִים וְיִצְיָאָה מִן־הַמַּקֶּדֶשׁ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה. וְנִכְפְּלָה הַלְאוּ בְכֹהֵן גְּדוּל לְבָאֵר לָנוּ שְׁלֹא זֶה בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, וְעַל שַׁעַת הָעֲבוּדָה בְּלֵבד חֵיבִין מִיָּתָה, כְּמוֹ שֶׁאִתָּהּ רוּאָה שְׁלֵמוֹת לְבָאוּר עֲנִין אָמְרוּ "ומִפְתַּח אֵהָל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ" מִמָּה שֶׁנֶּאמְרוּ: "ומִן־הַמַּקֶּדֶשׁ לֹא יֵצֵא"; וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁחֵיבִין כְּכֹלֵלֹא מִן הַלְאוּיִן הָאֵלֶּה שֶׁנִּכְפְּלוּ בְכֹהֵן גְּדוּל עֲנִין נֹפֵף, כְּמוֹ שֶׁבְאַרְנוּ — הָרִי לֹא יִתְרַבֵּה בְכֹף מִסְפַּר הַמַּצּוֹת לְמִי שֶׁהִבִּין מִה־שֶׁהִקְדַּמְנוּ (כַּלל ט), לְפִי שְׁגוּפִיָּה דִקְרָא הוּא שְׁלֹא יַעֲשֶׂה דְבָר מִכְּלָאֵלוּ בְשַׁעַת הָעֲבוּדָה. וְהֵבִין זֹאת.

הַמַּצְוָה ה'ל"א — הַצּוּיִ שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְהוֹצִיא הַטְּמְאִים מִן־הַמַּקֶּדֶשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וַיִּשְׁלַחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צְרוּעַ וְכָל־זָב וְכָל טְמֵא לְנַפְשׁ" (במדבר ה, ב). וּמִחֲנֶה זֶה הָאָמֹר כֵּן הוּא מַחֲנֶה שְׁכִינָה שֶׁכְּמוֹהוּ לְדוֹרוֹת הָעוֹזְרָה, כְּמוֹ שֶׁבְאַרְנוּ בְרִישׁ סֵדֵר טְהוֹרוֹת (כִּלִּים פֶּרֶק א מִשְׁנָה ח) בְּפֶרוּשׁ הַמְּשֻׁנָּה. וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פֶּרֶשׁת נִשְׂא שֶׁם): "וַיִּשְׁלַחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה — אֲזַהֵרָה לְטְמֵאִים שְׁלֹא יִפְגְּסוּ לְמַקֶּדֶשׁ בְּטִמְאַהּ". וְכִבֵּר נִכְפְּלָה צְוּיִ זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי־יִהְיֶה בָךְ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טְהוֹר

וְכֵן גְּדוּל בְּלֵבד אֲסוּר לוֹ לְעוֹלָם לְפָרוּעַ וְלִפְרוּם אֶפְלוּ לֹא נִכְנָס לְמַקֶּדֶשׁ, וְזֶהוּ הַחֲלוּק שְׁבִינּוּ וּבִין כֵּהֵן הַדְּיוֹט בְּזֶה.

~ יום שלישי כ"ג מנחם-אב ~

מצות לא תעשה סח. קסה.

מצות עשה לא. מצות לא תעשה עז. עח.

הַמַּצְוָה ה'ס"ח — הַאֲזַהֵרָה שֶׁהִזְהִיר כֵּהֵן גְּדוּל מִלְּהִפְנֵס לְמַקֶּדֶשׁ בְּכֹל־עַת, מְפָנֵי כְבוֹד הַמַּקֶּדֶשׁ, וְיִרְאָה לְפָנֵי הַשְּׁכִינָה. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאֵל־זָבָא בְּכֹל־עַת אֶל־הַקֶּדֶשׁ" (ויקרא טז, ב). וְיֵשׁ בְּלֵאוּ זֶה חֲלוּק גְּבוּלוֹת, וְהוּא: שִׁכְחָן גְּדוּל הִזְהִיר מִלְּהִפְנֵס לְמַקֶּדֶשׁ הַקֶּדֶשִׁים אֶפְלוּ בְיָוֵם הַכְּפֻורִים אֲלֵא בְּזַמֵּן הַיְדוּעַ לְעֲבוּדָה. וְכֵן כֹּל־כֵּהֵן מְזַהֵר מִלְּהִפְנֵס לְהִיכָל בְּכֹל־יְמוֹת הַשָּׁנָה וְזוֹלְתֵי בְּזַמֵּן הָעֲבוּדָה. וְקָצוּר עֲנִין הַלְאוּ הוּא: שִׁכְחָן כֵּהֵן לֹא יִכְנָס לְמַקְוֵם שְׂרַשְׁאֵי הַלְּפָנֵס לְשֶׁם אֲלֵא בְשַׁעַת עֲבוּדָה בֵּין כֵּהֵן גְּדוּל בְּפָנִים בֵּין כֵּהֵן הַדְּיוֹט בַּחוּץ. וְאֵם עָבַר עַל לְאוּ זֶה וְנִכְנָס שְׁלֹא בְשַׁעַת הָעֲבוּדָה, אֵם נִכְנָס לְמַקֶּדֶשׁ הַקֶּדֶשִׁים — הָרִי זֶה חֵיב מִיָּתָה; וְאֵם נִכְנָס לְהִיכָל — הָרִי זֶה חֵיב מִלְּקוֹת. וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פֶּרֶשׁת אַחֵר): "וְאֵל־זָבָא בְּכֹל־עַת" — זֶה יוֹם הַכְּפֻורִים; "אֶל־הַקֶּדֶשׁ" — לְרַבּוֹת שְׁאָר כֹּל־יְמוֹת הַשָּׁנָה; "מִבֵּית לְפָרְכָת" — לְהַזְהִיר עַל כֹּל־הַבֵּית. יְכוּל עַל כֹּל־הַבֵּית בְּמִיָּתָה — תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "אֶל־פָּנֵי הַכְּפֻורָת אֲשֶׁר עַל־הָאֶרֶץ וְלֹא יָמוּת". הָאֵ מַיִצֵּד? אֶל־פָּנֵי הַכְּפֻורָת בְּמִיָּתָה, וְעַל שְׁאָר כֹּל־הַבֵּית בְּאֲזַהֵרָה. וּבְגִמְרָא מְנַחֹת (כוז) אָמְרוּ בְּפֶרוּשׁ: "עַל הַהִיכָל בְּאַרְבַּעִים".

הַמַּצְוָה ה'קס"ה — הַאֲזַהֵרָה שֶׁהִזְהִירוּ הַכְּהֵנִים מִלְּצָאָת מִן־הַמַּקֶּדֶשׁ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, וְהוּא אָמְרוּ: "ומִפְתַּח אֵהָל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ" (שם יז, ז). וְנִכְפְּלָ גַם לְאוּ זֶה בְכֵהֵן גְּדוּל וְאָמְרוּ: "ומִן־הַמַּקֶּדֶשׁ לֹא יֵצֵא" (שם כא, יב). וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פֶּרֶשׁת שְׁמִינִי שֶׁם): "ומִפְתַּח אֵהָל מוֹעֵד" יְכוּל בְשַׁעַת הָעֲבוּדָה וְשִׁלְשָׁה בְשַׁעַת הָעֲבוּדָה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "ומִן־הַמַּקֶּדֶשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל", — הָרִי אוֹמֵר בְשַׁעַת הָעֲבוּדָה. "כִּי־שִׁמְן מִשַּׁחַת ה' עֲלֵיכֶם" (שם יז, ז) אֵין לִי אֲלֵא אֲהָרֹן וּבְנָיו שֶׁנִּמְשַׁחוּ בְשִׁמְן הַמִּשְׁחָה שְׂאֵם יֵצֵאוּ בְשַׁעַת עֲבוּדָה חֵיבִין מִיָּתָה, מִזֵּין לְכָל־הַכְּהֵנִים שֶׁבְּכֹל־הַדּוֹרוֹת? תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "כִּי־שִׁמְן מִשַּׁחַת ה' עֲלֵיכֶם". וְדַע שֶׁיֵּשׁ בְכֵהֵן גְּדוּל תּוֹסֶפֶת שְׁלֹא יִלְנֶה אֶת־הַמִּטָּה (אֵת הַמַּת). וְזֶהוּ פְשֻׁט הַפְּתוּב בְּאָמְרוּ: "ומִן־הַמַּקֶּדֶשׁ לֹא יֵצֵא", וְכֵן נִתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ב' מִסְנֵה־דְרִין (יח), שְׂאֵם מַת לוֹ מַת — אִינוּ יוֹצֵא אַחֵר הַמִּטָּה. וְלְמָדוּ לְכֵךְ מִמָּה שֶׁנֶּאמְרוּ: "ומִן־הַמַּקֶּדֶשׁ לֹא יֵצֵא". וְנִלְמַד מִזֶּה, שֶׁמַּתָּר לוֹ לְעֲבוּדָה בְיָוֵם שֶׁמַּת לוֹ מַת. וְכֵן הוּא לְשׁוֹנֵם בְּסִנְהֶדְרִין (פד).

מתוך מהדורת חזק

מתקין (מקשה) ליה רבינא: ואימא אידי ואידי (אמור, אולי, כי הן (פסוק) זה והן זה) במתנה שכינה, ולעבור עליו בעשה ולא-תעשה? אם כן נכתב קרא ולא יבוא אל-תוף, כלומר: הנה לו לומר: ולא יבוא אל תוכו — "המתנה" למה לי? לתן לו מתנה אחרת, והיא מתנה לוי. כלומר שגם בה לא יבוא אל תוף המתנה. ולשון ספרי (שם): "לא יבא אל-תוף המתנה" — זו מצות לא-תעשה. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בריש מסכת פלים בפרושנו.

מקרה-לילה ויצא אל-מחוץ למתנה" (דברים כג, יא). רצה כן באמרו "מחוץ למתנה": מתנה שכינה, כמו שאמר במצוה זו עצמה: "אל-מחוץ למתנה תשלוחם" (במדבר ה, א) ובגמרא פסחים (סח,): "ויצא אל-מחוץ למתנה" — זה מתנה שכינה. ולשון המכלתא: "צו את-בני ישראל וישלחו מן-המתנה — בעשה"; ומנין בלא-תעשה? תלמוד לומר: "ולא יטמאו את-מתניהם". ובספרי (פרשת תצא שם): ויצא אל-מחוץ למתנה — מצות עשה.

~ יום רביעי כ"ד מנחם-אב ~

מצות לא תעשה עה. עו.

מצות עשה כד. מצות לא תעשה סמ. ע. עא.

המצוה הע"ה — האזהרה שהזהר בהן טמא מלעבוד, קשהו טמא, והוא אמרו ותעלה לפניהם: "וינזרו מקדשי בני-ישראל ולא יחלו את-שם קדשי" (ויקרא כב, ב) ובפרק ט' מסנהדרין (פג): אמרו: "מנין לטמא ששמש שהוא במיתה? דכתיב: דבר אל-אהרן ואל-בניו וינזרו וגו' ולא יחלו". ואמר במקום אחר: "ומתו בו פי יחליו" (שם, ט) בשם שאותו החלול מיתה בידי שמים, כך פאן אמרו: "ולא יחלו את-שם קדשי" אם חללו ועבדו בטמאה — תבין מיתה בידי שמים.

המצוה הע"ו — האזהרה שהזהר בהן טבול יום (טבל מטומאתו אך עדיין לא שקעה השמש) מלעבוד, אף-על-פי שפבר טהר, עד שיצריב שמשו, והוא אמרו ותעלה על הפניהם: "ולא יחלו שם אלהיהם" (שם כא, ו) והעובר על לאו זה — חיב מיתה בידי שמים — כלומר: טבול יום ששמש: וזה לא נאמר בו פסוק מפרש בתורה, אלא הוא פרוש מקבל. ובפרק ט' מסנהדרין (פג): אמרו בפרוש אמרו ותעלה: "קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחלו שם אלהיהם" (שם), אמרו: "אם אינו ענין לטמא — לפי שפבר נתבאר — תגהו ענין לטבול יום ששמש. וליף (נלמד ב"גורה שווה) חלול חלול (מתרומה: מה שם במיתה אף כאן)". ומנהו שם מכלל מחיבי מיתה.

המצוה הכ"ד — הצווי שנצטוו הפניהם בלבד לרחץ ידיהם ורגליהם כל-פעם שיצטרכו להפנס להיכל או לקרב לעבודה — וזו היא מצות קדוש ידים ורגלים, והוא אמרו ותעלה: "ורחצו אהרן ובניו מננו את-ידיהם ואת-רגליהם בבאם אל-אהל מועד" (שמות ל, יט-כ). ומצות עשה זו העובר עליה חיב מיתה בידי שמים, כלומר: שכהן ששמש במקדש אם לא רחץ ידים ורגלים — חיב מיתה בידי שמים; והוא אמרו ותעלה: "ורחצו מים ולא ימתו" (שם) וכבר נתבארו דיני מצוה זו בשלמות בפרק ב' מזבחים (ט: ואילך).

המצוה הע"ז — האזהרה שהזהר כל-טמא מלהפנס לקל-המקדש (המשכן), אשר כמוהו לדורות (בבית המקדש): כל-העורה משער ניגנור ולפנים, שהוא תחלת עזרת ישראל, והוא אמרו ותעלה: "ולא יטמאו את-מתניהם" (שם) כלומר: מתנה שכינה. ובגמרא מפות (יר): אמרו: "הבא אל המקדש טמא כתיב ענש וכתוב אזהרה: ענש — "את-מקדש ה' טמא ונכרתה" (שם יט, יג-כ); אזהרה — "ולא יטמאו את-מתניהם". ובמכלתא: "צו את-בני ישראל וישלחו מן-המתנה" (שם ה, ב) — בעשה. ומנין בלא-תעשה? אמר: "ולא יטמאו את-מתניהם". וכבר נכפל הלוא בענין זה בלשון אחר, והוא אמרו ביולדת: "ואל-המקדש לא תבא" (ויקרא יב, ד) ובספרא אמרו: "לפי שנגאמר: "והזרתם את-בני-ישראל מטמאתם ולא ימתו" (שם טו, לא) שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו" — כלומר: גם הנוגע במקדש מאחוריו קשהו טמא מתחייב כרת — תלמוד לומר ביולדת: "ואל-המקדש לא תבא". ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר טמאים שנה בנה. ועוד אמרו בספרא (פרשת אחרי-מות), על אמרו ותעלה: "ואם לא יכבסו ובשרו לא ירחץ ונשא עונו" (שם יז, טז): "הא כיצד? על רחיצת גופו (אם לא רחץ) — ענוש כרת, ועל כבוס בגדיו — בארבעים. ומנין שאינו מדבר אלא בטמאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש וכו'". וכבר נתבאר שהעובר על לאו זה, אם הוא מזיד — חיב כרת: ואם הוא שוגג — חיב קרבן עולה ויורד, כמו שבארנו במצוה ע"ב ממצות עשה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בריש שבועות ובהוריות (ט) וכתות (ב) ובכמה מקומות בזבחים.

המצוה הע"ח — האזהרה שהזהר כל-טמא (רוב הטמאים), מלהפנס למתנה לוי אשר כמוהו לדורות: הר הבית, כמו שבארנו בריש מסכת פלים (פרק א משנה ח), ושם נתבאר אסור פניסת הטמאים להר הבית והכתוב שפא בלאו זה הוא אמרו על טמא מקרה-לילה: "לא יבא אל-תוף המתנה" (דברים כג, יא) ובגמרא פסחים (סח,): אמרו גם-כן: "ויצא אל-מחוץ למתנה" (שם) — זה מתנה שכינה, כמו שבארנו במצוה ל"א ממצות עשה; "ולא יבא אל-תוף המתנה" — זה מתנה לוי, —

מתוך מהדורת חזק

עבודות זר חֵיב עליהן מיתה ואלו הן: זריקה, והקטרה, ונסוף חֵינן, ונסוף חֵינים. וְשֵׁם (במסכת יומא) וּבְפָרֶךְ הַחֲחִירֹן מִמִּסְכַּת זְבָחִים (ק"ג): הַתְּבָאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זו.

הַמִּצְוָה הַס"א — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנו שִׁיחָא כֹּל-קֶרֶבֶן שֶׁנֶּקְרִיב שְׁלָם בְּמִינוֹ, תָּמִים מִן-הַמוּמִים שֶׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר בְּפָתוּחַ וּבְמִסְרַת שֶׁהֵם מוּמִים. וְהוּא אָמְרוּ תְּעֵלָה: "תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן" (ויקרא כב, כא) וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת אמור): "תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן — מִצְוֹת עֲשֵׂה" וּכְבָר הַבִּיאוּ רֵאָיָה, שְׁיִינוֹת הַנְּסֻכִּים וְשִׁמְנֵם וְסֻלְתָּם יִהְיוּ בְּתַכְלִית הַטּוֹב וְהַשְּׁלֵמֹת מִכָּל-קֶלְקוּל, מֵאֲמָרוּ תְּעֵלָה: "תָּמִימִם יִהְיוּ לְכֶם וְנִסְפִיָּהֶם" (במדבר כח, לא) וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זו בְּפָרֶךְ ח' מִמִּנְחָחוֹת (פז).

הַמִּצְוָה הַצ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהַקְדִּישׁ בְּעֲלֵי מוּמִין לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, וְהוּא אָמְרוּ תְּעֵלָה: "כֹּל אֲשֶׁר-בּו מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ" (ויקרא כב, כא), וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת אמור שם): "כֹּל אֲשֶׁר-בּו מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ" — מִשׁוּם כֹּל תִּקְדִּישׁ.

הַמִּצְוָה הַצ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּשַׁחוֹט בְּעֲלֵי מוּמִין לְשֵׁם קֶרֶבֶן, וְהוּא אָמְרוּ תְּעֵלָה בְּעֲבֵלֵי מוּמִין: "לֹא-תִקְרִיבוּ אֵלָה לֵה" (שם כב), וּלְשׁוֹן סִפְרָא: "לֹא-תִקְרִיבוּ אֵלָה לֵה" — מִשׁוּם כֹּל תִּשְׁחוֹט.

הַמִּצְוָה הַצ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּרוֹק דָּם בְּעֲלֵי מוּמִין עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְהוּא אָמְרוּ תְּעֵלָה בְּעֲבֵלֵי מוּמִין גַּם: "לֹא-תִקְרִיבוּ לֵה" (שם כד), וְכֹא בְּקִבְלָה שֶׁלֹּא זֶה מִזְהִיר עַל זְרִיקַת דָּם בְּעֲלֵי מוּמִין — וְזֶהוּ דַעַת תִּנְאָ קָמָא, וְכֵן הִלְכָה. וְרַבֵּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שֶׁלֹּא זֶה אֵינוֹ מִזְהִיר אֵלָּא עַל קִבְלַת דָּם. וְהוּא אָמְרָם בְּסִפְרָא (פרשת אמור): "לֹא-תִקְרִיבוּ לֵה" — מִשׁוּם כֹּל תִּקְבֵּל אֶת-הַדָּם. וּבְגִמְרָא תְּמוּרָה (ו). אָמְרוּ: לְתִנְאָ קָמָא הַאי "לֹא-תִקְרִיבוּ לֵה", לְמָה לִּי? מִכְּעֵי לִיָּה (אם מפני שצריכים פסוק מיוחד) לְזִרְיקַת דָּמִים — וְהָא נִפְקָא לִיָּה (הרי יש ללמוד זאת מהביטוי) מ"על המזבחת"? כְּלוּמַר: מִמַּה-שֶּׁאֵמַר עוֹד: "וְאִשָּׁה לֹא-תִתְּנוּ מִהֶם עַל-הַמִּזְבֵּחַ לֵה" (שם כב), שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁכֹּל-מָה שֶׁיִּצְטָח עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִהְיֶה מִהֶם? וְהַשִּׁיב: אֲרַחֲמִיה דְּקָרָא הֵכִי מִשְׁתַּעֲי (כך דרך הכתוב להתבטא), כְּלוּמַר: שֶׁלֹּא זֶה שֶׁהוּא "וְאִשָּׁה לֹא-תִתְּנוּ מִהֶם עַל-הַמִּזְבֵּחַ" לֹא בָּא אֵלָּא בְּהַקְטֵר אֶסְרוּרִין, וְאֵל תִּלְמַד (איסור זריקת הדם) בְּאֲמָרוֹ "הַמִּזְבֵּחַ", לְפִי שֶׁלֹּא יִסְתַּדֵּר הַלְשׁוֹן אֵלָּא בְּכֹף, כִּי הֵיאֵף הִיָּה לוֹ לִזְמַר: "וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנוּ" בְּלִבְד — הֲרִי בָּזָה לֹא יִשְׁלַם הַדְּבוּר! הִנֵּה נִתְבָּאָר מִכָּל-מָה שֶׁקָּדַם שֶׁאָמְרוּ: לֹא-תִקְרִיבוּ לֵה — אֲזַהְרָה עַל זְרִיקַת הַדָּם.

הַמִּצְוָה הַס"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר כֹּהֵן בְּעַל מוֹם מִלְּהַכְנִס לְהִיכַל בְּכָל-לִוְתוֹ, כְּלוּמַר: הַמִּזְבֵּחַ, וּבֵינן הָאוּלָּם וְלִמְזִבְחָה, וְהָאוּלָּם וְהַהִיכָל, וְהוּא אָמְרוּ תְּעֵלָה: "אֵף אֶל-הַפְּרֻכָּת לֹא יָבֵא וְאֶל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ וְגו'" (ויקרא כא, כג), וּכְבָר נִתְבָּאָר בְּרִישׁ טְהוּרוֹת (כלים פרק א משנה ט) שֶׁמִּבֵּין הָאוּלָּם וְלִמְזִבְחָה עִם כָּל-הַהִיכָל אֶסוּר לְבַעֲלֵי מוּמִין וּפְרוּעֵי רֵאֵשׁ לְהַכְנִס לְשֵׁם. וְנִתְבָּאָר גַּם בְּסִפְרָא (פרשת אמור שם) שֶׁשְׁנֵי לְאוּרֵן אֵלוֹ, וְהֵם: "אֶל-הַפְּרֻכָּת לֹא יָבֵא וְאֶל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ", לֹא יִסְפִּיק אֶחָד מֵהֶן מִבְּלַעֲדֵי הָאֲחֵר וְשִׁנְיָהֶם צְרִיכִים לְהַשְׁלֵמַת הַדִּין בְּעִנְיַן אֶחָד, וְהוּא הַגְּבֻלַת הַמְּקוֹם שֶׁאֶסוּר לָהֶם לְהַכְנִס אֵלָיו. וְכִי שֶׁהִזִּיד וְנִכְנַס מִן-הַמִּזְבֵּחַ וְלִפְנֵים, אֶפְלוּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם עֲבוּדָה — לִזְקָה.

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה שְׁבָעִים — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר בְּעַל מוֹם (קבוע) מִלְּעֲבוֹד, וְהוּא אָמְרוּ: "אֲשֶׁר יִהְיֶה בּו מוֹם לֹא יִקְרַב" (שם יז), הַכְּפִנָּה בָּזָה: לֹא יִקְרַב לְעֲבוּדָה; וּכְשֶׁעוֹבֵד בְּעַל מוֹם — לִזְקָה. וְכֹף אָמְרוּ בְּסִפְרָא (פרשת אמור): "אֵין בְּעַל מוֹם בְּמִיתָה אֵלָּא בְּאֲזַהְרָה".

הַמִּצְוָה הַע"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר בְּעַל מוֹם עוֹבֵד מִלְּעֲבוֹד כֹּל-זְמַן שֶׁיֵּשׁ בּו אוֹתוֹ הַמוֹם (כמו הגרב והילפת והדומה להם מהמומים העוברים), וְהוּא אָמְרוּ תְּעֵלָה: "כֹּל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּו מוֹם לֹא יִקְרַב" (שם יח), וּלְשׁוֹן סִפְרָא (שם): "אֲשֶׁר יִהְיֶה בּו מוֹם", אֵין לִי אֵלָּא מוֹם קְבוּעַ, מוֹם עוֹבֵר מִנֵּין? — תִּלְמוּד לִזְמַר: "כֹּל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּו מוֹם לֹא יִקְרַב". וְגַם הוּא אִם עֹבֵר וְעוֹבֵד בְּמוֹם עוֹבֵר — לִזְקָה. וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זו, מוּמִין עוֹבְרִין שֶׁל אֶדָם וּמוּמִין קְבוּעִין, בְּפָרֶךְ ז' מִכְּבוֹרוֹת (מג).

~ יום חמישי כ"ה מנחם-אב ~

מצות לא תעשה ער. מצות עשה סא.

מצות לא תעשה צא. צב. צג.

הַמִּצְוָה הַע"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר הָזֵר מִלְּעֲבוֹד. כְּוָנְתִי בְּאֲמָרֵי "זֵר" לְכָל-מִי שֶׁאֵינוֹ מְזַרַע אֶהְרֹן, וְהוּא אָמְרוּ תְּעֵלָה: "וְזֵר לֹא-יִקְרַב אֲלֵיכֶם" (במדבר יח, ד). וּפְרַשׁ הַפְּתוּחַ שֶׁהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה חֵיב מִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם. וְהוּא אָמְרוּ: "וְהִזְרֵר הַקְּרַב יוּמַת" (שם ז), וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת קרח שם): "וְהִזְרֵר הַקְּרַב יוּמַת" — לְעֲבוּדָה. עֲנֵשׁ שֶׁמְעַנּוּ, אֲזַהְרָה לֹא שֶׁמְעַנּוּ? תִּלְמוּד לִזְמַר: "וְזֵר לֹא יִקְרַב אֲלֵיכֶם". וּכְבָר נִכְפְּלָה הַאֲזַהְרָה וְהַעֲנֵשׁ בְּעִנְיַן זֶה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא-יִקְרַבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁאת חֵטָא לְמוֹת" (שם כב) וּכְבָר נִתְבָּאָר בְּגִמְרָא יוּמָא (כד). אֵלוֹ עֲבוֹדוֹת חֵיב הָזֵר מִיתָה עֲלֵיהֶן וְאָמְרוּ: "אֲרַבַּע

~ יום שישי כ"ז מנחם-אב ~

מצות לא תעשה צד. צה.

צו. צו. מצות עשה פו.

המצוה הצ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהקריב בעל מום עובר, והוא אמרו ותעלה: "ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח" (ויקרא כב, כב) ולשון ספרא (פרשת אמרו): "ואשה לא-תתנו מהם" — אלו החלבים; "לא-תתנו", אין לי אלא פלם, מנין אף מקצתם — תלמוד לומר: "מהם", אף מקצתם. הגה נתבאר לך שהמקריב בעל מום — עובר על ארבעה לאוין, במה דברים אמורים? אם נעשה הקטר אמורין לאו אחד: אבל אם נעשה אותם שני לאוין כמו שעושה תנא זה המדבר כאן — הרי יהיה עובר בחמשה לאוין, לפי שהוא עושה מקצת האמורין ענין (בפני עצמו) וכלם ענין, כמו שאמר "מהם" אף מקצתן, אף-על-פי שהוא לאו אחד. הרי שהתנא הזה סובר לוקין על לאו שבכללות לפיכך אמר בספרא (שם): "המקדיש בעל מום למזבח — עובר משום חמשה דברים: משום בל תשחוט, בל תזרוק את-הדם, בל תקטיר את-החלב, בל תקטיר מקצתו". ובגמרא תמורה (ז) אמרו: "המעלה איברי בעלי מומין לגבי המזבח — אמר אביי: לוקה משום בל תקטיר בלו, ומשום בל תקטיר מקצתו; וכן אמר: אין לוקין על לאו שבכללות. מתיבי (יש להקשות על שיטת רבא): "המקדיש בעלי מומין לגבי המזבח — עובר משום חמשה שמות". אלמא (הנה ראינו) לוקין על לאו שבכללות? תיובתא דרבא". הגה נתבאר לך שזה האומר: עובר בחמשה — שהם נעשו חמשה, לפי סברתו שלוקין על לאו שבכללות, ולפיכך מונה הלאו הכולל פלן ומקצתן בשני שמות, וזהו המפרסם בדיעת אביי בכל-מקום כמו שבארנו בכלל התשיעי מן-הכללים שקדמו למאמר זה. אבל לרבא שאומר: אין לוקין על לאו שבכללות — אינו חיב אלא מלקות אחת על הקטר כמו שזכר. וכבר נתברר אצלנו שהכלל הנכון: אין לוקין על לאו שבכללות. כמו שנתבאר בגמרא סנהדרין (סג), כמו שהדגמנו בכלל התשיעי, ולפיכך יהיו ארבעה לאוין בלבד כמו שבאר הפתוב, נמצא שמי שהקדיש והקריב בעל מום — לוקה ארבע מלקיות על ארבעה לאוין אלו, כמו שבארנו. וכל-הלאוין הללו אמורים בבעל מום קבוע, כמו שהדגים ואמר: "שרוע, וקלוט, ומעוץ, וכתות, ונתוק, וקרית" (שם, גכ-כד). שכל-אלו מומין קבועין. וכבר נתבאר פל-מומי בהמה, הקבוע והעובר, בפרק ו' מבכורות. וכן נתבאר הילכות ארבעת לאוין אלו המיוחדות בהקרבנות בעל מום, במקומות מפזרים במסכת זבחים ומסכת תמורה.

המצוה הצ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהקריב אמורי בעלי מומין, והוא אמרו ותעלה: "ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח" (ויקרא כב, כב) ולשון ספרא (פרשת אמרו): "ואשה לא-תתנו מהם" — אלו החלבים; "לא-תתנו", אין לי אלא פלם, מנין אף מקצתם — תלמוד לומר: "מהם", אף מקצתם. הגה נתבאר לך שהמקריב בעל מום — עובר על ארבעה לאוין, במה דברים אמורים? אם נעשה הקטר אמורין לאו אחד: אבל אם נעשה אותם שני לאוין כמו שעושה תנא זה המדבר כאן — הרי יהיה עובר בחמשה לאוין, לפי שהוא עושה מקצת האמורין ענין (בפני עצמו) וכלם ענין, כמו שאמר "מהם" אף מקצתן, אף-על-פי שהוא לאו אחד. הרי שהתנא הזה סובר לוקין על לאו שבכללות לפיכך אמר בספרא (שם): "המקדיש בעל מום למזבח — עובר משום חמשה דברים: משום בל תשחוט, בל תזרוק את-הדם, בל תקטיר את-החלב, בל תקטיר מקצתו". ובגמרא תמורה (ז) אמרו: "המעלה איברי בעלי מומין לגבי המזבח — אמר אביי: לוקה משום בל תקטיר בלו, ומשום בל תקטיר מקצתו; וכן אמר: אין לוקין על לאו שבכללות. מתיבי (יש להקשות על שיטת רבא): "המקדיש בעלי מומין לגבי המזבח — עובר משום חמשה שמות". אלמא (הנה ראינו) לוקין על לאו שבכללות? תיובתא דרבא". הגה נתבאר לך שזה האומר: עובר בחמשה — שהם נעשו חמשה, לפי סברתו שלוקין על לאו שבכללות, ולפיכך מונה הלאו הכולל פלן ומקצתן בשני שמות, וזהו המפרסם בדיעת אביי בכל-מקום כמו שבארנו בכלל התשיעי מן-הכללים שקדמו למאמר זה. אבל לרבא שאומר: אין לוקין על לאו שבכללות — אינו חיב אלא מלקות אחת על הקטר כמו שזכר. וכבר נתברר אצלנו שהכלל הנכון: אין לוקין על לאו שבכללות. כמו שנתבאר בגמרא סנהדרין (סג), כמו שהדגמנו בכלל התשיעי, ולפיכך יהיו ארבעה לאוין בלבד כמו שבאר הפתוב, נמצא שמי שהקדיש והקריב בעל מום — לוקה ארבע מלקיות על ארבעה לאוין אלו, כמו שבארנו. וכל-הלאוין הללו אמורים בבעל מום קבוע, כמו שהדגים ואמר: "שרוע, וקלוט, ומעוץ, וכתות, ונתוק, וקרית" (שם, גכ-כד). שכל-אלו מומין קבועין. וכבר נתבאר פל-מומי בהמה, הקבוע והעובר, בפרק ו' מבכורות. וכן נתבאר הילכות ארבעת לאוין אלו המיוחדות בהקרבנות בעל מום, במקומות מפזרים במסכת זבחים ומסכת תמורה.

המצוה הצ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהקריב קרבנות הגויים אם הם בעלי מומין, ולא נאמר פיון שהוא גוי יקרב בעדו בעל מום, והוא אמרו ותעלה: "וימיר בן-נכר לא תקריבו את-לחם אלהיכם מכל-אלה" (ויקרא כב, כה). ומי שעבר והקריבו — לוקה גם כן.

המצוה הצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלתן מום בקדשים, וזהו הנקרא: מטיל מום בקדשים. וכל-המטיל מום בקדשים — לוקה, וכתנאי שיהא זה בזמן שבית המקדש קיים דתמי (שפסל דבר שהיה ראוי לקרבן, כמו שנתבאר בגמרא עבודה זרה (ג). וכן הלאו על כף באמרו בקרבן: "כל-מום לא יהיה-בו" (שם, כא), ולשון ספרא: "כל-מום לא יהיה-בו" — אל תתן בו מום.

המצוה הפ"ו — הצווי שנוצטוינו לפדות מן-הקדשים מה שנוולד בו מום ויצא לחלין וימטר לשחטו ולאכלו, והוא אמרו ותעלה: "רק בכל-אות נפשך תזבח ואכלת בשר ככרפת ה' אלהיך" (דברים יב, טו) ולשון ספרי (פרשת ראה): "רק בכל-אות נפשך תזבח — אינו מדבר אלא בפסולי המקדשין שיפדו". וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר: פדיון הקדשים, במסכת בכורות (טו). ותמורה (לב). ובכמה מקומות מחלין (קל) וערכים (ד-ה) ומעילה (ט).

~ שבת קודש כ"ז מנחם-אב ~

מצות עשה ס. מצות לא תעשה ק. צה.

מצות עשה סב. מצות לא תעשה צמ.

המצוה הס' — הצווי שנוצטוינו שיהא פל-קרבן שנקריב מן-הבהמה בן-שמנה ימים ולמעלה ולא פחות מזה, וזו היא מצות מחסר זמן בגופו (של הקרבן). להבדיל מ"מחוסר זמן בבבלי" שהוא דין אחר. והוא אמרו ותעלה: "ויהי שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן" (ויקרא כב, כז). וכבר נכפל צווי זה בלשון אחר, והוא אמרו: "שבעת ימים יהיה עם-אמו" (שמות כב, כט). ומצוה זו פוללת את פל-הקרבנות, קרבן יחיד וקרבן צבור, על סוגיהם השונים. וממה שאמר: "ומיום השמיני והלאה ירצה" — משמע שקדם לכן לא ירצה. הגה נתבררה האזהרה מלהקריב מחסר זמן; אלא שהוא לאו הפא מפלל עשה, ולפיכך אין לוקין עליו, שכן מי שהקריב מחסר זמן אינו לוקה, כמו שנתבאר בפרק

מתוך מהדורת חזק

שְׁהַמְקָרִיב שְׂאֹר וְדָבָשׁ — לֹקֵה אַחַת וְאֵינּוּ לֹקֵה שְׁתֵּי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא לֹא שֶׁבְכָל־לוֹת כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ שָׁם, לְפִי שֶׁכָּבֵד נִתְבָּרַר לָנוּ שֶׁלֹּא שֶׁבְכָל־לוֹת לֹקֵין עָלָיו אַחַת, הַמְּשַׁל בְּזֶה שֶׁהַמְקָרִיב חִמֵּץ לֹקֵה אַחַת, וְכֵן הַמְקָרִיב דָּבָשׁ, וְכֵן הַמְקָרִיב חִמֵּץ וְדָבָשׁ בְּאַחַת.

הַמְצָנָה הַס"ב — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְהַקְרִיב מֶלַח עִם כָּל־קֶרְבֵּן, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "עַל כָּל־קֶרְבֵּן תִּקְרִיב מֶלַח" (שם, יג). וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מְצָנָה זוֹ בְּסִפְרָא (פרשת ויקרא) וְכַכְמָה מְקוּמוֹת בְּמִנְחוֹת (כא).

הַמְצָנָה הַצ"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְּהַקְרִיב קֶרְבֵּן בְּלֵי מֶלַח, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְלֹא תִשָּׁבֵית מֶלַח בְּרִית אֲלֵהֶיךָ" (שם), כִּי מִשְׁהַזְהָר מִלְּהַשְׁבִּית הַמֶּלַח מִשְׁמַע שֶׁאֲסוּר לְהַקְרִיב תֶּפֶל (שאין לוֹ טעם), וְהַמְקָרִיב אֵינָה דָּבָר תֶּפֶל — כְּלוּמַר קֶרְבֵּן אוֹ מִנְחָה — חַיֵּב מִלְּקוּת. וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מְצָנָה זוֹ בְּסִפְרָא ז' מְזָבְחִים (כ"כא).

'אוֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ' (חולין פ), וְשָׁם נֶאֱמַר: "הֵנַח לְמַחְסֵר זֶמֶן שֶׁהַכֶּתוּב נִתְקַו (מהלאו, ועשאהו) לַעֲשֶׂה". וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מְצָנָה זוֹ בְּסִפְרָא (פרשת אמור) וְכַסוּף זְבָחִים (ק"ב).

הַמְצָנָה הַמְשַׁלְיָמָה מְאָה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְּהַקְרִיב אֶתְנֵן זוֹנָה וּמַחִיר כָּל־בֵּי הַמְזֻבָּח, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "לֹא־תִבְיֵא אֶתְנֵן זוֹנָה וּמַחִיר כָּל־בֵּי" (דברים כג, יט). וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מְצָנָה זוֹ בְּסִפְרָא ו' מִמְּסַכֵּת תְּמוּרָה. וּמִי שֶׁמְקָרִיב מִשְׁהוּ מִהֵם אֶף־עַל־פִּי שֶׁהַקֶּרְבֵּן פְּסוּל — הָרִי זֶה לֹקֵה, כְּדִין בְּעַל מוֹם.

הַמְצָנָה הַצ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְּהַקְרִיב שְׂאֹר וְדָבָשׁ (דבר של חמץ או שיש בו מתיקות) לְגַבֵּי הַמְזֻבָּח, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "כִּי כָל־שְׂאֹר וְכָל־דָּבָשׁ לֹא־תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לָהּ" (ויקרא ב, יא). וְכָבֵד נִכְפַּל הֵלְאוּ בְּעִנְיָן זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר וְאָמְרוּ: "כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לָהּ לֹא תַעֲשֶׂה חִמֵּץ" (שם). וְכָבֵד בְּאַרְנוּ בְּכָל־ל הַתְּשִׁיעִי

אגרות קודש

ב"ה, י"א מני"א, ה'תשי"ז

ברוקלין, נ"י.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ג תמוז, בו כותב על דבר שתי האפשרויות לשכירת מקום בשביל החדר.

מובן אשר שכירת מקום בהעלם שם ועל ידי זה יהי תמיד מורא של לחץ וכו' אינה כדאית כלל.

בענין שם המוסד, צ"ע אם כדאי לקבעו תיכף שזה יניח עליו חותם מסויים, שהצד החיובי שבה שאלה הזרים לרוח חותם זה יראו תיכף שאין להם יד בו, אבל גם הצד שלילי שזה עלול למנוע השתתפות אנשים כאלה שאין רוצים שבגלוי יאמרו עליהם שהם שייכים למסגרת זו. ובהתאם לזה, היינו איזה מהטעמים מכריע עכשו בסביבתו, יחליטו. ואם יחליטו לקרות לו שם ובטוחים יהיו שהמוסד יהי בר קיימא ויתנהל כדבעי, יש לקרוא בשם אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש ולהכניסו לרשת זו.

במה שכותב שברצונו לקרב גם אנשים כאלה שיש לחשוש להשפעתם באם יחוו דיעה בהנהלת המוסד, הנה ההבטחה (באווארעניש) בזה פשוטה - על ידי זה שמנצלים עזרתם באופן שלא תהיי להם השפעה רוחנית בהנהלת המוסד.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

נביאים

הושע פרק ג א"ה

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי עֹד לְךָ אֶהְבֵּאֲשֶׁה אֶהְבַּת רַע וּמְנַאֲפַת פְּאֶהְבַּת יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵם פְּנִים
אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְאֶהְבֵּי אִשִּׁישֵׁי עֲנָבִים: ב וְאָפְרָה לִי בַחֲמֹשֶׁה עֶשְׂרֵךְ כֶּסֶף וְחֹמֶר שְׁעָרִים וְלַתֵּךְ שְׁעָרִים:
ג וַאֲמַר אֵלֶיהָ יָמִים רַבִּים תִּשְׁבִּי לִי לֹא תִזְנִי וְלֹא תִהְיִי לְאִישׁ וְגַם־אֲנִי אֲלֹךְ:

רש"י

חמשה אלו ג' יום שבין פסח לעצרת בו ביום נתתי להם התורה ובה הזהרתיה: לא תזני ולא תהיי לאיש. לא יהיה לך אלהים אחרים (שמות כ): וגם אני אלך. אנכי ה' אלהיך (שם) ואשר עשה שני חשבונות מחמשים יום אחד לסוף חומר ואחד לסוף לתך כנגד המן שירד להם לסוף ל' יום בט"ו באייר ומשם לחמשה עשר יום מנין סאין של לתך ביום הזה באו מדבר סיני בר"ח סיון, ובשם רב האי מצאתי דבר הגון, ואכרה לי וגו', קצבתי דמי כופר פדיונה לנגדי בדמים קלי' האומר ערך נפשי עלי אם מבן ששים ומעלה והיה ערכך חמשה עשר שקל: וחומר שעורין. ערך זכר מבן עשרים שנה ומעלה ועד בן ס' חמשים שקל והם דמי פדיון חומר שעורין שגם הוא חמשים שקל כסף, ולתך שעורין דמי פדיון קרקע לתך שעורין למקדש, עשרים וחמשה שקלים הוא ערך הקצוב מבן חדש עד ה' שנים חמש שקלים ומבן חמש שנים עד בן עשרים שנה והיה

(א) אהובת רע. חביבה על בעלה ואהובה לו והיא מנאפת תחתיו כאהבת הקב"ה את ישראל והם זונים תחתיו אל אלהים אחרים: אישישי ענבים. פי' מנחם גביעי יין אוהבי' להשתכר בינם ואינם עוסקים בתורה וכן מצינו שמוכיחם במקום אחר על כך השותים במזורקי יין (עמוס ו): (ב) ואכרה ל'. ל' סחורה ברגני"א בלע"ז כמו (בראשית ג) אשר כריתי לי ובכרכי הים קורין למכירה כירה: בחמשה עשר כסף וחומר שעורים ולתך שעורים. ת"י ופרקתינון במימרי ביום חמשה עשר לירח ניסן ויהב ית כסף תקליא כיפור לנפשיהון ואמרית דיהון מקרבין קדמי עומר ארמותא מעללת שעורין, כלומר לא הוגעתים בדברים קשים, בחמשה עשר כסף בגמטריא ניסן ובפסיקתא הוא נדרש בט"ו כסף בט"ו בניסן וחומר ולתך הרי ארבעים וחמשה שהחומר ל' סאה והלתך חצי חומר: (ג) ואומר אליה ימים רבים תשבי לי. ימים שנים רבים שלשה הרי

מצודת ציון

(א) רע. חבר ועל הבעל יאמר ודוגמתו והיא חברתך (מלאכי ב): פונים. מלשון הפנה וסיבוב: אישישי. כוסות וגביעים כמו סמוכני באשישות (ש"ה ב): ענבים. ר"ל יין ענבים: (ב) ואכרה. ענין קנין כמו וגם מים תכרו (דברים ב): כסף. הוא מילה משותפת על הכסף ממש ועל התאווה כמו למעשה ידיך תכסוף (איוב י"ד): וחומר. הוא הכור בת עשרה איפות והאיפה ג' סאים: ולתך. הוא חצי הכור חמשה איפות: (ג) תשבי. ענין עכבה והמתנה כמו אשב עד שובך (שופטים ו):

למאכלם (ולפי שהיתה זונה ועשתה מעשה בהמה לפיכך נתן לה למאכלה מאכל בהמה, וכעין לזה אמרו רז"ל על מנחת סוטה שהיתה מקמח שעורים) ולפי הרמז יאמר שהמקום הבטיח את ישראל לקחת אותם לו לעם באחרית הימים והבטחה היא היתה ביד ט"ו נביאי ישראל הראשון דוד המלך בספר תהלים בכמה מזמורים והב' ישעיה בנבואותיו והג' ירמיה והרביעי יחזקאל והחמישי הושע והששי יואל והשביעי עמוס והשמיני עובדיה והתשיעי מיכה והעשירי חבקוק והאחד עשר צפניה והשנים עשר דניאל והשלשה עשר חגי והארבעה עשר זכריה והחמשה עשר מלאכי כי הם לבד נבאו על הגאולה העתידה ולא עוד ואמר כסף כי אל נבואותיהם נכספה וגם כלתה נפשם של ישראל וגם החומר והלתך ירמוז על הנביאים ההם כי בחומר ולתך יש חמשה עשר איפות כמספר הנביאים ההם אשר הבטיחו לישראל שגם בהיותם בארץ אחרת לא יעזבם ה' ויתן להם מחיה אולם לא בהשפעה מרובה ולזה מרמז משעורים שאינם נאכלים אלא מדוחק: (ג) ואומר אליה. כאשר קדשתיה אמרתי לה ימים רבים תעכבי ותמתני לי עד שאנשאך לאשה: לא תזני ולא תהיי לאיש. כלפי שהיתה מאז תחת הבעל והוסיפה עוד

מצודת דוד

(א) אהב אשה. ר"ל תהיה ישרה בעיניך לקדשה: אהובת רע. ר"ל האשה תהיה אשר מאז היתה לאיש היתה אהובה לבעלה ועכ"ז היתה מנאפת תחתיו: כאהבת ה'. ר"ל וזה יהיה לרמז כמו שה' אהב את ישראל והם זונים תחתיו לפנות אחרי עבודת גלולים: ואהבי. והם אוהבים כוסות מיין ענבים ומשתכרים ובהסתת השכרות המה רודפים אחרי עבודת גלולים ולפי שהמשילה לאשה זונה אחז בזה הלשון כי היין מביא לידי ניאוף: (ב) ואכרה ל'. קניתי לי אשה כזאת ר"ל קדשתיה בחמשה עשר כסף: וחומר וגו'. השעורים נתן

ד פִּי | יָמִים רַבִּים יֵשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין מְלֶכֶד וְאֵין שָׁר וְאֵין זָבַח וְאֵין מִצְבָּה וְאֵין אַפֹּד וְתַרְפִּים:
ה אַחַר יֵשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִקְשׁוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דָּוָד מֶלְכָם וּפְחָדְוֹ אֶל־יְהוָה וְאֶל־טוֹבוֹ בְּאַחֲרֵית
הַיָּמִים: (פ)

רש"י

וגו'. תנא משום ר"ש בן יוחאי בג' דברים מאסו בני ישראל בימי רחבעם במלכות שמים ובמלכות בית דוד ובבית המקד' הה"ד (מלכים א יב) אין לנו חלק בדוד כמשמעו לאהליך ישראל (שם) אל תקרי לאהליך אלא לאהליך ראה ביתך דוד (שם) זה ב"ה אמר רבי שמעון בן מנסיא אין מראין סימן טוב לישראל עד שיחזרו ויבקשו שלשתן אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' זו מלכות שמים ואת דוד מלכם כמשמעו ופחדו אל ה' ואל טובו זה בית המקדש כד"א ההר הטוב הזה:

ערכך עשרי שקלים הרי עשרים וחמשה אחר כל החיבה הזאת אמרתי לה ימים רבים תשבי לי לא תזני לאלהים אחרים כי אם תזני ימי רבים ישבו בניך אין מלך ואין שר ואין זבח במקדש ביהודה ואין מצבת הבעל בשומרון למלכי ישראל ואין אפוד של אורים ותומים המגיד להם נעלמות ואין תרפים הם דמות הנעשים בכיוון שעה אחת העשויה לכך ומדברים מאליהן ומגידים נעלמות וכן ת"י ולית אפודא ומחוי: (ה) אחר. ימי הגולה: ישובו בני ישראל ובקשו את ה'

מצודת ציון

(ד) מצבה. הוא מזבח של אבן אחת ועושים אותה להקריב בה עכו"ם: אפוד. זה יאמר על האפוד והחושן עם האורים ותומים וכן אפוד ירד בידו (שמואל א' כ"ג): (ה) אל ה'. את ה' וכן ואל טובו כמו וירדפו אל מדין (שופט' ד):

ואף בימי גלותם לא יתחברו במי מעכו"ם: ואין שר. בכל ימי גלותם עם שמלכם שהוא הקב"ה אינו עמהם אעפ"כ אין שר ר"ל לא יהיו עובדים למי משרי מעלה לקבלו לאלוה דוגמת האשה ההיא שתהיה פרושה מאישה ועכ"ז תהיה פרושה מהזונים: ואין זבח. עם שיהיה המקדש חרב ואין שם זבח לשלמים אעפ"כ אין מצבה ר"ל לא יעשו מצבה להקריב בה לעבודת כוכבים: ואין אפוד ותרפים. מלת ואין משמשת בשתים כאילו אמר ואין תרפים ור"ל עם כי לא יהיה ביניהם אורים ותומים לשאול בו עתידות עכ"ז אין תרפים ר"ל לא יפנו אחרי התרפים לשאול בהם עתידות והדברים האלה בשורה טובה לישראל שבימי גלותם לא יפנו לא אל עבודת שרי מעלה ולא אל עבודת כוכבים אף שיהיו חסרים השראת השכינה והמזבח והאורים ותומים עכ"ז לא יהיו כעכו"ם: (ה) אחר. ר"ל אחר ימים רבים ישובו בני ישראל אל ארצם ואז יבקשו את ה' לשאול ממנו צרכם כי ישוב וישרה שכינתו ביניהם: ואת דוד מלכם. וגם יבקשו את מלך המשיח הבא מזרע דוד ומעמו יבקשו שאלתם כי הוא ימשול בהם ולא ימלוך בהם עוד מלך ישראל משבט אחר לא כמו מאז שמלך עליהם ירבעם ושאר מלכי אפרים: ופחדו אל ה'. אז יפחדו את ה' ואת טובו ר"ל לא יחטאו עוד כי יפחדו את ה' שלא יסיר שכינתו מביניהם ויפחדו את טובו שלא יאבדו השפעת טובתו, ודוגמתו ופחדו ורגזו על כל הטובה וגו' (ירמיה לג): באחרית הימים. זה יהיה בסוף הימים היא הגאולה העתידה בימי המשיח:

התחלת זמן הלימוד באופן רשמי כפי הנשמע כאן, בחצי אלול ומובן
ופשוט אשר אין זה מספיק להכין תלמידים-ות אפילו במקצת לימי
הסליחות והעניינים דחודש תשרי
ממכתב ט"ז מנחם-אב, תשט"ו

דברי הימים ב פרק כ"א

י ויפשע אדום מתחת ידיהודה עד היום הנה אז תפשע לבנה בעת ההיא מתחת ידו כי עזב אתיהוה אלהי אבותיו: יא גם הוא עשה כמות בהרי יהודה ויזון אתישיבני ירושלים וידח אתיהודה: (פ) יב ויבא אליו מכתב מאליהו הנביא לאמר כה | אמר יהוה אלהי דניד אביך תחת אשר לא הלכת בדרכי יהושפט אביך ובדרכי אסא מלדי יהודה: יג ותלך בדרך מלכי ישראל ותזנה אתיהודה ואתישיבני ירושלים כהזנות בית אחאב וגם את אחיך ביתאביך הטובים ממך הרגת: יד הנה יהוה נגף מנפה גדולה בעמך ובבניך ובנשיך ובכלכושיך: טו ואתה בחללים רבים במחלה מעיד עד יצאו מעיד מן החללי ימים עלימים: טז ויער יהוה עליהוהם את רוח הפלשתים והערבים אשר עליך פושים: יז ויעלו כיהודה ויבקעוה וישבו את פלתיכושל הנמצא לבית המלך וגם בניו ונשיו ולא נשארלו בן כי אסיהו אחזו קמן בניו: יח ואחרי פלזאת ננפו יהוה | במעיו לחלי לאין מרפא: יט ויהי לימים | מימים וכעת צאת הקץ לימים שנים יצאו מעיו עם חליו וימת בתחללים רעים ולא עשו לו עמו שרפה כשרפת אבותיו: כ בן שלשים ושתים היה במלכו ושמונה שנים מלך בירושלים וילך בלא חמדה ויקברוהו בעיר דויד ולא בקברות המלכים:

רש"י

ודומה כי זנה תזנה הארץ (הושע א) וזנו אחרי אלהי נכר וגו' (דברים ל"א): (יב) ויבא אליו מכתב מאליהו. לאחר שעלה לשמים בא לו כתב זה של נבואה זו: (יז) ויבקעוה. כמו (ישעיה ז) נעלה ביהודה ונקיצנה ונבקיענ' וכן (מלכים ב' ג) להבקיע אל מלך אדום: (יט) וכעת צאת הקץ. אותו קץ שאמר לו הנביא: ולא עשו לו עמו שרפה. אע"פ שהיה צריך לאותו שרפה לפי שחלה בחליים רעים ובשרו מסריח לא חפץ הקב"ה בכבודו שיעשו לו שריפה וגם לא נקבר בקברות המלכים: (כ) בלא חמדה. פתרון כל ימיו היה ברעה ובתחלואים, ועליו נתקיים (דברים ל"א) ראה נתתי לפניך היום את החיים וגו' וגם קצר ימים ושבע רוגז:

מצודת ציון

(טז) ויער. מל' התעוררות: רוח. ענין רצון כמו הנני נותן בו רוח (מ"ב ט):

מצודת דוד

(י) ויפשע אדום. והלא כבר נאמר למעלה בימיו פשע אדום אלא כן דרך הפסוק לפי שהפסיק בנתיים פסוק אחד ורוצה לומר אז תפשע לבנה לכך סידרן מתחילה ואומר ויפשע אדום אז תפשע לבנה של יהודה היתה והיתה עומדת על גבול אדום כדכתיב בספר יהושע ויהי הערים מקצה למטה בני יהודה אל גבול אדום וכשראו שמרדו אדומיים מרדו אף הם בעת ההיא שיושבים על גבול אדום ועזרו לאדום וזהו אז תפשע לבנה: כי עזב את ה' אלהי אבותיו. מגיד מה גרם לו שמרדו בימיו יותר משאר מלכי יהודה שהיו לפניו: (יא) ויזון. כל מי שעוזב ומימר יראת הקב"ה בעבודת כוכבים ומזלות נופל ל' זנות שעשה דוגמ' אשה מזנה ומנאפת מאחרים

(י) אז. בעת ההיא פשעה גם לבנה וידמה שהיתה מארץ יהודה סמוכה לאדום ופשעה גם היא במלך יהודה: כי עזב את ה'. ובא עליו מצד העונש: (יא) עשה כמות. לע"ג: ויזון. הסיתם לזנות אחר הע"ג: וידח. הדיחם מעבודת ה': (יב) מכתב. אגרת כתובה, ועם שהיתה אחר שעלה בסערה השמים כי נגלה לאחד מהנביאים ושם הדברים האלה בפיו וצוהו לכתבו בספר ולהביא אליו: לאמר. ובוה נאמר בה כה אמר ה' וכי: (יג) כהזנות וכי. כמו שזנו הם אחר הע"ג: (טו) ואתה בחללים. ואתה תהיה בחללים רבים: ימים על ימים. בכל יום ויום: (טז) על יד. הסמוכים לארץ כוש: (יז) ויבקעו. בקעו חומת העיר ועלו בה: יהואחז. הוא אחזיהו בהפוך אותיות: (יח) לחלי לאין מרפא. חולי אנושה עד לא מצאה רפואה אף לפי שעה: (יט) ויהי לימים מימים. החולי ההוא ה' לו מתחילת השנה עד סופה מבלי הפסק: וכעת. וכאשר בא עת יציאת הקץ של שתי שנים עם חליו במכאוב החולי יצאו מעיו אל החוץ מכל וכל: בתחלואים רעים. אחר שעבר עליו תחלואים רעים מת: ולא עשו וכי. לשרוף עליו מטתו וכלי תשמישו כדרך ששורפין על המלכים: (כ) וילך. הלך מן העולם בלא חמדה כי כל ימי חייו לא היה לו קורת רוח למלאות חמדתו כי היה מעונה ומדוכא:

משניות מסכת בבא קמא

ה החופר בור ברשות היחיד, ופתחו לרשות הרבים; או ברשות הרבים, ופתחו לרשות היחיד; ברשות היחיד, ופתחו לרשות היחיד אחר – חיב. החופר בור ברשות הרבים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת – חיב. אחר החופר בור, שיח ומערה, חריצין ונעיצין – חיב; אם פן, למה נאמר (שמות כא, לג): "בור"? מה בור שיש בו כדי להמית – עשרה טפחים, אף כל שיש בו כדי להמית – עשרה טפחים. היו פחותין מעשרה טפחים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת – פטור; ואם הזק בו – חיב. ו בור של שני שתפין, עבר עליו הראשון ולא פסחו, והשני ולא פסחו – השני חיב. פסחו הראשון, ובא השני ומצאו מגולה ולא פסחו – השני חיב. פסחו הראשון ולא פסחו – פטור. לא פסחו

פירוש ברטנורא

ה ברשות היחיד ופתחו לרשות היחיד אחרת. אע"ג דאין כאן צד רה"ר, חיב. ובלבד אם הפקיר רשותו אותה שפי הבור לתוכה: אחד החופר בור. הוא עשוי עגול: שיהא ארוך וקצר: מערה. מרובעת ומכוסה בקורו, אלא שיש לה פה: חריצין. רחבים ומרובעים כמערה, אלא שאינן מקורין: נעיצין. קצרין מלמטה ורחבים מלמעלה: מה בור שיש בו כדי להמית י' טפחים. דסתם בור הוא גבוה עשרה טפחים: ו השני חיב. והוא שמסר לו ראשון לשני כשהלך כסוי הבור לכסתו ולא כסחו השני: פסחו כראוי ונפל לתוכו. כגון שהתלע הכסוי: נפל לפניו מקול

משניות מבוארות – קהתי

עשרה טפחים – כלומר שעומקו עשרה טפחים, שהוא השיעור כדי להמית. היו פחותין מעשרה טפחים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת, פטור – לפי שאין בו כדי להמית, ואין זה אלא אונס; ואם הזק בו, חיב – בעל התקלה לשלם נזק שלם, שאף בחפירה כל שהיא יש בה כדי להזיק.

בגמרא נחלקו אמוראים, אם בור שחיבה עליו התורה הוא דווקא כשמתה הבהמה מהבלו (מחוץ הבור). או אף אם מתה מחבטו בלבד ולא מהבלו. והלכה כשמואל האומר: בור שחיבה עליו התורה להבלו וכל שכן לחבטו (עיי' גמרא בבא קמא נ. ב). ומכאן אפילו היה הבור מלא גיזות של צמר, בעל הבור חיב. וכן העושה תל גבוה ברשות הרבים ונתחבטה בו הבהמה ומתה, אם היה גבוה עשרה טפחים חיב לשלם; ואם היה פחות מעשרה, פטור על מיתת הבהמה אבל אם הוזקה בלבד חיב לשלם נזק שלם (גמרא: רמב"ם הל' נזקי ממון יב. א; יד-טו).

באור משנה ו

בור של שני שתפין – כגון בחצר של שניהם והבור של שניהם, והפקירו רשותם אבל לא הפקירו את בורם (שאינו הפקירו אף את בורם. אין כאן חיוב. הואיל וחרפורה ברשות. ועכשיו אין לו בעלים – עיי' רמב"ם הל' נזקי ממון יב, ב); ויש מפרשים, כגון שחפר האחד בור תשעה טפחים ברשות הרבים ובא שניהם ועקרו כאחד חוליה אחת והשלימוהו לעשרה טפחים: עבר עליו הראשון ולא פסחו, והשני ולא פסחו, השני חיב – בגמרא מבואר, שאין השני חיב אלא משימסור לו הראשון את דליו. ומפרש רש"י: דליו – כיסוי הבור לכסתו, שהראשון פתחו, ובא שני ומצאו, ומסר לו ראשון את כיסוי הבור, ויש מפרשים: דלי ממש (רמב"ם); ומכל מקום הואיל והשני צריך היה לכסות את הבור ולא כיסהו, לפיכך השני חיב. פסחו הראשון, ובא השני ומצאו מגולה ולא פסחו, השני חיב – הואיל והראשון לא ידע שהוא מגולה. אבל אם גם הראשון לא כיסהו ובא השני ומצאו מגולה ולא כיסהו, שניהם חייבים. פסחו כראוי – כסה בעל הבור את בורו כראוי, ונפל לתוכו שור או חמור ומת – כגון שהתלע הכיסוי, פטור – שאין זה אלא אונס. לא פסחו כראוי, ונפל לתוכו שור או חמור ומת, חיב – בגמרא מבואר, כגון שמצויים שם גמלים, וכיסה את הבור בדבר שיכול לעמוד

~ יום ראשון ~

באור משנה ה

מכאן ועד סוף פרקנו עוסקות המשניות בידינו נזקי בור. משנתנו באה ללמד על איזה בור חייבים.

החופר בור ברשות היחיד, ופתחו לרשות הרבים – וכל שכן אם חפרו ברשות הרבים ופתחו לרשות הרבים, כמבואר להלן במשנתנו; או ברשות הרבים – החופר בור ברשות הרבים, ופתחו לרשות היחיד – כגון שפתחו סמוך לרשות הרבים, שהולכי רשות הרבים יכולים ליפול לתוכו ("תוספות יום טוב"), או שהפקיר את רשותו, שהכל רשאים להיכנס לתוכה; ברשות היחיד – או החופר בור ברשות היחיד, ופתחו לרשות היחיד אחר – כלומר לרשות היחיד אחרת שלו, והפקיר אותה רשות שפתח הבור בתוכה (עיי' "תוספות יום טוב"), חיב – על נזקי הבור. כללו של דבר: הכל הולך בכור אחר פתחו, ואין הברל איה נמצאת קרקעיתו (תוספות). החופר בור ברשות הרבים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת, חיב – שנאמר (שמות כא, לג-לד): "וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו, ונפל שמה שור או חמור, בעל הבור ישלם, כסף ישיב לבעליו", ודרשו חכמים: למה נאמר, "וכי יפתח או כי יכרה", אם על הפתיחה חיב, על הכרייה לא כל שכן? אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו, מכאן לכורה ופוחת בור ברשות הרבים, שהוא חיב, כלומר שאף על פי שאין הבור ברשותו אלא ברשות הרבים ואינו בורו, אלא הואיל וכרהו או פתחו שם, עשהו הכתוב כבעל הבור לחייבו בנזקיו. אחר החופר בור – דין אחד הוא לחופר בור, היינו חפירה עגולה, או שיח – חפירה ארוכה וצרה, ומערה – או מערה, היינו חפירה מרובעת שהיא מקורה, או חריצין – חפירות רחבות ומרובעות כמערה, אלא שאינן מקורות, ונעיצין – או נעיצין, חפירות שהן צרות מלמטה ורחבות מלמעלה; שהחופר אחד מאלו, חיב – בנזקיו. אם פן, למה נאמר "בור" – למה נאמר בתורה "וכי יפתח איש בור"? ללמדנו: מה בור שיש בו כדי להמית – היינו עומק של עשרה טפחים – שסתם בור עמקו עשרה טפחים, אף כל – מין חפירה, שיש בו כדי להמית,

כָּרְאוּ, וְנָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר וְמָת – חֵיב. נָפַל לְפָנָיו מִקּוֹל הַכְּרִייה – חֵיב; לְאַחֲרָיו מִקּוֹל הַכְּרִייה – פְּטוּר. נָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר וְכִלְיוֹ וְנִשְׁתַּבְּרוּ, חֲמוֹר וְכִלְיוֹ וְנִתְקַרְעוּ – חֵיב עַל הַבְּהֵמָה וּפְטוּר עַל הַכְּלָיִם. נָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר חֲרָשׁ, שׁוֹמֵה וְקָטָן – חֵיב. בֵּן אוֹ בַת, עֶבֶד אוֹ אָמָה – פְּטוּר.
ז אֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד פֶּלֶה בְּהֵמָה לְנִפְלִית הַבּוֹר, וְלִהְפָּרְשֵׁת הַר סִינִי, וְלִתְשֻׁלּוּמֵי כְּפֶלֶת, וְלִהְשֵׁבֶת אֲבָדָה, לְפָרִיקָה, לְחִסְיָמָה, לְכִלְיָאִים וְלִשְׁבֵּת. וְכֵן חִיָּה וְעוֹף פִּיּוּצָא בְּהֵן. אִם בֶּן, לָמָּה נֶאֱמַר "שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר"? אֲלָא שְׂדֵבֶר הַפְּתוּב בַּהוֹנָה.

פירוש ברטנורא

הכרייה חייב. שהיה חופר בבור ושמע השור קול פטיש ונבעת ונפל בבור ומת, חייב. ואף על גב דכיון דמשום גרמא דקול הכרייה נפל הוה לן למימר דאסתלק חיובא דבור מיניה ורמיא אפשיעותא דקול הכרייה וההוא גרמא בעלמא ופטור, אפילו הכי חייב הואיל ובתוך הבור נמצא הנק: לאחרייו מקול הכרייה פטור. אם נכשל השור מקול הכרייה על שפת הבור ונפל לאחרייו חוץ לבור ומת, פטור. שהרי לא נמצא הנק בבור, וקול הכרייה גרמא בעלמא הוא ופטור: ונשתברו, ונתקרעו. ככלי שור שייך שבויה, העול והמהרישה. ככלי חמור שייך קריעה, חבילת בנדים ומרדעת שעל גביו: ופטור על הכלים. דכתיב (שמות כ"א) ונפל שמה שור או חמור, שור ולא אדם, חמור ולא כלים: שור חרש שומה וקטן חייב. שור שהוא חרש ושהוא שומה ושהוא קטן, חייב עליו אם נפל לבור. אבל שור שהוא פקח אינו חייב עליו, דאיבעי ליה לעיוני ומיול:

ז אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור. דכתיב (שמות כ"א) כסף ישיב לבעליו, לכל מודי דאית ליה בעלים: ולהפרשת הר סיני. דכתיב (שם י"ט) אם בתמה אם איש לא יחיה, וחיה בכלל בהמה. אם, לרבות את העופות: ולתשלומוי כפל. דכתיב (שם כ"ב) על כל דבר פשע, כל מודי דבר פשיעה הוא: להשבת אבידה. לכל אברת אחיך (דברים כ"ב): לפריקה. עווב תעווב עמו (שמות כ"ג). אע"ג דכתיב (שם) חמור שונאך, כל בהמה בכלל, דילפינן חמור חמור משבת שנאמר בו (דברים ה') שורך וחמוורך וכל בהמתך: לחסימה. לא תחוסם שור בדישו (שם כ"ה) ילפינן שור שור משבת: לכלאים. דהרבעה, אף על גב דכתיב (ויקרא י"ט) בהמתך לא תרביע כלאים, הוי גמי חיה ועוף בכלל, דילפינן בהמה בהמה משבת. וכן לענין כלאים דהנהגה דלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו (דברים כ"ב) ילפינן שור שור משבת, דהוא הדין לכל שני מינים של בהמה חיה ועוף. ומיהו לענין פסק ההלכה מן התורה אינו חייב אלא כשהורש ומנהיג בשני מינים שאחד ממה ואחד מהור דומיא דשור וחמור, אלא שאסרו חכמים כל שני מינים, בין ששניהם ממינים בין ששניהם מהורים: ולשבת. דכתיב שורך וחמוורך וכל בהמתך, וחיה בכלל בהמה. וכל, רבויא הוא לרבות עופות: שדיבר הכתוב בהווה. בדבר הרגיל להיות:

משניות מבוארות – קהתי

יש, ג): "אם בהמה אם איש לא יחיה". ואף על פי שלא הוזכר אלא בהמה, אף חיה ועוף בכלל, וּלְתִשְׁלוּמֵי כָּפֶלֶת – בגניבה, שנאמר (שמות כב, ג): "אם המצא תמצא בידו הגנבה משור עד חמור עד שה חיים, שנים ישלם", וכן נאמר (שם סח, ט): "על כל דבר פשע על שור על חמור על של... עד האלהים יבוא דבר שניהם, אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו", והוא הדין לכל בהמה חיה ועוף, שהרי כלל הכתוב ואמר: "על כל דבר פשע"; וּלְהִשְׁבֵּת אֲבָדָה – שנאמר (שמות כג, ז): "כי תפגע שור אויבך או חמורו תועה, השב תשיבנו לו", וכן (דברים כב, ג): "לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם, השב תשיבם לאחיך... וכן תעשה לחמורו", והוא הדין לכל בהמה, חיה ועוף, שהרי נאמר (שם): "ויכן תעשה לכל אבדת אחיך"; לְפָרִיקָה – שנאמר (שמות כג, ה): "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו ותדלת מעוזב לו עוזב תעווב עמו", והוא הדין לכל בהמה חיה ועוף, שלמדים בגזירה שווה "חמור, חמור" משבת, שנאמר בה: "וישורך וחמוורך וכל בהמתך" (דברים ה, יד); לְחִסְיָמָה – שנאמר (דברים כה, ז): "לא תחוסם שור בדישו", ולמדים בגזירה שווה "שור, שור" משבת, שכל בהמה חיה ועוף בכלל: לְכִלְיָאִים – שנאמר (ויקרא יט, יט): "בהמתך לא תרביע כלאים", והוא הדין לחיה ועוף, וכן (דברים כב, י): "לא תחרוש בשור ובחמור יחדו", והוא הדין בכל שני מינים שונים של בהמה וחיה; ברם, להלכה פוסק הרמב"ם, שמן התורה אין אדם חייב משום כלאים של חרישה, אלא כשהוא חורש ומנהיג בשני מינים שאחד מהם הוא טהור ואחד טמא, בדומה לשור וחמור, אלא שחכמים אסרו כל שני מינים, בין ששניהם טמאים בין ששניהם טהורים. אבל הרא"ש פסק, שכל שני מינים אסורים מן התורה: וּלְשֵׁבֶת – לענין שביתת בהמה בשבת, שנאמר (שמות כ, י): "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך... ובהמתך". וכן (דברים ה, יד): "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך... ושוורך וחמוורך וכל בהמתך". וְכֵן חִיָּה וְעוֹף פִּיּוּצָא בְּהֵן – כמו שבארנו בכל אחד מהעניינים המפורטים במשנה; וכן בשבת למדים ממה שנאמר "וכל בהמתך" שאף חיה ועוף בכלל. אִם בֶּן, לָמָּה נֶאֱמַר "שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר" – בדברים המפורטים לעיל? אֲלָא שְׂדֵבֶר הַפְּתוּבָה

בפני שוורים, אבל אינו יכול לעמוד בפני גמלים, והלכו עליו גמלים ונתרועע הכיסוי, ואחר כך הלכו שוורים ונפלו בו, והואיל ולא כיסה דבר שיכול לעמוד בפני גמלים, הרי זה חייב. נָפַל – השור, לְפָנָיו – לתוך הבור, מִקּוֹל הַכְּרִייה – כגון שהבור היה כרוי ונכנס אחד לתוכו להעמיקו או להרחיבו, ועמד השור על שפת הבור ונבהל מקול הכרייה ונפל לתוך הבור ומת, חֵיב – הואיל ומת מחמת נפילתו לבור. לְאַחֲרָיו מִקּוֹל הַכְּרִייה – אבל אם נבעת מקול הכרייה ונפל לאחוריו הבור, חוץ לבור, פְּטוּר – שהואיל ולא בא ההיזק מצד הבור ממש, אלא משום שנבעת מקול הכרייה, אין זה אלא גרמא בלבד, הלכך פטור. נָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר וְכִלְיוֹ וְנִשְׁתַּבְּרוּ – כלי השור, היינו העול והמחרשה, או שנפל לתוכו חֲמוֹר וְכִלְיוֹ וְנִתְקַרְעוּ – כלי החמור, היינו המרדעת והאוכף, חֵיב עַל הַבְּהֵמָה וּפְטוּר עַל הַכְּלָיִם – שנאמר בנוקי הבור (שמות כא, ג): "ונפל שמה שור או חמור", ודרשו חכמים: "שור" ולא אדם, "חמור" ולא כלים. נָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר שהוא חֲרָשׁ, או שהוא שׁוֹמֵה וְקָטָן – או שהוא קטן, היינו כל שלא הגיע ללמוד חרישה (תמארי). והוא הדין לשור סומא או לשור שהיה מהלך בלילה (ברייטא בגמרא). חֵיב – שלא ידע השור להיזהר. אבל שור שהוא פיקח שנפל לתוכו ביום, בעל הבור פטור, לפי שידוע השור להתבונן, ואין זה אלא אונס. נפל לתוכו בֵּן אוֹ בַת – אף על פי שהם קטנים, עֶבֶד אוֹ אָמָה – כנענים, פְּטוּר – בעל הבור, מגזירת הכתוב, שנאמר: "שור", ולא אדם (רש"י).

~ יום שני ~

ב א ו ר מ ש נ ה ז

משנתנו באה ללמד, שאף על פי שנאמר בנוקי בור "שור או חמור", הוא הדין לכל בהמה, ואף לחיה ולעוף. וכן בעניינים אחרים.
אֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד פֶּלֶה בְּהֵמָה – בין שור ובין כל בהמה דינם שווה, לְנִפְלִית הַבּוֹר – שאף על פי שנאמר בפרשת נוקי הבור (שמות כא, ג): "ונפל שמה שור או חמור", הוא הדין לכל בהמה, שנאמר (שם סח, ט): "על כל דבר פשע", ודרשו: כל שיש לו בעלים, וּלְהִשְׁבֵּת הַפְּתוּבָה הַר סִינִי – לענין ההרחקה מן ההר בשעת מתן תורה, שנאמר (שמות

פ ר ק ש ש י

א הפונס צאן לדייר ונעל בפניו פראוי, ויצאה והיזקה – פטור. לא נעל בפניו פראוי, ויצאה והיזקה – חייב. נפרצה בלילה, או שפרצוה לסטים, ויצאה והיזקה – פטור. הוציאהו לסטים – הלסטים חייבים. ב הניחה בחמה, או שמשקרה לחרש, שוטה וקטן, ויצאה והיזקה – חייב. מקרה לרועה – נכנס הרועה תחתיו. נפלה לגנה ונהנית – משלמת מה שנהנית. ירדה פדרפה והיזקה – משלמת מה שהיזקה. כיצד משלמת מה שהיזקה? שמיין בית סאה באותה שדה, פמה היתה יפה וכמה היא יפה. רבי שמעון אומר: אכלה פרות גמורים – משלמת פרות גמורים; אם סאה סאה, אם סאתים סאתים.

פירוש ברטנורא

ו א הכונס. פטור. דהא נמרה ומאי הו ליה למעבר: הוציאהו לסטים. אע"ג דלא הוציאהו ממש אלא שעמדו בפניה עד שיצאה, הו כאלו הוציאהו בידים וחייבים:

ב הניחה בחמה. מצערה לה שמשא ולא סגי לה בנעילה כראוי שהיא בדת שיכולה לעמוד ברוח מצויה בלבד: נכנס הרועה תחתיו. ולא אמרין בכהאי גוונא שומר שמסר לשומר חייב, שדרך הרועה הגדול למסור לרועה הקטן שתחתיו, ולפיכך הרועה שתחתיו חייב: נפלה לגינה. וכגון שהוחלקה ונפלה באונס. אבל דחו אותה חברותיה והפילוה, משלם מה שהיזקה, דאיהו פשע בה, דהו ליה לעבורינהו חרא חרא: מה שנהנית. לפי הנאתה ולא לפי הויקה: שמין בית סאה באותה שדה. אין שמין את הערוגה לבדה, מפני שמפסיד מוזהב, ששמין אותה בכל שויה ורחמנא אמר וביער בשדה אחר, ודרשינן מלמד ששמין אותה על גב שדה אחרת. אלא ששמין בית סאה באותה שדה כמה היתה שוה קודם שנאכלה ממנה הערוגה הזאת, וכמה היא שוה עכשיו, והשתא לא משלם כולוהו דמיה, דמי שלוקח בית סאה כשהיא בתבואתה אינו מולול בה בשביל הפסד ערוגה אחת כי אם דבר מועט: רבי שמעון אומר אכלה פירות גמורים. שכבר בשלו כל צרכן, משלמת כל הויקה. והיכא שיימינן אגב שדה, היכא דעדיין לא נגמרו. והלכה כרבי שמעון:

משניות מבוארות – קהתי

להתחייב בנזיקה. בגמרא מבואר שאין מדובר כאן בבעל הצאן שמסר את צאנו לרועה, שהרי כבר שנינו (לעיל ד, ט): "מסרו (את השור) לשומר חנים ולשוואל, לנושא שכר ולשוכר נכנסו תחת הבעלים", אלא כוונת משנתנו היא, שהרועה מסר את הצאן לרועה אחר שתחתיו, שכן דרך הרועה הגדול לקבל בהמות מבעלים הרבה, ויש לו תלמידים רועים, שמוסר להם את הבהמות, והם יוצאים לרעות את הבהמות בייערים, ובאה המשנה להשמיענו, שאף על פי ששומר שמסר לשומר חייב השומר הראשון, מכל מקום כאן הרועה השני נכנס תחת הרועה הראשון (הגדול) להתחייב בנזקי הצאן, לפי שהכל יודעים שכל המוסר צאן לרועה הגדול על דעת כן הוא מוסר לו, שימסור אותה הרועה שתחתיו. נפלה לגנה – באונס, כגון שהוחלקה ברשות הרבים שהיתה גבוהה מן הגינה ונפלה לתוך הגינה, ונהנית – שאכלה אחר כך מערוגות הגינה, משלמת מה שנהנית – מה שנהנתה באכילתה ולא מה שהיזקה, כלומר שרואים כאילו היתה אוכלת שעורים ומשלם דמי שעורים בזול, כמו שבארנו לעיל (ב, ב). ירדה פדרפה – לגינה, והיזקה – באכילה או בדריסת הרגל, משלמת מה שהיזקה – כמו שהמשנה מפרשת והולכת. כיצד משלמת מה שהיזקה? שמיין בית סאה באותה שדה – כלומר שאין שמים את שווייה של הערוגה לבדה שאכלה, שכן בכגון זה יהא הפסד גדול למזיק, אלא שמים בית סאה באותה שדה, היינו שטח שזורעים בו סאה, והוא חמישים על חמישים אמה (2500 אמה מרובעות), פמה היתה יפה – כמה היה שווייה של אותו בית סאה קודם שאכלה ממנו את הערוגה הזאת, וכמה היא יפה – וכמה שווה בית הסאה עכשיו, ומשלם את ההפרש, ונמצא שאין המזיק משלם כל שווייה של הערוגה, שהלוקח בית סאה, אינו מפחית בדמיו בשביל חסרון ערוגה אחת כי אם סכום מועט (רש"י; ברטנורא). דבר זה למדים ממה שנאמר (שמות כב, ד): "ובער בשדה אחר", ודרשו חכמים: מלמד שמים את הויקה על גב שדה אחרת. ויש מבארים, שאין המשנה מפרשת כיצד שמים, אלא כוונת המשנה היא שאם אכלה סאה פירות אין שמים את הסאה בפני עצמה, אלא אגב השדה כולה. ומכאן נחלקו אמוראים בגמרא כיצד שמים, והלכה כחזקיה האומר, שמים לעולם את הויקה על גב שטח שהוא פי ששים ממה שהיזקה, כגון אם אכלה סאה שלמה, שמים שדה של ששים סאים, בכמה נפתחה על ידי חסרון הסאה הזאת; וכן אם אכלה ערוגה אחת, שמים שדה שיש בה ששים ערוגות

– בדבר המצוי והרגיל, שכן דרכו של אדם להשתמש בשור ובחמור לצרכיו יותר מבשאר בהמות, בשור לעבודת השדה ובחמור להובלת משא.

ב א ו ר מ ש נ ה א

בשלוש המשניות הראשונות של פרקנו נשנים דיני נזקי שן ורגל. מכאן נקטה משנתנו "צאן" ולא "שור", והיא באה ללמד איזו שמירה פוטרת בנזקים אלו. הפונס צאן לדייר – מקום גדור לצאן, ונעל בפניו פראוי – בגמרא מבואר: בדת שיכולה לעמוד ברוח מצויה, ויצאה והיזקה – בשן או ברגל, פטור – בעל הצאן; ואף על פי שלא שמר את הצאן אלא בשמירה פחותה, שהרי נעל בדת שאינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה, מכל מקום הואיל ושן ורגל מועדים מתחילתם, אף שמירה פחותה כזו פוטרם, כמבואר הטעם בקרן מועדת (לעיל ד, ט). לא נעל בפניו פראוי – שנעל בדת שאינה יכולה לעמוד אפילו ברוח מצויה, ויצאה והיזקה – בשן או ברגל, חייב – כלומר אם נזק שלם, לפי שפשע בשמירת הצאן. נפרצה בלילה – כלומר אם נעל בפני הצאן כראוי, ונפרצה הדלת או המחיצה בלילה; ויש מפרשים – נפרצה הצאן, או שפרצוה לסטים, ויצאה והיזקה, פטור – משנתנו באה להשמיע, שדווקא כשנפרצה בלילה פטור, אבל אם נפרצה ביום, ועבר זמן כזו שיוודע ויבוא לשמור את הצאן, היה הוא חייב (תוספות). הוציאהו לסטים, הלסטים חייבים – מפני שקנאוה להתחייב בנזיקה (המאירי). בגמרא מבואר, שאפילו לא הוציאהו ממש אלא עמדו בפניה עד שיצאה, הרי זה כאילו הוציאהו בידים, וחייבים בנזיקה (רמב"ם; ברטנורא). ברם, כשפרצוה ליסטים, אינם חייבים על נזקי הצאן, שאין זה אלא גרמא בלבד.

~ יום שלישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד בצאן שהויקה בשן או ברגל.

הניחה בחמה – העמיד את הצאן במקום שהשמש היה מצער אותה, אף על פי שנעל בפניה כראוי, והיא פרצה את הדלת מחמת צערה מהשמש, או שמשקרה לחרש, שוטה וקטן – לחרש או לשוטה או לקטן, ויצאה והיזקה – בשן או ברגל, חייב – בנזיקה, לפי שפשע בשמירתה. מקרה לרועה, נכנס הרועה תחתיו –

ג המגדיש שתוף שדה של חברו שלא ברשות, ואכלתן בהמתו של בעל השדה – פטור; ואם הִזְקָה בְּהֵן – בעל הגדיש חיב; ואם הגדיש ברשות – בעל השדה חיב.

ד השולח את הבערה ביד חרש, שוטה וקטן – פטור בדיני אדם, וחיב בדיני שמים. שלח ביד פקח – הפקח חיב. אֶחָד הִבִּיא אֶת הַבְּעֵרָה בְּיַד חָרֵשׁ, שׁוֹטֵה וְקָטָן – הַמְבִּיא אֶת הָעֵצִים – הַמְבִּיא אֶת הָעֵצִים חֵיב. אֶחָד הִבִּיא אֶת הָעֵצִים, וְאֶחָד הִבִּיא אֶת הָאוֹר – הַמְבִּיא אֶת הָאוֹר חֵיב. כָּא אַחֵר וְלִבָּה – הַמְלַבֵּה חֵיב. לְבִתָּה הָרוּחַ – פְּלֵן פְּטוּרִין. הַשּׁוֹלֵחַ אֶת הַבְּעֵרָה, וְאֶכְלָה עֵצִים אוֹ אֲבָנִים אוֹ עֵפֶר – חֵיב, שְׁנֵאמַר (שמות כב, ה): "כִּי־תִצָּא אִשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֹאכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקֶּמֶה אוֹ הַשָּׂדֶה, שְׁלֹם יִשְׁלַם הַמְבַעֵר אֶת־הַבְּעֵרָה". עֲבָרָה גֵּדֵר שֶׁהוּא גְבוּהָ אַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ דֶרֶךְ הַרְבִּים אוֹ נֶהַר – פְּטוּר. הַמְדֹלֵק בְּתוֹךְ שָׂלוֹ, עַד כִּמָּה תַעֲבֹר הַדְּלִיקָה? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: רֹאֵין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא בְּאֻמְצַע בֵּית כּוֹר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יֵשׁ עֲשָׂרָה אַמּוֹת, כְּדֶרֶךְ רְשׁוּת הַרְבִּים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר:

פירוש ברטנורא

ג ואם הגדיש ברשות בעל השדה חיב. כגמרא מוקי לה בבקעה שרגלין כולן לעשות כגורן אחד, זה גדישו וזה גדישו, וממנין שומר. וכיון שאמר השומר עייל וגדיש, הוי כאילו אמר עייל ואמנר לך. אבל בשאר בני אדם, אפילו הגדיש ברשות אין בעל השדה חיב, עד דמקבל עליה נטירותא: ד ובא אחר וליבה. נפח באש והעלה שלהבת, כמו בלבת אש (שמות 2) ואית ספרים דרסי נבה, מנורת ניב שפתים (ישעיה 2). כשארם מדבר מונענע בשפתיו ורוח יוצא: או עפר. שליחה נירו ונתקלקל: או דרך הרבים. שש עשרה אמה, כדגלי המדבר: ר"ש אומר הכל לפי הדליקה. לפי גובה הדליקה

משניות מבוארות – קהתי

שֵׁלַח בְּיַד פְּקִיחַ – את הבערה, והדליק בשל אחרים, הפקח חיב – בתשלומי הנוק, והשולח פטור אף מדיני שמים, ואין אומרים ששלוחו של אדם כמותו, לפי שאין שליח לדבר עבירה (ענין גמרא קידושין מב. ב). אֶחָד הִבִּיא אֶת הָאוֹר – האש, וְאֶחָד הִבִּיא אֶת הָעֵצִים – ואחר כך הביא אחד עצים והדליקם באש, והתפשטה האש והזיקה, הַמְבִּיא אֶת הָעֵצִים חֵיב – שאלולא היה מביא את העצים היתה האש כבה ולא היתה מוזיקה. אֶחָד הִבִּיא אֶת הָעֵצִים – תחילה, וְאֶחָד הִבִּיא – אחר כך – אֶת הָאוֹר – והדליקו בעצים, הַמְבִּיא אֶת הָאוֹר חֵיב – שהרי הוא עשה את הדליקה. כָּא אֶחָד וְלִבָּה – נפח באש והעלה שלהבתה, הַמְלַבֵּה חֵיב – ושניים הראשונים פטורים. לְבִתָּה הָרוּחַ – את האש, פְּלֵן פְּטוּרִין – ודווקא כשהיתה זו רוח שאינה מצויה תמיד אלא לעתים רחוקות, אבל ברוח מצויה, האחרון חיב, שכל אש הולכת ומתפשטת ברוח מצויה והיה עליו לחשוש ולשמור על האש שלא תצא ותזיק (תוספות: ירושלמי). הַשּׁוֹלֵחַ אֶת הַבְּעֵרָה, וְאֶכְלָה עֵצִים – ושרפה עצים של אחרים, אוֹ אֲבָנִים אוֹ עֵפֶר – שליחה את נירו של חברו, חֵיב – לשלם נזק שלם, שְׁנֵאמַר: "כִּי־תִצָּא אִשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֹאכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקֶּמֶה אוֹ הַשָּׂדֶה, שְׁלֹם יִשְׁלַם הַמְבַעֵר אֶת־הַבְּעֵרָה" – ומשמע מלשון "או השדה" – הדליקה – גֵּדֵר שֶׁהוּא גְבוּהָ אַרְבַּע אַמּוֹת – מעל לעצי הדליקה (תוספות), או מהקוצים שמעבר לגדר (גמרא). כלומר שהדליק בתוך שלו ולא שמר את האש שלא תתפשט מחוץ לרשותו, אבל גדר בגובה ארבע אמות היה מפסיק בין מקום האש לשדה חברו, אוֹ דֶרֶךְ הַרְבִּים – הרחבה שש עשרה אמה, אוֹ נֶהַר – שהוא רחב שמונה אמות (בריתא). פְּטוּר – שאין זה אלא אונס, ואין הדבר מצוי. הַמְדֹלֵק בְּתוֹךְ שָׂלוֹ – במקום שאין הפסק (תוספות יום טוב). עַד כִּמָּה תַעֲבֹר הַדְּלִיקָה – ויהא חיב? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: רֹאֵין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא בְּאֻמְצַע בֵּית כּוֹר – באמצע שדה שמידתה בית כור, והוא שטח שזורעים בו שלושים סאה, היינו שדה של מאתיים שבעים וארבע על מאתיים שבעים וארבע אמה בקירוב (75000 אמה מרובעות), וכשהדליקה היא באמצע השדה, נמצא ממכבי לדליקה לערך מאה שלושים ושבע אמה לכל רוח, ואם עברה הדליקה לחלן משיעור זה, פטור. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יֵשׁ עֲשָׂרָה אַמּוֹת – לכל רוח, כְּדֶרֶךְ רְשׁוּת הַרְבִּים – כמו ששינוי לעיל, שאם עברה דרך הרבים, פטור. רַבִּי עֲקִיבָא

כאלו, בכמה נפחתה בשביל חסרון ערוגה זו (גמרא ותוספות בבא קמא נח. ב). רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֶכְלָה פְּרוֹת גְּמוּרִים – שכבר בשלו כל צרכם, מְשַׁלְמַת פְּרוֹת גְּמוּרִים – היינו כשווייה של הערוגה שאכלה, אִם סָאָה סָאָה – אם אכלה סאה, משלמת דמי סאה, אִם סָאָתִים סָאָתִים – רבי שמעון סובר, שאין שמים אגב קרקע אלא בפירות הצריכים לקרקע, שלא נתבשלו עדיין, אבל בפירות בשלים שאינם צריכים עוד לקרקע, אף על פי שלא נתלשו עדיין, שמים אותם בפני עצמם. והלכה כרבי שמעון.

באור משנה ג

הַמְגַדֵּשׁ – העושה גדיש מתבואתו – בְּתוֹךְ שָׂדֶה שֶׁל חֵבְרוֹ שְׁלֹא בְּרִשׁוּת, וְאֶכְלָתָן בְּהֵמָתוֹ שֶׁל בְּעַל הַשָּׂדֶה, פְּטוּר – בעל השדה, שיכול הוא לומר לבעל הגדיש, מה גדישך ברשותי? וְאִם הִזְקָה בְּהֵן – בהמתו של בעל השדה, כגון שהוחלקה, בְּעַל הַגְּדִישׁ חֵיב – שאפילו בשדה שאין גדר סביבה, צריך ליטול רשות (תפארות ישראל) וְאִם הַגְּדִישׁ בְּרִשׁוּת – ואם עשה את הגדיש בתוך שדה חברו ברשות, ואכלתן בהמתו של חברו, בְּעַל הַשָּׂדֶה חֵיב – לשלם לו את נזקו. כגמרא מבואר, שמדובר כאן בבקעה, שכל בעלי השדות שבה עושים גדישים בשדה אחת, וממנים שם שומר, וכיון שנתן לו השומר רשות לעשות שם גדישו, הרי זה כאילו אמר לו: עשה כאן גדישך ואשמור לך, הלכך אף רבי, הסובר (לעיל ה, ג), שאין בעל הבית חיב עד שיקבל עליו בפירוש לשמור, מודה כאן, שאותו שומר חיב אם אכלה בהמתו של בעל השדה מגדישו. ומה ששינוי "בעל השדה חיב" היינו שומר הגרנות שבאותה שדה, או כגון שבעל השדה עצמו קיבל עליו את שמירת הגרנות.

~ יום רביעי ~

באור משנה ד

מכאן ועד סוף פרקנו עוסקות המשניות בפירוש דינים של נזקי אש. הַשּׁוֹלֵחַ אֶת הַבְּעֵרָה בְּיַד חָרֵשׁ, שׁוֹטֵה וְקָטָן – והדליקו בשל חברו, פְּטוּר – השולח, בְּדִינֵי אָדָם – לפי שחרש, שוטה וקטן אינם בדין שליחות, וְחֵיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם – כגמרא אמרו: לא שנו שהשולח פטור בדיני אדם, אלא בכגון שמסר גחלת בידם, והם ליבוה, לפי שדרך הגחלת להתכבות, ולא היה לו לשולח להעלות על הדעת שילבו אותה. אבל אם מסר להם שלהבת, חיב, שהרי מעשיו גרמו.

חֲמִשִּׁים אָמָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: "שְׁלֹם הַמְּבַעַר אֶת־הַבְּעֵרָה" (שם) – הַפֶּל לְפִי הַדִּלְקָה. הַמְּדַלֵּק אֶת הַגְּדִישׁ, וְהָיוּ בּוֹ פְּלִים וְדִלְקוּ – רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: יִשְׁלַם מִה שֶׁבִּתּוֹכוֹ. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ מִשְׁלֵם אֲלָא גְדִישׁ שֶׁל חֲפִיז אוֹ שֶׁל שְׁעוּרִים. הָיָה גְדִי כְּפוּת לוֹ וְעָבַד סְמוּךְ לוֹ, וְנִשְׂרַף עִמּוֹ – חֵיב. עָבַד כְּפוּת לוֹ וְגָדִי סְמוּךְ לוֹ, וְנִשְׂרַף עִמּוֹ – פְּטוּר. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה בְּמַדְלִיק אֶת הַבֵּירָה, שֶׁהוּא מִשְׁלֵם כָּל מִה שֶׁבִּתּוֹכָהּ; שֶׁפֶן דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחַ בְּפִתִּים.

ו גִּץ שִׁינְא מִתַּחַת הַפְּטִישׁ, וְהָיָה – חֵיב. גִּמְלָה שֶׁהָיָה טְעוֹן פֶּשְׁתָּן וְעָבַר בְּרִשׁוֹת הָרְבִים, וְנִכְנְסָה פֶּשְׁתָּנוֹ לְתוֹךְ הַחֲנוּת, וְדִלְקָה בְּנֵרוֹ שֶׁל חֲנֻנִי וְהִדְלִיק אֶת הַבֵּירָה – בְּעַל הַגִּמְלָה חֵיב. הַנִּיחַ חֲנֻנִי נֵרוֹ מִבְּחוּץ – הַחֲנֻנִי חֵיב;

פירוש ברטנורא

וגדל שיעורה. שכשהאש גדולה קופצת למרחוק. והלכה כר"ש:

ה המדליק את הגדיש. שהדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חברו: רבי יהודה אומר ישלם כל מה שבתוכו. דר' יהודה מחייב על נזקי טמון באש. דלית ליה דרשא דאו הקמה מה קמה גליה אף כל גלוי: וחכ"א אינו משלם אלא גדיש וכו'. דאית להו דרשא דאו הקמה, ופטרי על נזקי טמון באש. אלא שמשערין מקום הכלים כאילו הוא גדיש, ומשלם גדיש כשעור גופן של כלים. ומדקאמרי סיפא ומודים חכמים לר' יהודה במדליק את הבירה שהוא משלם כל מה שבתוכה, מוכח בגמרא שנחלקו רבי יהודה וחכמים גם במדליק בתוך של חברו, שרבי יהודה סבר כשהדליק בשל חברו משלם כל מה שבתוכו ואפילו ארנקו. ורבנן סברי כלים שדרכן להטמין בגדיש כגון מוריגין וכלי בקר הוא דמשלם, כלים שאין דרכן להטמין בגדיש לא משלם. והלכה כחכמים: היה גדי כפות לו חייב. דבעלי חיים נמיו אתרבו מאו הקמה. ומשום דקם ליה בררבה מיניה ליכא למפטריה. דאינו חייב מיתה על העבד, הואיל ואינו כפות היה לו לברוח, ופטור עליו ממותה ומן התשלומין. אבל אם היה עבד כפות לו, פטור אפילו על הגדי ועל הגדיש, דחייב מיתה על העבד וקם ליה בררבה מיניה. ובגדי לא שני לן בין כפות לאינו כפות. ואידי דנקט בעבד נקט בגדי: במדליק את הבירה. דמדליק בתוך של חברו הוא, והוי כמאבד בדים. ואפ"ה טעמא משום דדרך בני אדם להניח כלים בבתים. אבל בגדיש דאין דרך בני אדם להניח אלא כגון מוריגין וכלי בקר, אע"ג דאדליק לתוך של חברו, אינו משלם אליבא דחכמים אלא דברים שדרכן להטמין בגדיש:

ו גץ. ניצוץ של אש: רבי יהודה אומר בנר הנזפה פטור. כיון דבמצוה קא עסיק. ואין הלכה כרבי יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

ומה שנקטה הסיפא "וגדי סמוך לו" אגב הרישא נקטה כך, שהואיל וברישא נקטה גדי כפות ועבד סמוך, לפיכך נקטה כאן עבד כפות וגדי סמוך, ולעולם אין הבלל בגדי בין כפות לשאינו כפות. ומוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה בְּמַדְלִיק אֶת הַבֵּירָה – את הבית של חברו, שֶׁהוּא מִשְׁלֵם כָּל מִה שֶׁבִּתּוֹכָהּ; שֶׁפֶן דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחַ בְּפִתִּים – כלים וממון. בגמרא מדייקים ממשנתנו שאף במדליק בתוך של חברו והלכה האש ושרפה את גדישו וכלים שבתוכו, נחלקו רבי יהודה וחכמים, שלדעת רבי יהודה משלם כל מה שבתוכו; וחכמים סוברים, שאמנם חייב על כלים שדרכם להטמין בגדיש, אבל כלים שאין הדרך להטמינם שם פטור עליהם, שלא היה לו להעלות על הדעת, שיניח אדם כלים במקום שאין דרכם להניח שם (תוספות). ויש מפרשים דעת חכמים, שדווקא המדליק בתוך של חברו, והאש עברה מאליה למקום אחר והזיקה, שהמוזיק הוא פושע בלבד ולא ממש אדם המוזיק, הלכך אינו חייב אלא על כלים שדרכם להטמין שם. אבל המדליק גדישו של חברו בידיים ממש, חייב על הכל, אפילו על כלים שאין הדרך להטמינם שם (דומ"א; י"ם של שלמה).

~ יום חמישי ~

באור משנה ו

גִּץ – שביב אש, שִׁינְא מִתַּחַת הַפְּטִישׁ – של הנפה או הלוטש, וְהָיָה – כגון שנפל על פשתן ושרפו, חֵיב – שהריהו כוורק אבן או חץ (דמ"ס הל' חובל ומזיק ו, יא). גִּמְלָה שֶׁהָיָה טְעוֹן פֶּשְׁתָּן וְעָבַר בְּרִשׁוֹת הָרְבִים, וְנִכְנְסָה פֶּשְׁתָּנוֹ לְתוֹךְ הַחֲנוּת, וְדִלְקָה בְּנֵרוֹ שֶׁל חֲנֻנִי – ונגדלק הפשתן בנר שהיה דולק בתנותו של התנווני, וְהִדְלִיק – הפשתן, אֶת הַבֵּירָה – הבית, בְּעַל הַגִּמְלָה חֵיב – לפי שהרבה משא פשתנו (גמרא בבא קמא כב, ב; דמ"ס הל' נזקי ממון יד, יג). הַנִּיחַ חֲנֻנִי נֵרוֹ מִבְּחוּץ – ועבר גמל טעון פשתן ונדלק בנר והדליק את הבירה, הַחֲנֻנִי חֵיב – אף בדמי הפשתן, מפני שהניח נרו מבחוץ (גמרא שם; דמ"ס שם). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּנֵר חֲנֻנִי – אם נדלק הפשתן בנר חנוכה, פְּטוּר – בעל הנר, הואיל והניחו מבחוץ ברשות, שהרי מצוה להניח נר חנוכה בפתח

אוֹמֵר: חֲמִשִּׁים אָמָה – לכל רוח. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: "שְׁלֹם הַמְּבַעַר אֶת־הַבְּעֵרָה", הַפֶּל לְפִי הַדִּלְקָה – לפי גובה הדליקה ונגדל שיעורה, שאם הדליקה גדולה הריהי מתפשטת למרחוק, ובכגון זה אפילו עברה להלך מהשיעורים דלעיל, הריהו חייב. והלכה כרבי שמעון (דמ"ס הל' נזקי ממון יד, ב).

באור משנה ה

הַמְּדַלֵּק אֶת הַגְּדִישׁ – שהדליק בתוך שלו והלכה ושרפה גדישו של חברו, וְהָיוּ בּוֹ פְּלִים – טמונים בגדיש, וְדִלְקוּ – ונשרפו גם הכלים, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: יִשְׁלַם מִה שֶׁבִּתּוֹכוֹ – חייב הוא לשלם אף בעד הכלים שהיו טמונים בתוך הגדיש. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ מִשְׁלֵם אֲלָא גְדִישׁ שֶׁל חֲפִיז אוֹ שֶׁל שְׁעוּרִים – שאינו חייב אלא על מה שהוא גלוי, ולא על הכלים הטמונים שם, שנאמר: "ונאכל גדיש או הקמח". ודרשו: מה קמה בגלוי אף כל בגלוי, פוט לטמון שפטור עליו בנזקי אש. במפרשים מבואר, שרבי יהודה וחכמים נחלקו בין שהיו בגדיש כלים שדרכם להטמין בתוכו, כגון כלי דישה וחרשיה, ובין שהיו בו כלים שאין הדרך להטמינם בתוכו, כגון ארנק של מעות וכיוצא, שלדעת חכמים פטור אף על כלים שהדרך להטמינם, מגזירת הכתוב, כמו שבארנו לעיל (תוספות; רא"ש); ולא פטור חכמים אלא על הכלים עצמם, אבל חייב על מקום הכלים, היינו שרואים מקום הכלים כאילו הוא מלא תבואה מאותו המין של הגדיש. הָיָה גְדִי כְּפוּת לוֹ – קשור לגדיש, שלא יכול היה לברוח, וְעָבַד סְמוּךְ לוֹ – אבל לא היה כפות, היינו שיכול היה לברוח, וְנִשְׂרַף עִמּוֹ – עם הגדיש, חֵיב – בתשלומים על הגדיש ועל הגדי; אבל על העבד פטור, הואיל ויכול היה לברוח. עָבַד כְּפוּת לוֹ – אבל אם היה העבד קשור לגדיש, וְגָדִי סְמוּךְ לוֹ – או שהיה הגדי סמוך לגדיש, שיכול היה לברוח, וְנִשְׂרַף עִמּוֹ – עם הגדיש, פְּטוּר – שהוואיל וחייב מיתה על העבד, לפיכך פטור מתשלומים; ואם הגדי היה סמוך לגדיש, הריהו פטור על הגדי, הואיל ויכול היה לברוח. ויש מפרשים, שמה ששינונו ברישא: "היה גדי כפות", לאו דווקא, אלא אפילו לא היה כפות אלא סמוך, מכל מקום חייב עליו, לפי שאין לו דעת לברוח;

רבי יהודה אומר: בְּנֵי הַנֶּבֶל פְּטוּר.

פ ר ק ש ב י ע י

א מְרֻבָּה מִדַּת תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל מִמִּדַּת תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִישָׁה, שְׁמִדַּת תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל נֹהֶגֶת בֵּין בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בוֹ רוּחַ חַיִּים וּבֵין בְּדָבָר שֶׁאֵין בוֹ רוּחַ חַיִּים, וּמִדַּת תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִישָׁה אֵינָה נֹהֶגֶת אֲלָא בְּשׂוֹר וְשֶׁה בְּלֶבֶד, שְׁנָאמַר (שמות כא, לו'): "פִּי יִגְנַבְאִישׁ שׂוֹר אוֹ-יִשָּׁה וּמִבְּחֹ אוֹ מִכְרוֹ" וגו'. אֵין הַגֹּנֵב אַחַר הַגֹּנֵב מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל; וְלֹא הַטּוֹבֵחַ וְלֹא הַמּוֹכֵר אַחַר הַגֹּנֵב מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִישָׁה.

ב גֹּנֵב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטֹבַח וּמְכָר עַל פִּיהֶם אוֹ עַל פִּי שְׁנַיִם אַחֲרֵים – מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִישָׁה. גֹּנֵב וּמְכָר בְּשִׁפְתָּי; גֹּנֵב וּמְכָר לְעִבּוּדָה זָרָה; גֹּנֵב וְטֹבַח בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים; גֹּנֵב מִשְׁלֵם אֲבִיו וְטֹבַח וּמְכָר, וְאַחַר כֵּן מֵת

פירוש ברטנורא

א מְרֻבָּה. בדבר שיש בו רוח חיים ובדבר שאין בו רוח חיים. דכתיב (שמות כ"ב) על שם על שלמה על כל אבדה וגו' ישלם שנים: אין הגונב אחר הגנב וכו'. דכתיב (שם) וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב:

ב גֹּנֵב עַל פִּי שְׁנַיִם. כלומר שנים מעדיין אותו שגנב: גֹּנֵב וּמְכָר בְּשִׁפְתָּי. אבל טבח שהוא ענוש סקילה. קם ליה בדרכא מיניה: וטבח ביום הכפורים. שאין זדונו אלא כרת. ובגון דלא אתרו ביה ולא לקי, דקיימא לן כל חיבי מלקות שונגים חיבים בתשלומין. אבל חיבי מיתות ב"ד, אפילו שונגים פטורים מן התשלומין: וטבח ומכר ואחר כך מת אביו. אבל מת אביו ואח"כ טבח, תנא סיפא דפטור, דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר, שהרי ירש את אביו:

משניות מבוארות – קהתי

עמו, וטבחו או מכרו, אינו משלם ארבעה וחמישה, שהואיל ואינו חייב כפל, אינו חייב ארבעה וחמישה, לפי שארבעה וחמישה אמרה תורה ולא שלושה וארבעה (תוספות חדשים), כלומר שארבעה וחמישה כוללים גם את הכפל, ובמקום שפטור מכפל הרי אין כאן אלא שלושה וארבעה.

הבית מבחוקי. ואין הלכה כרבי יהודה (רמב"ם סו).
ב א ו ר מ ש נ ה א

~ יום ששי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ב

גֹּנֵב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטֹבַח וּמְכָר עַל פִּיהֶם – כלומר היו שני עדים מעידים עליו שגנב שור או שה, והם גם מעידים שטבח או מכר, או על פי שְׁנַיִם אַחֲרֵים – או שהיו שני עדים אחרים מעידים עליו שטבח או מכר, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִישָׁה – בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאף על פי שהתורה אמרה (דברים יט, טו): "על פי שני עדים... יקום דבר" ודורש רבי עקיבא: דבר ולא חצי דבר, ואם שני עדים אחרים מעידים שטבח או מכר הרי חצי דבר הוא, שאין עדי הטביחה מועילים כלום בלא עדי הגניבה, מכל מקום הואיל ועדי הגניבה אינם צריכים לעדי הטביחה, אף עדות הטביחה אינה נקראת חצי דבר. **גֹּנֵב וּמְכָר בְּשִׁפְתָּי** – שאין כאן חיוב מיתה שתפטרהו מן התשלומים, וכן **גֹּנֵב וּמְכָר לְעִבּוּדָה זָרָה** – שאין המכירה לעבודה זרה מחייבתו מיתה, ולפיכך חייב בתשלומים; אבל אם טבח בשבת או לעבודה זרה פטור מן התשלומים, לפי שהטביחה בשבת או לעבודה זרה מחייבתו מיתה, ואין אדם מת ומשלם (כמבואר להלן משנה ד). ואפילו לא נתחייב מיתה, כגון שהיה שוגג, מכל מקום הואיל ויש כאן דין מיתה, אינו חייב בתשלומים; **גֹּנֵב וְטֹבַח בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים** – שאינו חייב על הטביחה מיתת בית דין אלא כרת, ולכן חייב גם בתשלומים. ואף על פי שכל חיבי כריתות שהתרו בהם למלקות, הרי הם לוקים ונפטרים מידי כרת, ואין אדם לוקה ומשלם, מכל מקום מדובר כאן בכגון שלא התרו בו, וכיון שאינו לוקה הריהו חייב בתשלומים, שאין אומרים במלקות כמו במיתה שיהא דין מלקות מפקיע מן התשלומים כמלקות עצמה (ענין בפירוש המשניות להרמב"ם. שומבאר – על פי הגמרא – בדרך אחרת). **גֹּנֵב מִשְׁלֵם אֲבִיו** – שור או שה, **וְטֹבַח וּמְכָר, וְאַחַר כֵּן מֵת אֲבִיו** – כלומר אף על פי שמת אביו והוא מיורשיו, מכל מקום הואיל ובשעה שטבח או מכר היה אביו קיים, וכבר נתחייב בתשלומי ארבעה וחמישה, לפיכך משלם לאחיו ארבעה וחמישה כפי חלקם בירושת אביהם; אבל אם מת אביו ואחר כך טבח או מכר, אינו חייב בתשלומי ארבעה וחמישה, הואיל

מכאן ועד סוף מסכתנו נישנים דיני גניבה, חבלה וגזילה. פרקנו עוסק בדיני גניבה. "איהו גנב? זה הלוקח ממון אדם בסתר ואין הבעלים יודעים, כגון הפושט ידו לתוך כיס חברו ולקח מעותיו, ואין הבעלים רואים, וכן כל כיצא כזה. גנב שהעידו עליו עדים כשרים שגנב, חייב לשלם שניים (כפל) לבעל הגניבה, – שנאמר (שמות כב, ג): "אם הקצא תקצא בירו הגנבה... שנים ישלם"; וכן נאמר (שם שם, ו): "אם יקצא הגנב ישלם שנים"; – אם גנב דינר, משלם שניים; גנב חמור או כסות או גמל, משלם שניים בדמיה; נמצא מפסיד כשעור שביקש לחסור את חברו" (רמב"ם הל' גניבה א, ג-ט). ואלו הם תשלומי כפל שהגנב משלם. – משנתנו באה ללמד שתשלומי כפל נהוגים בכל דבר; ברם בשור ובשה נאמר (שמות כא, לו'): "כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו, חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השח".

מְרֻבָּה מִדַּת תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל מִמִּדַּת תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִישָׁה – תשלומי כפל של הגונב בלבד, נוהגים במידה מרובה מתשלומי ארבעה וחמישה, שמשלם גנב הטובח ומוכר, **שְׁמִדַּת תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל נֹהֶגֶת בֵּין בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בוֹ רוּחַ חַיִּים וּבֵין בְּדָבָר שֶׁאֵין בוֹ רוּחַ חַיִּים** – שנאמר בשומר הטוען טענת גנב (שמות כב, ח): "על כל דבר שפעל על שור על חמור על שם על שלמה... ישלם שנים לרעהו", וּמִדַּת תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִישָׁה אֵינָה נֹהֶגֶת אֲלָא בְּשׂוֹר וְשֶׁה בְּלֶבֶד, שְׁנָאמַר: "פִּי יִגְנַבְאִישׁ שׂוֹר אוֹ-יִשָּׁה וּמִבְּחֹ אוֹ מִכְרוֹ, חֲמִשָּׁה בְּקֶרֶב יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׂוֹר וְאַרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׁח", והרי הכתוב כופל בלשונו "שור ושה", שבמקום "כי יגנוב איש שור וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחת השח" נאמר: "כי יגנוב איש שור או שה... חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השח", לומר לך: שור ושה דווקא (גמרא בבא קמא יט, ב). **אֵין הַגֹּנֵב אַחַר הַגֹּנֵב מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל** – הגונב מן הגנב דבר שהיה גנוב עמו, אינו משלם עליו כפל לא לבעלים ולא לגנב הראשון, שנאמר (שמות כב, ו): "וגונב מבית האיש, אם ימצא הגנב ישלם שנים", ודרשו: מבית האיש ולא מבית הגנב. ואף על פי שהחפץ הוא של הבעלים, הואיל ולא גנבו מורשונו, אינו משלם לו כפל; ולגנב הראשון אינו משלם, שהרי החפץ אינו שלו. ואפילו נתייאשו הבעלים, לא קנה הגנב את החפץ הגנוב, שכן יאוש בלבד אינו עושה קנין אלא אם כן יצטרף עמו שינוי רשות, ושינוי רשות אין כאן, שלא נקרא שינוי רשות אלא אם כן מכרו או נתנו לאחר (גמרא); **וְלֹא הַטּוֹבֵחַ וְלֹא הַמּוֹכֵר אַחַר הַגֹּנֵב מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִישָׁה** – וכן הגונב מן הגנב שור או שה שהיה גנוב

אָבִיו; גָּנַב וְטָבַח, וְאַחַר כֵּן הִקְדִּישׁ – מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֻמְשָׁה. גָּנַב וְטָבַח לְרִפּוּאָה אוּ לְכֻלָּבִים; הַשׁוֹחֵט וְנִמְצָא מְרֻפָּה; הַשׁוֹחֵט חֲלִין בְּעֶזְרָה – מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֻמְשָׁה. רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר בְּשָׁנֵי אֶלּוּ. גָּנַב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטָבַח וּמָכַר עַל פִּיהֶם, וְנִמְצָאוּ זֻמְמִין – מְשַׁלְּמִין הַכֹּל. גָּנַב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטָבַח וּמָכַר עַל פִּי שְׁנַיִם אַחֲרָיִם, אֵלּוּ וְאֵלּוּ נִמְצָאוּ זֻמְמִין – הָרֵאשׁוֹנִים מְשַׁלְּמִים תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל, וְהָאַחֲרוֹנִים מְשַׁלְּמִין תְּשֻׁלוּמֵי שְׁלֹשָׁה. נִמְצָאוּ אַחֲרוֹנִים זֻמְמִין – הוּא מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל, וְהֵן מְשַׁלְּמִין תְּשֻׁלוּמֵי שְׁלֹשָׁה. אֶחָד מִן הָאַחֲרוֹנִים זֻמֵּם – בְּטֹלָה עֲדוּת שְׁנֵיהֶן. אֶחָד מִן הָרֵאשׁוֹנִים זֻמֵּם – בְּטֹלָה כָּל הָעֲדוּת; שְׂאֵם אִין גָּנְבָה, אִין טְבִיחָה וְאִין מְכִירָה.

פירוש ברטנורא

בשני אלו. ברטנורא ובחולין בעורה. דקסבר ר"ש שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה. אבל לרפואה ולכלבים, שחיטה ראויה היא, דאי בני מצי אכיל מינה:
ג האחרונים משלמים שלושה. לשור. וכגון שהוזמו אחרונים תחלה. דאי עידי גניבה הוזמו תחלה, במלה לה עדות טביחה, דדילמא בעלים מכרוהו לו, וכי מתזמי אמאי משלמו: במלה עדות שניה. והוא משלם כפל משום עדות ראשונים. והן פטורין, דאין עדים משלמין ממון עד שיוזמו שניהם: במלה כל העדות. והוא פטור והם פטורים. ואפילו הורו והוזמו אחרונים אח"כ, אין משלמין, שהרי במלה עדותן כבר והוכחו, כיון דלא נגב לא טבח, ואהכי לא מחייבו אלא אעמנו הייתם שהוסרה גופה של עדות. וכל שכן אם הוזמו שנים הראשונים תחלה, שעדות שניה במלה. אלא שבזמן שלא הוזמו אלא אחד, במלו שניהם. אבל כשהוזמו שניהם, לא במלה עדות ראשונה אלא משלמין כפל:

משניות מבוארות – קהתי

ובשעת טביחה היה לו חלק בבהמה (כמבואר להלן משנה ד); **גָּנַב וְטָבַח, וְאַחַר כֵּן הִקְדִּישׁ** – את הבשר, והרי נתחייב בתשלומים קודם שהקדיש; ובכך אלו **מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֻמְשָׁה** – כמו שבארנו. **גָּנַב וְטָבַח לְרִפּוּאָה** – בשביל חולה, או **לְכֻלָּבִים** – לאכילת כלבים, שמכל מקום שחיטה ראויה היא, שאם ירצה יוכל לאכול ממנה; ואפילו **הַשׁוֹחֵט וְנִמְצָא טְרֻפָּה** – והרי שלא התירה השחיטה את הבהמה באכילה, וכן אפילו **הַשׁוֹחֵט חֲלִין בְּעֶזְרָה** – ששחט בהמת חולין במקדש, שהיא נאסרת בהנאה, מכל מקום בכל אלו **מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֻמְשָׁה** – לפי שבעצמותה של השחיטה אין שום פסול; ובענין חולין שנשחטו בעזרה מבואר הטעם בגמרא, לפי שאינם אסורים בהנאה אלא מדברי סופרים, ועדיין ממון בעלים הם (עיין תוספות). ברם, יש סוברים, שחולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה מן התורה, ומבארים משנתנו בכגון ששחט מקצת סימנים בחזק וגמורם בפנים ונמצא שטבח את הבהמה קודם שנאסרה בהנאה; שכל זמן שלא גמר השחיטה עוד לא נאסרה הבהמה, שהרי היתה עד הגמר בחזק (גמרא ורש"י עב, ב). **רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר** – מתשלומי ארבעה וחמישה, **בְּשָׁנֵי אֶלּוּ** – בנמצא טריפה ובחולין בעזרה, שסובר רבי שמעון: שחיטה שאינה ראויה, כלומר שאינה מכשירה את הבהמה לאכילה, אינה קרויה שחיטה.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

גָּנַב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטָבַח וּמָכַר עַל פִּיהֶם – שני עדים העידו עליו שגנב שור או שה, והם גם העידו שטבח או מכר, ו**נִמְצָאוּ זֻמְמִין** – שבאו עדים אחרים ואמרו לעדים הראשונים: היאך אתם מעידים שראיתם את פלוני גונב ביום פלוני שור או שה וטובחו או מוכרו, והרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני, **מְשַׁלְּמִין** – העדים שהוזמו, למי שהעידו עליו שגנב וטבח או מכר, **הַכֹּל** – ארבעה וחמישה, שנאמר בפרשת עדים זוממים (דברים יט, יט): "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו", וכיון שאלו זממו לחייבו ארבעה וחמישה, הרי הם חייבים לשלם לו תשלומים אלו. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שהעידו בבת אחת על הגניבה ועל הטביחה או המכירה; שאילו העידו בזה אחר זה, כיון שההלכה היא שעד זומם למופע הוא נפטר (כדעת אב"י), כלומר שמשעה שהעיד אותה עדות שהזומם עליה, כל העדויות שהעיד בינתיים פסולות הן, הרי כשהוזמו אלו על הגניבה נפסלו לעדות מאותה שעה שהעידו על

ד גַּב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטֵבַח וּמְכַר עַל פִּי עַד אֶחָד, אוּ עַל פִּי עֲצָמוֹ – מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמוֹ כְּפָל, וְאִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמוֹ אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה. גַּב וְטֵבַח בְּשֶׁפֶת; גַּב וְטֵבַח לְעֹבֵדָה זָרָה; גַּב מְשַׁלֵּם אֲבִיו וּמֵת אֲבִיו, וְאַחַר כֵּן טֵבַח וּמְכַר; גַּב וְהַקְדִּישׁ, וְאַחַר כֵּן טֵבַח וּמְכַר – מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמוֹ כְּפָל, וְאִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמוֹ אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: קֹדְשִׁים שְׁחִיב בְּאַחֲרֵייתָם – מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמוֹ אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה; וְשְׁאִינוּ חֵיב בְּאַחֲרֵייתָם – פְּטוּר.

פירוש ברטנורא

ד על פי עד אחד. אע"ג דמלחא דפשיטא היא דאין משלם ארבעה וחמשה על פי עד אחד, הא קמשמע לן דעל פי עצמו דומיא דעל פי עד אחד, מה עד אחד אי אתי עד אחד בטר הכי מצטרף בהדיה ומחייב, על פי עצמו נמי או אתו עדים בטר הודאתו מחייבי ליה, דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב והני מילי באומר לא גבתי ובאו עדים שגג, והור ואמר מכתתי ומכרתתי, ובאו עדים אח"כ שטבח ומכר, חייב, שהרי כשאומר מכתתי ומכרתתי אינו מחייב עצמו בכלום, שיודע הוא שמודה בקנס פטור, ואין כאן הודאה של כלום. אבל באומר גבתי ובאו עדים שגג, פטור. דחייב עצמו לשלם קרן מיהא בהודאתו, הלכך הודאה גמורה היא ופטור מכפל, אע"פ שאח"כ באו עדים; ומת אביו. והוא יורשו ולא הוא טביחה כולה באיסורא: גגב וחקדיש. כי קא טבח דהקדש קא טבח ולא דבעלים: ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותם וכו'. ר"ש לא אמילתיה דת"ק קאי ולא פליג עליה כנגב וחקדיש ואח"כ טבח ומכר. אלא שמעניהו ר"ש לרבנן בדוכתא אחריתי דאמרי הגונב הקדש מביט בעלים פטור, דכתיב (שמות כ"ב) וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש. ועל קאי ר"ש ואמר קדשים שחייב באחריותן חייב, דקרינן ביה וגונב מבית האיש, דכיון דהבעל חייב באחריותם כי קא טבח דמריה קא טבח. ובקדשים שחייב באחריותן נמי לא מחייב ר"ש תשלומו אלא כשחטן תמימים בפנים לשם בעלים אלא שגשגן הדרם, או ששחטן בעלי מומין בחוץ. ואע"פ שלא נפדו, סבר כל העומד לפדות כפדוי דמי והויא שחיטה ראויה. אבל אם שחטן תמימים בחוץ, הויא שחיטה שאינה ראויה. ושמעינן ליה לר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה ואינו חייב עליה תשלומו ארבעה וחמשה. ואין הלכה כר' שמעון:

משניות מבוארות – קהתי

טבח ומכר; אלא על דין שאמרו חכמים במקום אחר, שהגונב בהמה של הקדש מביט הבעלים, הרי זה פטור מן הכפל ומתשלומו ארבעה וחמישה, שנאמר (שמות כב, ו): "וגונב מבית האיש", ולא מבית הקדש. ועל כך חולק רבי שמעון וסובר, שקדשים שחייב באחריותם, הגונב והטובח אותם חייב לשלם תשלומו ארבעה וחמישה, שהואיל וחייב באחריותם קוראים אנו בהם "וגונב מבית האיש", שמשל הבעלים טבח; וְשְׁאִינוּ חֵיב בְּאַחֲרֵייתָם – אבל הגונב וטובח קדשים שאין הבעלים חייבים באחריותם, היינו שנדבו ואמרו: הרי זו קרבן, פְּטוּר – מהטעם שבארנו לעיל, שנאמר: "וגונב מבית האיש", ולא מבית הקדש. בגמרא מבואר, שאף בקדשים שחייב באחריותם אין רבי שמעון מחייב תשלומו ארבעה וחמישה, אלא כששחטם תמימים בפנים לשם הבעלים ונשפך הדם, ונמצא שנשבעת שחיטה היתה שחיטה ראויה, ולבעלים לא עלו לשם חובתם, שהרי לא הוכשרו בזריקת הדם; או כגון ששחטם שלא לשם הבעלים, שהקרבת כשר והבעלים לא יצאו ידי חובתם, כמו ששינונו: "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה"; או כגון ששחטם בעלי מומין בחוץ, כלומר שבשעה שהוקדשו היו בעלי מומין וצריך היה לפדותם, ושחטם הגנב בחוץ, שהואיל והעומד להיפדות כאילו כבר פדוי, לפיכך הרי זו שחיטה ראויה, וחייב עליה. אבל אם שחטם תמימים בחוץ הרי אין שחיטתם מתירתם באכילה, ורבי שמעון סובר ששחיטה שאינה ראויה אינה קרויה שחיטה, הלכך אינו חייב בתשלומו ארבעה וחמישה. וכן אם שחטם תמימים בפנים לשם הבעלים, והואיל וחזרה קרן לבעלים הרי הוא פטור מארבעה וחמישה. ואין הלכה כרבי שמעון.

בענין "גב וחקדיש" ששינונו במשנתנו, שואלים בגמרא: למה לא יתחייב הגנב ארבעה וחמישה על שהקדיש את הבהמה כמו על מכירתה, שכן "מה לי מכרו להדיט מה לי מכרו לשמי?" ומשיבים: במשנתנו מדובר בבהמה שהקדישה יקדשי מוצב, והואיל והבעלים מתכפרים בקרבן ונקרא על שם, לפיכך אין ההקדש כמכירה, ופטור מארבעה וחמישה; ברם, אם הקדישה לבדק הבית, שיצאה לגמרי מרשות המקדיש, הריהו חייב ארבעה וחמישה על שהקדש כמו על מכירה.

באור משנה ה

משנתנו באה ללמד, שהגונב שור או שה ומכרו אינו חייב בארבעה וחמישה אלא אם כן מכר את כל הבהמה בלי כל שיו, ו"ונוכרו" משמע כולו. כן באה המשנה ללמדנו שאין הגנב מתחייב על הגניבה אלא אם כן עשה בה אחד מן הקניינים שקונים בהם את המיטלטלים.

~ שבת קודש ~

באור משנה ד

גַּב עַל פִּי שְׁנַיִם – היו שני עדים מעידים עליו שגנב שור או שה, וְטֵבַח וּמְכַר עַל פִּי עַד אֶחָד – ועד אחד בלבד מעיד עליו שטבח או מכר, או על פי עצמו – שהוא מודה בעצמו שטבח או מכר, מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמוֹ כְּפָל – כפי שנתחייב על פי עדי הגניבה, וְאִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמוֹ אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה – שאם על פי עד אחד, הרי אין עד אחד מחייב ממון; ואם על פי עצמו, הרי מודה בקנס פטור. בגמרא מבואר, שדין זה כשלעצמו הוא פשוט, אלא שמשנתנו באה להשמיע, ש"על פי עצמו" דומה ל"על פי עד אחד": מה עד אחד, כשיבוא אחר כך עוד עד, הרי הוא מצטרף עם הראשון לחייב את הגנב ארבעה וחמישה, אף על פי עצמו, אם יבוא שני עדים לאחר הודאתו ויעידו עליו שטבח או מכר, יתחייב בתשלומו ארבעה וחמישה, שאף על פי שהמודה בקנס פטור, מכל מקום כיון שבאו עדים אחר כך הריהו חייב. כמה דברים אמורים? כשלא הודה על הגניבה, וכשבאו עדים והעידו עליו שגנב, הודה שטבח או מכר, הואיל ובהודאתו זו אינו מחייב עצמו בכלום, שיודע הוא שמודה בקנס פטור, לפיכך אם באו עדים אחרי הודאתו והעידו שטבח או מכר, הרי הוא חייב. אבל אם הודה שגנב, הואיל ובהודאתו זו חייב עצמו לשלם קרן, לפיכך אפילו באו עדים אחר כך, הרי הוא פטור מכפל (גמרא עה, א; ברטנורא). גַּב וְטֵבַח בְּשֶׁפֶת – שנתחייב מיתה משום הטביחה בשבת, וכל שיש בו חיוב מיתה פטור מתשלומין, וכן גַּב וְטֵבַח לְעֹבֵדָה זָרָה – שנתחייב מיתה משום עבודה זרה; גַּב מְשַׁלֵּם אֲבִיו וּמֵת אֲבִיו – והוא מיורשו, וְאַחַר כֵּן טֵבַח וּמְכַר – ונמצא שלא היתה הטביחה או המכירה כולה באיסור, שהרי יש לו חלק בה; גַּב וְהַקְדִּישׁ – את הבהמה, באופן שהקדשו חל, כגון שהקדישו לאחר יאוש הבעלים, שיש כאן עם ההקדש יאוש ושינוי רשות, וְאַחַר כֵּן טֵבַח וּמְכַר – ונמצא שטבח או מכר משל הקדש ולא משל הבעלים; בכל אלו מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמוֹ כְּפָל, וְאִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמוֹ אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה – מהטעם שבארנו לעיל בכל ענין וענין. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: קֹדְשִׁים שְׁחִיב בְּאַחֲרֵייתָם – שאם נגנבו או אבדו חייבים הבעלים להביא אחרים תחתיהם, כגון שאמרו: הרי עלי קרבן, מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמוֹ אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה – בגמרא מבואר, שרבי שמעון אינו בא לחלוק על תנא קמא בדין ששינונו לעיל: גב וחקדיש ואחר כך

ה מְכָרוּ חוץ מֵאֶחָד מִמָּאָה שָׂבוּ, או שְׁהִיתָה לוֹ בֹּ שְׁתַּפּוּת; הַשּׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ; הַנוֹחֵר, וְהַמְעַקֵּר – מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כָּפָל, וְאִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה. גָּנַב בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים וְטָבַח וּמָכַר חוּץ מִרְשׁוֹתָם, או שְׁגָנַב חוּץ מִרְשׁוֹתָם וְטָבַח וּמָכַר בְּרִשּׁוֹתָם, או שְׁגָנַב וְטָבַח וּמָכַר בְּרִשּׁוֹתָם – מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה. אֲבָל גָּנַב וְטָבַח וּמָכַר בְּרִשּׁוֹתָם – פְּטוּר.

פירוש ברטנורא

ה מְכָרוּ חוּץ מֵאֶחָד מִמָּאָה שָׂבוּ. גַּב שֶׁמְכַר כָּל הַשּׁוֹר חוּץ מִדַּבֵּר מוּעֵט שָׂבוּ, מִן הַדְּבָרִים הַנִּתְרִים עִמּוֹ בְּשַׁחֲטָה, פְּטוּר, דְּכַתִּיב (שְׁמוֹת כ"א) וְטָבַחוּ אוּ מָכְרוּ, עַד שִׁמְכוֹר כָּל הַדְּבָרִים הַנִּתְרִים בְּמִבְחָה. לֹא־פֻקֵי שֶׁאֵם הַשְּׂאִיר גִּזְוֹתָהּ אוּ קִרְנֶיהָ, דְּלֹא הוּי שְׂוִיר, וְלֹא מִפְּטֵר בַּהֲכִי: הַנוֹחֵר. קוֹרְעוֹ מִנְחוּרָיו עַד לְכוּ: וְהַמְעַקֵּר. עוֹקֵר סִמְנִים, פְּטוּר. וְאִפְלוֹ לְרַבֵּן דְּאִמְרוּ שַׁחֲטָה שְׂאִינָה רְאוּיָה שְׂמָה שַׁחֲטָה, דְּהֵא לֹא שַׁחֲטָה הִיא כָּלִל:

משניות מבוארות – קהתי

מְכָרוּ – מְכַר הַגֵּבֶב אֶת הַשּׁוֹר אוּ אֶת הַשֶּׁה, חוּץ מֵאֶחָד מִמָּאָה שָׂבוּ – כְּלוּמֹר שְׂשִׁיר לְעִצְמוֹ דְּבַר מוּעֵט שָׂבוּ; וּמִבּוֹאֵר בַּגְּמָרָא, שְׂשִׁיר דְּבַר הַנִּיתֵר עִמּוֹ בְּשַׁחֲטָה, כְּגוֹן יָד וְרַגְלֵי, שֶׁאִסּוּרֹת בְּאִכְלִיָּה מִבְּלֵי שַׁחֲטָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְטָבַחוּ אוּ מָכְרוּ", וְדוֹרְשִׁים: עַד שִׁמְכוֹר כָּל הַדְּבָרִים הַנִּתְרִים בְּשַׁחֲטָה; אֲבָל אִם שְׂשִׁיר קִרְנֵי אוּ גִזְוֹתָיו, שְׂאִינֵן בְּנֵי אִכְלִיָּה וְאִינֵם בְּכָלִל הִיתֵר שַׁחֲטָה, אִינֵם שְׂוִיר; אוּ שְׁהִיתָה לוֹ בֹּ שְׁתַּפּוּת – שֶׁהִיתָה לְגַבֵּב שׁוֹתְפוֹת בְּשׁוֹר אוּ בְּשֶׁה קוֹדֵם שֶׁגָּנַבוּ, וְנִמְצָא שְׂאִין הַמְכִירָה כּוֹלָה בְּאִסּוּר, שֶׁהִרִי יֵשׁ לוֹ חֶלֶק בְּבַהֲמָה; הַשּׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ – שֶׁנֶּעֱשֶׂתָה הַבַּהֲמָה נְבִילָה; אוּ הַנוֹחֵר – אֶת הַבַּהֲמָה, שֶׁהִמִּיתָה עַל יְדֵי דְקִירַת דְּבַר חַד בְּנַחֲרִיָּה, וְהַמְעַקֵּר – שֶׁעָקַר אֶת הַקֶּנֶה וְהוֹשֵׁט, הִרִי אִלּוּ אִינֵם נִקְרָאִים שַׁחֲטָה כָּלִל; כָּלִל הַמְקָרִים הִלְלוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כָּפָל – עַל הַגְּנִיבָה, וְאִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה – מֵהַטְּעָמִים שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּכָל עֵינִין וְעֵינִין. גָּנַב בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים – גָּנַב אֶת הַבַּהֲמָה שֶׁעֲמָדָה בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים, וְטָבַח וּמָכַר חוּץ

מִרְשׁוֹתָם – שֶׁהוֹצִיא אֶת הַבַּהֲמָה לְפָנֵי הַטְּבִיחָה אוּ הַמְכִירָה מִרְשׁוֹת בְּעִלְיָה, וְנִמְצָא שֶׁכִּשְׁהוֹצִיאָה קִנְיָה וְנִעֲשֶׂה גָּנַב עֲלֶיהָ, שֶׁכֵּן הִדִּין הוּא, שְׂאִין הַגּוֹנֵב נִעֲשֶׂה גָּנַב לְהַתְחַיֵּיב עַל הַגְּנִיבָה, עַד שֶׁיִּעֲשֶׂה בַּגְּנִיבָה אֶחָד מִן הַקְּנִיּוּנִים שְׂקוּנִים בֵּהֶם אֶת הַמִּיטְלָטִלִּים, אוּ שְׁגָנַב חוּץ מִרְשׁוֹתָם – כְּגוֹן שֶׁלֹּא הִיתָה הַבַּהֲמָה בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים אִלֵּא שֶׁמְצָאָה בְּדֶרֶךְ וּגְנִבָה, הִינּוּ שֶׁקָּנָה בְּמִשְׁכָּה לִיעֲשׂוֹת גָּנַב עֲלֶיהָ, וְטָבַח וּמָכַר בְּרִשּׁוֹתָם – שֶׁהִבִּיאָה לְרִשּׁוֹת בְּעִלְיָה וְטָבַחָה אוּ מָכְרָה שֵׁם, אוּ שְׁגָנַב וְטָבַח וּמָכַר חוּץ מִרְשׁוֹתָם – שֶׁמְצָא אֶת הַבַּהֲמָה שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים, וְקָנָה לְשֵׁם גְּנִיבָה, וְטָבַחָה אוּ מָכְרָה; בְּכָל אִלּוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה – לְפִי שֶׁקָּנָה לְהַתְחַיֵּיב עֲלֶיהָ. אֲבָל גָּנַב וְטָבַח וּמָכַר בְּרִשּׁוֹתָם – שֶׁל הַבְּעָלִים, כְּלוּמֹר שֶׁלֹּא עֲשֶׂה קִנְיָן בְּבַהֲמָה קוֹדֵם שֶׁטָּבַחָה אוּ מָכְרָה, הִינּוּ שֶׁלֹּא הַגְּנִיבָה, שֶׁהִרִי הַגְּבַהָה קוֹנֵה בְּכָל מְקוֹם (וְחוֹטְפוֹת), פְּטוּר – שֶׁהוֹאִיל וְלֹא קָנָה לֹא נִתְחַיֵּיב בְּכָלִם.

אגרות קודש

ב"ה, ח"י מנ"א, תשי"ז
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו כותב אשר ישנה עבירה וקשה לו לעמוד נגד זה, וכי.

והנה בכלל עבודת מלחמת היצר לא קלה, ובכל זה נצטוה כל אחד מישראל על זה, והקב"ה נותן לו כחות לעמוד במלחמה זו ולנצחה, וכמבואר בספר תניא קדישא, ואומר שם שבידו של כאו"א הוא וקרוב אליו הדבר מאד, עיין שם הדרך - פרק כ"ה, ובכ"מ.

וטוב שיהיו חקוקים בזכרוננו איזה פרקים משניות ותניא, ובכל יום חול בבקר לפני תפלת שחרית יפריש איזה פרוטות לצדקה, וישמור על שיעורי חתי"ת (חומש תהלים ותניא) ויסיח דעתו מכל ענין הנ"ל לעת עתה ואפילו מתיקונו, ועל ידי זה תקל עליו המלחמה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

ערוך. מן הכחש והצב הוא בא כשנוקדן זה בזה יוצא מהם ערוך והוא מין נחש: את חורו. שיוצא משם:

דף לב עמוד ב. שנינו במשנה: העומד בתפילה, אפילו המלך שואל בשלום, לא ישיבנו. הגמרא מבארת באיזה אופן נאמר דין זה: אמר רב יוסף, לא שנו אלא למלכי ישראל, שהמתפלל אינו מסתכן במה שאינו

משיב להם, אבל למלכי עכו"ם, שאם לא ישיב להם יש לחשוש שיהרגוהו, פוסק מתפילתו ומשיב להם. מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, המתפלל שמונה עשרה, וראה אנס [אדם שעלול להרוג] בא כנגדו, או שראה קרון [עגלה] בא כנגדו ועלול לפגוע בו, לא יהא מפסיק, אלא מקצר בתפילתו ועולה. הרי שגם בשעת הסכנה אין להפסיק בתפילה אלא יש לקצרה, ולא כדברי רב יוסף שלמלכי עכו"ם יפסיק. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא - הברייתא מדברת באופן דאפשר לו לקצר בתפילתו לפני שיבוא אליו האנס או הקרון, כגון שעומד בסוף התפילה, שיפסיק לגמור את התפילה בקצרה לפני שיבוא, ולכן יקצר, ואם לאו, שלא יפסיק לגמור תפילתו אף אם יקצר, פוסק, ובאופן זה אמר רב יוסף את דבריו.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: תנו רבנן, מעשה בתמיד אחד שהיה מתפלל בדרך. פא שר אחד ונתן לו שלום, והחסיד לא החזיר לו שלום. המתין לו השר עד שפיים תפלתו. לאחר שפיים תפלתו, אמר לו השר, ריקא [ריק], והלא פתוב בתורתכם (דברים ד ט), 'דן השמר לך ושמר נפשך מאד', וכן פתוב (שם פסוק טו), 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם', ונלמד מזה, שצריך להישמר מן הסכנה, ואם כן כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום, הלא אם הייתי חותך ראשך בסייף [בחרב], מי היה תובע את דמך מדי, ונמצא שבוזוה שלא החזרת לי שלום הכנסת עצמך לסכנה. אמר לו אותו חסיד, המתן לי עד שאפייסך בדברים. אמר לו החסיד, אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם, ובאותה שעה פא חברך ונתן לך שלום, האם היית מחזיר לו שלום. אמר לו השר, לאו. הוסיף החסיד ושאלו, ואם היית מחזיר לו שלום, מה היו עושים לך. אמר לו השר, היו חותכים את ראשי בסייף. אמר לו החסיד, והלא דברים קל וחומר, ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר ודם, שחיום הוא פאן ומחר בקבר, כך היית צריך להיזהר בכבודו, ולא להחזיר שלום לאדם אחר בעת שאתה עומד לפניו, אני שהיית עומד בתפילה לפני מלך מלכי המלכים תקדוש פרוך הוא, שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים, על אחת כמה וכמה שהיית צריך להיזהר בכבודו, ולכן לא החזרתי לך שלום. מיד נתפיים אותו השר, ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום.

אגב שהוזכרה סכנת הנחשים, מביאה הגמרא מעשה בענין זה: תנו רבנן, מעשה במקום אחד, שהיה שם ערוך - בעל חי הבא מן הנחש והצב, והוא מסוכן מאד, והיה מוזק את חברות. פאו והודיעו לו לרבי חנינא בן דוסא. אמר להם רבי חנינא בן דוסא, הראו לי את חורו שהוא יוצא משם. הראוהו את חורו, נתן רבי חנינא בן דוסא את עקבו על פי החור, ויצא הערוך ונשכו, ומת אותו ערוך, ורבי חנינא בן דוסא לא ניוזק. נמלו רבי חנינא בן דוסא לערוך המת על פתפו, והביאו לבית המדרש להראות לתלמידים, וכך אמר להם, ראו בני, אין הערוך ממת, אלא החמא הוא שממת. שכאשר אין לאדם חטא, גם נשיכת הערוך אינה יכולה להרוג אותו, כמו שהיה אצל רבי חנינא בן דוסא, ואם האדם מת מנשיכת הערוך אין זה אלא מחמת חטאו. פאותה שעה אמרו, אוי לו לאדם שפגע בו ערוך, ואוי לו לערוך שפגע בו רבי חנינא בן דוסא.

פרק רביעי - המוכר את הבית

1 פרק זה עוסק בדיני מכירת קרקע, בית, חצר, בית הברד או בית
2 מרחץ ושאר סוגי מקרקעין ולמעט מטלטלין שענינם יתבאר
3 בפרקים להלן, וענינו לבאר מה נכלל במכירת כל אחד מהם.

משנה

4 המשנה מבארת מה נכלל במכירת 'בית': המוכר את הבית לחבירו,
5 ואמר לו 'בית זה מכור לך' סתם, מבלי לפרט אלו חלקים מן הבית
6 נכללים במכירה, לא מכר לו את היציע שסמוך לבית, ואף על פי
7 שהיא - היציע פתוחה לתוכו, שיש פתח מן הבית ליציע, ויש מקום
8 לומר שמאחר ומשמש לבית היה בדעת המוכר למכרו עמו, מכל
9 מקום אינו מכור.
10 וכן לא מכר את החדר שעשוי לשמירת ממונו או חפציו, אף על פי
11 שהוא נמצא לפנים הימנו - מן הבית, ופתוח אליו. וזאת מכיון
12 שתשמישו שונה מתשמיש הבית, לכך לא היתה דעתו של המוכר
13 למכרו בכלל הבית.
14 וכן לא מכר את הגג העשוי לשימוש בפני עצמו בזמן שישיש לו - לגג
15 מעקה גבוה עשירה טפחים, לפי שבאופן זה יש לגג חשיבות בפני
16 עצמו ואינו בטל לבית. רבי יהודה אומר, אם יש לו לגג צורת פתח
17 - שתי מזוזות שעל גביהן משקוף, העומד בכניסה מן הבית אליו,
18 אף על פי שמעקה הגג אינו גבוה עשירה טפחים, הגג אינו מכור עם
19 הבית.

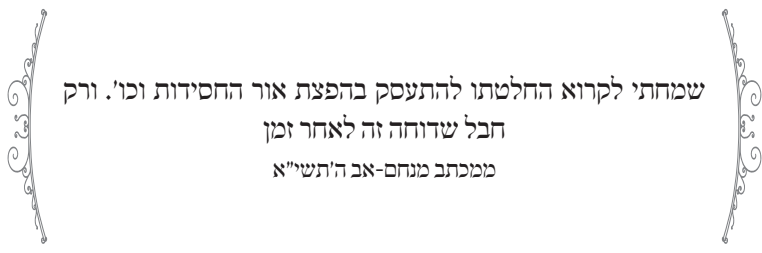
גמרא

20 הגמרא מבארת מהו 'יציע' הנוכר במשנה. מבררת הגמרא: מאי -
21 מהו 'יציע' שנתבאר במשנה שאינו כלול במכירת בית סתם.
22 מבארת הגמרא: הָכָא - כאן נכלל תרנימו - פירשו בני הישיבה,
23 שיציע היינו אפְתָא - בנין נמוך שבנוי בסמוך לבית בצדו או
24 מאחוריו. רב יוסף אמר, בְּדָקָא תְּלִילָה - בנין נמוך שבנוי בסמוך
25 לבית ובדומה לאפתא, אלא שכתליו חלולים ועשויים חלונות,
26 ואינו עשוי לדידה אלא לנוי ולהתקרב שם.
27 מבארת הגמרא את ההבדל ביניהם: לְמָאן דְּאָמַר (בני ישיבת בבל)
28 אַפְתָּא לֹא מוֹדְבָנָא - לא נכללת במכירת הבית, ואף שכתליה
29 סתומים, והשימוש בה דומה לשימוש של הבית, כָּל שֶׁבֶן בְּדָקָא
30 תְּלִילָה שעשויה חלונות שלא מוֹדְבָנָא - לא מכורה בכלל הבית,
31 שכן השימוש בה אינו דומה כלל לשימוש של הבית. אולם לְמָאן
32 דְּאָמַר (רב יוסף) שיציע הוא בְּדָקָא תְּלִילָה, יש לומר שדווקא זו
33 אינה כלולה במכירת הבית, הואיל והשימוש בה שונה לגמרי
34 משימוש הבית, אֲבָל אַפְתָּא סתומה היא כבית והשימוש בה
35 דומה קצת לשלל בית, אכן מוֹדְבָנָא - כלולה במכירת הבית.
36 רב יוסף מביא ברייתא שממנה מבואר מהו יציע: תָּאֲנִי רַב יוֹסֵף
37 ברייתא, שְׁלֵשׁ שְׁמוֹת יֵשׁ לוֹ ליציע, השם הראשון 'יציע', השני
38 'צִלְע', והשלישי 'תֵּא'.
39 מביאה הברייתא את המקורות לאותם שמות: 'יציע' נקרא שמו
40 כך, דְּכֵתִיב בענין בית המקדש הראשון (מלכים א' 11) 'הַיְצִיעַ הַתְּחִתָּהּ
41 ומבין שלש שורות התאים שהיו זו על גב זו] הַמֶּשׁ פְּאֻמָּה - חמש
42 אמות רַחְבָּהּ'.
43 'צִלְע' נקרא כך, דְּכֵתִיב לענין בית המקדש שלעתיד לבוא (יחזקאל מא
44 ו') 'וְהַצִּלְעוֹת' - צורת בנין התאים שלצדי הבית תהיה באופן שכל

45 צִלְע - תא, יהיה סמוך אֶל צִלְע - תא הסמוך לו שְׁלוֹשׁ וְשָׁלְשִׁים
46 פְּעֻמִּים/ כלומר, שלשים ושלשה תאים יהיו.
47 'תֵּא' נקרא כך, דְּכֵתִיב לענין בית המקדש שלעתיד לבוא (יחזקאל מ'
48 ו') 'וְהָתֵא הָעוֹמֵד מִחוּץ לְהֵיכַל וְסוּמוֹךְ לוֹ, שִׁיעוּרוֹ יִהְיֶה כַּמֵּדַת קֶנֶה
49 אֶחָד - שש אמות אֶרְדָּה, וְקֶנֶה אֶחָד - שש אמות רַחְבּ, וְכֵן הַתָּאִים -
50 בין כל תא לחבירו יהיה כותל מפריד בעובי הַמֶּשׁ אַמּוֹת'.
51 וְאִי בְּעֵית אֵימָא, המקור לכך ש'תא' הוא בנין שאחוריה הבית, הוא
52 מְהֵבָא - ממשנה זו (מדות פ"ד מ"ז) המונה את מדות בית המקדש מצד מורח
53 למערב. וכך שנינו, עובי בִּזְתָּל הַתֵּיבֵל שאחוריה בית קדש הקדשים שֵׁשׁ
54 אמות, וְרוֹחַב חֵלֶל הַתֵּא שבשורה האמצעית ממזרח למערב שֵׁשׁ
55 אמות, ועובי בִּזְתָּל המערבי של הַתֵּא, הַמֶּשׁ אמות, ומכך שהבנין
56 שאחוריה ההיכל קרוי בלשון המשנה 'תא', יש לשמוע שבנין
57 שמאחוריה הבית שמו יציע.
58 הגמרא מבארת כמה יאה שטחו של היציע שבכך לא יאה בטל
59 לבית: אָמַר רַב זוּבְרָא, מה ששנינו שהיציע אינו כלול במכירת
60 הבית, והוא דווקא בְּדָהוּי שטחו של היציע אֶרְבַּע אַמּוֹת על ארבע
61 אמות, שחשוב הוא בפני עצמו ואינו בטל לבית, אבל אם שטח
62 היציע פחות מארבע אמות על ארבע אמות, הרי הוא כלול
63 במכירת בית סתם.
64 מקשה הגמרא: אָמַר לִיה רַבִּינָא לְמַר זוּבְרָא, לְדָהָד - לשיטתך
65 דְּאָמַרְתָּ שְׂדִין זה שאין היציע נכלל במכירת הבית הוא עַד דְּהָוּי -
66 שיהיה שטחו אֶרְבַּע אַמּוֹת על ארבע אמות, אבל בפחות משיעור
67 זה הרי הוא בכלל מכירת הבית, קשה, אֲלֵא מַעְתָּה גְּבִי בּוֹר דְּתַנּוּ
68 בסיפא של המשנה (להלן ט"ז), שהמוכר בית סתם מבלי לפרט איהו
69 דברים כלולים במכירתו, לא מכר את הַבּוֹר של מים הנמצא בחצר
70 הבית בחפירה בקרקע קשה שאין המים נספגים בה, וְלֹא אֵת הַיְדוּת
71 - בור מים שחפור בעפר תיחוח וכתליו בנויים אבן, וכך הדין אֵף
72 עַל פִּי שְׂכָתֵב לוֹ המוכר בשטר המכירה שהוא מוכר לו גם עוֹמְקָא
73 העומק וְרוּמָא - והגובה של הבית, ומעתה לדברך שכל שאין
74 בשטחו ארבע אמות, בטל הוא ונכלל במכירה, יש להקשות, וכי
75 האם נאמר דְּהָכִי נִפְיִי יש לחלק לענין מכירת בור ודוּת, דֹּאִי הוּוּ
76 הבור והדוּת אֶרְבַּע אַמּוֹת או יותר, אִין - אכן אינם כלולים במכירת
77 הבית, וְאִי לֹא - שאין בהם ארבע אמות, לא נחשבים כדבר בפני
78 עצמו, וכלולים במכירת הבית, ומאחר וסתם בור אינו רחב ארבע
79 אמות, היאך סתמה המשנה שהבור אינו כלול במכירת הבית.
80 מתרצת הגמרא: הָכִי הַשְּׂתָא - וכי ניתן לדמות את דינם של בור
81 ודוּת לדינו של יציע, הָתֵם לענין בור ודוּת, הֵא תְּשַׁמִּישְׁתָּא לְחוּד, וְהָא
82 תְּשַׁמִּישְׁתָּא לְחוּד, שאופן השימוש בבור ואופן השימוש בבית
83 אינם דומים כלל, שכן הבור והדוּת משמשים לכינוס מים, ואילו
84 הבית משמש לדוּר, ולכן אף שאין בהם ארבע אמות אינם כלולים
85 במכירתו. הָכָא לענין יציע ובית, אֲדִין וְאֲדִין תְּרָא תְּשַׁמִּישְׁתָּא הֵיא -
86 לזה ולזה שימוש אחד של דוּר, ולכן אִי הוּוּ ביציע שיעור אֶרְבַּע
87 אַמּוֹת, הָשִׁיב כמקום בפני עצמו ואינו כלול במכירת הבית, וְאִי לֹא
88 - ואם אין ביציע ארבע אמות, לא הָשִׁיב בפני עצמו, ונכלל
89 במכירת הבית.
90 שנינו במשנה: וְלֹא מִכַּר אֵת הַחֶדֶר שְׁלִפְנִים הֵימְנוּ של הבית. שואלת
91 הגמרא: הַשְּׂתָא - עתה לאחר שהשמיענו התנא שיציע שהשימוש
92 בו שוה לגמרי לשימוש הבית, לֹא מוֹדְבָנָא - אינו כלול במכירת
93 הבית, תְּרָד שאינו משמש לדוּר בבית אלא לשמירת ממונו, מִיפְעָא
94 - האם צריך התנא להשמיענו שאינו כלול במכירתו, והרי דין זה
95 ניתן ללמוד מיציע.

1 המוכר את הבית. הני רב יוסף שלשה שמות יש לה יציע צלע ותא — איציע דקרא
 2 קאי. דיציע דמתניתין כבר פירש רב יוסף גופיה דהוי בדקא חלילה. ויציע דבית
 3 המקדש לא מצינו בשום מקום שהיה עשוי כמין חלונות. והצלעות צלע אל צלע —
 4 וכתיב בהאי קרא "ולא היו אוזניים בקירות הבית", ובקרא דיציע כתיב "לכלתי אחוז בקירות
 5 הבית" — שמע מינה דצלע ויציע חד הוא.
 6 ואיבעית אימא מהא כותל ההיכל שש —
 7 תימה לרבינו תם ולרבינו יצחק
 8 דבתר קרא מייתי משנה, דהיי כמו "יהודה ועוד
 9 לקרא" בפרק קמא דקדושין (ו, א) ואומר רבינו
 10 יצחק: הדתם לא קפיד אלא אלשון "ועוד", אבל
 11 הכא דלא קאמר "ועוד" — אתי שפיר. וכעין זה
 12 מצינו בכמה מקומות (כבא קמא צב, ב) דרב זה
 13 כתוב בתורה ושני בניאים ומשולש בכתובים
 14 ושני במשנה.
 15 והתא שש — בתיבונה איירי, דאותה היתה
 16 שש. אבל תחתונה לא היתה אלא
 17 חמש, כדכתיב "והיציע התחתונה חמש באמה
 18 רחבה" וגו'. ונראה דלכך לא נקט התחתונה —
 19 משום דכנגד התחתונה היה כותל ההיכל עבוי
 20 שבע. אף על פי שכותל מזרחי של היכל שלא היה
 21 בו תאים היה שש עבוי למעלה ולמטה, שאר
 22 כתלי ההיכל שהיו בהן מנרתות היו למטה עבין
 23 שבע, וכנגד התיבונה עבוי שש. כי המנרת היה
 24 אמה, ולכך התיבונה רחבה מן התחתונה אמה.
 25 ולכך נקט תיבונה, משום דניחא ליה למינקט
 26 בכותל היכל מערב שש, כמו שמונה תהם בכותל
 27 מזרחי. ואם היה נקט בתחתונה — היה צריך
 28 למימר "כותל היכל שבע, והתא חמש", וניחא ליה
 29 למינקט שש במערב כמו במזרח. ועוד נראה
 30 לרבינו יצחק: דהמנרתות היו בין כותל ההיכל
 31 בין בשלשה כותלי התא, והמנרתות היתה חצי
 32 אמה מכל צד, והיתה כותל ההיכל מלמטה שש
 33 ומחצה, וכנגד התיבונה שש. והשתא ניחא, דכל
 34 התאים היו מרובעים: התחתונה חמש על חמש,
 35 והתיבונה שש על שש, והעליונה שבע על שבע.
 36 והא דתנן במסכת מדות (פרק רביעי משנה ד):
 37 התחתונה רחבה חמש רובד שש, אמצעית שש
 38 רובד שבע — המנרתות קרי רובד, לפי שהוא כעין
 39 שורה בולטת. דרובד היינו שורה, כדתנן במסכת תמיד (פרק ראשון משנה א): בית גדול היה
 40 ומוקף רובד של אבן. ומפרש בגמרא דהיינו איצטותא. ועוד יש לפרש: דבבית שני היתה
 41 יציע התחתונה שש, והיה חלוק מבית ראשון, כמו שמצינו שחלוקין תאים שלעתיד במשכן
 42 ודיחוקאל, דכתיב תהם "ורחב הצלע ארבע אמות" — הכא נמי שמא כך היה חלוקין מבית
 43 ראשון, ומצינא למימר דחשיב שפיר מלמטה.
 לא

1 משנה המוכר את הבית — סתם. היציע — בגמרא מפרש. ואינו בכלל בית. אף על פי
 2 שפתוח היציע לתוכו של בית, דאיכא למימר דכיון דתשמישו לבית מכרו עם
 3 הבית, אפילו הכי אינו מכור. ולא את החדר — אף על פי שהוא לפנים מן הבית ופתוח
 4 לתוכו, ודריסתה לבית. דכיון דאין תשמישו כשל בית, שאינו עשוי אלא להצניע שם
 5 חפציו לשמור, כמין תיבה — הלכך אינו בכלל
 6 בית. כמין שיש לו מעקה בו — הוה חשוב בפני
 7 עצמו, ולא בטיל אנב בית. נמרא אפתא =
 8 אפנטמי, בנין נמוך אצל הבית, מצדו או
 9 מאחוריו. בדקא חלילה — אידו נמי כמין אפתא
 10 סמוך לבית, אלא שעשוי חלונות חלונות לנו,
 11 לודר"ש בלעו. והיינו לשון חלילה — על שם
 12 שכתליו חלול כל סביביה ועשוי חלונות. כן
 13 נראה בעיני. כל שכן בדקא חלילה — דאינו
 14 מכור, דאין תשמישו דומה לתשמישו של בית
 15 כלל, שהרי לנו עשוי, ולהקיר שם. אבל אפתא
 16 — שהוא סתום כבית — דמי תשמישו לתשמיש
 17 דבית טפי, ומודבנא בכלל בית. היציע התחתונה
 18 וגו' — שלש היו זו על גב זו, וכל אחת ואחת
 19 מרחבת אמה מחברתה, בשביל שהיו כונסין את
 20 החומה אמה להושיב ראשי קורות של תקרה
 21 המפסקת בין יציע ליציע. כדכתיב "כי מנרתות"
 22 דהיינו כניסת החומה "נתן לבית סביב לכלתי
 23 אחוז בקירות הבית", כלומר, שלא יצטרך לנקב
 24 את קירות הבית לתחוב שם ראשי קורות.
 25 דכתיב — ביחוקאל. הצלעות צלע אל צלע וגו'
 26 — ופשיטה דקרא בתאים מיירי. קנה אחר אורז
 27 וגו' — היינו שש אמות, שכן מדת הקנה
 28 כדמפרש ביחוקאל. ואיציע התיבונה קא,
 29 דהויה שש אמות. ואיבעית אימא מהכא —
 30 נפקא לן דתא היינו בנין שאחורי בית, דהיינו
 31 יציע — דקחשיב תא אחורי ההיכל. כותל
 32 ההיכל שש בו' — משנה במסכת מדות, דקחשיב
 33 אורך ההיכל מן המזרח למערב מאה אמה.
 34 כותל האולם חמש בו'. ומדקא חשיב תא לבסוף
 35 — שמע מינה היינו יציע. כותל ההיכל שש —
 36 עובי הכותל שאחורי בית קדשי הקדשים. והתא
 37 שש — חללו של תא. מן המזרח למערב. וכותל
 38 התא — כותל מערבי שלו עבוי חמש. אמר מר
 39 זוירא — הא דתנן: לא מכר את היציע — והוא דיכא ארבע אמות על ארבע אמות.
 40 חשוב בפני עצמו, ואי לא — לא. לא את הבור — סיפא דמתניתין דהמוכר את הבית לא
 41 מכר את היציע היא, וקאמר דגם את הבור ואת הדות אינו בכלל בית. בור — בחפירה,
 42 דות — בבנין, אף על פי שכתב לו — "בית זה אני מוכר לך ועומקה רומה". דלא אתא
 43 לרביי אלא עליות ומעקה וקרקיעת הבית, שאם רצה מוכר לחפור תחת הבית — לוקח
 44 מעכב עליו. הכי נמי — גבי בור דות, אי הוה ארבע אמות — אינו מכור. ואי לא — לא
 45 חשיב בפני עצמו, ומודבן בהדי בית? בתמידי, והלא סתם בור לא הוה ארבע אמות רוחב, דבור קצר הוא בור ודות תשמישיתא לחוד — שעמוקים הם, ותשמישן למים. ובית תשמישיתא
 46 לחוד. לפיכך אינו בכלל בית, אף על גב דלא הוה ארבע אמות. אבל יציע ובית — חדא תשמישיתא הוה הוא. מקום דירה. לא חשיב — ובטיל לגבי בית. השתא יציע — שתשמישיתא
 47 שוה לגמרי לשל בית — אמרת: לא מיוזבן להדי בית. חדר — העשוי לשמירת ממונו, ואין דומה התשמיש לשל בית — לא כל שכן? ואמאי איצטרך למיחדר ולמיתניה?
 לא

לא צריכא אף על גב דמער ליה מצרים אבאי - מספקא לרבינו יצחק בריע, אי אמרין נמי מצרים הרחיב לו, ממשנה יתירה, או שמא דוקא בחור, דתשמיש אחריאי הוא כדאמר הבא, אבל יציע קנה.

אלא דקרו לה לבירה נמי בית - פירש רבינו יצחק בן מאיר: אלא דכולי עלמא, כשמוכרין בית סתם - כל הבירה

משמע, וכשרוצין להשכיר בית אחד בלא בירה - צריכין לפרש ולומר: בית אחד בלא בירה - אמר. אם כן, אפילו לא מצר מצרים החיצונים כולה ובין ליה, ומתוך לשון הקונטרס משמע נמי שרצה לפרש כן, ולפירוש זה, הא דכתיב בכל הספרים "לבירה נמי בית", היינו: כמו שקורין לבירה בית - קורין נמי לבירה בית, וקשה לרבינו יצחק, דאם כן הוה ליה לשנוי: "לא צריכא דקרו נמי לבית בית, וקרו כולי עלמא לבית בית, ולבירה בית", ואמאי איצטרך למימר: דאיכא דקרו לבירה בירה, פירוש: ולא בית, ואיכא נמי דקרו לבירה בית ונראה לרבינו יצחק דהכי פירושו: ואלא דקרו לבירה נמי בית, כמו שקורין לבית בית - כוליה ובין ליה, כיון דמצר לו מצרים החיצונים, ובתר הכי משני דלא כולי עלמא קרו לבירה בית, אלא איכא דקרו לבירה בירה ולא בית, שמע מינה שיווי שייך - ואם תאמר: ונימא הדימס מודיעים, כדאמרי רבי יהודה גבי מכר לו את הצמוד, בהמוכר את הספינה" (בבא בתרא עו, ב): דהרבי יודע שאין הצמוד שוה מאתים כו' - הכי נמי נימא: דהרבי יודע שאין הבית שוה כל כן, אלא כל הבירה קאמר ויש לומר: דהכא כרבנן דרבי יהודה, דאמרי: אין הדמים ראי. והוא דריש "המוכר פירות" (לקמן צב, א) דפריך: וניחוי, אי דמי רדיא לרדיא - נפרש כשנגיע שם בעורת השם. ועוד אומר רבינו יצחק, דשמעתין אתיא אפילו כרבי יהודה, דגבי קרקע לא שריכא הודעת דמים, דפעמים קונה אדם קרקע הרבה יותר ממה שהיא שוה כדאמר בפרק "מי שהיה נשוי" (כתובות ב, א). הווא גברא דהוה מסקי ביה אלפא וזוי כו', הוה ליה תרי אלפני, זבן חדא בתמש מאה וחדא בתמש מאה, אתא בעל חוב וטרפה לחדא מנייהו, הדר קא טרף לאידך. שקל אלפא וזוי, ואמר ליה: אי שרי לך באלפא וזא - לחיי, ואי לא - שקל אלפא וזוי ואסתלק. ומה שפירש רבינו שמואל דלא שייך בקרקע הודעת דמים, משום דאין אתא באקרקעות - אין נראה לרבינו יצחק, דהוה אינו בשביל ששווה יותר, דהא הדרשות ועבדים נמי אין להם אונאה אלא גזירת הכתוב הוא, ושייך שפיר הודעת דמים. ועוד: דהא ביטול מקח יש לן. **ארעתא** - חרתי משמע - הוא דאמר ב"השואל" (בבא מציעא קג, א): האי מאן דמשאל מרא לחבריה למירפק ביה פרסי - רפיך ביה כל פרסי דאית ליה. ולא אמר: "פרסי" חרתי משמע התם דרך הוא שמיכר את כלל מה שחוקר. אבל הבא, בשביל שמוכר אדם שתי שדות - לא ימכור כל שדותיו. ויש מפרשים: דהתם יד המשאל על התחנותה, דשואל מוחזק, אבל הבא - די לוקח על התחנותה, שהמוכר מוחזק, ואין נראה לרבינו יצחק, דהתם נמי, הואיל וסופה לחזור לבעליה - הוי משאל מוחזק, כדאמר רב נתנן (שם קב, ב): קרקע בחוקת בעליה עומדת, הואיל וסופה לחזור לבעליה. ואין לומר דיש לחלק בין קרקע למטלטלין, דאין חוקת השוכר חשובה בקרקע כמו במטלטלין, כדאשכחן (בבא בתרא צב, א) גבי מוכר שור לחבירו ומצא נחון, דאולי בתר מוחזק במעוט עתה, אף על פי שתחלה הוה לו לוקח, ולא אמרין בחוקת בעלים הראשונים קיימא. דאין נראה לחלק, דהא מיידי התם רב נתנן אפילו בא כסוף החדש שנגמרה חוקתו שור בה, אפילו הכי מוקמן בחוקת בעלים. וכן בהמקביל (בבא מציעא ק, א) מלוא אומר חמש ולוה אומר שלש - פירות בחוקת אוכליקין, ופריך: אמאי לא מוקמן בחוקת בעלים? אף על פי שהפירות כבר אבלן מלוא - אם כן לא הוי טעמא משום דחוקת קרקע גרועה, אלא משום דסופה לחזור. ורבינו יצחק בן מאיר מחלק בין "פרסי" ל"ארעא". והכי נמי אי אמר "מקרקעי" - הוי אמר כל הקרקעות שיש לו, כדמוכח לקמן בי"מ שמת" (קמח, ב).

לא צריכא - למיתני לא מכר את החדר, אלא דמצר לו מוכר ללוקח בשטר מכירה מצרים חיצונים שחוף לחדר. דסלקא דעתך אמינא מכר את החדר, שהרי בתוך המצרים הוא - קא משמע לן מתניתין דלא מכר אלא בית, והאי דמצר חוף לחדר, וכתב "ביתו" של פלוני מן המערב" - מצרים הרחיב לו. ברב נתנן - שלא ידע לפרש ולומר "חדר" שלי היא ממערבו של בית/ דאין זה מצר הנכיר לאנשי העיר, והלכך כתב מצרים הנכרים. כבירה גדולה - בית גדול הוא, ופתוחין לו בתים סביבותיו. ואין הבירה עשויה להשמש אלא לשיבה והילוך בני הבתים. והכל בית אחד הוא, כדכתיב "הבירה אשר הכניותי" (דברי הימים א טו). המוכר בית לחבירו - וכגון שהיה עומד באחד מבתי הבירה, ואמר לו "בית זה אני מוכר לך". כוליה זבין ליה - דכיון דליכא דקרו לבית בית ולבירה בירה, אלא כולה ביהוד מיקריא בית - איהו בית זבין ליה, וקנה הכל. דאיכא דקרו לבית - וכבירה בית, ולבירה עומד באחד מבתיה מיהו דתימא - כיון דמצר ליה מיצרי בראי, וכולה מיקריא בית - כולה זבין ליה. קא משמע לן - רב נתנן, דלא אמרין הכי. משום דהוה ליה למכתב - ולומר: "ולא שירית בזבני אלן שבתוך ארבעה המצרים קדמי כלום". שהרי כך תיקנו חכמים לבתוב, בשביל שיש בני גאס שמרוחבין המצרים בשטר המכירה, ואינם מוכרים כל מה שבתוך המצרים, ואיהו לא כתב ליה, שמע מינה כו'. בבקעה גדולה - שיש בה שדות הרבה והן שלו. וכגון שהיה עומד באחד מן השדות, ואמר לו "שדיו זו אני מוכר לך". והדימס מודיעין ליכא למימר, לא גבי בירה ולא גבי בקעה, דהא אין אונאה לקרקעות. וצריכא - לאשמעוין גבי בירה ובקעה, דמצרים הרחיב לו. משום דהא תשמישתא לחוד כו' - בית ובירה אין תשמישן שוה, לפיכך אין בירה בכלל בית, ואמרין מצרים הרחיב לו. אבל שדות שבקעה, שהכל עומד לחרישה - אימא דכולה זבין, דבקעה בכלל שדה. דלא הוה ליה למיכר - לחדר, דלא ידע מוכר היאך ימצא שדה אחת בתוך שדותיו, והלכך הוצרך להרחיב מצרים, ולכתוב "שדה ראובן מן המזרח ושדה שמעון מן המערב", וכן לכל ארבע רוחות. אבל גבי בירה, שעשויה בנינן משותין זה מזה בין ברוחב בין באורך בין בגובה ועובי הכתלים, והיה יכול למצור ולכתוב אותו בית שעשוי כן וכן ממוחה, וכן לכל רוח ורוח, ומדלא עשה כן - איכא למימר דכולה זבין, צריכא. כמאן כרב נתנן אמר רבא בר אבוח - במשום דסבירא ליה דאמרין בעלמא מצרים הרחיב לו, הלכך תקינו לכתוב כן, דלא ליטעון מוכר "מצרים הרחבתה", ופיסי לוקח. ארעא דבי רבי חיאי - שקנה מרבי חיאי. ארעא לשון יחוד אמר ליה, וישול הלוקח הפחותה שבשיתוק, ויד בעל השטר על התחנותה. ומפרש גמרא ואילי, ואי אמר ליה - איניש לחבריה. ארעא - מזוביגא לך. כוסתני ג. נגות. ופרסי = כרימס. ויהיא - כל הקרקעות קרוין כן. ואי

לא צריכא, דאף על גב דמצר ליה מצרי אפראי; פדרב נתנן, דאמר רב נתנן אמר רבה בר אבוח: המוכר בית לחבירו בבירה גדולה, אף על פי שמצר לו מצרים החיצונים - מצרים הרחיב לו. היכי דמי? אילימא דקרו ליה לבית בית, ולבירה בירה - פשיטא, בית זבין ליה, בירה לא זבין ליה אלא דלבירה נמי קרו לה בית - פוליה זבין ליה - לא צריכא, דרובא קרו ליה לבית בית, לבירה בירה, ואיכא נמי דלבירה קרו ליה בית. מהו דתימא פוליה זבין ליה, קא משמע לן, מדרהו ליה למכתב "ולא שירית בזבני אלן פלוס" ולא פתב, שמע מינה: שיווי שייך. ואמר רב נתנן אמר רבה בר אבוח: המוכר שדה לחבירו בבקעה גדולה, אף על פי שמצר לו מצרים החיצונים - מצרים הרחיב לו. היכי דמי? אילימא דקרו ליה לשדה שדה, ולבקעה בקעה - פשיטא, שדה זבין ליה, בקעה לא זבין ליה ואלא דלבקעה נמי קרו לה שדה - כולה זבין ליה - לא צריכא, דאיכא דלשדה קרו ליה שדה, ולבקעה - בקעה, ואיכא נמי דלבקעה קרו לה שדה, מהו דתימא פוליה זבין ליה, קא משמע לן, מדרהו ליה למכתב ליה "ולא שירית בזבני אלן פלוס" ולא פתב ליה, שמע מינה: שיווי שייך. וצריכא, דאי אשמעינן בית - משום דהא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד, אבל בקעה דכולה חדא תשמישתא היא - אימא פוליה זבין ליה; ואי אשמעינן בקעה - משום דלא הוה ליה למיכר ליה, אכל בית דהוה ליה למיכר ליה, אכל בית זבין ליה, צריכא. פמאן אולא הא דאמר רב מרי בריה דרב שמואל (פר שילת) משמיה דאבאי: האי מאן דמזבני ליה מידי לחבריה, צריך למכתב ליה "לא שירית בזבני אלן פלוס", פמאן? פרב נתנן אמר רבה בר אבוח. ההוא דאמר ליה לחבריה: "ארעא דבי חיאי מזוביגא לך", תוא ליה תרתי ארעא דהוה מתקרין "דבי חיאי". אמר רב אשי: חדא אמר ליה, תרתי לא אמר ליה. ואי אמר ליה "ארעא" סתמא - מיעוט ארעא שתים. ואי אמר ליה "כל ארעא" - כל ארעא דאית ליה, לבר מבוסתני ופרדיסי. ואי אמר ליה "ויהיא" - אפילו בי בוסתני ופרדיסי, לבר מבתי ועבדי.

ואין לומר דיש לחלק בין קרקע למטלטלין, דאין חוקת השוכר חשובה בקרקע כמו במטלטלין, כדאשכחן (בבא בתרא צב, א) גבי מוכר שור לחבירו ומצא נחון, דאולי בתר מוחזק במעוט עתה, אף על פי שתחלה הוה לו לוקח, ולא אמרין בחוקת בעלים הראשונים קיימא. דאין נראה לחלק, דהא מיידי התם רב נתנן אפילו בא כסוף החדש שנגמרה חוקתו שור בה, אפילו הכי מוקמן בחוקת בעלים. וכן בהמקביל (בבא מציעא ק, א) מלוא אומר חמש ולוה אומר שלש - פירות בחוקת אוכליקין, ופריך: אמאי לא מוקמן בחוקת בעלים? אף על פי שהפירות כבר אבלן מלוא - אם כן לא הוי טעמא משום דחוקת קרקע גרועה, אלא משום דסופה לחזור. ורבינו יצחק בן מאיר מחלק בין "פרסי" ל"ארעא". והכי נמי אי אמר "מקרקעי" - הוי אמר כל הקרקעות שיש לו, כדמוכח לקמן בי"מ שמת" (קמח, ב).

56 וְאֵלָא נאמר שמדובר דְּלִבְקָעָה נְמִי קְרוּ לָהּ בני המקום שְׂדָה, וכאשר
 57 רוצים למכור רק שדה אחת בלא הבקעה אומרים בפירוש 'שדה
 58 אחת', הרי ודאי שאם אמר 'שדה אני מוכר לך', פּוֹלֵה וְזִין לִיָּהּ –
 59 את כל הבקעה מוכר לו, אפילו מבלי שציין את הגבולות
 60 החיצוניים, מאחר ולא פירש 'שדה אחת', ואם כן לא יתכן שדברי
 61 רב נחמן 'שלא מכר את הבקעה' נאמרו באופן זה.
 62 מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא, דְּאִיכָא קוראים בקעה, וְאִיכָא נְמִי
 63 דְּלִבְקָעָה קְרוּ לָהּ שְׂדָה, מְהוּ דְּתִימָא שמאחר והמוכר ציין את
 64 הגבולות החיצוניים שהבקעה כלולה בהם, נמצא שכשאמר 'שדה'
 65 זו אני מוכר לך' כוונתו כמו אלו הקוראים לבקעה שדה, ופּוֹלֵה
 66 בקעה וְזִין לִיָּהּ – מכר לו, קָא מְשַׁמְעֵנָּה לָן רב נחמן שהבקעה אינה
 67 בכלל המכירה. והטעם לכך, מְדַהֲנָה לִיָּהּ למוכר לְמַכְתָּב לִיָּהּ
 68 ללוקח בשטר המכירה 'לֹא שְׂרִידַת פּוֹבֵינִי אֲלֵין קְדָמִי פְלוֹם – לא
 69 השארתי במכירה זו לעצמי כלום, ובוודאי נמנע כל ספק בדבר
 70 המכר, וְהמוכר לֹא כְתֵב לִיָּהּ כֵּן, שְׁמַע מִינָהּ שאכן שְׂרִידַת
 71 לעצמו בתוך הגבולות שצויינו, ולא מכר אלא את השדה.
 72 מבארת הגמרא מדוע הוצרך רב נחמן לכפול את הדינים: וְצִיכָא
 73 – רב נחמן הוצרך להשמיע דין זה דן דן לגבי בית דין לגבי בקעה,
 74 דְּאִי אֲשְׁמַעִינָן דִּין זה רק לגבי מוכר בֵּית, היינו אומרים שרק לגבי
 75 בית אין הברירה בכלל המכירה, מִשּׁוּם דְּהָא – הבית תִּשְׁמִישְׁתָּא
 76 לְחוּד, וְהָא – הברירה תִּשְׁמִישְׁתָּא לְחוּד, שכן הבית עשוי לדיוור ואילו
 77 הברירה עשויה לשיבה ולהילוך, ולכן כשהוכיר המוכר בדבריו
 78 'בית', לא היתה דעתו למכירת הברירה, אֲבָל בְּקָעָה דְּפּוֹלֵה דְּהָא
 79 תִּשְׁמִישְׁתָּא הִיא, שכל השדות שבה עומדות לחרישה, אִיכָא –
 80 הייתי אומר פּוֹלֵה וְזִין לִיָּהּ – את כל הבקעה התכוין למכור לו,
 81 לכך השמיענו רב נחמן שאף בזאת אין כל הבקעה בכלל המכירה.
 82 וְאִי אֲשְׁמַעִינָן רב נחמן את דינו לגבי שדה שבתוך בְּקָעָה, הייתי
 83 אומר שדווקא במכירת שדה אין הבקעה כולה בכלל המכירה,
 84 מִשּׁוּם דְּהָא תָּנֵה לִיָּהּ לְמִיכָר לִיָּהּ – לא היה המוכר יכול לציין
 85 ללוקח גבולות מדויקים של השדה ולהבדילה מתוך שאר השדות,
 86 לפי שכל השדות דומות זו לזו ואין היכר ביניהן, ולכן הוצרך
 87 להרחיב את גבולותיה, אֲבָל במוכר בֵּית, שכל בית שונה בצורתו
 88 ובמידותיו ועובי הכתלים, באופן דְּהָא לִיָּהּ לְמִיכָר לִיָּהּ – שהיה
 89 המוכר יכול לציין את גבולותיו המדויקים של הבית, וְאָף עַל פִּי כֵּן
 90 לֹא מְצַר לִיָּהּ, הייתי סבור לומר שהדבר מוכיח דפּוֹלֵה וְזִין לִיָּהּ –
 91 שאת כל הברירה מכר לו, צְרִיכָא – לפיכך הוצרך רב נחמן להשמיע
 92 את דינו אף לענף בית.
 93 הגמרא מביאה את תקנת אבבי בנוסח שטר המכירה וטעמו.
 94 מבררת הגמרא: כְּמָאן אֲוֵלָא הָא דְּאִמְרֵי – כדעת מי נאמרו דברי רב
 95 מְרִי (בריה) [בְּרַח] דְּבַת שְׁמוּאֵל (בְּרַ שִׁילַת) מְשַׁמֵּיה דְּאִבְי, הִיא מָאן
 96 דְּמִזְבְּנִי לִיָּהּ מִידֵי לְחַרְבִּיהָ – מי שמוכר דבר לחבירו, צְרִיךְ לְמַכְתָּב
 97 לִיָּהּ בשטר המכירה 'לֹא שְׂרִידַת פּוֹבֵינִי אֲלֵין קְדָמִי פְלוֹם' – לא
 98 השארתי במכירה זו כלום לפני (לעצמי). מבארת הגמרא: כְּמָאן –
 99 כשיטת מי, כְּרֵב נְחָמָן אִמְרֵי רַבָּה פְּרַ אַבּוּהּ, שטובר שהמוכר יכול
 100 לטעון שציין גבולות רחבים יותר מהמכר, ולא היתה דעתו
 101 למכירת כל מה שבכלל גבולות אלו, וכדי למנוע טענה זו תינקו
 102 חכמים שיכתוב המוכר בשטר שלא הותר לעצמו כלום במכירה.
 103 הגמרא מוסיפה לדרון איזה נכסים כלולים בלשונות שונים שאמר
 104 המוכר: הִהוּא דְּאִמְרֵי לִיָּהּ לְחַרְבִּיהָ הקונה, אִרְעָא דְּבִי הִיא מְזַבְנָא
 105 לָךְ – מוכר אני לך קרקע של בית חייא, דהיינו קרקע שקניתי מרבי
 106 חייא ונקראת על שמו. הִוֵּא לִיָּהּ תְּרִיתִי אִרְעָתָא – היי לו למוכר
 107 שתי קרקעות דְּהָא מְתַרְנִין 'דְּבִי חֵיא' – שתי קריות של בית
 108 חייא, ונתעורר דין ודברים בין המוכר לקונה, שהקונה טוען שמכר
 109 לו את שתיהן, והמוכר טוען שלא מכר אלא אחת מהן.
 110

1 מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא דִּין זה שאין החדר כלול במכירת
 2 הבית, אלא לחדש דְּאָף עַל גַּב דְּכֹאשֶׁר צִיין המוכר ללוקח בשטר
 3 את גבולות המכר, מְצַר לִיָּהּ – ציין לו מְצַרֵי אִפְרָא – מיצרים
 4 רחבים יותר, ונמצא החדר מצוי בתוך אותם מיצרים, ומשמיענו
 5 התנא שהלוקח לא קנה את החדר, שלא היתה כוונת המוכר
 6 בהרחבת המצרים למכור גם את החדר, אלא רק לציין גבולות
 7 הניכרים יותר לבני העיר מאשר גבול הבית.
 8 מביאה הגמרא סיוע לסברא זו: כְּרֵב נְחָמָן נְחָמָן שאמר כך לגבי דין
 9 אחר. דְּאִמְרֵי רַב נְחָמָן אִמְרֵי רַבָּה פְּרַ אַבּוּהּ, המוכר בֵּית לְחַבְרִיו,
 10 ואותו בית מצוי בְּכִירָה גְדוֹלָה – בית גדול וכעין אולם גדול
 11 מקורה, וסביבו בתים הפתוחים לתוכו, והבירה עצמה אינה
 12 משמשת לדיוור, אלא בני הבתים מהלכים או יושבים בה, אָף עַל
 13 פִּי שְׁמַעֲרֵי לִיָּהּ – שציין המוכר ללוקח מְצַרֵי חַיצוֹנִים – מצרים
 14 שמוחוץ לבירה כולה, אין הבירה בכלל המכירה, שלא היתה
 15 כוונת המוכר למכור את הבירה, אלא רק מְצַרֵי הַרְחִיב לִיָּהּ – רצה
 16 לציין גבולות רחבים יותר, בכדי שיהיו ניכרים לבני העיר.
 17 שואלת הגמרא: הִכִּי הָמִי – באיזה אופן הוצרך רב נחמן לחדש
 18 שרק בית מוכר לו, וְאִילִימָא שמדובר דְּקָרוּ לִיָּהּ – שבני המקום
 19 קוראים לְבֵית בֵּית, וְלִבְרִיה דְּהֵינּוּ לכל הבית הגדול, קוראים בְּרִיה,
 20 פְּשִׁימָא שהבירה אינה בכלל המוכר, שהרי 'בֵּית' וְזִין לִיָּהּ – מכר לו,
 21 ואילו 'בְּרִיה' שלא הוזכרה בדבריו לֹא וְזִין לִיָּהּ – לא מכר לו, ומזה
 22 חידש אם כן רב נחמן.
 23 אֵלָא נאמר שמדובר דְּלִבְקָעָה כּוּז נְמִי קְרוּ לָהּ בני המקום בֵּית כמו
 24 שקוראים לבית רגיל, ואם רוצים למכור רק בית קטן מתוך הברירה
 25 אומרים בפירוש 'בית אחד', הרי ודאי שאם אמר המוכר 'בית אני
 26 מוכר לך', פּוֹלֵה וְזִין לִיָּהּ – את כל הברירה מכר לו. אפילו מבלי
 27 שציין את הגבולות החיצוניים שהבירה מצויה בהם, מאחר ולא
 28 פירש 'בית אחד', ואם כן לא יתכן שרב נחמן אמר 'שלא מכר את
 29 הברירה' על אופן זה.
 30 מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא, דְּרוּכָא – שרוב אנשי המקום קרו לִיָּהּ
 31 לְבֵית שבבירה 'בֵּית', וְלִבְרִיה קוראים 'בְּרִיה', וְאִיכָא נְמִי אנשים
 32 דְּלִבְרִיה קְרוּ לִיָּהּ בֵּית, מְהוּ דְּתִימָא שמאחר והמוכר ציין את
 33 הגבולות החיצוניים שהבירה כלולה בהם, גילה דעתו שהוא
 34 מהמיעוט שקוראים לבירה בית, וכשאמר 'בית זה אני מוכר לך',
 35 פּוֹלֵה וְזִין לִיָּהּ – את כל הברירה עם הבתים מכר לו, קָא מְשַׁמְעֵנָּה לָן
 36 רב נחמן שהבירה אינה מכורה. והטעם לכך, מְדַהֲנָה לִיָּהּ – מכיון
 37 שהיה לו למוכר לְמַכְתָּב בשטר, 'לֹא שְׂרִידַת פּוֹבֵינִי אֲלֵין פְלוֹם' –
 38 ולא שיריתי במכירה זו כלום לעצמי, ובכך היה מברר שמכר הכל,
 39 וְלֹא כְתֵב כֵּן, שְׁמַע מִינָהּ שאכן שְׂרִידַת נְחָמָן אמר 'שלא מכר את
 40 הברירה' על אופן זה.
 41 דין דומה של רב נחמן בענין מי שמוכר שדה מצויה בבקעה:
 42 וְאִמְרֵי רַב נְחָמָן אִמְרֵי רַבָּה פְּרַ אַבּוּהּ, המוכר שְׂדָה לְחַבְרִיו, ואותה
 43 שדה מצויה בְּכִירָה גְדוֹלָה שיש בה הרבה שדות ששייכות לו,
 44 ועמד באחת מהן ואמר 'שדה זה אני מוכר לך', אָף עַל פִּי שְׁמַעֲרֵי לִיָּהּ
 45 – שציין המוכר ללוקח מְצַרֵי חַיצוֹנִים – מצרים שמוחוץ לשדה,
 46 לפי גבולות השכנים הגובלים לבקעה, ועל פי זה מצויה כל
 47 הבקעה בגבולות המכר, אין אנו אומרים שכל הבקעה נכללת
 48 במכר, אלא רק שדה זו בלבד, לפי שרק מְצַרֵי הַרְחִיב לִיָּהּ – ציין
 49 בשטר המכירה גבולות רחבים יותר, בכדי שיהיו ניכרים יותר לבני
 50 העיר.
 51 שואלת הגמרא: הִכִּי הָמִי – באיזה אופן הוצרך רב נחמן לחדש
 52 שרק השדה נמכרה ולא הבקעה, וְאִילִימָא שמדובר דְּקָרוּ לִיָּהּ בני
 53 המקום לְשְׂדָה שְׂדָה, וְלִבְקָעָה בְּקָעָה, פְּשִׁימָא שהאומר 'שדה אני
 54 מוכר לך' שהבקעה אינה בכלל המוכר, שהרי שְׂדָה וְזִין לִיָּהּ – מכר
 55 לו, בְּקָעָה שלא הוזכרה בדבריו, לֹא וְזִין לִיָּהּ – לא מכר לו.

51 מִיָּמָה – יש לשמוע מכך, שלא היתה כוונת המוכר למחצית שדהו,
 52 אלא כְּנִגְדָּה רֵאשׁ תּוֹר הוּא דְאָמַר לִיהּ המוכר. מה שאין כן בנידון
 53 הקודם, שראובן ושמעון גובלים במימרו המזרחי של השדה,
 54 וממולם במימרי המערבי גובל יהודה לבדו, וכתב המוכר 'שדה
 55 שמימרי יהודה ממערב ושמעון מצד מזרח אני מוכר לך', דהיינו
 56 מימרי אחד (המערבי) ארוך וממולו הקצר, בזה סובר רב שדעת
 57 המוכר היתה למכור לו רק מחצית מן השדה אף במימרי המערבי
 58 רק כנגד היתה המזרחי הקצר, וכיון שלא היה יכול לפרש בשטר
 59 שרק את חציו המערבי הוא מוכר לו, הוצרך להרחיב ולכתוב
 60 מימרי שלם.
 61 הגמרא מבארת שיש לציין בשטר מכירת שדה את מימריה מכל
 62 הירוחות, ומביאה אופן שבו אם לא יציין כל הארבע רוחות יטול
 63 רק חציה של השדה: המוכר שדה לחבירו הנמצאת בין שדותיהם
 64 של ראובן ושמעון באופן שְׂמִירָא רֵאוּבֵן מְזַרְחָא וּמְעָרְבָא, שיש לראובן
 65 שתי שדות הגובלות עם השדה הנמכרת, האחת במזרח השדה
 66 והשניה במערבה, וכמו כן מְעָרָא שְׁמִיעוֹן צְפוֹן וְדָרוֹם, ששתי שדותיו
 67 של שמעון גובלות עם השדה הנמכרת האחת בצפון השדה
 68 והאחת בדרומה, צְרִיף המוכר לְמַכְתָּב לִיהּ ללוקח בשטר המכירה
 69 'שדה שאני מוכר לך מְעָרָא רֵאוּבֵן רֵוְחֵי תְּרִין – משני צידי השדה,
 70 וּמְעָרָא שְׁמִיעוֹן רֵוְחֵי תְּרִין – משני צידיה, נמצא ששדה זו מוקפת
 71 מארבעת צדיה, ועומדת בין שתי שדותיו של ראובן לבין שתי
 72 שדותיו של שמעון, ומלשון זו משתמע באופן ברור שמכר לו את
 73 כל השדה. אבל לא יכתוב המוכר בשטר המכירה 'השדה שאני
 74 מוכר לך מצויה בין שדות ראובן לשמעון, שאם יכתוב לו כן יוכל
 75 המוכר לטעון שמכר לו רק את חצי השדה בצורה אלכסונית,
 76 באופן שהיא אכן עומדת בין השדות של ראובן ושמעון, בגון
 77 שיאמר שגובל השדה הנמכרת הוא מקרן צפונית מזרחית לקרן
 78 דרומית מערבית, והשדה של ראובן נמצאת בצידה המזרחי של
 79 חצי השדה והשדה של שמעון נמצאת בצידה הדרומי.
 80 הגמרא מסתפקת מה נכלל במכר באופן שבשטר המכירה
 81 ציין המוכר רק מקצת מהמימרים. מסתפקת הגמרא: אִיבְעִיָּא לְהוּ,
 82 המוכר שדה לחבירו שמוקפת בשדות של אחרים, וסָיִים לִי אֵת
 83 הַקְּרָנוֹת – וסימן לו רק את מימרי השדות הגובלות בקרנות השדה
 84 המדוברת, ולא הזכיר את מימרי השדות הגובלות לכל אורכה
 85 ורוחבה של השדה, מָהוּ, כלומר יש לדון מה כולל במכירה זו,
 86 האם אומרים שמאחר ואין דרך העולם למכור רק את קרנות
 87 השדה, ודאי שכוונתו היתה למכור את כולה, או שמתוך סימון
 88 קרנות השדה בלבד מבלי לסמן את שאר מימריה מוכח שלא היה
 89 בדעתו למכור אלא שתי רצועות אלכסוניות, כנגד הקרנות
 90 המסומנים. הגמרא מסתפקת בספק נוסף בענין זה: אם תרצה לומר
 91 שבאופן האמור שסימן לו רק את קרנות השדה, לא קנה אלא שתי
 92 רצועות אלכסוניות כנגד הקרנות המסומנים, יש להסתפק מה
 93 הדין אם סימן את מימרי השדה כְּמִין צְנָאם – אות גימ'ל יונית
 94 שצורתה דומה לאות כ"ף (וסופית) שלנו, והיינו שסימן שתיים
 95 מקרנות השדה והוסיף לסמן בהן גם תחילת כל מימרי ומימרי, כך
 96 שבכל קרן ציין גבולות כעין האות 'ך', ובגון שסימן לו קרן דרומית
 97 מזרחית וכנגדה באלכסון קרן צפונית מערבית, מָהוּ – מה הדין,
 98 האם ציין תחילת ארבעת המימרים נחשב כאילו ציין את כל
 99 מימריה וקנה הכל, או שגם במקרה זה לא קנה אלא רצועה
 100 אלכסונית אחת כנגד המימרים שסימן.

1 וְאִי אָמַר לִיהּ המוכר לקונה עָפְסִי וְנִכְסִים אני מוכר לך, הרי זה
 2 כּוֹלֵל אֶפְסֵלוּ את כל קְתָנִי וְעַבְדִי שברשותו.
 3 הגמרא דנה מה נכלל במכירת שדה שציין המוכר מימרים שאינם
 4 מכוונים באורכם זה כנגד זה: המוכר שדה לחבירו, ובשטר
 5 המכירה ציין את גבולות המכר, וּמְעָרָא לִי המוכר ללוקח שנים
 6 ממימרי השדה, דהיינו הצפוני וכנגדו את הדרומי, באורך שוה,
 7 ואילו את שני המימרים האחרים, דהיינו המערבי והמזרחי ציין
 8 כדלהלן, מְעָרָא אֶחָד ובגון המערבי, אֶרְוָא, וכנגדו מְעָרָא אֶחָד דהיינו
 9 המזרחי, קָצֵר מן המימרי המערבי שכנגדו, ומעתה יש לדון איזה
 10 חלק מן השדה המסומן מכר לו.
 11 אָמַר רַב, לֹא קָנָה מן השדה אֶלָּא כְּנִגְדָּה המימרי הַקָּצֵר, כלומר שלא
 12 קנה אלא את חלק השדה הנמצא בין המימרי שבמזרח לבין המימרי
 13 שבמערב, אבל החלק שאינו בין שניהם אלא כנגד המימרי
 14 המערבי בלבד, לא קנה, שכן מה שציין את המימרי המערבי כולו,
 15 לפי שמימרים הרחבי לך, כלומר, לא היתה כוונתו למכור את כל
 16 השדה, אלא מחמת שלא יכול היה לסמן את מימרי המערבי רק
 17 בחציו, שהוא הגבול האמיתי של השדה הנמכרת, לכך הוצרך
 18 להרחיב ולציין את כל המימרי המערבי.
 19 אָמְרוּ לִיהּ – הקשו רַב פְּהֵנָא וְרַב אֶסִי לְרַב, וְיִקְנָה הלוקח חלק
 20 בשדה שהוא כְּנִגְדָּה רֵאשׁ תּוֹר ו־ראש שורדה, כלומר, מדוע פסקת
 21 שאין הלוקח נוטל אלא חלק מן השדה שכנגד המימרי המזרחי
 22 הקצר, ומה שכתב המוכר את כל אורך המימרי המערבי הוא לאו
 23 בדווקא. הרי יש לומר שהמוכר כתב בדווקא את כל אורך המימרי
 24 המערבי ואת החלק שפירש מן המימרי המזרחי, שהתכוין בכך
 25 למכור את כל השדה שבין המימרים שכתב, כשהגבול הצפוני
 26 הולך באלכסון מהקצה הצפוני של המימרי המזרחי הקצר אל
 27 הקצה הצפוני של המימרי המערבי הארוך. מסיימת הגמרא: שְׂתִיק
 28 רַב ולא השיב על הקושיא, והיינו שהודה לדבריהם.
 29 וּמְזַרְחָא היה רַב עוד קודם שתיתרו בנידון הקודם שנתפרשה
 30 כהודאה, במוכר שדהו, הִיכָא דְאִיבָא – כשיש לשדה הנמכרת
 31 מְעָרָא רֵאוּבֵן וּשְׁמִיעוֹן מְזַרְחָא וְיָסָא, כלומר שהגבול המזרחי של השדה,
 32 חציו הדרומי הוא המימרי של ראובן, וחציו הצפוני הוא מימרי של
 33 שמעון, וּמְעָרָא לִי וְיַהוּדָה מְזַרְחָא וְיָסָא – מן העבר השני, דהיינו
 34 שהגבול המערבי של שדהו, חציו הדרומי הוא המימרי של לוי
 35 שנמצא מול מימרו של ראובן, וחציו הצפוני הוא המימרי של
 36 יהודה שנמצא מול מימרו של שמעון, וכתב המוכר בשטר
 37 המכירה 'שדה שמימרי ראובן ושמעון ממזרח ומימרי יהודה
 38 ממערב אני מוכר לך', דהיינו שהזכיר רק חלק מן המימרי המערבי,
 39 ואילו את מימרו של לוי לא הזכיר, שבאופן זה קונה הלוקח את
 40 כל השדה שבין המימרים שכתב, כשהגבול הדרומי הולך באלכסון
 41 מהקצה הדרומי של המימרי של יהודה, לקצה הדרומי של המימרי
 42 של ראובן, והטעם שלא אומרים שיקנה רק את מחצית השדה
 43 שכנגד המימרי של יהודה, מְזַרְחָא לִיהּ – שאילו אכן היתה דעתו
 44 למכור לו רק את מחצית השדה, ובגון רק את חלקה הדרומי, היה
 45 על המוכר לְמַכְתָּב לִיהּ – לכתוב ללוקח בשטר המכירה, מימרי
 46 דְרֵאוּבֵן שהוא כְּנִגְדָּה מימרו של לוי אני מוכר לך, ואם כוונתו לחצי
 47 השני של השדה וחלקה הצפוני, היה לו לכתוב וְיַהוּדָה וְשְׁמִיעוֹן, כלומר
 48 את מימרו של שמעון שהוא כְּנִגְדָּה מימרו של יהודה שממולו אני
 49 מוכר לך, וכיון שהמוכר לא קָתַב לִיהּ ללוקח כן, אלא ציין את
 50 מימרים של ראובן ושל שמעון ששניהם בצד אחד של השדה, שְׂמִיעַ

ההתעסקות בדרכי החסידות הוא חובת גברא מבלי הבדל בין גדול

וקטן בידיעת דא"ח

היום יום כא מנחם אב

1 ואי אמר ליה נכסי אפילו בתי ועבדי — אבל מטלטלין לא. ואף על גב דאמר ב"מי שמת"
 2 (בבא בתרא קמ. ב): "כל נכסי לפלוני", גלמא איקרי נכסי — לשון "נכסי" שאני,
 3 דמשמע רבינו יותר מ"נכסי" דהבא. אבל לא לחלק משום דהתם אמר "כל נכסי", דאם כן
 4 הוה ליה לחלק התם כדמחלק התם בין "מטלטלי" ל"כל מטלטלי". ועוד יש לומר: דהתם
 5 מיירי במתנה, דבעין יפה נתן, והבא במכר.
 6 **מצר** — אחרון ומצר אחר קצר — ומיירי
 7 שמצר לכל ארבע רוחות, כדפירש הקונטרס. דאי
 8 לא מצר אלא מורה ומערב ולא מצר צפון ודרום
 9 — אם כן היכי קאמר ליה רב אסי: וניקני כנגד
 10 ראש תור? אדרבה, הוה ליה למפרך דלא לינקני
 11 אלא תלם אחד במורה ותלם אחד במערב, דהא
 12 אית ליה לרב אסי לבקן במצר לו מצר ראשון
 13 ושני ושלישי, ומצר רביעי לא מצר לו — דלא קנה
 14 אלא תלם אחד על פני כולו. ומה שחשקה רבינו
 15 יצחק בפירוש הקונטרס: אי מארבע רוחות מצר לו
 16 אמאי לא קנה אלא כנגד הקצר, דאם כן אמאי
 17 מצר לו מצר רביעי לאו פירכא היא, דמציען
 18 למימר: מערים הרחיב לו. **ומודה** רב — פירש
 19 בקונטרס: קודם ששתק. משמע דבשתק מודה
 20 להו. אף על גב דלמקן (עמוד ב) שתק (רבא) וצריך
 21 להיות: רבחו לאבוי אף על גב דלא הודה לו, אלא שלא חש להשיבו — הבא ליבא למימר
 22 חכי, דרב כהנא ורב אסי הוו כמו תלמיד חבר לרב, כדאמרין (סנהדרין לו. ב) דלסבריה לא
 23 הוו צריכי. וברוב מקומות רב מודה בששתק להם, בפרק קמא דבבא קמא (יא. א) גבי אן
 24 שמין לא לגבוי ולא לגולן, דקאמרין: אדרבה, מדאמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא חכי,
 25 ושתיק — שמע מינה שמין, ולא אמר הא דשתיק משום דלא חש להשיבו. ובפרק קמא דביצה
 26 (ו. א) גבי אפרוח שנולד ביום טוב, דאמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב: ובי מה בין זה לעגל
 27 שנולד מן הטרפה? ושתיק רב. אמר רב יוסף: מאי טעמא שתיק רב? לימא להו: הוואיל ומוכן
 28 אנב אמו לכלבים, וכן ביאחוהו נשר" (בבא מציעא סט. ב) גבי ספינה, אמר רב: אגרא ופגרא.
 29 אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב: אי אגרא לא פגרא, אי פגרא לא אגרא. שתיק רב. אמר
 30 רב ששת: מאי טעמא שתיק רב? לא שמיע ליה הא דתניא בו. משמע בכל תהוו, דלא מפני
 31 שלא חש להשיבו שתק, אלא מפני שהודה.

22 **מדהוה** ליה למיכתב מצר שמעון כנגד יהודה — פירושו: כנגד יהודה לבר, ולא הוה ליה
 23 למיכתב ראוון, ומדכתב ראוון — שמע מינה כנגד ראש תור קאמר ליה. וגריסא
 24 זו אינה נראה, דלמה ליה למינקט כהאי גוונא. והשתא דלג לוי? יהודה היה לו לרלג,
 25 שהוא אחרון לכך גריס רשב"ם: מדהוה ליה למיכתב ראוון כנגד לוי, והשתא דלג יהודה.
 26 ומכל מקום קשיא לרבינו תם, דהכי הוה ליה למימר: מדלא הוה ליה למיכתב שמעון
 27 וכתב — שמע מינה כנגד ראש תור קאמר ליה. ונראה לרבינו תם בגריסא ראשונה, ולא
 28 קאי אעיקר מילתיה דרב, דקאמר לא קנה אלא כנגד הקצר — דאם כן הוה ליה למימר:
 29 מדלא הוה ליה למיכתב ראוון. אלא קאי אריוק, דכי היכי דקאמר רב דלא קנה אלא
 30 כנגד הקצר — הכי נמי אם מצר ראוון ושמעון מצר מורה, ומצר לוי חצי שדה מצר
 31 מערב, ואצל לוי קרקע עולם — דמורה רב דקנה כנגד הארוך, כיון שלא מצא מה למצור.
 32 ואתא קאמר, דהייכא דמוצא למצור, כגון לוי ויהודה מן המערב — מודה רב דלא קנה
 33 כנגד הארוך אם דלג יהודה. וגריסין: מדדהוה ליה למיכתב יהודה כנגד שמעון. דאי גריסין
 34 שמעון כנגד יהודה הלשון דחוק, ופירושו גומוגם, דלא קאי אדרבי רב אלא אריוק. ואין
 35 להקשות: אמאי לא קאמר גמרא מודה רב אעיקר דבריו, כדפירש הקונטרס: ולמיא: מדלא
 36 הוה ליה למיכתב כי שואל לא חשש הגמרא לפרש זה, דפשיטא דלא אמר הבא דלא קנה
 37 אלא כנגד הקצר, דהווי לא מצר לו מצר שמעון בתנא, ולא הוצרך לפרש אלא אמאי
 38 לא קנה כנגד הארוך, כיון שמצר לו מצר שמעון.

39 **מצר** ראוון לרוחין תרין — אף על פי שאם היה כותב בו קרקע שבין שדות ראוון ובין שדות שמעון
 40 (בוית). ומיהו קאמר דקנה באלכסון מקרן לקרן, דהווי בין שדות שמעון וראוון בוית. **כמיזן** גם —
 41 כן, אמאי צריך למיכתב לעיל "מצר ראוון לרוחין תרין ומצר שמעון לרוחין תרין" אי קני נאמן וגם ופירוש הקונטרס נראה עיקר.

אינתר

1 ואי אמר ליה נכסי אפילו בתי ועבדי — אבל מטלטלי לא. עד דאמר ליה "כל נכסי",
 2 **מצר** לו — המוכר שדה לחבירו בשטר המכירה, מצר מערבי ארוך מאה אמה, ומצר
 3 מזרחי כנגדו קצר חמשים אמה, שלא הגיע אלא עד חצי השדה, ומצר של צפון ודרום
 4 מימין ושמאל מן המורה עד המערב, כזה: **אלא כנגד הקצר** — כנגד מצר מזרחי
 5 יקנה, דהיינו חצי השדה, ומצר מערבי שהוא
 6 ארוך — מצרים הרחיב לו, דמצר שלם הוצרך
 7 לכתוב בשטר. ויקנה כנגד ראש תור — כלומר,
 8 הא איכא למימר דדוקא כתב לו מצר מערב
 9 ארוך ומצר מזרח קצר, דהיינו כדי לקנות מצר
 10 מערב מאה אמה באורך המצר, ומצר מזרח
 11 חמשים אמה. והיכי דמי — כגון שיקנה כל
 12 השדה באלכסון, כנגד ראשי השורות של מורה
 13 ומערב, כזה: ומודה רב — מקמי דאישתיק.
 14 אבל בתר דאישתיק — אודי בתרווייהו. היבא
 15 **דיאיכא מצר ראוון ושמעון מורה ומצר לוי**
 16 **ויהודה כנגדו במערב** — ורוחב השדה מאה
 17 אמה, והוי מצר לוי כנגד ראוון חמשים אמה,
 18 וכן מצר יהודה כנגד שמעון חמשים אמה, וכתב
 19 לו בשטר: מצר ראוון ושמעון מן המורה, ומצר
 20 יהודה מן המערב, דהיינו מצר מערבי קצת, ולוי
 21 לא הוכיז — הבא מודה רב דיקנה כנגד ראש תור. דאי הוה בעי מוכר להקנות כנגד
 22 הקצר — הכי הוה ליה למיכתב: ושמעון כנגד (חצי) יהודה, כלומר, מצר מזרחי שהוא
 23 ארוך לא יקנה אלא יהודה כנגד שמעון, דהיינו חצי השדה, ומדלא כתב הכי — שמע
 24 מינה כנגד ראש תור קאמר ליה. אבל לעיל במילתיה דרב מיירי כגון ראוון ושמעון
 25 מצר מזרחי, ויהודה מצר מערב כנגד שניהן, וכתב לו: יהודה מצר מערב ושמעון מצר
 26 מזרחי, דהיינו אחד ארוך ואחד קצר — התם לא קנה אלא כנגד הקצר, דבעל כרחך מצר
 27 מערב הרחיב לו, שלא יוכל לפרש "ושמעון כנגד חצי יהודה" כי הבא, שאין כותבין חצי
 28 מצר, והוצרך לכתוב מצר שלם. נראה דהכי גריסין: מדדהוה ליה למיכתב ראוון כנגד
 29 לוי, דמשמע שמצר לו מצר ראוון ושמעון ארוך, ומצר לוי הוא הקצר. אבל יהודה
 30 לא הוכיז. ונראה כן הדברים להעמיד החסרון של מצר ביהודה האחרון. ובפירושי רבי
 31 חננאל מרומא גריסין: מדדהוה ליה למיכתב מצר לוי כנגד מצר ראוון, וכיוצא בו מצר
 32 יהודה כנגד מצר שמעון. ומשם יש ללמוד שכותב בספרים שלהן: מדדהוה ליה למיכתב
 33 לוי כנגד ראוון ולא כתב בו, וכן עיקר. **מצר ראוון מורה ומערב בו** — המוכר שדה
 34 לחבירו ורוצה לכתוב מצריה, ויש למכור ראוון שתי שדות אחת במזרח ואחת במערב
 35 (ולשמעון שכנו שתי שדות אחת בצפון ואחת בדרום) — לא יכתוב לו סתם "שדה"
 36 זו שאני מוכר לך הרי היא בתוך שדות ראוון ושמעון, דאתי למיפלג ליה באלכסון
 37 כזה: ונמצא שנטול אצל מצר ראוון ושמעון, אבל כשכותב "מצר ראוון ורוחין תרין",
 38 ומצר שמעון ורוחין תרין" — הרי ארבע רוחות. וכל שכן אם יכתוב לו בפירוש "מצר
 39 ראוון מורה ומערב, מצר שמעון צפון ודרום" — דשפיר דמי. **סיים לו את הקרנות** —
 40 לשון סימן, שהיו שדות הרבה של בני אדם מקיפין אותו, ולא כתב אלא ארבע שדות של
 41 ארבע קרנות השדה, אבל ארכה ורחבה לא מצר בכל. מי אמרין: אין דרך למכור קרנות
 42 השדה, אלא כל השדה שבתוך הקרנות מכר לו, דמשום הכי סיים לו קרנותיו. או דלמא
 43 לא מכר לו אלא תלם באלכסון, מקרן לקרן, שתי וערב כזה: **במיזן נאם** — אות יניתי,
 44 ודומה לכ"ף, כגון שמצר לו קרן דרומית מזרחית וקרן צפונית מערבית, ונמצא שמצר
 45 תחלת כל רוח כזה (א). אם תמצא לומר גבי סיים לו את הקרנות דלא קנה אלא כנגד
 46 הקרנות — היינו משום דהתם לא סיים את הרוחות, אבל הבא שמצר תחלת כל הרוחות
 47 — כמי שמצר את כולן דמי, וקנה הכל. או דלמא לא קנה אלא באלכסון, כזה (ב).

39 **מצר** ראוון לרוחין תרין — אף על פי שאם היה כותב בו קרקע שבין שדות ראוון ובין שדות שמעון
 40 (בוית). ומיהו קאמר דקנה באלכסון מקרן לקרן, דהווי בין שדות שמעון וראוון בוית. **כמיזן** גם —
 41 כן, אמאי צריך למיכתב לעיל "מצר ראוון לרוחין תרין ומצר שמעון לרוחין תרין" אי קני נאמן וגם ופירוש הקונטרס נראה עיקר.
 42 **בסירוגין**

לדעת יקדיש זמנו ללימוד תורת הנגלה ותורת החסידות במסירה
 ונתניה ושקידה אמתית, היינו שקידה לא רק בזמן אלא גם בנפש
 ומתכתב כ"ה מנחם-אב, ה'תשי"ד

1 **איתמר** להאי גיסא ואיתמר להאי גיסא שורא — אף על גב דבעלמא בכל דוכתי, אמרין:
 2 המוציא מחבירו עליו הראיה ואוקי ממונא בחזקת מריה, בין היבא דמספקא בעובדא היכי
 3 דהוה, כגון לעיל (ב, א) דאמר: דאיבא סהדי למר ואיבא סהדי למר — היבא דקימונא ארעא
 4 תיקום, בין דמספקא לן דברינא, כהדיא דסוף "השואל" (בבא מציעא קב, ב) דמוקי שמואל
 5 למתניתין באחד ששכר מרחיץ בבא באמצע

1 בסירונין מהו — כגון שהיו מקיפין אותו שמונה בני אדם, שנים לכל רוח: ראובן
 2 ושמוען מן המזרח, לוי ויהודה מן הצפון, יששכר וחובלון מן המערב, יוסף ובנימין מן
 3 הדרום. וכתב: ראובן מצר מזרח, לוי מצר צפון, יששכר מצר מערב, יוסף מצר דרום.
 4 אם תמצא לומר כמין גאם לא קנה אלא אלאבסכון — היינו מושב הדרך למכור תלמוד
 5 אחד בין שני שדות, משום אבל אין דרך תלמוד

6 החישו, לכך יחולקו. דמספקא לן אי תפוס לשון
 7 ראשון או אחרון. אבל בא בתחלת החדש — כולו
 8 למשכיר, בסוף החדש — כולו לשובר, דהמוציא
 9 מחבירו עליו הראיה. אלא שבאן נראה לחכמים
 10 לעשות תעלה, וגיב קדשה בעשרים ותן לה
 11 שלשים חזאין, בפרק "מי שמת" (בבא בתרא א)
 12 קמה, א, דמספקא לן לרבי יוסי אי קדושין
 13 לטיבעין ניתו אי לאו, ואין מונה לה בספק
 14 כתובה מספק קדושין אלא מחצה, דהיינו חולקין.
 15 ולא בעי למימר המוציא מחבירו עליו הראיה, אף
 16 על גב דמסנומא לא סבר כסומכוס, דלית הלכתא
 17 הכי, ועוד, דאוקי שמואל מתניתין דסוף "השואל"
 18 דאיירי בה רבי יוסי בבא באמצע החדש, היינו
 19 כרנן דסומכוס. וכן לרב אסי בפרק קמא דבבא
 20 קמא (ט, א) גבי איחין שחלקו ובא בעל חוב וטרף
 21 חלקו של אחד מהן, דאמרינן נטיל רביע בקרקע
 22 בו — דמספקא ליה אי כירושאי או כלקוחות דמו.
 23 וחולקין, ולא אמר המוציא מחבירו עליו הראיה.
 24 ובישי נחליך (בבא בתרא קכד, ב) נמי, גבי כבוד
 25 שאינו נטיל פי שנים במלוה, דהוה ליה ראוי,
 26 ובמלוה שעמו אמר הפה (קכב, א) דפליגי משה
 27 דהמוציא מחבירו עליו הראיה, דמספקא לן אי
 28 גמר ומשעבר נכסיו כל כך שיהא אביו מחזק כדי
 29 שישול ביה פי שנים, א, וחולקים מספיקא. וכן
 30 (בבא מציעא פג, א) דדרו בארעא ואיתבר —
 31 משלם פלגא, מאי טעמא, נפש לחד חוטר לחר
 32 — קרוב לפשיעה וקרוב לאונס. בכל אלו היה
 33 נראה לחכמים שחולקו. והיבא דלא מפרש גמרא
 34 מידי — אית לן למימר המוציא מחבירו עליו
 35 הראיה. והיבא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא
 36 כמר, משלם פלגא, מאי טעמא, נפש לחד חוטר לחר
 37 דעבד עבד. דהכי אמר בפרק "כל הנשבעין"
 38 (שבתות מה, ב) השתא דלא איתמר לא כמר
 39 ולא כמר, דעבד כמר — עבד, ודעבד כמר — עבד.
 40 ואי מספקא לדיין כמאן הלכתא — המוציא
 41 מחבירו עליו הראיה. **חזינא** להנהו שטרי
 42 דכתב בהו פלגא דאית לי בארעא פלגא —
 43 כלומר, היו מגבין פלגא. פלגא בארעא דאית לי
 44 רביעא — היו מגבין אותו רביעא.

6 **בסירונין מהו?** תיקו: **מצר לו מצר ראשון ומצר שני**
 7 **ומצר שלישי, ומצר רביעי לא מצר לו — אומר רב: קנה**
 8 **הכל חוץ ממצר רביעי, ושמואל אומר: אפילו מצר**
 9 **רביעי. ורב אסי אומר: לא קנה אלא תלם אחר על פני**
 10 **כולה; סבר לה קרב, דאמר: שיעורי שיעור, ומדשישיר**
 11 **במצר — שיעור נמי בכולה. אומר רבא, הלכתא: קנה**
 12 **הכל חוץ ממצר רביעי, ולא אמרן אלא דלא מכלע,**
 13 **אבל מכלע — קנה. וכי לא מכלע נמי — לא אמרן אלא**
 14 **דיאיבא עליה ריבבא דדיקלא והווי תשעת קבין, אבל**
 15 **ליבא עליה ריבבא דדיקלא, ולא הווי תשעת קבין —**
 16 **קנה. מכלל דכי מובלע, אף על גב דיאיבא עליה ריבבא**
 17 **דיקלא והווי תשעת קבין — קנה. איבא דאמר: אומר**
 18 **רבא, הלכתא: קנה הכל, ואפילו מצר רביעי, ולא אמרן**
 19 **אלא דמכלע, אבל לא מכלע — לא קני. וכי מכלע נמי**
 20 **— לא אמרן אלא דליבא עליה ריבבא דדיקלא, ולא הווי**
 21 **תשעת קבין, אבל איבא עליה ריבבא דדיקלא והווי**
 22 **תשעת קבין, ולא קנה. מכלל דכי לא מובלע, אף על**
 23 **גב דליבא עליה ריבבא דדיקלא, ולא הווי תשעת קבין**
 24 **שייר ולא מידי. ושמועין נמי, דהיבא דמכלע, וליבא**
 25 **עליה ריבבא דדיקלא, ולא הווי תשעת קבין — קנה; לא**
 26 **מכלע, ואיבא עליה ריבבא דדיקלא, והווי תשעת קבין**
 27 **— לא קנה; מכלע ואיבא עליה, לא מכלע וליבא עליה**
 28 **אתמר לה להאי גיסא ואתמר לה להאי גיסא, שורא**
 29 **דייני. אומר רבה: "פלגא דאית לי בארעא" — פלגא,**
 30 **"פלגא בארעא דאית לי" — רביעא. אומר רבה: "פלגא**
 31 **מאי שנא הכי ומאי שנא הכי? אישתוקי, אומר אביו:**
 32 **אנא סברי, מדיאשתוקי קבולי קבלה; ולא היא, חזינא**
 33 **הנהו שטרי דנפקו מפי מר, וכתוב בהו הכי: "פלגא**
 34 **דאית לי בארעא" — פלגא, "פלגא בארעא דאית לי" —**
 35 **רביעא. ואמר רבה: "מצר ארעא דמינה פלגא" —**
 36 **פלגא, "מצר ארעא דמינה פסיקא" — תשעה קבין, אומר**
 37 **שנא הכי? אישתוקי. סבור מינה: אידי ואידי פלגא,**
 38 **ולא**

קנה מכלל דכי לא מובלע אף על גב דליבא עליה בו' לא קני. הכי גרסינן לה — והכי פירושא: מדאוקמה רבא להאי "ואפילו מצר רביעי" בתרתי לטיבותא, בדמיבלע וליבא עליה
 50 ממכלל דאי לא מובלע, אף על גב דליבא עליה בו' — לא קנה, משום דיבא חדא לריעותא. וקפסיק גמרא: ושמועין מהני תרי לישני דרבא בו', דאף על גב דפליגי כדלקמן,
 51 הבכי מיהא לא פליגי. וכן הלכתא, בארעא לא שירי אלא במצר רביעי, דהיינו כרב. והיבא דמכלע וליבא עליה — קנה, דיבא תרתי לטיבותא. והיבא דלא מובלע ואיבא עליה
 52 בו' — לא קנה, דהיינו תרתי לריעותא. מכלע ואיבא עליה, אי נמי לא מכלע וליבא עליה. דהיינו חדא לטיבותא חדא לריעותא — אמרי לה תרתי לישני ואליבא רבא,
 53 ללישנא קמא — קנה, ללישנא בתרא — לא קנה. וקפסיק גמרא: שורא דייני = השלכת הדיינין. מאחר דמספקא לן — נעבד שורא. הכל לפי הענין שיראו הדיינין ויכירו המוכר,
 54 עיני יפה או רעה, הכל לפי אומדן דעתם. ומיהו, בשאר מקומות דמספקא לן בתרי לישני הלכתא כמאן — לא אמרינן שורא דייני ער שיפיר כי זכאי, אלא המוציא מחבירו
 55 עליו הראיה. **אמר רבה** — ראובן ושמועין שהיה להם שדה בשותפות, ומכר ראובן את חלקו לאיש מעלמא וכתב לו כן "פלגא דאית לי בארעא", כלומר, החצי שיש לי בשדה
 56 זו אני מוכר לך. **פלגא** — כלומר, כל חצי השדה מכר, ולא שירי לעצמו כלום. אבל אם כתב לו "פלגא בארעא דאית לי אני מוכר לך", **ריבבא** — ובין ליה רביע השדה, דהיינו
 57 חצי חלקו. דהכי קאמר ליה: החצי אני מכר לך מקרקע עליה, אי נמי לא מוכר החצי, דהיינו רביע כל השדה. **אמר ליה אביו מאי שנא הכי בו' —** לא היכי
 58 ד"פלגא דאית לי בארעא" פלגא — הכי נמי "פלגא בארעא דאית לי" פלגא דהכי משמע: פלגא אני מוכר לך בהך ארעא. והאי דמסיים "דאית לי" — אמאי דקאמר "פלגא"
 59 קאי, כלומר, אותו חצי שיש לי אמרת לך למכור. **נבי מר** — רבה. וכתבי הכי בתגוהו שטרי מכירה: פלגא דאית לי בארעא — פלגא בו'. כלומר, אותו שטר שהיה כתוב בראשה
 60 אין פלוני אמר לנו "חזו עדים שאני מוכר לפלוני פלגא בארעא" — היה מוכיח בסופו שפלגא היה מוכר לו, שכן היה כתוב וקנה פלוני מן פלוני חצי השדה בכך וכך
 61 ממון. ואותו שכתוב בו "פלגא בארעא דאית לי" — היה מפרש בסוף השטר שהקנה לזה חלקו רביע השדה. **מצר ארעא דמינה פלגא פלגא** — ראובן שהיה לו שדה, ומכר
 62 מקצתו לשבתו לצד מערב, ומצר מזרח עליו, ולא מפרש כמה מכר וכמה שירי לעצמו, אלא כך כתב המצרי: שדה פלוני מוכר לפלוני, מצד מערב לו, ומכר
 63 מזרח ארעא דמינה פלגא — הקרקע עצמה שהיא שלי, שחלוקה ממנה זו ושוכרתה, הוא מצר מזרחי שלה — פלגא מכר לו. דהיינו קאמר "דמינה פלגא", דמשמע חלוקה
 64 לחצאין. **דיניה פסיקא** — משמע: שדה הראויה לפסוק מקרקע אחרת, דהיינו לכל הפחות תשעה קבין, כדתנן בפרק ראשון (בבא בתרא יא, א) אין חולקין את החצר בו'
 65 ולא

56 ולהותירו ביד המוכר, ולא די בסיבה זו לקבוע שדעת המוכר
57 היתה להותירו ברשותו.
58 נוסח אחר בפסיקתו של רבא: **אִיכָא דְאָמְרֵי אִמְר רַבָּא, הַלְבְּתָא, קְנָה**
59 **הַבַּל וְאִפִּילוּ מִצָּר רִבִּיעֵי כְּשִׁמוּאֵל.**
60 ומבאר רבא שדין זה לא נאמר אלא רק אם התקיימו שני תנאים:
61 **וְלֹא אֶמְרֵן שְׂקָנָה אָף אַת הַמִּיצָר הַרְבִּיעֵי, אֶלְא דְמַבְלַע הַמִּיצָר בֵּין**
62 **שְׁנֵי הַמִּיצָרִים שְׂבִצִידוֹ, אֶבְל אִם לֹא מַבְלַע, לֹא קֵנִי.**
63 תנאי נוסף: **וְאִפִּילוּ כִּי מַבְלַע הַמִּיצָר הַרְבִּיעֵי, נָמִי לֹא אֶמְרֵן שֶׁהַמִּיצָר**
64 **קֵנִי אֶלְא בְּאוֹפֵן דְלִיפָא עֲלִיהּ – עַל הַמִּיצָר רִיבְנָא דְדִיקְלָא, וְכֵן לֹא**
65 **הָיִ תִּשְׁעָת קָבִין, אֶבְל אִם אִיכָא עֲלִיהּ רִיבְנָא דְדִיקְלָא, אוּ וְהָיִ**
66 **תִּשְׁעָת קָבִין, אָף עַל גַּב שְׂבִלּוֹעַ הוּא לֹא קְנָה מִיצָר זֶה.**
67 מדייקת הגמרא: **מַבְלַל דְּבִרֵי רַבָּא, שְׂמִצְרִיךְ שְׁנֵי תְנָאִים שְׂבַכְךָ יֵהָא**
68 **הַמִּיצָר הַרְבִּיעֵי קֵנִי, שֶׁהַמִּיצָר מִצּוֹי בֵּין שְׁנֵי הַמִּיצָרִים שְׂמִצְיָדוֹ,**
69 **וְשִׁלָּא נְטוּעַ עֲלִיּוֹ דְקָלִים וְאִין בְּשִׁטְחוֹ כְּדִי זְרִיעַת תִּשְׁעָה קָבִין,**
70 **מִשְׁמַע, דְּכִי לֹא מוֹבְלַע הַמִּיצָר הַרְבִּיעֵי בֵּין הַשְּׁנַיִם שְׂמִצְיָדוֹ, אָף עַל**
71 **גַּב דְלִיפָא עֲלִיהּ רִיבְנָא דְדִיקְלָא, וְגַם לֹא הָיִ תִּשְׁעָת קָבִין, וּמַחֲמַת**
72 **זֶה אִין הוּא נַחֲשֵׁב לְשִׁדָּה בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ, מְכַל מְקוּם לֹא קֵנִי, שְׂכָן אִין**
73 **כַּאן אִלָּא סִיבָה אַחַת לְהַחֲשִׁיב אֶת הַמִּיצָר הַרְבִּיעֵי כְּחֶלֶק מֵהַשְּׂדֵה**
74 **וּלְכַלּוֹל בְּמִכְרָה, וְלֹא דִי בְּסִיבָה זֶה לְקַבּוֹעַ שְׂמִיצָר זֶה אֲכָן כְּלוּל**
75 **בְּמִכְרָה.**
76 לאחר הבאת שתי הלשונות, מסכמת הגמרא במה הושוו
77 דעותיהם ובמה נחלקו: **שְׂמִיעֵינָן מִתְּרִיבֵיהוּ לִישְׁנֵי דְרַבָּא – לְמַדְנֵי**
78 **מִשְׁתֵּי הַלְשׁוֹנוֹת בְּדַעַת רַבָּא, דְּבִשְׂעָה עֲצֻמָּה לֹא שְׂיִיר הַמוּכָר**
79 **לְעֲצֻמוֹ וְלֹא מִידָּ. וְכֵל הַנִּידוּן אִינוֹ אִלָּא לְעַנְן הַמִּיצָר הַרְבִּיעֵי,**
80 **וְכַדַּעַת רַב.**
81 **וְשְׂמִיעֵינָן נָמִי דְהִיכָא דְהַמִּיצָר הַרְבִּיעֵי מַבְלַע בֵּין הַמִּיצָרִים, וְלִיפָא**
82 **עֲלִיהּ רִיבְנָא דְדִיקְלָא וְלֹא הָיִ תִּשְׁעָת קָבִין, קְנָה הַלּוֹקָח גַּם אַת**
83 **הַמִּיצָר, כִּיּוֹן שִׁישׁ שְׁתֵּי סִיבוֹת לְקַבּוֹעַ שֶׁהַמִּיצָר נִכְלָל בְּמִכְרָת**
84 **הַשְּׂדֵה.**
85 וכמו כן לומדים משתי הלשונות, שאם המיצר הרביעי לא **מַבְלַע,**
86 **וְאִיכָא עֲלִיהּ רִיבְנָא דְדִיקְלָא, אוּ וְהָיִ תִּשְׁעָת קָבִין, לֹא קְנָה הַלּוֹקָח**
87 **אֶת הַמִּיצָר, כִּיּוֹן שִׁישׁ שְׁתֵּי סִיבוֹת לְקַבּוֹעַ שֶׁהַמִּיצָר עוֹמַד בְּפִנֵי**
88 **עֲצֻמוֹ וְאִינוֹ נִכְלָל בְּמִכְרָת הַשְּׂדֵה.**
89 אך בזאת נחלקו הלשונות, במקום שיש סיבה אחת שהיא לטובת
90 הלווקח ואחת לרעתו, וכגון שהמיצר הרביעי **מַבְלַע** בין שני
91 המיצרים, שזו סיבה שהיא נכלל במכירה, ומצד שני **אִיכָא עֲלִיהּ**
92 **שׁוֹרַת דְקָלִים, אוּ שִׁיעוּר כְּדִי זְרִיעַת תִּשְׁעָה קָבִין, שׁוֹ שִׁיבָה**
93 **לְהַחֲשִׁיבוּ כְּשִׁדָּה בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ, וְאִינוֹ בְּכַל מִכְרַת הַשְּׂדֵה, אוּ**
94 **לְהִיפָר, בְּמִקּוּם שֶׁהַמִּיצָר לֹא מַבְלַע בֵּין שְׁנֵי הַמִּיצָרִים, שׁוֹ שִׁיבָה**
95 **שִׁלָּא יֵהָא נִכְלָל בְּמִכְרָה, וּמִצַּד שְׁנֵי לִיפָא עֲלִיהּ שׁוֹרַת דְקָלִים, וְכֵן**
96 **אִין בוּ כְּדִי זְרִיעַת תִּשְׁעָה קָבִין, שׁוֹ שִׁיבָה שִׁיחָא נִכְלָל בְּמִכְרַת**
97 **הַשְּׂדֵה, שְׂבַלְשׁוֹן הָרַאשׁוֹן אֶתְרָם לָהּ לְהָיִ גִּיפָא – נִאמְרָה הַלְכָה זֶה**
98 **כְּצַד אַחַד, דְּהִינֵי שְׂקָנָה, וְאִילוּ בְּלִשׁוֹן הַשְּׁנַיִם אֶתְרָם לָהּ לְהָיִ גִּיפָא**
99 **– כְּצַד אַחַר, דְּהִינֵי שִׁלָּא קְנָה. וּפּוֹסְקַת הַגְּמָרָא שְׂמֵאֲחֵר וְנַחֲלָקוּ**
100 **הַיְשׁוּתוֹת וְהַדְּבַר נוֹתֵר בְּסַפְקָא, יֵישׁ לָנוּ לִילַךְ אַחַר שׁוּדָא דְרִיבֵי –**
101 **הַשְּׁלַכְתָּ הַרְיָנִים, שִׁישְׁמָר מִסוּר לְדִינֵינִים שִׁיפְסָקוּ בְּאוֹמַד דַּעֲתָם מַה**
102 **הִיחָה כּוֹזֵנֵת הַמוּכָר, לְפִי הַכְּרַתָּם בְּטַבְעוֹ אִם עֵינֵינוּ יִפָּה אוּ רַעְיָה.**
103 הגמרא דנה בשותף בשדה שמוכר חלקו לאחר, באיזה לשון מכר
104 את כל חלקו ובאיזה לשון מכר את חצי מחלקו בשדה: **אִמְר רַבָּה,**
105 **שְׂדֵה הַשְּׂיִיכָת לְשׁוֹתָפִים, וּמְכַר אַחַד אֶת חֲלָקוֹ לְאַחַר מִן הַשּׁוּק,**
106 **וְכַתֵּב לוֹ בְּשִׁטְר פְּלָגָא דְאִיתֵי לִי בְּאַרְעָא – מַחֲצִית שִׁישׁ לִי בְּשִׁדָּה זֶה**
107 **מְכוּר לָךְ, קְנָה הַלּוֹקָח פְּלָגָא – חֲצִיחָה שֶׁל הַשְּׂדֵה, שְׂהִיא כְּלָל חֲלָקוֹ**
108 **שֶׁל הַמוּכָר, שְׂאֵנֵי מִפְרָשֵׁי דְבְּרֵיו שְׂמוּכָר לוֹ אֶת הַחֲצִי שִׁישׁ לוֹ**
109 **בְּשִׁדָּה זֶה. אֲבָל אִם כְּתִיב לוֹ בְּשִׁטְר 'פְּלָגָא בְּאַרְעָא דְאִיתֵי לִי' –**
110 **מַחֲצִית בְּשִׁדָּה שִׁישׁ לִי מְכוּר לָךְ, לֹא קְנָה הַלּוֹקָח אִלָּא רִיבְנָא –**

1 ספק שלישי: אם תרצה לומר שבמיצרים בצורת גא'ם לא קנה
2 אלא רצועה אלכסונית, עדיין יש להסתפק באופן שהשדה מוקפת
3 בשמונה מצרנים, שנים בכל רוח, והמוכר ציין את מיצרי השדה
4 בְּרִיבְנֵי, שבכל רוח ציין רק אחד מן המצרנים, דהיינו שציין חצי
5 מיצר ודילג חצי מיצר, מהו, איזה חלק מן השדה מכר לו. האם
6 דווקא כשציין בצורת גא'ם נאמר שקנה באלכסון כנגד המיצרים,
7 כיון שדרך העולם למכור תלם אחד בין שתי שדות, אבל אין דרך
8 העולם למכור תלם אחד ולדלג אחד וכך הלאה, ודעתו היתה
9 למכירת כל השדה, או שאף בנידון זה לא מכר אלא רצועות
10 אלכסוניות שכנגד אותם מיצרים שציין בשטר. מסיימת הגמרא:
11 תיקו – יעמדו שלושת הספיקות האמורות מבלי שנפשטם.
12 הגמרא דנה בדינו של מוכר שדה שציין בשטר רק שלש ממיצריה:
13 המוכר שדה לחבירו, **וּמִצָּר לוֹ – וְצִיֵּן הַמוּכָר לְלוֹקָח רַק מִצָּר**
14 **רֵאשׁוֹן וּמִצָּר שְׁנֵי וּמִצָּר שְׁלִישִׁי, וְאִילוּ מִצָּר רִבְעִי לֹא מִצָּר לוֹ, וְיֵישׁ**
15 **לְרוֹן הָאֵם כּוֹזֵנֵת הַמוּכָר הִיחָה לְהוֹתִיר מִן הַשְּׂדֵה לְעֲצֻמוֹ וְלִכֵּן לֹא**
16 **צִיֵּן מִיצָר זֶה, אוּ שְׂכוּזְנוֹתָ הִיחָה לְמוּכָר הַכֵּל.**
17 מביאה הגמרא שלש דעות בדבר: **אִמְר רַב, הַלּוֹקָח קְנָה הַכֵּל – אַת**
18 **כֹּל הַשְּׂדֵה שְׂמִצְוִיהַ בְּתוֹךְ שְׁלוֹשַׁת הַמִּיצָרִים, חוּץ מִן הַתְּלַם עֲצֻמוֹ**
19 **שֶׁל מִצָּר רִבְעִי, שְׂמֵאֲחֵר לֹא צִיֵּן אֶת הַמִּיצָר הַרְבִּיעֵי, וְדִאי הוֹתִיר**
20 **לְעֲצֻמוֹ חֲלָק זֶה. וְשְׂמוּאֵל אֶמְר, אִפִּילוּ מִצָּר רִבְעִי קְנָה. וְרַב אִסִּי**
21 **אֶמְר, לֹא קְנָה מִן הַשְּׂדֵה אֶלְא תְּלָם אֶחָד בְּלַבַּד עַל פְּנֵי בּוֹלָה – סוּמָן**
22 **לְשְׁלוֹשַׁת הַמִּיצָרִים שְׂצִיֵּן, כְּבוֹרַת הָאוֹת ח"י"ת.**
23 מבארת הגמרא את דעת רב אסי: **קְבַר לָהּ קְבַר דְאָמְר (לְעֵיל ע"א)**
24 **שְׂיִנְרֵי שְׂיִיר – שְׂמִזָּה שִׁלָּא צִיֵּן הַמוּכָר אֶת הַמִּיצָר הַרְבִּיעֵי מוּכַח**
25 **שְׂיִיר בְּמִכְרָה זֶה חֲלָק לְעֲצֻמוֹ, וְסוּבֵר רַב אִסִּי שֶׁהַמוּכָר שְׂיִיר**
26 **לְעֲצֻמוֹ שְׂטַח רַחֵב יוֹתֵר מְכַפֵּי שְׂסוּבֵר רַב, שְׂכֵן מְשִׁיר הַמוּכָר**
27 **בְּמִצָּר זֶה, מוּכַח שְׂדַעְתּוֹ לְשְׂיִיר נָמִי בְּכּוֹלָהּ – בְּכֹל הַשְּׂדֵה שְׂכַנְגָד**
28 **מִיצָר זֶה, אֲמַנְב, מִמָּה שְׂצִיֵּן אֶת שְׂאֵר שְׁלוֹשַׁת הַמִּיצָרִים מוּכַח**
29 **שְׂבַכּוּזְנוֹתָ לְהַקְנוֹת מַעֲט מִן הַשְּׂדֵה, וְהִינֵי תְּלַם אַחַד עַל פְּנֵי כּוֹלָה.**
30 הבראת הגמרא להלכה בסוגיא זו היא על פי פסיקתו של רבא,
31 אלא שדבריו נמסרו בשתי נוסחאות שונות, הגמרא דנה ומכריעה
32 על פיהן את ההלכה: **אִמְר רַבָּא, הַלְבְּתָא, קְנָה הַכֵּל חוּץ מִמִּצָּר**
33 **רִבְעִי כְּדַבְרֵי רַב.**
34 ומבאר רבא שלא נאמר דין זה אלא כאשר התקיימו שני תנאים:
35 **וְלֹא אֶמְרֵן שִׁלָּא קְנָה אֶת הַמִּיצָר הַרְבִּיעֵי אֶלְא בְּאוֹפֵן דְהַמִּיצָר**
36 **הַרְבִּיעֵי לֹא מַבְלַע בֵּין שְׁנֵי הַמִּיצָרִים שְׂמִצְיָדוֹ, אִלָּא עוֹמַד מַחוּצָה**
37 **לְהַם בְּשׁוֹרַה נְפִרְדַת, אֶבְל אִם הַמִּיצָר הַרְבִּיעֵי מַבְלַע בֵּין שְׁנֵיהֶם,**
38 **קְנָה גַם אוֹתוֹ.**
39 תנאי נוסף: **וְאִפִּילוּ כִּי לֹא מַבְלַע הַמִּיצָר הַרְבִּיעֵי בֵּין הַמִּיצָרִים, נָמִי**
40 **לֹא אֶמְרֵן שְׂאִינוֹ בְּכַלל הַמִּכְרָה אֶלְא דְאִיכָא עֲלִיהּ – כִּאֲשֶׁר יֵישׁ עַל**
41 **מִיצָר זֶה נְטִיעוֹת שֶׁל רִיבְנָא דְדִיקְלָא – דְקָלִים מוּרְכָבִים זֶה בְּזֵה,**
42 **הַדְלִים בְּצַפִּיפוֹת, וְהָיִ – אוּ שִׁיחָא שְׂטַחוֹ שֶׁל אוֹתוֹ מִיצָר כְּדִי**
43 **שִׁיעוּר זְרִיעַת תִּשְׁעָת קָבִין תְּבוּאָה, שׁוּהוּ שִׁיעוּרָה הַקְטָן בִּיּוֹתֵר שֶׁל**
44 **שְׂדֵה, שְׂבַכְךָ נַחֲשֵׁב הַמִּיצָר כְּשִׁדָּה בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ וְאִינוֹ בְּטַל לְשֵׂאֵר**
45 **הַשְּׂדֵה, אֶבְל אִם לִיפָא עֲלִיהּ – עַל מִיצָר זֶה רִיבְנָא דְדִיקְלָא, וְגַם לֹא**
46 **הָיִ תִּשְׁעָת קָבִין, אָף אִם הַמִּיצָר הַרְבִּיעֵי אִינוֹ מִצּוֹי בֵּין הַמִּיצָרִים,**
47 **אִין הוּא נַחֲשֵׁב לְשִׁדָּה בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ, וְקְנָה הַלּוֹקָח אוֹתוֹ כִּאֲשֶׁר**
48 **הַשְּׂדֵה.**
49 מדייקת הגמרא: **מַבְלַל דְּבִרֵי רַבָּא, שְׂמִצְרִיךְ שְׁנֵי תְנָאִים שְׂבַכְךָ**
50 **הַמִּיצָר הַרְבִּיעֵי לֹא יֵהָא קֵנִי, שְׂאִינוֹ מִצּוֹי בֵּין שְׁנֵי הַמִּיצָרִים,**
51 **וְשִׁנְטוּעַ עֲלִיּוֹ דְקָלִים אוּ שִׁישׁ בְּשִׁטְחוֹ כְּדִי זְרִיעַת תִּשְׁעָה קָבִין,**
52 **מִשְׁמַע, דְּכִי מוֹבְלַע הַמִּיצָר הַרְבִּיעֵי בֵּין הַשְּׁנַיִם שְׂמִצְיָדוֹ, אָף עַל גַּב**
53 **דְאִיכָא עֲלִיהּ רִיבְנָא דְדִיקְלָא אוּ וְהָיִ תִּשְׁעָת קָבִין, שְׂמַתוּךְ כֵּן נַחֲשֵׁב**
54 **לְשִׁדָּה בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ, מְכַל מְקוּם קְנָה אוֹתוֹ הַקּוּבָה, שְׂכֵן אִין כַּאן אִלָּא**
55 **סִיבָה אַחַת לְהַחֲשִׁיב אֶת הַמִּיצָר הַרְבִּיעֵי כְּשִׁדָּה בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ**

או מחמת שהתנאי אינו יכול להתקיים, או משום שגם לולא
 התנאי היינו נוהגים כן, ומחמת זאת מפרשים אנו שכוונתו בתנאו
 היתה לשייר חלק מהמכר ברשותו:
 תנו רבנן, כן לוי שמכר שדה לישאאל, ואמר לו המוכר, שדה זו
 מכורה לך על מנת שמעשר ראשון שעלך להפריש מהיוצא
 משדה זו יהיה שלך, מעשר ראשון שלו - של הלוי המוכר.
 ואם התנה המוכר עם הלוקח ואמר לו, על מנת שמעשר ראשון
 היוצא ממנה ינתן לי ולאחר מותי ינתן המעשר לבניי, אם מת
 המוכר, יתן הלוקח לבניו, כפי תנאו.
 ואם התנה המוכר ואמר לו, על מנת שמעשר ראשון היוצא מן
 השדה שלי כל זמן שהשדה זו בידך, אם מכרה הקונה ולאחר מכן
 חזר ולקחה מן הקונה השני, אין לו עליו כלום - אין ללוי והמוכר
 הראשון שום תביעה עליו, שבשעה שמכרה הלוקח הראשון
 פקעה זכותו של הלוי ממה שהתנה, וזכה הלוקח השני בכל השדה
 ללא שום תנאי, וכשחזר הלוקח הראשון וקנאה מן הלוקח השני,
 זכה בה מכח השני בכל הזכויות שהיו לו.
 הגמרא דנה כיצד יכול המוכר לקנות את המעשרות. שואלת
 הגמרא: אפוא - מדוע מעשר ראשון שעתידי הקונה להפריש
 מגידולי השדה שייכים למוכר, והרי אינו יכול להתנות על דבר
 זה כלל, שכן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, והתבואה
 שממנה עתיד להפריש את מעשרו אף לא נורעה עדיין.
 מתרצת הגמרא: פיון דאמר ליה המוכר לקונה תנאי על מנת
 שמעשר ראשון שלי, ודאי רוצה הוא בקיום תנאו, שאין אדם עושה
 תנאי לחינם, וכיון שאין התנאי יכול להתקיים באופן זה שמקנה לו
 את כל השדה והלוקח יחזור ויקנה לו את המעשרות, לפיכך
 מפרשים אנו את כוונתו דשיווי שיריה למקום מעשר - ששייר
 המוכר לעצמו חלק בקרקע בשיעור הראוי ליגדל בה מעשר.
 מהדין האמור, מוסיף ריש לקיש ללמוד את דינו של מוכר שעשה
 תנאי עם הקונה לשייר לעצמו חלק במקום, ואותו תנאי לא מעלה
 ולא מוריד, שאף בלא התנאי היה הדבר כך, ואין משמעות
 לדבריו אלא אם כן נפרש שכוונתו להותיר חלק נוסף מהדבר
 המכור ברשותו:
 אמר ריש לקיש, זאת אומרת, ממה שנתחדש לנו בברייתא, שכל
 מקום שהמוכר הזכיר בדבריו תנאי שלא יוכל להתקיים, אלא אם
 כן נפרש שכוונתו להותיר חלק מהמקום לעצמו, מפרשים אנו
 שלכך אכן היתה כוונתו, למדים אנו, שהמוכר בית וחצר להבירו,
 ואמר לו המוכר, בית זה מכור לך על מנת שדיקמא העליונה - שגג
 הבית שיש לו מעקה עשרה טפחים, שלי, התנאי מועיל ודיקמא
 העליונה שלו.

אמנם ולא היא - אין זה נכון, אלא דעת אביו שבין אם אמר
 'פלגא' ובין אם אמר 'פסיקא', פעמים שקונה חציה של השדה,
 ופעמים רק כשיעור תשעה קבין, דאמר רב ימר בר שלמייה, לדידי
 מפרשא לי מיניה דאבוי - שמעתי פירושם של הלכות אלו מאביו,
 שבין אם כתב המוכר 'מצר ארעא דמינה פלגא', ובין אם כתב
 'מצר ארעא דמינה פסיקא', אי - אם לאחר שציון בשטר את
 מיצרי השדה המדוברת הוסיף ואמר ליה - וכתב ללוקח בשטר
 'אלין מצרנחא' - אלה הם מיצרי השדה, יש ביתור לשון זו כדי
 לייפות את כח הקונה, ונטל פלגא - מחצית השדה, אבל אם לא
 אמר ליה 'אלין מצרנחא', נוטל בשדה כדי וריעת תשעה קבין.
 הגמרא דנה בשכיב מרע או במחלק נכסיו ולא פירש בדבריו איזה
 חלק הוא נותן; פשיטא - דבר פשוט הוא ששכיב מרע שציוה על
 חלוקת נכסיו, וכן בריא שחילק נכסיו מחיים, שאמר 'חלוק פלוני
 בנכסי', נוטל המקבל פלגא - חצי מהנכסים, שזו המשמעות של
 תיבת 'חלוק'. אולם באומר 'תנו חלק פלוני בנכסי', ולא פירש
 מהו שיעור אותו 'חלק', יש לדון פא - מה דינו, האם גם תיבת
 'חלק' משמעותה חלוקה והלוקח נוטל חצי מהנכסים, או שכוונתו
 לחלק הראוי להנתן, וההכרעה נתונה לבית דין לשער כמה הוא
 אותו חלק.
 מבאיזה הגמרא ראייה מברייטא: אמר רבינא בר קטי, הא שמע,
 התנאי, האומר 'תנו חלק לפלוני בביר מים שיש לי', וספק בידינו
 אם 'חלק' הוא לשון חלוקה, וכוונתו לתת לו מחצית מי הבור, או
 שכוונתו לחלק מסוים שנקבע על פי אומדן חכמים, וכגון רביעית
 הלוג, סוכיבס אומר, אין המקבל נוטל פחות מרביע ממי הבור,
 אלא רביע ומעט יותר, שכן לשיטתו בכל מקום, ממון המוטל
 בספק חולקין, ולכן נוטל רביעית שבודאי יש לו, ועוד מחצית
 הממון המסופק שהוא החלק שבין רביעית הלוג למחצית הבור.
 וכמו כן אם אמר 'תנו לפלוני ממי הבור חלק למלאות תבית',
 לצורך השקאת בהמותיו, אין המקבל נוטל פחות משמינית ממי
 הבור, אלא שמינית ומעט יותר. וכן אם אמר 'תנו לפלוני ממי
 הבור חלק לקדרה', לצורך תיקון מאכלו, אין המקבל נוטל פחות
 מאחד חלקי שנים עשר ממי הבור, אלא מעט יותר מכך. וכן אם
 אמר 'תנו לפלוני ממי הבור חלק לטפית' - כלי המיועד לשתיה,
 אין המקבל נוטל פחות מאחד חלקי ששה עשר ממי הבור, אלא
 מעט יותר מכך. ומברייטא זו יש לפשוט, שהאומר 'תנו חלק
 לפלוני בנכסי', נוטל המקבל רבע מהנכסים ומעט יותר, לפי
 שספק בידינו אם כוונתו ב'חלק' למחצית או כלשהו, וממון
 המוטל בספק חולקין כדעת סומכוס.
 סוגיית הגמרא להלן דנה במוכר שבשעת המכירה התנה עם
 הלוקח תנאי שאין לו משמעות כלל לענין המכירה משתי סיבות,

כשהוא פוגש מי שהוא מאנשי השוק ממכריו - בענייני מסחר -
 ידבר על ליבו, כי יבוא אל שיעורי הלימודים בדא"ח [=חסידות] או
 לאיזה התוועדות
 היום יום כא מנחם אב

ש"א

רצה לבנות עלייה על גבה - לאו על גבה ממש, אלא דאי נפלה הדר בני לה, כדמסיק לקמן. אבל אם לא אמר "על מנת" - לא בני לה, אף על גב דתנן (בבא מציעא ק"ו, א): הבית והעלייה של שנים שנפלו ואמר בעל הבית לבעל העלייה לבנות בו, ואומר רבינו יצחק: דוקא בעלייה, דעדיפא וחשיבא טפי מדיטא. אבל דיטא דלא חשיבא כולי האי - לא יפה כחה כמו עלייה.

ובקונטרס דחק בתנא לפרש בענין אחר: **אחני** מתחום ארעא ועד רום רקיעא למיקני בור דרות ומחילות - פירש בקונטרס: ד"ע רום רקיעא" לא מהני מיד, דמשכתב לו "עומקא ורומא" - קני עד רום רקיעא, ואפילו גג שיש לו מעקה גבה עשרה טפחים. הא דקתני במתניתין: אף על פי שכתב לו "עומקא ורומא" - אבנן דרות קאי, ולא אנג. ולא איצטרך "עד רום רקיעא", אלא סוף דיבור הוא, דלא מצי למימר "עד שיפולי ביתא". וקשה לרבינו יצחק: דהוה מצי למימר "ורומא ועומקא עד ארעית תהומא" לכן נראה לרבינו יצחק: דאנן נמי קאי. דאף על גב דכתב ליה "עומקא ורומא" - לא קני לגג שיש לו מעקה גבה עשרה טפחים. והוה מצי למימר: ואחני "עד רום רקיעא" למיקני גג שיש לו מעקה גבה עשרה טפחים, אלא דלא חש למינקט אלא גבי בור דרות, הוא חזין גג, וכל שכן הוא. ודחק רבינו יצחק לקיים פירוש הקונטרס, דמרבכ "עומקא ורומא" - קני גג, ואחני "עד רום רקיעא" - למיקני בור דרות שנה הגג, שהיו גרילין לעשות מקואות על ראש הגג, כמו שמענינו בפרק קמא דיומא (ט"ז, א) גג הפרוזה וגל שער הבנים. **תא** שמע ולא את הגג - פירש הקונטרס: ודך דרישא - בלא כתב לו "עומקא ורומא" איירי, דהא לא קתני בה "אף על פי שכתב לו עומקא ורומא". ורבנן פירש כן, דאפילו הוה קאי ארישא - הא אסיק לעיל, למאי דבעי למימר בסתמא קני, דהכי קאמר: אף על פי שלא כתב - כמו שכתב דמי, למיקני עומקא ורומא.

למאי הלכתא? רב זביד אמר: שאם רצה להוציא פה זיון - מוציא; רב פפא אמר: שאם רצה לבנות עלייה על גבה - בונה. בשלמא לרב זביד, היינו דקתני "זאת אומרת", אלא לרב פפא מאי "זאת אומרת"? קשיא. אמר רב דימי מנהדרקא: האי מאן דמובין ליה ביתא לחבריה, אף על גב דכתב ליה "עומקא ורומא", צריך למכתב ליה: "קני לך מתחום ארעא ועד רום רקיעא"; מאי טעמא? דעומקא ורומא בסתמא לא קני, אחני "עומקא ורומא" למיקנא עומקא ורומא, ואחני "מתחום ארעא ועד רום רקיעא" למיקנא בור דרות ומחילות. למאי מפייע ליה: ולא את הבור ולא את הרות אף על פי שכתב לו "עומקא ורומא"; ואי סלקא דעתך בסתמא קני עומקא ורומא, ליהני "עומקא ורומא" למיקנא בור דרות ומחילות - דלא כתב ליה. - והא "אף על פי שכתב לו" קתני - הכי קאמר: אף על פי שלא כתב לו - פמי שכתב דמי, למיקנא עומקא ורומא; למיקנא בור דרות ומחילות, אי כתב ליה "עומקא ורומא" - קני, ואי לא כתב - לא קני. תא שמע: ולא את הגג בומן שיש לו מעקה גבה עשרה טפחים; ואי

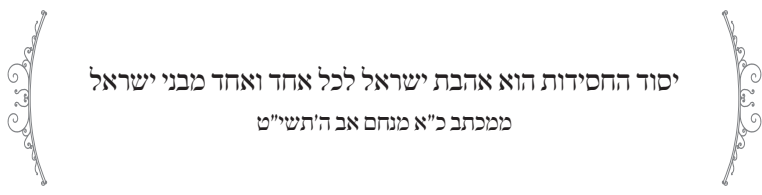
דא שערב בית לעלייה, אבל בלא יתור, מבי נפלה - אולא לה, ולא יבנה אחרת. והכי קאמר: על מנת שהדיוטא העליונה שלי לעולמים, ואף אם תפול - אחזור ואבנה. והא דתנן (בבא מציעא ק"ו, א): הבית והעלייה של שנים שנפלו וכו' - אם אמר בעל

למאי הלכתא - אמר ריש לקיש דאחני תנאיה למיחוי דיוטא עליונה שלז בלאו הכי הוא שלו, והמוכר הבית לא מכר דיוטא העליונה שאם רצה - מוכר להוציא זיון מדיוטא עליונה, כנגד חצר של לוקח שמכר לו זה הבית והחצר - מוציא, ולהכי אחני תנאיה. והכי אמר ליה: על מנת שתהא דיוטא העליונה שלי לגמרי לעשות בה חצר, אף להוציא ממנה זיון כמתחילה קודם שמכרתי לך הבית והחצר. דשייר בחנאי מקום בחצר כמו ששייר למעלה בשדה מקום מעשה, דכל תנאי דלא מהני מאי דקאמר - אחני מיהא דשייר מקום. והיינו "זאת אומרת" דקאמר ריש לקיש. ודוקא הוא, אבל בנו - אף לו רשות להוציא זיון עד שפירש "לי ולבני", כדאמר לעיל גבי מעשר. דכל מילתא דדייקין מתורא - די לנו אי אחני יתורא לעצמו, כמו שפירש "על מנת שמעשר ראשון שלי" - הכי נמי אמרין "על מנת שהדיוטא העליונה שלי", אבל לבניו לא מהני תנאי המיחור. **רב** אמר - כולי האי לא אחני תנאי לשייר מקום ממנה שמכר, אלא להכי אחני תנאי המיחור, שאם רוצה לבנות דיוטא זו אם תפול, על גבי של הבית - בונה. והכי הוה מסיק לקמן: דאי נפלה הדר בני לה. דאי הוה שוק ומכר הבית תסם - היתה הדיוטא העליונה שלו כל ימי שיתקים, אבל אם תפול - לא יחזור ויבנה על גבי בית של זה, דלחך דיוטא הוא דאשתעבד לו בית, אבל לדיוטא אחרת לא משתעבד, עד דאמר ליה בהדיא יתור לשון. כדאמרין נמי בפרק "הבית העליון" (בבא מציעא קט"ז, ב): אי דאמר ליה "עלייה זו" ונפלה - אולא לה, ואי דאמר ליה תסם - בעי למיגר ליה אחרינא ומסקא: לא צריכא, דאמר ליה "עלייה של גבי בית זה אני משכיר לך"

התם בדחלקו, זה נטל בית זה נטל עלייה, ודאתנו בהרדי להשתעבד בית לעלייה כל הימים, ואפילו לא אתנו - מסתמא על מנת כן חלקו. ולרב זביד אחני תנאיה להוצאת זיון, ולא להדר בני לה; הוצאת זיון - מסיק אדעתיה, שהרי צריך לו מיד. אבל להדר בני לה אם תפול - לא מסיק אדעתיה לעתים חזוקות. בשלמא לרב זביד - דאוקי יתורא דתנאי להוצאת זיון, דהיינו שיר מקום בחצר דומיא דשיר מקום בשדה - היינו דקתני במילתיה דריש לקיש "זאת אומרת", שהוצרך ריש לקיש ללמוד מן הברייתא דליחוי יתורא לשיר מקום. דמסברא לא הוה אמרין דמשייר איניש לעצמו ממה שמכר, ואף על גב דקאמר יתורא. **אלא לרב פפא מאי זאת אומרת** - למה לו לריש לקיש לומר "זאת אומרת" לשמעונית דאחני יתור לחזור ולבנות הדיוטא אם תפול? בלא הברייתא נמי הוה ידעינן דאחני יתור תנאי שאינו צריך לטפוי מילתא, וא לא דרב פפא או שום דבר בעולם. כדאמרין במתניתין (בבא בתרא סד, א): ומודה ריש לקיש עקבא בומן שאמר לו "חוזך מאלו" שאין צריך ליקח לו דרך - מהתם שמענין דכל תנאי בלא צורך לטפוי מילתא קאת, ומברייתא לא שמענין ליה טפי ממתניתין ולעיל נמי אמרין: אי אמר ליה "אלן מצרנאה" - קני פלגא. והכי הוה ליה למימר: אמר ריש לקיש המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת כו' **האי מאן דמובין ליה ביתא לחבריה** - ומכר לו גם את הבור ואת הרות, וצריך לו לכתוב בשטר המכירה כן. אף על גב דכתב ליה בשטר "עומקא ורומא של בית אני מוכר לך" - לא קנה בור דרות, כדמפרש ואזיל. דלא אחני מה שכתב "עומקא ורומא" אלא למיקני עומקו של בית, כגון גוף הקרקע עצמו לחפור תחת קרקעית הבית אם ירצה. שאם לא כתב - לא הוי קני ליה מסתמא, אלא הרי הוא של מוכר לחפור בורות שיחין ומערות מתחת קרקעית הבית, אלא שלא יזיק לבעל הבית. וגם אחני ליה למיקני רומא - כגון גג שיש לו מעקה שהוא גבה עשרה טפחים, וכדקתני מתניתין, וגם לקנות כל הארץ עד לרקיע, שאם ירצה לבנות - בונה דמסתמא לא הוי קני ליה לוקח, אלא הרי הוא של מוכר להוצאת זיון או לבנות בארץ, וכגון שלא יכביד על ביתו של לוקח, אבל למיקני בור דרות שאין תשמישן שוה לבית, והלכך אינו בכלל עומק ורומא של בית - ולא קני ליה עד דכתב ליה: מארעית תהומא, משולי התהום, עד לרקיע. ואחני האי "מארעית תהומא" למיקני בור דרות ומחילות, והאי "עד רום רקיע" לא מהני ליה מיד, דמשכתב לו עומקא ורומא - קני עד רום רקיע, ולא איצטרך כלל, אלא סוף דיבור הוא. דלא מצי אמר "מארעית תהומא עד שיפולי ביתא", דמשמע דלא זבין ליה משיפולי הבית ולמעלה כלום. הכי נסיבין: **מאי טעמא עומקא ורומא בסתמא לא קני** - עד דמפרש "עומקא ורומא". והלכך לא אחני "עומקא ורומא" למחוי יתור לשון למיקני בור דרות, דלגופה איצטרך. **אף על פי שכתב לו עומקא ורומא** - אבנן דרות קאי. אבל אנן שיש לו מעקה גבה עשרה - לא קאי, דאוקי אף על פי שכתב ליה "עומקא ורומא" קני ליה, כדמכחז לקמיה. **ואי סלקא דעתך בסתמא** - אף על פי שלא כתב "עומקא ורומא" קני עומקא ורומא. ורומא" וכתב מיותר הוא, ותיחוי למיקני בור דרות אלא לאו שמע מניה: "עומקא ורומא" לגופיה איצטרך, למיקני עומקא ורומא, וליכא יתור לשון למיקני בור דרות, עד דכתב ליה "מארעית תהומא עד רום רקיע", כרב דימי. ושנשני: **דלא כתב ליה עומקא ורומא** - הלכך לא קנה בור דרות. אבל אי כתב ליה - קני, ואף על גב דלא כתב "מארעית תהומא", ודלא כרב דימי. **הכי קאמר אף על פי שלא כתב לו** - "עומקא ורומא", הרי הוא כמי שכתב לו, כדי לקנות עומקא ורומא. אבל למיקני בור דרות ומחילות כו' - צריך לכתבו בפירושו, לדחוי לו יתור לשון למיקני בור דרות. דהא לגופיה לא צריך, דמסתמא קני עומקא ורומא. והכי משמע מתניתין: את את הבור ולא את הרות - אף על פי שכתב בשטר ותצרעה לו בשטר מכירה זו עומקא ורומא, שהרי כתב לו "בית זה אני מוכר לך", ועומקא ורומא בכלל בית זה, ואפילו הכי לא קנה בור דרות, דלאו בכלל בית הוא בעומקא ורומא. **תא שמע ולא את הגג** - מיעתא דהא. ודך רישא בדלא כתב לו "עומקא ורומא" מיירי, דהא לא קתני בה "אף על פי שכתב לו עומקא ורומא", אלא בסתמא מיירי, ואפילו הכי לא קנה גג שיש לו מעקה גבה עשרה, דהיינו בכלל "רומא", כדסלקא דעתך להשתא.

מעקה גבוה עשרה טפחים, וכן האויר שמעל הבית ועד לרקיע, 52
 כאשר מכר את הבית בפתקא, מבלי לפרט בשטר שאף הם 53
 כלולים במכירה, לא קני - אין הלוקח קונה דברים אלו, והרי הם 54
 בחזקת המוכר להשתמש בהם ואופן שלא יגרם נזק לבעל הבית 55
 שהוא הלוקח, עד שיזכירם במפורש בשטר המכירה, ולכן אהני - 56
 הועיל מה שנכתב בשטר 'עומקא ורומא' כדי למינהא עומקא ורומא 57
 - לקנות עומקו וגובהו של הבית, ואין בכך ייתור לשון שיועיל לו 58
 אף לקניית הבור והדות, מאחר ונצרכת לשון זו כדי לקנות את 59
 עצם עומקו וגובהו של הבית. ואהני - ויועיל מה שיוסיף לכתוב 60
 בשטר 'בית זה מכור לך מתהום ארעא ועד רום רקיעא' - מתחתית 61
 תהום הארץ ועד לגובה הרקיע, למינהא - לקנות מלבד עומקו 62
 וגובהו של הבית גם בור ודות וקהילות שמתחת לבית. 63
 הגמרא מביאה ראייה לרב דימי: לויא מסייע ליה לרב דימי ממה 64
 ששינוי להלן (סד. בהמשך למשנה לעיל סא). המוכר את הבית, לא מכר 65
 את היציע וכו' ולא את הבור ולא את הדות, אף על פי שכתב לו 66
 המוכר ללוקח 'עומקא ורומא של הבית מכור לך', ואי סלקא 67
 דעתך שהמוכר בית בפתקא מבלי לפרט שמוכר גם עומקא 68
 ורומא, קני מלבד הבית גם עומקא ורומא, נמצא שעומקא ורומא' 69
 שהזכיר בשטר מיותר, ואם כן ליהני - יועיל הזכרת 'עומקא 70
 ורומא' למינהא אף בור ודות וקהילות, ומזה שלא הועיל בכתיבת 71
 'עומקא ורומא' לקנות בור ודות, מוכח, שכתוב 'עומקא ורומא' 72
 נצרכת בכדי לקנות את עצם הזכות בקרקע שתחת הבית, ובאורי 73
 שמאלת הבית, ואין בזה ייתור בכדי לקנות גם בור ודות, אלא 74
 צריך לכתוב 'מתחתית תהום הארץ ועד גובהו של רקיע מכור 75
 לך', וכרב דימי. 76
 דוחה הגמרא: מדובר דלא כתב ליה המוכר 'עומקו וגובהו של 77
 הבית מכור לך', ולכן אין הבור והדות כלולים במכירה, אבל אם 78
 היה כותב כן, יש לומר שאף הבור והדות היו בכלל המכר אף 79
 שלא כתב לו 'מתחתית תהום הארץ' וכו', שלא כדעת רב דימי. 80
 שואלת הגמרא: והא אף על פי שכתב לו עומקא ורומא, קתני 81
 - שנוי במשנה, וכיצד ניתן להעמיד את המשנה שמדובר שלא 82
 כתב לו 'עומקא ורומא'. 83
 מיישבת הגמרא: אכן אפשר להעמיד את המשנה באופן שהמוכר 84
 לא כתב לו 'עומקא ורומא', ומה ששינוי במשנה אף על פי שכתב 85
 לו, הכי קאמר - כך כוונת התנא בדברים אלו, מכיון שעומקו של 86
 הבית וגובהו דומים לבית באופן שימושם, הרי הם בכלל הבית 87
 ואף על פי שלא כתב ליה המוכר בפירוש 'עומקו וגובהו של בית 88
 מכור לך', מכל מקום, קמי שכתב כן דימי לענין מיקנה עומקא 89
 ורומא של הבית. אבל על מנת למינהא בור ודות וקהילות שאינם 90
 בכלל הבית כיון שהם שונים ממנו באופן שימושם, אין הדין כן, 91
 אלא אי כתב ליה - ללוקח 'עומקא ורומא מכור לך', קני גם את 92
 הבור והדות, ואי לא כתב 'עומקא ורומא', לא קני בור ודות, 93
 ומעתה כיון שניתן לפרש את המשנה שלא כתב לו 'עומקא 94
 ורומא', אין הוכחה לדברי רב דימי. 95
 הגמרא מביאה ראייה ממקור אחר לדברי רב דימי: תא שמע, 96
 שנינו במשנה לעיל (סא). שהמוכר את הבית סתם לא מכר את 97
 היציע והחדר, 'וכן לא מכר את התג פומן שיש לו מעקה גבוה 98
 עשרה טפחים', לפי שהגג נחשב לדבר בפני עצמו ואינו בטל 99
 לבית. ומאחר ולגבי גג לא נזכר במשנה אף על פי שכתב לו 100
 עומקא ורומא, משמע שלא כתב לו בשטר אלא 'בית זה מכור 101
 לך', 102

שואלת הגמרא: למה הלכתא - לגבי איזה דבר הוצרך ריש לקיש 1
 לומר שמועיל לו תנאו שהגג ישרא ברשותו, והרי גם ללא תנאו 2
 היה כך, וכמו ששינוי (סא). שהמוכר בית סתם, אין הגג שיש לו 3
 מעקה עשרה טפחים כלול במכירה. 4
 מיישבת הגמרא את דברי ריש לקיש בשני אופנים הלוקים: רב יבדי 5
 אמר, כוונת ריש לקיש שהתנאי שעשה המוכר הועיל לענין שאם 6
 רצה המוכר להוציא בה - בדיוטא העליונה זיוין - קורות קטנות, 7
 אף שיוצאות הן לצד החצר שמכר עם הבית, מוציא. שלולא 8
 התנאי לא היה משוייר למוכר אלא הדיוטא עצמה, כדין כל מוכר 9
 בית שלא כלל במכירתו גג שמעקהו גבוה עשרה טפחים, וכיון 10
 שחזר המוכר ושייר לעצמו את הדיוטא, יש כאן יתור לשון המורה 11
 שכונתו להוסיף ולשייר אף הוצאת זיוין מן הדיוטא העליונה, 12
 ולכן אנו מפרשים שאף בחצר שמכר עם הבית שייר לעצמו מקום 13
 סמוך לדיוטא כדי שיוכל להוציא על גביו זיוין מן הדיוטא 14
 העליונה. רב פפא אמר, אין לפרש את דברי ריש לקיש כרב ובדי 15
 שייתור תנאו של המוכר הועיל לשייר לעצמו חלק בדבר שמכר, 16
 אלא ייתור תנאו הועיל לכך שאם נפלה הדיוטא העליונה ורצה 17
 לבנות במקומה עלייה אחרת על גבה - על גבי הבית, בונה, אבל 18
 לולא שייתר תנאי מפורש, אמנם היתה הדיוטא העליונה נשארת 19
 בבעלותו, אך זאת רק כל זמן שהיא קיימת, לפי שרק לעליה זו 20
 השתעבד הבית בזמן המכירה, אך לעליה אחרת לא השתעבד 21
 הבית. אמנם במה שהוסיף המוכר על תנאו ואמר 'על מנת 22
 שדיוטא העליונה שלי', כוונתו לומר שהדיוטא נותרת בבעלותו 23
 לעולם, ואף אם תפול יוכל לחזור ולבנותה. 24
 הגמרא דוחה את דברי רב פפא. מקשה הגמרא: בשלמא לרב יבדי 25
 שייתור התנאי הועיל למוכר בכך שנותר לו מקום בחצר על מנת 26
 להוציא בשטחה זיוין, היינו דקתני - זהו מה ששנה ריש לקיש 27
 'זאת אומרת', שלכך הוצרך ריש לקיש ללמוד מהברייתא של 28
 מוכר שדה לחבירו על מנת שמעשר ראשון שלו, שמועיל ייתור 29
 לשון לשייר לעצמו מקום במה שמכר, שכן מצד הסבא לא היינו 30
 אומרים שאדם יכול לשייר לעצמו חלק ממה שמוכר לחבירו, 31
 אלא לרב פפא שייתור הלשון אינו מועיל לשייר למוכר מקום 32
 בחלק שמכר, אלא רק להתיר לו לחזור ולבנות את הדיוטא 33
 שנפלה, קשה מאי 'זאת אומרת' - מדוע הוצרך ריש לקיש ללמוד 34
 דין זה מהברייתא, והרי גם ללא הברייתא אנו יודעים שלשון 35
 מיותרת מועילה להוסיף למוכר זכויות מסוימות, וכמו שנתבאר 36
 במשנה להלן (סד). מסיקה הגמרא: קשיא. 37
 הגמרא דנה מהו נוסח שטר מכירה כשמוכר עמו בור או דות: 38
 אמר רב דימי מנהדרעא, האי מאן דמזבין ליה ביתא לחבירה - מי 39
 שמוכר בית לחבירו, וברצונו למוכר לו גם את הבור או את הדות 40
 שמצויים בחצר הבית לאגור בהם מים, דבר שצריך לציין 41
 במפורש בשטר, אף על גב דכתב ליה 'עומקא ורומא' - 'עומקו 42
 וגובהו של הבית מכור לך', אין הבור והדות כלולים במכירה. 43
 ובכדי שאף הם יכללו במכירה צריך להוסיף ולכתוב ליה מלבד 44
 'עומקא ורומא', קני לך מתהום ארעא ועד רום רקיעא' - 'קנה לך 45
 מתחתית תהום הארץ ועד לגובה הרקיע'. 46
 ומפרש רב דימי, מאי מעמא - מה הטעם שצריך להוסיף גם 47
 'מתהום ארעא ועד רום רקיעא', מדוע אין הבור והדות כלולים 48
 במה שכתב בשטר המכירה 'עומקא ורומא'. מבאר רב דימי, משום 49
 דעומקא - עומקו של הבית, כלומר, הזכות לחפור בקרקע 50
 שמתחת לבית, ורומא - גובהו של הבית, כלומר, הגג שיש לו 51

יסוד החסידות הוא אהבת ישראל לכל אחד ואחד מבני ישראל

ממכתב כ"א מנחם אב ה'תשי"ט

57 לצורך כינוס מים, ולא את הדות - בור מים החפור בקרקעית הבית
58 שדפנותיו מחופים בבנין אבנים, ואף על פי שכתב לו בשטר
59 שמוכר לו גם 'עומקא ורומא' - את עומקו וגובהו של הבית, אין
60 הבור והדות בכלל המכירה, כיון שמה שהוסיף 'עומקא' בשטר אין
61 זה אלא כדי לכלול במכירתו את קרקעית הבית שיוכל לחפור בה
62 לצורך תשמישי הבית, אך אין כוונתו בזה לכלול את בורות מים
63 שאינם עשויים לתשמישי דירה אלא לשאוב מהם מים, ואינם
64 בטלים לבית.
65 מוסיפה המשנה: וצריך המוכר ליפק לו דרך - לקנות מהלוקח דרך
66 בתוך הבית להגיע לבור ששייר לעצמו, כיון שמן הסתם לא שייר
67 המוכר לעצמו את הדרך לבור, שרגילות המוכרים למכור בעין
68 יפה את הבית, דברי רבי עקיבא. והקמים אומרים, שהמוכר אינו
69 צריך ליפק לו דרך לבור, כיון שרגילות המוכרים למכור בעין רעה,
70 ולשייר לעצמו גם את הדרך לבור שהותירו ברשותם. ומנה רבי
71 עקיבא לחכמים בזמן שאמר לו המוכר ללוקח 'כל ביתי מכור לך
72 חוץ מאלו' - חוץ מהבור והדות, שאין המוכר צריך ליפק דרך
73 לבורו, שכיון שגם ללא שאמר 'חוץ מאלו' אין הבור והדות
74 כלולים במכירה, נמצא שייר בלשונו 'חוץ מאלו' כדי לשייר
75 ברשותו דבר נוסף מלבד הבור והדות, והיינו את הדרך אליהם. וכן
76 נחלקו רבי עקיבא וחכמים באופן הפוך, אם מוכרן לאחר את הבור
77 והדות, ואת הבית שייר לעצמו, רבי עקיבא אומר, הלוקח אינו
78 צריך להוסיף וליפק לו דרך לבור והדות, כיון שבתחילה מכר לו
79 את הבור והדות בעין פדה, וכלל במכירתו גם את הדרך. והקמים
80 אומרים, צריך הלוקח ליפק לו דרך לבורו, כיון שמכר לו את הבור
81 והדות בעין רעה, והדרך לא נכללה במכירה.

גמרא

82 הגמרא מבארת מה החילוק בין בור לרות שמשום כך הוצרכה
83 המשנה להשמיענו את דין שניהם: יתיב - ישבו רבינא וקא קשיא
84 ליה - והוקשה לו, היינו בור היינו דות, כלומר מאחר ואין הובל
85 ביניהם שהרי שניהם חפורים בקרקע ומכונסים בהם מים, לשם מה
86 הוצרכה המשנה לפרש את דין שניהם, שאינם כלולים במכירת
87 הבית. אמר - והשיב ליה רבא תוספאה לרבינא. תא שמע, דתניא
88 בברייתא, אהד הבור ואהד הדות שניהם חפורים בקרקע, אקא
89 שהבור נעשה בתפירה בלבד, במקום שהקרקע קשה ומחוקת מים
90 בלא בניית כתלים בתוך הבור, ואילו הדות היא חפירה המחופה
91 בכנין כתלים בתוכה, כיון שנעשה בעפר תיחוח ואינה מחוקת מים
92 בלא חיפוי בכתלי אבנים. ולפיכך, אם היו שונים במשנתנו רק
93 בור, היה מקום לומר שרק בור שאין בו בנין אינו כעין בית ואינו
94 מכור עם הבית, אבל דות הבנוי בבנין, היא כעין בית ומכור
95 עימו, לכך הוצרכו לשנות שאף הדות אינו מכור. ואם היו שונים
96 דות, היה מקום לומר שרק דות שהוא בנין בפני עצמו היא הוא
97 חשוב ואינו נמכר עם הבית, אבל בור שאין לו בנין, אינו חשוב
98 ונמכר עם הבית, לכך הוצרכו לשנות שאף הבור אינו מכור.
99 הגמרא מביאה שוב את הקושיא והתירוץ האמורים בשם
100 אמוראים אחרים: וכן יתיב - ישבו רב אשי וקא קשיא ליה, היינו
101 בור היינו דות, ומדוע הוצרכו לשנות את שניהם. אמר - והשיב
102 ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי, תא שמע, דתניא
103 בברייתא, אהד הבור ואהד הדות שניהם חפורים בקרקע, אקא
104 שהבור נעשה בתפירה בלא בנין, ואילו הדות היא חפירה המחופה
105 בתוכה בכנין כתלי אבנים. ולכך הוצרכו לשנות את שניהם
106 כמבואר לעיל.
107 שנינו במשנה: גבי המוכר ששייר לעצמו את הבור או את הדות,
108 וצריך ליפק לו דרך בבית כדי לילך לבורו, דברי רבי עקיבא,
109 והקמים אומרים, אינו צריך וכו' ליפק לו דרך.
110 מבארת הגמרא את טעם מחלוקתם: מאי לאו בהא קא מפלגי -
111 האם לא בסבא זו חלוקים רבנן ורבי עקיבא.

1 ואי סלקא דעתך - אם עולה בדעתך שאף במוכר בית בפתחא, ולא
2 פירש שכולל עמו את עומקו וגובהו, קני הלוקח גם את עומקא
3 ורומא - עומקו וגובהו של הבית, אם כן פי - כאשר מעקה הגג
4 גבוה עשרה טפחים מאי הוי - מה בכך, ומדוע אין גז זה בכלל
5 המכירה. אלא מוכח מכאן, שבאופן שלא פירש שכולל את
6 'עומקא ורומא' אין גובה הבית כלול במכירה, ולכך לא קנה
7 הלוקח לא את הגג שמעקהו גבוה עשרה טפחים ולא את האויר
8 שלמעלה ממנו, וכמו כן מסתבר שלא קנה את עומקו של הבית
9 אם לא פירש זאת בשטר, וכדעת רב דימי. דוחה הגמרא: אין מכך
10 ראייה, כיון שאפשר לומר שהמוכר בית בסתם כלל אף את 'עומקא
11 ורומא' במכירתו, ומכל מקום גג שיש לו מעקה עשרה טפחים אינו
12 כלול במכירה, כיון דכאשר המעקה גבוה עשרה טפחים, חשיב הגג
13 כבית בפני עצמו ואינו בטל לבית התחתון.
14 הגמרא מביאה ראייה דלא כרב דימי: אמר ליה רבינא לרב אשי, תא
15 שמע שכלל את 'עומקא ורומא' אף כאשר לא פירש כן. דאמר ריש
16 לקיש (לעיל סג), זאת אומרת, כלומר, ממה שהתחדש בברייתא
17 לעיל (סג), לענין מעשר, שבכל מקום שהמוכר הזכיר בדבריו תנאי
18 שאין בו צורך, מפרשים שכונתו להוסיף ולשייר לעצמו חלק
19 מירב שמכר, למדים מכך, שהמוכר ביה להבירו ואמר לו המוכר
20 'על מנת שדיוטא העליונה שלי' - שגג הבית שיש לו מעקה עשרה
21 טפחים נשאר שלי, דיוטא העליונה שלו. מבארת הגמרא את
22 כוונתו: ואמרין, למאי הלביתא - לגבי איזה הלכה הועיל תנאי זה,
23 היה גם ללא תנאי היה הגג נשאר ברשותו, שכן המוכר ביה אין
24 הגג שיש לו מעקה עשרה טפחים כלול במכירה. רב יביד אמר,
25 שהתנאי מועיל לענין שאם רצה המוכר להוציא מה - בדיוטא
26 העליונה וזוין - קורות לצד החצר שמכר, מוציא, והיינו, ששייר
27 לעצמו גם מקום בחצר על מנת שיוכל להוציא וזוין עליה כמו
28 לפני מכירת הבית והחצר, וכוונת המוכר לומר ששייר לעצמו
29 את הדיוטא העליונה (הגג) לגמרי, אף לענין הוצאת וזוין ממנה.
30 ורב פפא אמר, תנאי זה הועיל לכך שאם רצה לבנות עליה על גבה
31 - על גבי הדיוטא, בונה, אבל לולא שיתר תנאי מפורש, לא היה
32 יכול לבנות על גבה. ומדברי רב פפא אלו מוכח, שאף אם לא
33 פירש שכולל 'עומקא ורומא', הרי הם כלולים במכירה, דאי סלקא
34 דעתך שבמוכר בית בפתחא - בלי לפרש שכולל 'עומקא ורומא',
35 לא קני הלוקח את גג הבית ואויר שלמעלה הימנו, אלא זכות זו
36 נשארת ביד המוכר, כמו שאמר רב דימי, אם כן למה לי 'על מנת'
37 - לאיזה ענין הועיל תנאי של המוכר רב דימי, על מנת שדיוטא העליונה
38 שלי, הרי גם ללא תוספת זו נשארת דיוטא העליונה ברשותו,
39 ורשאי להוסיף ולבנות על גבה. אלא בהכרח שכאשר לא פירש
40 שכולל 'עומקא ורומא', אמנם הגג עצמו של המוכר, כיון
41 שמעקהו גבוה עשרה טפחים וחשוב בפני עצמו, אך האויר
42 שלמעלה מגג זה הוא של הלוקח. אלא אם כן המוכר שייר
43 בפירושו 'על מנת שדיוטא העליונה שלי'.
44 דוחה הגמרא: אפשר לומר שכל שלא פירש שכולל 'עומקא
45 ורומא', אין הלוקח קונה את רומו של הבית, כמו שאמר רב דימי,
46 ואכן יכול המוכר לבנות על גבי העליה, ואין כוונת רב פפא
47 שתנאו הועיל לענין שיוכל לבנות על גבי הדיוטא, אלא כוונתו
48 דאיהני ליה - הועיל לו התנאי של 'על מנת שדיוטא העליונה שלי'
49 לענין דאי נפיל הדיוטא העליונה עצמה, הרי קני לה - יכול
50 המוכר לחזור ולבנות את הגג. אבל בלא הוספת תנאי זה לא היה
51 יכול לחזור ולבנותה, כיון שביתו של הלוקח משועבד לדיוטא של
52 המוכר רק כל זמן שהיא קיימת, אבל לא אחר שנפלה.

משנה

53 משנתנו היא המשך של המשנה הקודמת המפרשת מה כלול
54 במכירת בית סתם, ומוסיפה משנתנו לפרט דברים מתשמישי
55 הבית שאינם כלולים במכירה זו: המוכר את הבית ולא פירש מה
56 כולל עמו במכירתו, לא מכר עמו את הבור החפור בקרקעית הבית

1 ואי סלקא דעתך בסתמא קני עומקא ורומא — כדפרכת לעיל. כי גבוה עשרה
2 טפחים מאי הוי — אמאי לא קנה? אלא לאו שמע מינה דרומא מסתמא לא קני, לא
3 גג גבוה עשרה ולא אור מעשרה ואילך. והוא הדין דלא קני עומקא מסתמא כלל,
4 כרב דימי. ומיהו, גג שאין לו מעקה גבוה עשרה — קני מסתמא להשתמש על הגג.
5 דמשן זה בכלל רוב, אלא בכלל גוף הבית
6 ממש; כעלית הבית. ומדחין; גבוה עשרה
7 חשיב בית בפני עצמו, ולא מיטביל לגבי בית
8 בסתמא עד דמפרש עומקא ורומא. אבל אור
9 הגג עד לרקיע, דהיינו רומא, והוא הדין
10 לעומקא — קני מסתמא. תא שמע דאמר ריש
11 לקיש בו' — מדרב פפא מקשי: אי אמרת
12 בשלמא דבסתמא קני לוקח עומקא ורומא —
13 היינו דאדוני תנאה ד"על מנת" שהוא מיותר,
14 לכדרב פפא. שאם רצה מוכר לבנות על גבי
15 הדיוטא ולהניח בנינין אחרים ברומא של בית
16 — בונה. דאי לא אתני — הוה קני ליה לוקח
17 לרומא שעל גבי הדיוטא מסתמא. דרומא של
18 בית קונה בכל מקום מסתמא, ואפילו היכא
19 דאיכא דיוטא העליונה שהיא של מוכר. אלא
20 אי סלקא דעתך דבסתמא לא קני לוקח רומא,
21 אלא של מוכר הוא — למה לי "על מנת"?
22 מאי אחני תנאי המיותר? בלא תנאיה נמי הוה
23 קני מוכר לדיוטא העליונה ולרומא של בית,
24 ואם היה רוצה לבנות — בונה וקא סלקא
25 דעתיה דתאי מקשה דהכי איתיה לפירושה
26 דמילתיה דרב פפא, כדפרישית לה. הכי נסיבין
27 בפירוש רבינו חננאל: דאי נפלה הדר בני לה
28 — לעולם בסתמא לא קני לוקח רומא.
29 ודקאמרתי: יתור תנאה למה לי — להכי אתנה,
30 דאי נפלה דיוטא הדר בני לה. וכדפרישית
31 לעיל, דרב פפא לאו בבנין על גבי דיוטא
32 איירי, אלא בבנין דיוטא עצמה אם תפול. כן
33 נראה שישטע שמועה זאת בעיני, ויש שישטע
34 תורה ואין בהן ממש **משנה** אף על פי
35 שכתב לו עומקא ורומא — כדאוקמה רב
36 דימי בגמרא לעיל, דעומקא ורומא בסתמא
37 לא קני, ואהני "עומקא ורומא" למיכני עומקא
38 ורומא, ולא למיכני בור הדות שתשמיען חלוק
39 מן הבית, שאינו עשוי אלא לשאוב ממנו מים.
40 וצריך — המוכר ליקח ממנו דרך מן הלוקח, לילך לבור הדות שלו. דמוכר בעין
41 יפה מוכר, דברי רבי עקיבא. ורבנן סבירא להו דמוכר בעין רעה מוכר, ושירי דרך
42 לעצמו ממה שמכר. בזמן שאמר ליה חוץ מאלו — חוץ מבור הדות. ותנאי שלא
43 לצורך הוא, שהרי אינן בכלל בית, אלא לטפוי מילתא קאתי ושירי לו דרך. ולרבנן
44 לא אתא לטפוי כלל, דבלאו הכי שירי לעצמו דרך, ולרווחא דמילתא אמר כן.
45 שלא אמר ואין בהן ממש **משנה** אף על פי שכתב לו עומקא ורומא, ורובן
46 בדינין והלכך פירש כל כך **מכרן** — לבור הדות לאחר, והבית עיכב לעצמו. רבי
47 עקיבא אומר אין צריך הלוקח ליקח לו דרך — לבור הדות שקנה, דמוכר בעין
48 יפה מכר לו. **גמרא** היינו בור והיינו דות — איזהו בור ואיזהו דות? והלא אין
49 היכר בין זה לזה. ששנין עמוקין בקרקע, ויש בהן מים מכוסין, ולמה לי למיתני
50 תרתין **כחפזיה** — בקרקע קשה, שמחוק מים בלא בנין. **בבנין** — חופרין בור בעפר
51 ויתוח, ובנין לו כותל אנבין. ומקרי דות. והלכך, אי גנא בור — הוה אמנאי: הני
52 מילי בר שוהא בחפזיה, אבל דות שהוא בבנין כעין הבית — הרי הוא בכלל בית.
53 ואי תנא דות — משום דבנין בפני עצמו הוא חשיב, אבל בור לא חשיב, וליבטל
54 גבי בית — צריכא.

1 **ואי סלקא דעתך בסתמא קני עומקא ורומא, פי**
2 **גבוה עשרה טפחים מאי הוי? - בין דגבוה עשרה**
3 **טפחים - חשיב. אמר ליה רבינא לרב אשי, תא**
4 **שמעי: דאמר ריש לקיש, זאת אומרת: המוכר בית**
5 **לחבירו, ואמר לו "על מנת שדיוטא העליונה שלי"**
6 **- דיוטא העליונה שלי; ואמרני, למאי הלכתא? רב**
7 **וביד אמר: שאם רצה להוציא בה זיון - מוציא,**
8 **רב פפא אמר: שאם רצה לבנות עליה על גבה**
9 **- בונה; ואי סלקא דעתך בסתמא לא קני, למה**
10 **לי "על מנת"? - אהני ליה "על מנת", דאי נפיל**
11 **הדר בני לה. משנה לא את הבור ולא את הדות,**
12 **אף על פי שכתב לו עומקא ורומא. וצריך ליקח לו**
13 **דרך, דברי רבי עקיבא; והכמים אומרים: אינו צריך**
14 **ליקח לו דרך. ומודה רבי עקיבא, בזמן שאמר לו**
15 **"חוץ מאלו" - שאין צריך ליקח דרך. מכרן לאחר -**
16 **רבי עקיבא אומר: אינו צריך ליקח לו דרך, והכמים**
17 **אומרים: צריך ליקח לו דרך. גמרא יתיב רבינא**
18 **וקא קשיא ליה: היינו בור היינו דות אמר ליה**
19 **רבא תוספאה לרבינא: תא שמעי, דתניא: אחד הבור**
20 **ואחד הדות בקרקע, אלא שהבור בחפזיה והדות**
21 **בבנין, יתיב רב אשי וקא קשיא ליה: היינו בור**
22 **היינו דות אמר ליה מר קשישא גריה דרב חסדא**
23 **לרב אשי: תא שמעי, דתניא: אחד הבור ואחד**
24 **הדות בקרקע, אלא שהבור בחפזיה והדות בבנין.**
25 **"וצריך ליקח לו דרך, דברי רבי עקיבא; והכמים**
26 **אומרים: אינו צריך" וכו'. מאי לאו בהא קא מפליגי,**
27 **ורבי**

1 דרבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר - בכל דיני מכירות שבעולם. ודאמר נמי בעלמא רבי עקיבא לשעפיה בו' - כלומר, מדמוקמינן בעלמא שאר דיני מכירה דתלו טעמייהו
2 בעין יפה ובעין רעה אליבא דרבי עקיבא ורבנן, כגון בפרק "חוקת הבתים" (בבא בתרא לו, ב) דאמר: מכר אילנות ושירי קרקע לפניו - פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן, דלרבי עקיבא
3 יש לו קרקע לבעל האילן, שאם ימות האילן יטע אחר במקומו, ולרבנן אין לו. מהבא - ממתניתין הוא דרייקינן לה. מפאי - דלמא כדלוי עלמא התם בעין יפה מוכר ויש לו
4 קרקע, אי נמי בעין רעה ואין לו. והבא בהא פליגי. דרבי עקיבא סבר: אין לוקח רוצה שיתן דמים למוכר, וידרוס על גבי ביתו לילך לבורו ולדותו. ומוכר נמי, וידע הוא שלדעת
5 כן קונה הלווקח - שלא ידרוס מוכר על גבי

1 **ממאי** דלמא רבי עקיבא סבר בטר דעתא 1
2 דלוקח אזלינן - פירושו: היבא דאיבא 2
3 טעמא דדריסה ופריחה. אבל היבא דליבא, כמו 3
4 גבי אילנות - לא. 4

5 **הכי** - מהכא? - ממאי? דלמא רבי עקיבא סבר: אין
6 **אדם רוצה שיתן מעותיו וידרוסוהו אחרים** ורבנן

7 **סבירי: אין אדם רוצה שיטול מעות ויפרח פאור ואלא מסיפא: מכרן לאחר** - רבי
8 **עקיבא אומר: אינו צריך ליקח לו דרך, והכמים אומרים: צריך.** - דלמא פהאי פליגי,

9 **דרבי עקיבא סבר: פתר דעתא דלוקח אזלינן, ורבנן סבירי: פתר דעתא דמוכר אזלינן**
10 **- אלא מהא: לא את הבור ולא את הגת ולא את השוקף, בין תרבינ בין ישובין;**

11 **וצריך ליקח לו דרך, דרבי רבי עקיבא, והכמים אומרים: אינו צריך; הא תו למה**
12 **לי? אלא לאו הא קא משמע לן, דרבי עקיבא סבר: מוכר פגעון יפה מוכר, ורבנן**

13 **סבירי: מוכר פגעון רעה מוכר.** - ודלמא אשמועינן בית, וקא משמע לן שדה. וצריך;
14 **דאי אשמועינן בית - משום דבעי צניעותא, אבל שדה - אימא לא; ואי אשמועינן**

15 **שדה - משום דקשי ליה דוושא, אבל בית - אימא לא - אלא מסיפא: מכרן לאחר**
16 **רבי עקיבא אומר: אינו צריך ליקח לו דרך, והכמים אומרים: צריך; הא תו למה**

17 **לי? היינו הך אלא לאו הא קא משמע לן, דרבי עקיבא סבר: מוכר פגעון יפה**
18 **מוכר, ורבנן סבירי: מוכר פגעון רעה מוכר, שמע מינה. איתמר, רב הונא אמר רב:**

19 **הלכה**

20 אדם רוצה שיתן מעותיו וידרוסוהו אחרים. וליבא הכא שום טענה ללוקח אלא זאת - דאין רוצה שיתן מעותיו ויפרח באור, ולהאי טעמא לא חישי רבי עקיבא לעיל. הלכה,
21 טעמיה הכא משום עין יפה הוא. והכמים אומרים: צריך ללוקח ליקח לו דרך מן המוכר, דבעין רעה מוכר. דליבא הכא לפרושי טעמייהו דרבנן כדלעיל, דאין אדם רוצה שיטול
22 מעותיו ויפרח באור. ואין למוכר אלא טענת דריסת ביתו לחוד, ולהדיא טענה לא חישי רבנן לעיל. הלכה משום עין רעה הוא. ולא גרסינן הכא "הא תו למה לי", דהא לפום
23 ריהטא משמע שהחליפו בכאן טעמייהו, דרבי עקיבא אית ליה פריחת אור ורבנן אית להו טענת דריסה. וקשיא רישא לסיפא. אלא הכי גרסינן: מאי לאו בהא קמפליגי, דרבי
24 עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר בו. דאי בטר טעמייהו דלעיל אזלי - איפכא היה להו למימר הכא: לרבי עקיבא צריך ליקח משום טענת דריסה דמצוי למיטען מוכר, ולרבנן
25 אין צורך משום טענת פריחת אור דמצוי טעף לוקח. וולמא בהא פליגי רבי עקיבא סבר בטר דעתא דלוקח אזלינן בו' - כלומר, ביה בין רבנן רבי עקיבא חשיבי להו דקשי
26 טענת: דריסה ופריחת אור, דבתירייהו אדם מפיד. אלא דרבי עקיבא מייפה כח לוקח בכל מקום שיש לו טענה כנגד המוכר, ואזיל בטר דעתא דלוקח, משום דלא שדי איניש
27 חזי כבדי, והיה יודע המוכר שכונת הלווקח לקנות דבר שלם שלא יהא נפסד במקחו כלום, דאין אדם משליך מעותיו לאבוד. הלכה יד לוקח על העליונה, ולא חישינן לטענת
28 מוכר נגדו כלל. ורבנן אזיל בטר דעת המוכר, וידע בעל השטר על התחתונה. אבל גבי מכר אילנות ושירי קרקע, דליבא לא למוכר ולא ללוקח טענת דריסה ופריחת אור -
29 אימא תרייהו מודו, או עין יפה או עין רעה. לא את הבור ולא את הגת - מתניתין היא (בבא בתרא עא, א), וקתני רישא: המוכר השדה מכר האבנים בו, אבל לא מכר האבנים
30 שאינן לצרכה, ולא את הבור ולא את הגת בו' - בבור שבתוך השדה מיירי, שהיו עושין בתוך השדה בור להשקותו. ולא את הגת שבהדה. בין חרייבן - שאין מים בבור, ואין
31 ברמים מתוך לגת, ולא יונים בשוקף. בין ישובים - מניחים ואת דגריס: יושבים. כל הך אינן בכלל שדה. וצריך למוכר ליקח לו דרך, דרבי רבי עקיבא. מכרן לאחר דהא תו למה לי - אי
32 לאשמועינן טעם דרבי עקיבא, דאין לוקח רוצה שיתן מעותיו וידרוסוהו אחרים, וטעמייהו דרבנן דאין מוכר רוצה שיטול מעותיו ויפרח באור - הא מרישא, דקתני: לא את הבור
33 ולא את הדות וצריך ליקח בו, שמענן לה אלא ודאי משנה יתירא היא, לאשמועינן דאפילו בשאר דינין, דליבא הך טעמי, מייפה רבי עקיבא כח לוקח, משום דמוכר בעין יפה
34 מוכר. ורבנן מייפין כח מוכר, משום דמוכר בעין רעה מוכר. ודלמא - טעמייהו דרבי עקיבא ורבנן הכא כדלעיל. ודקאמרת: הא תו למה לי - איבא למימר דאשמועינן לעיל
35 בית, כלומר, פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן וטעמייהו גבי מכירת בית. והשתא אשמועינן שדה. וצריכא לאפלוגי בתריה. דאי אשמועינן בית - ולא אשמועינן שדה. הוה אמנאי: התם
36 הוא דאמר רבי עקיבא צריך ליקח לו דרך מן הלווקח - משום טענת דריסה, כלומר, דהתם ודאי יש לו טענת דריסה, משום אדם עושה בתוך ביתו מיילי דצניעותא
37 ואינו רוצה מרישא ופריחת אחרים. אבל הוה שדה - מודי להו לרבנן, דאין צריך למוכר ליקח לו דרך, דלא מפסיד לוקח מידי בדריסתו של זה בשדה, דהא ליבא דצניעותא בשדה,
38 שאינו עשוי אלא לחרישה וריעה. הלכה איצטריך למיתני שדה, לאשמועינן דבשדה נמי פליגי רבי עקיבא. משום דקשי ליה דוושא - הלכה יש לו גם בכאן ללוקח טענת דריסה.
39 **אבל בית אימא לא** - פליגי רבי עקיבא. קא משמע לן דבבית נמי מוקא ליה דריסתו, משום צניעותא. ולרבנן נמי, איבא למימר כי האי גונא: אי אשמועינן בית - משום דליבא
40 דוושא, ואין לו טענה ללוקח, הלכה אזלי בטר טענת מוכר. אבל בשדה, דאיבא דוושא - אימא מודו ליה לרבי עקיבא. ואי אשמועינן שדה - משום דליבא צניעותא, אבל בית
41 דאיבא צניעותא - אימא מודו ליה לרבי עקיבא, צריכא. **אלא מסיפא** - דהמוכר את השדה. מכרן לאחר - בור וגת ושובך, והשדה ירכש לעצמו. הא תו למה לי - לאשמועינן
42 דאילו רבי עקיבא בטר דעתא דלוקח, ורבנן אזלי בטר דעתא דמוכר, אפילו היבא דמושתנין טעמייהו למפרע: היינו הך דקתני כסיפא דרשבא דמתניתין: מכרן לבור דהא תו לאחד
43 דמתחם שמעינן דאזיל רבי עקיבא בטר דעתא דלוקח, ורבנן אזלי בטר דעתא דמוכר. ומדאשמועינן גבי בית - הוא הדין גבי שדה. דהא מרישא הך סיפא. והיינו: לא מכר לא
44 את הבור ולא את הגת, מנעו שמעינן דכי היכי דפליגי גבי בית פליגי נמי גבי שדה, דכל טעמי בית דריסה ופריחה איבא למימר נמי גבי שדה. וכיון דאשמועינן דהבא נמי גבי
45 שדה אית להו הך טעמי דלעיל - הוא הדין נמי גבי הך סיפא דמכרן לאחר, שמשותנין טעמייהו איפכא. כדלעיל גבי מכרן לבור דהוה, אזיל נמי רבי עקיבא בטר דעתא דלוקח
46 ורבנן בטר דעתא דמוכר. **אלא לאו** - שמע מינה: הך משנה יתירא דקתני - לאשמועינן דאפילו בשאר מקומות דליבא הך טעמיים - מייפה רבי עקיבא כח לוקח משום עין
47 יפה, ורבנן מייפין כח מוכר משום עין רעה. והא ליבא למימר דלרבנן אצטריך למיתני הך סיפא, לאשמועינן דאית להו לרבנן דגבי שדה נמי חשיב להו טענת מוכר משום טענת
48 דוושא. ומרישא דקתני המוכר את השדה לא מכר את הבור לא שמועינן להו לרבנן גבי שדה טענת דריסה אלא טענת פריחת אור, אבל לרבי עקיבא הוא דאשמועינן להו דקשי
49 דוושא לשדה, והשתא קא משמע לן דלרבנן נמי אית להו הך סברא, ואי לא תנייה הך סיפא הוה אמרינן דמודו ליה רבנן לרבי עקיבא דאין צריך ליקח לו דרך, דלא חישינן
50 לטענת דריסה דקטעין מוכר. ליבא למימר הכי, דכיון דמרישא דהך סיפא שמעינן לרבי עקיבא דקשי דוושא לשדה - בהך סברא נמי מודו רבנן, דהא לא פליגי בכל הך בבי
51 דארבי עקיבא, אלא דאידו אזיל בטר דעתא דלוקח, ואינהו אזלי בטר דעת המוכר, ותו לא מידי.

מן המוכר. ונמצא שאין מכאן ראייה שנחלקו אם מוכר בעין יפה או
 בעין רעה אף כאשר אין לכל אחד מהם אחת מן הקפידות הללו.
 הגמרא מביאה ראייה ממקום אחר שרבי עקיבא וחכמים נחלקו
 בסברא זו אם מוכר בעין יפה או בעין רעה אף כאשר אין לכל
 אחד מהם את הקפידות הללו: **וְאֵלָּא מְהֵא - מהמשנה לקמן (עא.)**
יש להוכיח כן, שכן שנינו, המוכר את השדה לא מכר עמה אֵת
הַבּוֹר מִיּוֹם הַמִּצּוֹי בְּשֵׁדָה לַצּוֹרֵךְ הַשְּׁקִייתָהּ, וְלֹא אֵת הַנֶּת שְׂדוֹרְכִי
בו את הענבים שבכרמים, וְלֹא אֵת הַשׁוֹבֵךְ שֶׁל יוֹנִים שֶׁבְּשֵׁדָה, בֵּין
אם הם חֲרָבִי, כלומר, אין מים בבור ואין כרמים סמוך לגת ולא
יונים בשובר, וְבֵין אם הם יְשׁוּבִי, כלומר, יש מים בבור, וכרמים
בסמיכות לגת ויונים בשובר. מוסיפה המשנה: וְצִרְיָה הַמוֹכֵר לִיקָח
לו דָּרָךְ בְּשֵׁדָה מִן הַלּוֹקָח כְּדִי שִׁיבֹל לִילֵךְ בַּה לְבוֹרוֹ לְגַתוֹ או
לְשׁוֹבְכוֹ שִׁייר לְעַצְמוֹ בְּשֵׁדָה שֶׁמֶכַר, דְּרָבִי רֵבִי עֲקִיבָא, וְחֲכָמִים
אוֹמְרִים, הַמוֹכֵר אֵינוֹ צִרְיָה לְקַנּוֹת לְעַצְמוֹ דָּרָךְ מִן הַלּוֹקָח. וּמַעַתָּה,
אם נפרש שכוונת המשנה לומר שלדעת רבי עקיבא יש הקפדה
של הלוקח בקניית השדה שאינו רוצה לשלם עבורה ולאחר מכן
ילכו בה, ולכן צריך המוכר לקנות לעצמו דרך, ולדעת חכמים יש
הקפדה של המוכר במכירת השדה לשייר לעצמו דרך להגיע
לבורו, ולכן המוכר אינו צריך לקנות דרך, יקשה הַא הֲנֵי לְמָה לִי
- לשם מה הוצרכה המשנה לקמן לחזור ולשנות דין זה פעם
נוספת, והרי כבר נחלקו בסברות אלו במשנתנו ענין מוכר בור
ודות. אֵלָּא לֹא הָא הָא קָא מְשַׁמְעֵ לָן - האם לא כפל התנא לקמן (ס)
דין זה כדי להשמיענו שאף במקום שאין למוכר או לקונה אחת מן
הקפידות הללו עדיין מחלוקתם קיימת, דְּרָבִי עֲקִיבָא מֵיִפֵּה כְּחוֹ
של לוקח משום שֶׁכָּבֵר שֶׁסַתֵּם מוֹכֵר בְּעֵינֵי יָפָה הוּא מוֹכֵר, וְרַבִּנּוּן
מֵיִפִּים כְּחוֹ של מוכר משום דֶּכְבָּרִי סַתֵּם מוֹכֵר בְּעֵינֵי רָעָה הוּא מוֹכֵר.
דוחה הגמרא את הראיה מן המשנה לקמן: וְדִלְמָא - שמא אין
כוונת המשנה לקמן להשמיענו שנחלקו רבי עקיבא ורבנן בכל
מוכר אם בעין יפה הוא מוכר או בעין רעה, אלא אף שם נחלקו
אם הקפדתו של אדם היא עברו ברשותו, או הקפדתו היא
שיהיה לו דרך להגיע לנכסיו. והוצרכו לכפול את מחלוקתם
במשנתנו ובמשנה לקמן, משום שמשנתנו אֲשַׁמְעִינָּ בֵּית -
השמיע לנו את מחלוקתם רק בנוגע למוכר בית, ואילו המשנה
להלן קָא מְשַׁמְעֵ לָן שְׂדָה - משמיעה לנו שנחלקו כן גם במוכר
שדה. וְצִרְיָא - הוצרכו לפרש את מחלוקתם גם בבית וגם בשדה,
דְּרֵאֵי אֲשַׁמְעִינָּ בֵּית - אם היתה המשנה משמיעה את מחלוקתם רק
במוכר בית ולא במוכר שדה, היה מקום לומר שרק במוכר בית
סבר רבי עקיבא שיש הקפדה של הלוקח שלא יעברו אחרים
ברשותו מִשׁוּם דְּרָבִי עֲנִינְיָתָא - שדרך אדם להשתמש בביתו
שימושים צנועים ומקפיד שלא יעברו אחרים דרך ביתו, ולפיכך
מתקבלת טענתו של הלוקח שהמוכר לא שייר דרך בתוך ביתו
לבור או לדות, וצריך המוכר לקנות לעצמו דרך. אֲבָל בְּמַכִּירַת
שְׂדָה הַמְשַׁמֶּשֶׁת לַחֲרִישָׁה חֲרִישָׁה זְרִיעָה וְלֹא לְשִׁימוּשִׁים צְנוּעִים, אֵימָא לֹא
- היינו אומרים שבזה לא חלק רבי עקיבא על רבנן, ואף לשיטתו
משוייר למוכר דרך בשדה ואינו צריך לקנות דרך מן הלוקח,
מאחר ולא נגרם שום דבר הדין בכניסתו של המוכר, לכן הוצרכה
המשנה לקמן לפרש שאף בשדה סובר רבי עקיבא שעל המוכר
לקנות דרך מהלוקח. וְכֵן לְהִיפָךְ, אֵי אֲשַׁמְעִינָּ אֵת מַחְלוקָתָם רַק
בְּמוֹכֵר שְׂדָה וְלֹא בְּמוֹכֵר בֵּית, היה מקום לומר שדווקא במוכר
שדה סובר רבי עקיבא שיש הקפדה של הלוקח שלא יעברו
ברשותו, מִשׁוּם דְּרָבִי לִיָּה דְּיוֹשָׁא - שההילוך בתוך שדה גורם
הזיק לקרקע, ולא היה בדעתו ששייר המוכר דרך בשדהו, ולכן
צריך המוכר לקנות לעצמו דרך, אֲבָל גְּבִי מַכִּירַת בֵּית כִּיּוֹן
שההולך בתוכו אינו גורם נזק לקרקע, אֵימָא לֹא - היינו אומרים
שמודה רבי עקיבא לרבנן שאין צריך המוכר לקנות לו דרך, לכן

דְּרָבִי עֲקִיבָא כָּבֵר שֶׁכָּל מוֹכֵר שֶׁבְּעוֹלָם בְּעֵינֵי יָפָה מוֹכֵר, ואף במכירת
 הבית מכר ללוקח את כל קרקע הבית ולא שייר לעצמו דרך
 לבורו, ולכן צריך לקנות דרך מן הלוקח, וְרַבִּנּוּן כְּבָרִי שֶׁכָּל מוֹכֵר
 שֶׁבְּעוֹלָם בְּעֵינֵי רָעָה מוֹכֵר, ואף במכירת הבית שייר לעצמו דרך
 לבורו, ולכן אינו צריך לקנות דרך לבורו. ומעתה יתבאר מה
 שמצינו דְּקִאָמְרִינָּ נְפִי בְּעֵלְמָא - שגם במקומות אחרים בהם
 עוסקת הגמרא בדיני מכירה, תולה הגמרא את מחלוקתם של
 רבנן ורבי עקיבא בסברא זו, דְּרָבִי עֲקִיבָא הוֹלֵךְ לְמַעֲמֵיהּ - לשיטתו
 דְּאֵמֵר מוֹכֵר בְּעֵינֵי יָפָה מוֹכֵר, וכוונת הגמרא שם שאת שיטתם זו
 למדים מְהֵא - ממחלוקתם במשנתנו כאן.
 דוחה הגמרא ומבארת את מחלוקת רבי עקיבא ורבנן באופן אחר:
מַמְאֵי - מנין שבסברא זו נחלקו רבי עקיבא ורבנן, דִּלְמָא - שמא
לדעת כולם סתם מוכר בעין יפה הוא מוכר או לדעת כולם בעין
רעה מוכר, ומחלוקתם במשנתנו תלויה בסברא אחרת, דְּרָבִי
עֲקִיבָא הַמְצִירָא אֵת הַמוֹכֵר לְקַנּוֹת דָּרָךְ מִהַקּוֹנֵה כָּבֵר, אֵין אֲרִים
הַקּוֹנֵה בֵּית רוּצָה שִׁיתָן מְעוֹתָיו לְמוֹכֵר וְיִדְרָסוּהוּ אַחֲרָים - ילכו
אחרים ברשות שקנה, כלומר, הלוקח מקפיד שלא ילך המוכר
בביתו כדי להגיע לבור. ומאחר שאף המוכר יודע שהלוקח קנה
על דעת כן, היה עליו לציין בפירוש בשטר המכירה שהוא משוייר
דרך לעצמו, ומשלא כתב כן נמצא שמכרה ללוקח וצריך לחזור
ולקנותה. וְרַבִּנּוּן שֶׁאֵמְרוּ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לִיקָח לוֹ דָּרָךְ כְּבָרִי, שהלוקח
אינו מקפיד שילך המוכר בחלקו כיון שאין לו הפסד ממון בכך,
אלא אדרבה ההקפדה היא מצד המוכר לשייר לעצמו דרך, שכן
אֵין אֲרִים רוּצָה לְמוֹכֵר אֵת בֵּיתוֹ בְּאוֹפֵן שִׁיבֹל מְעוֹת מִהַלּוֹקָח עִבּוֹר
הבית ולאחר מכן יִפְרַח בְּאֵוִיר - לא תהיה לו אפשרות להגיע אל
בורו, ולפיכך ודאי היתה כוונתו לשייר לעצמו את הדרך לבור אף
שלא פירש זאת בשטר.
 הגמרא אחרת ומביאה ראייה לכך מהסיפא של משנתנו: וְאֵלָּא
מַסִּיפָא יש להוכיח שמחלוקתם של רבי עקיבא וחכמים תלויה
בסברא אם סתם מוכר בעין יפה הוא מוכר או בעין רעה. שכן
שנינו, מְכָרֵן לְאַחַר אֵת הַבּוֹר או הַדּוֹת וְאֵת הַבֵּית שִׁייר לְעַצְמוֹ, רַבִּי
עֲקִיבָא אוֹמֵר, הַקּוֹנֵה אֵת הַבּוֹר אֵינוֹ צִרְיָה לִיקָח לוֹ דָּרָךְ לְבוֹרוֹ, לפי
סתם מוכר בעין יפה הוא מוכר ואף הדרך כלולה במכירה,
וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, הַקּוֹנֵה צִרְיָה לִיקָח לוֹ דָּרָךְ לְבוֹרוֹ, לפי שסתם
מוכר בעין רעה הוא מוכר ואינו כולל את הדרך במכירת הבור.
 דוחה הגמרא ומבארת את מחלוקתם בסיפא באופן אחר: דִּלְמָא -
שמא אף מחלוקתם של רבי עקיבא ורבנן בסיפא אינה תלויה אם
סתם מוכר בעין יפה הוא מוכר או בעין רעה, ואף ברישא לא
נחלקו אם הקפדתו של אדם היא שלא יעברו ברשותו, או הקפדתו
היא שתהיה לו דרך להגיע לנכסיו, ולדעת כולם בני אדם מקפידים
בשני הדברים האמורים, אלא בְּהַאי פְּלִיגֵי - נחלקו באופן זה
שלמוכר יש קפידה אחת וללוקח יש קפידה אחרת, דְּרָבִי עֲקִיבָא
כָּבֵר שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁישׁ דִּין וְדוֹבְרִים בֵּין הַלּוֹקָח לְמוֹכֵר, בְּתָר דְּעִתָּא
דְּלִיקָתָ אֵוִילָּנָן - הולכים אחר דעת הלוקח וטענתו מקובלת יותר,
לפי שאין דעתו של אדם לאבד את ממונו ולקנות דבר שאינו
מושלם, ואף המוכר ידע זאת, ולכן ברישא שהלוקח קנה את
הבית לא משוייר למוכר דרך בבית, וצריך הוא לקנות לו דרך,
ואילו בסיפא שהלוקח קנה את הבור והדות אף הדרך קנויה לו
עמום, שבכך הוא דבר מושלם. וְרַבִּנּוּן כְּבָרִי בְּתָר דְּעִתָּא דְּמוֹכֵר
אֵוִילָּנָן - הולכים אחר דעת המוכר וטענתו מקובלת יותר, לפי שכל
מקום שאין הספק מבורר מתוך השטר, יד בעל השטר על
התחתונה ואינו יכול להוציא מיד המוכר המוחזק, ולכן ברישא
ששייר המוכר לעצמו את הבור והדות אף הדרך משויירת לו
עמום, ואינו צריך לקנות דרך, ובסיפא שמכר את הבור והדות
לאחר, לא מכר עמהם את הדרך, וצריך הלוקח לקנות לעצמו דרך

56 הבנים עומדים בירושה במקום האבות, אָבְלָה בְּהָא - לענין
 57 מחלוקתם של רבי עקיבא ורבנן בסתם מכירה אִימָא - הייתי
 58 אומר שרב מוֹדֵי לִיהָ לְשִׁמּוּאֵל שמוכר בעין יפה מוכר. וכן להיפך,
 59 אִי אִימָר - אם מחלוקתם היתה נאמרת רק בְּהָא - לענין
 60 מחלוקתם של רבי עקיבא ורבנן בסתם מכירה, שמא דווקא בְּהָךְ
 61 קָאמַר שְׁמוּאֵל שמוכר בעין יפה מוכר, אָבְלָה בְּהָא - באחים שחלקו
 62 אִימָא - הייתי אומר ששמואל מוֹדֵי לִיהָ לְרַב שמכרו זה לזה בעין
 63 רעה ומשיירים לעצמם דרך, לפי שרובה כל אחד את חלקו
 64 בירושת אביו כפי שהשתמש בו אביו. לפיכך צְרִיכָא להשמיענו
 65 את מחלוקת רב ושמואל בשני המקומות.
 66 מבררת הגמרא כדעת מי מהאמוראים יש לפסוק הלכה: אָמַר לִיהָ
 67 רַב נִחְמָן תלמידו של שמואל לְרַב הוּנָא, האם הִלְבְּתָא בְּוִתִּין -
 68 כמותנו שכל מוכר בעין רעה הוא מוכר, או הִלְבְּתָא בְּוִתִּיכּוּ -
 69 כמותכם שכל מוכר בעין רעה הוא מוכר. אָמַר לִיהָ רַב הוּנָא,
 70 הִלְבְּתָא בְּוִתִּיכּוּ - הלכה כמותכם וכרב נחמן. משום דְּמִקְרָבֵינוּ
 71 לְבָבָא דְרִישׁ גְּלוּתָא - שאתה קרוב לשער בית הנשיא ומצוי שם
 72 תדיר בהיותך חתנו, והוא מקום דְּשִׁבְחֵי דִּינֵי - שרגילים הדיינים
 73 לדון שם, ואתה רואה בכל יום היאך נוהגים לפסוק.
 74 במשנתנו נחלקו רבי עקיבא וחכמים במוכר בור ושייר את הבית
 75 לעצמו אם מכר בעין יפה וכלל במכירה גם את הדרך לבור. עתה
 76 דנה הגמרא במוכר או נתן שני בתים זה לפנים מזה לשני בני אדם
 77 יחד, אם כלל במכירת הפנימי את הדרך שבחיצון: אִימָר, שְׁנֵי
 78 בְּתָיִם המצויים זה לזה כל אחד את חלקו של השני, וכיון שהפנימי
 79 הפנימי היא דרך הבית החיצון, והקנה בבת אחת את הפנימי
 80 לאחד ואת החיצוני לאחר, אם שְׁנֵיהֶם בְּמִכְרָא - לשניהם הקנה את
 81 הבתים על ידי מכירה, או באופן שלשְׁנֵיהֶם נתן את הבתים בְּמִתְנָה,
 82 אִין לְהֵן דְרַךְ זֶה עַל זֶה - אין בעל הפנימי רשאי לעבור דרך הבית
 83 החיצון עד שיקנה ורעה למקבל מתנה, שהרי נתן את המתנה למי
 84 שניהם באותה מידה, וכשם שיש סברא לומר שהבעלים
 85 הראשונים מכרו או נתן לפנימי את חלקו בעין יפה וכלל עמו את
 86 הדרך, כך יש סברא שגם לחיצון מכר או נתן את חלקו בעין יפה,
 87 מבלי לחסר מאומה מחלקו, ולכן אין אומרים שחיסר מן החיצון
 88 את הדרך כדי ליתנו לפנימי. וְכַל שִׁבְחָא באופן שנתן את הבית
 89 החיצון בְּמִתְנָה לאחד ואת הבית הפנימי הקנה בְּמִכְרָא לאחר,
 90 שודאי אין לבעל הפנימי דרך בבית החיצון, כיון שלא מסתבר
 91 שעינו יפה לקונה ורעה למקבל מתנה, שהרי נתן את המתנה למי
 92 שאהוב עליו, ועינו טובה עליו יורתי.
 93 מבררת הגמרא: אם הקנה לאחד מן החיצון בְּמִכְרָא ולאחר נתן
 94 את הפנימי בְּמִתְנָה, האם הפנימי שקבל במתנה עדיף על פני
 95 הקונה את החיצון, מאחר ונתנו לו בעין יפה, ויש לו דרך בבית
 96 החיצון, או שאינו עדיף. מביאה הגמרא: סְבִיר מִינָה - היו מן
 97 החכמים שסברו לומר שאִין לְהֵן דְרַךְ זֶה עַל זֶה, כלומר, אין
 98 הפנימי רשאי להכנס לביתו דרך הבית החיצון, שמאחר והבעלים
 99 מכר ונתן לשניהם בשהו, אין לומר שמעדיף את האחד על פני
 100 השני. דוחה הגמרא: וְלֹא הִיא - אין זה כדבריהם. שהרי מי לא
 101 תֵּנּוּ - האם לא שנינו להלן (ע"א) גבי קונה בור בשדה חבירו
 102 שלדעת רבנן צריך הלוקח לקנות לעצמו דרך מהמוכר, בְּמִתְנָה
 103 הַדְּבָרִים אֲמֹרִים, דווקא בְּמִכְרָא, משום שבעין רעה הוא מוכר,
 104 אָבְלָה בְּנִתּוֹן מִתְנָה מוּדִים רבנן לרבי עקיבא שבעין יפה נתן ולכך
 105 נִתְּנָה אֵת בִּינְיָן, וגם את הדרך, אִלְמָא - מוכח מכך שלדעת רבנן
 106 על אף שמוכר בעין רעה מוכר מכל מקום מִאֵן דִּיהִיב מִתְנָה - מי
 107 שנותן מתנה פְּעִין יָפָה יְהִיב - נתן, ואם כן הִכָּא נָמִי - גם בנידון
 108 שלפנינו, מִאֵן דִּיהִיב מִתְנָה פְּעִין יָפָה יְהִיב - הנותן מתנה בעין יפה
 109 נתן. ולפיכך, לדעת רבנן הסוברים שלקונה מכר בעין רעה,
 110 ולמקבל מתנה נתן בעין יפה, ודאי יש לפנימי דרך ברשותו של

1 הַלְבָּה דְבָרֵי הַתְּמִים הסוברים שכל המוכר בעין רעה הוא מוכר,
 2 וְרַב יְרֵמְיָה בַר אָבָא אָמַר בשם שְׁמוּאֵל, הַלְבָּה בְּרַבִּי עֲקִיבָא הסובר
 3 שכל המוכר בעין יפה הוא מוכר. שואל רב ירמיה לרב הונא: אָמַר
 4 לִיהָ רַב יְרֵמְיָה בַר אָבָא לְרַב הוּנָא, היאך פסקת בשם רב שהלכה
 5 כחכמים, וְהָא זְמַנֵּן סְנִיאִין - והרי פעמים רבות אֲמַרְיָה קָמִיה דְרַב
 6 - אמרתי לפני רב דהִלְבְּתָא בְּרַבִּי עֲקִיבָא, וְלֹא אָמַר לִי וְלֹא מִיּוֹד
 7 - ולא העיר על דברי. משיב רב הונא: אָמַר לִיהָ רַב הוּנָא, הִיבֵי
 8 תְּנִיתָה - היאך שנית את דבריך לפני רב. אָמַר לִיהָ רַב ירמיה,
 9 אִיפְסָא תְּנִינָא - שניתית את שיטותיהם להיפך, שרבי עקיבא סובר
 10 מוכר בעין רעה מוכר וחכמים סוברים שבעין יפה מוכר. השיב לו
 11 רב הונא, מִשּׁוּם הִיבֵי לֹא אָמַר לְךָ וְלֹא מִיּוֹד - מטעם זה לא העיר
 12 רב על דבריך, שהרי לפי גירסתך ההפוכה, אף בפסיקתך כרבי
 13 עקיבא נמצאת סובר שההלכה היא שמוכר בעין רעה מוכר כפי
 14 שסבר רב.
 15 מבררת הגמרא: אָמַר לִיהָ רַבִּינָא לְרַב אֲשֵׁי, לִימָא - האם יש לומר
 16 שרב הסובר מוכר בעין רעה מוכר ושמואל הסובר בעין יפה
 17 מוכר, אָוִדוּ לְשַׁמְעִייהוּ - הולכים לשיטתם במקום אחר. דְּאָמַר רַב
 18 נִחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל, הָאֲחִין שְׁחָלְקוּ שדה שהוריש להם אביהם אחר
 19 מותו, האחד נטל את החלק הפנימי של השדה והשני נטל את
 20 חלקה החיצוני, אִין לְהֵן לֹא דְרַךְ זֶה עַל זֶה, כלומר, אין הפנימי
 21 רשאי להכנס לשדהו דרך החלק החיצוני של השדה כדרך שנהג
 22 אביו להכנס, משום שאחים החולקים ביניהם את הירושת אביהם
 23 דינם כמוכר זה לזה כל אחד את חלקו של השני, וכיון שהפנימי
 24 מכר לאחיו בעין יפה את החלק החיצוני, ודאי לא שייר לעצמו
 25 דרך לעבור בה לשדהו. וכן אין להם לֹא סוּלְמִוּת זֶה עַל זֶה,
 26 כלומר, באופן שחלוקתם היתה שהאחד נטל חצר ובית והשני
 27 נטל את עליית הבית, אין בעל העליה יכול להעמיד סולם בחצירו
 28 של אחיו כדי לעלות לעליותו, על אף שבאופן זה נהג אביו
 29 לעלות לעליותו. וכן לְחִנּוּת זֶה עַל זֶה, כלומר, אין אחד
 30 מהאחים יכול למנוע מהשני לבנות כותל ברשותו כנגד חלונותיו
 31 ולגרום בכך לסתימת אורו. וכן אין להם לֹא אִפְתַּת הַמַּיִם זֶה עַל
 32 זֶה, כלומר, אין אחד מן האחים רשאי להעביר אמת מים מהנהר
 33 לצורך השקיית שדהו דרך חלקו של השני, שמאחר וכל אחד מן
 34 האחים נידון כמוכר, כל המוכר בעין יפה מוכר ולא משׁייר
 35 לעצמו כלום. ומסיים רב נחמן בשם שמואל, וְהִתְהַרּוּ בְּהֵן -
 36 במלכות אלו, לפי שְׁחָלְבוֹת בְּקוּעוֹת הֵן - פסוקות הן כהלכה
 37 למושה מסיני, ונמצא שסבר שמואל כרבי עקיבא שהמוכר בעין
 38 יפה מוכר. וְרַב אָמַר, יֵשׁ לְהֵן לְאֲחִים, דרך, סולמות, חלונות ואמת
 39 המים זה על זה, כיון שמוכר בעין רעה מוכר, וכשמכר לאחיו את
 40 השדה החיצונית שייר לעצמו את הדברים הנצרכים לשימוש
 41 בפנימית, כגון דרך ואורה. ונמצא שמה שרב פסק כחכמים שבעין
 42 רעה הוא מוכר, הרי זה כשיטתו באחים שחלקו שמשׁיירים
 43 לעצמם דרך זה על זה, ושמואל שפסק כרבי עקיבא שבעין יפה
 44 הוא מוכר, הרי זה כשיטתו שאחים שחלקו אינם משׁיירים
 45 לעצמם דרך זה על זה.
 46 השיב רב אשי לרבינא: אין הכרח לדמות את מחלוקתם כאן
 47 למחלוקתם בענין אחים שחלקו, וצְרִיכָא להשמיענו את
 48 מחלוקתם בשני המקומות. דְּאִי אֲשַׁמְעִינָן רק בְּתֵימָא - גבי אחים
 49 שחלקו, היינו אומרים שדווקא בְּתֵימָא קָאמַר רַב שמכרו זה לזה
 50 בעין רעה ושיירו לעצמם את הדברים הנצרכים לשימושם, כגון
 51 דרך סולמות ואורה, מִשּׁוּם דְאָמַר לִיהָ כַל אֶחָד מֵהֶם לְאֲחִיו, בְּעִינָא
 52 לְמִידָא בֵּיהּ בִּי הִיבֵי דְרָדוּ בֵּיהּ אֲפָתְהִי - רצוני לדור בחלק שאני
 53 נוטל כפי שדרו בו אבותי, וכשם שלאבי היה דרך זו לילך לחלקו
 54 הפנימי, גם אני רצוני בכך, ועל דעת כן חלקנו. תַּדַּע שִׁכְךָ הִיא
 55 דרך הירושה, דְּבִתֵּיב (תהלים מה י) תַּתְּתָא אֲבִיתָךְ יְהִי בְּיָדְךָ, כלומר,

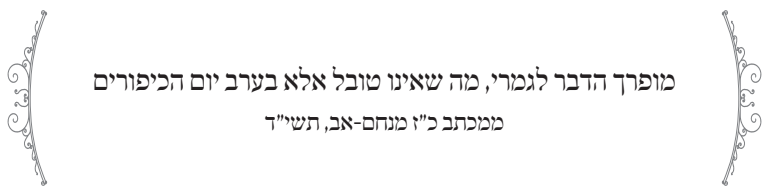
הב"י גרס רבינו חננאל: ואודו לטעמייהו וצריכא - והוצרך לפרש וצריכא, דלא תקשי: הוא איפילו בה חרא זמנא. וכן היא סוגיית הגמרא בכל מקום.
לא מבר לו את התנור ולא את הכירים ולא את הריחים - להאי גויסא איירי בתלושין, דהא קתני מוכר את המכשת קבועה - אם כן כרבי אליעזר דגמרא אתיא, ואי בתנור וכירים מחוברים - הא רבי אליעזר הוא, דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. אי נמי, ואמר רבינו שמעון בן אברהם: דאירי במחובר, דסמייהו מחוברים, כדאמרין (כלים) פרק חמישי משנת ז): וגרר את הטפילה ועד שיהא בארץ, אבל אין חבורו חשוב חבור, תדע, מדמקבלי טומאה, הלכך, לא מבר אפילו לרבי אליעזר תנור וכירים וריחים, אף על גב דלדידה מבר את המכשת. ולספרים דגרסי: מבר את התנור וכירים אבל לא את הריחים - צריך לומר דחשיב חיבורו חיבור, ולא דמו לקבלת טומאה. וחיבור הריחים לא חשיב כולי האי כמו של תנור וכירים. ואין להקשות: אמאי נקט בגמרא "ולא את הריחים", כיון דאפילו רבי אליעזר מודה דלא מבר את הריחים ואומר רבינו שמעון בן אברהם: דנקט להו משום דבעי למיתני: ובזמן שאמר ליה "הוא וכל מה שבתוכו" - כולן מכורים, ואפילו ריחים. נימא

הלכה כרבי חכמים - דמוכר בעין רעה מוכר. כרבי עקיבא - דבעין יפה מוכר (בבא בתרא עא, א). והכי הוא מסקנא כרבי עקיבא, דאמר ליה רב הונא לרב נחמן: הלכתא כוותייהו, דמקריביתו לבבא דריש גלותא דשכיחי דייני. אמר ליה איפכא - לרבי עקיבא בעין רעה, ולרבנן בעין יפה. וגמרא הוא דקמפרש דאיפכא הוה תני רבי ירמיה, ומיהו, איהו לא אמר לרב הונא לשון זה "איפכא תנינא". שאם היה יודע שאין רב הונא שניה במותו - לא היה לו לתמוה, דהיינו דין, דבין לרב הונא בין לרב ירמיה הלכתא דבעין רעה מוכר. משום הכי לא אמר לך ולא מירי - דהא את נמי הוה פסקת הלכתא דבעין רעה מוכר. אודו לטעמייהו - דלרב בעין רעה, ולשמואל בעין יפה. האחיזן שחלקו - שניהם מוכרין זה לזה. אין להן זרז ויה על זה - אם חלקו שני שדות, אחד נטל חיצון ואחד נטל פנימי, ואין הפנימי יכול ליכנס לשדורו אלא דרך חיצון, בדרך שהיה אביו נכנס - אין לו לפנימי דרך על חיצון. משום דמוכר בעין יפה מוכר, ולא שיה דרך לעצמו, וכיון שמבר לו לאחיזו חלק שבחיצון - בעין יפה מבר לו כל השדה והדרך, ולא שירר לעצמו במכירה זו כלום. והיינו שמואל לטעמיהו, דפסק כרבי עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר. דלגבי פנימי שירר למימר עין יפה, דאף על פי שצריך לפרוח באור - לא שירר לעצמו את הדרך. אבל גבי חיצון - לא שירר עין רעה במה שאינו נותן לו את הדרך, שדרי אינו מוכר בשדה זו החיצון אלא לוקח, ובלוקח לא שירר עין יפה. אבל בשדה הפנימי היו הוא מוכר, שמבר לאחיזו חלקו, ובהואו שמבר לא שירר לעצמו כלום. וליכא עין רעה גביה כלל. ולא חלונות בו' - כבר מפורשת בפרק ראשון. ולא חלונות בו' - ואם רצה לבנות בחצירו כנגד חלון אחיו - בונה. קבועה - כלומר, שהלכה כן, ורב אמר יש להן - דמוכר בעין רעה מוכר, ומשירר לעצמו במה שמבר לאחיזו דבר הצריך לו, כגון דרך ואורה. הכי נרשינן: צריכא - ורב אשי הוא דקמחדר הכי לרבינא, דלא אודו לטעמייהו לגמרי ואין ללמוד מחלוקת מחבירתה. ומיהו, דרך גמרא

לשמואל. ואי איתמר בהא - בהך קאמר לשמואל, אכל בהא - אימא מודי ליה לרב, צריכא. אמר ליה רב נחמן לרב הונא: הלכתא פותין או הלכתא פותיכי? אמר ליה: הלכתא פותיכין, דמקריביתו לבבא דריש גלותא דשכיחי דייני. איתמר: שני בתים זה לפנים מזה, שניהם במקור, שניהם במתנה - אין להן דרך זה על זה, כל שכן חיצון במתנה ופנימי במקור. חיצון במקור ופנימי במתנה - סבור מינה: אין להן דרך זה על זה; ולא היא, מי לא תנן: במה דברים אמורים - במוכר, אכל בנותן מתנה נותן את פולין? אלמא, מאן דיהיב מתנה - בעין יפה יהיב, הכא נמי מאן דיהיב מתנה - בעין יפה יהיב. משנה המוכר את הבית - מוכר את הדלת אבל לא את המפתח, מוכר את המכשת קבועה אבל לא את המיפלטלת, מוכר את האיטרובול אבל לא את הקלת, ולא את התנור ולא את הכירים. בזמן שאמר לו: "הוא וכל מה שבתוכו" הרי

הוא לומר "אודו לטעמייהו" וצריכא, אבל הכא אמריא הוא דאירי בה בהדיא, ואמרה לימא אודו לטעמייהו - הלכך הוצרך לומר בלשון תירוץ: צריכא. דאי איתמר בהך - דאחיזן שחלקו. בהך קאמר רב - דיש להן דרך, ומשום דאמרי אחי: נידור בה בו', וכמו שהיה לאבא דרך בהן - גם לי, שעל מנת כן חלקתי. תדע - דטענא מעלייתא היא גבי חלוקת יורשין, דכתיב "תחת אבותיך" וגו'. אבל בהך - דרבי עקיבא ורבנן - אימא מודי ליה רב לשמואל, דמוכר בעין יפה מוכר. הלכתא כוותין - שמואל, ורב נחמן תלמידו היה. דמקריביתו כי ריש גלותא - רב נחמן חתנא דבי נשיאה הוה, ורגיל במקום הדיינים, דשכיחי דייני וראה מעשים בכל יום היאך דייני. אי נמי דייני. כך פירש רבינו חננאל. זה לפנים מזה - דהריסת הפנימי על החיצון לרשות הרבים. שניהם בכפר - שמכרן ביהוד לשני בני אדם, או שניהם ביהוד במתנה לשני בני אדם - אין לו דרך לפנימי על החיצון. דכי היכי דלפנימי ובין ויהב בעין יפה - לחיצון נמי בעין יפה יהיב חובין. ולא מקרי עין רעה אפילו לרבנן אלא היכא דמכר את הפנימי ועיבד לעצמו את החיצון, כי מתניתין. אבל היכא דלא עיבד לעצמו כלום - דכולי עלמא מודה דלזה מבר כל החיצון, ולזה כל הפנימי, ואין לפנימי על החיצון כלום, דלא תהיה ענין יפה לזה ורעה לזה. וכל שכן חיצון במתנה בו' - דהוא לא תהיה ענין יפה אצל לוקח רעה אצל מוכר מתנה, דלהוא דיהיב ליה לדידה רחים ליה. כבור מינה אין לו דרך - דכיון דלשנים מוכר נותן, אין רע לזה וטוב לזה. מי לא תנן - בסוף פירקין. במה דברים אמורים - דפליגי רבנן ואמרי דצריך לוקח ליקח דרך, אבל מוכר לא צריך משום דבעין רעה מוכר - הני מילי מוכר, אבל בנותן מתנה מודה דבעין יפה יהיב, ויהיב גם את הדרך. אלמא רבנן דסבירא להו מוכר בעין רעה מוכר, גבי נותן מודה דבעין יפה נותן. והלכך, הכא, לא מיבעיא לרבנן דיש דרך לפנימי על החיצון, דגבי חיצון שמבר לו הוי עין רעה, וגבי פנימי שנתן לו במתנה הוי עין יפה. אלא אפילו לרבי עקיבא דאית ליה עין יפה גבי מוכר, גבי נותן מיהא איכא עין יפה טפי, והלכך יש דרך לו לפנימי על החיצון, דמוכר מילתא דייני יפה אצלו טפי מחיצון, דקא יהיב ליה מתנה. משנה המוכר את הבית - סתם. מוכר בו' - כללא דמילתא: כל תושבי בית הקבועים - מוכרין בכלל בית, והמטלטלין אינם מוכרין את הדלת - דכל המוכר לקרקע הרי הוא כקרקע. אבל לא את המפתח - דמטלטלא. המכשתת הקבועה - בקרקע. אימפטרובול - עגול שכיב הריחים, צריכא בלעז. דובר קבוע הוא, ואין מוזין אותו ממקומו. הקלת - האפרכסת, סרמייא בלעז, ומיטלטלת היא. הכי נרשינן: לא את התנור ולא את הכירים - דכל הני מטלטלין הן. והכי נמי תניא בתוספתא. ובסדר המשנה גרס: מוכר תנור מוכר כיריים. ולא נהדיא, ואם איתא - צריך לאוקמה במחוברת לקרקע.

הרי

נימא מתניתין דלא כרבי מאיר — מדרתן דלא מוכר את המפתח דייק, והא מוכח מפתח מסיק דאתאי דלא כרבי מאיר. ולא כפירוש הקונטרס, דפירש ההשתא מודקתני לא מוכר את המכתשת המטלטלת קא פריך.

מחזורתא דלא כרבי מאיר — ואם תאמר: והא קאמר ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא עה, ב) דרבי אליעזר ורבי

מאיר קיימי בחדא שיטה, מדרתן בפיריקן (סו, ב). רבי אליעזר אומר: תמונת את הבר מוכר את הקורה ויש לומר: דלאו ממש בחדא שיטה קאמר. תרע, והא טעמא דרבי אליעזר מפרש במרייתא — שלא נקרא בית הבר אלא על שם קודה. **צינור** שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקה — איכא לאוקמי בפרוך משני רוחות כדרך הצינור, וכגון שחטשו באמצע לקבל צרותה. דבהאי בית קבול חשיבי מים שאובים, שעוברים על אותו בית קיבול, כדתנן (מקואות פרק רביעי משנה ג) הוותט בצינור כדי לקבל צרותה, בשל עץ — בכל שהוא, בשל חרט — רביעית. רבי יוסי אומר: אף בשל חרט בכל שהוא כו'. דאי לא חטטו, אפילו חתום משלשה צדדים — לא חשיבי כלי, כדמוכחי רבינו שמואל מהא דתנן (שם משנה ב) הנמיח את הטבלא תחת הצינור, אם יש לה לבזבו מארבע רוחות כו'. ואין נראה לאוקמי בצינור שחתום מכל צד. והוקא שנים נופלין מצינור למקה, אבל אם נפלו מצינור לקרקע, ומקרקע למקה — המושכה היא, ואינו פוסל המקנה, אם יש כבר במקנה עשירים ואחת סאה מי גשמים, כדתנן בפרק קמא דתמורה (יב, א). **אילימא** רבי אליעזר דבית — ההתם הוא פליגי. פירש הקונטרס: מיהו, רבנן דפליגי עליה לא ליהוה הנהו רבנן דאמר לעיל "לא רבי אליעזר ולא רבנן". ונראה לרבינו יצחק דזה חדק: לפי מה שמפרש לעיל "מוכר את המכתשת חקוקה" היינו קבעה ולבסוף חקקה, "אבל לא את הקבעה" היינו חקקה ולבסוף קבעה — אלמא מפלגי רבנן בין חקקה ולבסוף קבעה

ובין קבעה ולבסוף חקקה, אם כן אתי שפיר רבנן. ובחנם חזק לפרש, דמצינן לפרש דחקקה — היינו שלא תלשה מעולם, שחקקה בסלע היוצא מן החר, וקבעה — בין קבעה ולבסוף חקקה בין חקקה ולבסוף קבעה. **הרי** היא בקרקע — ושטתא קא סלקא דעתך דכוורת מחוברת איירי, וצריך לפרש "ודרי היא בקרקע" — לקנותה בכסף ושטר חוקקה. אבל לבסוף דמסקינן טעמא משום דאיתקש ליער — קאי אבש שבתוך החבורה, ולא חישינן בחיבור החבורה. ואומר רבינו יצחק: דהשתא הוה מצי למפריך: וליתעמיך, דלא מוקמת טעמא משום דיקשא דיער, אלא משום חיבור כורת בטיט, אמאי חייב חטאת הרודה ממנה בשבת? הדה ליה כרודה פת מן התנור, דלא מחייב, אף על גב דתנור מחובר. ולענין טומאה נמי מקבל הדבש טומאה, אפילו במקומה, כיון דלא בעי מחשבה. ולענין פרוחבול נמי תיפוק ליה דהא איכא מקום ששוכבת עליו, כדפריך ב"השולח" (גיטין לו, א) גבי עציץ נקוב. אלא על כרחך דמנן אסיכא, כדמשיגיה התם. ואם כן אין טעמו של רבי אליעזר משום שמוכר בטיט.

ומנקבלת בית, אלא בניינים בפני עצמן הן. **צינור** — של עץ או של אבן, עשוי כמין סילון, ויורדין ממנו מים למקה. קבעו בקרקע **פוסל את המקנה** — דמים שאובין פוסלין אותו. וכיון שהיה תורת כלי עליו קודם שקבעו — לא מביטיל תו שם כלי מנייה. ומשוי ליהו שאובין למים שבתוכו. ולבסוף חקקו — הרי הוא כעושה חריץ בקרקע. מני — דך ברייתא דקתני דמשום קביעות בקרקע לא בטיל שם כלי מנייה דמעיקרא? **לא רבי אליעזר ולא רבנן** — דפליגי עליה. **הי רבי אליעזר** — מאיזה דברי רבי אליעזר אתה למד דלא סכייר ליה דך ברייתא? והוה איהו דהוה ליה למינר "הוה רבנן", אך אין דרך גמרא להאריך כל כך. **אילימא רבי אליעזר דבית** — דמכתשת חקקה ולבסוף קבעה בקרקע משוי ליה, ומכורה בכלל בית. ומיהו, רבנן דפליגי עליה לא ליהוה הנהו רבנן דאמר לעיל "לא רבי אליעזר ולא רבנן". **בעין יפה מוכר** — הלכך, אף על גב דאיכא תורת כלי עליו, כיון דמחובר — מוכרן המוכר. אבל גבי צינור שחקקו ולבסוף קבעו — מודי דפסיל מקנה. **ורבנן פברי בו'** — משום דרבי אליעזר נקט ליה, ואכתי כדברי הכל אתיא. כוורת דבורים — מחוברת היא בקרקע בטיט. **הרי היא בקרקע** — לכל דבר, להיות נקנית בכסף ובשטר ובחוקה, ולקנות על גבה מטלטלין, ולכתוב עליה פרוחבול כאילו היא קרקע דתנן במסכת שביעית פרק אחרון (משנה ו): אין כותבין פרוחבול אלא על הקרקע, ואם אין לו — מוכה בתוך שדהו. ולשם מפורש: לפי שראה הלל שנתעמק העשירים מלהלות לעניים מפני יראת שביעית שמשמטת, והוה עוברין על מה שכתוב "פן יהיה דבר עם לבבך בליעל" וגו' — עמד הלל והתקין פרוחבול. "פרו" — ריוח, כמו "שהפריז על מדותיו" דבמסכת נדה (ז, ב). "בול" — עשירים, כמו "אלו ראשי בולאות שביהודה" (גיטין לו, א). כלומר, ריוח לעשירים שלא יפסידו שלהם. ותנן: גופו של פרוחבול: מוסרינו לכב פלוני ופלונ

הרי פולן מכוורין. גמרא לוימא, מתניתין דלא כרבי מאיר, דאי רבי מאיר, הא אומר: מוכר את הפרם מוכר תשמישי כרם - אפילו תימא רבי מאיר, התם קביע, הכא לא קביע. - והא מפתח דימאי דדלת קתני, מה דלת דקביעא, אף מפתח דקביע אלא מחזורתא, מתניתין דלא כרבי מאיר. תנו רבנן: המוכר את הבית - מוכר את הדלת ואת הנגר ואת הפנעול, אבל לא את המפתח. מוכר את המכתשת החקוקה, אבל לא את הקבעה. מוכר האיצינורבול, אבל לא את הקלת, לא את התנור ולא את הפירות ולא את הירחים; רבי אליעזר אומר: פל המחובר לקרקע הרי הוא פקרקע; בזמן שאמר לו "הוא וכל מה שבתוכו" - הרי פולן מכוורין; בין כך ובין כך, לא מוכר לא את הבור ולא את הדיות ולא את הצינע. תנו רבנן: צינור שחקקו ולבסוף קבעו - פוסל את המקנה, קבעו ולבסוף חקקו - אינו פוסל את המקנה. מני? לא רבי אליעזר ולא רבנן. - הי רבי אליעזר? אילימא רבי אליעזר דבית, דלמא היינו טעמא, דרבי אליעזר סבר: מוכר בעין יפה מוכר, ורבנן סברי: מוכר בעין רעה מוכר, ואלא רבי אליעזר דכוורת דבורים. דתנן: פוורת דבורים - רבי אליעזר פרוחבול, ואומר: הרי היא בקרקע, וכותבין עליה פרוחבול, ואינה

להטלטל ממקום למקום, אף מפתח — בשל עץ מיירי, דקביעא. שיש מפתחות שאין מוזיזין אותן מן הפותחת. כגון של בני כפרים, ואפילו הכי לא מוכר את המפתח. דאי איתא דבמפתח שאינו קבוע מיירי — לפולגו וליתני בדידה: המוכר את הבית מוכר את המפתח קבוע אבל לא את המטלטלת, כדקתני גבי מכתשת, וכל שכן דלת דקביע טפי. אלא מדקתני דלת — שבענין דליכא לאפילוגי אלא בין דלת למפתח, ואף על גב דקביע בדלת אינו מוכר, שהרי תשמיש קל הוא ונח לטלטלו, ופעמים שמיטלטלת, אבל לא תדיר. נגר — בריח, וקבוע בכותל. **פנעול** — קבוע בדלת. המכתשת החקוקה — כגון סלע היוצא מן הכותל, וחקק שם מכתשת. **אבל לא את הקבעה** — שהיתה חקוקה ועשויה, ואחר כך קבעה בקרקע, ודלא כמתניתין. ומתניתין רבי אליעזר היא, דפליגי בסיפא, ואמר: כל המחובר בקרקע — הרי הוא בקרקע. וכן פירש רבינו חננאל, וכן עסקר. **רבי אליעזר בו'** — אמכתשת קבועה פליגי. בין כך ובין כך — כן שאמר לו "כל מה שבתוכו", בין שלא אמר. **לא מוכר לא את הבור בו'** — דאינו בתוכו של בית, אלא בניינים בפני עצמן הן. **צינור** — של עץ או של אבן, עשוי כמין סילון, ויורדין ממנו מים למקה. קבעו בקרקע **פוסל את המקנה** — דמים שאובין פוסלין אותו. וכיון שהיה תורת כלי עליו קודם שקבעו — לא מביטיל תו שם כלי מנייה. ומשוי ליהו שאובין למים שבתוכו. ולבסוף חקקו — הרי הוא כעושה חריץ בקרקע. מני — דך ברייתא דקתני דמשום קביעות בקרקע לא בטיל שם כלי מנייה דמעיקרא? **לא רבי אליעזר ולא רבנן** — דפליגי עליה. **הי רבי אליעזר** — מאיזה דברי רבי אליעזר אתה למד דלא סכייר ליה דך ברייתא? והוה איהו דהוה ליה למינר "הוה רבנן", אך אין דרך גמרא להאריך כל כך. **אילימא רבי אליעזר דבית** — דמכתשת חקקה ולבסוף קבעה בקרקע משוי ליה, ומכורה בכלל בית. ומיהו, רבנן דפליגי עליה לא ליהוה הנהו רבנן דאמר לעיל "לא רבי אליעזר ולא רבנן". **בעין יפה מוכר** — הלכך, אף על גב דאיכא תורת כלי עליו, כיון דמחובר — מוכרן המוכר. אבל גבי צינור שחקקו ולבסוף קבעו — מודי דפסיל מקנה. **ורבנן פברי בו'** — משום דרבי אליעזר נקט ליה, ואכתי כדברי הכל אתיא. כוורת דבורים — מחוברת היא בקרקע בטיט. **הרי היא בקרקע** — לכל דבר, להיות נקנית בכסף ובשטר ובחוקה, ולקנות על גבה מטלטלין, ולכתוב עליה פרוחבול כאילו היא קרקע דתנן במסכת שביעית פרק אחרון (משנה ו): אין כותבין פרוחבול אלא על הקרקע, ואם אין לו — מוכה בתוך שדהו. ולשם מפורש: לפי שראה הלל שנתעמק העשירים מלהלות לעניים מפני יראת שביעית שמשמטת, והוה עוברין על מה שכתוב "פן יהיה דבר עם לבבך בליעל" וגו' — עמד הלל והתקין פרוחבול. "פרו" — ריוח, כמו "שהפריז על מדותיו" דבמסכת נדה (ז, ב). "בול" — עשירים, כמו "אלו ראשי בולאות שביהודה" (גיטין לו, א). כלומר, ריוח לעשירים שלא יפסידו שלהם. ותנן: גופו של פרוחבול: מוסרינו לכב פלוני ופלונ

פלוני ופלונ

הרי בולן מכוורין — כל דרך תשמישין המטלטלין. אבל שאר מיני תשמישתיה לא מוזיזבני, ואף על גב דאמר "כל מה שבתוכו אני מוכר לך", שלא ריבה בלשון זה אלא תשמישין המוזיזין לבית זה, שאינן רגילין להשאילן מפני כבידן. ומפתח נמי, עיקר תשמישו לפותחת של דלת זו, ואין ראוי לאחורה. והיינו טעמא דלא ובין שאר מיני תשמישתיה — דלא בטילי לגבי בית. אי נמי, אינו רוצה להתרחק מן השכנה שלה, וידור בבית אחר, וצריכין לו מטלטלין. אבל גבי חצר תנן לקמן דאם אומר לו "כל מה שבתוכה" — הרי כל מטלטלין מכוורין, והיינו כל מאני תשמישתיה דאיכרו מטלטלי, לכד מחיטי ושערי, בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קג, א), דכיון דמסתלק ממל השכנה — מוכר את בולן, דטורח הוא לו להוציא כליו משם. אי נמי, לגבי חצר שהוא דבר גדול — בטילי. וגבי מוכר את העיר תנן דאם אמר "כל מה שבתוכה" — מוכר את הכל, אפילו בהמה ועבדים דהוו מטלטלי ניידי, וכל שכן חטי ושערי. דכיון דמסתלק ממל הוא וכל רוצה להסתלק, דטורח הוא לו להוציא מטלטלי לעיר אחרת. אי נמי, בטלין לגבי העיר. כללא דמילתא: כל מוכר הגדול מתכירו — ריבה למכור יותר, הגדול לפי גדלו וחקקן לפי קטנו. **גמרא לוימא מתניתין** — דקתני: לא מוכר מכתשת המטלטלת — דלא כרבי מאיר. דאי כרבי מאיר — האמר בפרק "המוכר את הספינה" בברייתא בגמרא: מוכר כרם — מוכר תשמישי כרם, כגון קנים שבכרם שהן לצרכה כדתנן במתניתין. והוא הדין למוכר בית, שמוכר תשמישי בית. ומשני: **התם קביע** — כלומר, התם כדברי מאיר איכא לוימא דלא איירי רבי מאיר אלא בתשמישין הקבועין לעולם בתוך הכרם, שאין מוזיזין אותם משם לעולם, ואף על גב דאינם קבועין בקרקע. אבל מכתשת שאינה קבועה בקרקע — זימנין דשיילי ליה, ולא קביעא בבית כל כך. **והא מפתח דוימא דלת קתני מה דלת דקביעא** — לעולם, שאין מוזיזין אותו משם להטלטל ממקום למקום, אף מפתח — בשל עץ מיירי, דקביעא. שיש מפתחות שאין מוזיזין אותן מן הפותחת. כגון של בני כפרים, ואפילו הכי לא מוכר את המפתח. דאי איתא דבמפתח שאינו קבוע מיירי — לפולגו וליתני בדידה: המוכר את הבית מוכר את המפתח קבוע אבל לא את המטלטלת, כדקתני גבי מכתשת, וכל שכן דלת דקביע טפי. אלא מדקתני דלת — שבענין דליכא לאפילוגי אלא בין דלת למפתח, ואף על גב דקביע בדלת אינו מוכר, שהרי תשמיש קל הוא ונח לטלטלו, ופעמים שמיטלטלת, אבל לא תדיר. נגר — בריח, וקבוע בכותל. **פנעול** — קבוע בדלת. המכתשת החקוקה — כגון סלע היוצא מן הכותל, וחקק שם מכתשת. **אבל לא את הקבעה** — שהיתה חקוקה ועשויה, ואחר כך קבעה בקרקע, ודלא כמתניתין. ומתניתין רבי אליעזר היא, דפליגי בסיפא, ואמר: כל המחובר בקרקע — הרי הוא בקרקע. וכן פירש רבינו חננאל, וכן עסקר. **רבי אליעזר בו'** — אמכתשת קבועה פליגי. בין כך ובין כך — כן שאמר לו "כל מה שבתוכו", בין שלא אמר. **לא מוכר לא את הבור בו'** — דאינו בתוכו של בית, אלא בניינים בפני עצמן הן. **צינור** — של עץ או של אבן, עשוי כמין סילון, ויורדין ממנו מים למקה. קבעו בקרקע **פוסל את המקנה** — דמים שאובין פוסלין אותו. וכיון שהיה תורת כלי עליו קודם שקבעו — לא מביטיל תו שם כלי מנייה. ומשוי ליהו שאובין למים שבתוכו. ולבסוף חקקו — הרי הוא כעושה חריץ בקרקע. מני — דך ברייתא דקתני דמשום קביעות בקרקע לא בטיל שם כלי מנייה דמעיקרא? **לא רבי אליעזר ולא רבנן** — דפליגי עליה. **הי רבי אליעזר** — מאיזה דברי רבי אליעזר אתה למד דלא סכייר ליה דך ברייתא? והוה איהו דהוה ליה למינר "הוה רבנן", אך אין דרך גמרא להאריך כל כך. **אילימא רבי אליעזר דבית** — דמכתשת חקקה ולבסוף קבעה בקרקע משוי ליה, ומכורה בכלל בית. ומיהו, רבנן דפליגי עליה לא ליהוה הנהו רבנן דאמר לעיל "לא רבי אליעזר ולא רבנן". **בעין יפה מוכר** — הלכך, אף על גב דאיכא תורת כלי עליו, כיון דמחובר — מוכרן המוכר. אבל גבי צינור שחקקו ולבסוף קבעו — מודי דפסיל מקנה. **ורבנן פברי בו'** — משום דרבי אליעזר נקט ליה, ואכתי כדברי הכל אתיא. כוורת דבורים — מחוברת היא בקרקע בטיט. **הרי היא בקרקע** — לכל דבר, להיות נקנית בכסף ובשטר ובחוקה, ולקנות על גבה מטלטלין, ולכתוב עליה פרוחבול כאילו היא קרקע דתנן במסכת שביעית פרק אחרון (משנה ו): אין כותבין פרוחבול אלא על הקרקע, ואם אין לו — מוכה בתוך שדהו. ולשם מפורש: לפי שראה הלל שנתעמק העשירים מלהלות לעניים מפני יראת שביעית שמשמטת, והוה עוברין על מה שכתוב "פן יהיה דבר עם לבבך בליעל" וגו' — עמד הלל והתקין פרוחבול. "פרו" — ריוח, כמו "שהפריז על מדותיו" דבמסכת נדה (ז, ב). "בול" — עשירים, כמו "אלו ראשי בולאות שביהודה" (גיטין לו, א). כלומר, ריוח לעשירים שלא יפסידו שלהם. ותנן: גופו של פרוחבול: מוסרינו לכב פלוני ופלונ

פלוני ופלונ

55 מה שבתוכו ובין אם לא אמר כן, לא מִכָּר עִם הַבֵּית לֹא אֵת הַבּוֹר
56 החפור בבית, וְלֹא אֵת הַדֵּית - בור שכתליו מחופים באבנים, וְלֹא
57 אֵת הַצֵּיעַ - בנין נמוך שבצידי הבית, כיון שאינם בכלל הבית אלא
58 בנויים בפני עצמם.
59 כיון ששינוי מחלוקת חכמים ורבי אליעזר בדין דבר שהיה תלוש
60 ולבסוף חיברו לקרקע אם הרי הוא קרקע לענוי מכירת בית,
61 מביאה הגמרא נידון כעין זה בענין כלי שחיברוהו לקרקע על
62 פוסל את המים שבתוכו משום 'מים שאובין', ומבררת אם הוא
63 תלוי בנידון שלפנינו: הֲנֵנוּ רִבְנָן בתוספתא (מקואות פ"ד ה"א), צִינּוֹר
64 המביא מים למקוה, שהיה עשוי באופן שִׁחְקָקוּ בבקעת עץ או
65 באבן ועשאו כלי, וְלִבְשׁוּהוּ קִבְעוּ בקרקע, והעבירו בתוכו מים
66 למקוה, הרי זה פּוֹסֵל אֵת הַמִּקְוָה, כלומר, המים שבאו מהצינור
67 למקוה פוסלים אותו, כיון שאף אחר קביעת הצינור בקרקע לא
68 בטל ממנו שם כלי שהיה עליו משעה שחקקו, והמים שעברו דרכו
69 נעשו מים שאובים ופוסלים את המקוה. אבל אם בתחילה קִבְעוּ
70 בקרקע וְלִבְשׁוּהוּ חֲקָקוּ, אֵינוּ פּוֹסֵל אֵת הַמִּקְוָה, כלומר, המים שבאו
71 מצינור זה למקוה אינם פוסלים אותו, כיון שבעודו תלוש לא היה
72 לו שם כלי, והחקיקה לאחר שכבר חובר לקרקע דומה לעושה
73 חריץ בקרקע, שאינו כלי.
74 שואלת הגמרא: מָנֵי - כשיטת מי נשנית תוספתא זו שחיבור
75 הצינור לקרקע אינו מחשיבו בקרקע ומבטל ממנו שם כלי, הרי אין
76 זה לא כשיטת רבי אֱלִיעֶזֶר וְלֹא כשיטת רִבְנָן החולקים עליו.
77 המקשה סתם ולא פירש על איזה מדברי רבי אליעזר ורבנן כוונתו.
78 ומביאה הגמרא כמה מקומות שנחלקו בהם רבי אליעזר ורבנן
79 בנידון כעין זה, ומבררת אם אכן משם מוכח שרבי אליעזר ורבנן
80 אינם סוברים כהתוספתא. מבררת הגמרא: הִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר - מאיזה
81 דברי רבי אליעזר ורבנן למדים שאינם סוברים כהתוספתא.
82 אֱלִיאָמָא - אם נאמר שלמדים זאת מדברי רבי אֱלִיעֶזֶר דְּבֵית -
83 שנשנו בברייתא לעיל לענין מכירת בית, שמכתשת שחקקה
84 בעודה מיטלטלת ולבסוף קבעוה בקרקע כלולה במכירת הבית,
85 כיון שחיבורה מחשיבה לקרקע, ונמצא לפי זה שגם צינור
86 שחקקהו בעודו תלוש ולבסוף חיברוהו לקרקע הרי הוא קרקע
87 ובטל ממנו שם כלי, ואין מימיו פוסלים את המקוה משום שאובים,
88 ודלא כהתוספתא.
89 דוחה הגמרא: דְּלָמָא - שמא אין הוכחה מדין מכירת בית לדין
90 מקוה, שכן מה שמצינו גבי מכירת בית שסובר רבי אליעזר
91 שמכתשת שחיברוה לקרקע הרי היא מכורה עִם הַבֵּית, וְיֵינוּ
92 מְעָמָא - טעמו דרבי אֱלִיעֶזֶר, משום דקָבַר שסתם מִכָּר צֵעוּן יָעָה
93 הוא מוֹכֵר, ולפיכך אף שנשאר עליה שם כלי אחר חיבורה
94 לקרקע, מכל מקום דעת המוכר לכלול במכירת הבית את
95 הדברים המחוברים בו, וְרִבְנָן החולקים עליו סָבְרִי, שסתם מוֹכֵר
96 צֵעוּן יָעָה הוא מוֹכֵר, ולכן אינו כולל במכירתו את המכתשת שיש
97 עליה שם כלי אף אחר שחיברוה לקרקע. ונמצא שאין זה טעם
98 אלא גבי מכירת בית, אבל בצינור שחקקו ולבסוף קבעו, אפשר
99 שמודה רבי אליעזר שאף אחר הקביעה בקרקע נשאר עליו שם
100 כלי ומימיו פוסלים את המקוה.
101 מביאה הגמרא ראייה לכך מדברי רבי אליעזר במקום אחר: וְאִלָּא
102 כוונת המקשן לעיל להוכיח מדברי רבי אֱלִיעֶזֶר דְּנִשְׁנו גבי דין
103 בְּוֹרֵת דְּבוּרִים שאינו סובר כהתוספתא. דְּתָנּוּ במשנה (שביעית פ"י
104 מ"א) בְּוֹרֵת דְּבוּרִים המחוברת לקרקע ביטוי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר הָרִי
105 הַיּא בְּנִרְקָע לְכָל דְּבַר, ונקנית בכסף שטר וחזקה בדין קרקע, וכן
106 נקנים המטלטלין עמה בקנין אגב. וכן בּוֹתְבִין עֲלֵיהּ פְּרוּזְבוּל,
107 כלומר, תקנת הלל שמלוה הרוצה שלא תחטט שנת השמיטה
108 ממון שהלוה קודם שנת השמיטה ויפסיד ממנו, כותב שטר
109 פרוזבול שבו הוא מוסר את חובו לבית דין לגבותו, ובאופן זה אין
110 השמיטה משמטת את החוב, ופרוזבול זה נכתב רק אם יש ללוה
111 קרקע, ודעת רבי אליעזר שאף כוורת נחשבת בקרקע לגבי זה.

1 הָרִי בּוֹלָן - כל התשמישין שנזכרו במשנה ומיוחדים דווקא לבית
2 זה, מְכוּרִין עִם הַבֵּית.
3 שואלת הגמרא: לִיָּמָא מְתִיבִין לֹא קָרְבִי מְאִיר - האם נאמר
4 שמשנתנו הסוברת שמכתשת המיטלטלת אינה כלולה במכירת
5 בית, אינה השיטת רבי מאיר, דְּאֵי כְרִבִּי מְאִיר נִשְׁנִית, הָא אָמַר רַבִּי
6 מְאִיר בְּרִייתָא (להלן ע"ע), מִכָּר אֵת הַכֶּרֶם וְלֹא פִירַט אֱלוּ דְּבָרִים
7 שבכרם כלולים במכירתו, מִכָּר עִמוּ אֵת הַתְּשֻׁמִּישֵׁי הַכֶּרֶם, כגון קנים
8 שמעמידים תחת הגפנים כדי לזופקן, וכשם שלשיטתו תשמישי
9 כרם כלולים במכירת הכרם, כך תשמישי בית כלולים במכירת
10 הבית, ונמצא שמשנתנו הסוברת שתשמישי בית אינם כלולים
11 במכירה אינה כרבי מאיר. משיבה הגמרא: אֲפִילוּ תִּיָּמָא שמשנתנו
12 כְּרִבִּי מְאִיר לֹא יִקְשֶׁה לָךְ, משום דְּהִתָּם - בברייתא לענין תשמישי
13 כרם, סובר רבי מאיר שאף הם כלולים במכירת הכרם, כיון דְּקָבַע
14 - שהם קבועים בכרם ואין מזיזין אותם ממקומם לעולם, אבל הָא
15 - במשנתנו, מדובר במכתשת דְּלֹא קָבַע - שאינה קבועה בקרקע
16 לעולם, שפעמים בעליה משאילים אותה לאחרים, ובוזא אף רבי
17 מאיר מודה שאינה כלולה במכירת הבית.
18 שואלת הגמרא: וכי אפשר לומר שמשנתנו כרבי מאיר היא, וכפי
19 שפירשנו שאף לדעתו לא נכלל במכירה אלא דבר הקבוע בו
20 לעולם, וְהָא - הרי שנינו במשנתנו שאף מפתח אינו כלול
21 במכירת הבית, וכיון ששנינו קודם לכן 'מכר את הדלת אבל לא
22 המפתח', בהכרח מוכח דְּמִפְתָּח דְּוִיָּמָא דְּדִלְתָא קָבַע - שדין זה של
23 מפתח נשנה באופן הדומה לדלת, מִה דִלְתָא דְּקָבַע - כשם שבדין
24 'מכר את הדלת' מדובר בדלת קבועה שאין מטלטלין אותה
25 לעולם, אֵף בְּמִפְתָּח מדובר בשל עץ דְּקָבַע - שקבוע במקומו ואינו
26 מיטלטל, כדוגמת מפתח של בני הכפרים. שהרי אם דין המשנה
27 אמור במפתח שאינו קבוע, לא הייתה המשנה צריכה לחלק בין
28 דלת שמחמת קביעותה כלולה במכירת הבית, למפתח המיטלטל
29 שאינו כלול במכירה, אלא הייתה יכולה להשמיע חילוק זה
30 במפתח עצמו, ולחלק בין מפתח קבוע למפתח שאינו קבוע. ומזה
31 שהמשנה לא חילקה כן, משמע שמדובר אף במפתח הקבוע
32 בדלת, ומכל מקום אינו כלול במכירת הבית כיון שקל ונוח
33 לטלטלו, ונמצא שמשנתנו אינה כרבי מאיר הסובר שדבר הקבוע
34 הרי הוא בכלל המכירה. אֲלֵא מְהוּרְתָא - אכן ברור ומוכח מדין
35 זה של מפתח דְּמִתְיָבִין - שמשנתנו דְּלֹא קָרְבִי מְאִיר היא.
36 הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה מה כלול במכירת בית: הֲנֵנוּ
37 רִבְנָן, הַמוֹכֵר אֵת הַבֵּית וְלֹא פִירַט אִיזוּהוּ מִתְשֻׁמִּישֵׁי הַבֵּית כְּלוּלִים
38 במכירתו, מִכָּר עִמוּ אֵת הַדֵּלֶת הַקְּבוּעָה בו, וְכֵן אֵת הַנֶּגֶר - בריח
39 הדלת הקבוע בכותל הבית, וְכֵן אֵת הַמְּנַעֵל הַקְּבוּעָה בדלת, אֲכַל לֹא
40 מכר אֵת הַמִּפְתָּח, משום שפעמים מטלטלין אותו מחמת קלותו. וכן
41 מִכָּר בְּכָלל הַבֵּית אֵת הַמִּפְתָּח הַחֲקִיקָה - שנחקקה בסלע לאחר
42 שקבעוהו בכותל, אֲכַל לֹא אֵת הַמַּכְתֶּשֶׁת הַקְּבוּעָה - שנחקקה עוד
43 בהיותה מיטלטלת, ורק לאחר מכן קבעוה בקרקע. וכן מִכָּר בְּכָלל
44 הבית את הַצִּינּוֹר וְכֵן - עיגול של עץ שמיניחים עליו את אבני
45 הריחים, משום שהוא קבוע במקומו ואינו מיטלטל, אֲכַל לֹא אֵת
46 הַקֶּלַת - כלי שמעל הריחים שנותנים בו את התבואה על מנת
47 לטוחנה, כיון שהוא מיטלטל. וכן לֹא מִכָּר אֵת הַתְּנֹרָה וְלֹא אֵת
48 הַפִּירִים וְלֹא אֵת הַרְיָתִים, כיון שהם דברים המיטלטלין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
49 אָמַר, כָּל הַמְּחַוְּבֵי לְפָרְקָע הָרִי הוּא בְּנִרְקָע, ולפיכך אף מכתשת
50 שנחקקה בעודה מיטלטלת ולאחר מכן קבעוה בקרקע, דינה כדבר
51 המחובר לקרקע שכולל במכירת הבית. מוסיפה הברייתא: בין
52 לדעת חכמים ובין לדעת רבי אליעזר, בְּמִן שְׂאֵמֶר לוֹ הַמוֹכֵר הוּא
53 וְ-הַבֵּית וְכָל מַה שְׂתֻכּוּ מְכוּרִין לָךְ, הָרִי בּוֹלָן - אף דברים
54 המיטלטלין מְכוּרִין. אמנם בין קָבַ וְכֵן קָבַ - בין אם אמר 'הוא וכל

35 בכלים (פס"ז מ"ב), דף ש"ל נחתומין – מדף שעליו מניחים הנחתומים
 36 את ככרותיהם למכור, ואין לו בית קיבור, שְׁקָבְעוּ | – חיברו כְּבוֹתָל,
 37 רְבִי אֱלִיעֶזֶר מְטָהֵר, כיון שכל המחובר לקרקע דינו כקרקע, וְהַכְּמִים
 38 מְטָמְאִין, שאף אחר שקבעו אינו בטל לקרקע, ומקבל טומאה.
 39 וממה שלא חילקה המשנה בין תיקן והחליק את המדף ואחר כך
 40 קבעו לבין קבעו ואחר כך תיקנו, מוכח שלדעת רבי אליעזר בשני
 41 האופנים המדף טהור כיון שמחובר לקרקע, ולדעת רבנן המדף
 42 טמא בשניהם כיון שאין החיבור לקרקע מבטל ממנו שם כלי. ואם
 43 כן התוספתא לעיל שחילקה בין קבע את הצינור ולבסוף חקקו
 44 לבין חקק את הצינור ולבסוף קבעו מְנִי – כשיטת מי נשנית, אִי
 45 כְּרִבֵּי אֱלִיעֶזֶר, אם כן היה לה להכשיר את המקוה אִפִּילוּ אם חָקְקוּ
 46 לצינור וּלְבִסּוֹף קָבְעוּ, כיון שהוא מחובר לקרקע, כשם שמטוהר
 47 רבי אליעזר בדרך של נחתומים אף בתיקנו ולבסוף קבעו כבותרל,
 48 ואִי כְּרִבֵּנּוּ, היה לה לפסול את המקוה אִפִּילוּ אם קָבְעוּ לצינור
 49 וּלְבִסּוֹף חָקְקוּ נְמִי, כשם שטימאו חכמים בדרך של נחתומים אף אם
 50 קבעו ולבסוף תיקנו, מאחר ולא בטל ממנו תורת כלי. ונמצא מוכח
 51 ממשנה זו שרבי אליעזר ורבנן אינם סוברים כהתוספתא
 52 במקואות.
 53 דוחה הגמרא: לְעוֹלָם אפשר ליישב שהתוספתא כדעת רְבִי אֱלִיעֶזֶר
 54 הָיא, ולדעתו צינור שחקקו ולבסוף קבעו אינו בטל לקרקע ולא
 55 בטל ממנו שם כלי שהיה עליו קודם שקבעו, ופוסל את המקוה.
 56 וממה שטיהר רבי אליעזר בדרך אף אם תיקנו ולבסוף חיברו לבותרל
 57 אין ראיה, משום דְּשֵׁנִי פְּשׁוּטֵי בְּלֵי עֵץ – שונה דינם של כלי עץ
 58 שאין להם בית קבול בכך דְּקִבְלַת טוּמְאָה שלהם קודם שחוברו
 59 לבותרל אינה אלא מִדְּרַבְּנָנּוּ, ומאחר והטומאה במדף עץ שאין לו
 60 בית קיבור עוד בהיותו תלוש אינה אלא מדרבנן, מיקל רבי
 61 אליעזר ומטוהרו לגמרי לאחר שנתחבר לבותרל. מה שאין כן לגבי
 62 מים שאובים הפוסלים את המקוה מן התורה, מודה רבי אליעזר
 63 שצינור שחקקו לא בטל ממנו תורת כלי גם לאחר שקבעו בקרקע.
 64 מקשה הגמרא על יישוב זה: מְכַלְל – מתוך יישוב זה שרק גבי דף
 65 שדין טומאתו מדרבנן היקל רבי אליעזר, משמע דְּשֵׁנִי אִיבָה
 66 דְּאִוְרֵי תָמָא – שאופן זה של צינור המוליך מים שאובים למקוה
 67 הרי המקוה נפסל מן התורה, ולכך החמיר בו רבי אליעזר,

1 וכן כוורת זו אִינָה מְקַבְּלַת טוּמְאָה כל זמן שהיא בְּמְקוּמָה, לפי
 2 שחיבורה לקרקע מבטל ממנה שם כלי, ודבר שבטל ממנו שם כלי
 3 אינו מקבל טומאה, וכן הַרְוָה דבש מְמַנָּה – מחלות הדבש
 4 שבכוורת נְשַׁבֵּת בשוגג, חָיִיב הַטָּאָה, כתולש מן הקרקע, שהרי
 5 תלש את הדבש ממקום גידולו. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים, שכוורת אף אחר
 6 חיבורה לקרקע אִינָה בְּקַרְקָעוּ, אלא ככלי, וכיון שאינה בקרקע אִין
 7 כּוֹתְבִין עָלֶיהָ פְּרוּזְבוּל, וכן כיון שלא בטל ממנה שם כלי, הרי היא
 8 מְקַבְּלַת טוּמְאָה אפילו אם נמצאת בְּמְקוּמָה המיוחד לה, כדין כלי,
 9 וְהַרְוָה מְמַנָּה דבש בְּשַׁבֵּת פְּטוּר, כיון שאינו תולש מן הקרקע.
 10 ונמצא מוכח ממשנה זו שהתוספתא שחילקה בצינור בין חקקו
 11 ולבסוף קבעו לקבעו ולבסוף חקקו אינה כרבי אליעזר, שכן
 12 מבואר בדבריו כאן שאף כוורת שחקקה ולבסוף קבעה הרי היא
 13 כקרקע, אלא היא כרבנן הסוברים שאף אחר שחיברה לא בטל
 14 ממנה שם כלי.
 15 דוחה הגמרא את הראיה מכוורת: מדברי רבי אליעזר האמורים
 16 בכוורת אין הוכחה שהוא סובר שתלוש ולבסוף חיברו הרי הוא
 17 כמחובר והתוספתא לעיל אינה כשיטתו, כיון דְּהָתָם – שם גבי
 18 כוורת מחלוקתם של רבי אליעזר וחכמים אינה על דין הכוורת,
 19 אלא על דין הדבש הנמצא בתוכה במקום גידולו, אף שהכוורת
 20 עצמה אינה מחוברת לקרקע, בְּדָמֵר רְבִי אֱלִיעֶזֶר טַעְמָא – כפי
 21 שביאר רבי אלעזר בטעם הדבר, דְּאָמַר רְבִי אֱלִיעֶזֶר, מֵאִי טַעְמָא
 22 דְּרְבִי אֱלִיעֶזֶר שמחשיב את הדבש למחובר, דְּכֵתִיב (שמואל א' יד כז)
 23 גבי יהונתן שהלך עם סתוה וַיִּשְׁכַּל אֹתָהּ בְּעֶרְת הַדְּבָשׁ, וקשה מה
 24 ענין יער לדבש, אלא בהכרח קרא הכתוב לדבש "יער" כדי
 25 להשוות את דינם וללמד, מֵה יַעַר הַתּוֹלֵשׁ מִמֶּנּוּ בְּשַׁבֵּת בשוגג חָיִיב
 26 הַטָּאָה משום מלאכת קוצר, אֵף דְּבִשׁ הַרְוָה מִמֶּנּוּ בְּשַׁבֵּת בשוגג
 27 חָיִיב הַטָּאָה, והיינו, שהדבש עצמו נחשב למחובר במקום גידולו,
 28 אפילו אם הכוורת עצמה אינה מחוברת לקרקע. ומעתה אין
 29 להוכיח מכאן שהתוספתא במקואות אינה כרבי אליעזר בכוורת,
 30 ויתכן שאף רבי אליעזר מודה שצינור שחקקו ולבסוף קבעו לא
 31 בטל ממנו שם כלי, ופוסל את המקוה.
 32 הגמרא מביאה שראיית המקשן שרבי אליעזר ורבנן אינם סוברים
 33 כהתוספתא היא ממקום אחר: אֵלָא המקשן למד מדברי רְבִי
 34 אֱלִיעֶזֶר דְּנִשְׁנוּ לגבי דף של נחתומים שאינו סובר כהתוספתא. דְּתַנֵּן

אגרות קודש

ב"ה, ח"י מנחם, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ז למנ"א.

ת"ח על הבשורה טובה שהוסדר והוחזק סדר הלימודים בודאי אין מסתפק בזה אלא מעלין
 בקדש ובפרט בהנוגע לתלמידים שכל שינוי בהם לטוב נכפל כ"פ ככה כשנעשים גם למשפיעים,
 וע"ד המבואר בהרשימה דחנוכת הבית דגן ישראל, ובפרט שזה עתה הציווי דכל המוסיף מוסיפין
 ביום תבר מגלא שהוא יום טוב וכתוספת סוף תענית יעו"ש. ויהי רצון שישקיע במושפיעו מהכחות
 הפנימים והעצמים שלו ויראה פרי טוב בעמלו בהם וגם בתוספת בכל אשר לו, וכמבואר בהמשל
 ממעיין, שע"י שאיבת מים ממנו מתוסף עוד בהמעין.

בברכה.

1 ופלוני הדיינין שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי אצל פלוני - שאבגנו כל זמן שארצה.
2 והדיינין חותמין עליו מלמטה, או העדים. והלכך משמסר שטרותיו לבית דין לגבותו,
3 ואיהו לא קבני - לא קרינא ביה "לא יגוש", דדיינין קמונבו ליה, והפקר בית דין הפקר.
4 והני מילי כביש לן קרקע ללוה, דדמי כאילו יש למלוה משכון, דבמשכון לא שייך "לא
5 יגוש". שכל מה שיוכלו כהנים לתקן כדי שלא
6 יהו נראין עוקרין דבר מן התורה - קא התקינו. כן
7 נראה הטעם בעיני. ומרבי זכר צדיק לברכה
8 שמעתי הדיינין טעמא: דסתם לוח אין רגילין
9 להלוותו אלא אם כן יש לו קרקע להשתעבד
10 למלוה, ובמילתא דביחיא תקינו כן, אבל
11 בשאין לו קרקע - מילתא דלא שכיחא היא, ואלא
12 ולא תקינו רבנן פרוזבול. ואחא רבי אליעזר
13 למימר דאם יש ללוה כוורת דבורים - כותבין
14 פרוזבול. דסלקא דעתך אמינא: אף עב גב דהיי
15 היא כקרקע לשאר דברים, לגבי הך תקנה
16 חשיבא קרקע, ולא סמכא דעתיה דמלוה
17 עליו, הואיל ויכולין לטלטלי. קא משני לן.
18 ואינה מקבלת טומאה - זו הכוורת במקומה,
19 דכיון דמחוברת היא לקרקע - יצאה מתורת
20 כלי. וגם הדבש שבתוכה אינו מקבל טומאה,
21 דבטל לגבי כוורת. ודוקא במקומה, אבל אם
22 נטלה משם - או מקבל הדבש טומאה, כמאן
23 דאומן בפרק "המוכר את הספינה" דלא בעי
24 מחשבה. דאיכא מאן דמעריר מחשבה. והלכך
25 אצטרך האי גבי טומאה למינני "במקומה", והוא הדין לכל הך מילי. והרודה פמנה -
26 כשהיא במקומה, הדיינין מקום גידולו של דבש - חייב חטאה, בחולש מן הקרקע. אלמא
27 לרבי אליעזר חקקו ולבסוף קבעו - כקרקע משוי ליה, וברייתא דלעיל דלא כרבי אליעזר
28 היא. ומיהו, הך רבנן היא. אינה כקרקע - משום דחייבר בקרקע לא בטיל תורת כלי
29 מינה, ומקבלת טומאה במקומה. וגם הדבש דלא בעי מחשבה, כדנתיב לקמן ב"המוכר
30 את הספינה". הכי נתיינין: חתם אמר רבי אליעזר מאי טעמא דרבי אליעזר - דחשיב
31 לכוורת דבורים כמחומר - דכתיב "ויטבול אותה ביערת הדבש". ביהנותן כתיב. ובדבש
32 במקום גידולו מיייר, וקרי ליה יער, והלכך חשיב ליה מחומר ואפילו אין הכוורת מחוברת
33 ממש בקרקע. אבל גבי צינור שחקקו ולבסוף קבעו - מודי רבי אליעזר דחשיב כלי ופסיל
34 מקוה. כדקתני ברייתא. ואכתי לא ידענן די ניהו רבי אליעזר דלית ליה הך ברייתא. הך
35 של נחתונין - נסר רחב לערוך עליו וללוש את הפת. ולי נראה: הוא שקבוע בכותל ליתן
36 עליו את הפת למכור, כעין שעושין פלטרין שלנו בכותל בתיהן מבחזין. ולקמן מוקי בך
37 של מכתב, דפשוטיהן טמאין. רבי אליעזר משה - דכל המחומר בקרקע הרי הוא
38 כקרקע. והכמים ממשאין - דלא בטיל לגבי קרקע, ותקין הך שמחליקין אותו לכך הוא
39 במקום חקיקת הצינור, דחושב משוי לה גמר כל לקבל טומאה. ומדלא קמפלגי בן תקנו
40 ולבסוף קבעו וכן קבעו ולבסוף תקנו - אלמא לרבי אליעזר הבל טהור, לא שנה חקקו
41 ולבסוף קבעו, לא שנה קבעו ולבסוף חקקו. ולרבנן הבל טמא. אלמא היא ברייתא
42 דצינור דלעיל, דקמפלגי בן קבעו ולבסוף חקקו, ובין חקקו ולבסוף קבעו - לא רבנן ולא
43 רבי אליעזר. דאי רבי אליעזר - אפילו חקקו ולבסוף קבעו היה לו להכשיר. ואי רבנן -
44 אפילו קבעו ולבסוף חקקו נמי יפסול את המקוה. לעולם רבי אליעזר - סבירא ליה
45 כברייתא, דצינור שחקקו ולבסוף קבעו אכתי כלי ניהו. ולא בטיל לגבי קרקע, ופסיל את
46 המקוה. והבא גבי דף - היינו טעמא דרבי אליעזר דמטהר ליה אפילו בתקנו ולבסוף
47 קבעו, דשאני פשוטי כלי עץ בן האי, דאפילו קודם שקבעו אין לו טומאה אלא מדרבנן,
48 והלכך בקבעו - מיקל רבי אליעזר, אבל לעיל, גבי צינור, שמים שאובים פוסלין את
49 המקוה מן התורה, כדנתיב בתורת כהנים: יכול מילא מים על כתפו ועשה מקוה בתחלה
50 יתא טהור: תלמוד לומר "מעין", מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים - החם מודי
51 רבי אליעזר ופסיל מקוה, דמשום קביעותו בקרקע לא בטיל מניה תורת כלי דמיעקרא. ומיהו, לא אשכחן טומאה לפשוטי כלי עץ אפילו מדרבנן חוץ מאותן הראין למדרס, וכדתנן
52 במסכת נדה (מט, א), כל המיטמא מדרס מיטמא טמא מת. ובמסקנא נמי מוקמינן לן בך של מכתב. ומתמה נגמרא: מכלל דשאביה דאורייתא - דמדקא משני הכי - שמעינן דברייתא
53 דלעיל בפסול שאביה דאורייתא מיייר. והלא מדרבנן הוא, כדאמרין במסכת יבמות (פג, ב) שאם היה מקוה ארבעים סאה נתן סאה שאובין ונטל סאה - כשר. עד כמה רבי יוחנן
54 אמר: עד רובו. והיינו טעמא, דמדאורייתא הוא דבעינן מקוה ממיס מבחסינן לבתחלה בלא שאביה, דאיתקש למעין, כדפירשתי לעיל. ואפילו נפלו בתר הכי שאובין - בטלו ברובא.
55 אי נמי, קמא קמא בטיל. ולעיל נמי גבי צינור - המקוה היה עשוי כבר כהוגן, ואחר כך קבעו שם צינור, כדקתני: פוסל את המקוה - מכלל דהיה שם מקוה מעיקרא, הלכך אפילו סאטל
56 מדרבנן הוא. ומאן שייך לעמוד בו ועוד - אפילו אם תמצא לומר דאחמירו ביה רבנן כשל תורה, הבא גבי דף נמי בדאורייתא מיייר, דבדף של מכתב מיייר, דטומאתו מן התורה.
57 דבשלמא עץ - אתקש לשק, ודכתיב "כלי עץ או בגד או עור או שק" (ויקרא יא), מה שק מיטלטל מלא וריקן - אף כלי עץ כו'. אבל כלי מכתב בפרשתי מדין הוא ודכתיב: (במדבר
58 לא) "אך את הוהב" וגו', ולא אתקש לשק. ואכתי דלא כרבי אליעזר היא ההיא דצינור, דרבי אליעזר לא קמפלגי מידי בין חקקו מעיקרא לחקקו ולבסוף קבעו. האמר רבי יוסי ברבי
59 חנינא ב"ו - משום דפשוטי כלי עץ לית להו טומאה כלל, הלכך אוקמה בך של מכתב.

1 [ומקבלת טומאה במקומה] - ואם תאמר: מה טעם נקט גבי טומאה במקומה? דאין
2 חילוק בין במקומה בין שלא במקומה, דהא לא מחוברת היא ואומר רבינו
3 תם: דשלא במקומה מקבלת טומאה, כיון דמיטלטלין אותה ממקום למקום, דמי לשאר
4 כלים שבבית. וגורו בה רבנן טומאה, דלמא אתי לאיחלופי.
5 **ושאני** פשוטי כלי עץ דרבנן - ואם תאמר:
6 דבגין דהוה למדרסות איכא טומאה
7 דאורייתא, דכל המטמא מדרס מטמא טמא מת,
8 קל וחומר מפכין קטנים, כדאמרין בפרק "כיצד
9 הרגל" (בבא קמא כה, ב) ובפרק על "אלו מומין"
10 (בכורות לח, א) נמי פריך: ואין לו תוך כבלי
11 שסוף מדאורייתא בר כותל טומאה הוא? והא
12 דומיא דשק בגין ומשני: בחזק דחזו למדרס.
13 ואי בשאר פשוטי כלי עץ דלא חזו למדרס -
14 הנהו אפילו מדרבנן לא מקבלי טומאה, כדמוכח
15 ברש חולין (ג, א) דאמר: הבל שוחטין -
16 ואפילו כגון במקודשין, האי טמא דאימתי במאי
17 כו'. ומשני: טמא שחזו קרומית של קנה ושחין
18 בה. ואי מקבלי טומאה מדרבנן - מאי משני?
19 וכי תימא: חתם בדלא עבדה כעין כלי, דעל
20 ברחף אייירי דרביעה כעין כלי, דקדשים טעונים
21 שחיטה בכלי, כדאמרין ב"התודה" (מנחות פב,
22 ב) מ"ויקח את המאכלת". ועוד, תנן במסכת
23 כלים (פרק שני משנה א) ומייתי לה בפרק קמא
24 דשבת (טו, א): כלי עץ וכלי עצם וכלי זכוכית
25 - פשוטיהם טהורים, ומקבליהם טמאים. ועל כרחך טהורים אפילו מדרבנן, דכלי זכוכית
26 אפילו מקבליהם ליכא טומאה אלא מדרבנן, כדאמרין במסכת שבת (שס) ופירש רבינו
27 שמואל: דודאי אין להם טומאה אפילו מדרבנן, ומסקנא לא קיימא הדי, אלא מוקי לה
28 בך של מכתב. ויש מפרשי: בך של נחתונין, אף על פי שהווא פשוטי כלי עץ -
29 מקבל טומאה מדרבנן, כיון שהווא משמש אדם ואת משמשי אדם. דריש בתורת כהנים
30 בפרשת "ויחי ביום השמיני": "כלי, יכול אפילו הסולם והקולב כו' - תלמוד לומר
31 "כלי עץ" ולא "כל כלי עץ". יכול שאני מציא את השולחן ואת השבלא ואת הדולבך
32 - תלמוד לומר "כל כלי עץ", ריבה. ומה ראתי לרבות את אלו כו' - תלמוד לומר
33 "שק", מה שק שהווא משמש אדם ואת משמשי אדם - אף אני ארבה את השולחן כו'.
34 ועל כרחך כשאין ראוי למדרס - מדלא נקט משה כסא וספסל, והוה ליה לרבינו
35 מקראי דמשכב ומושב. ובאין להם בית קבול איירי - מדלא קאמר "מה שק מיטלטל
36 מלא וריקס". אלמא מקבלי טומאה. ואף על גב דמפיק לזו מקרא - לא הוי אלא
37 אסמכתא. כמו כמה דרשות דתורת כהנים ובספרי ללא הוי אלא אסמכתא. וכן משמע
38 בפרק "שתי הלחם" (מנחות צו, ב), אמר רבי יוחנן: לרבי האומר מטרתו למטה היתה,
39 פירושי: למטה רבגלי השולחן ולא השולחן - בטלאל המתהפכת טמאה. פירושי, דדרשנין
40 "השולחן הטהור" - מכלל שהוא טמא. לרבי דאומר מטרתו למעלה היתה - בטלאל
41 המתהפכת תיבעי. דהא דשולחן של מקדש מקבל טומאה, לפי שהיה לו בית קבול. אבל
42 בטלאל המתהפכת, שאין לה בית קבול - תיבעי. ואי דרשה גמורה היא דתורת כהנים
43 - אמאי תיבעי? תיפוק ליה מקרא דחתם אלא דאי אסמכתא היא. ובטלאל המתהפכת
44 מספקא ליה אי מקבלא טומאה מדאורייתא. כדפירש הקונטרס חתם, משום דעדיפא
45 משאר פשוטי כלי עץ, לפי שראוי להשתמש בה משני צדדין. ולמאן דאמר למטה היתה
46 - טמא, מדכתיב "הטהור".
47 **מבלל** דשאביה דאורייתא - רש"ם ורבינו תם מפרשי דכולו שאוב הוי
48 דאורייתא. ומביאים ראיה מדנתיב בתורת כהנים, בפרשת "ויחי ביום
49 השמיני": "מקוה מים יהיה טהור", יכול מילא בכתפו ועשה מקוה בתחלה
50 יתא
51
52
53
54
55
56
57
58
59

1 היא טהור? תלמוד לומר "אך מעין ובור מוקה מים יהיה טהור", מה מעין בידי שמים —
 2 אף מוקה בידי שמים. ויש לחדות, דאסמכתא היא, כמו כמה דרשות תורת כהנים. ועוד
 3 מבאיא ראיא רבינו תם, דתנן במסכת מקואות בפרק שני (משנה ד), רבי אליעזר אומר:
 4 רביעית בתחלה פוסל את המוקה, ושלהש לוגין על פני המים. ומדמחזיר בתחלה טפי
 5 במסוף — שמע מינה דבתחלה פוסלין
 6 מדאורייתא. ויש לחדות: דהא דאמרי רבי
 7 אליעזר בתחלה רביעית — משום דרביעית הוא
 8 שיעור טבילה למחזין ולצניעות, וכבר יש שם
 9 פסול מוקה עליהם. ולרבינו יצחק נראה דאפילו
 10 כולו דרבנן, כדמשמע דתוספתא
 11 דמקואות. דהניא בפרק שני: מוקה שהיה רביעית, וקב
 12 ובא ומצאו מלא — כשר, מפני שזה ספק מים
 13 שאובין למקוה. ומדקא מכשר ליה זה מספק —
 14 שמוע מינה דכולו שאוב מדרבנן. וליכא למימר
 15 דלאו ככולו שאוב איירי, אלא כשהיה בו מים
 16 אך שהיה חסר — דאם כן הוה ליה למימר
 17 "שהיה חסר". ד"ריקן" משמע לגמרי ריקן, שלא
 18 היה בו מים כלל. ועוד אמר בפרק קמא דפסחים
 19 (יז ב) גבי משקין בית מטבחיא, בכלים —
 20 טמאים, בקרקע — טהורים. ומפרש התם
 21 דבקרקע טהורים משום דחזי להטביל בהן מחטין וצניעות. אלמא, אפילו כולו שאוב חזי
 22 להטביל בו. ובשאוב מיירי, מדמפליג בין כלים לקרקע, וסתם משקין בית מטבחיא נמי
 23 שאובין הם. ורבינו שמשון בן אברהם דוחה: דחכי קאמר בכלים טמאים — פירושו: שהיו
 24 בכלים, אף על גב דהשתא הן בקרקע. ולפי שהיו שאובים בקרקע, שלא היו מעולם בכלים
 25 טהורים. ודבר רבינו משה מפונטנוי'א דוחה: דאף על גב דשאיבה דאורייתא היא —
 26 בקרקע טהור, משום שאפשר בלא המשכה, כדי נפלו מן הכלי לרצפה שהיא חלקה
 27 ממשכי אילך ואילך, והוה ליה כשאיבה שהמשיכה כולה, דכשרה. ובפרק קמא דתמורה
 28 (בב א) דלא נבשר ומשכה אלא כי איכא עשרים ואחת טאה במקוה — אפשר דהיינו
 29 מדרבנן. ואם תאמר: בשלמא אי כולו שאוב מדאורייתא — היינו דגורו חכמים שלשה
 30 לוגין מים שאובין פוסלים אטו כולו שאוב, ודוקא בשלשה לוגין גורו שהן ראין לרחי'ת
 31 אדם, כדאמרין בפרק קמא דשבת (יד, א): בתחלה היו טובלין במערות טריחים, ונתנין
 32 על גביהן שלשה לוגין מים שאובין בו. אבל אי כולו שאוב דרבנן — אמאי גורו כלל
 33 בשאיבה? ויש לומר: גזירה שמה יטבול בכלי. דרומיא דמעין אמר רחמנא, שהן בקרקע.
 34 ומתווא מקוה שהניחו ריקן, אומר רבינו שמשון בן אברהם: דארובה, יש להוכיח דכולו
 35 שאוב דאורייתא. דקתני: כשר, מפני שזה ספק מים שאובין חוקת המקואות כשרות.
 36 שאדם אינו עושה מוקה אלא לטבול בו, ואינו ממלא אותו מסתמא מים שאובים, אלא
 37 מים כשרים לטבילה משמנו: דוקא משום חוקה הוא דכשר, הא לאו הכי — פסול, דספיא
 38 דאורייתא לחומרא. תדע, דקתני סיפא: צינור המקלח למקוה והמכתשת נתונה בצדה, ספק
 39 מן הצינור נמקה ספק מן המכתשת שלם? ודקא משום חוקה מוכיח, ואם יש בו רוב
 40 מוקה — כשר, מפני שיש ספק מים שאובים למקוה. ומדמכשר בשיש בו רוב מוקה מספק
 41 וכשאין רוב פסול — משמע דרובו שאוב דאורייתא. ועוד, תניא התם: שני מקואות, אחד
 42 שאוב ואחד כשר, וטבל באחד מן טומאא חמורה, ועשה טהרות — הרי הן תלויות.
 43 ומדלא מטריחין מספק — אלמא כולו שאוב דאורייתא. והראיות לא נראו לרבינו יצחק. עוד האריך רבינו שמשון בן אברהם.
 44 שאובין, אבל במקוה שלם — כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו. ושמה כתב ראיות ממסכת מקואות, ואין להאריך. ואכתוב ואתכוב ראיא אתו, דתנן בתם פרק ששי (משנה
 45 ה): היה בעלין ארבעים טאה ובתחתון אין בלום — במלא בכתף נתון בעלין, עד שירידו בתחתון ארבעים טאה. משמע, אף על פי שרוב מים שאובין — אין נפסל, כיון שיש שלם.
 46 דהא אי אפשר אם לא נתן בעלין יותר מארבעים טאה. **בעי'** רב יוסף מי גשמיש שחישב עליהם להדיח בהן את האיצטרובלין מזה להכשיר בהן את הורעים — פירש הקונטרס: דבכל
 47 תלוש ובסוף חיברו מיביעיא ליה לענין הכשר ורעים, ואליבא דרבנן דמכתשת. ואין נראה לרבינו יצחק, דאם כן לימא סתמא: תלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר ורעים לרבנן, מהו? כדנקיט
 48 בפרק קמא דחולין (טו, א), ולא הוה ליה למינקט איצטרובל טפי משאר מילי. ועוד: דאין סברא לדמות הכשר ורעים למכר, שנתאו מכתשת חשובה תלוש לענין הכשר ורעים כמו שחשבה
 49 לענין מכר. ועוד: דלענין שחיטה נמי תיבעי: לרבנן תלוש ולבסוף חיברו, מהו? אי הוה כתלוש או לא. ועוד: דפירש דלרבנן דף לא מיביעיא ליה, לדלידיו דהוה ראי כתלוש, אם כן, אומיביעיא
 50 ליה לרבנן דמכתשת לאו סבירא ליה כרבי אליעזר או כרבנן דף, לענין הכשר ורעים — תיבעי ליה לענין טומאת דף גופיה, דאפילו גבי רבי אליעזר ורבנן ועוד: כיון דלרבנן דף פשיטא ליה
 51 דהוה כתלוש — הכי נמי לרבנן דמכתשת, דאמאי אית לן למימר דפליגי הני רבנן דרבי אליעזר אהני רבנן דרבי אליעזר? ועוד: דאינו מחלק בין דף למכתשת לכתול ואיצטרובל. ובפרק
 52 קמא דחולין (טו, ב) מחלק בין סכין הקבועה לצור היוצא מן הבותל, דקאמר: שאני סכין דלא מבטל ליה. ונראה לרבינו יצחק: דלרבנן דף מיביעיא ליה, דחשבי ליה דף תלוש לענין טומאה,
 53 והוה הדין לענין הכשר ורעים, דהכשר וטומאה דמו אהדרי. ואליבא דמאן דאמר בפרק קמא דחולין (טו, א) דתלוש ולבסוף חיברו דכותל בנין, לענין הכשר ורעים הוה במחומר. והשתא
 54 מיביעיא ליה לרבנן דף ומכתשת, דכולו רבנן דרבי אליעזר מסתמא דהא ניהו, באיצטרובל מהו? ובאיצטרובל דוקא מיביעיא ליה, דחכי קמביעיא ליה: איצטרובל דבטל לגבי קרקע גבי
 55 מכר לרבנן דמכתשת, אי הוה בטל לגמרי כמו כותל, ואישוש נמי מחומר לענין הכשר ורעים. ואי דלמא לענין הכשר ורעים לא חשיב מחומר כמו כותל, אלא דוקא לענין מכר, משום יפה עין.
 56 אף על גב דלא מתינו יפה לענין טומאה, היינו משום שאין סופה כל כך להתעבב בבית כמו באיצטרובל. ומיהו, לענין הכשר ורעים לא חשיב האיצטרובל מחומר, לפי שהיה לינטל
 57 יותר מכותל. ואליבא דרבי אליעזר לא מיביעיא ליה, דהא חשיב דף מחומר לענין טומאה, והוה הדין לענין הכשר ורעים, וכל שכן איצטרובל. והא דקאמר "אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי
 58 לך, דאמר בו המחומר לקרקע הרי היא בקרקע" — לאו דוקא נקט ההוא לישראל, דהא נמכר אין להוכיח אהכשר ורעים, אלא אמאי דמטטר בדף קא סמיך.

**וְהָא קְיָיְמָא לָן: דְרַבְנָן וְעוּד, הָאֵמֵר רַבִּי יוֹסֵי בֶן
 רַבִּי הִינְיָא: בְּרַף שֶׁל מִתְּכַת מִחְלֻקָּת - לְעוֹלָם
 רַבְּנָן הִיָּא, וְשֹׁאֵנִי שְׂאִיבָה דְרַבְּנָן, - אִי הִכִּי,
 אֲפִילוּ חֲקָקוּ וּלְבַסְפוּ קָבְעוּ נִמִּי - שְׂאֵנִי הִתָּם,
 דְּאֵיבָא תוֹרַת כְּלֵי עֲלוּי בְּתוֹלוּשׁ. בְּעֵי רַב יוֹסֵף: מִי
 גָּשְׁמִים שְׁחֵשֵׁב עֲלֵיהֶם לְהַדִּיחַ אֶת הָאֵיצְטְרוּבְלִין, מַהוּ
 לְרֵעִים? אֵלִיבָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר: כֹּל הַמְחוּפָּר
 לְקָרְקַע הֵרִי הוּא כְּקָרְקַע - לָא תִיבְעֵי לָךְ, כִּי תִיבְעֵי לָךְ
 - אֵלִיבָא דְרַבְּנָן דְּאָמְרִי: אֵינוֹ כְּקָרְקַע, מֵאִי? תִּיקוּ. שֶׁלָּה
 לִיָּה רַב נְחֵמְיָה בְּרִיה דְרַב יוֹסֵף לְרַבָּה בְּרִיה דְרַב
 הוֹנָא וְזִמְי לְהַתְרַעָא: כִּי אֲתָיָא הֵךְ אִיתְתָּא לְקַמָּה,
 אָנְבָה**

1 **אלא לעולם רבנן** — דרף הוא. ודקשיא לך: גבי צינור אפילו קבעו ולבסוף חקקו נמי יפסול
 2 למקוה, לרבנן דמטמאי ליה דף גבי חשיבי ליה כלי בכל ענינים, אפילו בקבעו ולבסוף
 3 חקקו — שאני שאיבה דרבנן, כדפרישית לעיל. הלכך, גבי צינור הוא דמקילי רבנן ואמרי
 4 אינו פוסל בקבעו ולבסוף חקקו. אבל לגבי דף, דטומאתו מן התורה — לעולם טמא,
 5 אפילו בקבעו ולבסוף חקקו. דסבירא להו לרבנן
 6 דכל המחומר לקרקע אינו בקרקע, **אי הכי** —
 7 דלרבנן הכל שוה, בין קבעו ואחר כך חקקו בין
 8 חקקו ואחר כך קבעו — לא בטיל לגבי קרקע,
 9 וחשיב כלי גמור, וגבי שאיבה הוא דאקילו
 10 לבטלו אנב קרקע — אפילו חקקו ולבסוף קבעו
 11 נמי לא יפסול מקוה, ולבטיל אנב קרקע ומשיני:
 12 **התם דאיכא תורת כלי בו** — וכל כך לא רצו
 13 להקל, דאין לך שאיבה גדולה מזו, והואיל הוה
 14 שם כלי עליה קודם שהוקבע בקרקע, ואי לא
 15 חשבת ליה כלי — בטלה גזירתה לגמרי. **בעי רב**
 16 **יוסף מי גשמיש** — שהוה יורדין, חשיב עליהן
 17 שידורו האיצטרובלין, מהו שאותן גשמים
 18 יכשירו ורעים, אם נפלו עליהן, לקבל טומאה?
 19 דתנן (מכשירין פרק ראשון משנה א) כל משקה
 20 שתחלתו לרצון, אף על פי שאין סופו לרצון —
 21 מכשיר. והכא נמי, כיון דניחא ליה ביירידתן לצורך איצטרובל, אף על גב דלא ניהא ליה
 22 ביירידתן על הפירות — הוה הכשר. ובלבד שהיא איצטרובל חשוב בתלוש, ולא מהני
 23 ממשבתו, ולא קרינא ביה "זכי יתן", אלא היאכא דמחשב שירדו על דבר תלוש. כדאמרין
 24 בפרק קמא דשחיטת חולין (טו, א) תלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר ורעים מחלוקת,
 25 דתנן: הכופה קערה על גבי הבותל בו, ופרכינן ירשא לספיא, ודייקין מינה דכותל בנין
 26 חשוב תלוש, ואם חשיב שירדו — הרי זה בני יתוך, אבל בכותל מערה, שהוא מחומר
 27 מעיקרו — לא מהניא מחשבתו להכשיר ורעים. ובתורת כהנים יליף מקראי דביעין
 28 מחשבה לצורך דבר תלוש, והאי איצטרובל נמי, תלוש ולבסוף חיברו הוא, ואליבא
 29 דרבנן דלעיל דפליגי במכתשת קבועה קמביעיא ליה, כדמפרש ואזיל, אי סבירא להו
 30 דתלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר ורעים הוה תלוש, או לא. **אליבא דרבי אליעזר לא**
 31 **תיבעי לך** — דהואי חשיב מחומר. ולא מיביעיא איצטרובל דנמי לקרקע טפי ממכתשת
 32 קבועה. דהואי חשיב מחומר. אלא אפילו מכתשת קבועה דחשבו לה רבנן תלוש — פליג
 33 איהו, ואמר: כל המחומר בו. והא ליכא דמימר דטעמיה התם משום דבעין יפה מוכר —
 34 דהא כללא קאמר. ועוד: שמעינן ליה גבי דף דמטטר, אפילו בתקנו ולבסוף קבעו.
 35 ואליבא דרבנן דרף נמי לא קמביעיא ליה, דהואי תלוש ולבסוף חיברו הוה תלוש, כדקא
 36 חשיבי ליה תלוש גבי טומאה אפילו בקבעו ולבסוף חקקו, והוה הדין להכשיר. **כי תיבעי**
 37 **לך אליבא** — דהוה רבנן דלעיל, דפליגי עליה דרבי אליעזר ממכתשת קבועה. מאי מי
 38 אמרינן: היינו טעמייהו, דסבירא להו דכל תלוש ולבסוף חיברו חשיב תלוש, והלכך לא
 39 מוכר את הקבועה, והוה הדין לגבי הכשר טומאה. וכיון דמטמאין משום דחשיבי ליה
 40 תלוש — לא מביעיא היאכא דחשיב להדיח מכתשת קבועה, דמכשירין, אלא אפילו חשיב
 41 להדיח בהן איצטרובל — מכשיר את הורעים. דעל כרחך טעמייהו גבי **איצטרובל**

55 האוכל עצמו לא היה ברצון, הרי הם מכשירין את האוכל לקבלת
 56 טומאה, כמבואר במכשירין (פ"א מ"א). ב. שירדו המים לצורך דבר
 57 התלוש ולא לצורך דבר המחובר לקרקע, כמבואר בחולין (טו).
 58 מסתפקת הגמרא: **בְּעֵי רַבִּי יוֹסֵף, מִי נִשְׁמֵים שְׁבַעַת יְרִידָתָם חֶשֶׁב**
 59 **עָלֵיהֶם הַבְּעֵלִים לְהִיָּיִת בְּהֵם אֶת הָאֵצְטְרוּבְּלִין** - עיגול של עץ
 60 המחובר לקרקע שעליו מניחים את אבני הריחים, **מָהוּ לְרֹעִים** -
 61 האם יש בכוחם של אותם מים להכשיר זרעים לקבלת טומאה אם
 62 נפלו עליהם. ועל אף שנפילת המים על הזרעים היתה שלא ברצון
 63 הבעלים, מכל מקום כיון שבעת נפילתם היה רצון הבעלים
 64 להשתמש בהם לצורך הדחת האיצטרובלין, הרי זה משקה
 65 שתחילת נפילתו לרצון שאף שאין סופו לרצון הרי הוא מכשיר.
 66 אמנם זהו דיוקא אם האיצטרוביל נחשב לדבר תלוש, אבל אם
 67 נחשב למחובר אין בכוחם של אותם מים להכשיר את הזרעים.
 68 ומעתה יש להסתפק באיצטרוביל שהיה תלוש ולבסוף חיברוהו
 69 לקרקע האם עדיין נחשב הוא לתלוש והמים שירדו לצורך הדחתו
 70 מכשירין את הזרעים, או שנחשב למחובר ואין מים שירדו לצורך
 71 הדחת דבר מחובר מכשירין את הזרעים.
 72 הגמרא מבארת לשיטת מ"ש מקום להסתפק בכך, ומזה צדדי
 73 הספק: **אֵלֶּיָּא** (לשיטתו) **דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר** בברייתא לעיל (סה)
 74 שמכתשת שנחקקה ולאחר מכן נקבעה כלולה במכירת הבית, לפי
 75 שָׁל דבר המְחַוָּבֵר לְקַרְקַע הָרִי הוּא כְּקַרְקַע, לֹא תִיָּעַי לָךְ - אין לך
 76 להסתפק בכך, שכן לא רק איצטרוביל שהוא דומה לקרקע יותר
 77 ממכתשת קבועה ודאי נחשב לקרקע, אלא אפילו במכתשת
 78 קבועה שהחשיבה רבנן כתלושה חלק עליהם רבי אליעזר
 79 והחשיבה כקרקע, ולשיטתו ודאי שאין המשקין לצרכם מכשירין
 80 את הזרעים, **מִי תִיָּעַי לָךְ** - אלא יש לך להסתפק רק **אֵלֶּיָּא דְּרַבִּי**
 81 **דְּחֹלְקִים** בברייתא לעיל (סז) על רבי אליעזר וְאָמַר שמכתשת
 82 שנחקקה ולאחר מכן נקבעה **אֵינִי כְּקַרְקַע** ואינה כלולה במכירת
 83 הבית, **מֵאֵי** - מה דין האיצטרוביל לענין הכשר קבלת טומאה,
 84 האם נחשב למחובר לקרקע או לא. האם נחשב סוברת רבנן
 85 שמכתשת קבועה אינה כלולה במכירת הבית, משום שכל דבר
 86 תלוש אף לאחר שחיברו לקרקע אינו כקרקע, והוא הדין לענין
 87 הכשר זרעים לקבלת טומאה יש לדונו כדבר תלוש, ולא רק
 88 במכתשת הדין כן שאם חישוב להדיחה הרי המים מכשירין, אלא
 89 אף באיצטרובלין שהוא נמכר עם הבית אם חישוב להדיחו הרי
 90 המים מכשירין. או אפשר, שהטעם שלדעת רבנן מכתשת קבועה
 91 אינה כלולה במכירת הבית אינו משום שנחשבת כתלושה, אלא
 92 משום שכל מוכר בעין רעה מוכר, וסברא זו שייכת רק לדיני
 93 מכירה, אבל לגבי הכשר לטומאה סוברים רבנן כרבי אליעזר שכל
 94 המחובר לקרקע דינו כקרקע, ואין מחשבת המשקין לצרכם
 95 מכשיריה אוכלין לקבלת טומאה. תיֵו - יעמוד נידון זה בספק,
 96 שלא נפשט.
 97 הגמרא מוסיפה לעסוק בדין תלוש ולבסוף חיברו לענין עישור
 98 נכסים, והיינו, שעל אף שבת אינה יורשת את אביה במקום שיש
 99 בן, מכל מקום תיקנו חכמים שתיטול מן הנכסים שנפלו מאביה
 100 בירושה לבניו עישור נכסים, כלומר עשירית מן הנכסים לצורך
 101 נישואיה, כמבואר בכתובות (סח), ואינה גובה אותם אלא מן
 102 הקרקעות.
 103 מביאה הגמרא: מעשה באשה אחת שהיה לה זכות ליתול עישור
 104 נכסים, ובאה לרב נחמיה ובקשה שישלח לרבה בר רב הונא
 105 שישתדל בדינה, כיון שאותם נכסים היו במקומו של רבה בר רב
 106 הונא, **שִׁלַּח לִּיהִי רַב נַחֲמִיָּה בְּרִיהִי דְרַב יוֹסֵף לְרַבָּה בְּרִיהִי דְרַב הוֹנָא**
 107 **וּזְמִי לְהַרְדְּעָא, מִי אֲתִיָּא הָךְ אִיתְתָּא לְקַמְךָ** - כשתבוא אשה זו
 108 לפניך,

1 **וְהָא קְרִיָּמָא לֵן שְׁמִים** שאובין שנפלו למקוה קיים שכבר היו בו מי
 2 גשמים, לא פסלוהו אלא מִדְּרַבְּנָן, וכיון שגם בתוספתא לעיל
 3 משמע שמדובר בצינור שקבעוהו להוליך מים למקוה קיים, ואין
 4 המים שנשאבו בצינור פוסלין אותו אלא מדרבנן, אם כן מדוע
 5 לדעת רבי אליעזר החמירו לפסול בצינור זה כשחקקו ולבסוף
 6 קבעו.
 7 מוסיפה הגמרא להקשות על יישוב זה שרק בדרך היקל רבי אליעזר
 8 משום שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה אלא מדרבנן. ועוד,
 9 אפילו אם נתרץ את הקושיא הראשונה, ונפרש שאף שמים
 10 שאובין אינם פוסלים אלא מדרבנן מכל מקום חכמים החמירו
 11 בפסול מים שאובין כאיסור תורה, עדיין יקשה היאך יישבה
 12 הגמרא שטעמו של רבי אליעזר שהיקל בדרך הוא משום שפשוטי
 13 כלי עץ טומאתן אינה אלא מדרבנן, ולכן טיהר רבי אליעזר אפילו
 14 בתיקנו ולבסוף קבעו ככותל, **הָאָמַר רַבִּי יוֹסֵף בֶּן רַבִּי חֲנִינְיָא**, שלא
 15 נחלקו בדרך של עץ, כיון שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה
 16 כלל, אלא **בְּדָף שֶׁל מִתְּקַת נַאמְרָה מְחֻלְקַת** רבי אליעזר וחכמים,
 17 וכיון שפשוטי כלי מתכת שאין להם בית קיבול מקבלים טומאה מן
 18 התורה, ואף על פי כן טיהרו רבי אליעזר אחר שחיברו לכותל אף
 19 אם תיקנו קודם לכן, נמצא שהתוספתא לעיל בצינור שחקקו
 20 ולבסוף קבעו שפוסל אינה כשיטתו, שהרי לדבריו אף בדבר שדינו
 21 מן התורה אין חילוק בין חקקו ולבסוף קבעו ולבסוף חקקו,
 22 שבשניהם בטל ממנו שם כלי אחר חיברו לקרקע, ואילו
 23 בתוספתא מבואר שאם בתחילה חקקו, אף לאחר חיברו לכותל
 24 לא בטל ממנו שם כלי, ואם כן היאך העמידו את התוספתא כרבי
 25 אליעזר.
 26 מחמת קושיות אלו חוזרת בה הגמרא, שאכן אי אפשר ליישב את
 27 התוספתא כדעת רבי אליעזר, ומיישבת הגמרא את התוספתא
 28 כדעת רבנן המטמאים בדרך של נחתומין. מיישבת הגמרא: **לְעוֹלָם**
 29 **הַתּוֹסֵפֶתא כִּרְבָּנָן הִיא**, ואף שלדעתם דף נחשב ככלי ומקבל
 30 טומאה בין אם תיקנו ולבסוף חיברו ובין אם חיברו ולבסוף תיקנו,
 31 מכל מקום גבי צינור מודים רבנן שאם קבעו ולבסוף חקקו אינו
 32 נחשב ככלי לפסול את המים שבו משום שאובין, **וְשֹׁאֵי שֹׁאֵיבָה**
 33 **דְּרַבְּנָן** משום שפסול מים שאובים הבאים מהצינור למקוה קיים
 34 אינו אלא מדרבנן, ולכך הקילו שאינו פוסל אם קבעו ולבסוף
 35 חקקו. מה שאין כן בדרך של נחתומים העשויה מתכת שטומאתו מן
 36 התורה, הרי הוא טמא אף אם קבעו ולבסוף תיקנו, כיון שכל
 37 המחובר לקרקע אינו כקרקע.
 38 שואלת הגמרא: **אֵי הָיִי** - אם אכן לדעת רבנן מעיקר הדין אין
 39 חילוק בין קבעו ולבסוף חקקו או חקקו ולבסוף קבעו, כאשר הקילו
 40 רבנן בצינור משום שפסול מים שאובים מדרבנן, מדוע הקילו רק
 41 באופן שקבעו ולבסוף חקקו, **אֲפִילוּ בְּאוּפֵן שֶׁחֲקָקוּ וְלִבְסוּף קִבְּעוּ**
 42 **נְפִי** - גם היה להם להקל שלא יפסול את המקוה. משיבה הגמרא:
 43 **שֹׁאֵי הָתָם** - שונה דינו של צינור שחקקו ולבסוף קבעו במה
 44 **הָאֵיבָא תוֹרַת כְּלֵי עֲלִיּוֹ בְּתוֹלֵשׁ**, ואם היו מקילים אף באופן זה
 45 שאחר שקבעו יבטל שם כלי ממנו, היתה בטלה גזירת חכמים
 46 שפסלו מים שאובין.
 47 מאחר והובא לעיל (סה) מחלוקת רבי אליעזר ורבנן בדין תלוש
 48 ולבסוף חיברו אם הרי הוא כמחובר לענין מכירת בית, הגמרא
 49 מוסיפה לעסוק בנידון זה לענין הכשר זרעים לקבלת טומאה.
 50 והיינו, שנאמר בתורה (ויקרא י"א לד) **מִכָּל הָאֶבֶל יֶאֱשֶׁר יֶאֱשֶׁר**
 51 **יָבֹא עָלָיו מִיַּם יִטְמָא**, ודרשו מכך (חולין לו) אוכל הבא במים
 52 הוכשר לקבל טומאה והלא בא במים לא הוכשר. הכשר זה אינו
 53 אלא בשני תנאים: א. שהמשקין ניתנו על האוכל ברצון הבעלים.
 54 ואם תחילת ירידתן היתה ברצון, אף על פי שבשעה שירדו על

52 אני מוכר לך, ולא 'חצר זו אני מוכר', דבול' ע'למא לא פליגי - אין
 53 חכמים ורבי אליעזר חלוקים דבתי משמע - שמשמעות דבריו
 54 מורה שאף הבתים כלולים במכירה, שכן אין דרים בחצר אלא
 55 בבתים, ואף רבי אליעזר מודה בזה. כי פליגי - אימתי נחלקו
 56 חכמים ורבי אליעזר, רק באופן דאמר ליה 'דרתא אני מוכר לך',
 57 שלשון 'דרתא' הוא תרגום של חצר, מר - רבי אליעזר סבר
 58 ש'דרתא' תרביצא משמע - משמעותו אייר החצר, כלומר, כלל
 59 במכירתו רק את החלק הפנוי שבחצר בלבד, ומר סבר - חכמים
 60 סוברים שלשונות 'דרתא' ו'דרתא' אחת הן, ושתייהן פתי משמע -
 61 משמעותן בתים, ולכך אף כשאמר 'דרתא' כוונתו לכלול הן את
 62 הבית והן את החצר.
 63 מביאה הגמרא אופן אחר בביאור מחלוקתם: איבא דאמרי, אמר
 64 (רבה) [רבא], אי - באופן דאמר ליה 'דרתא אני מוכר לך' דבול'
 65 ע'למא לא פליגי - אין רבי אליעזר ורבנן חלוקים דבתי משמע -
 66 שמשמעותו דבריו בתים, לפי שמחמת הבית המצוי בה נקראת
 67 החצר 'דרתא', ולכך אף הבתים כלולים במכירה, כי פליגי -
 68 אימתי נחלקו חכמים ורבי אליעזר, רק באופן דאמר ליה 'חצר אני
 69 מוכר לך, מר - רבי אליעזר סבר, שלשון 'חצר' אויבא משמע -
 70 משמעותה אייר החצר, ולכך לא כלל במכירתו אלא את
 71 המקומות הפנויים שבחצר, ומר סבר - חכמים סוברים שלשון
 72 'חצר' כולל אף את הבתים הבנויים בה, ופ'חצר המשכן - כשם
 73 שמצינו בחצר שהיה בה המשכן, שבמידותיה נאמר (שמות כו יח)
 74 'ארץ החצר מאה באמה ורחב חמשים בקמשים', ונמצא שכללו
 75 במידות אלו גם את קודש הקדשים וגם את אהל מועד שהם
 76 כבתים, והכתוב קראן 'חצר', ונמצאנו למדים שגם בתים שבחצר
 77 קרויים 'חצר', ולכך הרי הם כלולים במכירת החצר.
 78 אגב ששינו בתוספתא לעיל ש'בית החולסות' כלולה במכירת
 79 חצר, מביאה הגמרא עוד נידון בענין 'חולסית' ומצולה, אם
 80 מעשה קנין באחד מהם מועיל לקנות גם את השני עמו, ומביאה
 81 שתי לשונות בנידון: ו'אמר (רבה) [רבא] אמר רב נתנו, מבר לו -
 82 ללוקח חולסית - קרקע שעפרה חול ומוציאים ממנה זכוכית,
 83 ומבר לו יחד עמה מצולה - קרקעית הנהר שמוציאים ממנה כסף
 84 וזהב, אם הלוקח החזיק - עשה קנין חזקה רק בחולסית, לא קנה
 85 עמה את המצולה, וכן אם החזיק רק במצולה, לא קנה עמה את
 86 החולסית. מקשה הגמרא: איני - האם כך הוא הדין שאין קנין
 87 החזקה באחת מן הקרקעות מועילה לקניית השניה, והא אמר
 88 שמואל (קדושין כז) שאם מבר לו - ללוקח עשר שדות המצויות
 89 בעשר מדינות, כלומר, במקומות נפרדים, ושילם הלוקח למוכר
 90 את דמי כולן, נשתעבדו כל השדות ללוקח, ומעתה ביין שהלוקח
 91 החזיק - עשה קנין חזקה פ'חת מהן, קנה את כולן, ומדוע חזקתו
 92 בחולסית או במצולה אינה מועלת לקניית השני. מתרצת הגמרא:
 93 אין לדמות את נידונו של רב נחמן לנידונו של שמואל, שכן דווקא
 94 ה'הם - במכירת עשר שדות בעשר מדינות, הוא שאומרים
 95 שהחזקה באחת השדות מועילה לקניית השאר, כיון דפ'דנא
 96 דא'רעא חד הוא - שכל הקרקעות מחוברות לקרקע של עולם
 97 שהוא אחד, וכולה - וכל השדות ד'תא תשמישתא הוא - תשמישן
 98 אחד, שכן כולן עומדות לזריעה, ולפיכך חיבור השדות מחשיבן
 99 לשדה אחת, אבל הפ'א במוכר חולסית ומצולה, על אף שקרקעו
 100 של עולם אכן מוכר בנידון, אין החזקה באחת מהן מועילה
 101 לקניית השניה, כיון ד'תא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד -
 102 שכל אחת מהן נועדה לשימוש אחר זו להוציא ממנה חול וזו
 103 להוציא ממנה כסף וזהב, ולפיכך אף אם הם סמוכין זה לזה אין
 104 חזקת אחת מהן מועילה לקניית השניה.
 105 הגמרא מביאה לשון שניה בנידון זה: ו'איבא דאמרי - יש שאמרו
 106 שדברי רבא נאמרו להיפך.

1 אנבא - תגבה עבודה מירושת אביה, 'עישור נכסי' אפילו
 2 מאצטרוכלי דר'חיים - מתושבת הריחים, לפי שנחשבת כקרקע,
 3 כדעת רבי אליעזר הסובר שכל המחזור לקרקע הרי הוא כקרקע.
 4 אגב כך מביאה הגמרא עוד חידוש בדין גביית עישור נכסים: אמר
 5 רב אשי, כי הוינן - כשהיינו מצויים כי רב פ'הנא, מ'בנין - היינו
 6 גובים 'עישור נכסים' לצורך פרנסת הבת אפילו מעמלא דבתי -
 7 מדמי שכירות הבתים שהוריש אביה לבניו, לפי ששכר המגיע
 8 מקרקע נחשב לקרקע.

משנה

9 המוכר את החצר ולא פירט אלו דברים כולל עמה במכירה, מבר
 10 עמה גם את ה'תים שיש להם פתח לחצר. ואת הנזרות ושיחין
 11 ומ'רות שבתוך הבית. אבל לא מבר עמה את תשמישי הבית
 12 המ'ל'ט'ין שנזכרו במשנה לעיל (סה) שאינם כלולים במכירת
 13 הבית. אך פ'מן ש'אמר לו - ללוקח 'הוא - החצר וכל מה ש'תוכו
 14 מכורין לך, הרי כולן כ'כורין, כלומר, אף תשמישי הבית
 15 המיטלטלין מכורים עם החצר. מוסיפה המשנה: בין כך ובין כך -
 16 בין באופן שאמר 'החצר וכל מה שבתוכה מכורין לך' ובין באופן
 17 שלא אמר כן, לא מבר עם החצר לא את ה'ר'חין שבחצר, ולא את
 18 בית ה'בד שסוחטים בו זיתים לשמן ש'מצא בתוכה, כיון שאינם
 19 בכלל החצר. רבי אליעזר אומר, המוכר את החצר סתם, לא מבר
 20 עמה אלא אויבא של חצר, כלומר את המקום הפנוי שבחצר, ולא
 21 את הבתים או כלי תשמיש אחרים שבחצר.

גמרא

22 הגמרא מביאה ברייתא שמפרטת יותר את הדברים הכוללים
 23 ושאינם כלולים במכירת החצר: תנו ר'בן בתוספתא (ב"ב פ"ג ה"ב),
 24 המוכר את החצר ולא פירט מה כולל עמה במכירתו, מבר עמה
 25 את ה'תים החיצונים הפתוחים לחצר, ואת ה'תים הפנימים
 26 הפתוחים לבתים החיצונים שפתוחים לחצר, ואת בית החולסות
 27 - קרקע שעפרה חול ומוציאים ממנה זכוכית. וכמו כן ה'ניות
 28 הפתוחות לתוכה ומוכרות רק לבני החצר נ'מ'רות ע'מה - עם
 29 החצר, ו'חניות שאין פתוחות לתוכה - לחצר אלא לרשות הרבים
 30 אין נ'מ'רות ע'מה. ו'חניות הפתוחות ל'כאן ול'כאן - שיש להם פתח
 31 הן לחצר והן לרשות הרבים, [אלו] ואלו נ'מ'רות ע'מה - הרי אלו
 32 נמכרות עם החצר. רבי אליעזר אומר, המוכר את החצר סתם, לא
 33 מבר בכללה אלא את מילוקא של החצר - אייר החצר, כלומר,
 34 חלק החצר הפנוי מבתים, אבל לא את הבתים או את כלי
 35 התשמיש שבה.
 36 הגמרא מבררת את דברי התוספתא, מתי כלולות ה'חניות
 37 הפתוחות הן לחצר והן לרשות הרבים במכירת החצר: אמר מר -
 38 שנינו בתוספתא, חניות הפתוחות ל'כאן ול'כאן - לחצר ולרשות
 39 הרבים נ'מ'רות ע'מה - עם החצר. מקשה הגמרא: והא תני רבי
 40 חייא בברייתא ח'חניות הפתוחות לכאן ולכאן אין נ'מ'רות ע'מה -
 41 עם החצר. מתרצת הגמרא: לא ק'שיא, הא - בתוספתא מדובר
 42 בחניות ד'וב תשמישתיהו לנו - לצד הפנימי, דהיינו שמשמשים
 43 את בני החצר יותר מבני רשות הרבים, ולכן הם כלולים במכירת
 44 החצר, ואילו הא - בברייתא ששנה רבי חייא מדובר בחניות ד'וב
 45 תשמישתיהו ל'בר - לצד החוץ, דהיינו שמשמשים את בני רשות
 46 הרבים יותר מבני החצר, ולכן אינם כלולים במכירת החצר.
 47 שנינו במשנה: רבי אליעזר אומר, המוכר את החצר בסתם, לא מבר
 48 אלא את אויבא של החצר, שלא כדעת חכמים הסוברים שאף
 49 הבתים והבורות שבה כלולים במכירתה. הגמרא מבארת בשני
 50 אופנים במה נחלקו רבי אליעזר וחכמים. אופן ראשון: אמר (רבה)
 51 [רבא], אי - כ'אופן דאמר ליה ללוקח בעת מכירת החצר, ד'ר'תא

1 אצטרוביל דאמרי מכור — לא משום דחשיב מחובר, דהא גבי מכר מכתשת חשבי ליה לתלוש ולבסוף חיברו בתלוש, ואצטרוביל נמי תלוש ולבסוף חיברו הוא, דקודם שיקבעו בקרקע
2 הוי בניו ועומד, ואלא היינו טעמייהו: משום דעיקר עשייתו לקביעות בקרקע טפי ממכתשת, חשיב כבית לענין מכירת בית, דומיא דכותלי הבית, דחשיבי תלוש לענין הכשר זרעיים,
3 ולגבי מכר הוי דן בכלל בית וחשיבי בקרקע, או דלמא טעמייהו גבי מכתשת משום דבעין רעה מוכר, אבל לגבי הכשר — כקרקע משווי ליה, וכרבי אליעזר סבירא להו. תיקו. האי
4 נדקט "להדיח בן את האצטרוביל" ולא נקט מכתשת — אורחא דמילתא נקט, שהוי רגילין להדיחו, אי נמי רבותא הוא נדקט, כדפירשתי, דאף על גב דאמרי רבנן מכר את האצטרוביל

5 — איכא למימר דחשבי ליה תלוש לענין הכשר
6 זרעים, כדפירשתי. עישור נכסי — שהבת נטולת
7 בבכסי אביה בשביל פרנסת הבעל להנישא בו.
8 וקיימא לן בכתובות (סח, א): לפרנסה שמין באב,
9 והיבא דאין זידעין דעתו — ונטלת כדאמר
10 נכסים, וממקרקעי ולא ממטלטלי, כדאמר
11 בכתובות אפילו מאצטרוביל — כרבי אליעזר,
12 דכל המחובר לקרקע חרי הוא בקרקע. ופירש
13 רבינו תנאל: וקיימא לן הכי, דהא לית מאן
14 דפליגי עלה. ולדברי הכל פרנסה דהיא עישור
15 נכסי — ממקרקעי ולא ממטלטלי היא, ואפילו
16 בזמן הזה, דהא בהדיא פסק רבא בפרק "מציתא"
17 האשה" הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי, בין
18 לכתובה בין למוזני בין לפרנסה. ואף על גב
19 דרבותיה הגאונים תקנו לגבות כתובה אפילו
20 ממטלטלי, גזיבי גם מוזני אפילו ממטלטלי,
21 דהא קיימא לן (כתובות נד, ב): תנאי כתובה
22 בכתובה דמי — הני מילי בכתובה מוזני, אבל
23 הפרנסה אינה מתנאי כתובה — הלכך במקומה
24 עומדת, וממקרקעי גביא ולא ממטלטלי, אגבה
25 מאצטרוביל — דאינון מטלטלי קבועין בקרקע.
26 שמועין מינה, דסוגיא דשעמטא כרבי אליעזר
27 סלקא, דסבר: כל המחובר לקרקע — הרי הוא
28 בקרקע, כן פירש רבינו תנאל, והכי פסקא
29 אליבא דהלכתא, וכן עיקר. מעמלא דבתי —

30 משכירות הבתים. דמקרקעי חשיבי ליה, דסבר
31 מקרקעי חשיב מקרקע. משנה המוכר את
32 החצר — סתם, מכר בתים הפתוחים לחצר,
33 וברות שיחון ומערת שבתוך הבית, אף על גב
34 דהמוכר את הבית לא מכר ברות שיחון ומערת —
35 דאינון מוכרין בכלל בית, וכל שכן שאר מטלטלין שאינן בכלל תשמישי בית. הרי כולן מכוונין — המטלטלין — תשמישי בית כולן, דאיךו מטלטלי, כדאמרין לקמן ב"מי שמת" (קט,
36 א): מאני תשמישתיא איךו מטלטלי, ולא חשיב שערי, בין כך ובין כך — בין שאמר לו "כל מה שבתוכה" בין לא אמר. לא את הפתוחין — דאינו בכלל חצר. אלא אוויה — אבל בתים
37 וברות לא מכר כלל. ודמים מודיעים ליכא למימר, דאין אונאה לקרקעות. גמרא הציגונים — הפתוחין לחצר. חולסאות — פירש רבינו תנאל: קרקע שעפרו חול, שמציצין ממנו
38 זכוכית, ובפרק קמא דשבט (טו, ב) אמרין בזוכית שתחלת ברייתו מן החול, והלכך מקום חשוב בפני עצמו. הנויות הפתוחות לתובה — שאין מוכרין אלא לבני חצר זו. שאין פתוחות
39 לתובה אלא לראשות הרבים. מלוסא — אוויה. והתני רבי חיאי — דפתוחות לבאן ולכאן אין נמכרות עמה הא — דרבי חיאי — דרוב תשמישיהו לבר, פתח של צד החוץ פתח
40 ויהא להשתמש בו מפתח הפנימי. אמר רבא כל היבא דאמר ליה דירתא — שאמר לו מוכר ללוקח "דירה זו אני מוכר לך", ובלשון זה מכר לו את החצר, שלא אמר "חצר זו אני מוכר
41 לך" אלא "מזרח זה" — דכולי עלמא לא פליגי דבתים משמע, דבחצר אין דרין, אלא בבתיים. והלכך הכא מודי רבי אליעזר דחצר ובתים מכר לו, שהכל ביהד קרוי דירה. כי פליגי
42 דאמר ליה דירתא — חצר מתרגמין: דירתא. רבי אליעזר סבר תרביצא משמע — אויר משמע, כאילו אמר לו "חצר זו אני מוכר", דאויר לבד קרוי "חצר". ורבנן סברי בתי משמע —
43 "דירתא" ו"דירתא" אחת הם, שניהם לשון דירה הם, ולחך לשנא קמא דרבא משמע דהיא דאמר ליה "חצר זו אני מוכר לך" — הכל מודין דלא מכר אלא אוויה של חצר. ומתניתין
44 הכי קתני: המוכר חצר באותו לשון שרגילין לקרותה, דהיינו "דירתא" — מכר את הבתים כו', רבי אליעזר אומר: המוכר את החצר, אפילו בלשון "דירתא" — לא מכר אלא אוויה של
45 חצר. הכי נרשין: איכא דאמרי אמר רבא כל היבא דאמר ליה דירתא כולי עלמא לא פליגי דבתי משמע — דגם הוא לשון דירה, דעל שם דירה נקראת החצר דירתא. האי נרשין: כי
46 פליגי דאמר ליה חצר — כדקתני מתניתין "המוכר את החצר". מר סבר: "חצר" אוויה משמע. ומר סבר בחצר המשכן — חכמים סברי: "חצר" בחצר המשכן, כדכתיבי: "אורך החצר
47 מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים" (שמות כז). ובכלל אלו מאה אמה קרש הקדשים ואהל מועד שהם כמו בתים וקראן הכתוב חצר, מכאן שהבתים נמכרין בכלל חצר. כן פירש
48 רבינו תנאל, ועיקר, ומסתברא כהאי לישנא בתרא, דבדאמר ליה "חצר" פליגי, דהכי תנן מתניתין, והלכך, לא שנא אמר ליה "דירתא" ולא שנא אמר ליה
49 "חצר" — מכר את הבתים. מצולה — קרקעית הנחר שמוציאין בו כסף וזהב. כן פירש רבינו תנאל. ויש מפרשים: לדגים. החוץ בחולסית — לאו בחוקת שלש שנים מיירי, אלא בחוקה
50 כדי לקנות, שלא יוכל מוכר לחזור בו, דקיימא לן: קרקע נקנית בכסף בשטר ובחוקה. לא קנה מצולה — שהרי שני תשמישי הן, זה לחול זה לכסף והוב, ושני שמות הן, ואף על פי
51 שמתכין זו אלא לא מנהיא חוקת חולסית לקנות מצולה. והיינו טעמא: דהאי קרא נפקא לן חוקת הקונה קרקע במסכת קדושין (כו, א): "שבו בעריכם אשר תפסחם" (במד' במה
52 תפסחם — בישיבה, ועוד קרא אחרינא: "וירשעם אותה וישבתם בה" במה ירשעם — בישיבה — משם למדנו שאותו קרקע שהוא יושב בו או אותה העיר שהוא יושב בה, הוא קונה
53 בחוקת ישיבה, אבל עיר אחרת אינו קונה בישיבת חבירתה. הלכך חולסית ומצולה שדן שני דברים חלוקין זה מזה, באותו שהוא מחזיק הוא זוכה ולא בחבירו. כיון שהחזיק באחת
54 מהן קנה כולן — וכדמפרש בפרק קמא דקדושין (כו, ב): שנתן לו דמי כולן, דכיון דקיבל המוכר כל הדמים של עשר השדות, הרי אשתעבוד כולוה ללוקח בשביל מנתיו שנתן לו,
55 ודי לן בחוקת אחת מהן, וכדמפרש טעמא בבבא קמא: דסדנא דארעא חד הוא — כל השדות ארדוקין בגוף קרקע של עולם שהוא אחד, וכמו שהחזיק בכלולו דמי, והא דאמרין בחוקת
56 הבתים (בבא בתרא נג, א): שני שדות ומצר אחד בנייהו, החזיק באחת מהן לא קנה חבירתה — לא תקשי לשמואל, דהתם בבכסי הגר קאי, דממילא קאי בלא
מתן

1 מעמלא דבתי — ואם תאמר: היכי דמי? אי
2 כבר בא השכירות ליד האחין —
3 אם כן מטלטלי נענה, ולא גביא מנייהו, ואי אתא
4 לאשמועין שיכולה להשכיר לצורך נדונייתה —
5 פשיטא, דאפילו למכור יכולה ויש לומר: כגון
6 שהשכירו הבית לשנה, וכבר עבר חצי הזמן, וקא
7 משמע לן דאפילו שכירות מומן שעבר נטול,
8 דאין השכירות משתלמת אלא לבסוף, ולא דמי
9 למטלטלין.

יט

את החצר - מכר בתים הציגונים ובתים הפנימים ובית החולסאות; הנויות פתוחות לתובה -
נמכרות עמה, ושאינן פתוחות לתובה - אין נמכרות עמה; פתוחות לבאן ולכאן - [אלו] ואלו
נמכרות עמה. רבי אליעזר אומר: המוכר את החצר - לא מכר אלא מילוסא של חצר. אמר
מר: פתוחות לבאן ולכאן - נמכרות עמה. והא תני רבי חיאי: אין נמכרות עמה - לא קשיא:
הא דרוב תשמישתייהו לגו, הא דרוב תשמישתייהו לבר. רבי אליעזר אומר: המוכר את החצר
- לא מכר אלא אוויה של חצר. אמר רבה: אי דאמר ליה "דירתא" - דכולי עלמא לא פליגי
דבתי משמע, כי פליגי - דאמר ליה "דירתא", מר סבר: תרביצא משמע, ומר סבר: בתי משמע.
איכא דאמרי, אמר רבה: אי דאמר ליה "דירתא" - דכולי עלמא לא פליגי דבתי משמע, כי
פליגי - דאמר ליה "חצר", מר סבר: חצר - אוויה משמע, ומר סבר: בחצר המשכן, ואמר
רבה אמר רב נחמן: מכר לו חולסית ומצולה, החוץ בחולסית - לא קנה מצולה, החוץ
במצולה - לא קנה חולסית. אני? והא אמר שמואל: מכר לו עשר שדות בעשר מדונות, פיון
שהחזיק באחת מהן - קנה כולן - התם הוא דסדנא דארעא חד הוא, וכולהו הדיא תשמישתיא
הוא, אבל הכא - הא תשמישתיא לחוד, והא תשמישתיא לחוד. ואיכא דאמרי,
אמר

1 דהמוכר את הבית לא מכר ברות שיחון ומערת —
2 דאינון מוכרין בכלל בית, וכל שכן שאר מטלטלין שאינן בכלל תשמישי בית. הרי כולן מכוונין — המטלטלין — תשמישי בית כולן, דאיךו מטלטלי, כדאמרין לקמן ב"מי שמת" (קט,
3 א): מאני תשמישתיא איךו מטלטלי, ולא חשיב שערי, בין כך ובין כך — בין שאמר לו "כל מה שבתוכה" בין לא אמר. לא את הפתוחין — דאינו בכלל חצר. אלא אוויה — אבל בתים
4 וברות לא מכר כלל. ודמים מודיעים ליכא למימר, דאין אונאה לקרקעות. גמרא הציגונים — הפתוחין לחצר. חולסאות — פירש רבינו תנאל: קרקע שעפרו חול, שמציצין ממנו
5 זכוכית, ובפרק קמא דשבט (טו, ב) אמרין בזוכית שתחלת ברייתו מן החול, והלכך מקום חשוב בפני עצמו. הנויות הפתוחות לתובה — שאין מוכרין אלא לבני חצר זו. שאין פתוחות
6 לתובה אלא לראשות הרבים. מלוסא — אוויה. והתני רבי חיאי — דפתוחות לבאן ולכאן אין נמכרות עמה הא — דרבי חיאי — דרוב תשמישיהו לבר, פתח של צד החוץ פתח
7 ויהא להשתמש בו מפתח הפנימי. אמר רבא כל היבא דאמר ליה דירתא — שאמר לו מוכר ללוקח "דירה זו אני מוכר לך", ובלשון זה מכר לו את החצר, שלא אמר "חצר זו אני מוכר
8 לך" אלא "מזרח זה" — דכולי עלמא לא פליגי דבתים משמע, דבחצר אין דרין, אלא בבתיים. והלכך הכא מודי רבי אליעזר דחצר ובתים מכר לו, שהכל ביהד קרוי דירה. כי פליגי
9 דאמר ליה דירתא — חצר מתרגמין: דירתא. רבי אליעזר סבר תרביצא משמע — אויר משמע, כאילו אמר לו "חצר זו אני מוכר", דאויר לבד קרוי "חצר". ורבנן סברי בתי משמע —
10 "דירתא" ו"דירתא" אחת הם, שניהם לשון דירה הם, ולחך לשנא קמא דרבא משמע דהיא דאמר ליה "חצר זו אני מוכר לך" — הכל מודין דלא מכר אלא אוויה של חצר. ומתניתין
11 הכי קתני: המוכר חצר באותו לשון שרגילין לקרותה, דהיינו "דירתא" — מכר את הבתים כו', רבי אליעזר אומר: המוכר את החצר, אפילו בלשון "דירתא" — לא מכר אלא אוויה של
12 חצר. הכי נרשין: איכא דאמרי אמר רבא כל היבא דאמר ליה דירתא כולי עלמא לא פליגי דבתי משמע — דגם הוא לשון דירה, דעל שם דירה נקראת החצר דירתא. האי נרשין: כי
13 פליגי דאמר ליה חצר — כדקתני מתניתין "המוכר את החצר". מר סבר: "חצר" אוויה משמע. ומר סבר בחצר המשכן — חכמים סברי: "חצר" בחצר המשכן, כדכתיבי: "אורך החצר
14 מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים" (שמות כז). ובכלל אלו מאה אמה קרש הקדשים ואהל מועד שהם כמו בתים וקראן הכתוב חצר, מכאן שהבתים נמכרין בכלל חצר. כן פירש
15 רבינו תנאל, ועיקר, ומסתברא כהאי לישנא בתרא, דבדאמר ליה "חצר" פליגי, דהכי תנן מתניתין, והלכך, לא שנא אמר ליה "דירתא" ולא שנא אמר ליה
16 "חצר" — מכר את הבתים. מצולה — קרקעית הנחר שמוציאין בו כסף וזהב. כן פירש רבינו תנאל. ויש מפרשים: לדגים. החוץ בחולסית — לאו בחוקת שלש שנים מיירי, אלא בחוקה
17 כדי לקנות, שלא יוכל מוכר לחזור בו, דקיימא לן: קרקע נקנית בכסף בשטר ובחוקה. לא קנה מצולה — שהרי שני תשמישי הן, זה לחול זה לכסף והוב, ושני שמות הן, ואף על פי
18 שמתכין זו אלא לא מנהיא חוקת חולסית לקנות מצולה. והיינו טעמא: דהאי קרא נפקא לן חוקת הקונה קרקע במסכת קדושין (כו, א): "שבו בעריכם אשר תפסחם" (במד' במה
19 תפסחם — בישיבה, ועוד קרא אחרינא: "וירשעם אותה וישבתם בה" במה ירשעם — בישיבה — משם למדנו שאותו קרקע שהוא יושב בו או אותה העיר שהוא יושב בה, הוא קונה
20 בחוקת ישיבה, אבל עיר אחרת אינו קונה בישיבת חבירתה. הלכך חולסית ומצולה שדן שני דברים חלוקין זה מזה, באותו שהוא מחזיק הוא זוכה ולא בחבירו. כיון שהחזיק באחת
21 מהן קנה כולן — וכדמפרש בפרק קמא דקדושין (כו, ב): שנתן לו דמי כולן, דכיון דקיבל המוכר כל הדמים של עשר השדות, הרי אשתעבוד כולוה ללוקח בשביל מנתיו שנתן לו,
22 ודי לן בחוקת אחת מהן, וכדמפרש טעמא בבבא קמא: דסדנא דארעא חד הוא — כל השדות ארדוקין בגוף קרקע של עולם שהוא אחד, וכמו שהחזיק בכלולו דמי, והא דאמרין בחוקת
23 הבתים (בבא בתרא נג, א): שני שדות ומצר אחד בנייהו, החזיק באחת מהן לא קנה חבירתה — לא תקשי לשמואל, דהתם בבכסי הגר קאי, דממילא קאי בלא
מתן

י"ם טלפתא — היינו ערשים דסוף מסכת עבודה זרה (עה, א) דאמר: בעו מיניה מרב הונא הני דוגא דארמאי מאי? אמר ליה: תניתהו: מי שהיו גיתיו ובית בדיו טמאים — הדרפן הלולבין והעדשים מדיחין. ופירש נמי הקונטרס החם דעדהשה היינו גת עצמה. וקשה: הדהם תנו דגת עריבה ניוגו ואומר בקונטרס: דאברייטא סמוכין ולא נהגינן למעבד ניוגו

מתן מעות, הלכך לא קנה אלא אותו שהחזיק. דהא הך דשמואל נמי, אילו לא נתן מעות — לא קנה אלא מה שהחזיק, ואם נתן דמי חציו — לא קנה בחזקת אחת מהן אלא כנגד מעותיו. ואם תאמר: כיון דבנתן דמי כולן מיירי שמואל, מה לנו לחזקת אחת מהן? והלא קרקע נקנה בכסף, ולא עריבה תו חזקה איכא למימר בדמקום שכותבין השטר מיירי, דהתם לא קני קרקע במעות, אלא בשטר או בחזקה, כדאמרין בפרק קמא דקדושין (כו, א) עלה דהך משנה "נכסים שיש להן אחריות נקבין בכסף" כו, אמר רבא. לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השטר, אבל במקום שכותבין את השטר — לא קנה עד שיכתוב את השטר, אי נמי עד שיחזיק. דהא תשמיעא — כל העשר שרות עומדין לזריעה, והלכך כשהיה אחת חשובין על ידי סדנא דארעא שמחבר אותן. משנה המוכר את בית הבר — בית שהבר בו, ואותו בית לתשמיש בד לבדו עשוי. מכר את הים — בגמרא מפרש דהיינו בר עצמו, כדמפרש ואילו. ונראה בעיני דכל הך דקתני בדמו מכר — קבועת הן שם, ואינן דאינן מכורים בכלל בית הבר — מיטלטלי הן, כדאמרין נמי קבועה ולא המיטלטלת. הפלג התולות — בגמרא מפרש, וקבועת הן. עבירים וגלגל וקודה — מיטלטלי הן. ובגמרא מפרשי בלוהו. ובזמן שאמר לו הוא — הבית של בר, וכל מה שבתוכו אני מוכר לך — כולן מכורין. ודוקא הני הצריכין לבית הבר, אבל שאר תשמישין שמתנחן בתוכו להשמר — אינן מכורין. מכר את הקורה — כדמפרש טעמא בגמרא, דהיינו עיקר בית הבר. גמרא מלפנא — היא עריבה שקורין מייט, עגולה כעדרה. ועדשה קרי לה בברייתא במסכת עבודה זרה (עה, א). ערשים מותרגמנין טלפתאן. מפל אמר רבי אבא בר מפל מפרכתא — אבן נקובה שמכניסין בה עץ ומפרכין בה הזיתים בבית הבר. דהיינו דומיא דמכתשת. ויש מפרשים דהיינו עץ עצמו שמפרכין בו את הזיתים, ולפי שהוא תשמישי בית הבר הוא מכור בכלל בית הבר, ואף על גב דמיטלטל. ולשון ראשון מפורשי רבינו תנאל, ועיקר. כלונפות — אותן שנועצין בראש הגת מכאן ומכאן ונקבים זה בנגד זה, ונתנים בריחים מזה לזה, ומעמידין הקורה על הבריח. ובלעז קורין להן זימלי"ן = תאומים. ויש מקומות שקורין שרור"ש = אחיות. כיכשי — נסרים שנותנין על הזיתים בבית הבר כשמורידין הקורה עליהן לכבשן, ומשום דמיטלטלי לא מזדבני. חומרטא = וי"ן בלעז, שמגלגלין בה את הקורה להעלותה ולהורידה. קורה — דמתניתין היינו קורה כמשמעה, שגם בבבל קורין לה כן. מכר את הנסרים — אינם כיכשי, דאם כן תקשי אמיתית, דהתם קתני לא מכר והכא קתני מכר. אלא קן כעין נסרים תנונים סביב הזיתים בבית הבר כדי שלא יתפורו אנה ואנה בהכבדי הקורה עליהם. ונראה בעיני שמחזירים שם וקבועים הם שם לעולם. ובתוספתא גרס: מכר את הציצים. ונראה דגרסי' גרס. והיינו גת הבר, שקושרין בהם הזיתים כדי שלא יתפורו. יקבים — היינו ים, החקקה ועושה כעין יקב, ובכתיב (יואל ב) "והשיקו היקבים תירוש ויצהר", והשיקו — לשון הומה ורעש שהיין עושה כשנופל מן היקב. המפרכות — היינו ממל דמתניתין, דפרישנא לעיל: מפרכתא. הייחיים התחנתה — קבועה היא, ותוחזק בה זיתים. שבתחלה מפרכין אותן במפרכות, ואחר כך תוחזק בריחים, ואחר כך עוצרין אותן בבית הבר. והכי אמרין במנחות (פז, א). ושקין ומרצופין — לשאת בהן זיתים בבית הבר. אלא שהמרצופין הן של עור, והשקין מנוצה של עזים. וכל דמטלטל לא מזדבן. משנה הכי גרסינן בסדר המשנה: המוכר את בית המרחץ — בית שעשוי לרחוץ בו. ושולשה בתים זה, זה לפניו מזה, כדאמרין ב"ציאות השבת" (שבת י, א): פנימי — לרחיצה, חיצון — שעומדין שם מלוכשי, בינוני — שפושטין שם בגדיהם. ובתוספתא קתני בהדיא: המוכר את המרחץ מכר בתים הפנימיים ובתים החיצונים. הנסרים — שנותנין על גבי קרקע המרחץ, ועומדין עליהם הרוחצים שלא יכו רגליהם חמום החרקע, אי נמי — שלא יטפנו רגליהן, ומשום דמיטלטלי לא מזדבני. ספלים — ללת בהן מים לרחוץ, ומיטלטלין. ויולאות — מסך כנגד הפתח. ולי נראה: בנג מסתתפנין בו דהיינו אלונסית. לא מכר מערות של מים — בריכות מים ששופכות מים למרחץ. ולא אוצרות של עצים — שהיו לחמם בהן המרחץ. והיינו טעמא. דאין אלו תשמישין המיוחדין למרחץ כי הך דלעיל, ואין אלו מאני תשמישיתיה, אלא ממונו הן להנות בהם אפילו בתוך ביתו. דכשקונה אותם קונה להסיק בביתו ולאפות ולצללות בהן, כמו חטי ושעירי. מגורות — כמו "הרסו ממגורות" (יואל א), כיצא בו — "מגורה שהיא מליאה פירות" (ספחים ט, א). גמרא בית הנסרין — בית שמכניסין בו הנסרים לאחר רחיצה. את בית היקבים גרסינן בתוספתא — יש מפרשים: חדר שמציעין בו הגיגיות שמשימין בו מים חמין. ולא נהירא לי, דהיינו נמי בית הזירות דקתני בתוספתא. ויש מפרשים יקבים — סדר שמעטפין בהן ראשן מפני חום המרחץ. וכל הני בתים מיתבירי לבית המרחץ. אבל לא את הנסרים — דמיטלטלי. ולא הספלים — גרסינן. ואית דגרסי: ספסלין, שיושבין עליהן בבית המרחץ. וראשון עיקר, דהא במתניתין נמי ספלים גרסינן

אמר רבה אמר רב נחמן: החזיק בחולסית קנה מצולה. - פשיטא, דהא אמר שמואל: מכר לו עשר שדות וכו' - מהו דתימא: התימא הוא דסדנא דארעא חד הוא, אבל הקא הא תשמישיתא לחוד והא תשמישיתא לחוד, קא משמע לן. משנה המוכר בית הבר - מכר את הים ואת הממל ואת התולות, אבל לא מכר את העבירים ואת הגלגל ואת הקורה, ובזמן שאמר לו: "הוא וכל מה שבתוכו" - הרי פולן מכורין; רבי אליעזר אומר: המוכר בית הבר - מכר את הקורה. גמרא ים - מלפנא. קמל - אמר רבי אבא בר ממל: מפרכתא. בתולות - אמר רבי יוחנן: כלונפות של ארו שמעמידין בהן את הקורה. עבירים - פכשי. גלגל - חומרטא. קורה - קורה. תנו רבנן: המוכר בית הבר - מכר את נסרים ואת היקבים ואת המפרכות, ואת הריחים התחתונות אבל לא העליונה, ובזמן שאמר לו: "הוא וכל מה שבתוכו" - הרי פולן מכורין; בין כך ובין כך, לא מכר לא את העבירים ולא את השקין ולא את המרצופין; רבי אליעזר אומר: המוכר בית הבר - מכר את הקורה, משנה המוכר את המרחץ - לא מכר את הנסרין ואת הספלים ואת העליונה, אבל לא את נסרין עצמן ולא יקמין לו: "הוא וכל מה שבתוכה" - הרי פולן מכורין; בין כך ובין כך, לא מכר לא את המגורות של מים ולא את אוצרות של עצים. גמרא תנו רבנן: המוכר את המרחץ - מכר את בית הנסרין ואת בית היקמין, ואת בית הספלים ואת בית היולאות, אבל לא את נסרין עצמן ולא יקמין עצמן, ולא ספלים עצמן ולא וילאות עצמן, ובזמן שאמר לו: "הוא וכל מה שבתוכה" - הרי פולן מכורין; בין כך ובין כך, לא מכר לו את הבריכות המספקות לו מים, בין בימות

שרור"ש = אחיות. כיכשי — נסרים שנותנין על הזיתים בבית הבר כשמורידין הקורה עליהן לכבשן, ומשום דמיטלטלי לא מזדבני. חומרטא = וי"ן בלעז, שמגלגלין בה את הקורה להעלותה ולהורידה. קורה — דמתניתין היינו קורה כמשמעה, שגם בבבל קורין לה כן. מכר את הנסרים — אינם כיכשי, דאם כן תקשי אמיתית, דהתם קתני לא מכר והכא קתני מכר. אלא קן כעין נסרים תנונים סביב הזיתים בבית הבר כדי שלא יתפורו אנה ואנה בהכבדי הקורה עליהם. ונראה בעיני שמחזירים שם וקבועים הם שם לעולם. ובתוספתא גרס: מכר את הציצים. ונראה דגרסי' גרס. והיינו גת הבר, שקושרין בהם הזיתים כדי שלא יתפורו. יקבים — היינו ים, החקקה ועושה כעין יקב, ובכתיב (יואל ב) "והשיקו היקבים תירוש ויצהר", והשיקו — לשון הומה ורעש שהיין עושה כשנופל מן היקב. המפרכות — היינו ממל דמתניתין, דפרישנא לעיל: מפרכתא. הייחיים התחנתה — קבועה היא, ותוחזק בה זיתים. שבתחלה מפרכין אותן במפרכות, ואחר כך תוחזק בריחים, ואחר כך עוצרין אותן בבית הבר. והכי אמרין במנחות (פז, א). ושקין ומרצופין — לשאת בהן זיתים בבית הבר. אלא שהמרצופין הן של עור, והשקין מנוצה של עזים. וכל דמטלטל לא מזדבן. משנה הכי גרסינן בסדר המשנה: המוכר את בית המרחץ — בית שעשוי לרחוץ בו. ושולשה בתים זה, זה לפניו מזה, כדאמרין ב"ציאות השבת" (שבת י, א): פנימי — לרחיצה, חיצון — שעומדין שם מלוכשי, בינוני — שפושטין שם בגדיהם. ובתוספתא קתני בהדיא: המוכר את המרחץ מכר בתים הפנימיים ובתים החיצונים. הנסרים — שנותנין על גבי קרקע המרחץ, ועומדין עליהם הרוחצים שלא יכו רגליהם חמום החרקע, אי נמי — שלא יטפנו רגליהן, ומשום דמיטלטלי לא מזדבני. ספלים — ללת בהן מים לרחוץ, ומיטלטלין. ויולאות — מסך כנגד הפתח. ולי נראה: בנג מסתתפנין בו דהיינו אלונסית. לא מכר מערות של מים — בריכות מים ששופכות מים למרחץ. ולא אוצרות של עצים — שהיו לחמם בהן המרחץ. והיינו טעמא. דאין אלו תשמישין המיוחדין למרחץ כי הך דלעיל, ואין אלו מאני תשמישיתיה, אלא ממונו הן להנות בהם אפילו בתוך ביתו. דכשקונה אותם קונה להסיק בביתו ולאפות ולצללות בהן, כמו חטי ושעירי. מגורות — כמו "הרסו ממגורות" (יואל א), כיצא בו — "מגורה שהיא מליאה פירות" (ספחים ט, א). גמרא בית הנסרין — בית שמכניסין בו הנסרים לאחר רחיצה. את בית היקבים גרסינן בתוספתא — יש מפרשים: חדר שמציעין בו הגיגיות שמשימין בו מים חמין. ולא נהירא לי, דהיינו נמי בית הזירות דקתני בתוספתא. ויש מפרשים יקבים — סדר שמעטפין בהן ראשן מפני חום המרחץ. וכל הני בתים מיתבירי לבית המרחץ. אבל לא את הנסרים — דמיטלטלי. ולא הספלים — גרסינן. ואית דגרסי: ספסלין, שיושבין עליהן בבית המרחץ. וראשון עיקר, דהא במתניתין נמי ספלים גרסינן

51 שבבית הבד כדי שלא יתפורו בשעה שמניח עליהם את הקורה
 52 לכובשם, ואותם נסרים מחוברים לקרקע. וכן את הַיְקָבִים, כלומר,
 53 קערת אבן עגולה הקבועה בקרקע שבה מניחים את הזיתים
 54 לסוחטם, והוא הים' הנוצר במשנתנו, וכן את הַמְפָרְכֹת - אבן
 55 נקובה שמכניסים בה עץ, וכותשים בה את הזיתים בבית הבד, וכן
 56 את הַרְיָחִים הַתְּחַתְּנוֹת הקבועות בקרקע, שטוחנים בהם את
 57 הזיתים קודם שעוצרים אותם בבית הבד, אֶבֶל לא כלל במכירתו
 58 את הריחים העליונה, כלומר את האבן העליונה של הריחים
 59 שאינה מחוברת לקרקע. וּבִזְמַן שֶׁאֲמַר לוֹ המוכר לקונה 'הוא ו-בית
 60 הבד' וְכָל מַה שֶׁבְּתוֹכוֹ מכור לך/ הרי פוֹלֵן מְכוּרֵי, אף אלו
 61 שהוזכרו שאינם בכלל המכירה. מוסיפה הברייתא: בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ
 62 - בֵּין אִם אָמַר 'בית הבד וכל מה שבתוכו מכורין לך' ובין אם לא
 63 אמר כן, לֹא מְכָר עִמּוֹ לֹא אֵת הַעֲבָרִים - נסרים המונחים על
 64 הזיתים הנכבשים בבית הבד, והקורה יורדת ומכבידה עליהם בזמן
 65 הכבישה, וכן לא כלל את השקין העשויים מנוצות עזים, וְלֹא אֵת
 66 הַמְרָצוּפִין העשויים מעור, שבהם נושאים את הזיתים לבית הבד,
 67 כיון שאינם קבועין בקרקע אלא מיטלטלין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר,
 68 הַמּוֹכֵר בֵּית הַבַּד סתם, מְכָר עִמּוֹ גַם אֵת הַקּוֹרֶה שכובשים בה את
 69 הזיתים, אף על פי שהיא מיטלטלת, לפי שְׁלֵא נִקְרָא מְקוֹם כְּבִישַׁת
 70 הזיתים 'בית הבד' אֶלָּא עַל שׁוֹם הַקּוֹרֶה שכובשת אותם.

משנה

71 הַמּוֹכֵר אֵת בֵּית הַמְרָחֵץ - בית שאנשים רוחצים בו, ולא פירש מה
 72 כלל במכירה, לֹא מְכָר עִמּוֹ אֵת הַנְּסָרִין שמניחים על ריצפת בית
 73 המרחץ לעמוד עליהם כדי שלא יכוו או כדי שלא יתלכלכו
 74 רגליהם, וְלֹא אֵת הַסְּפָלִין - כלים שנותנים בהם מי הרחיצה, וְלֹא
 75 אֵת הַתְּכָנִיּוֹת - אלונטיות ו-מגבות שמסתפגים בהן לאחר הרחצה.
 76 אבל בְּזִמְנֵי שֶׁאֲמַר לוֹ המוכר 'הוא ו-בית המרחץ' וְכָל מַה שֶׁבְּתוֹכָהּ
 77 מכורין לך/ הרי פוֹלֵן מְכוּרֵי - כל הדברים שהם תשמישי בית
 78 המרחץ ואף הדברים המיטלטלין כלולים במכירה. מוסיפה
 79 המשנה: בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ - בין שאמר לו 'בית המרחץ וכל מה
 80 שבתוכו מכורין לך' ובין שלא אמר כן, לֹא מְכָר עִמּוֹ לֹא אֵת
 81 הַמְּנוֹרֹת שֶׁל מַיִם - בריכות מים המספקות מים למרחץ, וכן לֹא
 82 כלל במכירתו אֵת אוֹצְרוֹת שֶׁל עֵצִים - מקום הנחת העצים
 83 שמחממים בהם את המרחץ, משום שהמים והעצים אינם
 84 תשמישים המיוחדים למרחץ, אלא דברים שיכול ליהנות מהם אף
 85 בביתו.

גמרא

86 הגמרא מביאה ברייתא המוסיפה עוד דברים שלא נזכרו
 87 במשנתנו: תַּנּוּ רַבֵּנן בְּרִייתָא, הַמּוֹכֵר אֵת הַמְרָחֵץ ולא פירש מה
 88 כולל במכירתו, מְכָר עִמּוֹ אֵת בֵּית הַנְּסָרִין - בית המחובר למרחץ
 89 שמניחים בו את הנסרים לאחר הרחיצה, וכן אֵת בֵּית הַיְקָמִין - בית
 90 המחובר למרחץ שמניחים בו את הסודרים שהרוחצים עוטפים
 91 בהן את ראשם שלא ינוקו מחום המרחץ, וכן אֵת בֵּית הַסְּפָלִים -
 92 מקום הנחת הספלים שנותנים בהם מי הרחיצה, וכן אֵת בֵּית
 93 הַיְזִיאוֹת - מקום הנחת המגבות שמסתפגים בהן. אֶבֶל לֹא כלל
 94 במכירתו אֵת הַנְּסָרִין עֲצָמָן, וְלֹא אֵת הַיְקָמִין עֲצָמָן, וְלֹא אֵת הַסְּפָלִים
 95 עֲצָמָן, וְלֹא אֵת הַיְזִיאוֹת עֲצָמָן, כיון שכל אלו מיטלטלין ואינם
 96 קבועים במרחץ. וּבִזְמַן שֶׁאֲמַר לוֹ המוכר 'הוא ו-בית המרחץ' וְכָל
 97 מַה שֶׁבְּתוֹכָהּ מכורין לך/ הרי פוֹלֵן מְכוּרֵי, ואף הדברים
 98 המיטלטלין. מוסיפה הברייתא: בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ - בין שאמר 'הוא
 99 וכל מה שבתוכו' ובין שלא אמר כן, לֹא מְכָר לֹא אֵת הַמְפָרְכֹת
 100 הַמְסַפְּקוֹת לוֹ ו-למרחץ מַיִם, בֵּין אִם הַמְכִירָה הִיתָה

1 אֲמַר (רבה) [רְבָא] אָמַר רַב נַחֲמָן, הַלּוֹקַח חוֹלְסִית וּמוֹצֵלָה וְהַחֲזִיק
 2 - עשה קנין חזקה רק בחולסית, קָנָה עִמָּה גַם אֵת הַמּוֹצֵלָה. שואלת
 3 הגמרא: פְּשִׁיטָא, ומה חידש לנו רב נחמן בדבריו, דְּהָא כִּבְרֵי אָמַר
 4 שְׁמוּאֵל שאם מְכָר לוֹ - ללוקח עֵשֶׂר שָׁדוֹת וְכוּ' בעשר מדינות כיון
 5 שהחזיק באחת מהן קנה את כולן. מיישבת הגמרא: יש חידוש
 6 בדינו של רב נחמן, שלולא דבריו מהו דְּתִקְיָא - שמה תאמר
 7 שדווקא הֵתָם גבי עשר שדות הוא שחזקה באחת מועלת לקניית
 8 שאר השדות, כיון דְּתִקְיָא דְּאִרְעָא חַד הוא - שכן כל הקרקעות
 9 מחוברות לקרקעו של עולם והשימוש בהם שוה, ולכך חשובות
 10 כשדה אחת, אֶבֶל הָכָא גבי מוכר חולסית ומוצלה דְּהָא תְּשֻׁמִּישְׁתָּא
 11 לְחַד וְהָא תְּשֻׁמִּישְׁתָּא לְחַד - זו משמשת להוציא ממנה חול וזו
 12 להוציא ממנה כסף וזהב, חזקה באחת לא תועיל לקניית השניה,
 13 קָא מְשַׁמְעֵי לָן - משמענו רב נחמן שאף באופן זה מועילה חזקה
 14 האחת לקניית השניה.

משנה

15 הַמּוֹכֵר בֵּית הַבַּד - בית שסוחטים בו את הזיתים בבד הקבוע בו,
 16 מְכָר עִמּוֹ גַם אֵת הַיִם - קערת אבן עגולה הקבועה בקרקע שבה
 17 מניחים את הזיתים לסוחטם, וכן מכר אֵת הַמְּקַל וְאֵת הַתְּבִילוֹת,
 18 שהם תשמישי בית הבד הקבועין בו, כפי שיתבאר להלן בגמרא.
 19 אֶבֶל לֹא מְכָר אֵת הַעֲבָרִים, וְלֹא אֵת הַתְּלַנְלֵל וְלֹא אֵת הַקּוֹרֶה שאף
 20 הם תשמישי בית הבד כפי שיתבאר להלן בגמרא, אֶךְ אינם קבועין
 21 בקרקע אלא מיטלטלין, ולכך אינם כלולים במכירת בית הבד.
 22 שהכלל בזה הוא שרק דברים הקבועים בקרקע כלולים במכירה
 23 ולא דברים המיטלטלין. מוסיפה המשנה: וּבִזְמַן שֶׁאֲמַר לוֹ המוכר
 24 לקונה, 'הוא ו-בית הבד' וְכָל מַה שֶׁבְּתוֹכָהּ מכורין לך/ הרי פוֹלֵן -
 25 כל תשמישי בית הבד מְכוּרֵי עִמּוֹ, ואף הדברים שאינם קבועים
 26 בקרקע. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, הַמּוֹכֵר בֵּית הַבַּד סתם, מְכָר עִמּוֹ גַם
 27 אֵת הַקּוֹרֶה שבה כובשים את הזיתים, על אף שאינה קבועה
 28 בקרקע, משום שהיא עיקרו של בית הבד.

גמרא

29 הגמרא להלן מבארת מהם אותם תשמישי בית הבד השנויים
 30 במשנתנו: 'הם' המוזכר במשנתנו שכלול במכירת בית הבד,
 31 פירושו תְּלַנְלֵל - קערת אבן עגולה המחוברת לקרקע, ונקראת
 32 'עדשה' לפי שדומה לה בצורתה עגולה, ובה מניחים את הזיתים
 33 לבתישה. 'מְקַל' המוזכר במשנתנו שכלול במכירת בית הבד, אָמַר
 34 ו-ביארן רַבִּי אֲבָא בַר מַמְלֵל שהכוונה לַמְפָרְכָתָא - אבן נקובה
 35 שמכניסים בה עץ, וכותשים בה את הזיתים קודם טחינתם, ודומה
 36 למכתשת. 'תְּבִילוֹת' הנוצרים במשנתנו שהם כלולים במכירת
 37 בית הבד, אָמַר ו-ביארן רַבִּי יוֹחָנָן שהכוונה לַתְּכָנִיּוֹת - עמודים
 38 שֶׁל עֵץ אֲרוֹ הַנְּעוּצִים משני צידי הגת, שְׁמַעְמִיּוֹן כֶּהֵן אֵת הַקּוֹרֶה,
 39 כלומר, נוקבים בהם חורים זה מול זה ומכניסים בהם בריח, ועליו
 40 מניחים את קורת בית הבד. 'עֲבָרִים' הנזכרים במשנה שאינם
 41 בכלל מכירת בית הבד, פירושו בְּבָשִׁי - נסרים שמניחים על
 42 הזיתים בבית הבד, והקורה יורדת ומכבידה עליהם בזמן הכבישה.
 43 'תְּלַנְלֵל' הנוצר במשנה שאינו בכלל מכירת בית הבד, פירושו
 44 הַמְפָרְכָתָא - כמין גלגלת, שעל ידה מעלים ומורידים את הקורה
 45 הכובשת את הזיתים. 'קוֹרֶה' הנוצרת במשנה שאינה בכלל מכירת
 46 בית הבד, הכוונה לקורה של בית הבד שמוורידים על הנסרים
 47 המונחים על הזיתים, ומחמת כובדה נכבשים הזיתים.
 48 הגמרא מביאה ברייתא המוסיפה עוד דברים שלא נזכרו
 49 במשנתנו: תַּנּוּ רַבֵּנן בְּרִייתָא, הַמּוֹכֵר אֵת בֵּית הַבַּד ולא פירט אלו
 50 דברים כולל במכירה, מְכָר עִמּוֹ אֵת הַנְּסָרִים הַנְּתוּנִים סְבִיב הזיתים

אגרות קודש

ב"ה, כ"א מנ"א, תשי"ז
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ז מנ"א, בהערת כת"ר שלא הזכרתי במכתבי הקודם אודות מכתב המלצה.

הרי נדבר כבר עדי"ז בביקורו של כת"ר שי כאן, ואמרתי אשר אין זה בנוהג בית הרב, וכבר ידועה הוראת רז"ל הזהירו במנהג אבותיכם. ובנדון האמור, בכלל אין צורך בכגון דא לפרסום גודל הענין בעיני כל החרדים לדבר ה' ולתורתו. והרי כל אחד מישראל עליו נאמר אני ישנה בגלותא ולבי ער להקב"ה לתורתו ולמצותיו. ועמך כולם צדיקים.

ויברך השי"ת את כת"ר, וכל העוזרים לו במפעלו הכי נעלה, אשר מתוך בריאות הנכונה יוסיף חיילים בעבודתו זו, ובפרט שנמצאים אנו בימים אשר עליהם נאמר כל המוסיף מוסיפין לו, ההצלחה בהענין עצמו, נוסף על ההצלחה בהענינים הפרטים.

ויהי רצון שיתבשרו כאו"א אך טוב, ואין טוב אלא תורה ומצות, טוב לשמים וטוב לבריות, וכמרז"ל הידוע.

בכבוד ובברכה לבשו"ט מתוך בריאות,

מ. שניאורסאהן.

ב"ה, כ"ב מנ"א, תשי"ז
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו כותב, אשר נדמה לו אשר אין גורלו מצליח וכו'

והנה יסיח דעתו מכל זה כי אינו אמת, והקב"ה בורא העולם ומנהיגו שהוא עצם הטוב, משגיח על או"א מבני ישראל בעניניהם כשעושים הכלים המתאימים לקבלת ברכות בורא העולם שהם עניני התורה והמצוה, ממשיכים הברכות ומקבלים אותם ומצליחים בחיים, וככל שיגדל הבטחון בחסדי השי"ת כן תגדל הברכה ותוקדם, ולכן יסדר חייו שיהיו על פי הוראת תורתנו תורת חיים וימשיך בהמקצוע בו עובד עתה או עבד קודם להמקצוע הזה בזה שיקל יותר עליו להסתדר בו והשי"ת יצליחו.

מהנכון שיבדקו את התפילין שלו שיהיו כשרים כדין ובכל יום אחר תפלת הבקר יאמר איזה סימנים תהלים ועכ"פ סימן אחד בו.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג מנ"א, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מכ"א מנ"א בחוות דעת המומחה בהנוגע למצב בריאותו, ויהי רצון שיבשר טוב מהוספת הטבה בזה.

במה שכותב אשר מתכוון לעלות לאה"ק ת"ו, ובודאי למותר לעוררו אשר נסיעה כגון זו הנקראת בפי כל בשם עלי' ולארץ הנקראת בפי כל אפילו עמי הארץ בשם ארץ הקדושה, מצריכה הכנה, ז. א. עלי' רוחנית של האדם עוד קודם נסיעתו, והחלטה מתאימה בהנוגע להתנהגות שם, ואם לויזה של בשר ודם מוכרחים בשביל להכנס לאיזה מדינה (או עכ"פ להודעה שאין זקוקים לויזה), עאכו"כ שמוכרחת ויזה של בורא העולם ומנהיגו, הוא אשר הבטיח ארץ ישראל לבני אברהם יצחק ויעקב, ואם בהנוגע להנהגה בכלל הדברים אמורים עאכו"כ לאופן הנסיעה שצ"ל מתאימה לדיני והוראת תורתנו הק'.

באתי בשורות אלה, כיון שכותב בתוך הדברים שבדעתו להפליג לשם שביטוי זה רגיל בהנוגע לספינה, ולצערנו הכי גדול רבים טועים ונוסעים לשם באניות ישראליות הממשיכות נסיעתן גם ביום השבת קדש, ז. א. חילול שבת בפרהסיא באופן הכי מבהיל ובפרהסיא הכי גדולה גם לעיני כל עמי הארץ, ומבלי הבדל איך שתהי' הנהגת איש פרטי בחייו הפרטים, הרי אין זה דומה לאנ"י הדוגלת בשם כלל ישראל, והנוסעים בה אומרים בלבם אשר בזה מבטאים חתם לכלל ישראל וגם לארץ ישראל! והרי אי אפשר לקטיגור הכי גדול שיעשה סניגור! וכידוע מאמרי רז"ל ורז"ל ששקולה שבת כנגד כל המצות.

אשמח להודוע שטעיתי בפירוש דבריו "להפליג", וגם אז תקוטי ששורותי האמורות אינן לריק, כי מוכרחת ההסברה בענין זה, כי הרי - ע"פ דעת תורה - כל הנוסע באנ"י זו בשבת, מוסיף בחורבן הארץ ובחורבן כלל ישראל ר"ל, וכיון שרבו הטועים בזה מחסרון ידיעה, המודיע אותם אמיתת הדברים מצילם מפעולה הכי מבהילה זו ומעמידם על האמת, והתועלת היא לכלל ישראל ולא רצנו הק', ומוסגר בזה העתקה ממה שכתבתי לשואלי בכגון דא, בכדי שלא להכפיל הדברים.

שמעתי מקשים, אם הדבר מבהיל עד כדי כך, מפני מה הרבנים אין יוצאים במחאה ובקול גדול וכו' מתאים לחומר הענין, אבל פשיטא שאין קושיא זו משנה את הענין, ובפרט שכמה תופעות כגון דא ישנן ואין מזעיקין עליהן כלל...

בברכה לבשו"ט בכל האמור מתוך בריאות הנכונה.

התורה היא הוראה בחיי היום יום בכל מקום שהוא ובכל תקופה
שהיא

ממכתב, י"א מנחם-אב, ה'תשי"ז

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

**הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע**

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

יב וכן נהו דלת העשוי מלוח אחד, וכשפותחין שומטין אותה ועוקרים אותה, הואיל ואינה דומה לשאר דלתות - אין נועלין בה, אפלו יש לה ציר, כל שאינה סוככת על צירה, ואפלו היא גבוהה מן הארץ, ואפלו יש לה אסקפה, ואפלו היא פתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר, מפני שנראה פבונה ונותן קרש בפתל. ויש מתירין בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר. ויש להקל בדברי סופרים:

חלק ב סימן שיג, טלטול דלת וחלון והפנעול בשבת, סעיף יב:

ביאורי הלכה

נה] וכן – גם בדלת דלהלן, לא חל כל הנאמר לעיל בסעיפים ח"ט⁵⁸.

צינונים והוספות

(58) ראה לעיל הערה נ.

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות תלמוד תורה ~

יוצאי יריכו שנאמר ושננתם לבניך וגו' וקבלו חכמים בניך אלו תלמידך שהתלמידים קרויים בנים שנאמר ויצאו בני הנביאים אלא שמצוה להקדים בניו וכל יוצאי יריכו לתלמידים אחרים:

ז ויש אומרים שאינו חייב לשכור מלמד לבן בנו אם אינו יכול ללמדו בעצמו אלא אם יכול ללמדו בעצמו ואינו רוצה ללמדו חייב לשכור לו מלמד אם אין יד בנו משגת כי המצוה מוטלת על אבי אביו כמו על אביו ללמדו בעצמו או לטרוח למצוא לו מלמד בחנם או בשכר (ולאוליכו לבית הספר אם אינו חפץ מעצמו לילך).

משא"כ לבן בתו ובן בן בנו אין חיוב עליו אלא להקדימו לתלמידים אחרים אבל אם אין מוטל עליו ללמד לתלמידים כלל מפני שיש בעיר גדולים בחכמה ממנו שיכולים ללמד או מפני שלא הגיע למדה זו ללמד לתלמידים כי צריך עדיין ללמד לעצמו אין חיוב עליו ללמד לבן בתו ובן בן בנו ולא לטרוח למצוא לו מלמד כמו שאין חיוב עליו בבן חבירו שלא מיוצאי יריכו.

(וגם כשיכול ללמד לתלמידים אחרים ואין גדול ממנו בעיר

~ יום ראשון ~

הלכות ת"ת פרק ראשון

ח ואם אין יד האב משגת לשכור מלמד לבנו וגם אינו יכול ללמד עמו בעצמו ויד אבי אביו משגת כופין את אבי אביו לשכור מלמד לבן בנו וגם כל הוצאות תלמוד תורה של בן בנו מצוה עליו כמו על האב ממש מפני שכשם שמצוה עשה מן התורה על האב ללמד את בנו תורה כך ממש מצוה עשה מן התורה ללמד את בן בנו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך.

אבל לבן בתו ובן בן בנו אין חיוב עליו אפילו לשכור מלמד ואין צריך לומר שאר הוצאות תלמוד תורה אלא מדין צדקה אם הוא אמוד וראוי לצדקה זו כי קרוב קרוב קודם כמו שיתבאר בהלכות צדקה אך אין נפרעין ממנו שלא בפניו כמו שיתבאר שם אבל אם יכול ואפשר לו ללמוד עמהם בעצמו חייב ללמדם.

ולא לאלו בלבד אלא מצוה עשה של תורה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אף על פי שאינן

מפני שאמותיהם מביאות את בניהם לבית הספר ויתגרה בו יצרו מה שאין כן כשאשתו עמו בעיר יש לו פת בסלו אם יבא לו הרחוק ויתקפנו יצרו שלא יוכל להסיה דעתו ויכל לבא אל אשתו.

ויש מתירין למו שיש לו אשה אפילו היא בעיר אחרת ולכן אין למחות ביד המקילים:

יד אשה אינה במצות תלמוד תורה שנאמר ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם וכשם שאינה במצות תלמוד תורה לעצמה כך אינה במצות תלמוד תורה לבניה ופטורה משכר לימוד בניה ואין כופין אותה אלא אם כן היא עשירה ומתורת צדקה.

ומכל מקום אם היא עוזרת לבנה או לבעלה בנופה ומאודה שיעסוק בתורה חולקת שכר עמהם ושכרה גדול מאחר שהם מצווים ועושים על ידיה מה שאין כן באשה שלמדה תורה שיש לה שכר אבל לא שכר גדול כשכר האיש מפני שאינה מצווה ועושה.

ואף על פי שיש לה שכר צוו חכמים שלא ילמד אדם את בתו תורה מפני שרוב הנשים אין דעתן מכוונת להתלמד ומוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן ואם מלמדה תורה שבעל פה הרי זה כאלו מלמדה תפלות מפני שעל ידי זה נכנס בה ערמומיות.

ומכל מקום גם הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן כמו דיני נדה ומבילה ומליחה ואיסור יחוד וכיוצא בהם וכל מצות עשה שאין הזמן גרמא וכל מצות לא תעשה של תורה ושל דברי סופרים שהן מוזהרות בהן כאנשים.

וביניהם היה החכם דורש הלכות המצויות והגילות וצריכות לכל אדם לידע אותן בלשון שמבנינים הנשים ועמי הארץ מידי שבת בשבתו:

~ יום רביעי ~

הלכות ת"ת פרק שני

א מי שלא לימדו אביו תורה חייב ללמד את עצמו כשיכיר שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם זו מצות עשה של תלמוד תורה על כל אדם לעצמו ללמוד כל התורה שכתב ושבעל פה כולה כמו שנתבאר למעלה שנאמר כל המצות וגו'.

וכשולמד לעצמו כשיגדיל ויכיר ויוכל ללמוד אזי לא ילמוד תחלה כל המקרא ואח"כ כל המשנה ואח"כ התלמוד כמו שנתבאר למעלה בנערים שאין יכולין ללמוד משנה ותלמוד בתחלה כי זה שיכול אינו רשאי לעשות כן כי מי יודע כמה יהיה לפיכך חייב הוא לשלש זמן למידתו שבכל יום ויום שליש במקרא שליש במשנה שהן הלכות פסוקות בלי טעמים שבכל המשניות וברייתות ומימרות האמוראים שהן פירוש התרי"ג מצות שבתורה בכל תנאיהם ודקדוקיהם

אין צריך לכופו לילך ללמוד לפניו אם אינו חפץ מעצמו כמו שאין צריך לכופו לתלמידים אחרים ללמדם בעל כרח[ם] משא"כ בכך בנו חייב ללמדו בעל כרחו או להוליכו להמלמד כמו בבנו [.]

ולענין הלכה בשל תורה הלך אחר המחמיר לכך כל אדם צריך להחמיר לעצמו אך אין לכופו לאחרים להוציא ממון בכפיות מספק:

~ יום שני ~

י וכל המלמדים ואפילו מלמדי תינוקות מקרא ואפילו מלמדים בחנם צריכים ללמדם כל היום כולו ומקצת מן הלילה כדי להנכס ללמוד ביום ובלילה ולא יבטלו התינוקות כלל חוץ מערכי שבתות וערכי ימים טובים בסוף היום ובמים טובים עצמן שמצוה לשמח בהם התינוקות במה שהיא שמחה להם כמו אגוזים וכיוצא בהם כמו שנתבאר בהלכות יו"ט אבל בשבת אין קורין להם בתחלה פרשה שלא קראוה מעולם מפני טורח שבת אבל שונין להם פרשיות שקראו אותן כבר בחול ואין מבטלין התינוקות לשום דבר מצוה בעולם ואפילו לבנין בית המקדש:

יא וכל מלמד תינוקות שהוא מניח התינוקות ויוצא או שהוא עושה מלאכה אחרת בשעת לימודו עמהם או שהוא מתירשל בלימודם הרי זה בכלל ארור עושה מלאכת ה' ברמיה. לפיכך אין ראוי להושיב מלמד אלא בעל יראה מהיר לקרות ולדקדק.

ומכל מקום אם יש כאן שני מלמדים האחד מדקדק הרבה שיקראו בלי טעות ושיבוש או לדקדק להבינם על נכון פירוש המילות בזמנינו שלומדים המקרא עם פירוש המלות אבל אינו קורא הרבה מפני שמתירשל קצת והשני קורא הרבה אלא שאינו מדקדק כל כך מושיבין אותו שמדקדק יותר:

יב ואין למלמד להיות ניעור בלילה יותר מדאי שלא יהיה עצל ביום ללמד. וכן לא יסגף עצמו באכילה ושתיה וכל שכן להתענות. וכן לא יאכל ולא ישתה יותר מדאי. כי כל אלו הדברים גורמים שלא יוכל ללמד היטב וכל המשנה ירו על התחנתנה ומסלקין אותו בלי התראה כי מותרה ועומד הוא:

~ יום שלישי ~

יג ותינוק שאינו רוצה לקרות לא יכה אותו המלמד מכת אכזרי לפיכך לא יכהו בשוטים ולא במקל אלא ברצועה קטנה אם קורא קורא ואם אינו קורא בהכאה זו יהיה יושב כך עם חבריו להיות להם לחברה וסופו אפשר יתן לבו ומלמד תינוקות החובט יותר מדאי מעבירין אותו והוא עובר בלא תעשה כי מאחר שמכה שלא ברשות הרי זה כמכה אחד משאר ישראל:

מי שאין לו אשה או שאשתו בעיר אחרת לא ילמד תינוקות

כדי שיגמור כולו בשוה ואחר כך כל ימיו לסבור ולעיין. וטוב לחוש לדבריהם:

~ יום שישי ~

ג' ולדברי הכל בתחלת למודו של אדם בין במקרא בין במשנה בין בתלמוד בכל יום לא די לו בלימוד פעם ושתים ושלוש אלא צריך לחזור על כל אחד פעמים רבות מאד הכל לפי כח זכרונו של אדם כדי שיזכור היטב.

והמשנה והתלמוד שהן ההלכות פסוקות בטעמיהן צריך לחזור עליהן ככפלי כפליים יותר מהמקרא כי תורה שבכתב אי אתה רשאי לומר בע"פ משא"כ תורה שבע"פ המשנה והתלמוד שהן ההלכות בטעמיהן חייב הוא מן התורה לחזור עליהן כל כך עד שתהא משנתו סדורה ושגורה בפיו כל כך בענין שאם ישאלנו אדם איזה דבר הלכה ממה שלמד ויכל להשיב לו מיד אסור או מותר בלי גמגום שנאמר ושנתם לבניך שיהיו דברי תורה שנונים ומחודדים בפך שאם ישאלך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד כמ"ש אמור להכמה אחותי את שתהא בקי בהלכה וברורה לך כמו שברור לך שאחותך אסורה לך ולכן גם עכשיו שנכתבה תורה שבע"פ ויכול לעיין בספרים אינו יוצא י"ח בזה מצות ושנתם מאחר שגמגמם לשואלו ואינו משיב לו מיד עד שיעיין ואין הלכה זו ברורה לו כאחותו שאינו צריך לעיין.

ואף שעל ידי זה לא יוכל ללמוד הלכות הרבה לא יחוש כמו שאמרו חכמים לא עלך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה וכן היו עושים בימיהם שהיו לומדים בעל פה היו לומדים בתחלת לימודם רק ב' או ג' פרקים משניות או ברייתות בשבוע והיו חוזרים עליהם מאה פעמים ויותר ואמרו חכמים אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה מאה פעמים ואחת שזה נקרא עובר אלהים וזה נקרא לא עבדו כראוי.

ועכשיו שתורה שבע"פ כתובה לפנינו אין צריך לחזור מאה פעמים ואחת בשעת לימודו ממש רק שיהיה מאוד לחזור על הראשונות תמיד לפרקים קרובים בענין שתהיינה כל ההלכות שלמד עד עתה חקוקות היטב בזכרונו כל הימים שבינתיים וברורות לו בלי גמגום כבשעת לימודו ממש:

~ שבת קודש ~

ד וכל השוכח דבר אחד ממשנתו מחמת שלא חזר על לימודו כראוי מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו וגם עובר בלאו של תורה שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך וגו' וכל מקום שנאמר השמר פן הוא לא תעשה. וקבלו חכמים שאין הכתוב מדבר בעשרת הדברות לבדן אלא הוא הדין לכל התורה כולה. ולכן למדו חכמים ג"כ מפסוק זה שכשם שחייב האדם ללמד

ודקדוקי סופרים ובזמן הזה גם הלכות פסוקות של פסקי הגאונים הפוסקים כמו הטור והשלחן ערוך והגהותיו בכלל משנה יחשבו ושליש בתלמוד המבאר טעמי ההלכות שבמשניות וברייתות ומימרות האמוראים ובזמן הזה גם בספרי הפוסקים הראשונים המבארים טעמי ההלכות פסוקות שפסקו הטור ושלחן ערוך כמו הרא"ש ובית יוסף.

כי אם אינו יודע טעמי ההלכות אינו מבין גופי ההלכות לאשורן על בורין ונקרא בור ולכן יש אוסרין להורות אפילו לעצמו מתוך הלכות פסוקות בלי טעמים שלמד ולפיכך אינו רשאי להתאחר מללמוד הטעמים עד שיגמור ללמוד כל ההלכות פסוקות.

כי לא אמרו ליגמר והדר ליסבר אלא לסבור סברות בעומק עיון טעמי ההלכות ולהבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר להקשות ולתרץ עד שיגיע וירד לעמק הלכה שזה אין לו לעשות בתחלת למודו אלא לאחר שיגמור ללמוד כל ההלכות פסוקות בטעמיהן בדרך קצרה בלי עיון רב ופלפול להקשות ולתרץ אבל בלימוד זה לידע הטעמים בדרך קצרה מהתלמוד והפוסקים בלי עיון רב ופלפול חייב הוא לעסוק בכל יום ויום שלישי זמן לימודו.

אך פירוש המקרא ודרשות ההגדות יחשבו בכלל שלישי במשנה לפי שהמשנה ג"כ פירוש התרי"ג מצות שבתורה והכמת הקבלה תחשב בכלל שלישי בתלמוד:

~ יום המישי ~

ב כמה דברים אמורים בתחלת תלמודו של אדם אבל כשיגדיל בחכמה וירבה בה במאד ולא יהיה צריך לא ללמוד תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד בתורה שבע"פ מפני שכבר חזר על לימודו פעמים רבות מאד עד שנחקק היטב בזכרונו כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה אזי יקרא בעתים מזומנים תורה שבכתב ודברי תורה שבע"פ כדי שלא ישכח דבר מדיני התורה ויפנה כל ימיו לעיון התלמוד לסבור סברות בהלכות ולפלפל בהן בקושיות ופירוקים לירד לעומק הסברות וטעמי ההלכות להבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר ולחדש חידושי הלכות רבות לפי רוחב שיש בלבו וישוב דעתו כמו שאמרו ליגמר אינש והדר ליסבר.

וכן בדרשות ההגדות להתבונן מתוכם מוסר השכל לידע את ה' כמו שאמרו חכמים רצונך שתכיר מי שאמר והיה העולם למוד דברי אגדה שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה ומתדבק בדרכיו כי רוב סודות התורה שהיא חכמת הקבלה וידיעת ה' גנוזים באגדות.

ויש אומרים שגם בתחלת לימודו של אדם לא ישלש זמן לימודו לשלשה חלקים שוים ממש שהרי המשנה המורה מן המקרא וצריכה זמן מרובה יותר ואצ"ל התלמוד שצריך זמן מרובה יותר מהמשנה אלא מה שהצריכו לשלש זמן לימודו הוא ליתן לכל אחד שיעור וזמן כפי הראוי לו בכל יום ויום

שיעיין כמו בימיהם שעובר בלאו בשעה ששוכח אף שאח"כ יחזור וישאל מרבו וילמדנו מה ששכח ועוד שמצות התורה לא תשתנה בשינוי הדורות ולא יחליף ולא ימיר דתו לעולמים.

וגם אמרו הלומד ושוכח דומה לאשה שיוולדת וקוברת וכל המשכח דבר אחד מתלמודו גורם גלות לבניו שנאמר ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני:

את בנו כך ממש חייב ללמד את בן בנו כל התורה שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך ומה שנכתב זה גבי עשרת הדברות כמ"ש יום אשר עמדת לפני ה' וגו' הוא ללמדך שכל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני.

וגם עכשיו שנכתבה תורה שבע"פ ויוכל לעיין בספרים מה ששכח אין זה מועיל כלום כי מיד ששכח עובר בלאו קודם

~ 'לקוטי תורה' פרשת ראה - הפרשה החסידית ~

פי תשמע בקול:

הזיו הזה בגן עדן. וזיו זה הוא זיו המצות עצמן, וכמאמר רז"ל (אבות ד, ב): "שכר מצוה - מצוה"⁵. ועל זה נאמר (בראשית ב, טו): "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה" - "לעבדה" - במצות עשה כו"⁶, שעל ידי המצות עשה הוא עובר את הגן עדן - שממשיך בו את הזיו.

והנה, לפי ש"פה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מפל חיי עולם הבא"⁷, אי לזאת מפלישבן וקל וחמר שצריך להמשיך המשכת הזיו לעבודתו ותברך בעולם הזה. ומה גם ש"עולם הזה הוא דומה לפרודור בפני עולם הבא" - שדומה למרקליון, ו"התקן עצמו בפרודור כו"⁸. אלא שבעולם הזה אינו בבחינת "נהנה" מהשנה ותענוג נפלא כבעולם הבא - ד"שכר מצוה בהאי עולמא ליכא"⁹, רק בבחינת "באמונתו ויורה" (תקוה ב, ד), יחיה ממש"¹⁰.

והנה, העולם הבא שהוא משפן הנשמות בלא גופין, מתגלה בחינת הזיו מן המצות בבחינת גילוי. אבל בעולם הזה שהנשמה מתלבשת בגוף, צריך לשית עצות בנפשו להיות המשכה זו בגילוי הנפש. והינינו על ידי שיתבונן איך שהוא יתברך 'ממלא כל עולמין':

"כי תשמע בקול ה' אלקיך לשמור את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום לעשות תשר בעיני ה' אלקיך" (פרשתנו יג, יט):

הנה פתיב (תהלים לג, יח): "עין ה' אל יראוי" - ופתיב (תהלים לד, טו): "עיני ה' אל צדיקים".

והענין יוכן: פי הנה התורה נקראת "מפתחות הפנימיות", והיראה נקרא "מפתחות החיצוניות". ואמר²: "כל מי שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לידו מפתחות הפנימיות, ומפתחות החיצוניות לא מסרו לידו כו".

וביאר ענין זה:

הנה נודע ענין המצות - ד"רמ"ח פיקודין אינון רמ"ח אברין דמלפא"³. שפמו שהאברים ממשכים החיות של הנפש, כך המצות ממשכים חיי עולם הבא לצדיקים - ש"ישבין ונהנין מזיו השכינה"⁴, שהנאתם ותענוגם על ה', אור אינסוף ברוך הוא, שאין לו סוף כו, ואין ערוך אליו יתברך כלל - אין זה אלא זיו והארה בעולמא להיות גילוי השנה בנשמות, שהן בחינת נברא ומחודש יש מאין.

והגם להמשכה זו הם המצות, שהם הממשיכות

4. (ברכות יז, א).

5. (וכמו שנתבאר הענין ב"ספר של בינונים" פרק ל"ט).

6. (זהר חלק א' כו, א. תקוני זהר תקון כא בסופו).

7. (אבות ד, יז).

8. (אבות ד, טו): "העולם הזה דומה לפרודור בפני העולם הבא. התקן עצמו בפרודור, כדי שתקנם למרקליון".

9. (ראה קידושין לג, ב).

10. כמו שנתבאר במקום אחר (על פסוק "ודעת היום כו" (לעיל ואתחנן ד, ג).

1. (נאמר שבת פרשת ראה, כ"ט מנחם אב, מברכים החדש וערב ראש חדש אלול תקס"ו).

הנחת כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי נדפסה בספר המאמרים תקס"ו עמוד שכב. ובתקריבת הביאור במאמרי אדמו"ר האמצעי דברים חלק ב עמוד שצו. ביאורים, הנהות וקיצורים מאדמו"ר הצמח צדק נדפסו באור התורה: דברים פרק ב' עמוד תשיב. דברים פרק ו': עמוד בישא בשכח. בשכט. בשל. שיר השירים פרק ג עמוד התקצו).

2. (שבת לא, סוף עמוד א ותחילת עמוד ב).

3. (ראה תקוני זהר תקון ל).

פירוש "ואהבת" – מלשון "אבה", שהוא לשון חפץ ורצון, שיהיה רצון הנפש – שיהיה "הויה" אלהיך בגילוי לנוכח. וכמו שכתוב בזהר (חלק ב' קכו, א) על פסוק (תרום, כה, ב) "ויקחו לי תרומה", כי "לי" פירוש "אותי" כו'. דהיינו שיהיה גילוי אור אינסוף ברוך-הוא ממש על נפשו, להיות ביטול הנפש אליו ותפוך "ככל לכבד וגו'"¹¹.

והיינו על ידי התורה – "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום" (ואתחנן ג, ו), אנכי ממש. ולא בחינת שם בלבד, שהוא בחינת זיו והארה, אלא עצמותו ומחמתו כבכול מתגלה על ידי התורה. כי התורה נקראת "קול", "הקול קול יעקב" (תולדות כו, כב); כמו שהקול הוא ממשיך מהלב אל הדיבור, והוא המחבר רוחניות עם גשמיות – כף התורה היא המשכת גילוי בחינת פנימיות, שהוא אור אינסוף ברוך-הוא ממש, להתלבש בגשמיות התורה ומצותיה הפתובים בה.

ולכן נקרא "קורא בתורה"¹² – באדם הקורא את תבירו שיבא אצלו – כי "כל התורה שמונתיו של הקדוש ברוך-הוא"¹³.

פירוש: כמו שעל ידי שם האדם קורין עצמותו ומחמתו, כך על ידי התורה קוראין וממשיכין עצמות אור אינסוף ברוך-הוא. כי היא שמו ותפוך, שהיא חכמתו ורצונו ותפוך, שאינו מוכן ומושג בשכל אנושי. שעל פי שכל אנושי לא היה הדין נותן כך כמו שכתוב בתורה, אלא שפך עלה ברצונו ותפוך, וכך חיבה חכמתו ותפוך שהוא למעלה משכל והשגת הנבדלים.

ולכך נקראת בחינת "שמו" – שבה ועל ידי תקראוהו להמשיך גילוי אור אינסוף ברוך-הוא ממש, "פותח את ירך ומשביע לכל חיי רצון" (תהלים קמה, טו), שנמשך רצון-העליון "לכל חי", "ורחמיו על כל מעשיו" (שם, ט), "אחד אפים וגדל חסד" (שם, ח), להיות "קרוב" "לכל קוראיו" (שם, י), ו"לכל אשר יקראוהו" (שם, דייקא, אותו בעצמו ולא בחינת שם כו' :

"אתה עשית את השמים ושמי השמים כו', יוצר משרתים, ואשר משרתיו כולם עומדים [..] ביראה, ומשמיעים בקול כו', והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול כו'"¹¹.

ומזה תפול על האדם גם כן אימה ויראה. והיא בחינת "מפתחות הדיצוניות" – שיראה זו לקוחה מבחינת היצוניות, היא בחינת זיו והארה בעלמא, להיות התהוות העולמות וכל צבא מעלה שבהם. ועל ידם נמשכה בחינת היראה. וכמו שכתוב (תהלים ה, ד): "כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך כו'"; "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה כו'" (ישעיה מ, כו); "ברוך שאמר והיה העולם"¹², שמה ש"ברוך" – נלקח ממה "שאמר והיה העולם", שאין זה אלא זיו כו'¹³.

אבל העיקר הוא "מפתחות הפנימיות", בחינת מפתח לפתוח בגילוי בחינת פנימיות. דהיינו גילוי אור אינסוף ברוך-הוא ממש, שאינו בגדר עלמין כלל. וכמו שכתוב (חכמים ג, ו): "אתה הוא ה' לכבד" ממש, כמו קודם שנבאר העולם שיהיה הוא לבדו ותפוך, ו"אני ה' לא שנית וגו'" (מלאכי ג, ו), והיינו משום ד'כולא קמיה כלא – וכאין ממש – השיבא"¹⁴.

כי הנה פתיב (ישעיה כו, ד): "כי בנה ה' – צור עולמים" – ביר"ד נברא העולם-הבא, ובה' נברא העולם-היהוה"¹⁵:

שהן כמו אותיות היו"ד והה"א במחשבתו של אדם, שפטילות לגבי פללות מחשבתו ושכלו, ומכל שכן לגבי מהותו ועצמותו; כן ויותר מכן, פטילות כל בחינות העולם-היהוה והעולם-הבא לגבי אור אינסוף ברוך-הוא בעצמו ובכבודו, ואין עולות בשם עולמות כלל, שהם באין ואפם ממש, והיה פלא היה¹⁶. רק לשפך את האון על דרך משל גשמי, איתא בכתבי האר"ל שהוא "כדמיון טפה אחת בים אוקיינוס כו'". ולכן גם עתה הוא לבדו ותפוך, ואותו אנו מבקשים¹⁷ שיהיה בגילוי הנפש. וכמו שכתוב (ואתחנן ג, ה): "ואהבת את הויה אלהיך",

11. (על פי עובדיה א, טו: "והיו כלוא היו").
 12. (על פי לשון הכתוב בא י, יא: "אתה אתם מבקשים").
 13. (ועיין מה שנתבאר בבאור על פסוק "וארשתיה לי" (לעיל במדבר ט, ב)).
 14. (ברכות י, ב, ועוד).
 15. (ראה לעיל פנים עו, ב ושם נסקן).

11. (ברכת "יוצר אור").
 12. (תפלת "ברוך שאמר").
 13. (ועיין מה שנתבאר לעיל (יט, ג ואילך) על פסוק "אחרי ה' אלקים תלכו").
 14. (זהר חלק א' בהקדמה יא, ב).
 15. (מנחות כט, ב).

ב. וזהו "פי תשמע בקול ה' אלהיך":

דכתיב "בקול" ולא "לקול" – וכמו שכתוב (בא טו, כו): "ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך כו"; קול היינו המשכה מההעלם אל הגילוי. ו"לקול" פירושו: השמיעה וההכנה להמשכה זו, והיינו לבחינת ההמשכה עצמה שהיא בחינת חיצוניות. אבל "בקול" היינו בפנימיות הקול, "כי תשמע" – שתהיה השמיעה בבחינת פנימיות ההמשכה, מה שנמשך מההעלם, דהיינו בחינת אור אינסוף ברוך-הוא, שיומשך גילוי זה על נפשו להיות בבחינת ביטול.

וזהו שאמרו רז"ל ברבות, ריש פרשת פי תבא, על פסוק (משלי ה, ד) "אשרי אדם שומע לך" – "אשרי לאדם בשעה ששמועו עניו לי כו"²¹. וזהו "כי תשמע בקול כו".

אך צריך להיות פסוק המדרגות: תחלה "מפתחות החיצוניות" ואחר כך "מפתחות הפנימיות". כי הנה יש "חצר החיצונה", ו"חצר הפנימית". כמו שכתוב במגלת אסתר (ה, א): "ותעמד בן-חצר בית המלך הפנימית, והמן בא לחצר בית המלך החיצונה" (שם ו, ד):

"חצר החיצונה" הוא בחינת פסוקי-דומרה, שהם המדרגים בשבח גדולת "יוצר הכל"²², והתפשטותו על כל הנבראים, ואשר עשה את הנפלאות ואת הגדולות²³, "הללו את ה' מן השמים כו" (תהלים קמה, א), "אתה עשית את השמים כו" (נחמיה ז, ו). וכן ענין השירה שעל קריעת ים-סוף – התגלות הגם הנפלא בעולם-הזה.

ו"חצר הפנימית" הוא קריאת-שמע וברכותיה. "והמלך יושב על כסא מלכותו בבית המלכות" (אסתר ה, א) הוא בחינת תפלת שמונה-עשרה, שהוא בחינת ביטול כו.

ומשום: "ויושט המלך [...] את שרביט הדיק" (שם ב), הוא בחינת ומעלת הדיק, דהיינו רשפי-אש האהבה כו

שהושיט והמשיך מבחינת "בית" לבחינת "חצר הפנימית", דהיינו שיהא גילוי אהבה זו גם בקריאת שמע, בקיום "ואהבת כו".

וזהו "אשרי תבחר ותקרב לשכון וצדק" (תהלים סה, ה) – ב' וצרות – חצר החיצונה וחצר הפנימית. ותדר "גשבעה בטוב ביתך" (שם) – בחינת בית בתפלת שמונה-עשרה, שהוא בחינת ביטול כו²⁴.

והנה המשכת ביטול זה, להיות תקועה וקבועה בלב ונפש כל היום, שלא יפסיקוהו ולא ימרירוהו מחשבות הזמן המורדות כו, היינו על ידי התורה. שנאמר: "ודברת בם בשבתך בביתך, ובכלכתך כו"²⁵. וזהו "אשר יקראוהו באמת", ו"אין אמת אלא תורה"²⁶ כו, פי "שפת אמת" דוקא "תבון לעד" (משלי יב, יט).

כי האהבה המתגלה בתפלה, לפי שהיא בזמן, לכך חולפת ועוברת אחר התפלה. אבל התורה היא למעלה מן הזמן, "אשר אנכי מצויד" (ואתחנן ו, ו), אנכי ממש, הוא אור אינסוף ברוך-הוא השוכב כל עלמין. ולכך נאמר בה (שם) "היום", כי "כל מקום שנאמר 'היום' פירושו לעולם ולעולמי עולמים" – שאין לו ביטול והפסק.

ג. אך הנה יסוד התורה, הוא מיוסד על מצות-עשה ומצות לא-תעשה הכתובים בה. ולכך אין אור אינסוף ברוך-הוא שורה ומתגלה על פי התורה להיות קבוע בלב ונפש, כי אם בקיום מצות-עשה ומצות לא-תעשה; "ובערת הרע כו" (פרשתנו יג, ו), פי "לא יגורד רע" (תהלים ה, ה), ו"טהור עינים מראות ברע"²⁷.

וכמשל הבית שרוצה להכניס שם את המלך, שצריך כיבוד וריחון שיהיה מנוקה מכל דבר מלוכלך, שלא ימצא בו שום ניוול ואשפה – כך כדרי שיהיה הלב משפן ומכון להשראת גילוי אור אינסוף בתוכו ובפנימיותו, צריך לטהר את הלב מכל רע. הן ב"סור מרע" גמור –

21. וענין בזהר בהעלותך (דף קנ"ב, עמוד א'): "לשמחא דאמרו, דא תפארת ישראל, דיהי אורייתא ממש". ונודע ותפארת נקרא קול – "תקול קול יעקב" כו (תולדות כו, כב). ואם בן מה שמלוכש בפנימיות הקול, זהו מה שכתוב שם בזהר: "ונשמחא לנשמחא דא הוא עתיק כו".

22. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שימיני כחותם", כי יש תורה ויש תורה כו, נקרא "קורא בתורה" (ראה ברכות ריש פרק ב, ובכמה מקומות) כו. ענין שם. והוא ענין מה שכתוב "ולכן נקרא קורא בתורה" כו).

23. (דברי נפלאות אשיח... ותגלתך אספגרה" (תהלים קמה, הו), במנומר "אשרי" שבפסוקי דומרה).

24. (ענין בזהר חיי שרה, דף קכ"ט, עמוד ב', מענין "ישכון חצריך". וענין

25. (לעיל במדבר י, א) – בהפסדה דפרשת במדבר. גם על פסוק "ויקהל משה", מענין "שער החצר הפנימית כו". ועל פסוק "וישט המלך לאסתר כו" (תורה אור זר, ג). ומענין שמונה עשרה שנקרא בית – על פסוק "השמים כסאי כו, אזה בית כו" (תורה אור פרשת בראשית).

26. (ואתחנן ו, ו. וראה ברכות כא, א).

27. (וישלימי ראש השנה פרק ג הלכה ה. פתיחה לאיכה רבה ב. תקוני ותר תקון כא).

28. (ויקרא י, טו).

29. (דברי נפלאות אשיח... ותגלתך אספגרה" (תהלים קמה, הו), במנומר "אשרי" שבפסוקי דומרה).

30. (ענין בזהר חיי שרה, דף קכ"ט, עמוד ב', מענין "ישכון חצריך". וענין

(נחמיה י, ט): "והעמנו עלינו מצות, לתת [..] שלישית השקל וגו'". כי כמו שהצדקה היא השפעת והמושכת החיות "להחיות רוח שפלים" (ישעיה נב, טו), כך הוא קיום כל המצות פולם ונקראים על שם צדקה.

וכתיב (ישעיה נד, יד): "בצדקה תכונני, פירוש "תפונני": שעל ידי הצדקה תעשה מכון ומשכן להשראת אור אין-סוף ברוך-הוא; שאין לו קיום ומצב לעמוד על פנו אלא על ידי הצדקה, שהוא בחינת פללות המצות, שהן הן השומרים ומקיימים את האור.

ולכן אמרו רז"ל "כל האומר אין לי אלא תורה כו"³¹, שהפירוש הפשוט הוא, שצריך שייעסוק בתורה ובגמילות-חסדים, ולא בתורה לבדה.

והענין: כי התורה לבדה הוא אור בלא פלי. ואין לה קיום כי אם על ידי גמילות-חסדים – פללות המצות³².

ובזה יובן מה שכתוב (ירמיה ט, כג): "כי אם בזאת יתהלל המתהלל, השפל וידוע אותי, כי אני ה', עושה חסד משפט וצדקה בארץ".

ולכאורה אינו מוכן, כי "השפל וידוע אותי" היינו להיות "דעת אלהים"³³ אצלו, ומאי מסיים "כי אני ה' עושה חסד כו"?

אך עם הנ"ל יובן, כי "השפל וידוע אותי" פירוש – "אותי" ממש, הוא אור אין-סוף ברוך-הוא ממש, עצמותו ומהותו כפיכול המתגלה בתורה³⁴. אך אין זה קיום אמיתי כי אם על ידי עשיית "חסד, משפט וצדקה", שהם בחינת פלים.

והפעם שהם דייקא בחינת פלים, מפרש הפתוב: "כי באלה תופצתני" – כלומר, שפך עלה ברצונו ותפרך להיות המצות דוקא בחינת פלים לגילוי אור אין-סוף

באפור כו', והן כבידוש מדות רעות בנפש, כמו פעם כו', "ולא תתורו אחרי לבבכם, ואחרי עיניכם אשר אתם זונים כו" (שלה טו, לט), שקראם הפתוב בלשון "זונים", כמו זונה שאסורה לבעלה "אחרי אשר הוטמאה וגו"²⁸.

ולכן אמרו רז"ל (במות קט, ב): "כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו": כי התורה בבחינה זו אשר אינה בטירת הלב, נקרא בחינת "תרעא לדרתא"²⁹, שהיא למטה ממדרגת היראה כו'.

וזהו "לשמור את כל מצותיו", "את" פירוש כמו עם (כמו "הולך את חכמים יחכם" (משלי יג, ט) – פירוש: "עם חכמים"). דהיינו, שעם המצות תהיה בחינת שמירה לבחינת המושכת "אשר אנכי מצוה היום" הנמושכת על ידי התורה, להיות לה שמירה וקיום בלב "כל תמוט עולם ועד" (תהלים קד, ה).

כי הנה במצות יש ב' בחינות:

כי המצות הם "רמ"ח אברין", הממושכים החיות של הנפש.

ותב, שהם פלים לאור הנאחו ודולק שם. שמשבלעדי השמן והפתילה אין האור מאיר כלל. וכן משבלעדי המנוחה ישפך השמן ולא יומשך אחר הפתילה ויסתלק האור. כך המצוה היא בחינת נר לאור התורה, שאור אין-סוף ברוך-הוא הנמשך ומתגלה בתורה, אין לו קיום אמיתי כי אם על ידי המצות, שהן בחינת שמירה וקיום לאור התורה, שיהא נשמר ומתקיים על ידן בקיום המצות במעשה בפועל ממש.

ועל זה נאמר (ישעיה לב, ט): "והיה מעשה הצדקה שלום", מעשה דוקא – שצדקה היא פללות המצות, ולכן נקרא בשם מצוה סתם³⁰. וכמו שכתוב בגמ' במד'.

28. (תצא כד, ד. וראה סוטה כו, ב. הובא ברש"י שם).

29. (שבת לא, ב).

30. (בבב תלמוד ירושלמי" – תניא פרק לו).

31. ("אפילו תורה אין לו").

32. (וענין מה שנתבאר על פסוק (בקותי כו, ג) "אם ביקרתי תלכו ואת מצותי תשמרו" (לעיל ביקרתי מה, ג), גם פן שהשמירה היא על ידי המצות. והיינו שעל ידי הפלים נשמר ומתקיים האור כו'.

אמנם לעיל על פסוק (יג, ה) "אחרי תו"ה אלביכם תלכו", נתבאר שעל ידי התורה הוא השמירה ל"נר מצוה".

ולפי זה היה אפשר לפרש פאן הפסוק בפשוטו: "כי תשמע בקול" שהוא בחינת תורה, שעל ידי זה יומשך לשמור "את כל מצותיו", שהתורה היא השמירה ל"נר מצוה כו'". ו"ע" פנים לתורה" (במדבר רבה יג, טו. וזה חלק א, מ' ב. חלק ג' כ, א ברעיא מהימנא קט, א. קלט, א. רטו, א).

וגם: כי פירוש השמירה הנזכר פאן רצונו לומר, שלא יסתלק האור לשרשו. וזה הוא על ידי הפלים דוקא.

וכמו שנתבאר בביאור על פסוק "וקבל תיהודים", בפירוש ענין "מעשה ונשמע כו'". ענין שם. ועל פסוק "והארץ הרום רגלי כו'".

ולעיל, רוצה לומר, השמירה מבחינת "עבירה מכבה מצוה", דהיינו מיניקת החיצונים מהאור פנימי והכלי. ושמירה זו, הוא דייקא על ידי אורות מקיפים כו'.

וענין מה שנתבאר בפרשת ואתחנן, על פסוק (ג, אג) "ואת המצוה כו', לשמור את כל חקותיו כו', ושמרת" כו' – ב' שמורות. וענין מה שנתבאר על פסוק (פנחס כה, ב) "תשמרו להקריב כו'" – "שמור זו משנה כו'".

33. (הושע ד, א).

34. וענין ברבות נשא, ריש פ'רשה עשירי.

לגילוי זה – הוא כפרי להיות בחינת ביטול כו'. וזהו "לעשות הישר בעיני ה' כו'".
וביאור ענין זה:

הנה פתיב (שמואל א' ב, ג): "אל דעות ה'" – ב' דעות – יחודא-עילאה ויחודא-תתאה: יחודא-עילאה – מלמעלה-למטה, ד"כולא קמיה בלא כו"⁴⁰. ויחודא-תתאה – ממטה-למעלה, בחינת יש מאין כו'. כמו שנתבאר במקום אחר. ושתיקה הם פחות אלהות: יחודא-תתאה – בשם "אלקים" המצמצם ומפריד להיות "עלמא דפרודא", בחינת יש כו', שיהיה ביטול-היש דוקא. ויחודא-עילאה – בשם "הר"ה" כו'.

וזהו "משמים הביט ה'" (תהלים לז, יג); "השקיפה ממעון קדשך מן השמים" (תבוא כו, טו); "ה' משמים השקיף כו'" (תהלים יד, ב) – פירושו: שנתלבש במדה זו להשגיח משמים מלמעלה-למטה, דהיינו בחינת יחודא-עילאה. שלפעמים מתלבש במדה זו, ולפעמים מתלבש ומשגיח במדה שממטה-למעלה, בחינת יחודא-תתאה.

וזהו "עין ה' אל יראיו" (תהלים לז, יח): של"יראיו" שהן בבחינת "מפתחות החיצוניות" הוא משגיח בבחינת עין אמת – או יחודא-עילאה או יחודא-תתאה.

מה שאין בן "אל הצדיקים", שהן בבחינת התקשרות – "עמוד אחד וצדיק שמו"⁴¹; "כי כל בשמים ובארץ" (דברי הימים א' כט, יא), ותרגום אנקלוס: "דאזיד בשמיא וכו'" – הוא בבחינת "עניני ה'" (תהלים לד, טו), שאלו השני בחינות עינים, הן שוין ממטה-למעלה כמו מלמעלה-למטה.

(ועל דרך זה הוא מאמר המדרש סוף "שיר השירים רבה":

"בשעה שישראל עושין רצונו של מקום, הקדוש ברוך הוא מביט אליהם בשתי עיניו, הקדא הוא דכתיב (תהלים לד, טו): "עיני ה' אל צדיקים".

ובשעה שאין עושין רצונו של הקדוש ברוך-הוא, הוא מביט עליהם בעינו אחת. הקדא הוא דכתיב: "עין ה' אל יראיו").

ברוך-הוא. "אשר אנכי מצוך היום", שבבחינת היום לעשותם" (ואתחנן ג, יא) הוא גילוי "אנכי" ממש, דהיינו מהותו ועצמותו בפניבול³⁵.

מה שאין בן עולם-הבא הוא גילוי זיו והארה בעלמא. ובהו יובן מה שכתוב (תהלים כד, ג): "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו. נקי כפים כו'", שלא כל האדם זוכה לעולם-הבא כי אם על ידי יסורים של גיהנם ונהר דיגור כו'. וכמאמר רז"ל³⁶: "ש"ש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך-הוא לישראל, וכולם לא נתנו אלא על ידי יסורים: עולם-הבא, תורה וארץ ישראל". ויסורי עולם-הבא הם כפלי כפלים מיסורי עולם-הזה עד שאין ערך כו'.

ולכאורה אינו מובן, שהרי אמרו: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם-הזה מכל חיי עולם-הבא", ולמה בעולם-הזה יכול להיות "בתשובה ומעשים טובים" ואין צורך יסורים כל כך לחיי עולם-הבא?

אך הענין הוא:

לפי שעולם-הבא הוא גילוי הויו, שהגילוי הזה הוא דרך ירידת והשתלשלות המדרגות שהן רבות ושונות, וכדי להיות גילוי זה לכל אחד ואחד פראוי לו לפי מעשיו ומדרגתו, מוכרח הוא לסבול יסורים כל כך לפי ערך כו'.

אבל בעולם-הזה שהוא גילוי "אנכי" ממש, הנה עליו יתברך נאמר (תהלים קלג, יב): "גם חשך לא יחשיך כו'", ו"קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת" (תהלים קמח, יח). כי הוא "השונה ומשנה קמן ונדול"³⁷. והמלאכים שואלים: "איה מקום כבודו?!"³⁸ היינו אור אין-סוף ברוך-הוא ממש, שאינו מושג כו'. (מה שאין בן בבחינת הויו, הרי "והאופנים ברעש גדול כו' יהללו את שם ה'³⁹) ואומרים (ישעיה ג, א): "מלא כל הארץ" – הגזו הגשמיית – "כבודו".

ד. אך הנה תכלית המכוון ב"כי תשמע בקול ה' אלהיך", הוא המשכת בחינת אור אין-סוף ברוך-הוא בגילוי על נפשו; ובשמירת כל מצותיו – להיות כלי ואור

38. (נוסח קדושת "כתר" במוסף שבת יום טוב).
39. (נוסח ברכות קריאת שמע, על פי יחזקאל ג, יג. תהלים קמח, ה).
40. (זר חלק א בתקדמה יא, ב).
41. (תנינה יב, ב: "הארץ על מה עומדת? .. על עמוד אחד וצדיק שמו, שנאמר (משלי י, כה): 'צדיק יסוד עולם'").
35. (עיני ברבות: סוף קהלת, בפסוק יב, ט) "ויותר שהיה קהלת חכם. ובכרשת גח, סוף פרשה ל"ה. משפטים, פרשה ל'. זר: חלק ב: קכ"ב, סוף עמוד א'. קנ"ח, ב'. חלק ג: ק"י, עמוד א'. רנ"ו, עמוד ב').
36. (ברכות, ה, סוף עמוד א).
37. (פיז' ו'כל מאמינים").

כו"ו, ולא פֿאַשר נֶרְאָה לְעֵינַי בְּשָׁר – יֵשׁ מֵאֵין כּו'. ו'מֵאֵין דְּלֹא נֶרְעַע בְּמוֹדִים כּו'⁴⁴ – שְׁצָרִיד לְהוֹיֹת בְּבַחֲנֵינֵת הַדְּרִיחַ עַל כָּל פְּנִים.

אך להיות גילוי ממש בבחינת ביטול זה – למטה כמו למעלה – הוא על ידי התורה, "כי תשמע בקול ה' אלהיך" – בפנימיות הקול. שפנימיות זו היינו אור אין-סוף ברוך-הוא ממש, שלמעלה מעלה מסדר ההשתלשלות, ושם מעלה ומטה שווים, לכך נמשך משם להיות גילוי ביטול זה למטה כמו למעלה.

וזהו "לעשות הישר בעיני ה' אלהיך", פירוש "הישר" – כמו "ישר יחזו פנימו", דהיינו לעשות ב' בחינות עינים – בבחינת ישר, בהשוואה אחת, "למהוי אחד באחד", ו"עין בעין יראו וגו'":

וכמו שכתוב (תהלים יא, ז): "יִשָּׁר יַחְזוּ פְּנִימוֹ", "יִשָּׁר" ממש. שגם ממשח-למעלה מתגלה בחינת ביטול ד' כולא קמיה – בלא חשיב. וכמו שכתוב (ישעיה נב, ח): "כִּי עֵינֵי בְּעֵינֵי יִרְאוּ וְכוּ'", דהיינו עין שמלמעלה-למטה בעין שמלמטה-למעלה. וכמו שכתוב בזהר הקדוש (חלק ב' קלה, א): "למהוי אחד באחד" – שבבחינת יחודא-תתאה שורה ומתגלה יחודא-עילאה. פי בלא גילוי בחינת יחודא-תתאה תחלה, אינו שורה ומתגלה יחודא-עילאה, כמאמר: "קודשא בריך-הוא אחד, לעילא לא יתיב כו"⁴².

ועל זה אומרים "מודים אנהנו לך כו"⁴³ – באדם שמודה לחבירו ש'אמת הוא כמו שהוא אומר" – כך "מודים אנהנו לך", שאמת הוא ד' כולא קמיה – בלא

44. (נעשה שדרתו נקש ואינו קם בתחית המתים. ראה כבא קמא טו, סוף עמוד א' ובחופפות שם עמוד ב'. וזר חלק ב' ק, א. חלק ג' קסד, א. וראה פרי חרש באורח חיים סימן ק"א).

42. (על פרקיא דרביה, עד דאתעבדת איהו ברא דאחד כנונא דיליה למחוי אחד באחד. וזר שם).
43. (ברכת הוראה בתפלת העמידה).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

שרוצה לדמות לאדם העליון כקוף בפני אדם) וזהו שא' הבה נבנה לנו עיר ומגדל כו' ונעשה לנו שם והפשוט הוא שיעשו להם שם בהתנשאות גדולה בבחי' יש נפרד מאלקות וכמו ויאמרו לאל סור ממנו כו' והוא ענין שיעשו להם שם מ"ה דבחי' אדם למטה בבחי' פירוד כמו שהוא למעלה בבחי' שם מ"ה דקדוש' להיות בדומה לאדם העליון ע"י ההתכללות והאחדות דבחי' קומת אדם שעיו' יומשך להם שם מ"ה העליון גם בהיותם בבחי' הפירוד וז"ש ונעשה לנו שם לנו כמו שאנחנו למטה בבחי' הפירוד מאלקות נעשה ונמשיך לנו בחי' שם מ"ה דתיקון דאדם כמו שהוא למעלה בעולם העליון דאצילות ולא נצטרך לקבל מחיצוניות הנופל משם מאחוריים דשם מ"ה דקדושה כו' וז"ל:

(מזו) אך דור הפלגה שגו ברואה ומעו בזה כי הגם שיהי' בהם האחדות וההתכללות בציוור אדם באיבר' שכלולים כא' זה מקבל מזה כו' אם אין בהם בחי' הביטול

(מו) אך הנה דור הפלגה התחכמו בעצמם שיעשו להם שם דהיינו שם מ"ה דאדם כמו שהוא כצלם האדם העליון להיות בבחי' יש והתנשאות אמיתית על כל הברואים ולהיות להם המשכת שפע כל טוב העולם מכח שלימות עצמם מבלי יצטרכו להיות בבחי' בטול לאלקו' לקבל רק מבחי' אחוריים וחיצוניות כו' והוא ע"י האחדות שיהי' בהם שזוהו ציוור התכלל' דאדם בנגלות המדות והמוחי' ובבחי' שלימות שיש באדם מצד שנברא כצלם האלקי' ממש כנ"ל שיהיו בזה דומה לאדם העליון דקדושה להמשיך להם כל ברכות ושפע משם מ"ה העליון גם כמו שהן בבחי' הפירוד מאלקות בבחי' אדם יש נפרד בפ"ע כי לא רצו לקבל מבחי' שם מ"ה דאדם העליון בצמצום דחיצוניות שצ"ל ע"י בחי' הביטול דוקא כו' והם לא רצו להיות בבחי' הביטול לאלקות רק דוקא בבחי' יש דאדם דוקא בבחי' נפרד (והוא בחי' אדם בליעל דז"א דקליפה

מלחמה עכ"פ תלו בטחונם רק בה' לבדו ובטלו בלכם כל העכו"מ ולזה הועיל גם האחרות שלהם שישכון בהם ההצלחה האלקית דבחי' אדם העליון (והוא מטעם הנ"ל דבבחי' שם הוי"ה דתיקון בנש"י דוקא מאיר גם בחיצוניות הכלים כמו בפנימיו' האור דהיינו גם במקום בחי' הפירוד יהי' ג"כ בחי' הביטול לאלקות וכמו באחאב ודורו דהגם שרשעי' היו תלו בטחונ' בבחי' הביטול רק לה' כנ"ל) וראי' לזה מן ההיפוך ממה שמצינו בשרי עכו"מ כשמתנשאי' בעצמם ביותר (להדמות לבחי' אדם העליון בבחי' אדם יש נפרד ממש) ה' משפיל אותם בתכלית כמו בסנחריב שהתנש' בעצמו ואמר מי בכל כו' ונפל בדבר הוא וכל עמו וכן נבוכדנצר שעשה צלם עכו"מ בדמות אדם להדמות לעליון ונעשה בצורת חיה והורה אח"כ על האמת כו' וכמ"ש אם תגביה כנשר כו' משם אורידך וכה"ג וגם כאן טעו דור הפלגה בזה שרצו לעשות להם שם מ"ה דאדם בבחינת פירוד מאלקות שאינו אלא כחומר אדם בלא צורה ולא יועיל האחרות שלהם כלל כו' (ומה שהוצרך ה' לבלבל לשונם ולהפיצם כו' מטעם שא' זה החילם לעשות ועתה לא יבצר כו' זהו מפני שכולם היו מדברים בלה"ק דוקא כמ"ש שפה אחת שבוה הן בבחינת צורת אדם להדמות לעליון כמשי"ת):

בנפשם וגופם לאלקות אינם נקראי' בשם אדם כלל כי עיקר האדם הוא הנפש שבו שהוא בצלם אלקים שהו' צורת האדם ולא החומו' שבו דהגם שנצטייר החומר בציוור אדם אם אין בו נפש אדם אינו בכלל אדם כלל וכמו גולם של אדה"ד טרם שנפת באפיו נ"ח הגם שהי' חומר זה מצוייר בציוור אדם אינו אלא חומר עפר לכד והגם שלא נק' אדם רק כשהי' נשמתו בגופו עכ"ז העיק' הוא מצד נשמתו שהיא בצלם אלקים ואף שיש התכללות באברי חומר הגוף אין זה כלום רק ע"י הצורה שבו דוקא כולד בבטן שהעיקר בו הוא הצורה הנפשית שנמשך בו כו'. וכך יובן בענין האחרות והתכללות שהי' בדור הפלגה מאחר שלא הי' בנפשם בחי' הביטול לאין האלקי כלל אין זה בחי' צורת אדם בצלם אלקי' כלל הגם שהי' בהם אחרות גשמיו' בביטול זה לזה זהו רק כמו חומר אדם שכבחה' ממש יחשב כי בלא צור' האלקי' דנפש האדם אינו בדומה לעליון כלל וראי' לזה ממה שמצינו באברהם שרדף אחר הד' מלכים ונצחם אע"פ שהי' בהם אחרות והתכללות כאיש א' למלחמה לא הועיל כלום ונפל אימתו עליהם כמו אימת אדם על הבהמה כו' וכן כאשר ירדוף א' אלף כנ"ל וכה"ג ומה שבדורו של אחאב הצליחו מאד אע"פ שהיו בבחי' פירוד מאלקות הרי העיקר הי' מפני שבשעת

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - קדושים תהיו (תקס"ב)

וענין יסוד אבא הוא ענין השגת הביטול שרואה את הנולד מאין ליש אע"פ שגם זאת נתפס בשכל והשגה עכ"ז מאחר שאינה בהשגת דבר מה כ"א רק השגת הביטול לזה יקרא בשם חכמה ויסוד אבא ומלוּבש ג"כ תוך יסוד אי' שהוא ההשגה כנ"ל, והנה כ"ז הוא כשהוא עדיין בהשגה לכד, אבל כשצריך להתגלות בלב להיות התפעלות בלב ממש אזי מסתיים יסוד אימא פי' כיון שהלב הוא מהות אחר ע"כ כדי שיגיע התפעלות בו ממש שהוא מהות אחר ואינו מהות שכל אזי צריך להסתיים מהות ההשגה וההתבוננות ואז יתגלו החו"ג בלב ויהי' מזה בחי' אהבה כרשפי אש שהוא בחי' הגבורות המתגלים בלב או אהבה כמים בבחי' חסדים המתגלים כו', (ע' מענין חסדים המכוסים והמגולים בפ' מאמר הוהר ע"פ אלה תולדות נח שם נת' ענין עה"ח ועה"ד וע' מענין מי ברא אלה שוהו ענין פלג אלקים מלא מים בביאור

ג. ומעתה יש לבאר ענין הקדוש הב' שהוא כת"ת החוור עם הארה למקומו דהיינו שהחכמה מאיר כת"ת כו', והענין כי הנה מבואר בכהאריו"ל דיסוד אימא מסתיים בחוה דז"א ואז החו"ג שהיו מכוסים ביסוד אימא יוצאים ובוקעים מחיצת יסוד אימא מחמת צרות המקום ומתגלים בז"א וגם יסוד אבא שהי' מלוּבש ביסוד אימא בוקע גם הוא מחיצת יסוד אי' הנ"ל ומתגלה בתוך הז"א כו'. וביאור הדברים הנה מתחלה יש לבאר ענין יסוד אי' כי הנה בחי' בינה הנק' ג"כ אימא ידוע שהוא ההשגה באלקות ויסוד אי' הוא בחי' ההתקשרות שמקשר עצמו בההשגה האלקי' וענין החו"ג המכוס' ביסוד אימא הוא התפעלות והאהבה שמתפעל ומתאוה לה' ע"י התקשרותו בחוץ בהשגה והתבוננות בגדולתו ית' ובהיות התפעלות זו כמחוה ושכלו עדיין ומכוסה בתוך ההשגה וההתבוננו' זהו ענין חו"ג המכוסים ביסוד אי'

למטה בתוך בחי' הת"ת שהוא ענין לב וחזה דו"א דהיינו מה שמתחלה הי' גילוי הארה זו בחכמה ות"ת ע"י עליית הת"ת ממטה למעלה כנו' לעיל עכשיו הוא יורד ומתגלה בהת"ת ממעלה למטה ע"י בקיעת יסוד אימא שיסוד אבא בוקע ג"כ היסוד אי' ומאיר בו"א ובתוכו יש הארת הכתר שהוא האור שלמעלה מהכלים כנ"ל בענין קדוש הא' ובחי' זו בעבודה י"ל עסק התורה בבחי' ביטול להיות ודברי אשר שמתו בפך ע"ד ונתתי עשב כו' א"נ בחי' שמחה של מצוה מרוב כל, והנה ענין קדוש זה הב' הוא הראשון משני העטרות שהניח הקב"ה בראש בניו כנו' במדרש במשל למוך כו', והענין כי ע"י גילוי החו"ג מתוך היסוד אימא או מאירים למל' דאצי' הנק' רחל העומדת אחורי ז"א דרך הנקב שבחזה ונעשה מזה כתר לרחל כמ"ש בע"ה, וביאור הענין הנה פי' כתר דרחל הוא בחי' הרצון שבדיבור כי המל' היא בחי' דבר ה' ועלמא דאתגלייא ושיהי' נמשך בחי' רצון לזה והוא הנק' כתר דרחל הוא נמשך מחזה דו"א פי' כמו שאנו רואים באדם שכשהוא שמה וטוב לב אזי הוא מרבה לדבר דהיינו שהדיבור הוא אז לו בנקל מאד שמשפיע הדיבור אף בהרחבה גדולה ולא יהי' לו למשא כלל אף להסביר הענין כמה פעמים ובעת שהוא בעצבות אזי יהי' לו למשא גדולה לדבר אפילו פ"א ובקצרה, והטעם לזה הוא מפני כי הרצון של הדיבור תלוי ונמשך מהמדות לכן אם הם שמחים הנה גם הוא בתגבורת כחו ממילא ואם לאו יהי' חלוש כו' וכמ"כ למעלה הרצון בהדיבור העליון תלוי ונמשך מהמדות עליונות הנק' ז"א ולכן כשנמשך בחי' הקדושה שהוא הארת אור המאציל שלמעלה בחכמה בחזה דו"א כנ"ל אזי ממילא ומאליו נמשך בחי' כתר דרחל שהוא רצון שבדיבור העליון שמקבל ג"כ מקדושה זו והוא ענין עטרה א' משני העטרות שבראש בניו שמל' דאצי' היא מקור כללות נשמות ישראל כידוע:

ע"פ והי' מספר בני", והנה מחמת שהחו"ג המתגלים בלב הוא בא ע"י בקיעת היסוד במקום שמסתיים לזאת מתגלה שם ע"י זה הארה גבוה יותר מכמו שהיו תחלה מכוסים והוא כמשל מים רבים ההולכים וכשמעמידים בפניהם מסך שיעכבם ומסלקים אותו אח"כ אזי יהי' הילוכם במקום הסרת המסך ברעש גדול יותר ויותר מכמו שהיה הילוכם תחלה כשלא הי' המסך מעכבם, וענין הארה זו המתגלי' בחו"ג המגולים הוא מבחי' הכתר שלמעלה מאו"א והוא בחי' האה"ר שלמעלה מהדעת והוא ענין עומקא דליבא כמ"ש ממעמקים קראתיך ונוכר בוהר שהם ב' עומקים והוא בחי' ב' היסודות דאו"א הנ"ל שבמקום סיום יסוד אי' שהוא בלב מתגלה הארת עומקא דכולא מה שלא הי' נגלה מתחלה כשהיו החו"ג מכוסים כי כל דבר שהוא מסתיים הוא ככח גדול יותר מבאמצע כידוע, וע' בע"ה שבע"י גילוי החו"ג הם מתרכים ויש להעיר מענין נהרא מכיפ' מבריד), ואמנם סיבת המצא בחי' עומק גדול בלב שלמעלה מהאורות דאו"א הוא מפני שיש באורות דאבא ג"כ למעלה מהחכמה (כנ"ל בענין הקדוש הא' שכלי החכמה מקבל מהאור שלמעלה מהאצילות) ובעת ירדת השפע לאימא מתצמצם ע"כ בסיום ותכלית האורות בחזה הלב מפני גדול ההכאה נעשה שם כמו בחי' אור חוזר למעלה כמ"ש שכל מיצר ודוחק מביא לידי גודל ההרחבה, וגם כאן מפני שבחזה שם האורות כמיצר מאד כמ"ש בע"ה לכן כשבוקעים מחיצת היסוד אזי מתגבר מאד הגילוי והוה ענין שיש עומק בלב שלמעלה מאו"א והוא בחי' האה"ר שלמעלה מהשכל והדעת, ונמצא מובן שאותה האה"ר רבחי' בכל מאדך שהיא ממטה למעלה ע"י צעק לבם מתוך המיצר והדוחק כנ"ל היא נמשכת אח"כ ג"כ ממעלה למטה ע"י ההתבוננו' וההשגה ונק' עומקא דליבא כנ"ל והוה ענין הקדוש הב' שהוא ענין המשכת אור הכתר מלמעלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

כמה מעלות טובות למקום עלינו

ג"ר נק' פנים לגבי ז"ת, ועמ"ש עוד בלק"ת בשו"ש בד"ה הסבי עיניך מנגדי מענין פנים, משא"כ עמלק מקבל מבחי' שערות שמבחי' עורף כו' ע"ש, ועמ"ש ע"פ ויקרא שם המקום פניאל, והרמ"ז פ' וירא דצ"ז כ' כי פנים ואחור ימין ושמאל הם אבי"ע פנים הוא אצילות ואחור עשיי', ימין

והענין כמ"ש לך אמר לבי בקשו פני את פניך הוי' אבקש ופי' בזה פ' אמור דצ"ג ע"ב אלן זמנייא וחגיגיא וכמ"ש שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני הוי' אלקיך, וכתוב צמאה נפשי לאלקי' לאל חי מתי אבא ואראה פני אלקי', והיו"ט נק' פנים כי בהם גילוי בחי' ג"ר בינה, אשר

וז'הו שמקשה הבן חכם מה העדות כו' כלומר ה' אלקינו זהו שמקבל עומ"ש ומאמין בהבריאה יש מאין ובהשגחה רק מקשה למה לא די בשבע מצות ב"ג שע"ז ממשיכים חידוש יש מאין וג"כ יש להם חלק לעוה"ב כו', וא"כ מהו ענין העדות והחוקים כו'. והתשובה י"ל כי הנה ידוע ענין כי אל דיעות שבחי' יש מאין זהו עדיין דיעה תחתונה ונמשך מבחי' מלכות כל עולמים שמשם נמשך המקום והזמן, אבל קמו' ממש כולא כלא חשיב ולמעלה הוא היש ולמטה בחי' אין ובשביל גילוי בחי' זו זהו עיקר ענין נתינת העדות והחוקים כו' כמשנ"ת בד"ה בשעה שהקדימו ישראל נעשה פ"ג, ועד"ז פ' בד"ה משה ידבר, וע' בסידור בד"ה ששת ימים תאכל מצות דרוש הראשון בענין מצה שהיא מיכלא דמהימנותא שאין פ' האמונה זה לבד להאמין בבריאת העולם יש מאין שהרי זה גם חסדי עוכומ"ז מאמינים, אלא האמונה היא בבחי' אנכי הוא סוכ"ע שלמעלה משרש התהוות יש מאין שהוא מבחי' מדת מלכותו והוא רק שם והארה כו', וביאור הענין היינו שמבחי' זו נמשך הדעת עליון שלמעלה היש ולמטה אין וכלא חשיב כו' וע"ז היא המצוה מצות יאכל לבא לבחי' אמונה זו, וזהו ענין יצ"מ כי מצרים דקליפה זהו הערלה ק"ג ההסתר גמור ושם הוא חנם בלא מצות, אך גם מצרים דקדושה זהו ענין הדיעה התחתונה יש מאין שמבחי' זו נמשך שכל עולם במצריזו וגבוליו, ויצ"מ זהו האמונה בבחי' אנכי כו', ובק"ס נמשך בחי' זו בגילוי ממש כי ענין הפך ים ליבשה זהו גילוי דעת עליון בד"ת כמ"ש בבח"ז פ' בשלח על המאמר דמ"ה ע"ב בד"ה עו"ל מאמר הנ"ל באופן אחר.

וז'הו סדר התשובה עבדים היינו כו' ויוציאנו כו' ביד חזקה, וזהו נמשך מבחי' דיעה עליונה שמשם דוקא נמשך לשנות סדר השתלשלות סדרי בראשית שנבראו בבחי' יש מאין שיהי' היש דבר נפרד, ושיהי' שינוי הסדר נמשך מבחי' דיעה עליונה דכולא קמו' כלא חשיב, וכמ"ש אנכי כו' אשר הוצאתיך מאמ"צ, משא"כ אף לחסדי עוכומ"ז לא נעשה ענין כזה לשנות סדרי בראשית בנסים גלויים כו'. וזהו חביבן ישראל שנקראו בנים למקום, ומבחי' זו נמשך יצ"מ כמ"ש בת"א ס"פ בא סד"ה למען תהי' תורת ה' בפך שוהו ענין כי ביד חזקה, וכן פ' הארז"ל ויוציאנו הוי' אלקינו או"א שהלבישו לזרועות דא"א, הרי בא יצ"מ ע"י או"א, שבחי' חו"ב נק' או"א להנשמות כו', אך המכוון דיצ"מ זהו בשביל מ"ת, והוא מ"ש חביבן ישראל שניתן להם כלי חמדה כו', וזהו ויצונו ה' את כל החוקים ליראה את כו', וזהו מה שאו"א מקבלים מב' מזלות דמו"ס שוהו למעלה ממה שמלבישים לזרועות כו', ומזה נמשך ע"ד הפך ים ליבשה כו'.

בראה שמאל יצירה עב"ד, וא"כ פרעה אף שמקבל מבחי' דקמו' כחשיכה כאורה היינו מבחי' א"א שה"ס כמה ארך אפים לפניו כמ"ש בד"ה ויהי בשלח פרעה, עכ"ז כיון שמקבל רק מבחי' העורף דא"א שז"ס פרעה אותיות הערף א"כ מקבל רק מבחי' אחוריים דא"א, אבל צ"ל את פניך ה' אבקש אשר כערך העשיי' לגבי האצי' כך גם בא"א בחי' אחוריים לגבי הפנים, כי בחי' אחוריים כמאן דשדי זהו בחי' העשיי' עיין בלק"ת בד"ה שובה ישראל עד דרוש השני ענין ב"ע ושיש ב"ע באצי' וגם למעלה מהאצילות, משא"כ בחי' את פניך הוי' אבקש זהו אצי' דא"א כו', וזהו הנמשך ע"י התורה שאף שהיא בחו"ב עכ"ז שרשה ממו"ס, ובע"ה דפנימיות אבא זהו פנימו' עתיק ולא ידעתי המעם.

וא"כ מזה מובן מעלת המצות שאף שהן ברמ"ח אברים דו"א, אבל שרש המשכה היא את פניך הוי' אבקש מבחי' פנימיות הכתר היינו ממו"ס, משא"כ מה שפרעה מקבל מבחי' דכחשיכה כאורה זהו מבחי' אחוריים שהוא רק בחי' עשיי', וגם זה נמשך לו רק בחיצוניות היינו בעוה"ז שהוא עולם הכלה ונפסד, אבל המשכה מבחי' את פניך הוי' אבקש זהו שיהי' גילוי אלקות ממש ע"ד יראה את פני הוי' אלקך. וזהו התשובה עבדים היינו לפרעה במצרים המקבל מבחי' עורף כו', אבל ויוציאנו הוי' משם הוא בחי' את פניך הוי' יאר ה' פניו אליך, ויתן אותות ומופתים כו' בפרעה כו', וזה ראי' כי חפצו הפנימי של אדון יחיד דוקא בתומ"צ ולא לחיות כחיי העו"ג, וזהו ואותנו הוציא משם מבחי' שממית בידים כדי להיות ויצונו את כל החוקים כו' לטוב לנו כל הימים ולא כמו פרעה שלא נמשך לו רק גשמויות העוה"ז לבד כנ"ל, אבל כל הימים היינו העוה"ז והעוה"ב כו'.

עו"ל דאיתא חביב אדם שנברא בצלם כו' וקאי על חסדי עוכומ"ז והם מקבלים מפני אדם שבמרכבה שלמעלה מפני שור, והם המאמינים בחידוש יש מאין ומקימים המצות שנצטוו בני נח, ושורש ענינם שע"ז ג"כ נמשך הברית הכרותה לבני נח עוד כל ימי הארץ כו', ובסידור פ' שהם כענין המלאכים דעשיי' הממונים על כל השפעות עוה"ז כמ"ש בלק"ת ס"פ פנחס דע"ט ג', והם הגבה מאד נעלה מהעו"ג שהם מקבלים מוג"ק או מהרע דק"ג, וגם בהם יש מדרגות ע' בהרמ"ז ר"פ ויקהל בענין עמלק כו' שמשונה משאר עו"ג כו', אבל חסדי הנ"ל מקבלים מהמלאכי' דעשיי' או מהטוב דק"ג, וא"כ הם רחוקים מבחי' אם תגביהי כנשר כו' להרום ממשלת הקדושה כ"א אדרבה הם נכנעים תחת הקדושה כו', וא"כ י"ל הם לגבי הקדושה כמו קליפה השומר את הפרי, לא כמו קליפה המתנגד לגבי הפרי שבאופן זה נברא העולם שיהי' קליפה ופרי, אבל אדרבה הקליפה יהי' שומר לפרי כו'.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

ביום השמיני עצרת תהי' לכם, שמע"צ, תרד"ע

כמו"כ ענין הלחם למע' הוא שממשיך מבחי' או"ס השייך אל העולמו' כו', וע"ה שזהו המשכה מבחי' כי לא אדם, מ"מ אינו נמשך בזה גילוי בחי' כי לא אדם הוא ממש, כ"א רק הארה לבר ומתמצמם בבחי' ציור אדם כו'. אמנם ענין הריח הוא שמשיב את הנפש והיינו שממשיך אור הנפש מעצם הנפש שלמע' מבחי' שייכות אל הגוף, כ"א מעצם חבור הנשמה עם הגוף, שהוא למע' עדיין מבחי' התפשטות וגילוי כו', וע"כ גם בהסתלק אור וחיות הנפש כמו בהתעלפות וכח"ג מועיל הריח להשיב אור הנפש מפני שממשיכו משרשו ומקורו העצמי כו', והחיות הוא בבחי' התחדשות שא"ז רק אור המתפשט כ"א אור עצמי כו'. והדוגמא מזה למע' הוא שממשיכים מבחי' עצמות או"ס שלמע' מבחי' שייכות אל העולמות, והוא שנמשך גילוי עצמו' או"ס ממש לא רק בחי' ההארה שבאה בבחי' צמצום דכמראה אדם, כ"א להיות גילוי או"ס ממש בבחי' אדה"ע להיות בחי' אדם בבחי' אדמה לעליון בחי' כי לא אדם הוא כו', והוא דבחי' ז"א יהי' כמו א"א ממש כו', דע"פ ס' השתל' שנמשך מבחי' א"א לז"א הרי האור דז"א הוא בבחי' צמצום ובבחי' מיעוט הרבה לגבי בחי' א"א כו', וענין הריח הוא ההמשכה דבחי' ז"א יהי' כמו א"א ממש כו', וזהו שממשיכים ע"י העבודה דקמרת בחי' רעו"ד כנ"ל שזהו בחי' כי לא אדם הוא שבאדם ועי"ז ממשיכים למע' ג"כ גילוי בחי' כי לא אדם בבחי' אדה"ע כו', ובר"כ הוא שע"י העבודה דקרבנות ממשיכים בחי' או"פ וע"י העבודה דקמרת ממשיכים גילוי בחי' או"מ כו'.

ק"צור. וזהו שהקרבנות נק' לחם וקמרת ריח, פעולת הלחם שמחבר הנפש עם הגוף להיות בבחי' חיות פנימי, ומחזק כחו, ומ"מ אינו התחדשות החיות, וכמו"כ רעייתי פרנסתי ע"י קרבנות התחברות האורות בכלים, דבחי' כי לא אדם יתמצמם בבחי' מראה אדם, וריח משיב את הנפש, התחדשות החיות, ולמעלה הוא ההמשכה מעצמות או"ס להיות אדם אדמה לעליון בחי' כי לא אדם, ז"א כמו א"א.

ריג) וזהו שהקרבנות נק' בשם לחם וקמרת הוא בחי' ריח, דגבי קרבנות כתי' את קרבני לחמי לאשי שנק' לחם לאשי שהן השרפים שהן בבחי' יסוד האש, וכידוע שנק' שרפים ע"ש שנסרפו בבחי' הרצוא והתשוקה שלהם בבחי' צמאון ביותר כו', והקרבנות הם בבחי' לחם להם, וכמו"כ הוא בבחי' לחם לגבי אדה"ע שעז"א רעייתי פרנסתי הן שירעו אותי בשני תמידין כו', דפעולת הלחם הוא שממשיך אור וחיות הנפש ומחברו ומקשרו עם הגוף כו', דלהיות שהנפש עם הגוף הן מרוחקים מאד זמ"ז שהגוף הוא חומרי וגשמי והנפש הוא רוחני, ואין ערוך חומרי' הגוף גם לגבי כחות הנפש ומכ"ש לגבי הארת הנפש הכללי' שמחי' את הגוף כו', ומ"מ הרי אור הנפש בא בבחי' התלבשו' ממש בגוף, לא מיבעי הכחות שהן בבחי' התלבשו' פנימי אלא שגם ההארה כללי' מהנפש ה"ה באה בבחי' התלבשו' פנימי בהגוף כו' וכמ"ש במ"א. וככדי שתהי' המשכה והתחברות הזאת זהו ע"י הלחם, וכנראה בחוש דבהעדר האכילה נחלש כחו וע"י האכילה מתחזק כחו, וכמו עד דלא אכילנא כו', וחמרא וריחא פקחין כו'. ומ"מ ע"י האכילה אינו מתחדש החיות להיות נמשך חיות חדש מהנפש, שהרי כאשר ח"ו מסתלק החיות פנימי אינו מועיל אכילה, וכמו בקלקול איזה אבר הגורם הסתלקות החיות או בהתעלפות שהחיות פנימי מסתלק הרי לא יומשך ע"י אכילה כו', מובן מזה דמה שנמשך ע"י האכילה הוא חיות הנפש השייך אל הפנימי כו'. והדוגמא מזה יובן למע' בבחי' ציור אדה"ע דככדי להמשיך האור מאו"ס המאציל ושיהי' בבחי' התלבשות והתאחדות בכלים צ"ל ע"י ממוצע כו', שהרי או"ס הוא לאו מכא"מ כלל והוא בחי' כי לא אדם הוא שאינו בגדר חכ' וחסד כו'. וכמו"כ האור והגילוי ה"ה כמו העצם שהוא בבחי' פשימות עדיין כו', והכלים ה"ה בבחי' מציאות חכ' וחסד כו', ועי"ז הו"ע הקרבנות דאת קרבני לחמי כו', דרוא דקרבנא עולה עד רוא דא"ס ה"ז ממשיך מבחי' דלא אדם הוא שיתצמצם בבחי' מראה אדם ויהי' התחברות האורות והכלים כו'. וכמו שהלחם למטה ממשיך את חיות הנפש השייך אל הגוף כו',

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

זאת תורת הבית - ב' ניסן תרפ"ט

ואינו בא לו מסיבה זולתו, וההארה הרי מהותו העצמי הוא שהוא אינו אלא תלוי במה שמחייב אותו, אבל הוא לעצמו אינו עצמי, ומה שהוא עצמי הוא לפי שדבוק בהעצם וה"ה מעין העצם ומשו"ו ה"ה עצמו, וא"כ הרי טבע העל' שבאור הרי אינו מצ"ע כ"א לפי שהוא דבוק בהעצם לכן יש בו טבע העל', א"כ הרי טבע העל' שבהארה הרי אינו מצ"ע, ויכולה להיות הארה ואין בה טבע העל' וכמו שהוא בנבראים שהן הארה המתפשטת מאלקות כמ"ש בתניא ח"ב פ"ג והם עצמם אינם רק כמו אור וזו מתפשט מן השפע ורוח השם השופע ומתלבש בתוכם ומוציאם מאין לישי, ומ"מ הרי לא יש בהם טבע העל' והוא לפי שהם נבדלים ממקורם, ואדרכא הנה הנבראים הרי מצד גופם יש בהם טבע הירידה, הרי דטבע העל' שבהארה אינו מצד עצמה כ"א מצד הדביקות שבה מה שהיא דבוקה בהעצם, ולהיותה דבוקה בהעצם והיא מעין העצם לכן יש בה טבע העל' אבל לולי הדביקות בהעצם אינו מוכרח שיח' בה טבע העל' ומעם הדבר הוא לפי שאינה עצמי מצ"ע, וא"כ הרי יובן דגם טבע העל' שישנו בהארה מה שהיא עולה להכלל בהעצם הרי אינה עדיין על' עצמית ממש.

קיצור. יבאר דכשם שהניצוץ יש בו בטבעו טבע העל' בהאבוקה, כן הוא בהניצוץ האלקי שבכל נשמה שיש בו טבע העל', ויבאר דטבע העל' שבהארה אינו עצמי כ"א מצד הדביקות בהעצם.

ג) והנה המשל בזה הוא כמו הניצוץ קטן שעולה ונמשך להכלל באבוקה גדולה, הרי ניצוץ הזה הנה יש בו טבע העל' להיות נמשך להכלל באבוקה ומעם הדבר הוא להיות שהוא עצמו ממהותו של האבוקה, ולזאת הנה הוא נמשך ועולה להכלל באבוקה היינו במהות מקורו, והגם שהניצוץ ה"ה נבדל ונפרד ממקורו שה"ה מציאות ניצוץ, מ"מ הנה ההבדלה וההפרדה הלזאת שהוא במציאות ניצוץ הרי אינו פועל בו שום השתנות בעצם מהותו שהוא אש ע"כ הרי יש בו בטבעו טבע העל' להכלל במקורו וכמו"כ יובן בנשמה, דכל נשמה אלקית הרי יש בה ניצוץ אלקי מעצמות א"ם כ"ה שהן אלקות בעצם מהותן, והגם שהנשמות נפרדו ונבדלו ממקורן שה"ה במציאות נשמה וכדאי' באגה"ק סי' כ', שכבר יצאו ונפרדו מהכלים שמלוכבש בהם הקו מאוא"ם כ"ה. דוהו כן גם בנשמות דאצי' ומכש"כ בנשמות דבי"ע ומ"מ הנה ביציאה והפרדה זו שיצאו ונפרדו מהכלים הרי לא נשתנו בעצם מהותם, שבעצם מהותם הן אלקות ע"כ יש בהם טבע העל' להכלל בעצמות אוא"ם כ"ה. וכמו שהאור הרי יש בו בטבעו לעלות למעלה כן הוא גם בנשמה שיש בה טבע העל', והנה בהבנת הענין יובן דטבע העל' בנשמה הוא ביתר שאת וביתר עז מכמו שהוא בטבע האור, דהנה אור הוא הארה לכד ואינו עצמי, היינו שהאור מצ"ע אינו עצמי, דמהות האור הוא מהות הפכי ממהות העצם, דהעצם הרי מהותו העצמי הוא שהוא עצמי

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

שמחת תורה, תר"ץ - ניו יורק

על כך באחד ממכתביי - באה מהכוח אל הפועל. אמנם - כותב לי אבי - זה רק בנינו של הענין, וגם זה רק בתכלית הקיצור, אך זה כבר כ"ה ענין כללי מסודר, ודרך אגב - ה"דרך אגב" עצמו הוא יקר מכל יקר - הוא מסביר לי אופן הגילוי של השכלה כפי שהיא מתגלית מכוח השכל ההיולי העצמי, הנטוע ומושרש בעצם הנפש.

מטבע נקודת ההשכלה של החכמה הגלויה גם

יח. אלה שזכו להכיר את אבי ולשמוע ממנו חסידות ושיחות שמחת תורה או י"ט כסלו, יודעים, איזו אהבה בלתי מוגבלת היתה לאבי כלפי לומדי חסידות ועוסקים בעבודה שבלב, וברצון רב היה עוזר להם לעלות בהשגה ובעבודה.

באחד ממכתביי אלי ממענטאן, כותב לי אבי, שהוא כ"ה שבע רצון, השי"ת מילא רצונו, ותקוותו - שהביע אותה בנסענו מליובאוויטש לוורשה, ואשר שאלתי אותו

הצמצום – הרי לא זו בלבד שהאדם החושב מתעלה על ידי מחשבה זו, אלא הענין בו מהרהר האדם החושב – מתעלה. כלומר, על ידי דביקות מחשבת החושב בענין שהוא מהרהר בו, מתעלה הענין. והענין עצמו מעלה את האדם החושב, לאותו מקום שהאדם החושב העלה את הענין על ידי עבודת המוח שלו.

כ. השיחה הרעישה את כל המסובים. הרי זה עונג רוחני אמיתי לשמוע דברים מיוחדים ועמוקים כאלה. אחרי הפסקה של ניגוני דביקות נעימים ומלאי התלהבות, המשיך אבי בשיחתו:

כולם, לבד עצמותו ומהותו יתברך ויתעלה, הם נבראים. אין אני מתכוון לומר נבראים דוקא, אותו דבר הוא גם בנאצלים. נאצלים ונבראים הם אותו דבר לגבי הענין של מציאותו מעצמותו. הענין של מציאותו מעצמותו הוא רק ב"עצמות". מלבד עצמותו יתברך, הרי גם נבראים וגם נאצלים אין מציאותם מעצמותם. אלא, נבראים הם מציאות כזו ונאצלים – מציאות אחרת.

הנחה שכלית זו, שמלבד עצמותו יתברך, הכל הם נבראים, מביאה אותנו להבנה, שכשם שבנבראים למטה קיים הבדל אם הנברא מביא תועלת בעבודת ה', ובפרט כשהוא נעשה מצוה, כמו צמר של ציצית, קלף של תפילין וכדומה בכל המצוות, שעל ידי המצוה מתעלה הנברא ומעלה אתו את האדם המקיים את המצוה. בדוגמא כזו הדבר גם בנאצלים, חכמה סתימאה ופרצופי עתיק, שעל ידי דביקות המחשבה – מתעלה הענין, ועל ידי התעלותו מתעלה האדם החושב במקום שהתעלה הענין שחשב בו.

"אני כברוש רענן ממני פריך נמצא"³⁰ – עצמות אין־סוף מתכופף, כביכול, כלפי כל מי שלומד חסידות בעיון ומתייגע בעבודת החסידות, ואומר לו: ממני, מ"עצמות" הבלתי מושג – פריך, נמצא בהשגה ממש.

מוחו הגשמי ושכלו האנושי של המתייגע בחסידות בעיון ובדביקות המוח, משיגים השגה אלקית במוחש ממש.

כל המתייגע בהשכלה ובעבודת החסידות, יכול להגיע לענינים הנעלים והעמוקים ביותר.

כא. זוכרים אתם – אומר אבי לחסיד הרה"ג הר' יעקב מרדכי נ"ע – מה שסיפרתם לי על תשובת אבי אליכם ב"יחידות": מה אתה תובע ממני – כשתתבוע מעצמך – תבין!.

תשובתו זו של אבי, עזרה לי בכל הזמנים בענינים

להתעלם, כידוע. ובפרט נקודת ההשכלה כפי שהיא בכוח המשכיל, ומכל־שכן כפי שנקודת ההשכלה היא המצאה שכלית, כפי שהיא עומדת עדיין בכוח ההיולי של השכל, הנטוע בנפש.

למותר לומר שהיתה לי תשוקה עזה לדעת מה הוא הענין החדש בחסידות שאבי עוסק בו, אך מאידך חשבתי שבאמת לא צריכים לרצות לדעת דברים כאלה.

כשבאתי למענטאן לשבת פרשת וארא ר"ח שבט, מצאתי את אבי במצב רוח מרומם ושבע רצון, חשתי שרוממות הרוח ושביעת הרצון, באות מעבודה בחסידות שהסבה לו עונג רב.

יט. בגלל עניני כלל שונים, היה עלי להיות אצל אבי במענטאן בתחילת חודש אדר, ושהיתי שם עד אחרי פורים. שהה שם אז גם ידידנו הרה"ג החסיד הר' יעקב מרדכי נ"ע מפולטובה.

לאותו פורים הגיעו למענטאן אחדים מידידינו אנ"ש, ובראשם החסיד ר' שמואל נ"ע גור־ארי' מקרמנצ'וג.

בסעודת פורים היתה התועודת חזקה. אבי הסביר שלומדי חסידות יכולים להגיע להשגות העמוקות ביותר במוחש ממש.

תוכן הנושא של אותה שיחה היה, שכל אחד יכול לומר "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב"²⁹, כל יהודי יכול להגיע להיות "מרכבה" לאלקות, כמו האבות שאברהם היו קדושים ומובדלים מעניני העולם.

בשיחה עמוקה ורחבה, הסביר אבי ששעבוד המוחין לאלקות הוא עונג נפלא.

כשמתעמקים – אומר אבי – בהעמקת הדעת בהשגה של השכלה בענין של חסידות – חשים באויר גן עדן.

במשך שנים יגעתי שלא להטעות את עצמי, הקדשתי את כוחותיי להשגה בעבודה של חסידות, התענוג החסידי אפף אותי. אין אני מחזיק טובה לעצמי על כך, שכן זוהי מתנה.

ידוע לכל כמה מאוס ענין ההגזמה, ואחרי כל זאת אומר אני גלוי לעין כל, כשהשי"ת עוזר ומזכה להתעמק בהעמקת הדעת בהשגה עיונית בענין של חסידות – חשים באויר גן עדן.

כשכוח השכל, המלוכש במוח הגשמי, מתעמק ומקיף ענין של חכמה סתימאה (חכמה סתומה), או ענין של ד' תחתונות של עתיק וג' ראשונות של עתיק, או ענין של "אתה הוא הוי" כפי שזה עדיין "לבדך", כלומר לפני

(30) הושע יד, ט.

(29) תרא"ר כה.

ביכולת הנשמה, שהיא חלק אלוהי ממעל, להגיע להשכלות ולהשגות העמוקות ביותר במוחש ממש. כעבור חצי שנה, חג השבועות תער"ב, החל אבי לומר המשך המאמרים הידוע היטב "בשעה שהקדימו" שנאמר במאה ארבעים ושלשה "המשכים", בהפסקות שונות, מחג השבועות תער"ב עד פרשת וירא תרע"ו. אבי אמר לי שענין זה החל אצלו במענטאן.

עם המאמר "בשעה שהקדימו" מתחילה תקופה חדשה בהתרחבות החסידות, וכל הענינים העמוקים ביותר בחסידות, מתבארים בהרחבה ובדימויים מוחשיים רגילים.

כג. לאחר הקדמה זו, נשוב לענין שהתחלנו להסביר. שכל הוא מציאות, וכל מציאות מן ההכרח שיהיו לה גדרים המצביעים ומציינים את המהות והמציאות של הדבר.

מושכל ראשון הוא, שמהות היא מציאות ומציאות היא מהות. בהתאם לכך הרי כיוון שכל דבר מצויין ומוגבל ממהותו ומציאותו, הרי זה אומר שכל אחת משתי אלו, מהות ומציאות, מציינת אותו דבר.

אך, לאמיתו של דבר, מציאות ומהות הן שני דברים נפרדים, כלומר, אם כי אכן מהות היא מציאות ומציאות היא מהות, אך מהות המציאות איננה מציאות המהות. במלים ברורות יותר, מושכל ראשון זה, שמהות היא מציאות ומציאות היא מהות, מביא אותנו למסקנה שכל פרט משתי אלו כולל שני הדברים, במציאות יש מציאות המציאות ומהות המציאות, ובמהות יש מציאות המהות ומהות המהות.

בהתאם לכך הרי בכל דבר, למרות שמהותו ומציאותו הן שתייהן בדבר אחד, אין זה רק שני שמות בדבר אחד, אלא מציאות ומהות מצביעות ומציינות דבר אחד משתי נקודות יסוד שונות.

למציאות השכל – גם של שכל עצמי וגם של שכל הנקנה – גדרים המציינים לנו מציאותם ומהותם. גדרים השכל האנושי הם שלשה:

(א) שכל הוא מוגבל ומגביל. הוא מוגבל בעצמו ומגביל את מה שהוא מקיף בהבנתו. השכל מקיף ומבין דבר שמחוץ ממנו. אופן הבנתו של השכל האנושי הוא, שבתחילה הוא מגביל ולאחר מכן הוא מבין את הדבר. כלומר, השכל האנושי מבין דבר דוקא אחרי שבתחילה הוא מגביל אותו.

(ב) שכל הוא קרירות, לא התפעלות. בכך מובדל השכל ממדות. מדות הן התרגשות והתפעלות. ואילו גדר

העמוקים ביותר. עד היום, תודות להשי"ת, לא היה ענין בחסידות שלא היו יכולים להגיע לתכליתו. אם כי, ודאי הדבר, שהיו זמנים שהיו צריכים להתייגע יגיעה גדולה. בעלי עסקים סוברים שהם יודעים מה זאת יגיעה ושהם יודעים מה זאת טירדה, ובפרט כשבעל עסק אינו ישן לילה אחד, הרי הוא כבר חושב שזוהי היגיעה והטירדה האמיתיות.

גם ברדעת לא גדול מבין, שיגיעה וטירדה במושכלות הן למעלה שלא בערך מהיגיעה והטירדה של בעלי עסקים.

אכן, כשהשי"ת עוזר, והיגיעה במושכל, מביאה את ההשגה העמוקה האמיתית – הרי העונג והשמחה מאותה יגיעה, הם גם כן שלא בערך לגבי העונג והשמחה של בעל העסק.

כשהשי"ת עוזר ומביינים ענין שכלי בחסידות בהשגה גמורה ובהנחה בריאה, הרי למרות שהשכל שהוא מבין הנו רוחני והשכל האנושי הנו גשמי בערך לגבי הרוחניות של השכל האלקי, מכל מקום, ההנחה השכלית היא מוחשית, רואים את השכל האלקי שמביינים, כמי שמתכל על ציור נאה ביותר, שכל קו מקווי הציור נעשה טבוע בעינו, והוא כולו חדור מהעונג, כך ויותר מכך הוא העונג מהשגה והשכלה, עד שמגודל התענוג יכולים להגיע לכלות הנפש.

כב. בהזכירו תשובת אביו האמורה ב"חידות", החל אבי לספר על אותה תקופה, איך הוא והחסיד הרה"ג ר' יעקב מרדכי נ"ע היו לומדים חסידות ביחד, חוזרים על המאמרים, מניחים הנחות ומדברים במשך שעות בעניני עבודה והשכלה.

תוך כדי דיבור, פרץ החסיד הרה"ג הרי"מ נ"ע בדמעות שליש, היתה זו בכיה חסידית אמיתית שנרגש בה הביטוי החסידי הרגיל "יתמרמר ויבכה במר נפשו", בכי של מרירות, מרירות נפשית, בכי הנשאר חרות בלב לנצח. בקושי רב הרגיעו את החסיד הרה"ג הרי"מ נ"ע, וכאשר חזר אל עצמו, החלו בהתוועדות אמיתיות. אבי הסביר, ששכל החסידות הוא שכל אלקי והוא שכל המתקבל. עיקר העבודה צריך להיות לעשות את עצמו לכלי לקבלה.

אבי מסביר לשונו של הרבי³¹ "ונפש השנית בישראל היא חלק אלוהי ממעל". הדיוק במלה "ממעל" – האלקות למטה מלובשת בטבע, ואילו למעלה היא בלי שום הלבשה, "ונפש השנית בישראל היא חלק אלוהי ממעל" – כשם שיכולת ה"עצמות" היא בכל הענינים, כך

(31) תניא פ"ב.

במשמעות ובתכלית היות האדם בעולם, לשם מה הוא נברא, איזה כוחות רוחניים וכוחות גשמיים ובכמה אפשרויות חנן אותו השי"ת, מה ביכולתו ליצור בכוחותיו, להיכן ביכולתו להגיע ולהיכן הוא יכול להביא את הזולת, הרי, כשאדם מהרהר בזה בהנחה טובה ועמוקה, מחפש להבין את האנושי ואת יסודו האמיתי הנוגדני, היכולת של "אחור וקדם" – הוא מגיע להשתכנע שהאדם הוא הנברא היחידי הכולל בתוכו רוח וגשם, טוב ורע, והפכיים שונים בגוף אחד.

"בנים אתם לה' אלקיכם"³² – גם היהודי הפשוט והרגיל בחיי החולין שלו, כשמנהל את חייו, על כל ענפיו, בהתאם לדרישות התורה (תורה היא הוראה, תורה מלמדת איך להתנהג, איך להנהיג את ביתו, איך להנהיג את חייו החברתיים) – הוא בן לאבינו שבשמים.

אנושיות היא שכל ומדות שעל פי השכל, שבכך מתבטא יתרון האדם על בעלי-חיים. בכך גופא העניק השי"ת לעמו ישראל את היתרון הגדול ביותר ונתן להם המתנה של תורה ומצוות.

וכאשר האדם חושב במחשבה האמיתית בנעימות דרכי התורה והמצוה, ומהרהר בעומק הרגשות הטהורות של הנשמה שישנה ביהודי, השכל היהודי הפעיל והבלתי מוגבל, הלב היהודי הלוהט תמיד,

וכאמור, השכלה והשגה הן האב והאם המולידות מדות. ישנן השכלה והשגה המולידות מדת האהבה וישנן השכלה והשגה המולידות מדת היראה, וכך גם בשאר המדות,

אהבה נקראת המשכה לטוב שהבין והרגיש בשכלו, הרי כשנוצרת אצלו המשכה זו (ההמשכה לדבר הטוב שהבין) – הוא מתמלא תענוג וטוב טעם, דבר המשאיר בו רושם מסויים במדות והנהגות טובות, ויראה משפיעה עליו למאוס ברע.

השכל הוא מתינות וקרירות. (המתינות היא גם כן חסרון בשכל האנושי לגבי השכל האלקי, ומכל-שכן קרירות).

ג) שכל אנושי הוא מה שהוא אינו אמת. בעצם ענינו אין הוא שקר, אבל גם לא אמת – א) בשכל ישנן נטיות, סברא לחיוב וסברא לשלילה, הרי שעצם השכל אינו אמת. ב) ענין השכל בא להסביר מה שהוא למעלה מן השכל, ובכך גופא הוא מודה ומגלה על עצמו שהוא, השכל האנושי כשלעצמו, אינו עדיין אמת.

כד. לשכל אלקי יש גם כן גדרים מסויימים. שכן, זה הרי האלקות שהתלבשה להיות בערך השגת הנבראים, שגם נבראים יוכלו להשיג אלקות, ולכן גם השכל האלקי מוגדר בגדרים.

אך, גדרי השכל האלקי אינם דומים כלל לגדרי השכל האנושי. שכל אלקי הוא בלי גבול, ואילו שכל אנושי מוגבל ומוגדר.

שכל הוא הבנה בהירה, מבוססת על קרקע יסודי. ההבנה כשהיא טובה כוללת תענוג, ותענוג זה מתבטא בהמשכה וברצון ל"בכך" של ההבנה. רצון זה נקרא מדות שבשכל, שכן זהו התפעלות השכל כפי שהוא עדיין שכל. התענוג וההתפעלות שבשכל כשהם באים ללב, מעוררים את הלב ונולדת מדה בהתאם לתוכן השכל.

שכל מחייב מדות, ומדות יש להן התחלה תולדתית המביאה אותן בחיים. חכמה ובינה הן האב והאם של המדות חסד וגבורה, תפארת כו' ואהבה ויראה הן ילדי החכמה והבינה.

כל מדה, חסד או גבורה, אהבה או יראה, וכך גם שאר המדות, יש להן הורים שהביאו אותן בחיים, כשם שבגשמיות יש לילדים הורים, הורים מולידים ילדים, ובכך מתבטא יתרונו של האדם על בעלי חיים, שהמדות הן על פי השכל.

כה. כשאחד משקיע את שכלו לחשוב ולהרהר

(32) דברים יד, א.

~ רשימות אדמור מהוריי"צ * ~

ה, כו מנחם-אב [תרנ"ו, נאות דשא באליווקא]

בין הפונות ויחודי שמות הקדש אשר מסר רבי אליהו בעל-שם לתלמידו רבי אברהם משה, היתה פיונה אחת ויחוד אחד בפסוק²⁰ זכר רב טובך יביעו וצדקתך יגנו, דכאשר מיידים היחוד

(20) תהלים קמה, ז.

(*) מתוך לקוטי דיבורים.

ההוא ומכוננים הפנונה אז מעורר את לח הזכרון²¹. והאיש אשר בשבילו מיחדים היחוד ומכוננים הפנונה, הנה האיש ההוא נזכר כל מה שראה מיום הראשון שפתח את עיניו וכל מה ששמע מיום אשר ידע הלשון שמדברים בו.

ויחוד זה וכוננה זו ציונה רבי אליהו בעל-שם לתלמידו רבי אברהם משה ליחד ולכוון באמירת הפסוק זכר רב טובך יביעו וצדקתך ירננו, אחר נפילת אפים, קודם מזמור ענדך²² בתפלת שחרית, ביום השני לבואו לבית אחי זקנו.

רבי אברהם משה קיים מצות מורו ורבו רבי אליהו בעל-שם בכל היחודים והפנונות בדיוק, וככלותו לימוד שיעוריו אחר התפלה, לקח רבי אברהם משה את המזוזה אשר נתן לו רבי אליהו בעל-שם, ויקבענה במזוזה פתח הראשון כאשר ציוהו מורו ורבו רבי אליהו בעל-שם.

כראות משה את המזוזה החם לכבו, ויאמר בהתרגשות גדולה: זה לי פשלים שנה מאז העתקתי מושבי מן העיר אל אחוזתי זאת, לא ראיתי לא מזוזה, לא תפילין ולא ספר תורה, ועיניו זלגו דמעות.

הנני זוכר – ממשיך משה את דיבורו – בהיותי כבן שלש, הנה פעמים בכל יום, בבקר בקומי משנתי ובלילה קודם השינה, היתה אמי הישרה בנשים, מגביהה אותי לנשק את המזוזה הקבועה במזוזה הפתח, ודמעות נגרות על לחייה, אמי היתה שוקדה לעשות כן מדי יום ביומו, ואבי היה לועג לה לאמר: מה תהבלי לנשק עור בהמה. וכשגדלתי וכבר הייתי הולך לחדר, הייתי בעצמי עולה על כסא לנשק את המזוזה, ואמי היתה נותנת לי לנשק את הרצועות ותפילין של אבא, פעם כשראה אבא התלוצץ מאמא ואמר: המעט לך שתרגלתו לנשק את העור של בהמה, הנה עלי – עלי פונתו – לנשק גם את הרצועות של שור או עגל, וישחק מטוב לב, ולמשמע הדברים האלו, היתה אמי בוכה.

וירא רבי אברהם משה כי קביעת המזוזה במזוזה הפתח עורר בו כדודו הזקן התרגשות פנימי לרגלי זכרון מי ילדותו, ויבין כי זהו אתחלתא דגאולה אשר יעזור ה' יתברך לגאול נפשו מידי הבעל-דבר, ויתחזק בנפשו לקוות כי הצליח ה' יתברך את דרכו.

שעות ארוכות דיבר משה על אודות זכרונותיו מימי ילדותו נערוותו וכחרותו, דיבר על אודותיו, רבותיו הגאונים, על אודות גאוני הדור ההוא, וכל אשר הרבה לדבר הרבה להתרגש יותר ויותר, עד פי בחזרו על אחת מתורותיו של הגאון רבי אפרים לונטשיץ²³ במוסר, התלהב במאד, ולפתע פתאום אמר, כי זכרונות אלו הבעירו בו את התשוקה להיות יהודי כאשר היה אז, ואשר ראשו וזרועו בוערים. ויתחנן אל האורח כי יתן לו את הטלית ותפילין שלו, ויברך על הטלית ועל התפילין, ויתפלל תפלת שחרית בבכיה גדולה.

רבי אברהם משה התאמץ ביחודיו ובכוננותיו שנתן לו מורו ורבו רבי אליהו בעל-שם, ובו ביום הלך רבי אברהם משה לישוב היהודים בעלזא הקרובה כפרסא, ויקנה שם טלית ותפילין

(יא) בעל המחבר ספר עוללות אפרים.

(22) תהלים קאפטל כ.

(21) ראה גם ספר השיחות תרצ"א ע' 235. תש"ד ע' 27. ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (קה"ת, תש"ז. תשנ"ז) ע' 71.

ויביא. וכעבור כשבוע ימים ושבת באמצע פטר משה את משרתיו, וישלם להם שכירותם ומתנות נוספות, את ביתו וכליו ונחלת אחוזתו עזב להנכרים והנכריות גרי ביתו, ויקח את ספריו, ויעתיק את מושבו להישוב בעלזא, ויקנה לו בית דירה אצל בית הכנסת, ויקח לו איש לשמשו, ויתנהג כבעל-תשובה, בשר לא אכל ויין לא שתה.

מיום בוא משה לבעלזא עד יומו האחרון במשך כחמש עשרה שנים לא דיבר אף מלה אחת עם מי שהוא, בכל שבוע ושבוע היה מוסר סכום גדול להרב לחלקו לצדקה, וזולת לחם ומים פושרין ומלח לא בא אל פיו, וכאיה ימים לפני מותו מסר כל אשר לו להרב לחלק לצדקה.

* * *

מאה ושבע עשרה שנה, פסק בית דין של מעלה את דינו של משה בן שמואל צדוק, להענות בכור העיני בענשים קשים ומרים בגיהנם ובשאל ובנדוד וטלטולים שונים, ובחדש תמוז העבר נגמרו המאה ושבע עשרה שנה דינו של משה, וביום הקבוע היו צריכים לטהר ולהעלות את דברי התורה אשר למד משה בן שמואל צדוק בטומאה במשך כשלושים שנה, ובחתי בהגאון הרב דלבו הכהן לטהר את הטמא על ידי לימוד עיוני ארבעה פרקים הראשונים דהלכות ברכות ב"מב"ם ועל ידי תפלת המנחה.

הבעל-דבר וסיעתו, בידעם פי קרב קיצו של יסורי משה בן שמואל צדוק, ואשר טהרתם של דברי תורתו ועלייתה תהיה על ידי הגאון הכהן מלבוב, הגה הם עשו כל המאמצים לבלבל וסיעתו של הגאון הכהן, ובעזרת ה' יתברך – פנה מורנו הבעל-שם-טוב אל הגאון רבי חיים – הצלחתם בהעבודת הקדושה, וזכותם לפקוח עינים בתורה הקדושה ולפתיחת הלב בעבודת הבורא ברוך-הוא.

ובנסיצה זו נתקיימה עוד שליחות גדולה – אומר הבעל-שם-טוב להמסובים – איתא בזהר הקדוש¹ מים תחתונים בוכין, אגן בעינין למהוי גדם מלכא קדישא. כל המענינות הגה מן היום אשר הקדוש ברוך הוא הבדיל בין מים למים²³, הגה המים התחתונים בוכין אגן בעינין למהוי גדם מלכא קדישא, שיעשו בהם ועל ידם דבר שבקדושה, כמו רחיצת ידים קודם התפלה, טבילת מצוה, טבילת טהרה לתפלה ולתורה, נטילת ידים עם ברכה בהזכרת שם שמים, מים לשתייה ומברכין עליהם לפנייהם ולאחריהם. מאז ברא הקדוש ברוך הוא את המים, והבדיל בין מים למים, הגה מים תחתונים בוכין אגן בעינין למהוי גדם מלכא קדישא, להיות תשמישי מצוה ותשמישי קדושה וטהרה, ובכיינתם הלזו של המענינות יכולה להמשך מאות ואלפים בשנים עד אשר אחד היהודים עובר עליהם ורוחץ ידיו ומברך על נטילת ידים, או שותה לצמאו ומברך תחלה וסוף. בהיער אשר אצל אחוזתו של משה בן שמואל צדוק נמצא מעין אשר זה פתמשה אלפים חמשה מאות ותשע עשרה שנה, הוא בוכה מדוע יגרע חלקו מכל המענינות, אשר מאז בראו הקדוש ברוך הוא, הגה איש לא ברח על מימיו, ולא השתמשו במימיו לקדושה וטהרה, וביום ההוא נושע המעין על ידכם – אומר להגאון רבי חיים – אשר שתייתם מימיו ורחצתם

(יב) ראה ה' ת"ת לאדמו"ר הזקן פ"ד ס"ג. תניא ספ"ט.

(יב) תקוני זוהר ת"ה.

יְדִיכֶם לַתְּפִלַּת הַמְּנַחָה. וְזֶהוּ עֲנִינְ הַשְּׁגָחָה פְּרֻטִית אֲשֶׁר פֶּל נִבְרָא יֵשׁ לוֹ זְמַן עֲלֵיתוֹ וְעַל יְדֵי מִי יִתְעַלֶּה, וְכָל נִשְׁמָה וְנִשְׁמָה יֵשׁ לָהּ תְּכֵלִיתָהּ מָה וּבְאֵיזָה מְקוֹם עָלֶיהָ לְעִבּוֹד וּלְתַקָּן.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

לעוויטין ישאר במדינתם, להיות לעזר בעבודתנו הפצת החסידות וארגון חסידי חב"ד.

בי"ה ט' אדר ראשון ש"ת
ריגא

ובזה הנני מבקשם להשתדל לפני הממשלה בוואשינגטאן כי ירשו לו להשאר במדינתם ושיוכל להביא גם בני ביתו אליו.

אל הנהלת אגודת חב"ד בעי"ת נויארק
יחיו

שלום וברכה,

ידידם הדו"ש ומברכם.
כ"ק אדמו"ר שליט"א לא יכול לבא בעצמו על החתום לסיבת כאב ידו הי"י מסר לי לכתוב ולחתום בשמו,

בקשר עם ההחלטה דבר העתקת מקום מגורי עם לשכת אגודת חב"ד העולמי למדינתם צלחה, נחוץ ביותר כי ידידי הרה"ג הנודע לשם תהלה הרב מוהר"ר שמואל

המזכיר **יחזקאל פייגין**

אגרות קודש

בי"ה, כ"ב מני"א, תשי"ז
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה חיים מאיר שי

שלום וברכה!

ת"ח ת"ח על מכתבו מבשר טוב בטוב האמיתי כמרו"ל טוב לשמים וטוב לבריות, אודות התחלת יציקת עמודי היסוד של המקוה, ויהי רצון שיהי בשעה טובה ומוצלחת ובזריזות הדרושה מתאים לגודל וערך הענין, ובודאי יקיים הבטחתו בסיום מכתבו להודיע מכל פרטי הילוך הבנין, ויהי רצון שבוה יקוים כלשון הכתוב עד מהרה ירוץ דברו, כן ילך הדבר ויתקדם נוסף על ההידור בגוף המקוה שהוא העיקר ויה"ר שבמהרה נזכה לקיום היעוד וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם ע"י מקוה ישראל ה' בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

בברכה.

אגרות קודש

ב"ה, חמשה עשר באב.

יום טוב לישראל כיום הכפורים

היתשטוי"ב - ברוקלין, נ.י.

השומעים המשתתפים בשיעור תניא קדישא

אשר בירושלים עיה"ק תובב"א.

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם מבשר טוב מלימודים בפנים מסבירות בספר תניא קדישא של רבנו הזקן זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ושביעת רצונם משיעור זה.

ומובן דיוק הלשון בפי כל בני ישראל, שביעת רצון ולא שביעת חפץ, כיון שהחפץ הוא פנימיות הרצון שתמיד הוא באמנה אתו, את ה' ותורתו, משא"כ רצון שבזה אפשרית לשינוים, עד שלפעמים זקוקים לכופין אותו עד שיאמר רוצה אני, ולכן טובא קמ"ל אשר גם כח הרצון שבע הוא, לא מילוי רצון גרידא אלא גם שביעת רצון, זאת אומרת קיום מצוה שהוא רצון המקום באופן דמהדרין ומהדרין מן המהדרין.

ויהי רצון אשר כפי הדרוש מכל אחד ואחד מאתנו, ילכו מחיל אל חיל, ובמילא תוגדל גם מדת רצונם, וכלשון המשנה עשה רצונך כרצונו, וגם מדה זו ימלאוה וישביעוה על ידי הוספה בשיעורים ובלמודים ותקוים ההבטחה כל המוסף מוסיפין לו.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ב"ה, כ"ג מנ"א, תשי"ז

ברוקלין.

שי"ב הרה"ח אי"א נו"י עוסק בצ"צ

מו"ה שמואל מנחם מענדל שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מט"ו מנ"א לאחרי ההפסק הארוך בו כותב אודות הפעולות שבינתים.

וכבר כתבתי לאחדים מפעילי צעירי אגו"ח שאין כדאי ומכמה טעמים לעשות מכל פעולה חברה בפ"ע חורגת ממסגרת צעירי אגו"ח, ומכו"כ טעמים נחוצה התרכזות הפעולות, אף שפשוט שאפשר להיות אוטאנומי במדה הנדרשת ע"י טיב הפעולה ואפילו הנדרש ע"י טיב האנשים העוסקים בפועל והיחסים ביניהם עד שישתתפו ויוכלו לעבוד בשיתוף מלא, אבל מרות אחת עכ"פ באופן מקיף הרי היא תועלת הפעולות בשטח זה.

כיון שהזכיר במכתבו הקודם ע"ד התעסקות בין עולים החדשים שהם כבר לאחר עונת הבר מצוה, מועתק בזה מ"ש לאחד בזה, וכדאי שיברר חו"ד הרבנים על אתר.

בברכה.

... שכותב שלהנמול שהוא כבר לאחר הבר מצוה נתנו לו קודם המילה שלאף געטראנק, שפירוש הדבר בזה היא הרדמה כללית, שצריכים לברר אצל רב מורה הוראה עד"ז כיון שיש מקום לומר שיש אפשרות לזריקה במקום הסמוך (ע"פ רוב עושים זה בגב וחוט השדרה) שפעולתה רק נטילת הרגשת כאב למשך זמן, אבל אינה הרדמה והאדם שולט בכל חושיו, ז.א. מחוייב בכל המצות, ומובן החילוקים שבין שני האופנים.

ב"ה, כ"ג מני"א, ה'תשי"ז
ברוקלין.

האברך יצחק מאיר שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מר"ח מני"א בו שואל ע"ד סתירת שתי השמועות ע"ד התגלות הבעש"ט (שהיתה א) ח"י אלול תצ"ד, ב) המובא במכתבי הבעש"ט (נדפסו בהתמים חוברת א' ס' הע"ר) שיתגלה למחרתו של יום ה' פ' וישב.

והנה, השמועה שהבעש"ט נתגלה ח"י אלול תצ"ד שמעונה בפירוש מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בשם אביו כ"ק אדמו"ר הרש"ב זי"ע, וכנדפס בשיחת כ' כסלו תרצ"ג בשם הרה"ח והרה"צ צדיק יסוד עולם וכו' וכו' ר' מנחם נחום מטשרנוביל (נדפס בלקוטי דבורים ב' אות ב' ראה שם). ואין בזה סתירה מהכתוב במכתבו הנ"ל, שהרי כמה דרגות בהתגלות.

וכיון שלא נתקבלו בזה פרטים, מובן שאין כאן מקום לסברות בעלמא, אבל כנראה מכמה סיפורים ח"י אלול תצ"ד הי' יום ההתגלות בהחלט לכלל ישראל, כנשיא ישראל בגלוי ובפועל.

תקותי אשר מכיון שבא אלי בשאלה כהנ"ל, בטח יש לו קביעת עתים ללימוד החסידות, ויהי רצון שיוסיף בזה, וכצווי תורתנו מעלין בקדש ושיהי' הלימוד על פי דין, להבין ולהשיג (מג"א - שו"ע או"ח סו"ס נ').

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

המִלָּךְ בַּשָּׂדֶה

בראש חֲדָשׁ אֱלוֹל עָלָה מִשָּׁה רַבְּנוּ לְהַר סִינִי לְבַקֵּשׁ סְלִיחָה מֵהַשָּׁם עַל חֲטָא הַעֲגָל וּבִיּוֹם הָאָרְבָּעִים - י' בְּתִשְׁרִי, יוֹם הַכַּפּוּרִים - אָמַר לוֹ הַשָּׁם "סְלַחְתִּי כְּדַבְרְךָ" וְנָתַן לוֹ בַּשָּׂנִית אֶת לִוְחוֹת הַבְּרִית.

מֵאֲזוּ נִקְבְּעוּ יָמִים אֵלּוּ לִימֵי רַחֲמִים וְרַצּוֹן, בְּהֵם נָתַן לְשׁוֹב אֶל הַשָּׁם בֵּיתֵר קְלוּת. רָמְזוּ לָךְ יֵשׁ בְּסוּפֵי הַתּוֹבוֹת שֶׁל "אֲנִי לְדוּדֵי וְדוּדֵי לִי", שֶׁהִגִּימְטְרִיא שְׁלֵהֶם הִיא 40.

כְּדֵי לְהַמְחִישׁ אֶת מַעֲלַת יָמִים אֵלּוּ מִבֵּיא אֲדָמוֹ"ר הַזְּקֵן בְּמֵאֲמָרוֹ אֶת מִשְׁלַל ה'הַמִּלָּךְ בַּשָּׂדֶה':

"מִשְׁלַל לְמִלָּךְ שֶׁקֹּדֶם בּוֹאוּ לְעִיר יוֹצֵאִין אֲנָשֵׁי הָעִיר לְקַרְאָתוֹ וּמְקַבְּלִין פָּנָיו בַּשָּׂדֶה וְאֵזוּ רִשְׁאִין כָּל מִי שְׂרוּצָה לְצֵאת לְהַקְבִּיל פָּנָיו הוּא מְקַבֵּל אֶת כָּלֶם בְּסִכָּר פָּנִים יְפוֹת וּמִרְאָה פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת לְכָלֶם. וּבְלִכְתּוֹ הָעִירָה הָרִי הֵם הוֹלְכִים אַחֲרָיו. .

וְכֵן הַעֲנֵן עַל דְּרֹךְ מִשְׁלַל בְּחֲדָשׁ אֱלוֹל יוֹצֵאִין לְהַקְבִּיל אוֹר פָּנָיו יִתְבָּרַךְ בַּשָּׂדֶה".

פְּרוּשׁ הַדְּבָרִים: בְּחֲדָשׁ אֱלוֹל, הַמִּלָּךְ - הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - יוֹרֵד אֶל הָעַם' וְנוֹתֵן לְכָלֶם אֶפְשָׁרוּת לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו.

הָעִיר' הִיא מְקוּם יָשׁוּב - מְקוּם הַקְּדוּשָׁה שֶׁם הַשָּׁם שׁוֹרָה תָּמִיד. אֲבָל יֵשׁ אָדָם שֶׁאֵבֵד קִצֵּת אֶת הַדְּרֹךְ וְהוּא נִמְצָא בַּשָּׂדֶה - מְקוּם שֶׁל חֲלִין (שְׂאִינֵנוּ קְדוּשָׁה), אוֹ אֶפְלוֹ חֲלִילָה בְּמִדְבָּר - מְקוּם רְחוֹק מְאֹד מִהַקְּדוּשָׁה. הוּא כָּל כֵּן שֶׁקַּע בְּמַחְשְׁבוֹת, דְּבוּרִים וּמַעֲשִׂים לֹא טוֹבִים, עַד שֶׁהִנְשָׂמָה שְׁלוֹ אֵינָה מְאִירָה בּוֹ.

אֲךֵּ גַם כְּשֶׁהִיִּדֵי נִמְצָא בַּשָּׂדֶה אוֹ בְּמִדְבָּר, הִנְשָׂמָה שְׁלוֹ הִיא מ"אֲנָשֵׁי הָעִיר", הִיא שֵׁיכֶת תָּמִיד לְהַשָּׁם. וְלָכֵן, כְּשֶׁהִיא מְרַגֵּשָׁה אֶת הַגְּלוּי שֶׁל חֲדָשׁ אֱלוֹל ("הַמִּלָּךְ בַּשָּׂדֶה"), זֶה מִשְׁפִּיעַ עַל הַיְּהוּדִי לְהִתְעוֹרֵר וְלַחְזוֹר בְּתִשְׁבּוּבָה (- לְצֵאת וּלְקַבֵּל אֶת פָּנֵי הַמִּלָּךְ).

לָכֵן חֲדָשׁ אֱלוֹל נִקְרָא "אֲנִי לְדוּדֵי" - זֶה הַזְּמַן בּוֹ "אֲנִי" - הַיְּהוּדִי, מִתְעוֹרֵר וּמִתְקַרֵּב "לְדוּדֵי" - הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

פַּעַם הַסְּבִיר הַרְבִּי, שֶׁכְּשֶׁהַמִּלָּךְ נִמְצָא בַּשָּׂדֶה, לֵיִלֵּד יוֹתֵר קָל לְגַשֵּׁת אֵלָיו, מֵאֲשֶׁר לְאָדָם מִבְּגֵר. כִּי כְּשֶׁיִּלֵּד רוֹאֵה דְבָר חָשׁוּב וּמִבְּרִיק כְּמוֹ יְהוֹלֵם, הוּא מִתְקַרֵּב אֵלָיו.

אִם כֵּן, נִנְצַל כְּרִאוּי אֶת חֲדָשׁ אֱלוֹל לְהִתְקַרֵּב אֶל הַמִּלָּךְ, עַל יְדֵי הוֹסְפָה בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וּבִנְתִינַת צְדָקָה, וּבְדוּאֵי הַשָּׁם יִכְתֹּב וְיַחַתֵּם אוֹתָנוּ לְשָׁנָה טוֹבָה וּמְתוֹקָה, שְׂעוּד לְפָנֵיהֶּ נִזְכָּה לְהַתְגַּלּוֹת הַמִּלָּךְ הַמְּשִׁיחַ.

(מעובד על־פי מאמר ד"ה אני לדודי בלקו"ת ומאמרי ושיחות הרבי. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור

פרשת ראה

וּזְכַחְתֶּם וְאֵת מַעֲשֵׂי־רַחֲמֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְגִדְרֵיכֶם וְגִדְתֵיכֶם וּבְכֹרֶת בְּקֶרְבְּכֶם וְצִאֲנֹכֶם: וְאֶכְלַתֶּם-שֵׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכֹל מִשְׁלַח יְדְכֶם אִתְּם וּבְתִיבְכֶם אֲשֶׁר בְּרִכְךָ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ: ה' לֹא תַעֲשׂוּן כְּכֹל אֲשֶׁר אָנַחְנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ כְּלִי-יִשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו: וְכִי לֹא-בִאתֶם עַד-עֵתָה אֶל-הַמְּנוּחָה וְאֶל-הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ: וְעַבַרְתֶּם אֶת-הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהָנִיחַ לָכֶם מִכָּל-אִיבֵיכֶם מִסְּבִיב

וְיִשְׁבַתֶּם-בְּטוֹחַ: עַד כָּאן כְּחֹל

~ נקודות משיחות קודש ~

פי מנשה ה' אלקיכם אתכם

כְּאֲשֶׁר מִתְרַחֵשׁ דְּבַר הַמּוֹנֵעַ וּמַעֲכָב אֶת עֲבוֹדַת ה', יֵשׁ לְדַעַת שְׁפָל מֵה שְׁקוּרָה בְּעוֹלָם הוּא מֵאֵת ה', וְלִכְן לֹא יִתְכַן שֶׁהַדְּבַר יִגַּד בְּאֵמַת לְעֲבוֹדַת ה', וְאִין זֶה אֵלָא נִסְיוֹן, "כִּי מִנְסַה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם". וּמִטְרַתּוֹ הַתְּחַזְּקוֹת וְהַתְּעֻלוֹת בְּעֲבוֹדַת ה'. כְּאֲשֶׁר יְדִיעָה זֶה 'נִקְלָט' בְּצֶדֶם בְּאֵמַת - הוּא רֹאֵה בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר, גַּם בְּעֵינֵי בִשְׂר, אֵת הָאוֹר הַנוֹסֵף עַל יְדֵי הַהַעֲלָם וְהַהִסְתָּר.

(לקוטי שיחות, כרך ח, עמ' 121)

שֵׁנִי יי וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשַׁבֵּן שְׂמוֹ שֵׁם שְׁמָה תִבְיֹאוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצִוֶּה אֶתְכֶם עוֹלְתֵיכֶם וּזְכַחְתֶּם מַעֲשֵׂי־רַחֲמֵיכֶם וְתִרְמַת יְדְכֶם וְכֹל מִבְּחַר גִּדְרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרוּ לַיהוָה: יי וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אִתְּם וּבְנִיבְכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמְהַתֵיכֶם וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם: יג הַשְּׁמֹר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ בְּכָל-מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה: יד כִּי אִם-בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבָטֶיךָ שֵׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי

יא רֹאֵה אֲנֹכִי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרַכָּה וּקְלָלָה: יב אֶת-הַבְּרַכָּה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצִוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם: יג וְהַקְלָלָה אִם-לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסַרְתֶּם מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצִוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְלַכַּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא-יְדַעְתֶּם: יד וְהָיָה כִּי יִבְיֹאֵךְ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בֹא-שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ וְנִתְתָּה אֶת-הַבְּרַכָּה עֲלֵי-הָרְגָזִים וְאֶת-הַקְלָלָה עֲלֵי-הָרְגָזִים: יו הַלֹא-הָמָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מִבּוֹא הַשְּׁמֹשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּעֶרְבָה מִוֶּל הַגְּלִגָּל אֵצֶל אֱלֹנֵי מִרְה: יז כִּי אִתְּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן לְכֹא לְרִשְׁתׁ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וְיִרְשַׁתֶּם אֹתָהּ וְיִשְׁבַתֶּם-בָּהּ: יח וְשִׁמְרַתֶּם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם: יט אֵלֹהֵי הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר-אַתֶּם חַיִּים עַל-הָאָדָמָה: כ אַבְדׁ תֵּאבְדוּן אֶת-כָּל-הַמָּקוֹמוֹת אֲשֶׁר עֲבַדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אִתְּם וְיִרְשׂוּ אֹתְם אֶת-אֱלֹהֵיהֶם עַל-הַהָרִים הַרְמִים וְעַל-הַגְּבְעוֹת וְתַחַת כָּל-עֵץ רַעֲנָן: כא וְנִתְצַתֶּם אֶת-מִזְבְּחֹתֶם וְשִׁבְרַתֶּם אֶת-מִצְבְּחֹתֶם וְאֲשִׁרְיֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדַּעוּן וְאַבְדַתֶּם אֶת-שְׁמֵם מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא: כב לֹא-תַעֲשׂוּן כֶּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כג כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל-שְׁבָטֵיכֶם לְשׂוֹם אֶת-שְׂמוֹ שֵׁם לְשַׁבְּנוֹ תִדְרֹשׁוּ וּבִאתָ שָׂמָה: (ישראל) וְהִבֵּאתֶם שָׂמָה עֲלֵתֵיכֶם

~ נקודות משיחות קודש ~

פי מנסה ה' אלקיכם אתכם

מבאר בספרי מוסר, וביתר באור בספרי חסידות, הענין ד"לפנים גמלא שיחנא", היינו שבין עם הנסיונות נתנו גם כן הכחות המתאימים להתגבר עליהם. אלא שזכה דורנו, כנראה במוחש, שכשמתחילים בתקף המתאים ללכת בדרך הישרה על פי ספר הישר תורתנו הקדושה, רואים שהקשיים פחותים מאשר שערום מראש, והכחות להתגבר עליהם כפירים יותר מאשר היו בהשערה.

(לקוטי שיחות, כרך כב, עמ' 361 ממכתב)

שלישי ^{טז} כִּי־יִכְרִיתִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בֹא־שָׁמָּה לְרַשֵּׁת אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וּרְשַׁתְּ אוֹתָם וַיִּשְׁבַּתְּ בְּאַרְצָם: הַשְּׁמֹר לְךָ פֶּן־תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְּׂמֹדִם מִפְּנֵיךָ וּפְנֵי־תַדְרֹשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָּה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וַאֲעֲשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי: ^{טז} לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֵת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂנֵא עֲשׂוּ לְאֱלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בְּאֵשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם: יג ^{טז} אֶת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסָּרֵף עָלְיוֹ וְלֹא תִגָּרַע מִמֶּנּוּ: ^{טז} כִּי־יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֵלֶם חִלּוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת: ^{טז} וְבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר גַּלְּכָה אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרָיִם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתֶּם וְנַעֲבֹדֶם: ^{טז} לֹא תִשְׁמַע אֶל־דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חֹלֶם הַחִלּוֹם הַהוּא כִּי מִנְּסֵה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לְדַעַת הַיִּשְׁכֵּם אֲהַבִּיב אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לִבְבְּכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: ^{טז} אַחֲרָיִם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְכוּ תִדְבְּקוּן: ^{טז} וְהַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חֵלֶם הַחִלּוֹם הַהוּא יוֹמֵת כִּי דִבֶּר סָרָה עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפְּדֶה מִבַּיִת עֲבָדִים לְהַדְיָחֵךְ מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בּוֹ

מִצִּוְךָ: ^{טז} רַק בְּכָל־אֹתוֹת נַפְשְׁךָ תִזְבַּח | וְאִכְלַתְּ בָשָׂר כְּבַרְפֶּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר וְאִכְלָנוּ בְּצִבּוֹ וְכֹאֵיל: ^{טז} רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַמַּיִם: ^{טז} לֹא־תוֹכֵל לֵאכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מֵעֵשֶׂר דִּגְגָד וְתִירֹשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךְ וְצֹאנֶךָ וְכָל־גְּדֻרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְרֹג וּגְדֻבְתֶיךָ וְתִרְוַמַת יָדֶךָ: ^{טז} כִּי אִם־לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלָנוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֹתָהּ וּבְנֶדָה וּבַתָּדָה וְעַבְדֶּךָ וְאִמְתֶּךָ וְחִלּוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְשִׁמְחַת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מִשְׁלַח יָדֶךָ: ^{טז} הַשְּׁמֹר לְךָ פֶּן־תַּעֲזֹב אֶת־חִלּוֹי כָּל־יְמֶיךָ עַל־אֲדָמְתֶךָ: ^{טז} כִּי־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְךָ וְאָמַרְתָּ אִכְלָה בָשָׂר כִּי־תֵאֵוֶה נַפְשְׁךָ לֵאכֹל בָּשָׂר בְּכָל־אֹתוֹת נַפְשְׁךָ תֹאכֵל בָּשָׂר: ^{טז} כִּי־יִרְחַק מִמּוֹךְ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹם שְׁמוֹ שֵׁם וּזְבַחַת מִבְּקֶרֶךְ וּמִצֹּאנֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאִכְלַתְּ בְּשַׁעְרֶיךָ בְּכָל אוֹת נַפְשְׁךָ: ^{טז} אֵד כַּאֲשֶׁר יֵאָכֵל אֶת־הַצִּבּוֹ וְאֶת־הָאֵיל כֵּן תֹאכְלָנוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו וְאִכְלָנוּ: ^{טז} רַק חֹזֶק לְבַלְתִּי אִכֹּל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא־תֹאכֵל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר: ^{טז} לֹא תֹאכְלָנוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַמַּיִם: ^{טז} לֹא תֹאכְלָנוּ לְמַעַן יֵיטֵב לְךָ וּלְבְנֵיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיִּשָּׂר בְּעֵינֵי יְהוָה: ^{טז} רַק קְדָשִׁיךָ אֲשֶׁר־יִהְיוּ לְךָ וּגְדֻרֶיךָ תִשָּׂא וּבֹאֵת אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה: ^{טז} וְעֲשִׂיתָ עִלְתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם זְבַחֶיךָ יִשְׂפָךְ עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹאכֵל: ^{טז} שְׂמֹר וְשִׁמְעַתָּ אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ לְמַעַן יֵיטֵב לְךָ וּלְבְנֵיךָ אַחֲרֶיךָ עַד־עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיִּשָּׂר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{טז}

משיח צדקני, יצטערו ויתחרטו ביותר על הנמים והתקופה הכי טובה שבסוף זמן הגלות, שהיו יכולים לפעל בתורה ומצוות בהתגברות על כל ההצלמות וההסתרים דאז, שאז העבודה נעימה יותר וחביבה יותר, הן לעובד והן לזה שצוה על העבודה, בורא העולם ומנהיגו, מה שאין כן פשוט השמאה יעבר מן הארץ ואין מנגידים.

(לקוטי שיחות, כרך כא עמ' 388 - ממכתב)

רבי יד « בנים אתם ליהוה אלהיכם לא תתגדדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת: כי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך וכך בחר יהוה להיות לו לעם סגולה מפל העמים אשר על-פני האדמה: ם לא תאכל פל-תועבה: ואת הבחמה אשר תאכלו שור שה כשבים ושה עזים: ם איל וצבי ויחמור ואקו ודישן ותאו וזמר: וכל-בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבחמה אתה תאכלו: אך את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה את-הגמל ואת-הארנבת ואת-השפן פי-מעלה גרה חמה ופרסה לא הפריסו טמאים הם לכם: ם ואת-החזיר פי-מפריס פרסה הוא ולא גרה טמא הוא לכם מבשרם לא תאכלו ובגבלתם לא תגעו: ם את-זה תאכלו מפל אשר במים פל אשר-לו סנפיר וקשקשת תאכלו: וכל אשר אין-לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו טמא הוא לכם: ם פל-צפור טהרה תאכלו: ם וזה אשר לא תאכלו מהם הנשר והפרס והעזניה: ם והראה ואת-האיה והדיה למינה: ם ואת פל-ערב למינו: ם ואת בת היענה ואת-התחמס ואת-השחרף ואת-הגנץ למינהו: ם את-הכוס ואת-הינשוף והתנשמת: ם והקאת ואת-הרחמה ואת-השקד: ם והחסידה והאנפה למינה והדוכיפת והעטלף: ם וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו: ם פל-עוף טהור תאכלו:

ובערת הרע מקרבך: ם ופי יסיתך אחיך בן-אמך או-בןך או-בתך או | אישת חיקך או רעך אשר פנפושך בסתר לאמר גלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבתיך: ם מאלהי העמים אשר סביבתיכם הקרבים אליך או הרחקים ממך מקצה הארץ ועד-קצה הארץ: ם לא-תאבה לו ולא תשמע אליו ולא-תחוס עינד עליו ולא-תחמל ולא-תכסה עליו: ם פי הרג תהרגנו ידך תהיה-בו בראשונה להמיתו ויד פל-העם פאחרנה: ם וסקלתו באבנים ומת פי בקש להדיחך מעל יהוה אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים: ם וכל-ישראל ישמעו ויראו ולא-יוספו לעשות פדבר הרע הזה בקרבך: ם פי-תשמע באחת עריך אשר יהוה אלהיך נתן לך לשבת שם לאמר: ם יצאו אנשים בני-בליעל מקרבך וידיחו את-ישבי עירם לאמר גלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא-ידעתם: ם ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר געשתה התועבה הזאת בקרבך: ם הכה תכה את-ישבי העיר ההוא לפי-חרב החרם אתה ואת-פל-אשר-בה ואת-בהמתה לפי-חרב: ם ואת-פל-שללה תקבץ אל-תוד רחבה ושרפת באש את-העיר ואת-פל-שללה פליל ליהוה אלהיך והיתה תל עולם לא תבנה עוד: ם ולא-ידבק בידך מאומה מן-החרם למען ישוב יהוה מחרון אפו ונתן-לך רחמים ורחמך והרבך פאשר נשבע לאבתיך: ם פי תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר את-פל-מצותיו אשר אנכי מצוה היום לעשות הישר בעיני יהוה אלהיך: ם

~ נקודות משיחות קודש ~

פי מנסה ה' אלביכם אתכם

ידוע פתגם כבוד קדושת מורי-ותמי אדמו"ר, שפשיבא

עד שהוא בהעלם לגמרי, וכדי לגלותו יש לבטל העלם זה. ואף בעבודת האדם בעצמו, כך: בעבודת הבוררים הוא 'פּוֹתַח' את כחותיו, שכלו ומדותיו; ובנסיון הוא פועל הפך טבעו, מתוך מסירות נפש.

(לקוטי שיחות, כרך כד עמ' 40)

שישי טו «מקץ שבע־שנים תעשה שמטה: ב וזה דבר השמטה שמוט פל־בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגש את־רעהו ואת־אחיו פִּי־קרא שמטה ליהוה: ג את־הנכרי תגש ואשר יהיה לך את־אחיד תשמט ידך: ד אַפֶּס כי לא יהיה־כך אביון פִּי־כרך וברכך יהוה בארץ אשר יהוה אלהיך נתן־לך נחלה לרשתה: ה רק אם־שמוע תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר לעשות את־כל־המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום: ו פִּי־יהוה אלהיך ברכך פֶּאֶשֶׁר דְּבַר־לך והעבטת גוים רפים ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רפים וכן לא ימשלו: ז פִּי־יהוה בך אביון מאחד אחיד באחד שעריך בארצך אשר־יהוה אלהיך נתן לך לא תאמץ את־לבבך ולא תקפץ את־ידך מאחיד האביון: ח פִּי־פתח תפתח את־ידך לו והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו: ט השמר לך פִּי־יהוה דבר עם־לבבך בליעל לאמר קרבה שנת־השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיד האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל־יהוה והיה כך חטא: י נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו פִּי בגלל י הדבר הזה וברכך יהוה אלהיך בכל־מעשך ובכל משלח ידך: יא פִּי לא־יחדל אביון מקרב הארץ על־פֶּן אנכי מצוה לאמר פֶּתַח תפתח את־ידך לאחיד לעניך ולאבניך בארצך: יב פִּי־ימכר לך אחיד העבוי או העבויָה ועבדך שש שנים ובשנה השביעת תשלחנו חפשי מעמך: יג וכי־תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם: יד העניק תעניק לו

כא לא־תאכלו כל־נבלה לגר אשר־בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי פי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך לא־תבשל גדי בחלב אמו: פ

נקודות משיחות קודש ~

פי מנסה ה' אלקיכם אתכם

פֶּאֶשֶׁר יהודי מעמיד את עצמו בתקף לא להתפעל מן הנסיון - מתגלה ביצר הפנה הפנימית של הנסיון גופא היא תוספת ועלוי בעבודתו, וכפרוש רבנו הזקן ש"מנסה" הוא מלשון גם והרמה, "ארים נסי".

(לקוטי שיחות, כרך כ, עמ' 292)

חמישי כב עֶשֶׂר תעשר את כל־תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה: כג ואכלת לפני | יהוה אלהיך במקום אשר־יבחר לשפן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את־יהוה אלהיך פל־הימים: כד וכי־ירפה ממך הדרך פי לא תוכל שאתו פִּי־ירחק ממך המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשום שמו שם פי וברכך יהוה אלהיך: כה ונתתה בפסף וצרת הפסף בידך והלכת אל־המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו: כו ונתתה הפסף בכל אשר־תאווה נפשך בפקר ובצאן ובבין ובשׂכר ובכל אשר תשא לך נפשך ואכלת שם לפני יהוה אלהיך ושמת אתה וביתך: כז והלנו אשר־בשעריך לא תעובנו פי אין לו חלק ונחלה עמך: כח מקצה | שלש שנים תוציא את־כל־מעשר תבואתך בשנה ההוא והנחת בשעריך: כט ובא הלוי פי אין־לו חלק ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו למען וברכך יהוה אלהיך בכל־מעשה ידך אשר תעשה: ס

נקודות משיחות קודש ~

פי מנסה ה' אלקיכם אתכם

בעבודת הבוררים מתעסקים עם דבר גשמי כדי לגלות את תכליתו, שנברא לשמש את קונו, וכן לגלות את הנצוץ האלקי שבו. אך הנצוץ האלקי שבנסיון נפל למטה ביותר,

מִצְאֲנָהּ וּמִגְרָנָהּ וּמִקְבֵּד אֲשֶׁר בְּרַכָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִתֵּן לָּוִי וְזִכְרָתָּהּ כִּי עֲבַד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־פְּנֵי אַנְכִי מִצַּוֶּנֶה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם: ^ט וְהָיָה כִּי־יֹאמֶר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעַמְּךָ כִּי אֶהְבֵּד וְאֶת־בֵּיתְךָ כִּי־טוֹב לוֹ עִמָּךָ: ^י וְלִקְחָתָּהּ אֶת־הַמְרֻצָּע וְנִתְתָּהּ בְּאֲזֵנוֹ וּבִדְלָתָהּ וְהָיָה לְךָ עֵבֶד עוֹלָם וְאָף לְאַמְתֶּךָ תַעֲשֶׂה־כֵּן: ^{יא} לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחָהּ אִתּוֹ חֲפָשִׁי מֵעַמְּךָ כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שְׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבְרַכָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~

כִּי מִנְסַה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם כָּל עֲנִינּוֹ שֶׁל הַצָּר־הַרַע הוּא לְהַלְחֵם נֶגֶד אֲשֶׁרוֹ שֶׁל הָאָדָם, הַרוֹחֵנִי וְהַגִּשְׁמִי, בְּהַסְבְּרוֹת שְׂאִין לְהֵן יְסוֹד בְּשִׁכְל הַבְּרִיא, וְכָל מִצִּיאוֹתָן הִיא "כִּי מִנְסַה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם". וְכִשְׁמַתְאֲמֵץ וְעוֹמֵד בְּנִסְיוֹן - רוֹאֵה גַם הָאָדָם עֲצָמוֹ אִיךְ שֶׁבִטְלָה כָּל מִצִּיאוֹתָן הַמְדַמָּה.

(לקוטי שיחות, כרך כד עמ' 426 - מומכתב)

שְׂבִיעִי ^ט כִּלְהַבְכוֹר אֲשֶׁר וַיִּלְד בְּבִקְרָךְ וּבְצִאֲנָהּ הַזָּכָר תִּקְדֵּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבִכּוֹר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגְזוּ בְכוֹר צִאֲנָהּ: ^ב לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שְׁנֵה בְשָׁנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֶתְּךָ וּבֵיתְךָ: ^ג וְכִי־יְהִיָּה לָּוִי מוֹם פֶּסַח אֹו עוֹר כָּל מוֹם רַע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^ד בְּשַׁעֲרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו כַּצִּבִי וְכֹאֵיל: ^ה רַק אֶת־דָּמוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאֶרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם: ^ו מִזוֹ ^ז שָׁמוֹר אֶת־הַדָּשׁ הָאֲכִיב וְעֲשִׂיתָ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֲדָשׁ הָאֲכִיב הוֹצִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה: ^ח וּבִבְחַת פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֵאן וּבִקֵּר בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: ^ט לֹא־תֹאכַל עָלָיו חֲמִץ שִׁבְעַת יָמִים תֹאכַל־עָלָיו מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזִן יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר

אֶת־יוֹם צִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: ^י וְלֹא־יִרְאֶה לְךָ שָׂאֵר בְּכָל־גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יִלִּין מִזֶּה־בְּשֹׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֶּקֶר: ^{יא} לֹא תוֹכַל לִזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּאַחַד שַׁעֲרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: ^{יב} כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צִאתְךָ מִמִּצְרַיִם: ^{יג} וּבִשְׂלַת וְאֶכְלָתָּ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי וּפְנִיתָ בְּבִקֵּר וְהִלַּכְתָּ לְאַהֲלֶיךָ: ^{יד} שִׁשַּׁת יָמִים תֹאכַל מִצֹּת וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי עֲצַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: ^{טו} שִׁבְעָה שִׁבְעַת תִּסְפְּרֶלְךָ מֵהַחֵל חֲרֻמֶּשׁ בְּקָמָה תַחֵל לְסַפֵּר שִׁבְעָה שִׁבְעוֹת: ^{טז} וְעֲשִׂיתָ חֹג שִׁבְעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסַּת גְּדִבַת יַדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כֹּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{יז} וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶתְּךָ וּבֵיתְךָ וְעֲבָדְךָ וְאֶמְתֶּךָ וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיִּתוֹם וְהָאֶלְמָנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: ^{יח} וְזִכְרָתָּהּ כִּי־עֲבַד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשָׂמַחְתָּ וְעֲשִׂיתָ אֶת־הַחֲקִים הָאֵלֶּה: ^{יט} חֹג הַסַּכַּת תַעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפָּד מִגְרָנָהּ וּמִקְבֵּדָה: ^כ וְשָׂמַחְתָּ בַחֲגֹד אֶתְּךָ וּבֵיתְךָ וְעֲבָדְךָ וְאֶמְתֶּךָ וְהַלְוֵי וְהַגֵּר וְהַיִּתוֹם וְהָאֶלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ: ^{כא} שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאֹתֶיךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֶף שְׂמֵחַ: ^{כב} שְׁלוֹשׁ פַּעַמִּים ^{כג} בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל־זִכְרוֹרְךָ אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחֹג הַמִּצֹּת וְלֹא יִרְאֶה אֶת־פְּנֵי יְהוָה רִיקָם: ^{כד} אִישׁ כַּמִּתְנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ: ^{ססס}

כ"ו פסוקים, פלא"ה סימן.

חצי קריש

יִתְגַּדַּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמִן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא
 כְּרַעוּתָהּ וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ
 וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמִן בְּחַיִּיכוּן וּבְיוֹמֵיכוּן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית
 יִשְׂרָאֵל, בְּעַגְלָא וּבְזִמְזוּן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמִן יְהֵא שְׁמָה
 רַבָּא מְבָרַךְ עֵלְמָא וְעֵלְמֵי עֵלְמֵי. יְהִבְרַךְ: יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ
 לְעֵלְמָא וְלְעֵלְמֵי עֵלְמֵי. יְהִבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר,
 וַיִּתְרַומֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֹה
 דְקַדְשָׁא בְּרִידָא הוּא. אֲמִן לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא
 וְיִשְׂרָאֵל, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא, דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ
 אָמֵן: אֲמִן

~ נקודות משיחות קודש ~

איש פמתנת ידו (טז, יז)

כָּאן נִקְטָא לְשׁוֹן מִתְּנָה, וְאֵלּוּ לְעִיל (פסוק י) נִקְטָא מִסַּת נְדָבַת
 דְּדָ. וַיֵּשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה פְסוּק זֶה מְדַבֵּר בְּעִשְׂרֵי (כְּפִרּוּשׁ
 רש"י), וְלָכֵן לֹא מִתְּאִים לְשׁוֹן נְדָבָה, שְׁהָרֵי עֲשִׂירוֹת הִיא
 בְּגֵדֵי פְקֻדוֹן, וְנִתְּנָת הַצְּדָקָה הִיא בְּסֵדֶי-הַכֹּל מֵלִוֵי חֹזְבָה
 וְתַפְקִיד – לְהַעֲבִיר לְעַנֵּי אֶת הַכֶּסֶף שְׁלוֹ, שֶׁל הָעַנִּי. אֵךְ עֲלִיו

לְתַת צְדָקָה זֶה בְּדֶרֶךְ נִתְּנָה, בְּסֵבֶר פְּנִים יְפוֹת, כְּמֵאָמֵר "כָּל
 הַנּוֹתֵן בְּעֵינָיִךְ יִפֶּה נוֹתֵן". וְאֵלּוּ לְעִיל מְדַבֵּר בְּאָדָם שְׂאִינוּ עֲשִׂיר,
 וּבְאָדָם כְּזֶה יִתְּנֵן שְׂכִסְפוֹ נִתֵּן לוֹ כְּדִי לְפָרְגֵם אֶת בְּנֵי בֵיתוֹ,
 לֹא בְּשִׁבִיל עֲנִיִּים; זֶה פְסָף שְׁלוֹ. וּמִלְמַדְנוּ הַכְּתוּב, שְׂאֵף-עַל-
 פִּי-כֵן עֲלִיו לְהִיֹּת נְדִיב לֵב וְלִהְפָּרִישׁ מִכֶּסֶפוֹ לְצְדָקָה. וְקָדְמָה
 נְדָבָה לְמִתְּנָה, כִּי מִי שְׂנִיתֵן צְדָקָה בְּדֶרֶךְ נְדָבָה זֹכֵה לְתַת
 בְּדֶרֶךְ מִתְּנָה.

(לקוטי שיחות, כרך ט, 288)

מִפְטִיר תִּחְגַּ הַסִּפְתָּ תַעֲשֶׂה לְךָ שְׁבַעַת יָמִים
 בְּאֶסְפֵּךְ מִגְרָנְךָ וּמִיִּקְבֹּדְךָ: י וְשִׁמַּחְתָּ בְּחֻגְךָ אִתָּהּ
 וּבְנֶךְ וּבְתוֹךְ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיְתוּם
 וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: יב שְׁבַעַת יָמִים תִּחְגַּ
 לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה כִּי
 יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאֹתֶיךָ וּבְכָל
 מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֵךְ שִׂמַּח: יג שְׁלוֹשׁ
 פְּעָמִים | בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל-זְכוּרָךְ אֶת-פְּנֵי | יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחֻג הַמִּצְוֹת וּבְחֻג
 הַשְּׁבָעוֹת וּבְחֻג הַסִּפּוֹת וְלֹא יִרְאֶה אֶת-פְּנֵי
 יְהוָה רִיקָם: יד אִישׁ כְּמִתְּנַת יָדוֹ כְּבִרְכַת יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נִתְּן-לְךָ: ססס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזִי-חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרַבְיָה דְּרַבֵּי-נְעָם, וְכָל-נִתְּיִבְתִּיחַ שְׁלוֹם. אֵךְ יָמִים בִּימִינָה,
 בְּשִׂמְאֵלָה עֲשִׂיר וְכְבוֹד. יי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שישגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלְךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם

הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזיזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).
שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

יא את ירושלים כענינה סערה הרועדת מרים, ועוד לא נחמה כי אין מי לנחמה. הנה אנכי מרביץ משגיב ומסדר בפורך בפחול, והוא דק בעין החול אבניך אבני הרצפה, ויסדתיך וחסוד בעצמו ארביץ בפפירים אבנים יקרות: יב ושמתי מאבן פדכר הכהיר ביותר שמשתיך מחיצות החלונות

שחשמש וזרחת דרך עם ושעריך
מוזות השערים והפכו להיות לאבני
אקדה המאירים ביותר וכל־גבולך
אבני רצפת כל גבולך והפכו להיות
לאבני־הפנין אבני יקר שהאדם הפנין
ורוצה בהן: יג וכל־פניך כאלו יהיו
למודי יהוה עד שלא יהיה מחלוקת
בניהם בעניני לימוד ואמונה, ומפילא
ורב שלום בניך: יד בצדקה
בעבור המעשים טובים בין אדם למקום
תכונני תהיה נבונה בכל טובה רחמי
מונח יהיה מרובק מעשק ב־לא
תיראי מהם כלל וכלל וממחיתה
תהיה מרוחקת כי לא יוכל תקרב
לתקרב אליך: טו הן גור וגור
באמת ית ופחד, אפס מאותי רק
מי שהוא נעדר ונפרד ומרוחק מפני.
מי־גר אתך מי שאסוף להלחם בך,
עליך ופול כמו שאמר על הרי ישראל
יפול: טז הנה אנכי בראתי חרש
נפח באש פחם נפח גנחלים כבוים
להבערם ופה ומוציא כלי
למעשהו לצורך גומרו כל צרכו
ואנכי בראתי איש מושחית לחבל
לקלקל את חבלי החווא, כלומר אני
המגנה בך את האויב ואני מומש כחו:
קז מבואר שאם אנכי אני רוצה
להשחית, אז: ז כל־כלי יוצר
עליך להלחם בך לא יצלח כי לא יצא
זאת וצדקתם ואת היא הצדקה אשר תבוא להם מאתי נאם־יהוה: א הוי כל־צמא לשון קריאה, כל התאב לדבר ה' לכו למים
ולך אל הנביא לשמוע דבר ה', ואשר אין־לו כסף לא יחוש, אלא לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא־כסף קני דברי מאכל ואכלו, ועל דברי התורה

שי למורא

יא סערה, מרב צרות לכה סוער. מרביץ בפורך, מרצף רצפתך מאבני נפך. (ראה שמות כתיב). יב פדכר, מין אבן יקרה המאירה. והוא מלשון "כידודי אש" (איוב מאי). שמשתיך, חלונות. אקדת, מין אבן יקרה המאירה ביותר. והוא מלשון "קרחי אש" (ישעיה נרא). לאבני הפנין, אבנים יקרות שאדם הפנין רוצה בהן.

הפטרה לפרשת ראה לשנים מקרא

ואחד תרגום בישעיה פרק נד

נד יא ענינה סערה לא נחמה הנה
אנכי מרביץ בפורך אבניך ויסדתיך
בפפירים: יב ושמתי פדכר שמשתיך
ושעריך לאבני אקדה וכל־גבולך
לאבני־הפנין: יג וכל־פניך למודי יהוה
ורב שלום בניך: יד בצדקה תכונני
רחמי מעשק ב־לא תיראי וממחיתה
כי לא־תקרב אליך: טו הן גור וגור
אפס מאותי מי־גר אתך עליך ופול:

טז הנה אנכי בראתי חרש נפח באש פחם ומוציא כלי למעשהו ואנכי בראתי מושחית לחבל: ז כל־כלי יוצר עליך לא יצלח וכל־לשון תקום־אתך למשפט תרשיעי זאת נחלת עבדי יהוה וצדקתם מאתי נאם־יהוה: גה א הוי כל־צמא לכו למים ואשר אין־לו כסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו

עליך להלחם בך לא יצא זאת וצדקתם ואת היא הצדקה אשר תבוא להם מאתי נאם־יהוה: א הוי כל־צמא לשון קריאה, כל התאב לדבר ה' לכו למים ולך אל הנביא לשמוע דבר ה', ואשר אין־לו כסף לא יחוש, אלא לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא־כסף קני דברי מאכל ואכלו, ועל דברי התורה

שי למורא

הנביא עמוס "לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמע את דברי ה'" (עמוס ח.א). ואשר אין לו כסף, כלומר, התאב לדבר ה' ולך אל הנביא לשמע דבר ה' מבלי שצטרף לשלם כסף. שָׁבְרוּ, לשון קנייה. יין וחלב, נמשלה התורה ליין המשמח, כמו שכתוב "פקודי ה' ישרים משמחו לב" (תהלים יטו). ונמשלה לחלב שהוא מקנה ומגדל את התינוק, כי דברי תורה הם קיום הנשמה וגדולה, שהיא הזלכת וגדלה במדרגתה על ידי למוד התורה. (ב) בלוא לחם, כלומר, למה תרבו לתת מחיר עבור למוד חכמות נכריות שאין בהם תועלת. ויגיעכם, כפסכם התא לכם על ידי יגיעה. בלוא לשבעה, בדבר שאינו משיביע. ותתענג בדשן נפשכם, תענוג הנפש בעולם הבא.

עטרת מרים
יאמר ובלוא ממן מחיר קני יין וחלב כי נמשלה תורה גם ליין וחלב: ב למה תשקלו־כסף בלוא לחם למה תרבו לתת מחיר בעבור למוד חכמות נכריות שאין בהן תועלת ויגיעכם למה תתנו הון הבא ביגיעה בלוא לשבעה בעבור חכמות הגוים דבר שאין משיביע שמעו אלי למוד חכמת התורה ואכלו־טוב פן תקרא חכמת התורה (משלי ד) ותתענג בדשן נפשכם והו מענג הנשמה בעולם הבא: ג הטו אונכם לשמע אמר ולכו אלי למוד תורת שמעו אלי ותתי נפשכם ותוכו לעמוד בתחיה בימי המשיח ואכרתה לכם ברית אהבה להיות מתקיימת עד עולם פחסרי דוד הנאמנים אשר הבטחתי לו שלא תפסק המלוכה מירעו: ד הן עד לאומים נתתיו

בלוא־כסף ובלוא מחיר יין וחלב: ב למה תשקלו־כסף בלוא לחם ויגיעכם בלוא לשבעה שמעו שמעו אלי ואכלו־טוב ותתענג בדשן נפשכם: ג הטו אונכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם ואכרתה לכם ברית עולם חסדי דוד הנאמנים: ד הן עד לאומים נתתיו נגיד ומצוה לאמים: ה הן גוי לא־תדע תקרא וגוי לא־ידעוד אליך ירוצו למען יהיה אלהיך ולקדוש ישראל פי פארך:

ג חסדי דוד הנאמנים, חסדי דוד הנאמנים. והוא מלך המשיח, שנקרא על שם דוד, פכתוב "ודוד עבדי נשיא להם לעולם" (יחזקאל לז.כח). ד עד לאומים, שר וגדול עליהם, ומוכיח ומעיד דרכיהם על פניהם. נגיד ומצוה לאמים, המלך המשיח ותה ראש על העמים ומצוה להם את הפעשה אשר יעשו. ונקרא "נגיד" על שם שפונים נגדו בכל עניניהם. (ה) גוי לא תדע תקרא וגוי, גוי שהוא רחוק מארץ ישראל, תקרא אותו ויבוא לפניך, אף־על־פי שלא תדעוהו ולא ידעך עד היום, כי ישמע את הנפלאות שפעשה ה' עם ישראל. ורוצו לעבודתך. ולקדוש ישראל, ולמען הקב"ה. פארך, לשון פאר ויפי.

את דוד שדבר ה' יקום לעולם, והמשיח הבא מורעו ותה נגיד ומצוה לאמים אל הגוים את הפעשה אשר יעשו: ה כמו שמתקם החסד שהבטחתי לדוד, פן יתקם החסד שהבטחתי לך, כי הן גוי אשר לא־תדע מעולם, הוא תקרא אליך לשמש אותך, וגוי אשר לא־ידעוד מעולם אליך ירוצו להיות סרים למשמעתך למען יהיה אלהיך תשובו בקרבך ולקדוש ישראל פי פארך אשר נמן לך פאר להשרות שבינתי בקרבך:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך אהור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו: רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה: שמתנו, יי אלהינו, באלהיה הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על פסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד

אַחֲרַיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְשׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נִירוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכַבּוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לְךָ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ

אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: יוֹם ג' שְׁעָה 2 אַחַר הַצְּהַרְיִים, 37 דְּקוּת ו-12 חֲלָקִים. ראש חודש אלול, ביום השלישי וביום הרביעי, הבא עלינו לטובה.

קריאת התורה למנחת שבת קודש

הַדָּבָר הַרַע הַזֶּה אֶל־שַׁעְרֶיךָ אֶת־הָאִישׁ אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה וּסְקַלְתָּם בְּאַבְנִים וּמָתוּ: וְעַל־פִּי | שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמַת הַמֵּת לֹא יוֹמַת עַל־פִּי עַד אֶחָד: וְיָד הָעֵדִים תִּהְיֶה־כּוֹ בְּרֹאשֹׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כְּלֹהֶעָם בְּאַחֲרָנָה וּבְעֶרְתָּ הַרַע מִקִּרְבְּךָ: פ הַפִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמוֹשֶׁט בִּיּוֹדִים | לְדָם בִּיּוֹדֵינוּ לְדוֹן וּבִינוּ נִגַע לְנַגַע דְּבָרֵי רִיבָת בְּשַׁעְרֶיךָ וְקַמַּת וְעֹלִית אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: וּבֹאֶת אֶל־הַפְּתָנִים הַלְוָיִם וְאֶל־הַשֹּׁטֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדַרְשֵׁת וְהַגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמוֹשֶׁט: וְעֵשִׂית עַל־פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשִׁמְרַת לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יִוָּרֵךְ: (ישראל) יי עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֹךְ וְעַל־ הַמוֹשֶׁט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לְךָ תַעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל: וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְּזוֹן לְבַלְתִּי שִׁמַּע אֶל־הַכֹּהֵן הַעֹמֵד לְשֵׁרֵת שֵׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל־הַשֹּׁטֵט וּמַת הָאִישׁ הַהוּא וּבְעֶרְתָּ הַרַע מִיִּשְׂרָאֵל: וְכֹל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וִירְאוּ וְלֹא יוֹדוּן עוֹד: ם

י שַׁפְּטִים וְשִׁמְרִים תִּתֵּן־לְךָ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְשִׁבְטֶיךָ וּשְׁפָטוּ אֶת־הָעָם מִשִּׁפְט־צֶדֶק: וְלֹא־תִטֶּה מִשִּׁפְט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעוֹר עֵינֵי חַכְמָיִם וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים: צ צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדָּף לִמְעַן תִּחִיָּה וְיִרְשֵׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: ם (לוי) כ כֹּל־אֶת־תַּעַץ אֲשֶׁר אֲשֶׁרָה כְּלֶעַן אֲצַל מוֹבַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לְךָ: ם וְלֹא־תִקַּם לְךָ מִצָּבָה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ם יי ם לֹא־תוֹבַח לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׂוֹר וְשָׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם כֹּל דְּבַר רָע כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: ם כִּי־יִמָּצָא בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אִישׁ אוֹ־ אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הַרַע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ: ג וְיִלְךָ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וְלַשִּׁמֶשׁ | אוֹ לְיָרֵחַ אוֹ לְכָל־צָבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי: וְהִגִּד־לְךָ וְשִׁמְעַת וְדַרְשֵׁת הַיָּטִב וְהִגַּה אָמַת נְכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֵׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל: ה וְהוֹצֵאת אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־

ביאורים לפרקי אבות

פרק ו, משנה ג

הלומד מחברו פֶּרַק אֶחָד, או הִלְכָה אֶחָד, או פֶּסוּק אֶחָד, או דְּבוּר אֶחָד, או אֶפִּילוּ אוֹת אֶחָד, צָרִיךְ לְנַהֵג בּוֹ כְּבוֹד, שֶׁכֵּן מְצִינּוּ בְּדוֹד מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא לִמַּד מֵאֲחִיתוּפֵל אֲלֵא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלִבָּהּ, קָרָאוּ רַבּוֹ אֱלוֹפוֹ וּמִדְעוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: וְאַתָּה אָנוּשׁ פְּעָרְכִי, אֱלוֹפִי וּמִדְעִי. וְהֵלֵא דְבָרִים קָל וְחֹזֵמֶר: וּמָה דוֹד מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לִמַּד מֵאֲחִיתוּפֵל אֲלֵא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלִבָּהּ, קָרָאוּ רַבּוֹ אֱלוֹפוֹ וּמִדְעוֹ, הַלּוֹמֵד מִחֲבֵרוֹ פֶּרַק אֶחָד, או הִלְכָה אֶחָד, או פֶּסוּק אֶחָד, או דְּבוּר אֶחָד, או אֶפִּילוּ אוֹת אֶחָד, עַל אֶחָד כְּמָה וְכְמָה שֶׁצָּרִיךְ לְנַהֵג בּוֹ כְּבוֹד. וְאִין כְּבוֹד אֲלֵא תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחֵלוּ, וְתַמְיָמִים יִנְחֵלוּ טוֹב. וְאִין טוֹב אֲלֵא תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: כִּי לָקַח טוֹב נִתְּתִי לָכֶם, תוֹרָתִי אֵל תַּעֲזֹבוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

בלבד, דהיה רשע³ ולא היה פרה ורבה רק נשאר שני דברים בלבד כמו שלמד ממנו⁴.

הוי אומר: כאשר לומדים תורה מרב הגון, אף שהלימוד מועט בכמות "אות אחת" וכיוצא בזה, הוא רב באיכות ואינו מוגבל אלא הוא "פרה ורבה". לפי זה מובן מדוע בדברה על "הלומד מחברו . . אחד . . אחת" לא אמרה המשנה "בלבד", שכן מדובר במועט המחזיק את המרובה. ובאמת אנו רואים כי לעיתים מאות אחת בתורה נלמדים ענינים לרוב⁴. לעומת זאת, כשמדובר על מה שלמד דוד מאחיתופל, שם מתאים הביטוי המצמצם – "בלבד" שכן לימוד זה לא היה "פרה ורבה".

ולכאורה יש לעיין בדברי הבעל שם טוב, דהנה, מהדברים שלמד דוד מאחיתופל הוא מה שמסופר בגמרא⁵, שכאשר חפר דוד המלך את יסודות בית המקדש, צפו מי התהום ואיימו לשטוף את כל העולם, ודוד הסתפק האם להטיל לתוך מי התהום חתיכת חרס שעליו שם ה' – ורק לאחר שאחיתופל לימדו ההלכה כי מותר לעשות זאת, עשה כן.

ולכאורה יוצא כי מהלימוד שלימד אחיתופל את דוד, יצאה פעולה נוספת – הצלת העולם משטפון; לאור זאת יש להקשות על דברי הבעל שם טוב הנ"ל, שהיו אלה "שני דברים בלבד" ו"לא פרה ורבה"??!

ויש ליישב זאת: מההלכה שדוד למד מאחיתופל היתה אמנם תוצאה חשובה ביותר – הצלת העולם משטפון – אולם זו אינה מיוחסת לאחיתופל אלא לדוד, כי דוד לא הסתפק בשמיעת הדברים אלא התייגע להבינם בשכלו הוא, ורק אז התנהג כהוראתו. ומכיון שהדברים

יש לדייק כמה דיוקים במשנתנו:

א. מהו החידוש כאן שאם לומד מחברו צריך לכבודו, הרי כבר שנינו "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך", וזה אף כאשר לו למד ממנו דבר; על אחת כמה וכמה כאשר לומד מחברו שעליו לכבדו?

ב. מהי משמעות הלשון "צריך לנהוג בו כבוד", הרי הלשון הרגיל הוא "צריך לכבדו" וכדומה (כפי שהקדשה במדרש שמואל).

ויש לבאר:

דיוק הלשון "לנהוג בו כבוד" הוא שצריך לכבד אותו באופן תמידי, כהנהגה מתמשכת, ולא כיבוד חד-פעמי. החידוש בזה הוא שגם אם "חברו" (שלימדו) פרק אחד, או הלכה אחת וכו') ירד ממדרגתו הרוחנית בה עמד בזמן שלימד אותו – עדיין חל עליו החיוב "לנהוג בו כבוד".

(נ"פ שיחת ש"פ במדבר ה'תשל"ג.

מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

לאחר שהמשנה מציינת כי דוד למד מאחיתופל שני דברים, מוסיפה היא את המילה "בלבד" ("שני דברים בלבד"). ולכאורה, הדגשה זו מתאימה היתה יותר אצל האמירה הקודמת – "הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת" – שם מדובר על כמות מועטה יותר!

ידועים דברי הבעל שם טוב² ש"כשאדם לומד מרב הגון, התורה היא פרה ורבה אצלו כנוגע, וכשלומד מרשע אזי אינו פרה ורבה אלא נשאר כפשוטו כמו שלמד ממנו. ולזה אמר, מה דוד שלמד מאחיתופל שני דברים

(1) פרק ב, משנה י. (2) הובאו בספר 'בן פורת יוסף'. כתר שם טוב סימן כב. (3) ראה סנהדרין קו, ב. (4) ראה לקוטי תורה ברכה צה, ד. שמהוספת אות ו' בפסוק "וכי ישאל איש וכו' נוסף 'פרק השואל במסכת ב"מ". (5) סוכה כג, א. וראה מחזור ויטרי

על כבודו⁷.
 דין זה ש"רב שמחל על כבודו כבודו מחול" אינו חל רק על רב המחדש חידושים בתורה, אלא גם על רב המלמד את תלמידו מה ששמע מרבו שלו. וההסבר לכך הוא מפני שנתייגע בהבנת דברי רבו עד שנקלטו בשכלו ועל כן נחשבת התורה "תורתו".

(שיחת ש"פ במדבר ה'תשל"ג.
 מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

נקלטו תחילה בשכלו ובהבנתו של דוד הרי הם "שלו".
 לכן גם הפעולה שנעשתה לאור הלכה זו "שייכת" לדוד ולא לאחיתופל.
 יסוד זה, שדברי תורה שהתלמיד נתייגע עליהם נעשים "שלו", נמצא בדברי הגמרא⁶ "הרב שמחל על כבודו, כבודו מחול". הסבר הדבר הוא שמכיון שהתורה שלמד ונתייגע בה נעשתה "שלו", על כן רשאי הוא למחול על כבודו, כפי שהקדוש ברוך הוא יכול למחול

כאן. 6) קידושין לב, א. 7) זה שהקב"ה יכול למחול על כבודו לומדת זאת הגמרא (שם) מהפסוק (בשלה יג, כא) "וה' הולך לפניו יומם".

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג מני"א, תשי"ז

ברוקלין.

האברך יהושע שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו כותב שעלה בידו בסיוע להכניס את פלוני לבריתו של אברהם אבינו וכו' ולפלא שכנראה נתארך הדבר עד שקבצו סכום הכסף הנדרש לזה בה בשעה שהמשרד לענייני דת נענה לעניינים כאלו ועושה זה ע"ח המשרד, והרי גם הוא במכתבו מזכיר איזה מלים ע"ד פעולות משרד זה בשטח זה.

דא"ג כיון שכותב שלהנמול שהוא כבר לאחרי הבר מצוה נתנו לו קודם המילה שלאף געטראנק, שפירוש הדבר בזה היא הרדמה כללית, צריך הי' לברר אצל רב מורה הוראה עדי"ז כיון שיש מקום לומר שיש אפשרית לזריקה במקום הסמוך (ע"פ רוב עושים זה בגב וחוט השדרה) שפעולתה רק נטילת ה**רגשת** כאב למשך זמן, אבל אינה הרדמה והאדם שולט בכל חושיו, ז.א. מחויב בכל המצות, ומוכן החילוקים שבין שני האופנים.

ובמ"ש אודות חנוך הכשר לאלו שעדיין לא נמולו אף שהם כבר בגיל מוקדם, והמילה שלהם, מה להקדים, מובן שצריך לעשות ככל האפשרי בשני העניינים, ואין לעכב האחד מפני השני.

בטח נוסף על פעולות בעניינים הנ"ל משתתף בפעולות צעירי אגו"ח ובאופן דמוסיף והולך כדרישת ימים אלו עליהם נאמר כל המוסיף מוסיפין לו.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

לוח זמנים לשבוע פרשת ראה - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

זמני יום ראשון ויום שבת	זמני יום ראשון ויום שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ה ז'		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
19:42	18:46	19:32	19:39	19:05	19:12	13:13	13:15	10:33	10:33	09:27	09:26	08:52	08:50	06:16	06:13	באר שבע (ק)
19:43	18:37	19:33	19:40	19:09	19:16	13:12	13:15	10:31	10:31	09:25	09:24	08:50	08:48	06:14	06:10	חיפה (ק)
19:41	18:30	19:30	19:38	19:09	19:16	13:11	13:14	10:31	10:31	09:25	09:24	08:50	08:48	06:14	06:10	ירושלים (ק)
19:43	18:45	19:33	19:40	19:06	19:13	13:13	13:15	10:32	10:32	09:26	09:25	08:51	08:50	06:16	06:12	תל אביב (ק)
20:26	19:21	20:12	20:24	19:37	19:49	13:28	13:31	10:40	10:38	09:31	09:28	08:43	08:38	06:11	06:03	אוסטרליה, וינה (ק)
18:37	17:39	18:26	18:22	17:59	17:54	12:50	12:52	10:28	10:32	09:30	09:35	08:53	08:58	06:43	06:52	אוסטרליה, מלבורן (ח)
20:24	19:21	20:11	20:23	19:37	19:49	13:31	13:33	10:43	10:42	09:35	09:32	08:49	08:45	06:16	06:09	אוקראינה, אודסה (ק)
19:59	18:55	19:46	19:58	19:11	19:23	13:03	13:05	10:14	10:13	09:05	09:02	08:18	08:13	05:46	05:38	אוקראינה, דוניצ'ק (ק)
20:12	19:07	19:58	20:10	19:23	19:35	13:14	13:16	10:25	10:23	09:16	09:13	08:28	08:23	05:56	05:48	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
20:42	19:35	20:27	20:41	19:51	20:04	13:39	13:42	10:50	10:48	09:40	09:36	08:50	08:44	06:19	06:10	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
20:35	19:28	20:20	20:34	19:44	19:57	13:32	13:35	10:42	10:40	09:32	09:29	08:42	08:36	06:11	06:02	אוקראינה, קייב (ק)
19:16	18:23	19:06	19:12	18:42	18:47	12:54	12:56	10:16	10:17	09:11	09:11	08:39	08:38	06:03	06:01	אהוד אמירויות, אבו דאבי (ח)
20:48	19:46	20:35	20:46	20:04	20:15	13:57	13:59	11:10	11:09	10:01	09:59	09:17	09:13	06:44	06:37	איטליה, מילאנו (ק)
18:48	18:00	18:40	18:41	18:17	18:19	12:44	12:46	10:13	10:15	09:11	09:12	08:42	08:43	06:11	06:13	אקוודור, קיטו (ח)
19:13	18:16	19:02	18:58	18:36	18:32	13:24	13:26	11:00	11:04	10:02	10:06	09:26	09:31	07:13	07:21	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:02	19:02	19:50	19:45	19:21	19:15	14:15	14:17	11:54	11:58	10:56	11:02	10:17	10:23	08:10	08:20	ארגנטינה, בוליב'ה (ח)
20:19	19:21	20:07	20:17	19:38	19:47	13:39	13:42	10:56	10:55	09:48	09:47	09:09	09:06	06:35	06:29	ארה"ב, בולטימור (ק)
20:10	19:12	19:59	20:08	19:29	19:38	13:29	13:31	10:44	10:44	09:37	09:35	08:57	08:54	06:22	06:17	ארה"ב, ברוקלין (ק)
20:11	19:13	19:59	20:09	19:29	19:39	13:29	13:32	10:45	10:44	09:37	09:35	08:57	08:54	06:23	06:17	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:50	19:51	20:38	20:48	20:07	20:17	14:05	14:08	11:20	11:19	10:12	10:10	09:31	09:28	06:57	06:51	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:20	19:27	20:10	20:17	19:45	19:52	13:53	13:56	11:14	11:14	10:08	10:07	09:34	09:32	06:58	06:55	ארה"ב, הווסטון (ק)
19:56	19:01	19:45	19:53	19:18	19:26	13:24	13:27	10:43	10:43	09:37	09:35	09:01	08:59	06:25	06:21	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:15	19:24	20:05	20:12	19:41	19:47	13:53	13:55	11:14	11:15	10:09	10:09	09:36	09:35	07:01	06:59	ארה"ב, מיאמי (ק)
20:08	19:09	19:55	20:06	19:25	19:35	13:25	13:27	10:40	10:39	09:32	09:30	08:52	08:49	06:18	06:12	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
20:34	19:36	20:22	20:32	19:53	20:02	13:53	13:55	11:09	11:08	10:01	09:59	09:21	09:18	06:47	06:41	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
20:07	19:08	19:55	20:05	19:25	19:34	13:23	13:26	10:39	10:38	09:31	09:29	08:50	08:47	06:16	06:10	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:59	18:08	18:49	18:49	18:26	18:26	13:03	13:04	10:35	10:38	09:34	09:37	09:04	09:07	06:39	06:44	בוליביה, לה-פס (ח)
21:21	20:14	21:06	21:20	20:30	20:43	14:16	14:19	11:26	11:24	10:16	10:12	09:24	09:18	06:54	06:45	בלגיה, אמזוויפן (ק)
21:21	20:13	21:06	21:19	20:29	20:42	14:17	14:19	11:27	11:25	10:17	10:13	09:25	09:20	06:55	06:46	בלגיה, בריסל (ק)
18:30	17:38	18:20	18:18	18:00	17:58	12:37	12:39	10:11	10:14	09:10	09:14	08:39	08:43	06:18	06:24	ברזיל, סאו פאולו (ח)
18:18	17:26	18:09	18:07	17:44	17:43	12:25	12:27	09:58	10:02	08:58	09:02	08:27	08:31	06:06	06:11	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
20:40	19:35	20:25	20:39	19:50	20:03	13:35	13:37	10:44	10:42	09:34	09:30	08:42	08:36	06:12	06:02	בריטניה, לונדון (ק)
20:55	19:47	20:39	20:54	20:00	20:14	13:43	13:46	10:51	10:49	09:41	09:36	08:45	08:38	06:17	06:07	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
20:50	19:40	20:34	20:49	19:57	20:11	13:41	13:44	10:50	10:47	09:39	09:35	08:45	08:39	06:16	06:06	גרמניה, ברלין (ק)
21:01	19:55	20:47	21:00	20:11	20:23	13:59	14:02	11:10	11:08	10:00	09:57	09:10	09:05	06:39	06:30	גרמניה, פרינקפורט (ק)
18:29	17:36	18:19	18:17	18:01	17:59	12:37	12:39	10:12	10:15	09:12	09:16	08:40	08:44	06:21	06:27	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:27	18:37	19:18	19:23	18:54	18:59	13:10	13:12	10:34	10:34	09:29	09:29	08:58	08:58	06:23	06:22	הודו, מומבאי (ח)
19:22	18:32	19:13	19:18	18:50	18:54	13:06	13:08	10:30	10:31	09:25	09:26	08:55	08:55	06:20	06:19	הודו, פונה (ח)
20:13	19:09	19:59	20:12	19:25	19:37	13:17	13:20	10:29	10:28	09:20	09:17	08:34	08:29	06:01	05:53	הונגריה, בודפשט (ק)

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת החוככים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	05:20	05:26	07:58	08:01	08:39	08:41	09:48	09:49	12:36	12:33	18:44	18:34	18:18	19:16
יוון, אתונה (ק)	06:49	06:54	09:27	09:29	10:06	10:08	11:14	11:15	14:00	13:58	20:04	19:56	19:39	20:36
מולדובה, קישינב (ק)	06:15	06:23	08:51	08:55	09:39	09:42	10:49	10:51	13:41	13:38	19:57	19:46	19:30	20:33
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:19	06:20	08:55	08:55	09:26	09:26	10:31	10:31	13:09	13:07	18:56	18:51	18:34	19:24
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	06:59	06:47	09:01	08:54	09:42	09:36	10:39	10:34	12:59	12:57	18:01	18:08	17:49	18:52
נפאל, קטמנדו (ח)	05:39	05:42	08:17	08:18	08:50	08:51	09:57	09:56	12:38	12:36	18:32	18:25	18:08	19:01
סין, בייג'ין (ח)	05:35	05:41	08:13	08:16	08:54	08:56	10:02	10:03	12:50	12:47	18:56	18:47	18:29	19:29
סנגפור, סנגפור (ח)	07:02	07:01	09:34	09:32	10:02	10:01	11:05	11:03	13:37	13:35	19:11	19:09	18:51	19:40
פולין, ורשא (ק)	05:36	05:46	08:09	08:15	09:05	09:09	10:17	10:19	13:13	13:10	19:38	19:25	19:09	20:18
פרו, לימה (ח)	06:16	06:12	08:42	08:39	09:11	09:08	10:12	10:10	12:40	12:38	18:05	18:05	17:47	18:36
צרפת, ליון (ק)	06:53	07:01	09:30	09:34	10:16	10:19	11:26	11:27	14:17	14:14	20:31	20:20	20:04	21:06
צרפת, פריז (ק)	06:58	07:06	09:33	09:38	10:23	10:26	11:34	11:36	14:27	14:25	20:48	20:36	20:18	21:23
קולומביה, בוטמה (ח)	05:51	05:50	08:24	08:23	08:53	08:51	09:56	09:54	12:29	12:27	18:05	18:03	17:45	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	06:34	06:41	09:11	09:14	09:54	09:57	11:04	11:05	13:53	13:51	20:07	19:56	19:37	20:38
קנדה, מונטריאול (ק)	06:08	06:15	08:44	08:48	09:30	09:32	10:40	10:41	13:30	13:28	19:45	19:34	19:17	20:18
קפריסין, לניקה (ק)	06:13	06:18	08:51	08:53	09:28	09:30	10:36	10:36	13:20	13:18	19:21	19:13	18:56	19:52
רוסיה, לובאוויטש (ח)	05:50	06:02	08:20	08:28	09:22	09:27	10:35	10:38	13:34	13:31	20:05	19:50	19:34	20:47
רוסיה, מוסקבה (ח)	05:21	05:33	07:50	07:58	08:54	08:59	10:08	10:10	13:07	13:04	19:44	19:28	19:10	20:24
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	05:31	05:39	08:07	08:12	08:55	08:58	10:06	10:07	12:57	12:55	19:14	19:03	18:47	19:50
שווייץ, ציריך (ק)	06:36	06:44	09:11	09:16	10:00	10:03	11:10	11:12	14:02	14:00	20:23	20:12	19:51	20:55
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:06	06:07	08:41	08:41	09:11	09:10	10:16	10:14	12:51	12:49	18:34	18:30	18:13	19:02

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התועדויות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.
שולם
1949
תל אביב